تنبيه الغافلين

GAFLETTEN KURTULUŞ

Eseri:
Ebulleys Semerkandi

TERCÜME:
Yunus ARIKAN

UYANIŞ YAYINLARININ GİRDİĞİ
HER EV BİR EDEBİ MEKTEB OLUR

بسم الله الرحمن الرحيم

uyanış yayınevi

Ticarethane sk. Tevfik Kuşoğlu İşh.
No:41 Kat 2/13 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (0 212) 527 58 87 - 527 29 49

BASKI: ELİF OFSET 1987 İSTANBUL Tel: 527 34 49

تنبيه الغافلين

(Tenbih-ül Gâfilîn)

GAFLETTEN KURTULUŞ

Birinci cild

BEŞİNCİ BASKI

…r : Ebülleys SEMERKANDÎ
…cüme : Yaman ARIKAN

İÇİNDEKİLER

KONUNUN ADI	SAYFA NUMARASI

TAKDİM

Değerli okuyucularımız,

Ebülleys Semerkandî'nin TENBÎHÜL GÂFİLÎN isimli bu kıymetli eserini büyük ümitlerle hazırladık. Şu anda, aslında milletimizin öz malı olduğu halde, yüzyıllar boyu hemen hemen kütüphâne duvarlarından dışarı çıkamıyan böylesine değerli bir eseri müslüman - Türk halkının istifâdesine sunmuş olmanın sevinci içindeyiz. Bu eser, milletimizin gerçekten öz malıdır. İçindekiler de, yine halkımızın benimseyerek özüne yerleştirdiği yüce ahlâk esaslarıdır...

İnsan vücûdu iki yönlü bir varlığa sâhiptir. Bunlardan biri, onun varlığının maddî - cismânî yönü olan bedenden ibârettir. Bu kısım elle tutulur, gözle görülür; kısacası, maddî bir varlıktır. Hastalanabilir. Hastalandığı zaman tedâvisi de yine maddî ilâçlarla yapılır. İnsan vücûdunun diğer yönü de elle tutulup gözle görülemeyen, fakat varlığını emâreleriyle ve kişinin davranışlarıyle belli eden seciyye ve ahlâk yönüdür. İster iyi olsun, isterse kötü olsun, bir insanın ahlâkı el ile tutulup gözle görülemez. Fakat kişinin hareketleri ve davranışlarıyle varlığını gösterir. Seciyyesi, ahlâkı ve huyu iyi olan insanlar hakkında bâzı cümleler kullanırız :

— İyi insan. İyi huylu insan. Güzel ahlâklı insan...

Yine kötü huylu, ahlâksız, seciyyesi bozuk ve karaktersiz insanlar hakkında da bir takım sözler sarfederiz:

— Ahlâksız adam. Seciyyesiz insan. Kötü huylu insan...

Demek ki seciyye, ahlâk, huy, karakter... gibi şeyler, elle tutulup gözle görülmemekle beraber, gerek müsbet, yâni iyi ve güzel taraflariyle, gerekse menfî yâni kötü ve çirkin taraflarıyle var'dır. İnsan vücûdunun bu yönü de hastalanabilir. Yâni nasıl ki bir zamanlar sıhhatli olan insan bedeni sonraları bu sıhhatini kaybedebiliyor, hastalanabiliyorsa, aynı şekilde insanın seciyye ve ahlâk yönü de hastalanabilir. Bir kimsenin kötü seciyye, ahlâk ve karakter sahibi oluşu onun seciyye ve ahlâk varlığı yönünden has-

ta olması demektir. Şu halde tedavi edilmesi, yani ahlâkî sıhhate kavuşturulması gerekir. İnsanoğlunun seciyye ve ahlâk yönünden tedavisi maddî ilâçlarla yapılmaz. Çünkü hastalık maddî değildir, yâni bedenin maddî - cismânî yönüyle alâkalı değildir. Onun seciyye ve ahlâk yönünden tedavi edilip sıhhate kavuşturulması veya diğer tabirle kötü seciyye ve ahlâkın kendisinden sökülüp atılarak yerine güzel ahlâkın yerleştirilmesi Kur'ân ahlâkı ile, Resûlullah'ın ahlâkı ile, kısacası İslâmiyetin koymuş olduğu ahlâk esasları ile olur. İşte Ebülleys Semerkandî'nin bu eseri, insanları seciyye ve ahlâk yönünden sıhhate kavuşturacak bu ahlâk esaslarını gâyet sade bir şekilde dile getirmektedir. Süflî gâyelere vâsıta olmak için değil, Müslüman - Türk halkının bir edebî mektebi olmak için kurulmuş olan UYANIŞ Yayınevi, iki ciltte tamamlanacak olan bu hârika eserin ikinci cildinin de hazırlanmakta olduğunu muhterem okuyucularına müjdeler.

Gayret bizden, rağbet sizden, tevfik ve hidâyet de ALLAH'tandır.

Selâm bütün mümin kardeşlerimizin üzerine olsun.

Yaman ARIKAN
Erenköy - İstanbul

بسم الله الرحمن الرحيم

Bize, Kitâbı Kur'ân'ın yolunu gösteren; dostlarının en şereflisi Muhammed aleyhisselâm'a ümmet yaparak diğer ümmetlerden üstün kılan Allah'a öyle bir hamd olsun ki, bu hamd, O'nun, arzu edilen rızâsını celbetsin; hazînesinde mahfûz ihsânını hedef tutsun; bizi, nîmetlerine şükredenlerden ve erenleri ile ulularını tanıyanlardan eylesin!..

Allah'ın salât ve selâmı, Onun seçkin nebîsi ve güzîde Resûlü, efendimiz Muhammed aleyhisselâm'a; Onun temiz ve pâk soyuna; ashâbının ve ümmetinin hepsine olsun!...

Şânı yüce olan Allah'ın rızıklandırdığı kişiye vâcip olan; edepçe bilgi sâhibi olmak, ilimden nasip almak, hikmetli ve öğüt verici sözlere nazar etmek ve sâlihlerin gidişâtına ve Allah'ın ahlâkı husûsunda çalışanların çalışmasına vukuf peydâ eylemektir. Bunun böyle olduğu, Allah'ın kitâbı ve Resûlullahın hadisi ile sâbittir. Nitekim Allah, Resûlü'ne hitâben buyurur:

— **İnsanları Rabbının yoluna hikmetle ve güzel öğütle dâvet et. Onlarla olan mücâdeleni, en güzel yol hangisi ise onunla yap. Muhakkak ki Rabbın, işte O, kendi yolundan sapanı en iyi bilendir. Ve yine O, hidâyete erenleri de en iyi bilendir** (Nahl sûresi, âyet: 125).

Abdullah İbni Mes'ûd'dan - Allah ondan râzı olsun - rivâyet edilir:

— **Resûlullah sallâllâhü aleyhi ve sellem, bizim mârûz kalabileceğimiz sıkıntılar korkusuyla, zaman zaman bizi va'z-öğütle, kötü davranışlardan sakındırırdı.**

İşte, Allah'ın rızk verip yaşattığı bir insana, edep husûsunda bilgi sâhibi olmak, ilimden nasîp almak, hikmetli sözlere nazar atfetmek ve sâlihlerin hayât akışiyle Allah yolunda çalışanların çalışmasına vukuf peydâ eylemek vâcip olduğu için bu kitâbımda - okuyana kâfi gelecek

kadar - öğütten, hikmetten bir şeyler topladım. Onu okuyana tavsiyem, önce okudukları üzerinde kendi nefsi için düşünüp alması gereken öğüt ve hisseyi alması, sonra da bu öğütleri başkalarına aktarmak sûretiyle sevâp talebinde bulunmasıdır. Çünkü şânı yüce olan Allah bütün bunları bize emrettiği gibi, aynı mevzûda Resûlullah'dan da hadisler vârit olmuştur. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **İnsanlardan hiç bir kimseye yakışmaz ki, Allah kendisine Kitâbı, hükmü ve peygamberliği versin de, sonra o, insanlara, «Allah'ı bırakıp benim kullarım olun-» desin. Fakat o, «Öğretmekte ve okuyup okutmakta olduğunuz Kitâp sâyesinde Rabbânîler olun!» der.** (Âl-i İmrân sûresi, âyet: 79).

Bâzı müfessirler der ki:

— Bu âyetin mânâsı, **«Kur'ân'dan insanlara öğrettiklerinizle âmil olunuz!»** demektir.

Yine Allah başka bir âyette şöyle buyurur:

— **...Kulları içinde ancak âlimler Allah'dan korkar. Allah mutlak gâliptir, çok yarlığayıcıdır** (Fâtır sûresi, âyet: 28).

Allah'ın, nebîsine - sallallahü aleyhi ve sellem - hitâp eden iki âyeti de şöyledir:

— **Ey bürünüp sarınan Habîbim.**

— **Sen,** ey Habîbim, **Kur'ân ile öğüt ver. Zîrâ, şüphesiz, öğüt müminlere fayda verir** (Zâriyât sûresi, âyet: 55).

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemden rivâyet edilir. Buyururlar ki:

— **Bir sâatlik tefekkür, bir senelik ibâdetten hayırlıdır.**

Kim ki hikmetli sözlere bakmaz, va'z dinlemez ve ilk hâlis müslümanların yaşayışını kendisine örnek edinmezse, o kimse, iki halden birisinde bulunur:

1) Ya, az bir amel ile iktifâ eder ve, kendisinin, hayrâta koşanların başında olduğunu vehmeyler,

2) Veya, biraz çalışır. Bunu gözünde büyüterek kendisini diğerlerinden daha fazîletli görür. Böylece sa'yini de amelini de iptâl eder. Hayrâta koşanlara baktığı zaman ise ibâdet ve tâatlere olan hırsı artar. Derece bakımından ilk hâlis müslümanlara erişmekten uzak olduğunu anlar..

Allah'dan, amellerin en temizini ve bereketlerin en büyüğünü yapmamız husûsunda bize muvaffakıyet vermesini dileriz. Zîrâ in'âm ve ihsânın da, mutlak kudretin de hakîki ve gerçek sâhibi O'dur...

İHLÂS

Lebîd oğlu Muhammed'den rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, ashâbına ve ümmetine hitâben buyurdular ki:

— **Sizin müptelâ olmanızdan korktuklarımın en korkulusu KÜÇÜK ŞİRK'tir.**

Ashâb dedi:

— **Ey Allah'ın Resûlü, KÜÇÜK ŞİRK nedir?**

Resûlüllah buyurdu:

— **RİYÂ!..**

Şânı yüce olan Allah, kulları amelleriyle mükâfatlandıracağı gün riyâkârlara der ki:

— **Dünyada amellerinizle kendilerine gösteriş (mürâîlik) yaptıklarınıza gidiniz. Bakınız bakalım, o mürâîlik yaptıklarınızın yanında kendiniz için bir hayır bulabilecek misiniz?..**

İşte, amellerin karşılığının verileceği gün, yâni kıyâmet günü, mürâîlere böyle hitâp edilir. Çünkü onların dünyadaki amelleri aldatmaca üzerine kurulmuştur. Onlar o amelleri sırf Allah rızâsı için değil, diğer insanları aldatmak için yapmışlardır. Onun için, âhirette de aldatmaca üzerine muâmele görürler. Şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmı bu hususu belirtir:

— **Şüphesiz münâfıklar, kendi akıllarınca Allah'a oyun etmek isterler. Oysa Allah, onların oyunlarını başlarına geçirir. Onlar namaza kalktıklarında üşene üşene kalkarlar. İnsanlara mürâîlik yaparlar, Allah'ı da çok az hatırlarlar** (Nisâ suresi, âyet: 142).

Yâni Allah onlara, hilekârlara yapılacak muâmeleyi yapar. Böylece amellerinin sevabını iptâl eder. Ve onlara der ki:

— Kendilerine gösteriş için amel ettiğiniz kişilere gidiniz. Zîrâ benim yanımda sizin amellerinizin sevâbı yoktur!..

Allah, kıyâmet günü mürâîlere böyle hitâp eder. Dünyadaki amellerine karşılık sevap bulunmadığını bildirir. Çünkü o ameller, sırf Allah rızâsı için yapılmamış, bil'akis başka insanlara gösteriş için yapılmıştır. Kul ise, ameli sırf Allah rızâsı için olduğu takdirde sevâba müstahak olabilir. Allah, başkasının ortak edildiği ameli kabul etmez. Ona mukabil sevâp vermez. Diğer insanlara gösteriş için ibâdet eden kul, bu ibâdetine Allah'dan başkasını ortak etmiş olmaktadır...

Ebû Hüreyre, Peygamber sallallahü aleyhi ve sellemden rivâyet eder.

Allah buyurur ki:

— **Ben, şirkten** (= yapılan ibâdetlerde, başkalarının kendisine ortak edilmesinden) **müstâğniyim. Ben, benden başkasının ortak edildiği amelden uzağım. Kim ki işlediği bir amele benden gayrısını ortak ederse** (= başka insanlara gösteriş yaparsa) **ben o amelin dışındayım...**

Bu hadîs, şânı yüce olan Allah'ın, ancak kendi rızâsı için yapılan amelleri kabûl edeceğine delâlet eder. Sırf O'nun rızâsı için yapılmayan ameller kabul edilmez. Âhirette sevâbı olmaz. Gösteriş için yapılan bu amelin sâhibinin gideceği yer de cehennemdir. Şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmı bu husûsa delâlet eder:

— **Kim ki bu dünyanın geçici nimetlerini isterse, biz de orada ona, evet, biz kimi dilersek ona dileyeceğimizi hemencecik veririz. Sonra da onu cehenneme sokarız. O, kıyâmet gününe, kınanmış ve rahmetten koğulmuş olarak gelir. Kim de, - mümin olarak - âhireti talep eder, onun için, ona yakışır bir çalışma ile çalışırsa, işte onların bu çalışmaları kabule şâyândır, karşılık verilmeğe müstahaktır. Her birine, dünyalık isteyenlere de, âhiretlik isteyenlere de Rabbının ihsânından veririz. Rabbının verişi kimseden menedilmiş değildir** (İsrâ sûresi, âyet: 18, 19, 20).

Âyetin mânâsını açıklayalım:

— **Kim ki bu dünyanın geçici nîmetlerini isterse...**

Yâni kim ki, amelleriyle yalnız dünyalık ister ve âhiret sevâbı talep etmezse, dünyada ona, istediğimiz kadar dünyalık veririz.

— **...Sonra da onu cehenneme sokarız...**

Yâni âhirette onu cehenneme müstahak kılarız.

— **...O, kıyâmet gününe kınanmış ve rahmetten koğulmuş olarak gelir...**

Yâni Allah onu cehenneme atar. O, zemmedilmeğe müstahak bir haldedir. Dünyadaki mürâîce amellerinden dolayı hem kendisini, hem de kendisinin mürâîlik yapmasına sebep olanları zemmeder. Allah'ın rahmetinden uzak bir durumdadır.

— **Kim de, - mümin olarak - âhireti talep eder, onun için, ona yakışır bir çalışma ile çalışırsa...**

Yâni, kim ki âhiret sevâbını murat eder ve sırf Allah rızâsı için sâlih ameller işlerse... Hem de mümin olarak! Zirâ imânsız amel kabûl edilmez.

— **...İşte onların bu amelleri kabûle şâyândır. karşılık verilmeğe müstahaktır.**

Yâni, riyâ ve gösteriş için değil de, sırf Allah rızâsı için amel işleyip âhiret sevâbı talep edenlerin bu amelleri makbûldür.

— **Herbirine, dünyalık isteyenlere de âhiretlik isteyenlere de Rabbının ihsânından veririz. Rabbının verişi kimseden menedilmiş değildir...**

Yâni Allah, her iki zümreye de verir. Müminden de, kâfirden de, iyiden de, kötüden de rızkını menetmez. O'nun, dünyada rızk verme kanunu budur...

Şânı yüce olan Allah, bu âyette şu husûsu açıkça belirtti:

— Allah'dan başkası için amel işleyenlere âhirette sevap yoktur. Varacakları yer de cehennemdir. Sırf Allah için amel işleyenlerin amelleri ise makbûldür. Allah'dan başkası için amel işleyen kişinin bu amelinin karşılığı, zahmet ve sıkıntı çekmiş olmaktan başka bir şey değildir. Nitekim Ebû Hüreyre'nin Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemden rivâyet ettiği bir hadis bu husûsu açıkça belirtmektedir:

— **Nice oruç tutanlar vardır ki, tuttukları oruçtan kendilerine kalan, sadece açlık ile susuzluktur. Nice namaz kılanlar da vardır ki, kıldıkları namazdan kendilerine kalan, sadece yorgunluk ve uykusuzluktur.**

Bu, şu demektir:

— Kılınan namaz ve tutulan oruç Allah rızası için olmazsa sevabı yoktur... Nitekim ehl-i hikmetten biri şöyle der:

— Riyâ ve gösteriş için amel işleyen kişinin hâli, para kesesine çakıltaşı doldurup çarşıya çıkanın hâline benzer. Onu görenler, **«Bu adamın kesesinde ne de çok para var-»** derler. Fakat o kesenin, onu görenlerin sarfettiği bu sözden başka sâhibine bir faydası yoktur. Zirâ içindekilerle bir şeyler almak istese hiç bir şey alamaz. İşte riyâ ve gösteriş için yapılan ameller de böyledir. Görenlerin **«Ne dindâr insan. Ne hayırsever in-**

san...» demesinden başka kendisine bir faydası yoktur. Âhirette o ameller karşılığında aslâ sevâp alamaz. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Biz, onların işledikleri her bir amelin önüne geçtik de, onu, hiç bir değeri olmayan saçılmış zerreler yaptık** (Furkan sûresi, âyet: 23).

Âyetin îzâhı şöyledir:

— Allah rızâsı için yapılmayan her amelin sevâbını iptâl ettik. Onu, havadaki güneş ışığında görünen toz zerreleri hâline getirdik...

Bir defasında Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem'e bir adam geldi ve:

— **Ey, Allah'ın Resûlü! Ben sadaka veriyorum. Bununla, Allah'ın rızâsını kazanmayı istiyorum. Aynı zamanda, insanlar tarafından, hakkımda, «hayırlı insan!» denmesinden de hoşlanıyorum!**

dedi. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu:

— **Kim ki Rabbının rızâsını, O'na kavuşmayı diliyorsa sâlih** (= karışıksız) **bir amel işlesin ve Rabbına yaptığı ibâdete hiç bir kimseyi ve hiç bir şeyi ortak etmesin** (Kehf sûresi, âyet: 110).

Hukemâdan birisi der ki:

Kim ki yedi şeysiz yedi şeyi işlerse, işlediği amelin faydasını görmez:

1) **Ameli korku ile yapar, fakat sakınmazsa.** Yâni, **«Ben Allah'ın azâbından korkarım!»** der, fakat günahlardan kaçınmazsa, onun bu sözünün kendisine bir faydası yoktur.

2) **Talep etmeden. sadece ümit ile amel ederse.** Yâni, **«Ben, şânı yüce olan Allah'ın sevâbını umuyorum!»** der, fakat sevâbı kazandıracak sâlih amelleri işlemeyi talep etmezse, onun bu sözünün kendisine bir faydası olmaz.

3) **Sadece niyet eder, fakat kasdetmezse.** Yâni, kalbi ile tâatler ve hayırlar işlemeye niyet eder de bunları fiilen yapmayı kasdetmezse, onun bu niyetinin kendisine bir faydası olmaz.

4) **Duâ eder fakat cehdetmezse.** Yâni, kendisini hayra muvaffak etmesi için Allah'a duâ eder fakat hayırlar işlemek hususunda cehdetmez ve gayret göstermezse, onun bu duâsının kendisine bir faydası olmaz. Şânı yüce olan Allah'ın, kula muvaffakiyet vermesi için onun, hayırlı ameller hususunda cehdedip gayret göstermesi gerekir. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Bizim uğrumuzda mücâhede edenlere gelince, elbette onları yolumuza hidâyet ederiz. Şüphesiz ki Allah, iyilik edenlerle berâberdir** (Ankebût sûresi, âyet: 69).

Kendisine itâat ve dîn husûsunda mücahede edenlere Allah muvaffakıyet verir...

5) **İstiğfar eder fakat nedâmet duymazsa.** Yâni, diliyle, **«Estağfirullah** = Allah'dan mağfiret dilerim!» der, fakat işlemekte olduğu günahlardan dolayı nedâmet = pişmanlık duymazsa, onun bu istiğfârının kendisine bir faydası olmaz.

6) **Amellerini açıkça yapar, gizlemezse.** Yâni, nefsinin terbiyesi için işlediği amelleri gizlice ve gösterişsizce değil de, alenen yaparsa, bu aleniyyetin kendisine bir faydası olmaz.

7) **Amellerini ihlâssız yaparsa.** Yâni, büyük cehd ve gayretlerle ibâdet ve tâatlerde bulunur, hayırlar işler, fakat bunları sırf Allah rızâsı için değil, mürâîlik için yaparsa, onun bütün bu amellerinin kendisine bir faydası olmaz. Sadece kendi kendini aldatmış olur.

Ebû Hüreyre'den rivâyet edilir :

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular ki :

— **Âhir zamanda bir takım insanlar zuhûr eder. Dünyalık karşılığında dîni ve dîn esaslarını yitirirler. Dilleri şekerden tatlıdır. Kalbleri canavar kalbidir. Allah buyurur ki: Bana güvenerek aldanmıyorsunuz, yoksa düşüncesizce, kendinizi bana karşı cür'etli mi sayıyorsunuz? Kendime yemin ederim, ben onlara öyle bir musîbet göndereceğim ki, içlerinde bulunan akıllı ve hikmetbilir kişileri şaşırtacak...**

Ebû Salih'ten rivâyet edilir :

Resûlullah sallallahü aleyhi ve selleme bir adam gelerek :

— **Ya Resûlallah, ben amel işliyorum. Bunu gizliyorum. Fakat birisi ona muttalî oluyor. Bu halde bana gurur geliyor. Acaba böyle bir amelde bana ecir var mıdır? dedi.**

Allah'ın Resûlü buyurdu :

— **Sana bir gizlilik ecri, bir de aleniyyet ecri vardır!**

Peygamberimizin bu cevabının mânâsı şudur :

— Bir kimse, insanlara gösteriş yapma niyet ve kasdına sâhip olmaksızın bir ibâdet yapsa veya bir hayır işlese de, başkaları onun bu ibâdet veya hayrına muttalî olarak ona uysa, o kimse için iki ecir vardır. Bunlardan biri, işlediği amele karşılıktır. Diğeri de, görenlerin ona uymasına mukabildir. Nitekim Resûl aleyhisselâm buyurur :

— **Kim ki güzel bir âdet ihdâs ederse, onun ecri ve kıyâmete kadar o güzel âdetle amel edenlerin ecri o kimseye âittir. Kim de, kötü bir âdet ihdâs ederse, işlediği bu kötü amelin günahı ve kıyâmete kadar onunla amel edenlerin amelinin günahı o kimseye âittir.**

Şu husûsa da işâret edelim. Kişi, işlemekte olduğu hayırlı amele muttali olanlar bu hususta kendisine tabî olacakları düşüncesiyle gurur duymalıdır. Aksi takdirde, amelinin sevâbının zâyı olmasından korkulur.

Ebû Habîb'ten rivâyet edilir :

Resûl aleyhisselâm buyurdular ki :

— **Melekler, Allah'ın kullarından bir kulun amelini alıp yücelere götürürler. Onu büyütürler, tezkiye ederler. Şânı yüce olan Allah'ın dilediği yere kadar onu ulaştırdıklarında Allah, vahiy yoluyla onlara bildirir ki :**

— **Siz, benim kulumun amelinin zâhirî muhâfızlarısınız. Onun amelinin zâhirini bilirsiniz. Bense özünü bilirim. Benim bu kulum, amelini sırf benim rızâ'm için yapmadı. Onu cehennemlik yazınız... Yine melekler, başka bir kulun amelini alıp yücelere götürürler. Onu küçümserler, azımsarlar. Allah'ın dilediği mahalle ilettiklerinde, O, vahiy yoluyla onlara bildirir ki :**

— **Siz, benim kulumun amelinin zâhirî muhâfızlarısınız. Onun amelinin görünüşünü bilirsiniz. Bense özünü bilirim. Benim bu kulum, amelini sırf benim için yaptı. Onu cennetlik yazınız!..**

Bu hadis, ihlâsla, yâni Allah rızası için yapılan az bir amelin ihlâssız, yâni Allah rızâsı için yapılmayan çok bir amelden hayırlı olduğuna delâlet eder. Zirâ Allah rızâsı için olan az amelleri Allah çoğaltır, kat kat yapar. Nitekim buyurur :

— **Bir iyilik olursa, onu kat kat arttırır. Kendi cânibinden de büyük ecir verir** (Nisâ sûresi, âyet: 40).

Sırf Allah için yapılmayan ibâdetlerin, hayırların, iyiliklerin sevâbı yoktur. Velev ki fazlaca da olsalar... Böyle ibâdetlerin sâhiplerinin gidecekleri yer de cehennemdir.

Sümeyr İsbahî anlatır :

Bir defasında Medîne'ye gitmiştim. Şehre girerken, etrâfında bir sürü insanın toplandığı bir adam gördüm: **«Kimdir bu?»** dedim. **«Ebû Hüreyre»** dediler. Kendisine yaklaştım. O, etrâfındakilere bir şeyler anlatıyordu. Sözü bitip yalnız kalınca dedim ki :

— Allah seni yüceltsin! Bana, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemden işitip hatırında tuttuğun hadîslerden birini anlat!

Dedi :

— Otur. Resûlullah'ın, benden ve kendisinden başka kimsenin bulunmadığı bir anda bana söylediği hadisi sana haber vereyim...

Sonra, bir inledi. Yüz üstü yere düştü. Biraz öylece kaldı. Sonra kendine gelerek yüzünü ovuşturdu ve

— Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemin, benden ve kendisinden başka kimsenin bulunmadığı bir anda bana söylediği hadisi sana haber vereyim!

dedi. Bu arada yine bir inledi. Yine bayılıp kendini kaybetti. Biraz öylece kaldı. Sonra ayılarak yüzünü ovuşturdu ve şöyle dedi :

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bana haber vererek buyurdu ki:

— Kıyamet günü olunca, şânı mübârek ve yüce olan Allah, mahlûkatı arasında hükmeder. Her sınıf insan toplulukları gelir. Hesap vermek üzere Allah'ın huzûruna ilk çağrılanlar Kur'ân okuyucular, savaşlarda ölenler ve mal - mülk - servet sâhipleridir. Şânı yüce olan Allah, Kur'ân okuyucuya sorar:

— Peygamberlerime gönderdiğim esaslar sana bildirilmedi mi? Kur'ân esasları öğretilmedi mi? O, cevap verir:

— Evet ya Rabbi! Bildirildi, öğretildi.

Allah sorar:

— Peki, bildirilenle ve öğrendiğinle ne amel işledin?

O, cevap verir:

— Onu gece - gündüz okudum...

Şânı yüce olan Allah buyurur:

— Yalan söyledin!..

Melekler de der:

— Yalan söyledin!.. Bil'âkis sen, hakkında, «Fülân kişi ne güzel okuyor!» desinler diye Kur'ân okudun. Ve, senin için böyle dendi de...

Sonra Allah, mal - mülk - servet sâhibine sorar:

— Sana verdiğim mal - mülk - servetle ne yaptın?

O, cevap verir:

— Sıla-i rahim yaptım, sadakalar verdim...

— Şânı yüce olan Allah buyurur:

— Yalan söyledin!

Melekler de der:

— Yalan söyledin! Sen Allah için sıla-i rahim yapıp sadakalar vermedin. Bil'akis hakkında, «Ne cömert adam! Ne iyiliksever adam!» densin diye bunları yaptın. Ve, senin için böyle dendi de...

Daha sonra, savaşlarda Allah yolunda ölenler huzurâ getirilir. Allah sorar:

— Niçin öldürüldün?

O, cevap verir:

— Senin yolunda savaştım, öldürüldüm!

Şânı yüce olan Allah buyurur:

— Yalan söyledin!

Melekler de der:

— Yalan söyledin! Sen, savaşa Allah için girmedin. Bil'akis, hakkında, «Ne cesûr adam!» desinler diye girdin, savaştın. Ve, böyle dendi de...

Sonra, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem eli ile benim dizime vurarak şöyle dedi:

— Ey Ebû Hüreyre! İşte, kıyâmet günü, Allah'ın mahlûkatından cehennemin ilk yakacağı, bu üçüdür...

Bu haber Muâviye'ye - Allah ondan râzı olsun - ulaşınca yaşın yaşın ağladı ve:

— Allah ve Resûlü doğru söylediler! dedi. Sonra da şu âyeti okudu:

— Kim yalnız dünya hayâtını ve onun zînet ve ihtişamını arzu ederse onların yaptıklarının karşılığını orada tamâmen öderiz. Onlar bu hususta bir eksikliğe de uğratılmazlar. Onlar öyle kimselerdir ki, âhirette kendilerine ateşten başkası yoktur. Dünyada işledikleri şeyler orada boşa gider. Zâten yapageldikleri bâtıldır onların (Hûd sûresi, âyet: 15, 16).

Abdullah Antâkî der ki:

Yaptığını Allah rızâsı için değil de mürâîlik için yapanlar, kıyâmet günü bu amellerinin karşılığında sevap talebinde bulunduklarında Allah onlara şöyle hitâp eder:

— Biz, dünyada senin amelinin karşılığını vermedik mi? Sana meclislerde ferahlık vermedik mi? Dünyada baş olmadın mı? Alıp - satmana müsâade etmedik mi? Sen, şöyle şöyle olmadın mı?.

Bir hakîme soruldu:

— İhlâslı kimdir?

Dedi:

— Kötülüklerini gizlediği gibi iyiliklerini de gizleyen kimsedir.

Birisine soruldu:

— İhlâsın gâyesi nedir?

Dedi:

— İnsanların övgüsünden hoşlanmamaktır.

Zünnûn Mısrî'ye soruldu:

— Kul, kendisinin Allah'ın hâs kulları zümresinden olduğunu nasıl bilir?

Dedi:

Bu, dört şeyle bilinir:

1- Rahat - koltuk müslümanlığını terkederse,

2) Az - çok demeden, elinde mevcut her türlü imkânlariyle muhtaçlara yardım ederse,

3) Geçici - dünyevî makam ve rütbeleri kaybetmiş olmaktan üzüntü duymazsa,

4) Onun nazarında, övülmekle yerilmenin bir farkı olmazsa.

Hâtem Tâî nakleder:

Resûlullah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular ki:

Kıyâmet günü, insanlardan bir bölük, cennete sevkedilir. Onlar oraya yaklaşıp cennetin kokularını duydukları, köşklerini ve Allah'ın cennet ehli için hazırladığı diğer nîmet ve ihtişamları gördükleri anda, kendilerini oraya götürenlere seslenilir:

— Çevirin onları geri; Onların orada nasîbi yoktur!..

Bunun üzerine, öyle bir hasret ve nedâmetle geri döndürülürler ki, ne evvelkiler ve ne de sonrakiler böylesine bir hasret ve nedâmetle dönmemişlerdir. Bu sırada derler ki:

— Ey Rabbımız, n'olurdu, evliyâ kullarına hazırladığın bu nîmetleri göstermeden koysaydın bizi cehenneme!..

Şânı yüce olan Allah, onlara cevâben buyurur:

— Ben bunu size bilhâssa kasd-ı mahsûsla yaptım. Zirâ siz, yalnız bulunduğunuz zamanlarda büyüklük - azamet taslayarak benimle çekişiyor, insanlarla karşılaştığınız anlarda ise onlara mütevâzî görünüyordunuz. Böylece, kalbinizde mevcut duygunun hilâfına, amellerinizle insanlara mürâîlik ediyordunuz. İnsanlardan korkuyordunuz da benden korkmuyordunuz. Onlara tevâzû gösterip şânlarını yüceltiyordunuz da bana tevâzû gösterip şânımı yüceltmiyor idiniz. Herhangi bir şeyi insanlardan korkunuzdan terkediyordunuz da benden korkunuzdan terketmiyordunuz. Bugün size büyük sevâbımı harâm kıldığım gibi azâbımın en acıklısını da tattıracağım!...

İbni Abbâs'tan - Allah onlardan râzı olsun - rivâyet edilir. Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular ki:

Şânı yüce olan Allah adn Cennetini yarattığı zaman, onda, hiç bir gözün görmediği, hiç bir kulağın işitmediği ve hiç bir insanın aklından bile geçmiyen nîmetler yarattı. Sonra ona hitâben dedi ki:

— Konuş!..

Adn Cenneti üç defa:

— Müminler kurtuldu! dedi.

Daha sonra da şunu söyledi:

— Ben, bütün cimrilere, münâfıklara ve mürâîlere harâmım. Onlar bana giremez!...

Ebû Tâlib oğlu Ali - Allah ondan râzı olsun - şöyle der:

Mürâî'nin dört âlâmeti vardır:

1) Yalnız olduğu zamanlarda uyuşuktur. Hayırlı bir amel işleme husûsunda şevk duymaz, gayret göstermez.

2) Diğer insanlarla berâber olduğu zamanlarda neşelidir. Onlara gösteriş yapabileceği için şevk duyar, gayretli olur.

3) Övüldüğü zaman daha çok iş yapar.

4) **Zemmedilince ameli azaltır.**

İbrâhim oğlu Şakîk'ten rivâyet edilir:

Amellerin kalesi üçtür. Bu üç şey, bir sûr ve bir kale gibi amelleri korur:

Birincisi: Amellerin Allah'dan bir lûtuf olduğunu bilmektir. Tâ ki ucüp ve gurur damarları kırılsın, insan, bir şey yaptım diye kendi kendine böbürlenmesin.

İkincisi: Amelleri sırf Allah rızâsı için yapmaktır. Tâ ki hevâî arzular kırılsın.

Üçüncüsü: Amellerin ecrini yalnız Allah'dan beklemektir. Tâ ki böylece, tamah ve riyâ duyguları kırılsın.

İşte bu üç şeye riâyet edildiği takdirde ameller sırf Allah rızâsı için, yâni ihlâsla yapılmış olur.

Amelleri Allah'dan bilmek, o ameli işlemeğe Allah'ın muvaffak ettiğini bilmek demektir. Kişi, kendisini o ameli işlemeğe Allahın muvaffak ettiğini bilirse ameline mağrûr olmaz. Bil'âkis şükrünün edâsı ile meşgul olur.

Amelleri sırf Allah rızâsı için yapmak, Allah için olan ve O'nun rızâsına uygun bulunan bir ameli yapmak, Allah için olmayan ve O'nun rızâsına uygun bulunmayan bir ameli de yapmamak, demektir. Böylece insan hevâyi nefsinin isteklerine göre amel etmekten kurtulmuş olur. Hevâyi nefsin arzularına göre yapılan ameller çirkindir, kötüdür, Allah'ın rızâsına uygun değildir. Zîrâ şânı yüce olan Allah buyurur:

— **...Şüphesiz ki nefs, bütün gücü ile kötülüğe meyyâldir, kötülüğü yaptırır** (Yûsuf sûresi, âyet: 53).

Amellerin ecrini yalnız Allah'dan beklemek, onları sırf Allah rızâsı için yapmak ve halkın övmelerine veya kötülemelerine hiç kulak asmamaktır. Ehl-i hikmetten biri şöyle der:

— Amelleri husûsunda kişi, koyun çobanından edep öğrenmeli, onun gibi olmalıdır.

Kendisine, bunun ne demek olduğu sorulunca şu cevabı verir:

— Koyun çobanı, sürünün yanında namazını kılar. Fakat kıldığı bu namaz sebebiyle koyunlarının kendisini methetmesini beklemez. İşte, ibâdetler yapıp hayır - hasenâtta bulunanlar da böyle olmalı. İnsanların kendi hakkında söyleyeceklerine aslâ aldırmamalı, İster bir insan yanında olsun, isterse tenhâda olsun, yapacağını, sanki kendisinden başka kimse yokmuş gibi yapmalı ve halkın methiyesini aslâ beklememeli.

Yine ehli hikmetten biri şöyle der:

Ameller dört şeye muhtaçtır. Bunlarla her türlü kusurdan sâlim olurlar:

Birincisi: Yapılacak şeye başlamadan önce gerekli bilgiye sâhip olmaktır. Çünkü ameller, doğru olarak ancak ilimle yapılabilir. Amel ilimsiz olunca, onu ifsâd eden, ıslah edenden daha çok bulunur.

İkincisi: Amele başlarken niyet etmektir. Zîrâ ameller ancak niyetle doğru olur. Nitekim Resûl aleyhisselâm buyurur:

— Ameller niyetlere göre değerlendirilir. Her bir insan neye niyet ederse onun için ancak o vardır.

Namaz, oruç, zekât, hacc ve diğer ibâdetler ancak niyetle olur. O halde, amelin makbûl olabilmesi için bidâyetinde niyet mutlaka bulunmalıdır.

Üçüncüsü: Amelin işlenmesi devam ettiği müddetçe sabırlı olmaktır, Böylece, sükûnetle ve huzûr-u kalble ibâdet sona erdirilmiş olur.

Dördüncüsü: Ameli bitirinceye kadar ihlâslı olmaktır. Zîrâ ihlâssız ameller aslâ kabûle şâyân değildir. Kul, amellerini ihlâsla yaptığı zaman Allah kendisine teveccüh eder. Ayrıca diğer insanların kalbini de ona yöneltir.

Hayyân oğlu Herem der ki:

— Bir kul, kalbi ile Allah'a yönelmeye dursun. Allah da ehl-i îmânın kalbini ona yöneltir. Öyle ki, onların sevgilerini de merhametlerini de ona rızk olarak verir.

Ebû Hüreyre'den rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular ki:

Şânı yüce olan Allah bir kulu sevdiği zaman Cebrâil'e şöyle der:

— Ben fülan kulumu severim. Sen de sev!

Bunun üzerine Cebrâil, gök ehline seslenir:

— Rabbınız, fülan kulunu sever. Siz de seviniz!

Ve, bütün gök ehli onu sever. Yeryüzünde onun için bir güzellik, bir beşâset yayılır.

Allah bir kula da öfkelendi mi bunun tersi olur.

Birisi, İbrahim oğlu Şakik'e sorar:

— Benim için halk, «Sâlih insan!» diyor. Ben kendimin sâlih insan olup olmadığımı nasıl bilebilirim?

Şakîk cevap verir:

Üç şeyle bilebilirsin:

1) İçini sâlihlere açıklarsın. Eğer hoşlarına giderse bil ki sen sâlih insansın. Yok, senin içyüzünden hoşlanmazlarsa bilesin ki sâlih insan değilsin!

2) Kalbine dünya hayâtını ve dünyevî zevkleri arzedersin. Eğer onlara iltifât göstermez, reddederse bilesin ki sâlih insansın!

3) Ölümü düşünürsün. Eğer nefsin ölümden kaçınmıyor ve ölmek istiyorsa bilesin ki sâlih insansın.

Kendinde bu üç husûsiyet toplanmış ise Allah'a yalvar. O'na iltica et. Tâ ki, sâlih kişilerden olmuşum diyerek gurûra kapılıp amellerine riyâ girmesin ve onları ifsâd etmesin.

Enes İbni Mâlik'ten rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem ashâbına sordu:

— Biliyor musunuz, mümin kimdir?

Ashâb dedi:

— Allah ve Resûlü daha iyi bilir!

Resûlüllah buyurdu:

— Mümin o kimsedir ki, Allah sevdiği şeylerle onun kulaklarını doldurmadan ölmez. Eğer bir kimse, iç içe yetmiş odadan ibâret olan ve herbir odanın kapısında demirden bir kilit bulunan odaların en içte kalanında Allah'a ibâdet etmiş olsa, Allah onun amelinin gömleğini ona mutlaka giydirir. Hattâ halk bundan haberdâr olur ve ziyâdeleştirirler

Dendi ki:

— Yâ Resûlellah, nasıl ziyâdeleştirirler?

Resûlüllah buyurdu:

— Ameli arttıkça müminin sevinci artar.

Allah Resûlü daha sonra sordu:

— Biliyor musunuz, fâcir kimdir?

Sâhabe dedi:

— Allah ve Resûlü daha iyi bilir.

Resûlüllah buyurdu:

— Fâcir o kimsedir ki, Allah sevmediği şeylerle onun kulaklarını doldurmadan ölmez. Eğer bir kul iç içe yetmiş odadan ibâret olan ve her odasının kapısında demirden bir kilit bulunan odaların en içte kalanında Allah'a âsî olmuş olsa, Allah onun amelinin gömleğini ona mutlaka giydirir. Öyle ki halk bundan haberdar olur ve ziyâdeleştirirler.

Dendi ki:

— Yâ Resûlellah, nasıl ziyâdeleştirirler?

Resûlüllah buyurdu:

— Fâcir, fücûra daldıkça daha çok zevklenir...

Abdullah oğlu Avf anlatır:

Hayır sâhibi sâlih insanlar birbirlerine şu üç şeyi yazarlardı:

1) Kim ki âhireti için çalışırsa dünyevî işlerinde Allah ona kâfidir.

2) Kim ki Allah ile kendi arasını düzeltirse Allah da insanlarla onun arasını düzeltir.

3) Kim ki içini düzeltirse Allah da onun dışını düzeltir.

Hâmid lifâf der ki:

Allah bir kimseyi mahvetmeyi murât ettiği zaman onu üç şeyle cezâlandırır:

1) İlim verir, fakat ilmi ile âmil olmayı nasîp etmez.

2) Sâlihlere arkadaş eder, fakat onların hallerine âşinâ olmaktan alıkor. Onların kadrini bilemez.

3) İbâdet kapılarını açar, fakat ihlâs kapısını kapar.

Kişinin; âlim olduğu halde ilmi ile amel edememesine, sâlihlerle arkadaş olduğu halde onların kadrini anlıyamamasına ve ibâdet ettiği halde ihlâs sâhibi olamamasına sebep, niyetinin bozukluğu ve kalbinin kötülüğüdür. Eğer niyeti dürüst ve sağlam olursa Allah ona, ilmi ile âmil olma, ibâdeti ihlâsla yapma ve sâlihlerin kadrini bilme nîmetini rızık olarak mutlaka verir.

Abdülmelik'in ordusunda bulunmuş birisi anlatır:

Biz, Mervân oğlu Abdülmelik ile bir savaşta bulunuyorduk. Yanımızda, uzun müddet kendisinin kim olduğunu öğrenemediğimiz birisi vardı. Gecenin çok az bir kısmında uyuyor, diğer kısmını ise ibâdetle geçiriyordu. Sonraları öğrendik ki, tanımadığımız bu şahıs, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem'in ashâbından biriymiş. İşte bu sahâbînin bize anlattığına göre, bir gün müslümanlardan biri Peygamberimize sordu:

— **Yâ Resûlellah, kurtuluş nerededir? Hangi amel ve hareketler bizi felâha götürür?**

Allah Resûlü buyurdu:

— **Allah'ı aldatmamakta'dır!**

Sahâbî dedi:

— **Biz Allah'ı nasıl aldatırız?**

Resûlüllah buyurdu:

— **Amellerinizi Allah'ın emrettiği gibi yapar, fakat bu amellerle Allah'dan başkasının teveccühünü beklerseniz Onu aldatmış olursunuz. Riyâdan sakınınız. Zirâ o, Allah'a şirk (**= ortak**) koşmaktır. Mürâî, kıyâmet günü bütün mahlûkatın önünde dört isimle çağrılır: Ey kâfir! Ey Fâcir! Ey Zâlim! Ey Şaşkın!...**

Burada ben, bizimle berâber savaşta bulunan ve bize bu hadisi anlatan sahâbîye dedim ki:

— Allah bir hakkı için, bunları hakîkaten Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemden işittin mi?

Cevâben dedi ki:

— **Kendisinden başka hiç bir ilâh bulunmayan Allah'a yeminle söylerim ki, ben bunları Resûlüllah'tan işittim. Ancak kasıtsız olarak, nakilde bir hatâ yapmış olabilirim!..**

Daha sonra şu âyeti okudu:

— **Şüphesiz ki münâfıklar** (mürâîler) **Allah'ı aldatmağa kalkışırlar. Halbuki Allah onları aldatmaktadır. Namaza duracakları zaman uyuşukluk gösterirler. İnsanlara karşı mürâîlik ederler. Allah'ı da çok az anarlar** (Nisâ sûresi, âyet: 142).

Kim ki âhirette amelinin sevâbına kavuşmak isterse, onu sırf Allah rızâsı için yapsın. Ameline karşılık başkasından herhangi bir teveccüh aslâ beklemesin. Sonra da, Allah için yaptığı bu güzel ameli hemen unutsun. Zirâ olabilir ki, bu güzel amel yüzünden kendisine ucüp - gurûr gelir de, onun sevâbının iptâline sebep olur. Nitekim şöyle bir söz vardır:

— İbâdeti muhâfaza etmek, işlemekten daha güçtür...

Ebû Bekir Vâsıtî şöyle der:

— İbâdetleri riyâdan korumak, işlemekten daha güçtür. Zîrâ onlar, zora gelmeyen ve çabucak kırılıveren cama benzerler. Tıpkı zora gelen bir camın kırılıvermesi gibi, riyâ karışan ibâdet te, ibâdet olmaktan çıkıverir. Demek ki riyâ denen şey, ibâdeti kırmakta, yâni onu ibâdet olmaktan çıkarmaktadır. Ucüp te böyledir. O da girdiği ibâdeti ibâdetlikten çıkarır. Kişi bir amel işleyeceği zaman ona riyâ girmesinden korkarsa, kalbinden riyâyı çıkarmak mümkün olduğu takdirde bütün gücüyle gayret sarfedip onu defetmelidir. Riyâyı defetmek mümkün olmadığı takdirde, ameli yine işlemeli, riyâ korkusuyla aslâ terketmemeli ve sonra Allah'a tevbe - istiğfarda bulunmalıdır. Böylece, umulur ki Allah onu başka bir amelde ihlâsa muvaffak eder.

Denir ki:

— Mürâîler öleliberi dünya harap oldu. Çünkü onlar, iyilerin yaptığını yapıyorlar; riyâ için ve desinler diye de olsa hanlar, hamamlar, kervansaraylar, imârethâneler, köprüler, çeşmeler, câmiler... yaptırarak dünyâyı mâmur hale getiriyorlardı...

Desinler diye yaptırmış ta olsa böyle eserleri yaptıran mürâîye bâzen ihlâslı bir müslümanın duâsı fayda verir. Nitekim, vaktiyle birisi bir imârethâne (= fakirler için aşevi) yaptırır. Sonra da kendi kendine, **«Bu, Allah için oldu mu, olmadı mı bilmem!»** diye söylenir. Bir ara, rüyâsında kendisine birisi görünür ve der ki:

— Senin amelin Allah için değilse bile, yaptırdığın bu eserden dolayı sana duâ edenlerin duâsı Allah içindir. Bununla kendini teselli et!...

Bir adam, Huzeyfe'nin yanında münâfıklara bedduâ eder:

— Allah'ım, münâfıkları mahvet!

Bunu duyan Huzeyfe şöyle der:

— Eğer münâfıklar mahvolursa düşmanlarınızdan haklarınızı alamazsınız. Onlar, riyâ için de olsa, savaşa giderler. Düşmanlarınızı perişan etme husûsunda size yardımcı olurlar...

Selmân Farisi - Allah ondan razı olsun - der ki:

— Allah, münâfıkların kuvveti ile müminleri kuvvetlendirir. Müminlerin duâsı ile de münâfıklara yardım eder.

Farz ibâdetlere riyâ girip - giremiyeceği husûsunda fikirler değişiktir. Bâzılarına göre, bunlara riyâ girmez. Çünkü onlar bütün halka farzdır. Onları herkes edâ etmek zorundadır. Kişi, üzerine farz olan bir ibâdeti edâ ettiği zaman buna riyâ girmez. Bâzılarına göre ise riyâ farz ibâdetlere de girer, farz olmayanlara da...

Bence bu husûs, farz ibâdeti edâ etmekte olanın niyetine göre iki şekilde olabilir:

1) Eğer farz olan ibâdeti, sırf insanların görebileceği yerlerde edâ ediyor, yalnız olduğu zamanlarda ise edâ etmiyorsa o, tam münâfıktır. Aynı zamanda, Allah'ın, haklarında:

— **Münâfıklar cehennemin en aşağı tabakasındadır** (Nisâ sûresi, âyet: 145).

buyurduğu kişilerdendir. Zirâ, eğer onun inancı tam ve hâlis olsaydı, her nerede olursa olsun, farz olan ibâdetleri edâdan geri durmazdı.

2) Eğer, her nerede olursa olsun, farz ibâdetleri mutlaka edâ ediyor, fakat insanların görebileceği yerlerde olunca daha özenerek yapıyor, tenhâlarda ise gelişi güzel geçiştiriyorsa bu takdirde alacağı sevap noksandır. İnsanların gördüğü yerde fazladan yaptığı özentiye sevap yoktur. Ayrıca bu özentiden dolayı hesaba çekilir. Doğrusunu Allah bilir.

ÖLÜM KORKUSU, ÖLÜM SIKINTISI

Enes İbni Mâlik'ten rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kim ki Allah'a kavuşmayı severse Allah da ona kavuşmayı sever. Kim de Allah'a kavuşmaktan hoşlanmazsa Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz.**

Allah'a kavuşmaktan maksat, âhıret hayâtına gitmektir. Kulun Allah'a kavuşmayı sevmesini şöylece açıklayabiliriz:

— Ölüm ânında mümin - ve her bir insan - öyle bir âna gelir ki, artık o anda yapılacak bir îmân kabul edilmez. İşte bu anda mümin Allah'ın hoşnutluğu ve cenneti ile müjdelenir. Böylece, onun nazarında, ölmek yaşamaktan daha sevimli olur.

Allah'ın kulunu sevmesi, fazlını ona akıtması ve çok bahşişlerde bulunması demektir. Aslında muhabbet - sevgi, nefsin bir şeye meyletmesinden ibârettir. Fakat bu mânâda sevgi, Allah hakkında lâyık değildir. Sevginin neticesi, lûtuf ve bahşiştir. Seven, sevdiğine bir şeyler verir. Allah da sevdiği kuluna fazlını akıtır, ona ihsânlarda bulunur. Şu halde Allah hakkında sevgi, sevginin netîcesi olan mânâda kullanılır.

Kulun Allah'a kavuşmaktan hoşlanmayışını da şöylece îzah edebiliriz:

— Ölüm esnâsında, artık îmânın kabûl olunmayacağı ân gelince, îmânsızlar kendileri için hazırlanmış olan azâpları görerek dalâletlerinden dolayı ağlarlar, ölümden ve âhırete gitmekten hoşlanmazlar. Allah da onlara kavuşmaktan hoşlanmaz. Allah'ın onlardan hoşlanmaması demek onları rahmetinden uzaklaştırması ve cezâlanmalarını murât etmesidir. Aslında hoşlanmamak, yâni tiksinti duymak, bir çeşit bir meşakkat ve bir sıkıntı duymaktan ibârettir. Fakat şânı yüce olan Allah hakkında bu mânâda bir tiksinti lâyık değildir.

Hadîsin şerhi hakkında Nevevî şöyle der:

— Hadîsin mânâsı; **«Onların Allah'a kavuşmayı sevmesi, Allah'ın onları sevmesinin sebebidir»** ve, **«Onların Allaha kavuşmayı sevmemesi, Allah'ın da onları sevmemesinin sebebidir.»** demek değildir. Bil'akis, maksat, Allah'ın onlara kavuşmayı sevdiğinde onların da Allah'a kavuşmayı sevmelerinin açıklanmasıdır...

İzâh edelim:

— Muhabbet - sevgi Allahın bir sıfatıdır. Kulun Rabbını sevmesi bu sıfata tâbidir, ondan akseder. Tıpkı sudan yansıyan ışığın duvarda aksetmesi gibi. Bunun böyle olduğunu Peygamber aleyhisselâm'ın şu sözü te'yîd eder:

— **Allah bir kulu sevdi mi onu kendi sevgisiyle meşgul eder.**

Kur'ân'da, **«Allah onları sever.»** cümlesinin, **«Onlar da Allah'ı sever.»** cümlesinden önce gelişinde buna işâret vardır (*). Allah bize, muhabbetine kavuşmayı tattırsın ve sevgisini ikrâm etsin!..

Resûlüllah'ın yukarıdaki sözleri üzerine sahâbe dediler ki:

— **Ey Allah'ın Resûlü! Ölümden biz hepimiz hoşlanmayız...**

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Bu dediğiniz, hoşlanmamak değildir. Müminin ölümü yaklaştığı zaman, şanı yüce olan Allah'dan ona bir müjdeci gelir. Bu sırada, dünyada işlemiş olduğu sâlih ameller karşılığında ölümünden sonra karşılaşacağı mes'ut hayât ona zâhir olur. Artık o anda onun için, şânı yüce olan Allah'a kavuşma arzusundan daha sevimli bir şey yoktur. Allah da ona kavuşmayı sever... Yine kötü kişinin (yahut kâfirin) ölümü yaklaştığı zaman ona da korkutucu bir haberci gelir. İşte bu anda ona, dünyada işlemiş olduğu kötü ameller karşılığında karşılaşacağı bedbaht hayât zâhir olur. Bunun için o, Allah'a kavuşmaktan hoşlanmaz. Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz.**

Abdullah (r.a.), Nebî aleyhisselâm'dan rivâyet eder:

Resûlüllah buyurdular ki:

— **İsrâiloğullarından konuşunuz. Bir mahzûr yoktur. Zîrâ onlar, geçmiş hayâtlarında kendilerinde garîp hâdiseler vuku bulmuş bir kavimdir.**

Resûlüllah, bunları söyledikten sonra onlardan bahsetmeğe başladı ve şöyle dedi:

(*) — Ey imân edenler, içinizden kim ki dininden dönerse Allah öyle bir kavim getirir ki, kendisi onları sever, onlar da kendisini severler. Bu kavim, müminlere karşı mütevâzî, kâfirlere karşı da onurlu ve zorludur. Allah yolunda cihâd ederler. Hiç bir kınayanın kınamasından çekinmezler. Bu, Allah'ın bir lûtfudur ki, onu kime dilerse, ona verir. Allah ihsânı bol olan ve her şeyi bilendir (Mâide sûresi, âyet: 54).

Bir ara, İsrâiloğullarından bir gurup insan bir kabristana geldiler. Kendi kendilerine dediler ki:

— Eğer namaz kılıp Allah'a duâ etsek ve bu kabristandaki ölülerden birini kabrinden çıkarıp ölüm hakkında bize bir şeyler söylemesini istesek belki kabûl olur...

Ve, namaz kıldılar, Allah'a duâ ettiler. Bir ara, bir ölü, ansızın kabirden başını çıkardı. Başı simsiyah idi. Dedi ki:

— Ey şuraya gelmiş kişiler! Ne istiyorsunuz! Allah'a yeminle söylerim. Ben öleli doksan sene oldu. Şu âna kadar ölüm acısı benden hâlâ gitmedi. Şânı yüce olan Allah'a dua edin de, beni ölüm acısından kurtarıp eski hâlime çevirsin,

Böyle diyen ölünün alnında secde eseri de vardı...

Hasan (R.A.), Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem'den rivâyet eder:

Allah'ın Resûlü buyurdular:

— Ölümün mümine verdiği sıkıntı ve acının şiddeti, üçyüz kılıç darbesi kadardır.

Ölüme inanan ve bir gün onun mutlaka kendisine de geleceğini bilen kimsenin ona hazırlanması gerekir. Bu hazırlık, hayâtta iken sâlih ameller işlemek ve habis - çirkin amellerden uzak durmakla olur. Gerçekten bir müslüman, hayatının her ânında, sâlih amellerin içinde ve habis - çirkin amellerin de uzağında bulunmalıdır. Zîrâ, ölümün ne zaman ve nerede geleceği hiç bir sûretle belli olmaz. Resûlüllah sallallahû aleyhi ve sellem, ölümün sıkıntısını ve acılığını açıkça belirtmiştir. Bunu, kendisinden ümmetine bir nasîhat olmak üzere yapmıştır. Tâ ki ümmeti, ölüme hazırlansın ve dünya hayatının sıkıntılarına sabır ve tahammül etsin. Zîrâ dünyâ hayâtının sıkıntılarına sabredip, tahammül göstermek, ölüm sıkıntısına tahammül etmekten daha kolaydır. Çünkü ölüm sıkıntısı âhıret azâbı cümlesindendir. Âhıret azâbı ise dünyâ azâbından daha sıkıntılı ve daha şiddetlidir.

Abdullah Hâşimî anlatır:

Bir adam, Reslüllah sallallahü aleyhi ve sellem'e gelerek dedi ki:

— Bana ilmin garîplerini öğretmen için sana geldim.

Allah Resûlü dedi:

— İlmin başı hakkında neler yaptın?

Adam sordu:

— İlmin başı da ne ki?

Resûllüllah buyurdu:

— İzzet ve Celâl sâhibi Rabbını tanıdın mı?

Adam dedi:

— Evet!

Resûlullah sordu:

— O'nun hakkında neler işledin?

Adam cevap verdi:

— Allah'ın dilediğini.

Resûlullah sordu:

— Ölümü tanıdın mı?

Adam dedi:

— Evet!

Resûlullah sordu:

— Onun için ne hazırladın?

Adam cevap verdi:

— Allah'ın dilediğini...

Resûlüllah buyurdu:

— Git, ölüm için hazırladıklarını kuvvetlendir. Sonra gel. Sana ilmin garipleri̇ni öğreteyim!..

Seneler sonra o adam gelince, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem kendisine buyurdular ki:

— Elini vicdânına koy. Kendin için râzı olmadığın bir şeye müslüman kardeşin için de râzı olma. Kendin için râzı olduğun bir şeye müslüman kardeşin için de râzı ol. İşte ilmin garipleri budur!..

Bu hadîste Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, ölüme hazırlanmanın ilmin başı olduğunu beyân ediyor. O halde ölüme hazırlanmakla meşgul olmak, en başta gelen bir meseledir.

Abdullah Hâşimî anlatır:

Bir defasında, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem şu âyeti okudu.

— Allah, kime ki doğru yolu göstermeyi murat ederse onun göğsünü İslâm'a açar. Kimi de sapıtmayı murat ederse onun göğsünü de son derece daraltır. O, İslâmiyeti kabûl husûsunda sanki zorla göğe çıkacakmış gibi bir imkânsızlık görür. Allah, îmân etmiyeceklerin üstüne işte böyle murdârlık çökertir (En'âm sûresi, âyet: 125).

Sonra da buyurdular ki:

— Bir kalbe îmân nûru girdi mi, o kalb genişler, sevince garkolur.

Sahâbe tarafından soruldu:

— Bunun bir alâmeti var mıdır?

Allah Resûlü buyurdular:

— Elbette vardır. Böyle bir kalbin sâhibi, bir aldanış hayâtı olan bu dünyadan uzaklaşır, ebedî durak yeri olan âhırete yönelir, ölüm gelmezden önce de ölüme hazırlanır...

Mehrân oğlu Meymûn'dan rivâyet edilir:

Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem bir adama va'z ve nasîhat ediyordu. Şöyle buyurdu:

Beş şeyden önce beş şeyi ganîmet bil:

1 — İhtiyarlığından önce gençliğini,

2 — Hastalığından önce sıhhatini,

3 — Meşgâlelerinden önce boş vakitlerini,

4 — Fakirlikten önce zenginliğini,

5 — Ölümünden önce ömrünü.

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem bu beş şeyde bir çok ilimleri toplamıştır. Zîrâ insan, ihtiyârlığında yapamadığı amelleri gençliğinde yapabilir. Yine, gençliğinde bir günâhı işlemeğe alışan insan, ihtiyârlığında onu terketmeğe kolay kolay muktedir olamaz. O halde, bir gencin, gençliğinde sâlih ve hayırlı amelleri âdet edinmesi gerekir. Tâ ki ihtiyarlığında onları kolaylıkla yapabilsin.

Sıhhatli insan, malında ve kendi irâdesinde hükmünü daha çok ve daha kuvvetle yürütebilir. O halde, sıhhatli insanın, bu sıhhati ganîmet bilmesi ve gerek mâlî ve gerekse bedenî ibâdetler husûsunda sâlih amellerde bulunması lâzımdır. Zîrâ hastalanınca beden zayıflar, kuvvetten düşer ve ibâdetleri hakkıyla yapamaz olur. Malı ve serveti üzerindeki tasarruf hakkı da üçte bir'e iner.

İnsanlar umûmiyetle geceleri boştur. Gündüzleri de meşguldürler. O halde, ahlâkî yönden kemâle ermek ve Allah'a yaklaşmak maksat ve gâyesiyle geceleri boş saatlerde namaz kılmak, gündüzleri de - bilhassa kış günlerinde - oruç tutmak gerekir. Nitekim Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem şöyle buyururlar:

— Kış günleri müminin ganîmetidir. Geceleri uzundur, onları namazla geçirir. Gündüzleri de kısadır, onları da oruçla geçirir.

Bu husûsta diğer bir rivâyet te şu meâldedir:

— **Gece** (kış gecesi) **uzundur, onu uyku ile kısaltma. Gündüz de aydınlıktır, onu günahlarınla karartma.**

İnsan, Allah'ın helâlinden verdiği azığa kanâat etmeli, ona râzı olmalı, onu ganîmet bilmeli ve diğer insanların elindekine tamah eylememelidir.

Kişi, hayâtta oldukça ameller işlemeğe muktedir olabilir. Ölünce amel kesilir. O halde bir mümine yaraşan, bu fânî hayâtı boşa geçirmemek ve bâki-ebedî hayâta hazırlanmaktır.

Ehli hikmetten biri şöyle der:

— Ey insan! Çocukluğun oyunla geçer, gençliğin gafletle. İhtiyarlayınca da zayıf düşersin. Acaba sen, şanı yüce olan Allah için ne zaman sâlih ameller işleyeceksin?..

Bu hakîm, demek istiyor ki:

— Ey insan! Sen, öldükten sonra şânı yüce olan Allah'a ibâdet edemezsin. Ne yaparsan hayâtta bu dünyada yapabilirsin. Ölüme ve ölüm meleğinin gelişine ancak bu dünya hayâtında hazırlanabilirsin. Öyleyse onu dâima hatırlamaktan hiç bir an geri kalma. Zîrâ o, senden gâfil değildir.

Hz. Ali'den - Allah ondan râzı olsun - rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, Ensâr'dan bir adamın başı ucunda ölüm meleğini gördü. Ona hitâben dedi ki:

— Ey ölüm meleği! Dostuma rıfk ve mülâyemetle muâmele et. Zîrâ o bir mümindir.

Ölüm meleği cevâben dedi:

— Müjdeler olsun ey Muhammed! Ben her bir mümine rıfk ve mülâyemetle muâmele ederim. Ey Muhammed, ben insanoğlunun rûhunu kabzederim. Rûhunu aldığım şahsın âile efrâdından birisi âhvâh edince derim ki:

— Bu feryâd da ne? Allah'a yeminle söylerim ki biz ona zulmetmedik. Ecelini geriye bırakmadığımız gibi öne de almadık. Onun rûhunu almakta bizim bir günâhımız yoktur. Sizler, ey bu ölünün yakınları! Eğer Allah'ın hükmüne rızâ gösterirseniz, ecrini alırsınız. Yok, O'nun hükmüne râzı olmaz da âhu - zâr, feryât - figân ederseniz günaha girersiniz. Sizin bize bir kapınız, bir merdiveniniz yoktur. Fakat biz size mutlaka yine geleceğiz. Sakının, sakının, Allah'ın hükmüne itirâz etmekten, âhü - zâr eylemekten sakının. İster karada olsun, ister denizde, ister beton evlerde bulunsun, isterse çadırlarda, hiç bir âile efrâdı yoktur ki, ben, günde beş defâ mutlaka onların yüzüne dikkatle bakmış olmıyayım. Hattâ öyle ki, onların küçüklerini de büyüklerini de tanırım. Her birini şahsen tanırım. Allah'a yeminle söylerim Ya Muhammed, ben, şânı yüce olan Allah'ın emri olmadan bir sivrisineğin rûhunu bile kabzedemem!...

Ebû Saîd Hudrî - Allah ondan râzı olsun - rivâyet eder:

Bir defasında Nebî sallâllahü aleyhi ve sellem gülüşmekte olan bir topluluğu gördü. Onlara hitâben buyurdu ki:

— Eğer sizler, zevk ve eğlenceleri yokeden şeyi çok çok anmış olsaydınız, bu gördüğüm durumda olmazdınız. O, sizi meşgul ederdi. Böyle gülüşüp durmazdınız.

Sonra buyurdular:

— Zevk ve eğlenceleri yokeden şeyi yâni ölümü çok anınız.

Daha sonra da buyurdular ki:

— Kabir, ya cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur.

Hz. Ömer - Allah ondan râzı olsun - Kaab Ahbâr'a dedi ki:

— Ey Kaab, bize ölümden bahset.

Kaab dedi:

— Ölüm, insanoğlunun vücûduna sokulmuş bir diken ağacına benzer. Bu ağacın her bir dikeni onun bir damarına batar. Sonra o ağacı kuvvetli bir insan şiddetle çeker. Herbir dikeni bir damara saplanan bu ağaç çekilince kopardığını koparır, bıraktığını bırakır...

Süfyân Sevrî'nin, yanında ölümden bahsedildiği zaman, bunu tâkîb eden günlerde uzun müddet kendisine gelemediği ve bir şey sorulduğunda:

— Bilmiyorum, bilmiyorum...

dediği rivâyet edilir.

Bir hakîm şöyle der:

Akıllı olan üç şeyi hatırından çıkarmaz:

1 — Dünyanın fâniliğini, zevklerinin geçici olduğunu,

2 — Ölümü,

3 — Mârûz kalmaktan emin olmadığı felâketleri.

Hâtem Esam da der ki:

Dört şey vardır ki, onların kadrini ancak dört kişi bilir:

1 — Gençliğin kadrini ancak ihtiyarlar bilir.

2 — Selâmetin kadrini ancak belâya düçâr olanlar bilir.

3 — Sıhhatin kadrini ancak hastalar bilir.

4 — Hayâtın kadrini de ancak ölüler bilir.

Hâtem Esamm'ın bu sözü, daha önce kaydettiğimiz, **«Beş şeyden önce beş şeyi ganîmet bil.»** meâlindeki hadîse uygundur.

Abdullah İbni Ömer anlatır:

Babam sık sık şöyle derdi:

— Ölmek üzere olan fakat aklı başında bulunan birisi, yanındakilere ölümü niçin anlatmaz şaşarım!..

Nihâyet gün oldu. Babama da ölüm geldi. Aklı başındaydı. Konuşabiliyordu da. Kendisine dedim ki:

Babacığım, ecel gelmeden önce sen, **«Ölmek üzere olan fakat aklı başında bulunan birisi, yanındakilere ölümü niçin anlatmaz şaşarım!»** derdin.

Benim bu hatırlatmama cevâben dedi ki:

— Ey oğulcuğum! Ölüm, anlatılamıyacak kadar büyük. Bununla berâber sana ondan bir nebze bahsedeyim. Allah'a yeminle söylerim, şu ân, iki omuzumda sanki birer dağ var. Sanki rûhum iğnenin deliğinden çıkı-

yor. Sanki vücûdumda bir diken ağacı var. Sanki gökler çökmüş te ben yerle bu ikisi arasında sıkışmışım...

Daha sonra da şunları söyledi:

— Ey oğulcuğum! Benim hayâtım üç devreye ayrılır. Önceleri ben, Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemi öldürmek isteyenlerin en heveslisiydim. Eğer bu sıralarda ölmüş olsaydım, hâlim nice olurdu! Sonra, şânı yüce olan Allah beni islâmlık şerefi ile şereflendirdi, bana, doğru ve hak yolu gösterdi. Hayâtımın bu devresinde, Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem benim için insanların en sevimlisi oldu. Aynı zamanda, Allah Resûlü bana iltifâtlarda bulundu. Keşke bu devrede ölseydim. Böylece Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'in duâsına nâil olurdum. Resûlüllah'ın vefâtından sonra dünya işleriyle meşgul olduk. Bu devre, benim hayâtımın üçüncü devresidir. Bilmiyorum, şânı yüce olan Allah'ın katında hâlim nice olur!...

Babam bunları söyledikten sonra, ölünceye kadar ben onun yanından kalkmadım. Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.

İbrâhim oğlu Şakîk şöyle der:

İnsanlar, dört şeyde sözle bana muvâfakat ettiler, fakat fiilen muhâlefet ettiler:

1 — «Biz Allah'ın kullarıyız!» dediler. Fakat bir kul-köle gibi değil, bir hür kişi gibi davrandılar.

2 — «Allah bizim rızkımıza kefildir!» dediler. Fakat kalbleri dünyalıktan başka hiç bir şeyle tatmin olmadı.

3 — «Âhıret dünyadan hayırlıdır!» dediler. Fakat boyuna dünyalık toplamakla meşgûl oldular.

4 — «Bizler mutlaka öleceğiz!» dediler. Fakat hiç ölmeyecek insanlar gibi davrandılar.

Ebû Zer - Allah ondan râzı olsun - der ki:

Üç şey beni şaşırttı. Hattâ öyle ki güldürdü. Üç şey de hüzünlendirdi. Hattâ öyle ki ağlattı.

Beni güldüren üç şey:

1) Günden güne ölüm kendisine yaklaştığı halde uzun emellerle dünyaya bağlanan kimsenin hâli. Bu kimse, dâima uzun emeller peşinde koşar. Ölümü hiç hatırına getirmez.

2) Gâfil kimsenin hâli. Bu kimse ölümden ve kıyâmetten gâfildir. Fakat ne ölüm ne de kıyâmet ondan gâfil değildir. Günden güne kendisine yaklaşmaktadırlar.

3) Kahkahalarla gülen kimsenin hâli. Kahkahalarla gülen bu kimse, Allah'ın, kendisinden râzı mı yoksa değil mi olduğunu bilmez.

Beni ağlatan üç şey de şunlardır:

1) Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin ve ashâbın ölümü.

2) Ölümün gelmesi.

3) Kıyâmet günü Allah'ın huzûrunda duruş. Bilmem, Rabbım bana nereyi emreder. Cenneti mi, yoksa cehennemi mi?

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— Eğer hayvânat, ölüm hakkında sizin bildiklerinizi bilmiş olsaydı, aslâ semiz et yiyemezdiniz.

Anlatıldığına göre, Ebû Hâmid Lifâf şöyle der:

Ölümü çok anan üç şeyle şereflendirilir:

1) Tevbekâr olmakta acele eder,

2) İhtiyaç miktarı azığâ kanâat eder.

3) Yaptığı ibâdetlerden zevk alır.

Ölümü unutan da üç musîbete mârûz kalır:

1) Tevbekâr olmakta gecikir,

2) İhtiyaç miktarı rızka kanâat edemez olur,

3) Yaptığı ibâdetlerden zevk almaz, ibâdet husûsunda üzerine bir tembellik çöker.

İsâ aleyhisselâm, şânı yüce olan Allah'ın izni ile ölüleri diriltirdi. Bir defasında bir kısım îmânsızlar kendisine dediler ki:

— Sen, yeni ölmüş olan ölüleri diriltiyorsun. İhtimâl ki onlar henüz tamâmen ölmemişlerdir. Eğer gerçekten ölüleri diriltebiliyorsan, bize, çok önceleri ölmüş ölülerden dirilt.

İsâ aleyhisselâm onlara cevâben dedi:

— Kimi diriltmemi istiyorsanız söyleyin.

Dediler:

— Nûh'un oğlu Sâm'ı diriltmeni istiyoruz.

İsâ aleyhisselâm, Sâm'ın kabrine geldi. İki rek'at namaz kılarak şânı yüce olan Allah'a duâ etti. Yüce Allah onu diriltti. Bir de ne görsünler, Sâm'ın saçı-sakalı bembeyaz. Kendisine sordular:

— Ne bu hâl? Senin zamanında saç-sakal ağarma yoktu.

Sâm, onlara cevâben dedi ki:

— Bir ses işittim. Kıyâmet koptu sandım. İşittiğim bu sesin dehşet ve korkusundan saçım - sakalım ağardı...

Ona dediler:

— Sen öleli kaç sene oldu?

Dedi :

— Dörtbin sene oldu. Fakat hâlâ benden ölüm sarhoşluğu gitmedi...

Denir ki:

— Ölen her bir mümine, tekrar dünyâya dönerek yaşamak isteyip istemediği sorulur. Ölüm sıkıntısından dolayı hiç bir mümin tekrar dünyâ hayatını arzu etmez. Yalnız şehîdler arzu ederler. Zirâ onlar ölümün

acısını duymazlar. Bunun için tekrar dünyaya dönerek cihâd yapmayı, öldürüp ölmeyi temennî ederler.

İbrahim İbni Ehdem'e - şânı yüce olan Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun - dediler ki:

— Bizimle otursan da senden bir şeyler öğrensek.

Onlara cevâben şöyle dedi:

Ben, dört şeyle meşgulüm. Eğer onları halledersem sizinle oturabilirim.

Dediler:

— Nedir onlar?

Dedi:

1) Ezeldeki ahid gününü düşündüm. **Kaalû Belâ**'da insanoğlundan ahid alındığı zaman, kadri yüce ve isimleri mukaddes olan Allah şöyle demişti:

— Şunlar cennetliktir, ben aldırış etmem. Şunlar da cehennemliktir, yine aldırış etmem...

Şu anda ben, bu iki zümrenin hangisinden olduğumu bilmiyorum.

2) Şânı yüce olan Allah, annesinin rahminde bir çocuğu yaratmayı hükme bağladığı zaman, o çocuğa vekil tâyin edilen melek Allah'a sorar:

— Ya Rabbi, bedbaht mı olacak, yoksa bahtiyâr mı?

Bana vekîl tâyîn edilen melek, benim için bu soruyu sorduğu zaman Allah'ın cevâbı nasıl oldu bilmiyorum.

3) Ölüm meleği, insanın rûhunu alacağı zaman Allah'a sorar:

— Ya Rabbi, bu kulun, müslümanlarla mı berâberdir, yoksa kâfirlerle mi?

Ölüm meleği benim için de aynı soruyu soracağı zaman Allah'ın cevâbının ne olacağını bilmiyorum.

4) Noksan sıfatlardan münezzeh olan yüce Allah'ın şu âyetini düşünüyorum:

— **Ey günahkâr** (= mücrim, suçlu) **lar, bugün siz bir kenâra ayrılın** (Yâsin sûresi, âyet: 59).

Ve, kendimin hangi zümreden, günahkârlar zümresinden mi, yoksa itâatkârlar zümresinden mi olacağımı bilmiyorum...

Allah'ın, kendilerine anlayış verip gaflet uykusundan uyandırdığı ve âkıbeti hakkında düşünmeğe muvaffak ettiği kişilere ne mutlu! Şânı yüce olan Allah'dan, âkıbetimizi hayırla ve müjdeyle mühürlemesini dileriz. Zîrâ müminin ölümü ânında şânı yüce olan Allah'dan ona müjdeler vardır. Nitekim Yüce Allah'ın şu âyetleri bu husûsa işaret etmektedir:

— **Şüphesiz, «Rabbımız Allah'dır!» deyip sonra da istikamete gelenler, işte onlara, «Korkmayın, tasalanmayın, va'd olunduğunuz cennetle sevinin!» diyerek melekler inecektir. «Bizler, dünyâ hayâtında da âhıret hayâtında da sizin dostlarınızız. Gafûrurrahîm olan Allah'dan bir lûtuf olmak üzere, orada canlarınız neyi çekerse sizindir, orada neyi arzularsanız sizin** (Fussilet sûresi, âyet: 30, 31, 32).

«Rabbımız Allah'dır!» deyip **istikamete gelmek,** Allah'a ve Resûlüne îmân etmek ve bu îmânda sebât eylemektir. İmân edip istikamete gelenler, farzları edâ ederler, harâmlardan kaçınırlar. Meaz oğlu Yahyâ Râzî, istikâmet üzerine şöyle der:

— İmân edip istikamete gelenler, kavlen istikamete geldikleri gibi fiilen de istikamete gelirler. Yâni istikamete gelmiş kişilerin sözleri gibi, fiil ve hareketleri de doğru olur.

Ehl-i sünnet velcemâat yolu üzerinde bulunmak, istikamette olmaktır.

İmân edip istikamete gelen kimselere, ölüm ânında melekler gelir. Bunlar, îmân etmiş ve istikamete gelmiş kişilere korkmamalarını, kederlenmemelerini söylerler; onlara, karşılaşacakları mes'ut hayâtı müjdelerler. Derler ki:

— Dünyadaki hayâtınızın hesâbını verme husûsunda korkuya düşmeyiniz. Allah'ın, Peygamberiniz sallallâhü aleyhi ve sellem'in lisaniyle sizlere vâ'd ettiği cennetle sevininiz...

Denir ki:

Ölüm ânında verilen bu müjde beş türlüdür:

1) Müminlerin avâm tabakasından olanlara verilen müjde. Bunlara denir ki:

— Azâbın ebedî olmasından korkmayınız. Yâni ebediyyen azâpta kalmıyacaksınız. Peygamberler, sâlihler... size şefâat edecek. Dünyada, ilk anda cennete girecek kadar sevâba mâlik olamadığınız için kederlenmeyin. Cennetle sevinin. Yâni sonunda varacağınız yer yine cennettir.

2) İhlâs sâhibi müminlere verilen müjde. Onlara denilir ki:

— Amellerinizin kabul olunmamasından korkmayınız. Sizin amelleriniz makbûldür. Sevâbı kaçırdığınıza üzülmeyiniz. Zîrâ sizin için kat kat sevâp vardır. Tevbe ettikten sonra tekrâr işlemiş olduklarınız husûsunda hüzünlenmeyiniz.

3) İşledikleri günahlara tevbe eden müminlere verilen müjde. Onlara denir ki:

— İşlemiş olduğunuz günahlardan dolayı korkmayın! Zirâ onlar affedildi. Tevbeden sonra işlemiş olduğunuz günahlar sebebiyle kaçırdığınız sevaplardan dolayı hüzünlenmeyiniz.

4) Zâhid müminlere verilen müjde. Onlara denir ki:

— Haşirden ve hesaptan korkmayınız. Sevaplarınızın noksan oluşundan dolayı hüzünlenmeyiniz. Hesap vermeden ve azâp görmeden gireceğiniz cennetle sevininiz.

5) İnsanlara hayrı öğretip ilimleriyle âmil olan âlimlere verilen müjde. Onlara denir ki:

— Kıyâmet gününün korkularından endişelenmeyiniz, hüzünlenmeyiniz. Şüphesiz ki Allah sizi amellerinizle mükâfatlandıracaktır. Size ve size uyanlara âit olan cennetle sevininiz...

Ömrünün son demleri böyle müjdelerle dolu olanlara ne mutlu! Zîrâ böyle müjdeler, ancak mümin olanlar ve amellerini güzel yapanlar içindir. Böyle müminlere melekler gelir. Onlar meleklere derler ki:

— Sizler kimlersiniz? Biz, sizden daha güzel yüzlü ve daha güzel kokulu varlıklar görmedik.

Melekler de onlara cevâben derler ki:

— Biz, sizin dostlarınızız. Yâni dünyâ hayâtında amellerinizi yazan melekleriz. Biz, sizin, âhırette de dostlarınızız...

O halde, aklı başında olana yaraşan, gaflet uykusundan uyanmaktır. Gaflet uykusundan uyanmış olmanın alâmeti dört şeydir:

Gaflet uykusundan uyanmış olan kimse:

1) Dünyevî meselelerle alâkalı husûslarda kanâatkâr olur, acele etmez.

2) Âhiretle alâkalı meseleler husûsunda harîs olur, acelecilikle hareket eder.

3) Dînî - uhrevî husûsları ilim ve ictihâd ile yürütür.

4) Halkın işini, nasîhatle ve durumu idâre etmekle yürütür.

Denir ki:

İnsanların en fazîletlisi, kendisinde beş haslet bulunan kişidir. Bu insan:

1) Rabbına kulluğa yönelir,

2) Halka faydalı olduğu açık ve kesindir.

3) Halk onun şerrinden emîndir, kimse ondan zarar görmez

4) İnsanların elindekine hiç bir sûretle güvenmez.

5) Ölüme her an için hazırdır.

Ey kardeşim! Biz ölmek için yaratıldık. Mutlaka öleceğiz. Ondan aslâ kurtuluş yoktur. Şânı yüce olan Allah buyurur:

— Şüphesiz (ey Muhammed!) sen öleceksin, onlar da ölecekler (Zümer sûresi, âyet: 30).

— (Ey Muhammed!) de ki: Eğer ölmekten yahut öldürülmekten kaçıyorsanız kaçış size asla fayda vermez. O takdirde bile çok az bir

zamandan faydalanabilirsiniz (Ahzâb sûresi, âyet: 16).

O halde, her müslümana vâcip olan, ölüm gelmezden önce ona hazırlanmaktır.

Yine, şânı yüce olan Allah başka bir âyette buyurur:

— **De ki: Ey Yahûdiler, bütün insanları bir tarafa bırakarak Allah'ın dostları gerçekten yalnız kendiniz olduğunuzu iddiâ ediyorsanız, doğru söyleyenlerseniz, hemen ölümü temennî ediniz. Onlar, işlemiş oldukları mâsıyetlerden ötürü bunu asla ve ebedî olarak arzu etmeyeceklerdir. Allah o zalimleri çok iyi bilendir.**

De ki: Sizin, kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm, işte o, size mutlaka gelecektir. Sonra hepiniz, gizliyi de âşikârı da bilen Allah'a döndürüleceksiniz de, O, neler yapmakta olduğunuzu size haber verecektir (Cum'a sûresi, âyet: 6, 7, 8).

Bu âyetlerde Allah, doğru bir kimsenin ölümü temennî edebileceğini, yalancının ise - kötü amellerinden dolayı - ondan kaçacağını beyân ediyor. Zîrâ sâdık bir mümin ölüme hazırlanmıştır. O, Rabbına kavuşma iştiyâkı ile ölmeyi arzular. Nitekim rivâyet edildiğine göre sahâbeden Ebudderdâ şöyle der:

— Rabbıma karşı mütevâzî olmak için fakîrliği severim. Günahlarıma keffâret olduğu için hastalığı severim. Rabbıma kavuşma şevkından dolayı ölümü severim.

Abdullah İbni Mes'ûd da şöyle der:

— Gerek iyi ve gerekse kötü, hiç bir insan yoktur ki ölüm onún için hayırlı olmasın. Eğer iyi insan ise, şânı yüce olan Allah böyleleri şöyle buyurmuştur:

— **Fakat Rabblerinden korkanlar için; içinde ebedî kalmak, Rabbleri tarafından verilecek nice ziyâfetlere de konmak üzere, altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. Allah'ın nezdindeki nîmetler iyiler için daha hayırlıdır** (Âl-i imrân sûresi, âyet: 198).

Eğer kötü insan ise, yüce Allah, bu tip insanlar hakkında da şöyle buyurmuştur:

— **O îmânsızlar, kendilerine zaman - mühlet vermemizi kendileri için hayırlı addetmesinler. Onlara mühlet verişimiz sadece günahlarını artırmaları içindir. Onlara hor ve hakîr edici bir azab vardır** (Âl-i imrân sûresi, âyet: 178).

Enes İbni Mâlik rivâyet eder:

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Ölüm müminin râhatıdır...**

İbni Mes'ûd rivâyet eder:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem'e soruldu:

— Müminlerin hangisi daha faziletlidir?

Buyurdular:

— Ahlâkça en güzel olanı.

Yine dendi:

— Müminlerin hangisi en zekîdir?

Buyurdular:

— Ölümü en çok anan ve ona en iyi şekilde hazırlanan.

Yine Resûl aleyhisselâm şöyle buyurdular:

— Zeki o kimsedir ki, nefsini itâat altına alır da ölüm sonrası için hazırlanır. Ahmak ta o kimsedir ki, nefsini salıverir, hevâyi nefsine uyar da, Allah'dan kuru kuruya mağfiret temennîsinde bulunur.

o

KABİR AZÂBI

Âzip oğlu Berrâ rivâyet eder:

— Biz, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem ile, Ensâr'dan bir adamın cenâzesine gitmiştik. Kabre kadar vardık. Ölü, henüz kabrine konmamıştı. Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem oturdular. O'nun etrâfına biz de oturduk. Sanki tepemizde kuşlar vardı. Allah Resûlünün elinde bir od ağacı vardı. Onunla toprağı deşeliyordu. Bir ara başını kaldırarak, iki veya üç defâ:

— Kabir azâbından Allah'a sığınınız! dedi. Sonra devam etti:

— Mümin kul, dünyadan ayrılıp âhiret yolculuğuna çıkmak üzere bulunduğu bir sırada ona, yüzleri Güneş gibi parlayan melekler gelir. Yanlarında cennet kefenlerinden bir kefen ve cennet kokularından bir koku vardır. Gözünün karşısına otururlar. Sonra ölüm meleği gelir. O da başı ucuna oturarak der ki:

— Ey hakîkate ermiş nefs! Allah'ın mağfiretine ve rıdvânına çık!... Nebî aleyhisselâm devamla anlatır:

— Böylece o müminin rûhu çıkar, akar. Tıpkı bir kırbadan su akması gibi. Melekler onu alırlar. O kefene ve kokular içine koyuncaya kadar bir an için bile bırakmazlar. Kefene koydukları zaman ondan, yeryüzünde mevcut en güzel misk kokuları gibi kokular saçılmağa başlar. Sonra onu alıp yücelere götürürler. Bu arada, her bir melek topluluğu yanından geçerlerken onlar sorarlar:

— Bu güzel rûh kimindir?

Onu taşıyanlar, bu müminin en güzel isimlerini zikrederek cevap verirler:

— Fülân oğlu fülân kişinindir...

Sonra, onunla birlikte dünya semâsına varırlar. Kapıların açılmasını isterler. Kapılar açılır. Her bir gökte mevcut Mukarrabin melekleri onu karşılar ve bir sonraki göğe kadar uğurlarlar. Nihâyet yedinci kat göğe gelirler. Allah buyurur ki:

Onun amellerini cennetin Illiyyûn bahçesine kaydedin. Kendisini de yeryüzüne götürün. Ben insanoğlunu oradan, topraktan yarattım, oraya iâde ederim. Sonra yine orada diriltirim...

Böylece, rûh, cesedine iâde edilir. Ona iki melek gelir. Kendisine derler ki:

— Rabbın kimdir?

O, cevap verir:

— Rabbım Allah'tır.

Melekler sorarlar:

— Dînin nedir?

O, cevap verir:

— Dînim İslâm'dır.

Melekler sorarlar:

— Size gönderilen şu adam hakkında ne dersin?

O, cevap verir:

— O, Allah'ın Resûlü'dür.

Melekler sorarlar:

— Onun Allah'ın Resûlü olduğunu sana kim öğretti?

O, cevap verir:

— Şânı yüce olan Allah'ın kitâbı Kur'ânı okudum, O'na îmân ettim, Onu tasdik ettim.

Bu sırada bir nidâ duyulur! Der ki:

— Kulum doğru söyledi. Ona cennetten bir yatak ve bir elbise getirin. Kabrine de cennetten bir kapı açın. Ki, güzel kokularından ona gelsin...

Ve, kabirden cennete bir kapı açılır. Bu sıra, yanına güzel yüzlü, misk kokulu bir insan gelerek der ki:

— Sana sevinç veren şeyle sevin. Bu, senin kendisiyle va'dolunduğun gündür.

Müminin rûhu ona sorar:

— Sen kimsin?

Güzel yüzlü, misk kokulu insan cevap verir:

— Ben, senin, dünyada iken işlemiş olduğun sâlih amellerinim.

Bu sırada müminin rûhu der ki:

— Ya Rabbi, kıyâmeti vuku buldur da âile efrâdıma kavuşayım...

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem mümin kişinin ölümü hakkında bunları anlattıktan sonra devâm etti:

— İmânsız da dünyadan ayrılıp âhıret yolculuğuna çıkmak üzere bulunduğu bir sırada ona da gökten melekler iner. Bunlar siyah yüzlüdürler ve beraberlerinde siyah bir çıkın vardır. Onun gözü

hizâsına otururlar. Sonra ölüm meleği gelir. Başı ucunda oturarak der ki:

— Ey habis rûh, ey pis rûh, çık. Allah'ın gazabına git!..

Böyle söyledikten sonra onun bütün âzâsını parçalara ayırır. Tıpkı demir şişin, ıslak yünden çekilip çıkarılması gibi rûhu bedenden çeker çıkarır. Bu esnâda damarlar ve sinirler kopar. Sonra onu alır. Beklemekte olan vazifeli meleklere teslim edinceye kadar bir an dahi bırakmaz. Onlar ruhu teslim aldıktan sonra o siyah çıkına koyarlar. Ondan, pis ve çirkin bir koku çıkmağa başlar. Böylece alırlar, yücelere yönelirler. Giderlerken karşılaştıkları her melek topluluğu mutlaka onlara sorar:

— Kimindir bu pis rûh?

Onlar, îmânsızın en kötü isimlerini sayarak cevap verirler:

— Fülân oğlu fülânındır...

Nihayet birinci kat göğe gelirler. Gök kapılarının açılmasını isterler. Fakat açılmaz...

Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem burada şu âyeti okudular:

— Bizim âyetlerimizi yalan sayarak onlara karşı kibirlenmek isteyenlere gök kapıları açılmayacak. Onlar, deve iğne deliğine girinceye kadar cennete de giremiyecekler. Biz mücrimleri işte böylece cezâlandırırız (Ârâf sûresi, âyet 40).

Sonra Allah buyurur ki:

— Onun amel defterini cehennemin siccîn vâdisine yazın. Sonra biz onun rûhunu bir atışla oraya atarız...

Yine Allah Resûlü burada da şu âyeti okudular:

— ...Kim Allah'a ortak koşarsa, o, yüksekten düşüp te parçalanmış ve kendisini kuş kapmış, yâhut rüzgâr onu uzak bir yere atmış gibidir (Hâc sûresi, âyet: 31).

Yâni rûhu önce bedenden çıkarılır, sonra da iâde edilir. Bu sırada ona iki melek gelir. Yanına oturarak sorarlar:

— Rabbın kimdir?

O, der:

— Haaa!... Bilmiyorum.

Melekler sorar:

— Dînin nedir?

O, cevap verir:

— Haaa!.. Bilmiyorum.

Melekler yine sorar:

— Size gönderilen şu insan (Muhammed aleyhisselâm) hakkında ne dersin?

O, cevap verir:

— Haaa!.. Bilmiyorum.

Bu sırada gökten bir ses duyulur:

— Kulum yalan söyledi. Onu ateşten bir yatağa yatırın. Kabrine cehennemden bir kapı açın. Onun sıcaklığından ve boğucu zehirlerinden ona gelsin. Kabri, başına daralsın. Kemikleri ayrılsın...

Bu esnâda ona, çirkin suratlı, çirkin elbiseli ve pis kokulu bir adam gelerek der ki:

— Seni fenâ yapacak şeyle sevin. Bugün senin, kendisiyle va'dolunduğun gündür!

O sorar:

— Kimsin sen?

Gelen çirkin adam cevap verir:

— Ben senin kötü amellerinim.

Bunun üzerine o îmânsızın rûhu der ki:

— Yâ Rabbi, kıyâmeti vuku buldurma! Ya Rabbi kıyâmeti vuku buldurma!...

Ebû Hüreyre'den - Allah ondan râzı olsun - rivâyet edilir:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Müminin ölümü yaklaştığı zaman ona, içinde misk ve reyhan kokuları bulunan bir ipekle birtakım melekler gelir. Onun rûhunun cesedinden çıkması tıpkı tereyağından kıl çekilmesi gibidir. Kendisine hitâben denir ki:

— Ey hakikate ermiş nefs! Sen O'ndan râzı, O da senden râzı olarak şânı yüce olan Rabbının rahmetine ve hoşnutluğuna dön!... Rûhu bedenden çıkınca, o misk ile reyhân üzerine konularak ipek örtü ile sarılır. Böylece Illiyyûn cennetine gönderilir.

Kâfirin ölümü yaklaştığı zaman, ona da, içinde köz parçaları bulunan kıldan bir çıkınla melekler gelir. Rûhu şiddetle çekerek bedeninden alırlar. Ve ona hitâben denir ki:

— Ey pis nefs! Gazaba uğramış olarak Allah'ın azâbına çık...

İmânsızın rûhu bedeninden çıkarılınca o ateş közü üzerine konulur. Onun, galeyân hâlinde bir sesi vardır. Köz üzerine konulan rûh daha sonra o çıkınla örtülerek cehennemin siccîn tabakasına gönderilir.

Abdullah İbni Ömer'den - Allah onlardan râzı olsun - rivâyet edilir:

— Mümin kişi kabrine konduğu zaman onun kabri yetmiş arşın genişletilir. Üzerine reyhân kokuları saçılarak ipeklere sarılır. Eğer dünyada iken Kur'ân'dan nasibini fazlaca alabildiyse onun nûru ona kâfi gelir. Eğer yeteri kadar nasîbini alamadıysa, Güneş'e benzer bir ışık kaynağı ile kabri aydınlatılır. O, kabrinde tıpkı bir gelin gibidir. Uyur. Kendisini ancak âile efrâdından en çok seven-

ler uyandırır. Uykusundan, sanki kanmamışcasına kalkar...

Kâfir - îmânsız ölünce ise, kabri onun başına daraltılır. Öyle ki kemikleri birbirine geçer. Üzerine, deve boynu büyüklüğünde yılanlar gönderilir. Onlar onun etlerini yerler. Öyle ki kemiklerinin üstünde hiç et kalmaz. Bundan başka, üzerine; sağır, dilsiz ve kör azâb melekleri gönderilir. Berâberlerinde demirden topuzlar vardır. Bunlarla ona vururlar. Sağır oldukları için herhangi bir ses işitmezler, dolayısiyle merhamete gelemezler. Yine kör oldukları için görüp acıyamazlar. Üzerine gece-gündüz azâb yağdırırlar...

Kabir azâbından halâs olmak isteyen kişi, dört şeye sarılmalı, ayrıa dört şeyden de şiddetle kaçınmalıdır. Sarılması gereken dört şey:

1) Namazları hakkiyle edâ etmek,
2) Sadakalar vermek, iyilik etmek,
3) Kur'ân okumak, O'nun esasları ile âmil olmak,
4) Allah'ı çok zikretmek.

İşte bu dört şey, müminin kabrini nûrlandırır, genişletir.

Şiddetle kaçınması gereken dört şey:

1) Yalan söylemek,
2) Allah'ın hükümlerine hıyânet etmek,
3) Koğculuk yapmak, lâf götürüp - getirmek,
4) Üzerinde sidik bulaşığı olmak.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden rivâyet edilen bir hadîs şöyledir:

— Sidikten temizleniniz. Zirâ kabir azâbının çoğu ondandır.

Yine rivâyete göre Resûl aleyhisselâm şöyle buyururlar:

Allah sizin için dört şeyi yakışıksız addetti:

1 — Namazda lâubâli hareket etmeyi,
2 — Kur'ân okurken ciddiyetsiz tavırlarda bulunmayı,
3 — Oruçlu iken oruçluya yakışmayacak bir şekilde hareket etmeyi,
4 — Kabirler yanında gülmeyi.

Semmâk Oğlu Muhammed, bir kabristana bakarak şöyle dedi:

— Bu mezârların sükûtu sizi aldatmasın. Orada pek çok gamlılar vardır. Onların hepsinin müsâvî görünüşü de aldatmasın sizi. Onlar arasında birbirinden çok farklı olanlar mevcuttur.

Süfyân Sevri - Allah'ın rahmeti Onun üzerine olsun - der ki:

— Kim ki kabri çok anarsa (kabre hazırlanırsa) onu cennet bahçelerinden bir bahçe hâlinde bulur. Kim de kabirden gâfil olursa (Kabir için hazırlanmazsa) o da onu cehennem çukurlarından bir çukur hâlinde bulur.

Hz. Ali - Allah onun yüzünü kerâmetlendirsin - bir hutbesinde şöyle der:

— Ey Allah'ın kulları. Ölüme dikkat, ölüme dikkat. Ondan kurtuluş yoktur. Ona karşı çıksanız sizi kıskıvrak yakalar. Kaçsanız peşinizden yetişir. Ölüm sizin alınlarınıza bağlıdır. Acele edin, acele edin! Ölüme çabuk hazırlanın. Zîrâ arkanızda size tâlib olan harîs birisi vardır. O, kabirdir. Kabir, ya cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur. Haberiniz olsun, o, her gün üç defa nidâ ederek der ki:

— Ben zulmet eviyim! Ben vahşet eviyim! Ben böcek - kurt - haşerât eviyim!...

Ey Allah'ın kulları, bugünün arkasında, ondan daha sıkıntılı bir gün vardır. Bu, öyle bir gündür ki, onda, gençler ihtiyarlayıverir. Büyükler serhoş hâle gelir. O günde, emzikli her bir kadın, kendi başının derdiyle, emzirdiğini unutur geçer. O günde, hâmile her bir kadın çocuğunu düşürür. İnsanlar serhoş olmuş görünürler, halbuki onlar serhoş olmuş değillerdir. Fakat Allah'ın azâbı pek çetindir...

Uyanın ey insanlar! Bugünün ertesinde de ateş vardır. Onun harâreti pek şiddetli, derinliği çok büyüktür. Zîneti demir, suyu irindir. O günde Allah'ın rahmeti yoktur...

Hz. Ali - Allah ondan râzı olsun - bunları anlatınca, kendisini dinlemekte olan müslümanlar yaşın yaşın ağladılar. Daha sonra dedi ki:

— Bugünün ertesinde de müminler için cennet vardır. Onun genişliği göklerle yer kadardır ve takvâ sâhipleri için hazırlanmıştır. Allah, bizi de sizi de acıklı azâptan kurtarsın, bize de, size de cennetini nasîp eylesin...

Abdurrahân oğlu Üseyd söyler:

Mümin öldüğü zaman kabre götürülmek üzere tabuta konduğunda onun rûhu onu taşıyanlara şöyle der:

— Beni kabrime çabuk götürünüz!

Kabrine konduğu zaman, toprak onun rûhuna hitâp ederek der ki:

— Sen benim üzerimde dolaşırken (hayâtta iken) ben seni severdim. Şu anda benim için daha da sevimlisin.

Kâfir öldüğü zaman kabrine götürülmek üzere tâbuta konduğunda onun ruhu da kendisini taşıyanlara şöyle seslenir:

— Beni geri götürünüz!

Mezarına konduğu zaman toprak onun rûhuna hitâp ederek der ki:

— Sen benim üzerimde dolaşırken ben seni sevmezdim. Şu anda sen benim için daha da sevimsizsin!

Bir defasında Affân oğlu Osman - Allah ondan râzı olsun - bir kabrin başında durdu. Ağlamağa başladı. Kendisine dendi ki:

— Sen cenneti, cehennemi hatırlarsın ağlamazsın da, bu kabri görünce ağlarsın.

Hz. Osmân, kendisine böyle diyenlere şu cevâbı verdi:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

— **Kabir, âhiret yolculuğundaki konakların ilkidir. Eğer kişi, bu ilk konakta paçayı kurtarabilirse ondan sonrası daha kolaydır. Eğer orda paçayı kurtaramazsa ondan sonra daha zordur.**

Mahmûd oğlu Abdulhamîd Moğolî anlatır:

Bir defasında ben, İbni Abbâs (R. A.) ile oturuyordum. Bir gurup insan geldi. Dediler ki:

— Hacc etmek üzere çıkmıştık. Yanımızda, şu anda burada mevcut olmayan bir arkadaşımız da vardı. Bir ara o arkadaşımız öldü. Ölüyü yıkadık, hazırladık. Sonra mezâr kazmağa gittik. Bir mezâr kazdık. Biraz sonra bir de ne görelim, mezârın içi yılanlarla dolmuş. Sonra başka bir yerde bir mezâr daha kazdık, biraz sonra yine aynı durumla karşılaştık. Üçüncü defa kazdığımız mezarda da aynı durumla karşılaşınca size geldik...

İbni Abbâs, bu anlatılanları dinledikten sonra dedi ki:

— Bu karşılaştığınız durum, onun işlemekte olduğu fiilidir. Gidin, arkadaşınızı kazdığınız o mezarlardan birine gömün. Allah'a yeminle söylerim ki, arkadaşınıza mezar olarak bütün yeryüzünü kazmağa kalkışsanız mutlaka aynı durumla karşılaşacaksınız. Onu gömdükten sonra bu durumu âile efrâdına haber verin!...

Bunun üzerine biz gittik. Onu, kazılan mezârlardan birine defnettik. Dönüşte âilesine uğradık. Karısına, elimizdeki eşyâlarını teslim ederek kocasının ne işle meşgûl olduğunu sorduk. Dedi ki:

— Kocam gıdâ maddesi satıcısıydı. Her gün, satacağı şeyden kendi evimizin ihtiyâcı kadar alırdı. Sonra da sanki hiç almamış gibi aynı ölçü üzerinden satardı...

Bu haber, satışta hıyânet etmenin kabir azâbına sebep olacağına delâlet eder. İbni Abbas'a gelen hacıların anlattıkları bu hâdise, sattıkları malda hıyânet etmekten sakınma husûsunda dirilere bir ibret olmalıdır.

Denir ki:

Toprak (Arz, Dünya), her gün beş defa nidâ ederek şöyle der:

1) Ey insanoğlu, benim üstümde yürürsün. Fakat sonunda gideceğin yer benim içim (kabir) dir!

2) Ey insanoğlu. Benim üstümde renk renk, çeşit çeşit yiyecekleri yersin. İçime geldiğin zaman ise böcekler seni yer!.

3) Ey insanoğlu, benim üstümde gülersin. Fakat biraz sonra içime (kabre) girince ağlarsın.

4) Ey insanoğlu, benim üzerimde ferahlanıyorsun, fakat biraz sonra kabre girince kederleneceksin.

5) Ey insanoğlu, benim üzerimde günah işlersin, fakat biraz sonra kabre girince azâb görürsün.

Amr İbni Dînar anlatır:

Medîne ahâlisinden bir adamın bir kızkardeşi vardı. Şehrin kenâr mahallelerinden birinde otururdu. Bu adam sık sık ona gider, ziyâret edip dönerdi. Sonra kızkardeşi öldü. Yıkanıp kefenlenerek kabrine kondu. Adam, kızkardeşinin gömülmesinden sonra eve dönünce onun gömülmesi esnâsında para kesesinin mezara düştüğünün farkına vardı. Yanına bir arkadaş alarak tekrar kabre gittiler. Mezarı açtılar. Keseyi buldular... Ölünün erkek kardeşi, yanında götürdüğü arkadaşına dedi ki:

— Sen biraz uzaklaş. Ben, kızkardeşimin ne halde olduğuna bir bakayım.

Yabancı biraz uzaklaşınca adam kızkardeşinin mezârını azıcık daha açtı. Bir de ne görsün, kabir ateş alevleri içinde. Hemen onu toprakla tekrar kapatarak eve annesine döndü ve:

— Kızkardeşimin hal ve tavırlarını bana anlat! dedi.

Annesi, **«Kızkardeşinden bana neye soruyorsun? Artık o öldü.»** dediyse de, oğlu ısrâr etti. Bunun üzerine annesi anlatmağa başladı:

— Kızkardeşin namazları zamanında ve tam bir tahâretle kılmazdı. Bundan başka, komşuların kapılarına gider, kulağını kapıya koyarak içerde konuşulanları dinler, sonra da bu duyduklarını başkalarına naklederdi...

İşte onun kabir azâbına düçâr oluşunun sebebi budur. Kim ki kabir azâbına uğramamak isterse koğculuktan ve sâir günahlardan mutlaka sakınmalıdır. Tâ ki kabir azâbından halâs olacağı gibi Münker ve Nekîr meleklerinin sorularına da kolay cevap verebilsin. Şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Allah, îmân edenleri dünyâ hayâtında da âhıret hayâtında da o sâbit sözde dâimâ sâbit - kadem eyler. Allah zâlimleri şaşırtır...** (İbrâhim sûresi, âyet: 27).

Âzib oğlu Berrâ'dan - Allah ondan râzı olsun - rivâyet edilir: Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Müslüman, kabirde sorguya çekildiği zaman, O, Allah'dan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Onun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet eder.**

Bu, şânı yüce olan Allah'ın şu kavli ile sâbittir:

— **Allah, îmân edenleri dünyâ hayâtında da âhıret hayâtında da o sâbit sözde dâimâ sâbit - kadem eyler. Allah zâlimleri şaşırtır...** (İbrâhim sûresi, âyet: 27).

Allah'ın; mümin, ihlâslı ve kendisine itâatkâr olan kulunu îmân üzere sâbit kılması üç yerde olur:

Birincisi: Ölüm ânında, ölüm meleği ile karşı karşıya gelindiği sırada.

İkincisi: Kabirde Münker ve Nekir meleklerinin sorgularına muhâtap olunduğu sırada.

Üçüncüsü: Kıyâmet günü hesap verme sırasında soruların sorulduğu esnâda.

Ölüm meleği ile karşılaşıldığı anda, Allah'ın, kulunu îmân üzere sâbit kılması üç sûretle olur.

1) Mümini küfürden korumak, rûhu cesedinden çıkıncaya kadar ona tevhîd akîdesi istikametinde muvaffakıyet vermek sûretiyle. Bu, onun müslüman olarak ölmesi demektir.

2) Meleklerin, Allah'ın rahmetini ona müjdelemeleri sûretiyle.

3) Müminin, cennetteki yerini görmesi sûretiyle.

Allah'ın, mümin kulunu kabirde îmân üzere sâbit kılması da yine üç sûretle olur:

1) Münker - Nekir meleklerinin suallerine vereceği Rabbını râzı edici cevapları telkin etmesi sûretiyle.

2) Korkuyu, dehşeti ve heybeti ondan gidermesi sûretiyle,

3) Cennetteki yerini göstermesi ve böylece o müminin kabrinin cennet bahçelerinden bir bahçe olması sûretiyle.

Yine, Allahın, mümin kulunu kıyâmette hesap günü îmân üzere sâbit kılması da üç sûretle olur:

1) Hesap günü sorulanlara tatmin edici cevap vermesini telkîn ederek,

2) Hesâbını kolaylaştırarak,

3) Kusûrlarını, hatâlarını görmezlikten gelerek.

Başka bir rivâyette, Allah'ın, mümin kulunu îmân üzere sâbit - kadem eyleyeceği mahallerin dört olduğu söylenir. Bunlar:

1 — Ölüm ânı,

2 — Kabirdeki sorulara korkusuz cevaplar,

3 — Kıyâmet günü hesap ânı,

4 — Kıyâmet günü sırat köprüsünün geçilmesi ânıdır.

SORU: Kabir suâli ne şekilde yapılır?

CEVAP: Âlimler bu husûsta beyânlarda bulunmuşlardır. Fakat rivâyetler değişiktir. Kimine göre kabirde suâl yalnız rûhadır. Bedene bir şey yoktur. Bu takdirde rûh, bedenin yalnız göğüs kısmına girer. Rûhun bedenle kefen arasında durduğu da söylenir. Bütün bu husûslarda rivâyetler vârit olmuştur. Fakat ilim erbâbınca doğru olan, müminin, kabir suâlini ikrar ve tasdik eylemesi, keyfiyyetine yâni suâlin ne şekilde yapı-

lacağına karışmaması ve, «**Kabir suâlinin nasıl olacağını Allah bilir. Biz, ancak o ân gelince doğrusunu görebiliriz.**» demesidir. Birisi kalkar da Münker ve Nekir meleklerinin kabir suâllerini inkâr ederse, onun bu inkârını iki şekilde tefsîr etmek gerekir. O kimse, bu inkâriyle, ya:

1 — Akıl zâviyesinden kabir suâli mümkün değildir. Zîrâ böyle bir hâdise, tabîate aykırıdır!

demek ister. Veya:

2 — Kabirde böyle bir sorguya çekme olabilir. Fakat isbât edilmiş değildir.

demek ister. Eğer birinci ihtimâli ifâde etmek istiyorsa onun bu sözü, peygamberliği mânâsız saymağa ve mûcizeleri bâtıl addetmeğe varır. Zîrâ peygamberler de insandırlar. Onların tabîatı da diğer insanların tabîatı gibidir. Oysa ki onlar melekleri görmüşler ve kendilerine de vahiy gelmiştir. Meselâ Mûsâ aleyhisselâm için deniz yarılmış, elindeki değneği de büyük bir yılan hâline gelmiştir. Târîhen sâbit olan bu ve diğer mûcizeler, hepsi de tabîata aykırıdır. Kur'ân'da sâbit olan bu ve benzeri mûcizeleri inkâr eden, İslâmlık çerçevesinden çıkar. Kabir suâlini inkâr eden adam eğer bu sözüyle ikinci ihtimâli ifâde etmek istiyorsa, biz, kulak verenler için bu husûsta kendilerini iknâ edecek hadîsler ve haberler kaydettik. Şânı yüce olan Allah'ın kitâbı Kur'ân'da da bu husûsların doğruluğuna dâir deliller vardır. Meselâ buyurur:

— **Kim benim zikrimden yüz çevirirse, şüphesiz onun için DAR BİR GEÇİM vardır ve biz onu kıyâmet günü kör olarak haşrederiz. O zaman o, «Rabbım, beni niçin kör olarak haşrettin, oysa ben, görür idim» demiştir. Allah da şöyle buyurmuştur: Öyledir. Sana âyetlerimiz geldi de sen onları unuttun. İşte bugün de sen öylece unutuluyorsun! İşte, isrâfa sapan ve Rabbının âyetlerine îmân etmiyeni biz böylece cezâlandırırız. Âhıret azâbı ise muhakkak ki daha şedîd ve daha süreklidir** (Tâ hâ sûresi, âyet: 124-127).

Müfessirlerden bir gurup, DAR GEÇİM'den maksadın kabir sûali olduğunu söyler. Şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Allah îmân edenleri dünyâ hayâtında da âhiret hayâtında da o sâbit sözde sâbit - kadem eyler. Allah zâlimleri şaşırtır...** (İbrâhim sûresi, âyet: 27).

Hz. Ömer'den - Allah ondan râzı olsun - rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Mümin kabrine konduğu zaman ona iki kabir imtihâncısı gelir. Onu oturturlar, sorguya çekerler. Bu sırada, kendisini kabre koyup gidenlerin ayâk seslerini işitir. İmtihâncı iki melek ona derler ki:**

— Rabbın kimdir? Dinin nedir? Peygamberin kimdir?
Mümin, onlara cevâben der:
— Allah Rabbımdır. İslâmlık dînimdir. Muhammed aleyhisselâm da peygamberimdir.
Bu cevap üzerine imtihâncı melekler ona derler:
— Allah seni bu îmânda dâim eylesin. Gözü aydın, memnûn - mesrûr olarak uyu!
Allah'ın şu kelâmı bu husûsa işâret eder:
— Allah, îmân edenleri dünyâ hayâtında da âhıret hayâtında da o sâbit sözde sâbit - kadem eyler. Allah zâlimleri şaşırtır. (İbrâhim sûresi, âyet: 27).

Yâni Allah, müminleri hak - söz üzerinde sâbit kılar. Zâlimleri, yâni kâfirleri de şaşırtır, onları hak - sözü söylemeğe muvaffak etmez.

İmânsız yahut münâfık, kabirlerine kondukları zaman onlara da sorgu melekleri gelir. Derler ki:
— Rabbın kimdir? Dinin nedir? Peygamberin kimdir?
İmansız veya münâfık:
— Bilmiyorum! der.
Melekler de der:
— Bilmeyesin!
Sonra bir topuzla ona öyle bir vururlar ki, sesini mağrip ile meşrık arasında, insanlarla cinlerden mâada her varlık duyar.

Ebû Hâzım, Abdullah İbni Ömer'den - Allah onlardan râzı olsun - rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Hz. Ömer'e hitâben buyurdular:

— Ey Ömer, Kabirde suâl melekleri gelince hâlin nice olacak? Onlar, Münker ve Nekir adlarında, siyah yüzlü, yeşil gözlü iki melektir. Öndişleriyle yeri yararlar. Saçlarının üzerine basarlar. Sesleri gök gürlemesine benzer. Gözleri de şimşek çakışı gibidir...
Hz. Ömer (R.A.) dedi ki:
Ya Resûlellah, o anda benim aklım başımda olacak mı? Yine o anda, şimdi bulunduğum halde olacak mıyım?
Resûl aleyhisselâm buyurdular:
— Evet!
Hz. Ömer dedi:
— O halde, şânı yüce olan Allah'ın izni ile ben onlara kâfi gelirim.
Nebi sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:
— Şüphesiz, Ömer muvaffak olmuştur!..

Ebû Hüreyre'den - Allah ondan râzı olsun - rivâyet edilir:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Ölen hiç bir insan yoktur ki, onun, yakınında bulunan her bir hayvanın işittiği fakat sadece insanların işitemediği bir öğürmesi olmasın. Eğer insan onun öğürmesini işitmiş olsaydı bayılır, kendinden geçerdi. Ölen kişi sâlih biriyse, kabre götürülürken kendisini taşıyanlara şöyle der:

— Beni çabuk götürünüz. Eğer benim önümde karşılaşacağım hayrı bilmiş olsaydınız muhakkak ki acele ederdiniz.

Eğer ölen kişi sâlih birisi değilse, bu takdirde kendisini kabre götürenlere şöyle der:

— Beni götürmek için acele etmeyiniz. Eğer önümde benim karşılaşacağım şerri bilmiş olsaydınız muhakkak ki acele etmezdiniz ölü, kabrine konduğu zaman, ona, siyah yüzlü, yeşil gözlü iki melek gelir. Başı tarafından yaklaşırlar. Eğer ölü mümin kişi ise, onun kıldığı namazlar, gelen meleklere hitâben derler ki:

— Bizim tarafımızdan gelinemez. O, bu kabrin musîbetlerine mâruz kalmamak için nice geceleri sabahlara kadar uykusuz geçirerek namaz kıldı.

Bunun üzerine melekler, onun ayakları tarafından gelmek isterler. Bu sefer de, ölünün anasına - babasına yaptığı hizmetlerle, iyilikler ortaya çıkarak meleklere şöyle derler:

— Bu taraftan gelinemez. O, bugünün musîbetlerine düçâr olmamak için bu ayaklar üzerinde yürüdü, bacaklara dayandı ve anasına - babasına hizmet etti.

Melekler bu sefer de sağından gelmek isterler. Fakat bu sırada, onun verdiği sadakalar ortaya atılır ve:

— Benim tarafımdan gelinemez. Zîrâ o, bugünün musîbetlerine marûz kalmamak için benim tarafımdan sadakalar veriyordu.

Nihâyet melekler onun sol tarafından gelmek isterler. Bu sefer de tuttuğu oruçlar ortaya atılarak derler ki:

— Benim tarafımdan gelemezsiniz. O, bugünün musîbetlerine marûz kalmamak için aç durdu, susuz durdu...

Bütün bunlardan sonra, o mümin kişi, tıpkı uyuyan birinin uykudan uyandırılması gibi uyandırılarak kendisine denir ki:

— Sen, âlimlerin, hakkında bir çok şeyler söyleyip durdukları şu insandan mısın?

Mümin ölünün rûhu sorar:

— Kimdir o?

Melekler derler:

— Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem.

Bunun üzerine mümin der:

— Ben şehâdet ederim ki O, Allah'ın Resûlüdür.

Melekler derler:

— Sen mümin olarak yaşadın, mümin olarak öldün. Bundan sonra, onun kabri genişletilir. Allah'ın dilediği kadariyle bütün kerâmetler saçılır...

Allah'dan, bize muvaffakiyet vermesini ve bizi korumasını dileriz. Yine O'ndan isteriz ki, bizi, sapıtıcı, saptırıcı hevâiyâttan, gafletten ve kabir azâbından korusun. Zîrâ Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem kabir azâbından Allah'a sığınırdı. Hz. Âişe - Allah ondan râzı olsun - anlatır:

— Ben, kabir azâbından habersiz idim. Bir defasında evime bir yahûdi kadın geldi. Benden bir şey istedi. Verdim. Giderken, «**Allah seni kabir azâbından korusun!**» dedi. Ben onun bu sözünün bir yahûdi tekerlemesi olduğunu sandım. Bu sıra, Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem geldi. Kendisine, yahûdi kadının o sözünü naklettim. Bunun üzerine Allah'ın Resûlü, bana, kabir azâbının hak ve sâbit olduğunu haber verdi...

O halde, kabir azâbından, şânı yüce olan Allah'ın muhâfazasına sığınmak ve oraya girmeden önce, yâni hayâtta iken sâlih ameller işlemek sûretiyle oraya hazırlanmak her müslümanın üzerine vâciptir. Zîrâ hayâtta iken mesele kolaydır. İnsanoğlu kabre girdikten sonra, hiç değilse bir iyilik işleyebilmesi için kendisine müsâade edilmesini isteyecek, fakat müsâade edilmeyecek. Neticede hasretler, nedâmetler... içinde kalacak. Aklı olanın, ölüler üzerinde düşünmesi gerekir. Şüphesiz ki onlar, hiç değilse iki rekâtcık namaz kılmalarına, yâhut bir defacık olsun **Lâ ilâhe illâllah, Muhammedün Resûlüllah** (= Allah'dan başka ilâh yoktur, Muhammed onun Resûlüdür) demelerine veyahut bir kerecik Allah'ı tesbîh-tenzîh etmelerine müsâade edilmesini isterler, fakat müsâade edilmez. İşte bu durumda olan ölüler, dirilere hayret ederler. Zîrâ dirilerin, ömürlerini gaflet ve avarelik içinde geçirmekte olduklarını görürler.

Sen, ey kardeşim! Günlerini boş yere harcama. Zîrâ o günler, senin malının sermâyesidir. Sen, bir sermâye sâhibi olduğun müddetçe onunla ticâret yapıp kazançlar elde etmeğe muktedir olabilirsin. Şüphesiz, âhıret sermâyesi, senin bugününde yâni bu dünya hayâtında geçmez. O halde çalış ki, kesad zamanında âhıret sermâyesini toplayasın. Zîrâ öyle bir gün gelir ki, o günde, bu dünyâ hayatında toplamış olduğun ve burada

geçmeyen o sermâye, çok değerli bir metâ haline gelir. O halde, o azizlik günleri (ölüm sonrası, kıyâmet günleri) için, bu kesad günlerinde (bu dünya hayâtında), o sermâyeden bol bol hazırla. Zîrâ, ölümün gelmesinden itibâren artık o sermâyeleri elde etmeğe çalışman mümkün olmaz.

Allah'dan isteriz ki, ölüm sonrası için hazırlık yapmağa bizi muvaffak etsin. Bizi, ölüm sonrası için hazırlık yapmayıp ta sonra dünyaya geri dönmek isteyenlerden ve kendilerine müsâade edilmeyenlerden eylemesin. Bize ve bütün müslümanlara ölüm acılarını ve kabir sıkıntılarını kolaylaştırsın. Amîn! Ya Rabbel'âlemîn. O, merhametlilerin merhametlisidir. O, bize kâfidir. O, ne güzel vekîldir. O'nun izni olmadan ve kudreti teallûk etmeden kâinatta bir zerre bile kımıldayamaz.

———— o ————

KIYÂMET'İN KORKUNÇLUKLARI

Hz. Âişe - Allah ondan râzı olsun - anlatır:
Resûlüllah'a dedim ki:

— **Ey Allah'ın Resûlü, kıyâmet günü, seven sevdiğini hatırlar mı?**

Buyurdular:

Üç yerde, hayır!

1 — Amellerin tartıldığı, yâni iyi amellerin daha mı hafif, yoksa daha mı ağır geleceğinin öğrenileceği sırada.

2 — Amel defterlerinin savrulduğu, yâni bunların, kişinin sağından mı yoksa solundan mı verileceğinin belli olacağı sırada.

3 — Cehennem'den bir boyun çıkarak insanların üzerine uzanıp, «Ben, üç türlü insanı yakalamakla emrolundum. Ben, Allah'ın yanında başka ilâhlar tanıyanları, her bir inatçı zâlimi ve hesap gününe inanmıyan herkesi yakalamakla emrolundum!» dediği ve onların üzerine uzanıp, cehennemin çukurlarına atmak üzere yakaladığı sırada...

Cehennem üzerinde kıldan ince ve kılıçtan keskin bir köprü vardır. Onun üzerinde de çengeller ve dikenli mânialar bulunur. Onun üzerinden insanların kimisi yıldırım hızıyle geçer, kimisi rüzgâr hızıyle. Kimisi kurtulur, kimisi de yüzüstü cehenneme düşer.

Ebû Hüreyre'den - Allah ondan râzı olsun - rivâyet edilir:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kıyâmet vaktinde, canlıların ölümüne sebep olan birinci üfleme ile, tekrar dirilmelerini sağlayan ikinci ülfeme arasında kırk senelik bir zaman vardır. Bu kırk senelik müddetten sonra Allah, gökten, erkeklerin menisine benzer bir yağmur yağdırır. Bunun üzerine, tıpkı bitkilerin bitmesi gibi yerden canlılar biter.**

Yine Ebû Hüreyre'den (R.A.) rivâyet edilir:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Şânı yüce olan Allah, göklerle, Yer'i yarattıktan sonra Sûr'u yarattı ve onu İsrâfil aleyhisselâm'a verdi. İsrâfil aleyhisselâm, onu ağzına koymuş, gözlerini Arş'a dikerek kıyâmet için ne zaman emir verileceğini beklemektedir...

Ben (Ebû Hüreyre) dedim ki:

— Ey Allah'ın Resûlü, sûr nedir?

Buyurdular:

— Nûrdan bir boru - boynuzdur.

Ben dedim:

— Yâ Resûlellah, o nasıl bir şeydir?

Buyurdular:

— Geniş çaplıdır. Beni Hak - Peygamber olarak gönderen Allah'a yeminle söylerim ki, onun ağzının genişliği göklerle Yer kadardır. Ona üç üfürülüşle üfürülür. Şânı yüce olan Allah, birinci üfürülüşü yapmasını emreder. Bu emir üzerine İsrâfil aleyhisselâm birinci üfürüşü yapar. Bu üfürülüşle göklerde - Yer'de ne kadar canlı varsa hepsi korkar, feryât eder. Şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmı, bu birinci üfürülüş safhâsını belirtmektedir:

— Sûr'a üfürüleceği günü de hatırla ki, o gün, Allah'ın diledikleri müstesnâ olmak üzere, göklerdekiler de Dünya'dakiler de dehşetle korkacaktır. Herbiri hor - hakir olarak O'na gelecektir. Sen, dağları görür, onları yerinde durur sanırsın. Oysaki onlar tıpkı bulut geçer gibi geçip giderler. Bu, her şeyi sağlamca yapan, Allah'ın sanatıdır. Şüphesiz ki O, ne yaparsanız hakkıyle haberdârdır (Neml sûresi, âyet: 87, 88).

Yer sallanır. Emzikli her kadın, emzirdiğini unutur. Hâmile her kadın çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş olmuş görürsün. Oysa onlar sarhoş olmuş değillerdir. Fakat Allah'ın azâbı pek çetindir. O gün, çocuklar ihtiyârlar, Şeytanlar sağa - sola kaçışırlar. Şânı yüce olan Allah'ın şu âyetleri, hâdisenin bu safhasını tasvir etmektedir.

— Ey insanlar, Rabbınızın azâbından korkun. Çünkü kıyâmet sarsıntısı büyük bir şeydir. Onu göreceğiniz gün, emzikli her kadın, emzirdiğini unutur. Hâmile her kadın çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş olmuş görürsün. Oysaki onlar sarhoş olmuş değillerdir. Fakat Allah'ın azâbı pek şiddetlidir (Hâcc sûresi, âyet: 1, 2).

Bu birinci üfürülüşten sonra canlılar, şânı yüce olan Allah'ın dilediği müddet kalırlar. Sonra, şânı yüce olan Allah, ikinci üfürüşü yapması için İsrâfil aleyhisselâm'a emir verir. O da ikinci üfürüşü, yâni sa'k = ölüm üfürüşünü yapar. Bu üfürüşle, göklerde ve

Yer'de ne kadar canlı varsa ölür. Yalnız, Allah'ın, ölmesini dilemediği canlılar kalır. Şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmı hâdisenin bu safhasını anlatmaktadır:

— Sûr'a üfürüldüğü zaman, Allah'ın (ölmemelerini) dilediği müstesnâ olmak üzere, göklerdekiler de Yerdekiler de düşüp ölürler. Sonra ona bir daha üfürülür. O anda görürsün ki, ölüler kalkmışlar bakınıyorlar (Zümer sûresi, âyet: 68).

Ölmemeleri murât edilen canlılardan maksadın Cebrâil, Mikâil, İsrâfîl ve Ölüm Meleği Azrail aleyhisselâmların olduğu söylenir.

Azîz ve Celîl olan Allah, ölüm meleğine der ki:

— Mahlûkatımdan canlı olarak kim kaldı?

Halbuki şânı yüce olan Allah, kimlerin kaldığını bilmektedir. Ölüm Meleği cevap verir:

— Ey Rabbım, sen, ezelî - ebedî hayât sâhibisin ölmezsin. Mahlûkatından hayâtta Cebrâil, Mikâil, İsrâfîl, Arş'ı taşıyanlar bir de ben (Ölüm Meleği, Azrâil) **kaldık.**

Bunun üzerine, şânı yüce olan Allah Ölüm Meleğine onların canlarını da almasını emreder.

Kelbî ile Mukatil'in rivâyetinde hâdise bu şekilde anlatılır. Ka'b oğlu Muhammed'in bir adama onun da Ebû Hüreyre'ye istinâd ettirdiği bir rivâyet ise şöyledir:

Noksanlık sıfatlarından münezzeh ve yüce olan Allah, bu sırada şöyle buyurur:

— Cebrâil, Mikâil, İsrâfil ve Arş'ı taşıyanlar da ölsün!..

Daha sonra buyurur ki:

— Ey Ölüm Meleği, mahlûkatımdan canlı olarak kim kaldı?

Azrâil der:

— Ey Rabbım, Sen, ezelî - ebedî hayât ile dirisin, ölmezsin! Âciz kulun Ölüm Meleği kaldı.

Allah buyurur:

— Ey Ölüm Meleği, sen benim, «Her canlı ölümü tadacaktır - Ankebût sûresi, âyet: 5»-» **kavlimi duymadın mı? Sen de benim mahlûkatımdan birisin. Seni gördüğüm lüzum üzerine yaratmıştım. Sen de öl!...**

Bunun üzerine o da ölür.

Bu husûsta başka bir rivâyet te şöyledir:

— Allah, kendi kendinin rûhunu kabzetmesi için Ölüm Meleğine emir verir. Bu emir üzerine O, Cennet ile Cehennem arasında bir yere gelerek kendi kendisinin rûhunu kabzeder. Fakat bu anda öyle bir bağırışla bağırır ki, eğer bütün mahlûkat diri olmuş olsa onun bağırışından ölür. İşte bu anda Ölüm Meleği şöyle der:

— Eğer canın alınmasında bu derece sıkıntı ve ıztırâp olduğunu bilmiş olsaydım, müminlerin canını alırken son derece şefkatli olurdum.

Ve, ölür... Mahlûkattan bir tek canlı kalmaz. İşte bu anda, şânı yüce olan Allah, sefil Dünyâ'ya seslenir:

— Nerede hükümdârlar? Nerede hükümdârların oğulları? Nerede zâlimler? Nerede zâlimlerin oğulları? Nerede benim nîmetimle beslenip benden başkasına kulluk edenler?...

Şânı yüce olan Allah daha sonra şöyle der:

— Bugün mülk kimin? Kim bu kâinâtın sâhibi?..

Tabiî hiç bir cevap veren olmaz. Ve, noksanlık sıfatlarından münezzeh ve yüce olan Allah, bu soruya yine kendisi cevap verir:

— Tek olan, her şey'e hâkim ve Kahhâr olan Allah'ındır (Mümin sûresi, âyet: 16).

Bundan sonra Allah, yağmur yağdırması için göğe emir verir. Gök, yağmuru yağdırır. Bu yağmur, erkeklerin menîsine benzer ve kırk gün devâm eder. Öyle ki, su, her şeyin üstünde on arşın yükselir. Allah, bu su ile, mahlûkatı, tıpkı otları bitirir gibi bitirir. Zamanla bedenleri tekâmül eder, eski hallerine gelir. Sonra Allah buyurur:

— İsrâfil ile Arş'ı taşıyanlar dirilsin!..

Ve Şânı yüce olan Allah'ın bu emri ile onlar dirilirler. Allah İsrâfil'e emreder. İsrâfil Sûr'u alır. Ağzına koyar. Sonra Allah, Cebrâîl ile Mikâil'in dirilmelerini emreder. Şânı yüce olan Allah'ın emri üzerine onlar da dirilirler. Bu arada Allah, rûhları çağırır, getirilirler. Onları Sûr'un ağzına koyar. Sonra İsrâfil'e üfürmesini emreder. İsrâfil üçüncü üfürüşü yapar. Bu, ba's - diriliş üfürüşüdür. Bu üfürüşten sonra bütün ruhlar bir arı oğulu gibi ortaya çıkar. Yer ile gök arasını doldururlar. Daha sonra rûhlar, yeryüzündeki bedenlerine girerler. Toprak yarılır...

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem daha sonra buyurdular:

— Ben, çıkması için kendisine yerin yarıldığı ilk insanımdır.

Bu husûsta başka bir haber de şöyledir:

— Şânı yüce olan Allah, Cebrâil ile Mikâil ve İsrâfil'i diriltince onlar Nebî sallallâhü aleyhi ve sellemin kabrine giderler. Yanlarında da bir burak (= binek) ile cennetten alınmış elbiseler vardır. Resûlüllah'ın üzerindeki toprak yarılır. Resûl aleyhisselâm Cebrâil'e bakarak:

— Ey Cebrâil, bu gün hangi gündür? der.

Cebrâil cevap verir:

— Bu gün, kıyâmet günüdür! Bu gün, hak olan kıyâmet günüdür.

Bu gün, felâketin kapıyı çaldığı gündür...

Resûl aleyhisselâm sorar:

Ey Cebrâil, Allah ümmetime ne yaptı?

Cebrâil, cevap verir:

— **Sevin. Zîrâ sen, kabirden çıkması için yerin, kendi üstünden ilk yarıldığı insansın. Sonra Allah, İsrâfîl'e emreder. İsrâfîl Sûr'a üfürür. Bir de ne görülsün, bütün canlılar kalkmış, bakınıyorlar.**

Şimdi yine Ebû Hüreyre'nin nakletttiği hadîs'e dönüyoruz:

Diriliş üfürülüşü yapılınca insanlar uryân olarak kabirlerinden çıkarlar. Sonra bir yerde, yetmiş sene kadar kalınır. Allah onlara bakmaz. Aralarında hüküm vermez. Onlar ağlaşırlar. Öyle ki, gözyaşları kesilir. Sonra kan ağlarlar ve terlerler. Bu terden hâsıl olan birikinti öyle bir hadde varır ki neredeyse boylarını aşacak olur. Bundan sonra mahşere çağırılırlar. Aziz ve Celîl olan Allah'ın şu kelâmı bu husûsu belirtmektedir:

— **Gözleri zelîl ve hakir olarak uçuşan çekirgeler gibi hepsi de kabirlerinden çıkacaklar. O çağırıcıya boyunlarını uzatıp koşarak. İmansız olanlar ogün şöyle diyecek: «Bu, çok çetin ve zor bir gün!»** (Kamer sûresi, âyet: 7,8).

Bütün mahlûkat, insanlar, cinler ve diğerleri, toplandıkları ve durmakta oldukları bir sırada gök tarafından şiddetli bir şey işitirler. Bu arada gök yarılır ve birinci kat göğün melekleri, yerdekiler sûretinde sökün eder. Bekleşmekte olan insanların etrafını sararlar. İnsanlar onlara sorar:

— **Rabbımızın hesap husûsundaki emri yanınızda mı?**

Onlar derler:

— **Hayır! Fakat Allahın hesap husûsundaki emri gelecek.**

Sonra, ikinci kat göğün melekleri sökün eder. Birinci kat göğün melekleri etrafında saf tutarlar. Daha sonra üçüncü, dördüncü,... yedinci kat göğün melekleri inerler ve ehli dünyanın etrafında toplanırlar.

Fadl oğlu Muhammed, Eclâh'dan, O da Dahhâk'dan nakleder:

— **Şânı yüce olan Allah, Dünya semâsına emreder. Semâ yarılır. Melekler çıkarlar. Yeryüzüne inerler. Onu ve onun üzerindeki varlıkları kuşatırlar. Allah, daha sonra sırasiyle ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci semâlara da emreder. Onlar da yarılırlar. Onlardaki melekler de yeryüzüne inerek, birinci gurup meleklerin gerisinde sıralarına göre Dünyâyı ve ondakileri çevrelerler. Böylece, meleklerden müteşekkil iç içe yedi tabaka melek safı meydana gelir. Yedi saf melekle kuşatılmış olan ehli Dünyâ'nın, bu safları yarması mümkün değildir. Şânı yüce olan Allahın şu âyetleri bu husûsu belirtmektedir:**

— Ey cin ve insan toplulukları, göklerin ve Yer'in bucaklarından geçip de Allah'ın hükmünden kurtulmağa gücünüz yetiyorsa haydi geçip kurtulun. Halbuki Allah'ın vereceği bir kudret olmadıkça aslâ geçemezsiniz (Er rahmân sûresi, âyet: 33).

— O gün (kıyâmet günü) gök, bulutlar sıyrılıp parçalanacak; melekler, ellerinde amel defterleri olduğu halde, hesap günü için bir indirilişle indirilecek (Fürkân sûresi, âyet: 25).

Ebû Hüreyre - Allah ondan râzı olsun - rivâyet eder.

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

Şânı yüce olan Allah buyurur ki:

— Ey cinler ve insanlar topluluğu, Ben size öğüt verdim. Onlar, sizin amel defterlerinizdeki amellerinizdir. Kim ki amel defterinde hayır ile karşılaşırsa Allah'a hamdetsin. Kim de hayırdan başka şeyle karşılaşırsa kendisinden başkasını suçlamasın. Zirâ defterde karşılaşacaklarını dünyada kendisi işlemiştir!..

Sonra Allah cehenneme emreder. Ondan; uzun, siyâh, parlak ve konuşan bir boyun uzanır. Şânı yüce olan Allah buyurur ki:

— Ey Âdemoğulları, Ben size, «Şeytana tapmayın. Zirâ o, sizi Rabbınızdan ayıran açık bir düşmandır. Bana ibâdet edin. İşte doğru yol budur!..» demedim mi? Yemin olsun ki şeytan sizden bir çok halkı dalâlete düşürmüştü. O zaman düşünmüyor muydunuz? İşte bu, ötedenberi kendisiyle korkutulup durduğunuz cehennemdir. Küfür ve inkârda ısrâr etmenize karşılık girin oraya (Yâsin sûresi, âyet: 60 - 64).

Bu ilâhî hıtâbı işiten bütün ümmetler diz çökerler. Şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmı hâdisenin bu safhasını beyân etmektedir:

— Ve sen, her ümmeti diz çökmüş bir halde görürsün. Her ümmet, kitâbının başına çağrılır ve kendilerine şöyle denir: Bugün, dünyada işlediklerinizin karşılığı verilecektir!.. (Câsiye sûresi, âyet: 28).

Böylece Allah, mahlûkatı arasında hükmeder. Vahşî ve ehlî hayvanlar arasında da hüküm verilir. Öyle ki, boynuzlu koyundan boynuzsuz koyunun hakkı alınır. Sonra Allah, onlara, «Toprak olun!» emrini verir. Onlar da toprak olurlar. İşte bu sırada, îmânsız der ki:

— Ah ne olurdu, ben de toprak olsaydım (Nebe, sûresi, âyet: 40).

Daha sonra Allah, kullar arasında da hükmünü verir.

İbni Ömer'den - Allah onlardan râzı olsun - rivâyet edilir:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Kıyâmet günü insanlar, anadan doğma çırılçıplak haşredilirler.

Hz. Âişe - Allah ondan râzı olsun - dedi:

— Erkekler de kadınlar da mı?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:
— Evet!...
Hz. Âişe dedi:
— Vah vah!.. Ne kötü. Birbirlerine bakarlar.
O böyle deyince Resûlüllah onun dizine vurarak buyurdu:
— Ey Ebû Kuhâfe'nin oğlunun kızı, o gün insanlar meşgaleden birbirlerine bakmağa vakit bulamıyacaklar. Gözlerini göğe dikmiş olarak kırk sene öylece kalacaklar. Yemiyecekler, içmiyecekler. Şiddetle terliyecekler. Kiminin terinden biriken su, ayaklarını örtecek. Kiminin dizlerine çıkacak. Kiminin karnına kadar yükselecek. Kiminin de tepesine çıkacak...
Allah Resûlü bunları söyledikten sonra devâm etti:
— Sonra, Arş'ın etrâfını dolaşarak melekler kalkar. Şânı yüce olan Allah bir nidâcıya emreder. Nidâcı bağırır:
— Fülân oğlu fülân nerede?
İnsanlar bu sese kulak vermek üzere başlarını kaldırırlar. Çağrılan kişi aradan çıkarılır. Âlemlerin Rabbı olan Allah'ın huzûrunda durdurulduğu zaman denir ki:
— Zulüm edenler nerede?
Zâlimler teker teker getirilir. Onların defterlerindeki iyi ameller alınarak zulm ve haksızlık ettikleri kişilere (mazlûmlar) verilir. O gün ne para ne pul, ne altın ne gümüş, hiç bir şey geçmez. Sadece günahlar - sevâplar, iyi ameller - kötü ameller geçer. Zulm ve haksızlık edenlerin sevapları alınarak mazlûmlara verilir. Sevapları bittiği takdirde ise, zulmettikleri kişilerin günahları onlara yükletilir. İyi amelleri yâni sevapları bittiği an kendilerine şöyle denir:
— Yürü Cehennem'e. Bugün zulüm yoktur. Şüphesiz Allah, hesapları çabuk görür. cezâları veya mükâfatları çabuk verir...
O gün hiç bir melek, hiç bir peygamber ve hiç bir şehîd yoktur ki, gördüğü bu manzara, adâletin inceliği ve sertliği karşısında kendisinin de kurtulamıyacağını ve ancak şânı yüce olan Allah'ın koruduğu kişilerin kurtulabileceğini sanmasın...

Muâz İbni Cebel'den - Allah onlardan râzı olsun - rivâyet edilir:
Nebî sallallâhü aleyi ve sellem buyurdular ki:
Kişi, kıyâmet günü dört şeyden sorguya çekilmedikçe bir tarafa adım atamaz:
1) Ömrünü nerede tükettiğinden,
2) Bedenini nerede yıprattığından,
3) İlmi ile hangi husûsta amel ettiğinden,
4) Mal ve servetini nereden kazanıp nereye harcadığından.

Sahâbeden Akrime - Allah ondan râzı olsun - der ki:

Kıyâmet günü analar - babalar evlâtlarına yaklaşarak şöyle derler!

— Çocuğum!.. Ben Dünya'da senin anan idim. Ben Dünya'da senin baban idim!...

Ve daha bir çok şeyler sayarak devam ederler:

— Çocuğum, senin iyi amellerinden bir zerreye ihtiyâcım var. Belki de bu bir zerre iyi amel sâyesinde kurtulabilirim!..

Çocuğu cevap verir:

— Ey benim anam, babam. Ben de tıpkı senin durumundayım. Senin korktuğun gibi ben de korkmaktayım. Sana bir şey vermeğe gücüm yetmez!...

Sonra, erkek karısına giderek der:

— Ey fülân, ben Dünya'da senin kocan idim!..

Ve bir çok medhiyelerde bulunarak der ki:

— Senden bir sevap istiyorum. Bana bağışlarsan belki de kurtulurum!.

Karısı ona cevâben der:

— Bunu yapamam. Çünkü senin korktuğun gibi ben de korkuyorum. Ben de aynı endişe içindeyim.

Azîz ve celîl olan Allah buyurur:

— **Günah işleyen hiç bir can, başkasının günâhını çekmez. Eğer günah yükü ağır birisi, diğer birini onu taşımaya çağırsa bu, akrabası da olsa, kendisine ondan hiç bir şey yükletilmesine râzı olmaz.** (Fâtır sûresi, âyet: 18).

İbni Mes'ûd - Allah onlardan râzı olsun - rivâyet eder:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **İmansızlar hesap gününün uzunluğundan o derece terlerler ki, biriken terin yüksekliği ağızlarına çıkar. Nihâyet şöyle derler:**

— **Yâ Rabbi, göndereceğin yer Cehennem de olsa bizi buradan kurtar!..**

İbni Abbâs'tan - Allah onlardan râzı olsun? rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Her bir peygamberin mutlaka kabûl edilen bir duâsı vardır. O, onu Dünyâ'da yapmıştır. Halbuki ben, mutlaka kabul edilecek olan bu duâmı kıyâmet günü ümmetime şefâat etme husûsunda kullanmak üzere sakladım. Haberiniz olsun, ben, Âdemoğlunun efendisiyim. Fakat bununla öğünmem. Ben, mezârından çıkması için üzerinden toprağın yarılacağı ilk insanım. Fakat bununla övünmem. Kıyâmet günü, Livâ ülhamd benim elimdedir. İmânlılar zümresinin sancaktârı benim. Âdem aleyhisselâm ile, ehli îmândan diğer insanlar, benim taşımakta olduğum bu sancağın altında olurlar. Fakat ben bununla öğünmem.**

Allah Resûlü, devamla daha sonra buyurdular ki:

Kıyâmet günü insanların sıkıntı ve kederi artar. Adem aleyhisselâma gelerek şöyle derler:

— Ey insanların babası, Rabbının huzûrunda bize şefâatçı ol da aramızda muhâkeme yapsın, hakkımızdaki hükmünü versin.
Âdem aleyhisselâm onlara cevâben şöyle der:

— Ben, Allah'ın huzûrunda size şefâat isteyecek mertebede değilim. Zîrâ işlemiş olduğum bir hatâdan dolayı cennetten çıkarıldım (*) Bugün benim için en mühim olan kendi şahsımdır. Siz Nûh'a gitmelisiniz. Zirâ o, Resûllerin ilki'dir!..
Bunun üzerine insanlar Nûh aleyhisselâma gelirler ve derler ki:

— Bizim için Rabbına şefâatçı ol da aramızdaki muhâkemesini yapsın, hakkımızdaki hükmünü versin.

(*) Âdem aleyhisselâm ve diğer peygamberlerin, Allah indinde insanlara şefâatçı olmağa kendilerini ehil görmemelerine sebep olarak ileri sürdükleri mâzeretler bir bir Kur'ân'da aynen vardır. Meselenin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur düşüncesiyle yeri geldikçe bu âyetleri meâlen dipte veriyoruz.

— Mütercim —

— Ve demişti ki, «Ey Âdem, sen, eşinle birlikte cennete yerleş. Onun yiyeceklerinden, neresinden isterseniz ikiniz de bol bol yeyin. Fakat, sakının şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa ikiniz de kendine zulmedenlerden olursunuz!» Bunun üzerine şeytan, onların ayağını oradan kaydırıp, içinde bulundukları cennet nimetlerinden onları uzaklaştırıvermişti. Biz de, «Kiminiz kiminize düşman olarak inin. Yeryüzünde sizin için bir vakte kadar durak ve faydalanacak şey vardır» demiştik. Derken, Âdem, Rabbından bir takım kelimeler belleyip alarak O'na yalvardı. O da tevbesini kabûl etti. Zira şüphesiz tevbeyi kabul eden, asıl merhamet eyleyen o'dur. Dediki: «Hepimiz de oradan inin. Sonra size benden bir rehber gelir. İşte kim ki benim rehberime tâbi olursa artık onlara hiç bir korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir. Küfredip bizim âyetlerimizi yalan sayanlar ise, işte onlar ehli cehennemdir. Onlar orada dâimi kalacaklardır. (Bakara sûresi âyet : 35-39).

— Ey Âdem, sen, eşinle birlikte cennete yerleş. İkiniz de dilediğiniz yerden yeyin. Ancak şu ağaca yaklaşmayın. Sonra kendi kendine yazık edenlerden olursunuz. Derken, Şeytan, onlarda gizli bırakılmış o çirkin yerlerini kendilerine göstermek için ikisine de vesvese verdi ve, «Rabbınız size bu ağacı başka bir şey için değil, (yediğiniz takdirde- birer melek olacağınız veya ölümsüzlüğe kavuşacağınız için yasak etti.» dedi. Bir de onlara «şüphesiz ben sizin iyiliğinizi isteyenlerdenim!» diye yemin etti İşte böylece ikisini de aldatarak o ağaçtan yemeye tenezzül ettirdi. Ağacın meyvesini tattıkları anda da o çirkin yerleri kendilerine açılıverdi ve üzerlerine cennet yaprağından üst üste yamayıp örtmeğe başladılar. Rabbleri de «Ben size bu ağacı yasak etmedim mi? Şeytan size açıkça bir düşmandır demedim mi » diye nidâ etti. Onlar da dediler : «Ey Rabbımız, kendimize yazık ettik. Eğer bizi bağışlamaz, bize merhamet etmezsen mutlaka hüsrana uğrayanlardan olacağız.» Allah da buyurdu: «Kiminiz kiminize düşman olarak inin. Yeryüzünde sizin için bir zamana kadar yerleşip kalmak ve geçinmek mukadderdir» (Arâf sûresi, âyet : 19-24).

Nûh aleyhisselâm cevap verir:

— Ben o mertebede değilim. Zirâ ben bir bedduâda bulundum. Bu bedduâ sebebiyle yeryüzünün bütün canlıları suda boğuldu (*). Ben bugün ancak kendi başımın derdine düşebilirim. Siz, Allah'ın kendisine dost edindiği İbrâhim'e gidiniz!..

(*) — Yemin olsun, biz, Nûh'u kavmine Resûl Peygamber gönderdik. O, şöyle demişti: «Şüphesiz ki ben sizi Allah'ın azabından açıkca korkutanım. Allah'tan başkasına ibâdet etmeyiniz. Ben, sizin üzerinize acıklı bir günün azâbının gelmesinden endişe ediyorum.» Bunun üzerine, kavminin imânsızlarından elebaşıları, «Biz seni, kendimiz gibi bir insandan başka bir şey görmüyoruz. İlk bakışta, sana uyanların, en aşağı tabakalarımızdan başkalarının olduğunu da görmüyoruz. Sizin, bize bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz. Bil'akis biz sizi yalancılar sanıyoruz.» dediler. Nûh da dedi: «Ya ben, iddiâmın doğruluğuna dair, Rabbımdan açıkça bir bürhân üzere isem? O, bana açıkça bir bürhân vermiş te, bunlar size gizli kalmışsa? Sizi ona, kendiniz hoş görmezken de zorlayacak mıyız? Ey kavmim, size tebliğ ettiğim bu hakikatlere karşılık olarak bir mal da istemiyorum. Benim mükâfâtım ancak Allah'a aittir. İmân edenleri tardedici de değilim. Zirâ şüphesiz onlar, Rabblerine kavuşacaklardır. Fakat ben sizi câhillik eder bir kavim görüyorum. Ey kavmim, eğer ben onları kovarsam, Allah'ın intikamından beni kim kurtarabilir. Hiç düşünmez misiniz. Ben size, Allah'ın hazineleri benim yanımdadır.» demiyorum. Gaybı bilmem. «Ben, hakikaten bir meleğim!» de demiyorum. Yine, sizin her hakir gördüğünüz müminler hakkında, «Allah onlara asla bir hayır vermez» de diyemem. Allah, onların özlerinde olanı en iyi bilendir. Eğer onları tardedersem, şüphesiz ki bu takdirde ben zulmedenlerdenimdir.» Kavminin imânsızlarının ileri gelenleri dediler: «Ey Nûh, sen bizimle çok uğraştın. Bizimle olan bu mücâdelende çok ileri de gittin. Haydi, eğer doğru sözlülerden isen, bizi korkutup durduğun azâbı bize getir.» Nûh da dedi: «Onu size, dilerse ancak Allah getirir. Siz O'nu âciz bırakacak da değilsiniz. Eğer Allah sizi helâk etmeyi murat etmişse, ben size doğru yolu göstermeyi istesem de benim bu isteğim size fayda vermez. O, sizin Rabbınızdır ve sonunda ancak O'na döndürüleceksiniz.» (Hûd sûresi, âyet: 25 - 34).

— Nûh'a şu hakikat vahyolundu : «Kavminden, hakikaten imân etmiş olanlardan başkası aslâ imân etmiyecektir. O halde, işlemekte oldukları kötülüklerden dolayı tasalanma. Bizim nezâretimizde ve bizim vahyimizle gemi yap. Zâlimler hakkında bana bir şey söyleme. Zirâ onlar, suda boğulacaklardır.» Nûh gemiyi yaparken, kavminden herhangi bir topluluk oradan geçtikçe onunla alay ediyorlardı. Bunun üzerine Nûh dedi: «Siz benimle alay ederseniz, biz de sizinle, tıpkı sizin bizimle alay ettiğiniz gibi alay edeceğiz. Artık kendisini perişan edecek azabın kime gelip çatacağını ve dâimî azâbın kime geleceğini ileride göreceksiniz.»

Nihâyet emrimiz gelip te fırın kaynadığı zaman dedik ki: «Her birerinden ikişer çift ile, helâkları husûsünda aleyhinde hüküm verilmiş olanlar müstesnâ, âileni ve imân edenleri ona yükle. Zâten onun maiyyetindeki imânlılar az kimselerdi. Nûh dedi ki:

— Binin içine. Onun hareketi de durması da Allah'ın adıyledir. Şüphesiz ki Rabbım gafûrurrahimdir.»

Gemi onları, dağlar gibi dalgalar içinden götürüyordu. Nûh, ayrı bir yere çekilmiş olan oğluna bağırdı: «Oğulcağızım, gel bizimle sen de bin. Kâfirlerle birlik olma.»

Nûh'un oğlu dedi:

Bunun üzerine İbrâhim aleyhisselâm'a gelirler ve şöyle derler:

— Rabbının huzûrunda bize şefâat et te muhâkememizi yapsın. Hakkımızdaki hükmünü versin.

— Beni sudan koruyacak bir dağa sığınırım...

Nûh da şöyle dedi :

— Bugün, Allah'ın hükmünden, esirgeyen kendinden başka hiç bir koruyucu yoktur.

Bu arada ikisinin arasına dalga girdi. O da boğulanlardan oldu.

Sonra Allah tarafından denildi :

— Ey toprak, suyunu yut. Ey gök sen de tut.

Su kesildi. Hüküm yerine getirildi. Gemi de Cûdi Dağının üzerinde durdu. O zâlimler zümresine de, «Uzak olsunlar!» denildi (Hûd sûresi, âyet: 36-44).

Şüphesiz, biz, elem verici âzâb kendilerine gelmezden önce kavmini onunla korkut diye Nûh'u kavmine gönderdik. Nûh dedi ki:

— Ey kavmim, muhakkak ki ben, başınıza gelecek azâptan sizi açıkça korkutan bir peygamberim. Allah'a kulluk etmeniz, O'ndan korkmanız ve bana da itâat etmeniz için gönderildim. Tâ ki Allah sizin günahlarınızdan bir kısmını yarlığasın, sizi mukadder bir müddete kadar geciktirsin. Şüphesiz ki, Allah'ın tâyin ettiği müddet gelince artık tehir yapılmaz. Eğer bilseydiniz.»

Nûh dedi:

Ey Rabbım, ben kavmimi gece gündüz hakka dâvet ettim. Fakat benim dâvetim, onları imândan kaçırmaktan başka bir işe yaramadı. Ben, kendilerini yarlığaman için onları ne zaman imâna dâvet ettiysem parmaklarını kulaklarına tıkadılar; elbiselerine büründüler; içinde bulundukları halde kalmakta ısrâr ettiler; büyüklük tasladılar da taşladılar. Sonra onları açıkça yine dâvet ettim. Daha sonra da hem ilân ederek hem de gizliden gizliye imâna dâvet ettim. Dedim ki: «Artık Rabbınızdan mağfiret dileyin. Zirâ o, çok yarlığayıcıdır! O, üstünüze gökten bol bol yağmur yağdırır. Mallarınızı, oğullarınızı çoğaltır; bağlar bahçeler verir, ırmaklar akıtır. Size ne oluyor ki, Allah'ın sizi bir şeref sahibi yapmasını gâye edinmezsiniz. Oysaki o, sizi çeşit çeşit tavırlarda yaratmıştır. Görmediniz mi, Allah, yedi kat gökleri birbiriyle âhenkli olarak nasıl yaratmıştır. Onların içinde Ay'ı bir nûr, Güneş'i de bir kandil yapmıştır. Allah sizi, Yer'den ot gibi bitirdi. Sonra sizi yine onun içine döndürecek, yeni bir çıkarışla da çıkaracak. Allah, onun geniş yollarında gezip dolaşasınız diye, Yer'i sizin için geniş bir döşek yapmıştır.»

Nûh dedi:

— Ey Rabbim, onlar bana isyân ettiler. Malları ve evlâdları kendilerinin hüsrânından başkasını artırmayan kimselere uydular. Onlar da büyük büyük hileler yaptılar. Avâm tabakasına, «Sakının putlarınızı bırakmayın, Ved'den Süvâa'dan, Yegûs'tan, Yeûk'tan ve Nesr'den aslâ vazgeçmeyin.» dediler Hakikaten bir çoklarını dalâlete düşürdüler. Ey Rabbim, sen, o zâlimlerin felâketinden başka şeylerini artırma.»

Onlar, günahlarından ötürü suda boğuldular. Peşinden de bir ateşe atıldılar. O vakit kendilerine Allah'dan başka bir yardımcı da bulamadılar. Nûh şöyle, beddua etmişti:

— Ey Rabbim, yeryüzünde kâfirlerden hiç bir kimse bırakma. Çünkü, eğer sen onları bırakırsan imânlı kullarını da yoldan çıkarırlar. Kötüden, hâlis kâfirlerden başka evlâd da doğurmazlar. Ey Rabbim beni, anamı-babamı, mümin olarak evime girenleri, gerek erkek ve gerekse kadın müminleri sen yarlığa. Zâlimlerin de helâkinden başka bir şeyini artırma (Nûh sûresi)

İbrâhim aleyhisselâm onlara şöyle cevap verir:

— **Ben bu mertebede bir insan değilim. Ben hakkı kabûl ettirme husûsunda üç defa yalan söyledim.**
Bugün ben, kendi başımın derdindeyim (*). Siz, Allah'ın kendisiyle konuştuğu Mûsâ'ya gidiniz!..

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem burada buyurdular ki:

— **İbrâhim'in bahsettiği üç şey, kendisinin, şânı yüce olan Allah'ın dînini yayma husûsunda mücâdele ettiği şeylerdir. Bunlardan birincisi, Allah'ın şu kelâmında belirtilen husustur:**

(*) — İbrâhim aleyhisselâm'ın kavmi bir çok husûslarda bâtıl yoldaydı. Bu bâtıl gidişin en mühim iki noktası, puta tapıcılık ve yıldızlara bakarak insanların hâyatı ve bir kısım hâdiseler hakkında onlardan hüküm çıkarmaktı. Peygamber İbrâhim aleyhisselâm, onları bu bâtıl ve yanlış yoldan çevirebilmek için kendileriyle çetin mücadeleler yaptı. Onun, putperest kavmi ile yaptığı bu çetin mücâdelelerin bir kısmını ibretli bir şekilde Kur'ân bize nakletmektedir. Şimdi, Peygamberimizin, yukarıdaki hadislerinde kısaca temâs buyurdukları bu hâdisenin tafsilâtını açıklamalı olarak Kur'andan tâkip edelim...

— **Mütercim** —

(İbrâhim aleyhisselâm'ın kavmi yıldızlara bakarak kâhinlik yapmakta, şahısların hayâtında ve bedeninde vuku bulan değişiklikler üzerine yıldızlardan hüküm çıkarmaktadırlar. İbrâhim aleyhisselâm, onların bu hareketlerinin bâtıllığını, hiç unutamıyacakları bir şekilde kendilerine anlatmak ister. Bir bayram münasebetiyle, kendisinin de onlarla birlikte bayram yerine gelmesini isteyen kavminin ileri gelenlerine bu acı dersi verir. Yıldızlara bir nazar atfeder ve, «ben hastayım, gelemiyeceğim.» der.)

— **Derken, yıldızlara bir bakış baktı ve, «Ben gerçekten hastayım!» dedi.** (Sâffât sûresi, âyet : 88 - 89).

(Onlar, İbrâhim'in hasta olmadığını ve yıldızlara böyle bir bakışla bunun anlaşılamıyacağını da iyi bilmektedirler. Fakat aynı hareketleri sanki sâhiciymişcesine kendileri yapmakta oldukları için ona bir şey de diyemezler. Kendi yaptıklarıyle tuzağa düştüklerini görünce, işi bozuntuya vermemek için, İbrâhim'i orada yalnız bırakarak hemen uzaklaşırlar.

— **O vakit ona arkalarını dönüp uzaklaştılar** (Sâffât sûresi, âyet : 90)

(İbrahim aleyhisselâm onlara şimdi ikinci dersi verecektir. Kendi elleriyle yaptıkları putlara tapan kavmi, bayram ve eğlence yerlerine giderken, taptıkları bu putların önlerine yemekler koymakta, dönüşlerinde de onları yine kendileri yemektedirler. Kendisini bayram yerine dâvet edenler çekip gittikten sonra, İbrâhim aleyhisselâm onların puthânesine girerek putları kırar. Hâdisenin bu safhası son derece ibretlidir. Şimdi bu kısmı yine Kur'an'dan takip edelim) :

Bunun üzerine o da onların putlarına vurarak dedi ki:

— **Hani yemiyor musunuz N'oluyor size ki konuşmuyorsunuz da?**

Nihâyet, gizlice onları sağ eliyle bir vurup kırdı. Derken, kavmi koşarak onun önüne çıktı. İbrâhim dedi ki:

Kendi elinizle yonttuklarınıza mı ibâdet ediyorsunuz? Oysa sizi de, yaptıklarınızı da yaratan Allah'dır.

Kavmi dedi ...

— **Onun için bir bina yaparak onu ateşe atın!...**

— **Derken, yıldızlara bir bakış baktı da, «ben gerçekten hastayım» dedi** (Sâffât sûresi, âyet: 88, 89).

— **İkincisi şu âyette belirtilen husûstur :**

— **İbrâhîm dedi: Belki bu işi onların şu büyüğü yapmıştır. O halde, eğer konuşuyorlarsa. başlarına geleni ona sorun!..** (Enbiyâ sûresi, âyet: 63).

Üçüncüsü de, İbrâhîm aleyhisselâmın, karısı için, «O, benim kızkardeşimdir» demesidir.

Böylece ona bir tuzak kurmayı murat ettiler. Fakat biz de onları alçaltıverdik (Saffât sûresi, âyet: 91-98).

(Puthaneye giren İbrâhim aleyhisselâm, orada mevcut putların hepsini bir balta ile kırar. Yalnız en büyük puta dokunmaz ve baltayı da onun omuzuna asarak, çıkar gider. Dışarıda, koşarak kendisine yani puthâneye doğru gelmekte olan kavmi ile karşılar. Hemen içeri dalan putperestler, büyük puttan başka bütün putların kırıldığını ve onun boynunda da bir baltanın asılmakta olduğunu dehşetle görürler. Peygamber İbrâhim onlara, putlara tapınmanın sakim bir gidiş olduğunu daha önceleri sözle anlatmağa çalışmış, fakat dinletememiştir. Şimdi bu hareketiyle onlara, putların hiç bir şeye muktedir olamıyacaklarını kendi ağızlariyle ikrâr ettirecektir. Onun için, kavminin, putları kimin kırdığını sorması karşısında, «Ben kırdım» demiyecek, «Putların büyüğüne sorun. Belki o yapmıştır» cevâbını verecektir. Hâdisenin bu safhasını da yine Kur'ân'dan dinleyelim) :

O zaman İbrahim, babasına ve kavmine :

— Sizin taptığınız bu heykeller de nedir ? demişti. Onlar da :

— Biz atalarımızı onlara tapar bulduk. dediler. İbrâhim dedi :

— Yemin olsun ki siz de atalarınız da mutlak ve açık bir dalâlet içindesiniz.

Onlar dediler:

— Sen bize hakkı mı getirdin, yoksa sen şakacılardan mısın ?

İbrâhim dedi :

— Bil'akis, sizin Rabbınız, göklerin de Yer'in de Rabbıdır ki onları o yaratmıştır. Ve ben de buna yakinen şehâdet edenlerdenim. Allah'a yeminle söylerim ki, siz dönüp gittikten sonra ben putlarınıza mutlaka bir oyun yapacağım... Derken, o, onları parça parça etti. Yalnız belki ona mürâcaat ederler diye onların en büyüğüne dokunmadı Kavmi bu durumu görünce dedi :

— Bunu bizim ilâhlarımıza kim yaptı. Muhakkak ki o, zâlimlerdendir.

Dediler :

— Kendisine İbrâhim denilen bir genç işittik onlar (putlar) la uğraşıyordu.

Dediler :

— Öyleyse onu halkın huzuruna çıkarın. Belki onlar şâhitlik yaparlar.

Dediler :

— Ey İbrâhim, sen mi yaptın bunu bizim ilâhlarımıza ?

İbrâhim dedi:

— Belki bu işi onların şu büyüğü yapmıştır. O halde eğer konuşurlarsa onlara sorun.

Bunun üzerine vicdânlarına dönerek, birbirlerine, «şüphesiz, zâlimler sizsiniz, siz!» dediler. Sonra yine eski kafalarına döndürüldüler de :

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, hâdiseyi anlatmağa devam ederek buyurdular :

İbrâhim aleyhisselâmın bu cevâbı üzerine insanlar Mûsâ aleyhisselâm'a giderek :

— Aramızdaki hükmünü vermesi için Rabbının indinde bize şefaâtçı ol.

Derler. Fakat Mûsa aleyhisselâm onlara şöyle cevap verir :

— Ben, bu mertebede değilim. Zirâ haksız yere bir adam öldürdüm (*). Bugün ben, ancak kendi başımın derdindeyim. Siz, İsâ'ya gidiniz.

Böylece, İsâ aleyhisselâma gelirler. «Bizim için Rabbına şefâatçı ol da hakkımızdaki hükmünü versin» derler. İsâ aleyhisselâm onlara şu cevâbı verir :

— Yemin olsun ki bunların konuşmadığını sen de bilirsin ey İbrâhim! dediler. İbrâhim de dedi :

— Öyleyse Allah'ı bırakıp ta size hiç bir şeyle ne faydası ve ne de zararı dokunmayacak bu putlara hâlâ tapacak mısınız ? Yuh size de, Allah'ı bırakıp taptıklarınıza da. Akıllanmıyacak mısınız siz!...

Dediler :

— Onu yakın. Böylece ilâhlarımıza yardım edin. Eğer iş yapanlar iseniz.

Biz de dedik :

— Ey ateş, İbrâhim'e karşı serin ve sâlim ol!...

Ona böyle bir oyun yapmak istediler. Fakat biz de onları daha fazla hüsrâna uğrayanlardan yaptık. (Enbiyâ sûresi, âyet : 52 - 70).

(*) — Mûsâ rüşdüne erişince biz ona hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyileri böylece mükâfatlandırırız. Mûsâ, ahâlisinin gaflet üzere olduğu bir anda şehre girdi de, orada, dövüşmekte olan iki adam gördü. Biri kendi taraftarlarından, diğeri de düşmanlarındandı. Derken, kendi taraftarından olan, düşmanından olana karşı ondan yardım istedi. Bunun üzerine Mûsâ, ona bir yumruk atıp öldürdü. «Bu» dedi, «Şeytanın işlerindendir. Gerçekten o, saptırtıcı, açık bir düşmandır.» Dedi : «Rabbım, ben kendime yazık ettim. Beni bağışla!» Bunun üzerine Rabbı da onu bağışladı. Zirâ o, çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir. Dedi : «Rabbım, bana in'âm ettiğin şeyler hakkı için artık mücrimlere aslâ arka çıkmıyacağım.» Böylece, şehirde korkarak sabahladı. Bir de ne görsün, dün kendisinden yardım isteyen adam ona feryât ediyor. Mûsâ ona dedi ki :

— Hakikaten sen, açık bir azgınsın.

Mûsâ, ikisinin de düşmanı olan birini yakalamak isteyince o dedi ki :

— Mûsâ, dün bir cana kıydığın gibi beni de mi öldürmek istiyorsun ? Sen bu yerde bir zorba olmak istiyorsun da arabuluculardan olmak istemiyorsun.

Şehrin ötebaşından koşarak bir adam geldi. «Ey Mûsâ» dedi. «Şehrin ileri gelenleri seni öldürmek için toplandılar. Hakkında konuşuyorlar Hemen buradan çık, git Şüphe yok ki ben senin iyiliğini isteyenlerdenim.»

Bunun üzerine Mûsâ, korkarak ve etrâfı gözetliyerek oradan çıktı. «Rabbım!» dedi, «Beni o zâlimler gürûhundan kurtar (Kasas sûresi, âyet : 14-21).

— Ben bu mertebede değilim. Zirâ Allah'dan gayri, ben ve anam birer ilâh edinildik (*). Bugün ben ancak kendi başımın derdindeyim. Fakat şimdi siz bana cevap veriniz. Eğer sizden birinizin bir miktar parası olsa da bunu bir keseye koyarak ağzını mühürlese, artık o mührü açmadan kesenin içindekini alabilir mi?

Onlar cevap verirler :

— Hayır!

Bunun üzerine İsâ aleyhisselâm der :

— Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin gelmesiyle peygamberlik son bulmuştur. Aynı zamanda O, bugünkü va'd ve taahhüdünü yerine getirecek mertebededir. Allah onun bütün kusûrlarını da bağışlamıştır. Siz ona gidiniz...

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem devamla buyurdular ki :

— Bunun üzerine insanlar bana gelirler. Ben onlara, «Evet, Allah'ın müsâade ettiği kadarıyle, dilediği ve râzı olduğu kişiler hakkında ben şefâat etmeğe salâhiyetliyim, ben şefâat etmeğe salâhiyetliyim!..» derim. Allah'ın, beklenilmesini istediği kadar beklenir. Sonra, şânı yüce olan Allah, mahlûkatı arasında hükmetmeyi murât edince bir nidâcı nidâ eder.

— Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem ve ümmeti nerede?

Bizler, Dünya'daki hayât itibâriyle en sonuncularız. Yâni Dünya'da bütün ümmetlerden sonra yaşadık (Âhir zaman peygamberi ve onun ümmeti). **Fakat âhırette ise ilkleriz. Yâni Dünya'daki hayâtın hesâbını ilk verenleriz...**

(*) — Allah, «Ey Meryem oğlu İsâ, insanlara, - Allah'ı bırakıp ta beni ve anamı ilâh edinin!- diyen sen misin ?» dediği zaman, o, şöyle der:

— Seni tenzih ederim Rabbim! Hak olmıyan bir sözü söylemem bana yakışmaz. Eğer onu söyledimse muhakkak ki onu bilmişsindir. Benim içimde olan her şeyi sen bilirsin. Fakat ben ise senin zâtında olanı bilemem. Şüphesiz ki gaypları hakkıyle bilen sensin. sen.» Ben onlara, sadece ve yalnız senin bana emrettiğini söyledim. «Benim de Rabbım, sizin de Rabbınız olan Allah'a kulluk edin.» dedim. «Aralarında bulunduğum sürece üzerlerinde bir müşâhid idim. Fakat sen beni içlerinden alınca, başlarında murâkıp ancak sen oldun. Zâten sen, her zaman her şeye şâhitsin. Eğer kendilerine azâb edersen, şüphe yok ki onlar senin kullarındır. Eğer kendilerini yarlığarsan şüphesiz ki Aziz ve Hâkim olan da sensin.»

Bundan sonra Allah da buyurdu ki:

— Bugün, doğruların doğruluğunun kendilerine fayda vereceği bir gündür. İçinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler onlarındır. Allah onlardan râzi olmuştur, onlar da Allah'dan râzi olmuşlardır. İşte bu en büyük saâdettir. Gök'lerin, Yer'in ve içlerinde ne varsa hepsinin tasarrufu Allah'ındır. Ve O, her şeye hakkıyle kadirdir. (Mâide sûresi, âyet : 116 - 120).

— Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem ve ümmeti nerede? diye tellâl bağırılınca ben ve ümmetim ortaya çıkarız. Diğer ümmetler bize yol verirler. Temizlik eserinden hâsıl olan nûrluluk, süslülük içinde yürürüz. Bu arada diğer ümmetler bizim için şöyle derler :

— Nerdeyse bu ümmetin fertlerinin tamâmı peygamber olmağa yaklaşmış!..

Daha sonra ben, cennetin kapısına yaklaşarak onun açılmasını isterim. Bir ses der ki :

— Kimdir o?

Ben cevap veririm :

— Ben, Allah'ın Resûlü Muhammed'im!

Kapı açılır. Ben içeri girer, hemen Rabbıma karşı secdeye kapanarak hamdederim. Öyle hamdederim ki, ne bundan önce böyle bir hamd eden olmuştur, ne de bundan sonra olur. Nihâyet bana şöyle denir :

— Başını secdeden kaldır. Söyleyeceğini söyle. Dinlenilecektir. İsteyeceğini iste, verilecektir. Şefâatçı ol. Şefâatın kabûl edilecektir!..

Ben başımı kaldırır, kalbinde bir arpa dânesi veya bir zerre kadar îmân bulunan, yâni «Lâ ilâhe illâllah, Muhammedün Resûlüllah = Allahdan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun Resûlüdür» cümlesini kesin olarak kabûl ve tasdîk eden herkes için şefâatçı olurum...

Bir defasında Hattâb oğlu Ömer - Allah onlardan râzı olsun - mescide girdiğinde Kâb Ahbâr orada cemâatle konuşmaktaydı. Hz. Ömer (R.A.) ona dedi ki :

— Ey Kâb, bize, korkulu şeylerden bahset.

Kâb anlattı :

— Allah'a yeminle söylerim. O'nun bir takım melekleri vardır. Allah'ın kendilerini yarattığı günden beri kıyâmdadırlar. Yine bir kısım melekler de yaratıldıkları günden beri secdededirler. Hiç bir sûretle başlarını kaldırmazlar. Bu durum, kıyâmet günü sûr üfürülünceye kadar böylece devâm eder. Hepsi birden derler ki :

— Ey Allah'ımız senin hamdinle yine seni noksan sıfatlardan tenzîh ederiz. Sana hakkıyle, sana yaraşır şekilde ibâdet edemedik!..

Kâb, sözlerine şöyle devâm etti :

— Varlığım kudret elinde olan Allah'a yeminle söylerim ki, kıyâmet günü olunca cehennem bir kükreyişle ortaya çıkar. İnsanlara yaklaştığı zaman öyle bir kükreyişle kükrer ki, düşüp diz üstü çökmedik ne bir peygamber kalır, ne de bir şehîd. Her bir peygamber, her bir sıddîk ve her bir şehîd şöyle der :

— Yâ Rabbi, bugün kendimden başka bir şey istemem.

O gün öyle bir gündür ki, İbrâhîm, oğlu İsmâil'i ve İshâk'ı unutarak şöyle der:

— Yâ Rabbi, ben, dostun İbrâhîmim!..

Kâb, sözlerine devâmla dedi ki:

— Ey Hattâb'ın oğlu Ömer, eğer o gün senin için yetmiş peygamber sâvabı bulunmuş olsa yine de kurtulamıyacağını sanırsın...

Kâb Ahbâr'ın bu sözlerini dinleyen cemâat şiddetle ağlamağa başladı. Öyle ki kendi kendilerinin başlarına vurarak âh - vâh ettiler. Bu manzarayı gören Hz. Ömer (R. A.) dedi ki:

— Ey Kâb, bize biraz da sevindirici haberlerden bahset.

Kâb dedi:

—Ey ahâli, sevinin. Zîrâ Allah'ın üçyüz onüç meşrû esâsı vardır ki, Allah, ihlâs da berâber olduğu halde onların herhangi biriyle gelen her bir kimseyi kıyâmet günü cennete koyar. Allah'a yeminle söylerim, eğer O'nun rahmetinin künhünü bilmiş olsaydınız, amel husûsunda ağır davranırdınız...

Ey mümin kardeşim, sâlih ameller işlemek ve günahlardan kaçınmak sûretiyle kendini o günlere hazırla. Zîrâ, muhakkak ki sen, çok kısa bir zaman sonra kıyâmet günü ile karşı karşıya kalacak ve ömrünün boşa geçen demlerine nedâmet duyacaksın. Şunu iyi bil ki, sen ölünce senin kıyâmetin kopmuş demektir. Nitekim Muğîra İbni Şa'be öyle der:

— Ey insanlar, siz, «kıyâmet, kıyâmet» der durursunuz. Sizin her birinizin kıyâmeti onun ölümüdür. Kişi ölünce onun kıyâmeti kopmuş demektir

Kays oğlu Alkame, bir adamın cenâze merâsiminde bulunmuştu. Ölü gömüldükten sonra kabri başında ayakta durarak şöyle dedi:

— Bu kulun kıyâmeti kopmuştur!..

Alkame böyle dedi. Çünkü insan ölünce, kıyâmet günkü durumla aynen karşı karşıya kalır. Zirâ o ölünce cenneti, cehennemi, melekleri... görür. Fakat hiç bir amel işlemeğe muktedir olamaz. Böylece, kıyâmet günü hesap vermek üzere beklemekte olan bir kimse durumuna gelir. Kısaca, kişinin ölümü ile amel defteri mühürlenir. Ölümüne kadar ne gibi ameller işlediyse kıyâmet günü onlarla hesâba çekilir. O halde, ömrü hayırla bitenlere ne mutlu!..

Ebû Bekir Vâsıtî der ki:

Büyük nîmetler üçtür:

1) Hayât nîmeti,
2) Ölüm ânındaki nîmet,
3) Kıyâmet günündeki nîmet.

Hayât nîmeti, ömrü Allah'a itâat yolunda geçirmektir.

Ölüm ânındaki nîmet, kişinin rûhunun, kelime-i şehâdet ile bedeninden çıkmasıdır.

Son ve hakîkî büyük nîmet ve devlet olan kıyâmet gününün nîmeti ise, o gün kişiye verilecek cennet müjdesidir. Bu müjdeye lâyık olanlara, kabirlerinden kalkarlarken bir müjdeci gelir ve kendilerini cennetle müjdeler.

Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun, bir defasında Muâz oğlu Yahyâ Râzî'nin meclisinde şu âyetler okunmuştu:

— Takvâ sâhiplerini Allah'ın huzûruna binitler olarak toplayacağımız, günahkârları da susuz ve yaya olarak cehenneme sevkedeceğimiz gün, çok esirgeyen Allah'ın nezdinde ahd edinmiş olanlardan başkası şefâat etme hakkına mâlik olmayacaklardır (Meryem sûresi, âyet: 86, 87, 88).

Bunun üzerine, Muâz oğlu Yahyâ Râzî, mecliste hâzır olanlara şu hitâbede bulundu:

— Ey insanlar, dikkat, dikkat! Yarın mahşerde cemedileceksiniz. Dört bir yandan bölük bölük geleceksiniz. Allah'ın huzûrunda teker teker durdurulacaksınız. Yaptıklarınızdan harfi harfine sorguya çekileceksiniz. O gün, Allah'ın dostları O'nun huzûruna binitler olarak gönderilirler. Günahkârlar da susuz ve yaya olarak Allah'ın azâbına sevkedilirler. Ve, bölük bölük cehenneme girerler. Bütün bunlar; Yer parça parça olduğu, Allah'ın emri geldiği, melekler saf saf indiği ve insanların hayıflanmaları sırasında cehennemin de getirildiği gün vuku bulur... Kardeşlerim, hayf size o günde ki, uzunluğu elli bin senedir. O gün, sarsıntı günüdür. O gün, kıyâmet günüdür. O gün, hasret ve nedâmet günüdür. O gün, büyük bir gündür. O gün, âlemlerin Rabbı Allah'ın hükmü için, insanların kabirlerinden kalkacağı gündür. O gün, münâkaşa günüdür. O gün, hesaplaşma günüdür. O gün, amellerin tartılacağı gündür. O gün, soruşturma günüdür. O gün, sarsıntı günüdür. O gün, bağrışma günüdür. O gün, mutlaka gelecek bir gündür. O gün, amellerin ortaya döküleceği gündür. O gün, kişinin, dünyadaki yaptıklarını karşısında bulacağı gündür. O gün, dünyadaki hilekârlıkların ortaya döküleceği gündür. O gün, insanların, amellerinin karşılığı kendilerine gösterilmek için dağınık olarak muhtelif yollara ayrılacakları gündür. O gün, bir takım yüzlerin bembeyaz, diğer bir kısım yüzlerin de kapkara olacağı gündür. O gün, hiç bir kimsenin hiç bir kimseye hiç bir husûsta yardım edemiyeceği gündür. O gün, hiç bir kimsenin tuzak ve hîlesinin, kendisine hiç bır sûretle faydası dokunmayacağı gündür. O gün; ebeveynin evlâdına, evlâdın da ebeveynine yardımcı olamıyacağı gündür. O gün, şerri fâş olmuş gündür. O gün, zâlimlere, mâzeretlerinin fayda vermiyeceği gündür. O gün, onlara lânet

te vardır. Mekânları da pek kötüdür. O gün, her bir nefsin, kendi kendisiyle mücâdele ederek geleceği gündür. O gün, her emzikli kadının emzirdiğini terkedeceği ve her hâmile kadının çocuğunu düşüreceği gündür. O gün, insanları serhoşlar olarak görürsünüz. Halbuki onlar serhoş değildirler. Fakat Allah'ın azâbı şiddetlidir de ondan bu hâle gelirler...

Süleyman oğlu Mukatil şöyle der:

— Kıyâmet günü insanlar, yüz sene, boylarına kadar yükselen ter içinde; yüz sene, karanlıklarda şaşkınlık içinde kalırlar. Yüz sene de, Rabbleri huzûrunda birbirleriyle muhâkemeleşerek geçirirler...

Denir ki:

— Bir kıyâmet günü uzunluğu elli bin senedir. Fakat bu uzunluk, ihlâslı müminlere bir sâatlik bir zaman kadar ancak gelir...

Ey akıllı insan! Sana yakışan, şânı yüce olan Allah'a itâat yolunda bu dünyânın sıkıntılarına katlanıp O'nun emirlerine muhâlif hareket etmemektir. Tâ ki kıyâmet gününün sıkıntıları sana kolay gelsin...

Doğruya götüren yalnız Allah'dır.

———— o ————

CEHENNEM VE CEHENNEM EHLİ

Ebû Hüreyre'den (R.A.) rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Cehennem'de bin sene ateş yakıldı, kıpkırmızı oldu. Sonra bir bin sene daha yakıldı, akkor hâline geldi. Daha sonra bir bin sene daha yakıldı, simsiyah oldu. O, tıpkı zifiri gece karanlığı gibi simsiyahtır.**

Anlatıldığına göre, Yezîd oğlu Mürsid'in gözyaşları hiç dinmez, devamlı ağlardı. Kendisine bunun sebebi sorulduğunda şu cevâbı verdi:

— Eğer şânı yüce olan Allah, beni, bir günah işlediğim takdirde ebediyyen bir hamama hapsetmekle tehdit etmiş olsaydı, gözyaşlarımın dinmemesi bana vâcip olurdu. Şimdi nasıl dinşin ki, o, beni, üçbin sene kızdırılmış bir cehennemde hapsetmekle tehdit etmektedir.

Mücâhid şöyle der:

— Cehennem'in bir takım derin kuyuları vardır ki, içlerinde deve boynu gibi yılanlar, katır gibi akrepler bulunur. Cehennemlikler bunlara doğru kaçarlar. Onlar da ağızlarıyle onları yakalıyarak ısırırlar, sokarlar, etlerini didiklerler. Cehennemliklerin bunlardan kurtulabilmek için tek çareleri cehenneme kaçmaktır.

Cübeyr oğlu Abdullah'dan (R.A.) rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Cehennem'de deve boynu gibi bir takım yılanlar vardır. Birinin sokuşunun verdiği acı kırk sene hissedilir. Yine, katır büyüklüğünde bir kısım akrepler vardır. Onların birisinin sokuşunun verdiği acı kırk yıl duyulur.**

İbni Mes'ûd der ki:

— Sizin şu ateşiniz, cehennem ateşinin sadece yetmişte biridir. Eğer o, iki defa sudan geçirilmiş olmasaydı, onunla hiç bir sûretle faydalanmanız mümkün olmazdı.

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurur:

— Cehennem ehlinden, âzâbı en hafif olanı ayağında ateşten iki ayakkabı bulunan kişidir. Onlarla beyni tıpkı bir kazan gibi kaynatılır. Kulakları ateş parçasıdır. Dişleri ateş parçasıdır. Kirpikleri ateş alevidir. İç uzuvları ayaklarından dışarı fırlar. Bu kişi, cehennem ehlinden azâbı en şiddetli olan zànnedilir. Oysa o, azâbı en hafif olandır.

Amr İbni Âs (R.A.) şöyle der:

Cehennem ehli, cehennemin bekçibaşısını çağırırlar. Fakat kendilerine kırk sene cevap verilmez. Kırk sene sonra şöyle bir cevapla karşılaşırlar:

— Siz orada ebediyyen kalacaksınız!..

Bunun üzerine Allah'a seslenerek şöyle derler:

— Ey Rabbımız, bizi buradan çıkar. Eğer yine küfre dönersek o takdirde biz muhakkak zâlimlerdeniz.

Allah, onların bu çağrısına Dünyâ'nın ömrünün iki misli kadar süren bir zaman cevap vermez. Nihâyet kendilerine hitâben şöyle buyurur.

— Yıkılıp gidin cehennemin içine. Bana da bir şey söylemeyin!..

Amr İbni Âs, sözüne devamla şunları söyler:

— Allah'a yeminle söylerim ki, Allah'ın bu cevâbından sonra insanlar tek bir kelime bile konuşamazlar. Artık bundan sonrası, Cehennem'de ağlayış - inleyiş ve ateş gürültüsüdür. Cehennemliklerin âh-u vâh sesleri tıpkı eşeklerin anırmasına benzer (*).

Katâde der ki:

— Ey insanlar, kıyâmet gününün bu sahnesine dayanacak gücünüz var mı? Yâhut buna sabredebilecek misiniz? Ey insanlar, bu dünyada Allah'ın emirlerine itâat etmek sizin için daha kolaydır. O halde O'na itâat ediniz!...

Denir ki:

Cehennem ehli bin sene âh-u zâr eder. Fakat kendilerine en ufak bir faydası olmaz. Sonra kendi kendilerine derler ki:

(*) Müellifin, Amr İbni Âs'ın ifâdesinden naklettiği ve bir kısmı, âyetlerin aynen okunmasıyle anlatılan bu kıyâmet sahnesi Kur'ân'da tıpkı tıpkına mevcuttur. Muhterem okuyucularımızın, konuyu daha sağlam bir şekilde öğrenmiş olmalarını sağlıyacağı mülâhazasıyle kıyâmet gününün bu sahnesini canlandıran âyetlerin bir kısmını meâlen sunuyoruz.

— Mütercim —

— Sûr'a üfürüldüğü zaman artık ogün aralarında böbürlenecekleri soyları-sopları olmadığı gibi, birbirlerinin hâlini-hatırını da sormazlar. Artık kimlerin sevab tartıları ağır gelirse onlar felâh bulanların ta kendileridir. Kimlerin de sevâb tartıları hafif gelirse onlar da kendilerine yazık edenlerdir. Onlar Cehennem'de ebedî kalırlar. Cehennem'in ateşi yüzlerini dağlar. Onlar da orada dişlerini sırıtıp kalırlar. Onlara denir ki:
— Size Dünyâ'da âyetlerimiz okunurken onları yalan sayan siz değil miydiniz?

— Biz Dünya'da iken sabrettik mi, sonunda selâmete ererdik!..

Ve, âh-u vâh içinde bin sene daha beklerler. Fakat çekmekte oldukları azâb hiç hafiflemez. Sonunda şöyle derler:

— Ağlayıp - sızlamak ta, sabretmek te bizim için farksız. Bizim için kaçacak bir yer yok!..

Böyle dedikten sonra, şiddetli susuzluktan ve çekmekte oldukları elîm azâptan dolayı, bin sene şânı yüce olan Allah'dan yağmur talebinde bulunurlar. Bunu harâret ve susuzluklarının zâil olması maksadıyle yaparlar. Bu bin senelik yalvarış - yakarıştan sonra, şânı yüce olan Allah Cebrâil aleyhisselâm'a sorar :

— Ne istiyorlar?

Cebrâil aleyhisselâm cevap verir:

— Ya Rabbi, onların ne istediklerini sen daha iyi bilirsin. Su istiyorlar...

Bu sırada tepelerinde birtakım kızıl bulutlar belirir. Onlar yağmur yağacağını zannederler. Fakat bu bulutlardan onların üstüne yağmur değil, katır büyüklüğünde akrepler yağar. Onlardan herbirinin bir sokmasının verdiği acı bin senede geçmez. Sonra, yağmur yağdırması için şânı yüce olan Allah'a bin sene daha yakarırlar. Bu sefer de gökte birtakım kara bulutlar belirir. Bunu görünce derler ki:

— İşte bu yağmur bulutu!..

Fakat bu sefer de o bulutlardan üzerlerine deve boynu gibi yılanlar yağar. Öyle ki, onlardan birinin bir sokmasının verdiği acı bin senede geçmez. İşte şânı yüce olan Allah'ın, şu kelâmının mânâsı budur:

— **Kâfir olup ta insanları Allah'ın yolundan çıkaranlar var ya! İşte biz, onların çektikleri azâbın üstünde, dünyâda yaptıkları fesâdlara karşılık olmak üzere, bir azâb daha katıp arttırdık** (Nahl sûresi, âyet: 88).

Onlar cevap verirler :

— Ey Rabbımız, bedbahtlığımız üzerimize galebe çaldı ve dalâlete düşenler topluluğu olduk biz. Ey Rabbımız bizi buradan çıkar. Eğer yine küfre dönersek o takdirde biz, muhakkak zâlimleriz.

Allah da onlara şöyle buyurur :

—Yıkılıp gidin Cehennem'in içine. Bana da bir şey söylemeyin. Zirâ Dünyâ'da iken kullarımdan bir zümre vardı ki, «Ey Rabbımız, imân ettik. Bizi yarlığa. Bize rahmetini saç. Sen merhametlilerin en hayırlısısın!» derken, siz onları alaya aldınız. Öyle ki bu, beni hatırlamayı size unutturdu. Siz, istihzâ ile onlara gülüyordunuz. Ben de, sizin alaylarınıza sabretmelerinden dolayı bugün onları mükâfâtlandırdım. Onlar kurtulanların tâ kendileridir. (Müminûn sûresi, âyet: 101-111).

O halde, şânı yüce olan Allah'ın azâbından kurtulup sevâbına nâil olmak isteyen herkesin, O'na itâat husûsunda Dünyâ'nın sıkıntılarına katlanması ve günahlarla dünyevî hevesâttan kaçınması gerekir. Zîrâ cennet, nefsin işlemekten hoşlanmıyacağı amellerle çevrilmiş, süslenmiştir. Nefsin, işlemekten hoşlanmadığı bu amelleri yâni Allah'ın emirlerini yapanlar Cennet'i kendilerine açık bulurlar. Tersine, nefsin, işlemekten hoşlanmadığı bu amelleri yâni Allah'ın emirlerini bu dünyâ'da yerine getirmeyenler de Cennet'i kendilerine kapanmış bulurlar. Demek ki Allah'ın uhrevî nîmetlerine nâil olmak için, bu dünyâda nefsin hoşlanmadığı şeyleri işlemek gerekmektedir. Cehenneme gelince, o da, şehevî hisler ve şehevî amellerle süslenmiştir. Dünya hayâtında nefsânî - şehevî arzularına esir olanlar, iştiyâkla Cehennem'e koşmuş olurlar. Bu husûslar hadislerde belirtilmiş, şiirle de ifâde edilmiştir.

— Aksakallı ihtiyârlarda, kişiyi günah işlemekten menedecek şeyler vardır. Yeter ki onlara ibret gözüyle bakıla. Bâzen bir kişiyi görürüm ki, ihtiyarlık çağına adım atmış olduğu halde, hâlâ gençlik çağının zindeliğini ve hüsn-ü hâlini umar. Kötü arkadaştan uzak dur. Ona yaklaşmaktan sakın. Eğer kendisinden kurtulmak mümkün olmazsa idâre et. Dürüst arkadaşlarla berâber ol. Onlarla münâkaşa etmekten sakın. Onlarla münâkaşa etmediğin sürece kendilerinin hâlis dostluğuna nâil olursun. İster hür olsun isterse köle olsun, yakınlık peydâ ettiğin kişiler şerefli kişiler olsun. Zirâ şerefli kişilerle berâberlik seni yüceltir. Kim ki ehli olmıyanlarla bir iyi amel işlerse onu ya denizin öbür tarafında veya dibinde bulur. Allah'ın gökler (ve yer) genişliğinde cenneti vardır. Fakat bu cennet, nefsin işlemekten hoşlanmadığı amellerle süslenmiştir. Onun kapıları ancak, bu dünyâda nefsin işlemekten hoşlanmadığı amelleri yapanlara yâni Allah'ın emirlerini yerine getirenlere açılır...

Ebû Hüreyre'den (R.A.) rivâyet edilir.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Azîz ve Celîl olan Allah, Cebrâil aleyhisselâmı çağırarak Cennet'e gönderdi. Giderken ona, «Git, Cennet'i ve orada cennet ehli için hazırladıklarımı gör.» dedi. Cebrâil aleyhisselâm gitti. Cennet'i ve içinde cennet ehli için hazırlananları gördü. Dönüşünde şöyle dedi:**

— **Yâ Rabbi. izzetin hakkı için, onu işiten herkes mutlaka oraya girer.**

Sonra' Cennet, nefsin işlemekten hoşlanmıyacağı amellerle bezendi. Allah tekrar Cebrâil aleyhisselâm'a dedi:

— **Cennet'e git ve ona bir kere daha bak.**

Cebrâil aleyhisselâm gitti, baktı, dönüşünde şöyle dedi:

— Yâ Rabbi, izzetin hakkı için. Ben oraya hiç bir kimsenin girmemesinden korktum.

Daha sonra Allah, Cebrâil aleyhisselâmı Cehennem'e göndererek, «Git Cehennem'i ve Cehennemlikler için hazırladıklarımı gör.» dedi. O, gitti, gördü ve dönüşünde şöyle dedi:

— Yâ Rabbi, izzetin hakkı için söylüyorum. Onu işiten hiç bir kimse oraya girmez. (Oraya girmeğe sebep olacak hareketlerde bulunmaz.)

Sonra, Cehennem, nefsânî - şehvânî heves ve arzularla bezendi. Allah, Cebrâil aleyhisselâm'a dedi:

— Tekrâr git. Orayı bir kere daha gör.

Cebrâil aleyhisselâm gitti, gördü ve dönüşünde şöyle dedi:

— Yâ Rabbi, izzetin ve celâlin hakkı için söylüyorum. Ben, hiç bir kimse hâriç olmamak üzere oraya herkesin girmesinden korktum...

Yine Resûl aleyhisselâm şöyle buyurdular:

— Cehennemden dilediğinizi anınız. Ondan hiç bir şey anmazsınız ki Cehennem, andığınız o şeyden mutlaka daha şiddetli olmasın.

Mehrân oğlu Meymûn anlatır:

«Onların hepsine va'dolunan yer Cehennemdir - Hıcr sûresi, âyet: 43-» meâlindeki âyet nâzil olduğu zaman, Selmân Farisî, elini başına koyarak çıktı. Deli gibi üç gün dolaştı. Bir türlü kendine gelemiyordu. Nihâyet tutulup getirildi.

Yezîd Rakkaşî, Enes ibni Mâlik'ten nakleder:

Bir defasında Cebrâil aleyhisselâm, mûtâd geliş zamanlarının birinde, rengi atmış olarak yine Nebî sallallâhü aleyhi ve selleme gelmişti. Resûlüllah sordu:

— Ey Cebrâil, seni rengi atmış olarak görüyorum. Bunun sebebi nedir?

Cebrâil aleyhisselâm dedi:

— Yâ Muhammed, sana, Allah'ın, cehennem körüklerine üfürülmesini emrettiği bir zamanda geldim. Cehennem'in, cehennem ve kabir azâplarının hak olduğunu ve Allah'ın azâbının her şeyden üstünlüğünü kabul eden kişinin, ondan emîn olmadıkça sükûna kavuşması yaraşmaz.

Bunun üzerine, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem de buyurdular ki:

— Ey Cebrâil, bize Cehennem'i anlat.

Cebrâil aleyhisselâm anlattı:

— Evet, şânı yüce olan Allah, Cehennem'i yarattığı zaman onun üzerinde bin sene ateş yakıldı, kıpkırmızı oldu. Sonra bin sene daha yakıldı, bembeyaz olup akkor hâline geldi. Sonra, bir bin sene daha yakıldı, sim-

siyah oldu. Artık o kapkaradır. Alevleri ile közleri hiç sönmez. Seni hak ile gönderen Allah'a yeminle söylerim ki, eğer cehennem ehlinin elbiselerinden biri Yer ile gök arasına asılsa onun pis kokusundan ve harâretinden Dünyâ'nın bütün sâkinleri hepsi de ölür. Seni hak - peygamber olarak gönderen Allah'a yeminle söylerim ki, eğer şânı yüce olan Allah'ın, kitâbı Kur'ân'da zikretmiş olduğu zincirlerden birinin bir arşını bir dağ üzerine konsa bu dağ mutlaka erir. Öyle ki, bu erime, yerin yedi kat dibine ulaşır. Seni hak - peygamber olarak gönderen Allah'a yeminle söylerim ki, eğer bir adam Mağrip'te azâp olunsa, onun gördüğü bu azâbın şiddetinden Meşrık'taki adam da yanar. Cehennem'in harâreti gayet şiddetli, dibi çok derin, zîneti demir, içeceği sıcak su ile irin, giyeceği ateş parçalarıdır. Onun yedi kapısı ve bu kapılardan her birinin, kadınlardan ve erkeklerden birer nasîbi vardır...

Burada, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem sordular:

— Cehennem bizim bu evlerimiz gibi midir?

Cebrâil aleyhisselâm dedi:

— Hayır. Fakat o, açıktır. Biri diğerinden daha aşağıdadır. Bir kapıdan diğer kapıya yetmiş senelik bir mesâfe vardır. Bu katlardan herbiri, kendisinin bir önceki kattan yetmiş misli daha sıcaktır. Allah düşmanları oraya sevkedilir. Cehennem'in kapısına vardıklarında orada onları bukağılar ve zincirlerle cehennem zebânîleri karşılar. Zinciri ağızlarından sokup gerilerinden çıkarırlar. Sol ellerini boyunlarına bağlarlar. Sağ ellerini yüreklerine sokarlar. İki omuzları arasını sökerler. Zincirlerle sıkıca bağlarlar. Her bir insan, bir şeytanla birlikte aynı bir zincire bağlanarak yüz üstü sürüklenir. Bir taraftan da zebânî-melekler topuzlarla vururlar. Her ne zaman ki sıkıntıdan oradan çıkıp kaçmak isterlerse tekrar yine oraya iâde edilirler...

Resûl aleyhisselâm burada yine sordu:

— Cehennem'in bu tabakalarının sâkinleri kimlerdir?

Cebrâil aleyhisselâm dedi:

— Birinci tabakada münâfıklarla fir'avunun soyundan ve Ashâb-ı Mâide'den kâfirler vardır. Cehennemin bu tabakasının adı **Hâviye**'dir.

İkinci tabakada müşrikler (= Allaha eş - ortak tanıyanlar, putperestler) vardır. Bu tabakanın adı **Cahîm**'dir.

Üçüncü tabakada hak-dîni terkedenler bulunur. Buranın adı **Sekar**'dır.

Dördüncü tabakada iblis, iblise uyanlar ve mecûsîler bulunur. Buranın adı **Lezzâ**'dır.

Beşinci tabakada yahudiler vardır. Buranın adı **Hutame**'dir.

Altıncı tabakada Hıristiyanlar vardır. Buranın adı **Seîr**'dir.

Cebrâil aleyhisselâm bunları söyledikten sonra, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden utancından sustu. Onun sustuğunu gören Resûl aleyhisselâm buyurdular ki :

— Cehennem'in yedinci tabakasında bulunanları söylemiyecek misin?

Allah Resûlünün bu suâli üzerine Cebrâil aleyhisselâm dedi:

— Orada, senin ümmetinin, büyük günahlar işleyip te tevbe etmeden ölmüş olanları vardır...

Onun bu cevâbını duyan peygamberimiz hemen bayılarak düştü. Cebrâil aleyhisselâm da onun muhâfazasına kendisini memur ederek başında bekledi. Allah Resûlü kendine gelince şöyle dedi:

— Ey Cebrâil, felâketim büyük, kederim şiddetli. Cehennem'e benim ümmetimden de girecek mi?

Cebrâil aleyhisselâm cevap verdi:

— Evet. Ümmetinin günâh-ı kebâir (= büyük günahlar) işlemiş olanları...

Sonra Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ağladı. Cebrâil aleyhisselâm da ağladı. Ve, Allah Resûlü kendi hücrelerine çekildi. Halktan ayrı durmağa başladı. Sadece namaz için câmiye çıkıyor, namazı kılarak evine dönüyor, kimseyle konuşmuyordu. Namazda da ağlıyor, Allah'a yakarışlarda bulunuyordu. Bu hâdisenin üçüncü günü olunca Ebûbekir (R.A.) geldi. Kapısının önünde durarak:

— Esselâmü aleyküm, ey rahmet evinin sâhibi! Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi görmek mümkün mü?

dedi. Fakat kendisine bir cevap veren olmadığından ağlıyarak geri döndü. Sonra Ömer (R.A.) geldi. Kapısının önünde durarak:

— Esselâmü aleyküm, ey rahmet evinin sâhibi. Allah'ın Resûlünü görmek mümkün mü?

dedi. Yine bir cevap çıkmadı. O da geri döndü. Ağlıyordu. Daha sonra Selmân Farisî geldi. Resûlüllah'ın kapısının önünde durdu ve:

— Esselâmü aleyküm, ey rahmet evinin sâhibi. Benim efendim Resûl aleyhisselâmı görmek mümkün mü?

dedi. Ona da bir cevap veren olmadı. Bunun üzerine Selman Farisî ağlıyarak, kâh düşe, kâh kalka Hz. Fâtıma'nın evine gitti. Kapının önünde durdu. Sonra:

— Esselâmü aleyküm, ey Allah Resûlünün kızı.

dedi. Hz. Ali evde yoktu. Selmân Farisî selâmdan sonra devam etti:

— Ey Allah Resûlünün kızı, Resûlüllah halktan gizleniyor. Sadece namaz kılmak için dışarı çıkıyor. Ne kimse ile konuşuyor, ne de evine birisinin girmesine izin veriyor...

Bunun üzerine Hz. Fâtıma hemen giyinip bürünerek Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'in hânesine koştu . Kapısının önünde durarak selâm verdi ve:

— Ey Allah'ın Resûlü, ben, kızın Fâtıma!

dedi. Resûl aleyhisselâm o anda secdeye kapanmış ağlıyordu. Başını kaldırarak:

— Benim gözümün bebeği Fâtıma bana neye bırakılmaz. Açın kapıları!..

dedi. Kapı açıldı. Hz. Fâtıma içeri girdi. Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi görünce hemen şiddetle ağlamağa başladı. Zîrâ O'nu sararmış-solmuş, hüzünden ve ağlamaktan avurtları çökmüş bir hâlde gördü. Sordu:

— Yâ Resûlüllah, sana ne indi?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Ey Fâtıma, bana Cebrâil geldi. Cehennem'in tabakalarını anlattı. En üst tabakada, benim ümmetimden, büyük günahlar işleyenlerin bulunacağını haber verdi. İşte beni ağlatan ve kederlendiren budur...

Hz. Fâtıma, merakla sordu:

— Yâ Resûlellah, ümmetinin günah-ı kebâir (= büyük günahlar) işleyenleri oraya nasıl girer?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Evet. Melekler onları Cehenneme sevkeder. Yüzleri kapkara, gözleri yemyeşil olmaz. Ağızları mühürlenmez. Şeytanlarla berâber aynı zincirlere bağlanmazlar. Zincirlere, bukağılara vurulmazlar...

Hz. Fâtıma yine sordu:

— Cehennem melekleri onları nasıl yeder?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Erkekleri sakallarından, kadınları da bukleleri ile nâsıyelerinden. Ümmetimden nice ihtiyârlar vardır ki, sakallarından yakalanıp Cehennem'e sürüklenirler. Bu sırada onlar şöyle feryâdü - figân ederler:.

— Vâh ihtiyarlık, vâh zayıflık!..

Yine ümmetimden nice gençler vardır ki, sakallarından tutulduğu gibi Cehennem'e sevkedilirler. Bu sırada onlar şöyle figân ederler:

— Âaah gençlik, aah güzellik!...

Nice kadınlar da vardır ki, saçlarından yakalandıkları gibi Cehennem'e sürüklenirler. Bu sırada şöyle bağrışırlar:

— Vâh rezâletler, vâh namussuzluklar!..

Böylece, herbiri, sürüklenerek cehennem bekçisine teslim edilir. Cehennem bekçisi onları görünce, kendilerini sürükleyip getiren meleklere sorar:

— Kimdir bunlar? Bana şimdiye kadar böyle garip halli bedbahtlar gelmedi. Hani bunların yüzleri kapkara değil? Gözleri yemyeşil olmamış. Ağızlarına mühür vurulmamış. Şeytanlarla berâber aynı zincirlere bağlanmamış. Boyunlarına zincirler, ayaklarına bukağılar takılmamış!..

Melekler cevap verirler:

— Bize bu şekilde emir verildi. Size onları bu şekilde getirmemiz söylendi.

Bunun üzerine cehennem bekçibaşısı onlara sorar:

— Ey bedbahtlar, siz kimsiniz?..

Başka bir rivâyete göre, bunlar birer birer yakalanıp Cehennem'e sevkedilirken şöyle bağrışırlar:

— Âh Muhammed, âh Muhammed, âh Muhammed!..

Fakat Cehenneme yaklaşıp ta cehennem bekçisini gördükleri ân, onun heybetinden Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem'in ismini unuturlar da, bekçinin **«Siz kimsiniz?»** sorusuna, **«Biz, kendilerine Kur'ân inmiş olanlardan ve Ramazan'da oruç tutanlardanız.»** cevâbını verirler. Bekçibaşı da:

— Kur'ân yalnız Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin ümmetine inmiştir.

der. Cehennemlikler Muhammed ismini duyunca toplu halde bir çığlık atarak:

— Biz, Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin ümmetindeniz!..

derler. Bekçibaşı da onlara şöyle der:

— Kur'ân'da, sizi, şânı yüce olan Allah'a âsî olmaktan meneden âyetler yok muydu?

Cehennemin kenarına gelip onu ve zebânileri gördükleri zaman bekçiye şöyle derler:

— Ey bekçibaşı, bize müsâade et de hâlimize bir ağlayalım!..

Bekçi kendilerine müsâade eder. Ağlarlar, ağlarlar, ağlarlar... Öyle ki gözlerinde yaş kalmaz. Nihâyet kan ağlarlar. Bekçibaşı der ki:

— Bu ağlama eğer Dünyâ'da olsaydı, ne güzeldi. Eğer bu ağlama Allah korkusuyla Dünyâ'da vuku bulmuş olsaydı. Bugün siz elbette cehennemlik olmazdınız...

Ve, bekçibaşı, zebânîlere emreder:

— Atın onları Cehennem'e, atın onları Cehennem'e!..

Cehenneme atıldıkları zaman hep bir ağızdan **«Lâ ilâhe illâllah»** diye bağrışırlar. Bu cümleyi duyan Cehennem hemen onlardan uzaklaşır. Bunu gören bekçibaşı Cehennem'e der ki:

— Ey Cehennem, tut onları!

Cehennem şu cevabı verir:

— Nasıl tutayım, onlar **«Lâ ilâhe illallah»** diyorlar.

Bekçibaşı yine emreder:

— Ey Cehennem, tut onları!

Cehennem cevap verir:

— Nasıl tutayım, onlar **«Lâ ilâhe illallah»** diyorlar.

Bekçibaşı üçüncü defa emreder:

— Ey cehennem, tut onları. Arş'ın sâhibi Allah böyle emrediyor.

Bunun üzerine cehenem onları tutar, içine alır. Kimisini sadece ayaklarından, kimisini dizlerine kadar, kimisini beline kadar, kimisini de boğazına kadar içler. Boğazına kadar içine aldıklarının yüzlerini ateş alevleri dağlamağa başlayınca bekçibaşı şöyle der:

— Ey Cehennem, yüzlerini yakma. Zîrâ o yüzler Dünya'da Allah'a secde etmiştir. Yüreklerini de yakma. Zîrâ Ramazan ayında susuz kalmışlardır...

Cehennemlikler, Allah'ın dilediği kadar orada kalırlar. Bu arada şöyle yakarışta bulunurlar:

— Yâ Erhamerrâhımîn, Yâ Hannân, Yâ Mennân!..

Şânı yüce olan Allah hükmünü yürütünce şöyle der:

— Ey Cebrâil. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin ümmetinin âsîleri ne gibi cürümler işledi?

Cebrâil aleyhisselâm cevap verir:

— Allah'ım, sen onların neler işlediklerini en iyi bilirsin.

Allah, Cebrâil'e emreder:

— Git, bak, ne haldeler.

Cebrâil aleyhisselâm Cehennem bekçibaşısına varır. O. Cehennem'in ortasında ateşten bir minber üzerinde oturmaktadır. Cebrâil aleyhisselâmı görünce, tazîmle ayağa kalkar ve şöyle der:

— Ey Cebrâil, buraya ne sebeple geldin?

Cebrâil aleyhisselâm der:

— Ümmet-i Muhammed'in âsîlerini ne yaptın?

Bekçibaşı cevap verir:

— Onların hâli ne kötü; yerleri ne sıkıntılı... Cehennem onların cisimlerini yaktı, etlerini yedi, sadece yüzleri ile kalbleri kaldı. Oralarında îmân parıldıyor...

Cebrâil aleyhisselâm der:

— Onların bulunduğu cehennem tabakasını aç. Onları göreyim.

Bekçibaşı, Cehennem'in o tabakasının muhâfızlarına orayı açmalarını emreder. Onlar da açarlar. İçeridekiler, Cebrâil aleyhisselâma bakıp onun güzel sûretini görünce kendisinin, azâp meleklerinden olmadığını anlayarak şöyle derler:

— Bizim, aslâ kendisinden daha güzel birisini görmediğimiz bu kul da kim ki?..

Bekçibaşı cevap verir:

— Bu, Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme Rabbından vahiy getiren Cebrâil'dir!..

Cehennemlikler, Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin ismini duyunca hep bir ağızdan bağrışarak şöyle derler:

— Ey Cebrâil, Muhammed aleyhisselâma bizden selâm söyle. Günahlarımızın bizimle Onun arasını ayırdığını ve hâlimizin kötülüğünü haber ver...

Cebrâil aleyhisselâm gider. Şânı yüce olan Allah'ın huzûrunda durur. Allah sorar:

— Ümmet-i Muhammed'i ne halde gördün?

Cebrâil cevap verir:

— Onların hâli ne kötü, yerleri ne sıkıntılı...

Allah sorar:

— Senden bir şeyler talep ettiler mi?

Cebrâil cevap verir:

— Evet, peygamberlerine selâm götürmemi ve hâl-i pürmelâllerini ona duyurmamı istediler.

Allah buyurur:

— Git, haber ver.

Cebrâil aleyhisselâm gider. Nebî sallallâhü aleyhi ve selleme varır. O, beyaz inciden yapılmış bir çadırda oturmaktadır. Bu çadırın dörtbin kapısı vardır. Herbir kapının altından yapılmış iki kanadı bulunmaktadır. Cebrâil aleyhisselâm der ki:

— Yâ Muhammed, senin ümmetinin, Cehennem'de azâp görmekte olan günahkârlar topluluğu yanından geliyorum. Sana selâm ediyorlar ve, **«Bizim hâlimiz ne kötü, yerimiz ne sıkıntılı»** diyorlar...

Bu haberi alan Resûlüllâh, hemen kalkarak Arş'ın altına gelir, secdeye kapanır. O âna kadar hiç bir kimsenin yapmadığı şekilde Allah'a hamd ve senâda bulunur. Allah buyurur ki:

— Başını kaldır, iste. İsteğin verilecektir. Şefâat dile, şefâatin kabûl edilecektir...

Resûl aleyhisselâm da der:

— Yâ Rabbi, benim ümmetimin günahkâr - bedbahtları hakkında senin hükmün yerine getirilmiş, intikamın alınmış. Artık onları bana bağışla...

Şanı yüce olan Allah buyurur:

— Onları sana bağışladım. Cehennem'e var. **Lâ ilâhe illallah** diyen herkesi oradan çıkar...

Böylece, Nebi sallallahü aleyhi ve sellem Cehennem'e varır. Cehennem bekçibaşısı onu görünce kendisine tâzîm için ayağa kalkar. Resûl aleyhisselâm sorar:

— Ey bekçibaşı, benim ümmetimin günahkâr - bedbahtlarının hâli nicedir?

Bekçibaşı cevap verir:

— Onların hâli pek kötü, yerleri pek sıkıntılı...

Allah'ın Resûlü buyurur:

— Kapıyı aç. Onların bulunduğu tabakayı arala.

Kapı açılır. O tabaka iyice aralanır. İçerdekiler Muhammed aleyhisselâmı görünce hep bir ağızdan bir çığlık atarak şöyle derler:

— Yâ Muhammed, cehennem bizim vücûtlarımızı yaktı, ciğerlerimizi dağladı...

Resûlüllah oradan onların hepsini çıkarır. Fakat Cehennem ateşi onları yakmış, kömür hâline gelmişlerdir. Resûl aleyhisselâm onları oradan alır, Cennet'in kapısında bulunan bir nehrin başına getirir. Bu nehre **Âb-ı hayât** denir. Cehennemden çıkanlar orada yıkanırlar. Bu yıkanma sonunda henüz serpilmekte olan genç insanlar hâline gelirler. Öyle ki sanki yüzleri bir ay parçasıdır. Alınlarında, **«Allah'ın Cehennem'den âzâd ettiği cehennemlikler»** diye yazılıdır. Ve, onlar da Cennet'e girerler. Cehennem'de kalan îmânsızlar, müslümanların oradan çıkarıldıklarını görünce şöyle derler:

— Keşke bizler de müslüman olsaydık da buradan çıkarılsaydık.

İşte, şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmı bu husûsu belirtmektedir:

— **O îmânsızlar zaman zaman nedâmetle temennî edecekler: «Keşke vaktiyle kendileri de müslüman olsaymışlar!»** (Hıcr sûresi, âyet: 2).

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden rivâyet edilir. Buyurdular ki:

— **Âhıret günü ölüm getirilir. Tıpkı besili bir koç gibidir. Cennet ehline, «Ey cennet ehli, ölümü tanıyor musunuz?» diye sorulur. Onlar ölüme bakarlar ve onu tanırlar. Sonra cehennem ehline, «Ey cehennem ehli, ölümü tanıyor musunuz?» denir. Onlar da bakarlar ve onlar da tanırlar. Bunun üzerine, ölüm, Cennet ile Cehennem arasında bir yerde boğazlanır. Böylece, artık ölüm diye bir şey kalmaz. Sonra denir ki:**

— **Ey cennetlikler, artık ölümsüzsünüz. Ey cehennemlikler, siz de ölümsüzsünüz...**

İşte, şânı **yüce** olan Allah'ın şu âyeti bu husûsu belirtmektedir:

— **Habibim, sen onları, ilâhî emrin yerini bulacağı vakitki hasret ve nedâmet günü ile korkut. Onlar gaflet içindeler, ve onlar hâlâ îmân etmiyorlar** (Meryem sûresi, âyet: 39).

Ebû Hüreyre (r.a.) der ki:

— Fâcir, nâil olduğu nîmetlerle boşuna ferahlanmasın. Zîrâ arkasında kendisini harîsce ve sabırsızlıkla bekleyen birisi vardır ki, bu, Cehennemdir. O, her ne zaman sönmeğe yüz tutsa Allah onun alevini arttırır.

Her şeyin en doğrusunu noksan sıfatlardan münezzeh olan yüce Allah bilir...

———— o ————

CENNET VE CENNET EHLİ

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatır:

Biz dedik ki:

— **Yâ Resûlellah, cennet hangi mâddeden yaratılmıştır?**

Buyurdular:

— **Su'dan.**

Biz dedik:

— **Cennet'in yapısını bize anlatır mısınız?**

Buyurdular:

— **Kerpiçleri altın ve gümüşten; harcı, güzel kokulu miskten; toprağı za'ferândan, taşları da inci ve yâkuttandır. Oraya giren, dâimâ nîmet içindedir. Aslâ sıkıntı görmez. Ebedîdir, ölmez. Elbisesi aşınmaz, gençliği gitmez...**

Resûl aleyhisselâm daha sonra buyurdular ki:

— **Üç zümre insanın duâsı reddedilmez. Bunlar: âdil idârecinin duâsı, iftâr etmekte olan oruçlunun duâsı ve mazlûmun duâsıdır. Mazlumun duâsı bulutların üstüne yükselir. Celâli yüce olan Allah, bu durumda şöyle buyurur:**

— **İzzetim ve Celâlim hakkı için, bir müddet sonra da olsa, (ey mazlûm), sana yardım edeceğim...**

Yine Ebû Hüreyre (r.a.) den rivâyet edildiğine göre Resûlüllah sallâllâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurdular:

— **Cennette bir ağaç vardır ki, binit bir kişi bunun gölgesinde yüz sene yürür de yine katedemez. Eğer dilerseniz, «Yayılmış devamlı gölgeler - Vâkıa sûresi, âyet: 30-» âyetine bakınız. Yine Cennet'te, hiç bir gözün görmediği, hiç bir kulağın işitmediği ve hiç bir insanın aklına gelmeyen nîmetler mevcuttur. Eğer dilerseniz, «Artık onlar için, yapmakta olduklarına bir mükâfât olarak, gözlerin aydın olacağı nimetlerden kendilerine neler gizlenmiş bulunduğunu kimse bilmez (Secde sûresi, âyet: 17)-» âyetini okuyunuz.**

Cennette ufak bir yer Dünyâ ile bütün Dünyâ'dakilerden daha hayırlıdır. Eğer dilerseniz, «... O vakit kim ki Cehennemden uzaklaştırılıp Cennet'e sokulursa, işte o, muhakkak murâdına ermi olur... Âl-i İmrân sûresi, âyet: 185» âyetini okuyunuz.

İbni Abbâs (r.a.) anlatır:

— Cennet'te, Leabe denilen bir hûri vardır. Bu, misk, anber, kâfûr ve za'ferân olmak üzere dört şeyden yaratılmıştır. Çamuru Âb-ı hayâtla yoğrulmuştur. Allah, ona «Ol!» demiş, o da olmuştur. Bütün diğer hûriler ona âşıktır. Eğer denize bir damla tükürse denizin suyu erir. Gerdanında şöyle yazılıdır:

— Kim ki benim gibi birine sâhip olmak isterse Rabbıma itâat yolunda bulunsun.

Mücâhid anlatır:

— Cennet'in yeri gümüşten, toprağı miskten, ağaçlarının kökleri gümüşten, dalları inci ve zeberceddendir. Yapraklarla meyveler de bunun altındadır. Onların meyvelerini ayakta yiyen de, oturarak yiyen de, yaslanarak yiyen de bir güçlük çekmez.

Mücâhid, bunları anlattıktan sonra şu âyeti okudu:

— **...Ve, meyveleri de emirlerine âmâde kılınmış olarak** (İnsan sûresi, âyet: 14).

Yâni ağaçlarının meyveleri öyle bir noktada bulunur ki, ayakta olan da, oturmakta olan da, yatmakta olan da onlara erebilir, devşirebilir.

Ebû Hüreyre (r.a.) söyler:

— Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme kitâbı Kur'ân'ı indiren Allah'a yeminle söylerim ki, cennet ehlinin güzellikleri gittikçe artar. Tıpkı dünyâda iken ihtiyarlıklarının gittikçe artması gibi,

Suheyb (r.a.) den rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallühü aleyhi ve sellem buyurdular:

Cennet ehli Cennet'e, Cehennem ehli de Cehennem'e girdikleri zaman bir tellâl şöyle bağırır:

— Ey cennetlikler, Allah'ın, kendi nezdinde size bir vâdi vardı. Şu anda sizi onunla mükâfatlandırmak istiyor!..

Cennet ehli sorar:

— Nedir o? Allah bizim amellerimizin sevap kısmını ağır bastırmadı mı? Yüzlerimizi bembeyaz yapmadı mı? Bizi Cennet'e koyup Cehennem'den uzaklaştırmadı mı?

Bu sırada Cemâl-i ilâhînin önünden perde kaldırılıverir. Cennet ehli ona bakar. Varlığım kudret elinde olan Allah'a yeminle söylerim ki, Allah onlara, Cemâl-i ilâhîyi temâşâ eylemekten daha tatlı bir şey vermemiştir.

Enes İbni Mâlik (r.a.) anlatır:

— Bir defasında Cebrâil, Nebî sallallâhü aleyhi ve selleme parlak bir ayna ile geldi. Onda siyah bir nokta vardı. Peygamber aleyhisselâm sordu:

— Yâ Cebrâil, bu parlak ayna nedir?

Cebrâil aleyhisselâm cevap verdi:

— Bu ayna Cum'a günüdür. Ondaki siyah nokta da o günde mevcut bir sâattir. Sen ve ümmetin, onunla, sizden önceki ümmetlere üstün kılındınız. Diğer ümmetler o günde size tâbidirler. O günde bir an vardır ki, eğer mümin, yaptığı duâda o âna tesâdüf ederse şânı yüce olan Allah onun duâsını mutlaka kabul eyler. Yine o anda, bir şerden korunma talebinde bulunursa Allah onu mutlaka korur. O günün bir adı da **yevmülmezîd**'dir.

Resûl aleyhisselâm sordu:

— **Yevmülmezîd** nedir?

Cebrâil cevap verdi:

Rabbın, Firdevs Cennetinde bir vâdi edindi. Bu vâdide miskten bir tepe vardır. Cuma günü olunca, üzerinde peygamberlerin bulunduğu nûr dan bir minberle burası tavâf edilir. Yine, üzerinde sıddîkların, şehidlerin ve sâlihlerin bulunduğu yâkût ve Zebercedlerle süslü altından bir minberde burada dolaşılır, tavâf edilir. Bu sırada, yedinci kat gök ehli de iner. Bu tepenin üstünde onların arka taraflarına otururlar. Hep birden toplanarak Allah'a hamdederler, senâlarda bulunurlar. Bir ara Allah onlara buyurur ki:

— Benden isteyiniz!..

Onlar derler:

— Senin rızânı isteriz:

Allah buyurur:

— Ben sizden râzıyım. Size Cennetimi nasîp ediyor, nîmetlerime nâil evliyorum.

Daha sonra Allah onlara tecellî eyler. Hepsi de O'nun cemâlini görürler. Onlar için Cuma gününden daha sevimli ve daha zevkli bir gün yoktur. Zîrâ o günde şerefleri daha da artar...

Bu husûsta başka bir haber de şöyledir:

Şânı yüce olan Allah meleklere der ki:

— Benim dostlarıma izzet-i ikrâmda bulununuz.

Allah'ın bu emri üzerine melekler onlara çeşit çeşit, renk renk yiyecekler getirirler. Bunları yiyen Allah dostları, onların her bir lokmasında ayrı bir tad, ayrı bir lezzet bulurlar. Yeme faslı bitince şânı yüce olan Allah meleklere yine emreder:

— Kullarıma meşrûbât veriniz!

Bu emri alan Melekler hemen çeşitli içecekler getirirler. Allah'ın hâs kulları onları içer. İçtikleri her bir yudumda, bir diğerinde tatmadıkları ayrı bir lezzeti tadarlar. Bu fasıl da bitince şânı yüce olan Allah onlara hitâben şöyle buyurur:

— Ben sizin Rabbınızım. Size olan va'dime sâdık kaldım. Benden isteyiniz. Ne isterseniz vereceğim...

Onlar derler:

— Ey Rabbımız, senin rızânı isteriz!

Bunu, iki veya üç defa tekrarlarlar. Allah da buyurur ki:

— Ben sizden râzıyım. Nezdimde, yaptığım bu ikrâmlardan daha fazlası vardır. Bugün size, şimdiye kadar yapmış olduğum ikrâmların hepsinden daha büyük bir ikrâmda bulunacağım...

Ve, Cemâl-i ilâhinin önündeki perde kaldırılır. Allah'ın dilediği kadariyle bütün hâs kullar O'na nazar eylerler. Sonra secdelere kapanırlar. Allah'ın dilediği kadariyle de secdelerde kalırlar. Daha sonra Allah buyurur ki:

— Kaldırın başlarınızı. Burası ibâdet yeri değildir artık. İbâdet yeri Dünyâ hayatıdır...

Onlar, içinde zulundukları her çeşit nîmeti unuturlar. Cemâl-i ilâhiyi temâşâ eylemek, onlara bütün diğer nîmetlerden daha güzel ve sevimli gelir. Sonra yerlerine döndürülürler. Arş'ın altından, etrafında bulundukları beyaz miskten tepeciğe doğru bir rüzgâr eser. Bu rüzgâr onların başlarına ve atlarının nâsıyelerine dağılır. Zevcelerine döndükleri zaman onları güzellik ve değerbakımından, bırakıp giderkenki hallerinden daha üstün bulurlar. Zevceleri de onlara der ki:

— Siz, olduğunuzdan daha güzel bir sûrette döndünüz...

Cemâl-i ilâhînin önündeki perdeden murât, kulların üzerindeki hicâptır. Bu, kulların Cemâl-i İlâhîye bakmalarını engelliyen örtüdür. Kulların Cemâl-i İlâhîye nazar eylemeleri meselesine gelince, bu husûstaki kaviller değişiktir. Kimisine göre, Cemâl-i İlâhîye bakmaktan mûrat, ondan önce aslâ ve hiç görülmemiş bir izzet ve şeref'e bakmakdır. Ehli ilmin çoğuna göre ise, Cemâl-i İlâhiye bakmaktan murât, gerçekten O'nu görmektir. Kullar nasıl ki Dünya'da Allahı bilâ teşbih biliyorlarsa, aynen bunun gibi, âhirette de keyfiyetsiz olarak ve bir şeye benzetmeden O'nu aynen görürler.

Akrime şöyle der:

— Cennet ehlinin erkekleri de kadınları da otuz üç yaşındaki insanlar gibidir. Boyları dâ, ataları Âdem aleyhisselâmın boyu gibi altmış arşındır. Hepsi de sürmeler çekilmiş, teru-tâzedir. Üzerlerinde yetmiş kat elbise bulunur. Her bir elbise her bir sâatte yetmiş ayrı renkte parıldar.

Erkek, zevcesinin yüzünde, göğsünde ve baldırında, tıpkı bir aynada görür gibi kendisini görür. Aynı şekilde, kadın da zevcinin yüzünde, göğsünde ve baldırında kendisini görür. Orada birbirlerinden en ufak bir ezâ görmezler.

Bir rivâyet şöyledir:

— Eğer Cennet ehlinden bir kadın, bir elini göğe çıkarıverse, bu el bütün yeri-göğü aydınlatır.

Zeyd İbni Ekrem anlatır:

Ehli kitaptan bir adam, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'e gelerek şöyle dedi:

— Ey Muhammed, sen, Cennet ehlinin yeyip-içtiğini mi sanıyorsun?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Evet. Varlığım kudret elinde bulunan Allah'a yeminle söylerim ki, yeme, içme ve cimâ husûsunda, cennet ehlinden bir tanesi, yüz kişinin sâhip olduğu güce mâliktir. Zîrâ bu Dünyâ'da yiyip içen kimsenin bir takım ihtiyâçları vardır. Cennet ise güzel bir yerdir. Orada ne ezâ, ne de sıkıntı vardır' Cennet ehlinin muhtaç olduğu şey sadece terdir. O da misk kokusu gibidir.

Sümmî oğlu Mûteb, «**İmân edip te sâlih ameller işleyenler var ya, Tûba ve dönüp varılacak güzel yurt onlarındır** - Ra'd sûresi, âyet: 39-» meâlindeki âyet üzerine şöyle der:

— Tûba, Cennet'te bir ağaçtır. Cennet'te hiç bir ev yoktur ki, onu mutlaka bu ağacın dallarından bir dal gölgelendirmesin. Meyveleri rengârenktir. Dalları üzerine deve büyüklüğünde kuşlar konar. Cennet ehlinden birinin canı bir kuş eti yemek istedi mi hemen onu çağırır. Çağrılan bu kuş, hemen onun sofrasına gelir. Mümin onu iki yanından yer. Sonra o, yine kuş hâline avdet ederek uçar, gider.

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Benim ümmetimin Cennet'e ilk girenlerinin yüzleri ayın ondördü gibi parlaktır. Bunları takiben girenlerin yüzleri de gökteki en parlak yıldız gibidir. Bundan sonra sırasıyle, daha sönük derecelerde olanlar gelir. Onlar orada ne büyük ve ne de küçük abdest yapmazlar, tükürmezler, aksırmazlar. Tarakları altından, buhurdanlıklar od ağacındandır. Terleri misktir, ahlâkları bir tek insanın ahlâkı gibidir. Boyları, tıpkı ataları Âdem aleyhisselâmın boyu gibi altmış arşındır.**

İbni Abbâs'tan (r.a.) rivâyet edilir:

Resûllüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Cennet ehli tüysüz - müysüz gençlerdir. Vücutlarında saçlarıyle bıyıklarından ve bir de kirpiklerinden başka tüy yoktur. Herbiri**

otuz üç yaş civârındadır. Tenleri bembeyaz, elbiseleri yemyeşildir. Herbiri kendi önüne bir sofra koyar. Bir kuş gelerek şöyle der:

— «Ey Allah'ın dostu! Ben selsebîl pınarından su içtim. Arş'ın altında Cennet bahçelerinde yemlendim. Şöyle meyvelerden yedim.» Bir tarafının tadı pişmiş, diğer tarafı çiğdir. Cennetlik, ondan dilediği kadar yer. Allah dostlarının üzerinde yetmiş elbise vardır. Her bir elbise ayrı renktedir. Parmaklarında on yüzük bulunur Birinci yüzükte, «selâmün aleyküm bimâ sabertüm = sabretmenize mükâfat olarak selâm size!» yazılıdır. İkincisinde, «Üdhulûhâ biselâmin âminîn = emîn olarak, selâmetle oraya giriniz!» yazıldıdır. Üçüncüsünde, «Bu, işlemiş olduğunuzgüzel ameller sebebiyle kendisine vâris kılındığınız cennettir!» yazılıdır. Dördüncüsünde, «Gamlar - kederler sizden kaldırıldı» yazılıdır. Beşincisinde, «Size zînetleri ve güzel elbiseleri giydirdik!» yazılıdır. Altıncısında, «Size iri gözlü hûrileri zevce yaptık!» yazılıdır. Yedincisinde, «Orada sizin için, canların çektiği ve gözlerin zevk aldığı her şey vardır. hem siz orada ebedî kalıcısınız!» yazılıdır. Sekizincisinde, «Nebîlere ve sıddîklere uydunuz!» yazılıdır. Dokuzuncusunda, «Aslâ ihtiyârlamıyan gençler oldunuz!» yazılıdır. Onuncusunda, «Komşusuna ezâ etmiyenin yanında sâkin oldunuz!» yazılıdır.

Bütün bu şereflere nâil olmak isteyen kişinin beş şeye devam etmesi gerekir. Bu beş şeyden:

Birincisi: Kendisini bütün günahlardan menetmesidir. Şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Kim ki Rabbının azametinden korkarak kendisini günahlardan men ederse, işte cennet, onun varacağı yerin tâ kendisidir** (Nâziât sûresi, âyet: 40, 41).

İkincisi: Dünyâ malından, ihtiyâç miktarına râzı olup onunla yetinmektir. Zîrâ haberde vârit olduğuna göre, «Cennet'in değeri ihtiyaç miktarı dünyalığa râzı olmak»tır.

Üçüncüsü: İbâdet ve tâatlere harîs olmak, onları şiddetli istek ve arzu ile edâ etmek ve her bir ibâdeti samîmi bir özenti ile yapmaktır. Zîrâ umulur ki, o bir tâat, kişinin mağfiretine ve Cennete girmesine sebep olabilir. Şânı yüce olan Allah buyurur:

— **İşte bu, sizin yapmakta olduğunuz iyi amel ve hareketleriniz sâyesinde mîrasçısı kılındığınız cennettir** (Zuhruf sûresi, âyet: 72).

— **İşledikleri iyi amel ve hareketlere mükâfât olarak** (Vâkıa sûresi, âyet: 24)

Kullar, nâil olduklarına, ancak tâat ve ibâdet yolunda çalışmak sûretiyle nâil olurlar.

Dördüncüsü: Sâlihlerle hayır ehlini sevmek, onlarla haşır - neşir olmak ve onların meclislerinde bulunmaktır. Zîrâ onlardan biri mağfirete mazhar oldu mu, arkadaşlarına ve dîn kardeşlerine şefâatçı olur. Nitekim Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— **Dîn kardeşlerinizi çoğaltınız. Zîrâ kıyâmet günü her bir kardeşin şefâat etme hakkı vardır.**

Beşincisi: Çok duâ etmek, kendisine Cennet'i nasîp eylemesini ve ömrünün âkıbetini hayırla bitirmesini şânı yüce olan Allah'tan istemektir.

Bir hakîm şöyle der:

— Sâlih amellerdeki sevâp açıkça bilindiği halde nefsânî arzulara meyletmek bir cehâlettir. Sevâbı bilindikten sonra sâlih ameller işleme husûsunda cehd ve gayret göstermemek âcizliktir. Şüphesiz ki Cennet'te bir râhatlık vardır. Fakat bu râhatlığa, ancak Dünya'da rahat yüzü görmeyenler nâil olur. Orada zenginlik te vardır. Fakat bu, Dünyâ hayâtında lüzumsuz şeyleri terkedip meşrû kazançlarla ve ihtiyaç miktarı ile yetinenler içindir.

Birisi, yemek olarak, sadece bitkilerle tuz yiyen ve ekmek vesaire yemiyen bir zâhide sordu:

— Sadece bu ikisini mi yersiniz?

Zâhid cevap verdi:

— Evet. Yediklerim sadece bir kısım bitkilerle tuzdan ibarettir. Zîrâ ben, Dünyâ hayâtını âhıret saâdetine bir vâsıta yaptım. Tıka - basa bir çok şeyler yiyen sen ise Dünyâ'yı kendine mezbele yaptın. Sen, bir sürü yiyecek yer, helâya koşarsın. Ben ise az yerim, Rabbımın tâatına koşarım...

Şânı yüce olan Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun, bir defasında İbrâhim İbni Edhem hamama girmek istemiş, fakat hamam sahibi, **«Ücretsiz girilmez!»** diyerek ona mâni olmuştu. Bunun üzerine İbrâhim İbni Edhem şiddetle ağladı ve şöyle dedi.

— Allah'ım, ücretsiz olarak şeytanların evine girmeme bile izin verilmiyor. Ya nebîlerle sıddikların evine (= Cennet'e) nasıl girebilirim ücretsiz!...

Şânı yüce olan Allah, peygamberlerinden birine inzâl ettiği bir kelâmında insanoğluna hitâben şöyle buyurdu:

— Ey Âdemoğlu, büyük paralar sarfederek Cehennem'i satın alırsın da, ufak bir masrafla cennet'i satın almazsın!..

Bu sözün izâhı şudur:

— Meselâ bir fâsık, kendisiyle aynı meşrepte olanlara bir ziyâfet vermek istese, çok kere yüzlerce lira masraf eder. Ve, bunca masrafı göze al-

mak onun için gâyet hafif bir şeydir. İşte böylece, pahalı olarak Cehennem'i satın almış olur. Halbuki meselâ, gerçekten ihtiyaç içinde bulunan bir yoksul veya âciz, kendisinden Allah rızâsı için bir kaç kuruş istese bunu vermek ona zor gelir. İşte aslında, Allah rızâsı için vermesi istenen bu bir kaç kuruş, Cennet'in bedelidir. Onu vermemekle veya isteksiz vermekle Ufak bir bedel karşılığında Cennet'i satın almağa yanaşmamış olur.

Ebû Hâzim şöyle der:

— Eğer Cennet'e ancak Dünya'da sevilen herşeyin terkedilmesi karşılığında girilecek olsaydı, Cennet mukabilinde böyle bir şart yine çok basit kalırdı. Aynı şekilde, Cehennem'den de ancak Dünyâ'da hoşlanılmayan her bir şeye tahammül etmekle necât bulunacak olsaydı, Cehennem'den kurtuluş karşılığında böyle bir şart ta çok basit kalırdı. Kaldı ki, Dünyâ hayâtında hoşlanılan şeylerin binde birini terketmekle Cennet'e girilmekte, hoşlanılmayan yâni nefsin yapmak istediği şeylerin binde birine tahammül etmekle de Cehennem'den kurtuluş mümkün olmaktadır.

Muâz oğlu Yahyâ Râzî der ki:

— Nefsânî arzulara kapılmamak sûretiyle Dünyâ'yı terketmek zor bir şeydir. Fakat nefsânî arzulara meylederek Cennet'i terketmiş durumuna düşmek bundan'da zor ve sıkıntılıdır. Ve, Cennet'in mührü de nefsânî arzulardan sıyrılarak Dünyâya meyletmemektir.

Enes İbni Mâlik'ten (r.a.) rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kim ki Allah'dan üç defa Cennet isterse Cennet şöyle der: Allah'ım, onu Cennetlik yap. Kim; de Allah'dan üç defa, kendisini Cehennem'den kurtarmasını niyâz ederse Cehennem de şöyle der: Allah'ım onu Cehennem'den kurtar.**

Bizi Cehennem'den kurtarıp Cennetine koymasını şânı yüce olan Allah'dan isteriz. Cennet'te, dîn kardeşleriyle buluşup bir araya gelmekten başka bir şey olmasa da bu bile güzel şeydir. Kaldı ki, orada müminler için nice nice şerefler - şanlar vardır...

Yine Enes İbni Mâlik'ten (r.a.) rivâyet edilir:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Cennet'te bir takım çarşılar vardır. Fakat oralarda alış - veriş yapılmaz. Cennetlikler buralarda gurup gurup toplanırlar. Dünyâ'daki yaşayışlarını, Allah'a yaptıkları ibâdetleri, fakirlerle zenginlerin ahvâlini, ölümü ve büyük imtihânlardan sonra nasıl cennetlik olduklarını konuşurlar.**

İbni Mes'ûd (r.a.) anlatır:

— Bütün insanlar Sırât köprüsüne gelirler. Onların gelmesi, Ce-

hennem'in çevresinde durmaları demektir. Sonra, amelleri ile Sırât köprüsünden geçerler. Kimisi yıldırım gibi, kimisi rüzgâr gibi geçer. Yine kimisi bir kuş hızıyle, kimisi çevik bir at, kimisi çevik bir deve, kimisi de koşar insan hızıyle geçer. Onların en sonuncusu, iki ayaklarının başparmakları mahalline basarak yürür. Sonra Sırât onu kaydırır. Sırât kaygandır. Keskinliği kılıç keskinliği gibidir. Üzerinde dikenli dişler bulunur. kenarlarında, yanlarında ateşten köpekler bulunan melekler vardır. Bunlarla insanları yakalarlar. Yürüyebilenlerle hafif takılanlar kurtulurlar. Takılıp sürtünenler Cehennem'e düşerler. Bu arada melekler, **«Ya Rabbi, selâmet ver, selâmet ver!»** derler. Nihâyet en son Cennet'e girecek şahıs ta geçer. Sırât'ı geçtiği zaman kendisine Cennet'ten bir kapı açılır. Fakat orada kendisinin oturacağı bir yer göremez. Sonra oraya bakar ve, **«Ya Rabbi beni şuraya oturt»** der. Rabbı, **«İhtimal ki seni oraya oturtursam benden daha başkasını da istersin»** cevâbını verir. Kul, **«Hayır Ya Rabbi, izzetin hakkı için, başka yer istemem»** der. Bunun üzerine o kul oraya oturtulur. Sonra kendisine Cennet'te daha yüksek makam ve mevkîler gösterilir. Kul onları görünce kendi bulunduğu yeri küçük görmeğe başlar ve **«Ya Rabbi, beni şuraya oturt.»** der. Rabbı da, **«Seni oraya oturtursam belki benden daha başkasını da istersin.»** cevâbını verir. Kul, **«Hayır yâ Rabbi, izzetin hakkı için, daha istemem.»** der. Bunun üzerine oraya oturtulur. Sonra kendisine yine daha yüksek dereceler gösterilir. Nihâyet dördüncü defa daha yüksek mev kîleri görünce, o zamana kadar kendisine verilmiş olan bütün mevkileri küçümser. Bununla berâber artık bir istekte bulunmaz, sükût eder. Bu sırada kendisine sorulur:

— Bir şey istemiyor musun?

O, cevap verir:

Çok istedim. Artık utanıyorum.

Bunun üzerine, şânı yüce olan Allah buyurur ki:

— Sana Dünyâ ve onun on misli kadar yer!..

Bu, bir cennet ehli için en geniş yerdir.

Abdullah İbni Mes'ûd (r.a.) şöyle der:

—— Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem her ne zaman ki bu haberden bahsederse mutlaka gülümser, ümmetinden, küçük dereceli bir kişinin mevkîinin bu şekilde yükselmesine sevinirdi.

Rivâyet edildiğine göre, Dünyâ'da yaşayıp ta âhırette Cennetlik olan her bir kadın, buradaki güzel amelleri sebebiyle orada en üstün hûrîlerden de üstün olacak. Şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **Gerçekten, biz onları yepyeni bir yaratılışla yarattık da, böylece onları, ameldefterleri sâğından verilenler için, bâkireler ve erkeklerine düşkün yaşıtlar yaptık** (Vâkıa sûresi, âyet: 35-38).

———— o ————

ALLAH'ın RAHMETİNDEN UMULAN

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin şöyle dediğini işittim:

— **Allah merhametini yüz parçaya ayırdı. Doksandokuz parçasını kendi nezdinde bıraktı. Bir tanesini de yeryüzüne indirdi. Mahlûkat, bu bir parça ile birbirine merhamet eder. Hattâ öyle ki, at, yavrusunu emzirirken, ona değip te incitmesin diye bacağını kaldırır.**

Avf Ârâbî Hasan'dan, o da Resûlüllah'tan rivâyet eder:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Şânı yüce olan Allah'ın yüz rahmeti vardır. Bunlardan bir tanesini Dünyâ'daki varlıklara vermiştir. Bu bir rahmet onlara, ecellerine kadar yeter. Allah kıyâmet günü bu bir rahmeti alıp diğer doksan dokuz rahmete ekleyecek ve dostları ve kendisine itâat edenler için onu yüze tamamlıyacaktır.**

Görüldüğü gibi Resûl aleyhisselâm Allah'ın, kullarına olan merhametini beyân etmiştir. Tâ ki kullar, Allah'ın, kendilerine ikrâm etmiş olduğu rahmetine hamdü-senâda bulunsunlar, O'na şükretsinler ve sâlih ameller işlesinler. Zîrâ Allah'ın rahmetini uman, O'nun rahmetine nâil olmak için gereken gayreti gösterir, işlemesi lüzumlu sâlih amelleri işler. Şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **Şüphesiz ki Allah'ın rahmeti iyilik eden** (= sâlih ameller işleyen) **lere yakındır.**

— ...**Artık kim ki Rabbına kavuşmayı umuyor, arzû ediyorsa, sâlih** (= iyi, güzel) **bir amel işlesin ve Rabbına ibâdete hiç bir şeyi, hiç bir kimseyi ortak tutmasın** (Kehf sûresi, âyet: 110).

— ...**Benim rahmetim her şeyi kuşatmıştır**... (Ârâf sûresi, âyet: 156)

«Benim rahmetim her şeyi kuşatmıştır» demek, **«benim rahmetim her bir şeye isâbet eder, her bir şeyin benim rahmetimden nasîbi vardır.»** demektir.

İbni Abbâs (r.a.) anlatır:

«...**Benim rahmetim her şeyi kuşatmıştır**...» âyeti nâzil olduğu zaman iblis aleyhillâne umutlanarak şöyle dedi:

— Ben de eşyâdan bir şey'im. Binâen'aleyh, bu âyet mûcibince Allah'ın rahmetinden benim de nasîbim olur...

Aynı düşünce ile yahûdilerle hıristiyanlar da umutlandılar. Fakat âyetin devamı olan, «**Ben o rahmeti küfürden - günahtan sakınanlara, zekâtı verenlere ve bizim âyetlerimize îmân edenlere vereceğim.**» kavli gelince, İblis, Allah'ın rahmetinden ümidini kesti. Yahûdilerle hıristiyanlar ise şöyle dediler:

— Bizler şirkten sakınıyor, zekât veriyor ve Allah'ın âyetlerine îmân ediyoruz...

Bunun üzerine, şânı yüce olan Allah'ın şu âyeti nâzil oldu:

— **Benim rahmetime nâil olanlar, ellerindeki Tevrât ile İncil'de ismini ve vasıflarını yazılı bulacakları ümmî nebî olan Resûl'e tâbi olanlardır**... (Ârâf sûresi, âyet: 157).

Bu âyet gelince, yahûdilerle hıristiyanlar da Allah'ın rahmetinden ümitlerini kestiler. Çünkü onlar, Allah'ın Resûlü, Peygamberimiz Muhammed aleyhisselâma ve Kur'an'a inanmıyorlardı. Böylece rahmet, hassaten müminlere kaldı. O halde her bir mümin kendisine îmân nasîp ettiği ve ismini müminler topluluğuna dâhil eylediği için şânı yüce olan Allah'a hamdetmeli ve Rabbından, günahlarını bağışlamasını istemelidir. Nitekim anlatıldığına göre Muâz oğlu Yahyâ Râzî şöyle derdi:

— İlâhî! Bize bir rahmet indirdin ve bu bir rahmetle islâmlık nîmetini ikrâm ettin. Yüz rahmetini birden verdiğin zaman senin mağfiretini nasıl ummayalım?...

Yine Yahyâ Râzî'nin, bir yakarışında şöyle dediği anlatılır:

— İlâhî! Eğer senin sevâbın itâatkârlara, rahmetin günahkârlara ise, ben de her ne kadar itâatkâr değilsem de yine de senin sevâbını umuyorum. Ben günahkârlardanım. O halde rahmetini bekliyorum...

Şu yakarış ta onundur:

— İlâhî! Cennet'i yarattın ve dostlarına zevku safâ yeri yaptın. İmânsızları ise ondan mahrûm ettin. Melekleri de Cennet'e muhtâç olmayacak bir yaratılışta yarattın. Sen ise ondan ebediyyen müstâğnîsin. Eğer onu bize vermezsen kime kalacak?...

Ebû Saîd Hudrî'den (r.a.) rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyrdrdular:

— **Hayâtında aslâ bir hayır işlememiş bir şahıs Cennet'e girdi. Bu, şöyle oldu: Ölümü yaklaştığı zaman yakınlarına demişti ki: Ben ölünce, cesedimi ateşte yakın. Sonra küllerimi döverek toz hâline**

getirin. Daha sonra da yarımı denize, diğer yarımı da toprağa dökün... Adam ölünce öyle yaptılar. Sonra, şânı yüce olan Allah deniz ile toprağa emretti. Onun küllerini toplayıp bir araya getirdiler. Allah, kulunun zamîrini bildiği halde yine de kendisine sordu:

— İşlediğin bu şeye seni hangi sebep sürükledi?

Adam cevap verdi:

— Senin korkun yâ Rabbi!..

Allah da bunun için onu bağışladı.

Sahâbeden biri anlatır:

— Bir defâsında biz gülüşüp duruyorduk. Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bu halimize muttalî oldu ve, «Gülüyor musunuz? Halbuki Cehennem arkanızdadır. Vallâhi ben sizi güler görmüyorum.» dedi. Sonra dönüp gitti. Onun bu sözü üzerine sanki tepemize taş düşmüşe döndük. Fakat kısa bir müddet sonra geri dönüp geldi ve şöyle dedi:

Bana Cebrâil aleyhisselâm gelerek dedi ki: Şânı yüce olan Allah sana hitâben şöyle buyuruyor:

— Benim kullarıma rahmetimden niçin ümit kestirirsin? Kullarıma haber ver ki, hakîkaten ben, evet ben, çok afvedici, çok merhametliyim. Böyle olmakla berâber azâbım da elemli azâbın tâ kendisidir (Hıcr sûresi, âyet: 49, 50).

Amr İbni Âs (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem anlattılar:

— Afvetme husûsunda kulun günâhı Allah'a büyük gelmez. İşlenen günah ne derece büyük olursa olsun, Allah dilerse onu afvedebilir. Nitekim sizden önceki kavimlerden birinde bir adam vardı. Bu adam, doksan dokuz kişiyi öldürmüştü. Sonra tevbe etmek isteyerek bir râhibe vardı. Kendisinin doksan dokuz kişi öldürdüğünü, tevbe etse bunun makbul olup - olmayacağını sordu. Râhip ona, çok büyük günah işlemiş olduğunu, binaen'aleyh tevbesinin makbûl olmayacağını ifâde etti. Bunun üzerine ayağa sıçrayan adam rahibi de öldürdü. Böylece, öldürdüğü kimselerin sayısı yüze çıktı. Adam oradan başka bir râhibe gitti. Yine, kendisinin yüz kişiyi öldürmüş olduğunu, tevbe etse kabul olunup - olunmayacağını sordu. Râhip ona şu cevâbı verdi:

— Çok büyük günah işlemişsin. Bilmiyorum. Fakat şu ileride iki köy vardır. Birinin adı Busrî, diğerinin adı Kefre'dir. Birinci köyün ahâlisi Cennet ehlinin amelleriyle amel ederler. Orada başkaları eğleşmez. İkinci köyün ahâlisi Cehennemliklerin işledikleri amelleri işlerler. Orada da on-

lardan başkası eğleşmez. Eğer sen, birinci köye varır da onların işledikleri amelleri işlersen, tevbenin kabûl edileceğinden şüphe etme...

Bunun üzerine adam, iyi ahlâklı insanların oturduğu köye gitmek üzere yola çıktı. Fakat henüz o köye varmadan ve iki köyün arasındayken eceli gelip öldü. Bu sırada onun rûhunun kabzedilmesi husûsunda azâp meleklleri ile rahmet melekleri arasında ihtilâf çıktı. Durumu Allah'a sordular. Kendilerine şu cevâp verildi:

— İki köy arasını ölçünüz. Hangisine daha yakınsa o köyün ahâlisinden demektir...

Ölçtüler. Ahâlisini güzel ahlâklı kişilerin teşkil ettiği birinci köye bir mil kadar daha yakın olduğu görüldü. Bunun üzerine o köyün ahâlisinden olan kişiler defterine yazıldı...

İbni Mes'ûd (r.a.) şöyle der:

— Nisâ sûresinde mevcut dört âyet, müslümanlar için bütün Dünyâ'dan daha hayırlıdır.

1 — **Şüphesiz ki Allah, kendisine eş tanınmasını mağfiret etmez. Fakat ondan başkasını, dileyeceği kimseler için mağfiret eder. Kim ki Allah'a ortak koşarsa muhakkak ki büyük bir günahla iftirâ etmiş olur** (Nisâ sûresi, âyet: 48).

2 — **Biz, her bir peygamberi, Allah'ın izniyle ancak kendisine itâat edilsin diye gönderdik. Eğer onlar günah işlediklerinde sana gelerek Allah'dan mağfiret talep etselerdi ve onlar için peygamber de mağfiret dileğinde bulunsaydı, elbette Allah'ı, tevbeleri hakkıyle kabul edici ve çok merhametli bulacaklardı** (Nisâ sûresi, âyet: 64).

3 — **Eğer işlemekten menedildiğiniz büyük günahlardan kaçınırsanız diğer kabahatlarınızı örteriz ve sizi şerefli bir mevkiye sokarız.** (Nisâ sûresi, âyet: 31).

4 — **Kim ki bir kötülük yapar, yâhut kendine zarârı dokunacak bir şey işler de sonra Allah'dan mağfiret talebinde bulunursa, o, Allah'ı çok yarlığayıcı ve çok merhametli bulur** (Nisâ sûresi, âyet: 110).

Abdullah oğlu Câbir Ensârî (r.a.) rivâyet eder:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Benim şefâatım, ümmetimden günâh-ı kebâir** (= büyük günahlar) **işleyenleredir. Kim ki benim şefâatımı yalanlarsa ona nâil olamaz.**

Abdullah oğlu Câbir der ki:

— Günâh-ı kebâir ehlinden olmayanlar için şefâat yoktur, yâni onların şefâate ihtiyâcı yoktur.

Abdullah oğlu Câbir'in rivâyet ettiği hadîsi aynen Enes İbni Mâlik te (r.a.) rivâyet etmiştir:

Yine Abdullah oğlu Câbir Ensârî (r.a.) anlatır:

Bir defasında Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bizim yanımıza gelerek dedi ki:

— Biraz önce, dostum Cebrâil aleyhisselâm benim yanımdaydı. Şu hâdiseyi anlattı:

— Yâ Muhammed, seni hak-peygamber olarak gönderene yeminle söylerim. Allah'ın kullarından biri vardı. Genişliği ile uzunluğu otuzar arşın olan ve dört bir yanı denizle çevrili bulunan bir adada dağın tepesinde otururdu. İşte bu adam burada beşyüz sene, şânı yüce olan Allah'a ibâdet etmişti. Allah orada ona, parmak kalınlığında akan bir tatlı kaynak su ile, her gün bir nâr yetiştiren bir nâr ağacı ihsân etmişti. Her akşam suyun başına iniyor, yıkanıp abdestleniyor, bir tek nârı da alıp yiyerek ibâdete koyuluyordu. Bu arada Rabbından, rûhunu kendisi secdede iken kabzetmesini, kıyâmet günü tekrâr dirilişe kadar, bulunduğu adaya ve cesedine kimsenin muttalî olmamasını ve kendisi öyle secde hâlindeyken diriltilmesini istiyordu. Allah onun bu isteğini yerine getirdi. Hattâ biz melekler, yeryüzüne inip - çıktığımız zamanlarda onu secde hâlinde öylece görürdük. Nihâyet Allah'ın ilminde durum şöyle tezâhür etti: Kıyâmet kopmuş, bütün insanlar gibi o da diriltilerek şânı yüce olan Allah'ın huzûruna getirilmişti. Şânı mübârek ve yüce olan Allah, o kulu için şöyle buyurdu:

— Kulumu rahmetime dayanarak Cennet'e koyunuz.

Allah'ın emrine mukabil o da şöyle dedi:

— Hayır, bil'akis amellerime mukabil...

Bunun üzerine Allah meleklere emretti:

— Benim, kuluma vermiş olduğum nîmetlerle onun amellerini tartınız.

Hesâba - kitâba vurulup ameller tartıldı. Sadece göz nîmetinin, kulun yaptığı beşyüz senelik ibâdeten ağır geldiği anlaşıldı. Bunun üzerine Allah emretti:

— Kulumu Cehennem'e atın.

Böylece, Cehennem'e doğru sürüklenmeğe başladı. Bu arada o, bağırıyordu:

— Yâ Rabbi, rahmetinle beni Cennet'e koy...

Allah buyurdu:

— Getirin onu.

Getirildi. Şânı yüce olan Allah'ın huzûrunda durduruldu. Allah sordu:

— Kulum, seni yoktan kim var etti?

O, cevap verdi:

— Sen yâ Rabbi.

Allah sordu:

— Seni yoktan var etmem senin amelin sebebiyle mi oldu, yoksa benim rahmetimle mi?

Kul cevap verdi:

Bil'akis, senin rahmetinle yâ Rabbi.

Allah sordu:

— Beşyüz sene ibâdet etme gücünü sana kim verdi?

Kul cevap verdi:

— Sen yâ Rabbi.

Allah sordu:

— Dalgalar arasındaki adada dağın tepesinde seni kim iskân etti? Dört bir yanı tuzlu sulu denizlerle çevrili olan bu küçücük adada tatlı suyu kim fışkırttı? Mûtâd olarak senede bir meyve veren nâr agacına her gün bir meyveyi kim verdirtti? Ve sen, rûhunu sen secde hâlindeyken kabzetmemi dilemiştin. Ben de bu dileğini yerine getirmiştim. Bunu kim yaptı?..

Kul cevap verdi:

— Sen yâ Rabbi.

Allah buyurdu:

— Bütün bunlar benim rahmetimle oldu. Ve ben, rahmetimle seni Cennet'e koydum...

Cebrâil aleyhisselâm bütün bunları anlattıktan sonra kendisi dedi ki:

— Bütün eşyâ Allah'ın rahmetiyle olur...

Peygamberimiz aleyhisselâmdan rivâyet edilir:

— **Ölüm ânında bir müminin kalbinde hem Allah korkusu, hem de O'nun rahmetinden ümit bulunursa, Allah o kişiye, umduğunu mutlaka verir, korktuğundan da kendisini emîn kılar.**

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivâyet edilir:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Sizin hiç biriniz kendi amelleri ile kurtuluşa eremez.**

Ashâb sordu:

— **Sen de mi yâ Resûlellah?**

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— **Evet, ben de. Ancak Allah beni rahmetiyle örtmüştür. Allah'ın rahmetine vesîle olacak ameller işleyerek ona yaklaşın. Hakka delîl olun, hak yolda bulunun. Hayât yolculuğunda âhıret için azık hazırlayın, Allah'ın rahmetine erersiniz.**

Enes İbni Mâlik (r.a.) rivâyet eder:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz. Allah'ın rahmetini müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz, dînden soğutacak hareketlerde bulunmayınız.**

İbni Mes'ûd (r.a.) şöyle der:

— Allah'ın insanlara olan rahmeti kıyâmet günü hiç kesilmez. Öyle ki, Allahın rahmetinin bolluğunu ve şefâat edenlerin çokluğunu gören İblîs bile başını kaldırarak ümitle bakar.

Yine Peygamberimiz aleyhisselâmdan rivâyet edilir:

Kıyâmet günü, Arş'ın altından bir nidâcı şöyle nidâ eder:

— **Ey Ümmet-i Muhammed, tarafınızdan işlenmiş olan ve benim hakkımla alâkalı husûsları ben size bağışladım. Geriye aranızda birbirinize karşı olan haklar kalır. Siz de onları helâllaşarak benim rahmetimle Cennet'e giriniz.**

Allah rahmet eylesin, Fudayl İbni Iyâz şöyle derdi:

— Kişi sıhhatte olduğu müddetçe Allah'ın azâbından korkar olmak daha fazîletlidir. Hastalanıp sâlih ameller işlemekten âciz kaldığı zaman ise Allah'ın rahmetini ummak daha fazîletlidir.

Bu sözün îzâhı şudur:

— Kişi sağlam ve sıhhatli olduğu zamanlarda Allah'a ibâdet ve tâate daha çok düşkün olmalı, günahlardan sakınmakta daha çok titizlik göstermelidir. Böyle hallerde Allah korkusunun baskın olması daha efdaldır. Hastalanıp iyi ameller işlemekten âciz kaldığı hallerde ise Allah'ın rahmetini ummak daha efdaldır.

Anlatıldığına göre, Allah, Dâvûd aleyhisselâm'a olan bir vahyinde şöyle buyurdu:

— Ey Dâvûd, günahkârları müjdele. Sıddîkları da korkut.

Dâvûd aleyhisselâm sordu:

— Yâ Rabbi, günahkârları nasıl müjdeleyip sıddîkları nasıl korkutayım?

Allah buyurdu:

— Ne kadar büyük olursa olsun, dilediğim takdirde her günahı affetme gücüne sâhip olduğumu söyleyerek günahkârları müjdele. Amellerine mâğrûr olmamalarını söyleyerek sıddîkları da korkut. Zârâ ben bir kimseye adâletimi ve hesâbımı tatbik edersem onu mutlaka mahvederim.

Yine Allah, bir nakılde şöyle buyurur:

— Ben, şüphesiz ben, mülkün sâhibi Allahım! Devlet büyüklerinin kalbleri benim elimdedir. Ben hangi milletten râzî olursam, devlet büyüklerinin kalblerini onlar için bir rahmet kılarım. Hangi millete de öfkelenir-

sem onlara da devlet büyüklerinin kalblerini bir musîbet kılarım. Kendinizi onlara lânetler yağdırmakla meşgul etmeyiniz. Onların, size daha mülâyim ve daha yakın olanlarına dönünüz.

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivâyet edilir:

Nebî sallallahû aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Eğer mümin, işlenen günahlar mukabilinde Allah'ın nezdinde olan cezâyı bilmiş olsaydı, hiç bir kimse Cennet'e girme arzusunu besliyemezdi. Eğer kâfir de Allah'ın indindeki rahmetin bolluğunu bilmiş olsaydı, O'nun rahmetinden hiç bir kimse ümit kesmezdi.**

Sehl oğlu Ahmed anlatır:

Bir defasında rüyâmda Eksem oğlu Yahyâ'yı görmüştüm. Kendisine sordum:

— Ey Yahyâ, Rabbın sana ne yaptı?

Dedi:

— Beni çağırarak, «**Ey kötü ihtiyâr, yaptığını yaptın!**» dedi. Ben de, «**Yâ Rabbi, rivâyet ettiğim sendendir**» dedim. Bunun üzerine, «**Neyi rivâyet ettin, neyi haber verdin?**» dedi. Ben de dedim ki:

Abdürrezzâk'ın Muammer'den, onun Zührî'den, Zührî'nin Urve'den, Urve'nin Hz. Âişe'den (r.a.), onun da Peygamber aleyhisselâmdan, Peygamber aleyhisselâmın da Cebrâil aleyhisselâmdan haber verdiğine göre sen şöyle buyurmuşsun:

— Hiç bir müslüman yoktur ki, müslüman olarak ihtiyârlasın ve ben ona azap etmek isteyeyim de onu azâp etmekten utanmıyayım...

Benim bu sözüm bittikten sonra Allah buyurdu ki:

— Abdürrezzâk ta, Muammer de, Zührî de, Urve de, Âişe de, Nebî de, Cebrâil de doğru söylemişler. Ben de doğru söylemişim. Ey Yahyâ, gerçekten ben, müslüman olarak ihtiyârlıyanları azâp etmem...

Sonra, defter-i âmâli sağından verilenlerle berâber Cennet'e gönderilmem emrolundu.

Bir defasında Hz. Ömer (r.a.), Peygamberimiz aleyhisselâma gitmişti. Vardığında kendisini ağlar buldu. Sordu:

— **Ağlamana sebep nedir yâ Resûlellah?**

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— **Biraz önce bana Cebrâil aleyhisselâm gelerek, Allah'ın, müslüman olarak ihtiyarlamış birisini azâp etmekten hayâ ettiğini söyledi. Allah, bir kulunu azâp etmekten utanır da müslüman olarak ihtiyârlık demlerine ermiş birisi, şânı yüce olan Allah'a âsi olmaktan nasıl utanmaz!...**

O halde, ihtiyârlık demlerine ermiş olanların bu şerefi bilmeleri, Allah'a şükretmeleri, O'ndan ve yazıcı meleklerden utanmaları, günah iş-

lemekten sakınmaları ve Allah'a ibâdet ve tâat yoluna yönelmeleri gerekir. Zîrâ, ekinin hasad zamanı gelince artık beklenmez. Hemen biçilerek harman yapılır. Aynı şekilde, gençlerin de Allahdan korkmaları, günah işlemekten kaçınmaları ve Allah'a ibâdet ve tâate yönelmeleri lâzımdır. Zîrâ hiç bir kimse, ecelinin ne zamân geleceğini bilmez. Gençliğinde Allah'a tâat ve ibâdet yolunda bulunanlar bahtiyâr olurlar. Şânı yüce olan Allah, gençliğini kendisine itâat yolunda geçirenleri yarın kıyâmette Arş'ın altında gölgelendirir. Nitekim bu husûs hadîslerde belirtilmiştir. Ebû Hüreyre'nin (r.a.) rivâyet ettiğine göre Resûl aleyhisselâm şöyle buyurur:

Kıyâmet günü, hiç bir gölgenin bulunmadığı ve ancak kendi gölgesi bulunduğu bir anda, şânı yüce olan Allah yedi zümre insanı kendi Arş'ının gölgesinde gölgelendirir. Bunlardan biri, âdil devlet reisidir. İkincisi, Allah'a ibâdet yolunda bulunan gençtir. Üçüncüsü, câmiden çıktıktan sonra yine câmiye gireceği zamana kadar kalbi oraya bağlı kalan kişidir. Dördüncüsü, birbirlerini Allah için sevenler, Allah için bir araya gelip Allah için ayrılanlardır. Beşincisi, tenhâlarda, aziz ve celîl olan Allah'ı zikrederek gözlerinden yaş dökenlerdir. Altıncısı, sadaka verenler ve bunu, sağ elinin verdiğini sol eli bilmeyecek şekilde gizli yapanlardır. Yedincisi, nikâhlısı olmayan güzel bir kadın kendisine yaklaşmayı teklif ettiği zaman, «Ben Allah'dan korkarım!» diyerek kadının isteğini reddedenler ve nefsine hâkim olanlardır.

———— o ————

İYİLİĞİ EMREDİP KÖTÜLÜĞÜ MENETMEK

Allah rahmet eylesin, Ömer İbni Abdül'aziz şöyle der:

— Şânı yüce olan Allah, cemiyette bir kısım insanların işlemekte oldukları kötü ameller sebebiyle umum halkı cezâlandırmaz, azâp etmez. Fakat bu bir kısım insanlar günahları aşikâre işledikleri halde diğerleri onlara mânî olmağa çalışmazsa o zaman umûm ahâlî cezâya müstahak olur.

Rivâyete göre şânı yüce olan Allah, Yûşâ aleyhisselâma olan bir vahyinde şöyle buyurdu:

— Ben, kavminin hayırlılarından kırk binini, şerlilerinden de altmış binini mahvedeceğim!..

Yûşâ aleyhisselâm sordu:

— Yâ Rabbi, şu şerîrleri anladık. Yâ hayırlıların günahı ne?

Allah buyurdu:

— Onlar, günah işlemekte olan şerîrlere benim öfkemle öfkelenmediler. Onlara mânî olmağa çalışmadılar. Bil'akis onlarla berâber yediler - içtiler, düştüler - kalktılar...

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kendiniz onu yapmamış olsanız bile, başkalarına, iyi amel ve hareketlerde bulunmalarını emrediniz. Kendiniz sakınmamış olsanız bile, başkalarını kötü amel ve hareketler işlemekten menediniz.**

Enes İbni Mâlik (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **İnsanlardan bâzıları vardır ki, hayra birer anahtar, şerre de birer kilittirler. Yine bâzıları da vardır ki, şerre birer anahtar, hayra da birer kilittirler. Ne mutlu o kimselere ki, şânı yüce olan Allah, hayrın anahtarlarını onların elinde yaratmıştır. Yazık o kimselere ki, şânı yüce olan Allah, şerrin anahtarlarını onların elinde yaratmıştır.**

Hadîsin îzâhı şudur:

— İnsanlara, Allah'ın emrettiğini yapmalarını, yasak ettiğini de yapmamalarını söyleyenler, hayrın anahtarları şerrin de kilitleridir. Bu vasıflardaki insanlar müminlerdendirler. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Mümin erkekler de, mümin kadınlar da birbirlerinin dostları - yardımcılarıdır. Hepsi de, insanlara, iyiyi emrederler, kötülükten de sakındırırlar. Namazlarını dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah'a ve Resûlüne de îtâat ederler. İşte bunlar, Allah onları yarlığayacaktır. Şüphesiz ki Allah Aziz'dir, Hakîm'dir** (Tevbe sûresi, âyet: 71).

Allah'ın yasak ve haram ettiği şeylerin işlenmesini söylemek ve buna teşvik etmek, yapılmasını emrettiği güzel ve sâlih amellerin de işlenmemesini söylemek ve buna teşvîk etmek ise münâfıklık alâmetlerindendir. Böyle yapanlar da münâfıktır. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Münâfık erkeklerle münâfık kadınlar da birbirlerinin tamamlayıcısı ve parçasıdırlar. Onlar, kötülüğün yapılmasını emrederler, iyilikten de vazgeçirmeğe çalışırlar, ellerini de cimrilik sebebiyle sıkıca yumarlar. Onlar Allah'ı unutmuştur. Allah da onları unutmuştur. Şüphesiz ki münâfıklar fâsıkların tâ kendisidirler** (Tevbe sûresi, âyet: 67).

Allah onun yüzünü şereflendirsin, müminlerin emîri Hz. Ali şöyle der:

— Amellerin en fazîletlisi, iyiliği emredip kötülükten vazgeçirmek ve fasığa buğzetmektir. Kim ki iyiliği emrederse müminin sırtını muhkemleştirmiş olur. Kim de kötülüğü meneder ve ondan vazgeçirirse münâfığın burnunu yere sürtmüş olur.

Anlatıldığına göre, bir defasında Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellem Mekke'de iken kendisine bir adam geldi ve sordu:

Kendisinin Allah'ın Resûlü olduğunu iddia eden sen misin?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Evet!...

Adam dedi :

— Allah nazarında hangi ameller daha fazîletlidir?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Allah'a îmân etmek.

Adam dedi:

— Sonra?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Akraba ve yakınları ziyâret etmek (sıla-i rahim).

Adam dedi:

— Daha sonra?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— İyiliği emredip kötülükten vazgeçirmek!.. (Emri bilmârûf, nehyi anilmünker).

Adam dedi:

— Peki, Allah nazarında hangi ameller daha çirkindir?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Allah'a şirk koşmak, O'na eş-ortak tanımak.

Adam dedi:

— Sonra?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Akraba ve yakınlarla alâkayı kesmek.

Adam dedi:

— Daha sonra?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— İyiliği emredip kötülükten vazgeçirme vazifesini yapmamak!...

Süfyân Sevrî şöyle der:

— Eğer Kur'ân okuyucuyu, komşuları nazarında sevilmiş, dostlarınca da övülmüş görürsen bil ki o bir dalkavuk, bir yağcıdır.

Peygamberimiz aleyhisselâmdan rivâyet edilir:

— **Hiç bir topluluk yoktur ki, içlerinde, günah işlemekte olan bir kişi bulunsun, diğerleri onu bundan vazgeçirmeğe muktedir oldukları halde vazgeçirmesinler de, Allah, ölümlerinden önce onlara umumî bir cezâ vermesin.**

Görüldüğü gibi Resûl aleyhisselâm güç yeterliliğini şart koşmaktadır. Yâni iyi ahlâklı kişiler daha güçlü durumda oldukları zaman, kötülerin yapacakları kötülükleri önlemek ve onları günah işlemekten vazgeçirmek kendilerine vâcip olur. Zîrâ şânı yüce olan Allah, bu ümmeti bu husûsiyetle övmüştür. Nitekim buyurur:

— **Siz** (ey müslümanlar!) **insanlar için** (insanların faydası için) **çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülüğü meneyler, Allah'a inanırsınız. Eğer ehli kitap ta îmân etmiş, İslâma girmiş olsaydı elbette kendileri için hayırlı olurdu. Vâkıâ işlerinden îmân edenler vardır. Fakat çoğu îmâna gelmemiş fâsıklardır** (Âl-i İmrân sûresi, âyet: 110).

İyilik ve iyi şey, Allah'ın kitâbına ve akla uygun düşen şeylerdir. Kötülük ve kötü şey de, Allah'ın kitâbına ve akla uygun düşmeyen şeylerdir. Allah, diğer bir âyette şöyle buyurur:

— **Ey müslümanlar, sizin içinizde, herkesi hayra çağıran, iyiliği emreden, kötülüğü menedip ondan vazgeçiren bir topluluk bulunmalıdır. İşte onlar, kurtuluşa erenlerin tâ kendileridir** (Âl-i İmrân sûresi, âyet: 104).

Şânı yüce olan Allah, iyiliği emredip kötülüğü menetme vazifesini yapmayanları zemmederek buyurur:

— **Onlar, işledikleri herhangi bir kötülükten, bir günahtan, birbirlerini menetmezler, vazgeçirmeğe çalışmazlardı. Yapmakta devam ettikleri o hal, gerçekten ne kötüydü** (Mâide sûresi, âyet: 79).

Yine Allah, başka bir âyette şöyle buyurur:

— **Âlimleri ve fakîhleri de mi onları çirkin sözlerinden ve haram yemelerinden vazgeçirmez. İşlemekte oldukları bu şey, gerçekten ne kötü!..** (Mâide sûresi, âyet: 63).

Birisine iyiliği emreden, muktedirse bunu gizlice söylemelidir. Çünkü vaz-nasîhat husûsunda böylesi ona daha tesirli olacaktır. Ebûderdâ (r.a.) der ki:

— Kim ki müslüman kardeşine açıktan öğüt verirse, ondan, kötülüğü terketmesini talep etmiş olur. Kim de gizlice öğütlerde bulunursa onu kötülük işlemekten menetmiş olur. Eğer gizlice yaptığı öğütler fayda vermezse bu sefer, günah ve kötülük işlemekten vazgeçmesini açıkça söyler. Ayrıca, güzel ahlâklı kimselerden de onu kötülük ve günah işlemekten menetmeleri için yardım talebinde bulunur. Eğer onlar bu vazifelerini yapmazlar ve cemiyette türemiş ahlâksız kişilerin ahlâksızlıklarına mâni olmazlarsa ahlâksızlar onlara galebe çalar, kendilerini emir ve tahakkümleri altına alırlar. Neticede Allah'ın cezası gelir ve hepsini birden mahveder:

Beşir oğlu Nûmân rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi şöyle derken işittim:

— **Allah'ın menettiği şeyleri işleyen ile, onu bundan vazgeçirmeğe çalışan ve buna seyirci kalan insanların hâli, aynı bir gemide bulunan üç kişinin hâline benzer. Bu üç kişinin gemideki vazife mahalleri ve bulundukları yerler bellidir. Biri geminin üst kısmında, biri orta kısmında, diğeri de alt kısmındadır. Bir ara bunlardan biri eline bir keser alır. Diğerleri ona sorarlar:**

— **Ne yapacaksın o keseri?**

O, cevap verir:

— **Suyun bana yakın olması ve bâzı ihtiyâçlarımın def'ine yaraması için bulunduğum yerde bir delik açacağım.**

Birisi der ki:

— **Bırakın onu kendi hâline. Allah uzak etsin. Kendisi için istediği deliği açsın.**

Diğeri de şöyle der:

— **Sakın onu kendi hâline bırakmayın. Delik açmasına mânî olun. Eğer delik açarsa bizi de kendisini de mahveder...**

Eğer onun elinden keseri alarak gemide delik açmasına mâni olurlarsa o da kurtulur, diğerleri de. Yok, buna seyirci kalırlarsa gemi batar, o da mahvolur, diğerleri de...

Ebûdderdâ (r.a.) şöyle der:

— İyiliği emrediniz, kötülüğü menediniz, kötülükleri önleyiniz. Yoksa, Allah size, büyüklerinize hürmet göstermeyen, küçüklerinize merhamet etmeyen zâlim devlet adamlarını musallat eder. Hayırlılarınız duâ eder, fakat kabul olunmaz. Allah'dan yardım isterler, fakat yardım gelmez. İstiğfar ederler, fakat mağfirete mazhar olmazlar.

Huzeyfe (r.a.) rivâyet eder:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Varlığımı kudret elinde bulunan Allah'a yeminle söylerim ki, siz, iyiliği emretmeli, kötülükleri de önlemelisiniz. Yoksa, Allah'ın, tarafından size bir cezâ vermesi yakındır. İyiliği emredip kötülüğü önleme vazîfenizi yapmadıkça Allah'ın azâbına çarpılmanızdan korkulur. Sonra Allah'a duâ edersiniz, fakat kabul etmez.**

Allah onun yüzünü şereflendirsin, Hz. Ali, peygamberimiz aleyhisselâmdan rivâyet eder:

— **Benim ümmetim haksıza, «Sen haksızsın!» demekten korktuğu ve çekindiği zaman onlardan ayrıl.**

Ebû Saîd Hudrî (r.a.) rivâyet eder:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Sizden biri bir kötülüğü gördüğü zaman onu eliyle önlesin. Eğer eliyle önlemeğe gücü yetmiyorsa diliyle önlesin. Eğer diliyle de önleyemiyorsa, işlenen o kötülüğü tasvîp etmediğini kalbi ile tasdik etsin. Bu sonuncusu, kötülük karşısında îmân ehlinin yapabileceği şeylerin en zayıfıdır.**

Kötülüklere engel olma husûsunda bazıları şöyle der:

Kötülükleri el ile yâni fiilen önlemek âmirlere düşer. Böyle hareket etmek onların vazîfesidir. Dil ile yâni sözle önlemek âlimlere düşer. Bu şekilde hareket etmek te onların vazifesidir. İşlenen bir kötülüğü tasvip etmediğini kalbi ile tasdik etmek te avâma düşer.

Kimi de şu fikri savunur:

— Hangi sûretle olursa olsun, kötülüğü önlemeğe gücü yeten kimsenin onu mutlaka bertaraf etmesi gerekir.

İyiliği emredip kötülüğü önlemeğe çalışan kimse bunu sırf Allah rızâsı ve dînin muzafferiyeti için yapmalı, nefsânî gâyeler için yapmamalıdır. Eğer kişi, iyiliği emredip kötülüğü önleme vazîfesini sırf Allah rızâsı

ve dînin muzafferiyeti için yaparsa şânı yüce olan Allah da ona yardım eder, güç-kuvvet verir, kendisini teşebbüs ettiği işte muvaffakiyete götürür. Yok, eğer bunu sırf nefsânî maksat ve gâyeler için yaparsa bu takdirde, şânı yüce olan Allah onu rezîl-rüsvâ eder. Nitekim Akrime (r.a.)'den rivâyet edilen bir hâdise bu husûsu teyid etmektedir. Akrime (r.a.) anlatır:

— Vaktiyle bir adam, bir kısım insanların Allah'ı bırakıp bir ağaca tapmakta olduklarını gördü. Buna çok öfkelendi: **«Allah bırakılıp ta kendisine tapılan ağaç bu mu?»** diyerek geri döndü. Eve geldi. Baltayı alarak eşeğine bindi. O ağacı kesmek gâyesiyle yola koyuldu. Giderken, bir insan sûretine girmiş İblîs aleyhillâne ile karşılaştı. İblis sordu:

— Nereye böyle?

Adam dedi:

— Bir ağaç gördüm. Bir takım insanlar Allah'ı bırakmışlar, ona ibâdet ediyorlar. Ben de, baltamı alıp eşeğime binerek oraya gidip o ağacı kesmeğe ahdettim. Oraya gidiyorum.

İblîs dedi ki:

— Boş ver. Sana ne! Bırak ağacı da, ona ibâdet edenleri de... Allah cezâlarını versin!

Bir müddet böylece karşılıklı konuştular. Fakat İblîs ne söylediyse adamı arzusundan vazgeçiremedi. Nihâyet adama dedi ki:

— Gel vazgeç. Ben sana her gün dört lira para vereyim. Her sabah yastığının altını kaldırır parayı oradan alırsın.

— Gerçekten bunu yapabilir misin?

İblîs cevap verdi:

— Elbette. Ona ne şüphe. Sana her gün bu meblâğı vermeyi üzerime alıyorum.

İblisin bu sözü üzerine adam ağacı kesmekten vazgeçerek geri döndü. Bir-iki sabah, yastığının altında para da buldu. Fakat bu çok sürmedi. Bir-iki gün sonra yastığın altında para çıkmamağa başladı. Bir kaç sabah, kalkınca yatağın orasını karıştırdı, burasını karıştırdı, nâfile. Para yok. Artık yastığın altına para konmadığını görünce hırsla kalktı. Baltayı kaptığı gibi eşeğine atladı ve ağacı kesmek üzere yola koyuldu. Biraz gidince, İblîs, insan sûretinde yine onun karşısına çıkarak sordu:

— Nereye böyle?

— Adam cevap verdi:

— Bir ağaç var. İnsanlar Allah'ı bırakmışlar, ona ibâdet ediyorlar. Onu kesmeğe gidiyorum...

İblîs dedi:

— Sen bunu yapamazsın. Ağacı kesmek üzere evden birinci çıkışın, sırf Allah için öfkelendiğinden idi Eğer o zaman bütün yer ve gök ehli

birleşerek seni bu kararından vazgeçirmek istemiş olsalardı buna güçleri yetmezdi. Fakat senin, o ağacı kesmek maksadıyle evden bu ikinci çıkışın sırf nefsânî maksat ve gâyelerledir. Kısacası, sabahleyin yastığının altında parayı bulamadığın için ağacı kesmeğe gidiyorsun. Eğer bir adım atarsan senin boynunu koparırız...

Bunun üzerine adam geri döndü. Ağacı da kendi hâline bıraktı.

İyiliği emredip kötülüğe mâni olmak isteyen kimsenin beş şeye ihtiyâcı vardır. Bunlardan birincisi İLİM'dir. Zîrâ ilmi olmayan yâni câhil kişi, iyiliği emredip kötülüğe mânî olma işini iyi yapamaz. İkincisi, iyiliği emredip kötülüğü önleme işini yaparken, sırf Allah'ın rızâsını ve dînin muzafferiyetini düşünmektir. Üçüncüsü, iyiliği emredip kötülükten vazgeçirilmeğe çalışılan kişiye sevgi ile ve şefkatle muâmele etmek; sert, kaba ve kırıcı davranmamaktır. Zîrâ şânı yüce olan Allah, Mûsâ aleyhisselâm ile kardeşi Hârûn aleyhisselâmı Fir'avun'a gönderirken kendilerine şöyle emretmiştir:

— **Fir'avun'a gidin. O, hakîkaten azdı. Gidin de, mülâyemetle, tatlılıkla söz söyleyin. Olur ki söz dinler, yâhut Allah'dan korkar** (Tâ hâ sûresi, âyet: 43, 44).

Dördüncüsü, sabırlı ve tahammüllü olmaktır. Zîrâ şânı yüce olan Allah, Lokmân aleyhisselâm kıssasında şöyle buyurur:

— **Oğulcağızım, namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret, kötülükten vazgeçirmeğe çalış. Bu yüzden mâruz kalacağın şeylere katlan** (Lokman sûresi, âyet: 17).

Beşincisi, yap dediklerini kendisinin de yapması, yapma dediklerini kendisinin de yapmamasıdır. Tâ ki, talkını başkasına verip, salkımı kendisi yutar duruma düşmesin ve, şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmına girmesin:

— **Ey yahûdi bilginleri, siz, insanlara iyiliği emreder de kendinizi unutur musunuz? Halbuki kitap (Tevrât) da okursunuz. Siz hâlâ akıllanmıyacak mısınız?** (Bakara sûresi, âyet: 44).

Enes İbni Mâlik (r.a.) rivâyet eder:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Mîrâc gecesi semâya çıkarıldığım zaman birtakım adamlar gördüm. Makaslarla dudakları kesiliyordu. Sordum:**

— **Kimdir bunlar Yâ Cebrâil?**

— **Dedi:**

— **Bunlar senin ümmetinin, insanlara iyiliği emredip kötülüğü menettikleri halde kendilerini unutan ve kendi söylediklerine kendileri riâyet etmeyen hatipleridir.**

Gerçekten birtakım âlimler, hatîpler ve vâizler vardır ki, halka iyilikten, güzel ahlâktan bahsederler. Kötülükleri önlemeğe çalışırlar. Bu husûsta gayretler gösterirler. Fakat başkalarına söylediklerine kendileri uymazlar. Allah'ın kitâbını okurlar, fakat gereğiyle amel etmezler.

Katâdenin belirttiğine göre Tevrât'ta şöyle yazılıydı:

— Ey Âdemoğlu, ihtiyaçların husûsunda beni hatırlarsın. Fakat mükellefiyetlerin husûsunda unutursun. Sıkılınca beni çağırırsın, fakat ferahlayınca benden kaçarsın. Gittiğin bu yol bâtıldır...

Ebû Muâviye Fezzarî rivâyet eder:

Nebi sallâllahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Ey ümmetim, ey ashâbım, bugün siz. Rabbınızdan bir beyân üzeresiniz. Hayâtınızı Allah'ın size gösterdiği yolda geçiriyorsunuz. Sizde, geçim ve cehâlet sarhoşluğundan ibâret iki sarhoşluk zuhûr etmez. Bugün sizler iyiliği emrediyor, kötülüğü önlüyor ve Allah yolunda cihâd yapıyorsunuz. Fakat ileride sizi Dünyâ sevgisi sardığı zaman, bugünkü vasıflarınızdan ayrılacaksınız. Artık iyiliği emretmiyecek, kötülükten vazgeçirmiyecek ve Allah yolunda cihâd yapmayacaksınız. Allah yolunun gayrında cihâd yapacaksınız. O günlerde yaşayıp ta gerek gizli olarak ve gerekse âşikâre Allah'ın kitâbı ile amel edenler, tıpkı ilk muhâcirlerle ensar gibidirler.**

Yine Peygamberimiz aleyhisselâm'dan rivâyet edilir:

— **Kim ki dînini muhâfaza etmek maksad ve gâyesiyle bir yerden başka bir yere göç ederse - velev bir karış dahi olsa - Cennet'e girmeğe hak kazanır ve İbrâhim ile Muhammed'e arkadaş olur.**

İbrâhim aleyhisselâm Harrân'dan Şam'a göç etmişti. Şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmı bu husûsu belirtir:

— **İbrâhim dedi ki: Ben mutlaka Rabbıma hicret edeceğim. Şüphesiz ki o, işte o, Azîzdir, Hakîmdir** (Ankebût sûresi, âyet: 26).

Yine İbrâhim aleyhisselâm şöyle demişti :

— **Ben, mutlaka Rabbıma gideceğim. O, beni doğru yola sevkeder.**

«Ben Rabbıma gideceğim» demek, Rabbıma tâate ve Rabbımın rızâsına gideceğim, demektir. Yine Peygamberimiz aleyhisselâm da Mekke'den Medîne'ye göç etmişti. Kim ki mâsıyetlerle dolu bir yerde bulunur da, sırf Allah rızâsı için oradan çıkarsa İbrâhim aleyhisselâm ile Muhammed aleyhisselâma uymuş olur. Böylece, Cennet'te de onların arkadaşı olur. Noksan sıfatlardan münezzeh ve şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Kim Allah yolunda göç ederse yeryüzünde gidecek, barınacak bir Çok yerler de bulur. Kim, evinden, Allah'a ve Resûlüne göç etmek üzere çıkar da sonra da kendisine ölüm gelirse, muhakkak ki onun mükâfatını vermek Allah'a düşmüştür. Allah çok afvedici, çok merhamet edicidir** (Nisâ sûresi, âyet: 100).

Resûl aleyhisselâm buyurur:

— **Hangi müslüman, Allah'a ve Resûlüne hicret etmek maksat ve gâyesiyle evinden çıkar ve ayağını hayvanının üzengisine - velev bir ayağı bile olsa - atar da sonra kendisine ölüm gelirse, şânı yüce olan Allah ona, muhâcirlere verdiği ecrin mislini verir. Hangi müslüman, Allah yolunda cihâd etmek maksad ve gâyesiyle evinden çıkar da henüz savaşa girmeden hayvan tepmesi, yahut zehirli mahlûk sokması veyâhut ta herhangi bir sûretle ölürse, o, şehîddir. Hangi müslüman, Kâbe'ye gitmek üzere evinden çıkar fakat oraya varmadan kendisine ölüm gelirse, Allah ona Cennet'i vâcip kılar.**

Bulunduğu yerde, Allah'ın, üzerine farz kıldığı mükellefiyetleri edâ etmeğe muktedir olabilen kimsenin oradan göç etmemesinde bir beis yoktur. Bu durumdaki bir kimse, ora ahâlisinin işlemekte oldukları kötülükleri tasvîp etmediğini kalbi ile tasdîk eyler. Daha fazlası için mâzürdür.

Abdullah İbni Mes'ûd (r.a.) şöyle der:

— Sizden biri Allah'ın dînine aykırı bir fiili görür de ona mânî olmak elinden gelmezse, kalbi ile, işlenmekte olan o kötü fiili tasvîb etmediğini Allah'ın bilmesi kendisine kâfidir.

Bir sahâbinin (r.a.) söylediği rivâyet edilir:

— Sizden biri bir kötülüğü görür de onu önlemek elinden gelmezse üç defa şöyle desin: **Allah'ım, işlenmekte olan şu fiil senin dînine aykırıdır. Fakat onu önlemeğe gücüm yetmiyor. Bunun için beni cezâlandırma!..**

Hâlis bir niyetle bunu söylerse, ona, iyiliği emredip kötülüğü meneden kişilerin sevâbı verilir.

Ebû Ümeyye anlatır. Ebû Sâlebe'ye şu âyeti sordum:

— **Ey îmân edenler! Siz kendinizi ıslah etmeğe bakın. Siz doğru yolu bulunca dalâlettekiler size zarar vermez. Hepinizin dönüp varacağı nihâyet Allah'dır. Artık O, neler yapmakta idiyseniz size haber verecektir** (Mâide sûresi, âyet: 105).

Dedi ki: Ben onu Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme sormuştum da bana şu cevâbı vermişti:

— **Ey Ebû Sâlebe, siz birbirinize iyiliği emir ve tavsiye ediyor, kötülükten de sakındırıyorsunuz. Bir gün gelecek, insanlar Dünya'ya ve Dünyâ hayâtına tapacaklar. Herkes kendisini beğenecek, kendi kafasıyle hareket edecek. İşte o gün sen kendini ıslah etmeğe bak. Sizden sonra sabır - tahammül günleri gelecek. Zor günler gelecek. O günlerde, sizin bugün yaptığınızı yapanlara, Allah'ın kitâbı ile amel eden elli kişi sevâbı verilecek...**

Sahâbe sordu:

— Yâ Resûlellah, onlardan elli kişi sevâbı mı, yoksa bizden elli kişi sevâbı mı?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Hayır, sizden elli kişi sevâbı...

Ebû Hâzim oğlu Kays anlatır: Ebû Bekir Sıddîk'in (r.a.) şöyle dediğini işittim:

Siz şu âyeti okuyorsunuz, fakat onu mahallinin gayrinde değerlendiriyorsunuz:

— Ey îmân edenler, siz kendinizi ıslah etmeğe bakın. Siz doğru yolu bulunca dalâlettekiler size zarar vermez. Hepinizin dönüp varacağı nihâyet Allah'dır. Artık o, neler yapmakta idiyseniz size haber verecektir (Mâide sûresi: âyet: 105).

Halbuki ben, Resûlallah sallallâhü aleyhi ve sellemi işittim, şöyle diyordu:

— Hiç bir topluluk yoktur ki orada Allah'ın emirlerine muhâlif şeyler işlensin ve onlar bu kötülükleri önlemesin de, Allah'ın azâbının onların hepsine birden gelmesinden korkulmasın...

———— o ————

TEVBE

Rivâyete göre Âdem aleyhisselâm şöyle dedi:

— Yâ Rabbi, bana İblîs'i musallat ettin. Ben, onun hîlelerinden ancak senin yardımınla kurtulabilirim.

Allah buyurdu:

— Senin her doğacak çocuğuna muhâfız bir melek tahsîs ettim. Bu melek onu, şeytan ile avenelerinin hîle ve tuzaklarından koruyacak.

Âdem aleyhisselâm dedi:

— Daha ver yâ Rabbi.

Allah buyurdu:

— Her bir iyiliğe mukabil on misli ve daha fazla mükâfat vereceğim. Bir kötülüğe ise ancak bir ve daha az cezâ vereceğim.

Âdem aleyhisselâm dedi:

— Daha ver yâ Rabbi.

Allah buyurdu.

— Rûh bedende olduğu müddetce tevbeler kabûl edilecek.

Âdem aleyhisselâm dedi:

— Daha ver yâ Rabbi.

Allah buyurdu.

— **Söyle ki: Ey kendilerinin aleyhinde haddi aşanlar, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Zîrâ şüphesiz ki Allah, bütün günâhları mağfiret eder. Şüphesiz ki O, işte O, Gafûr'dur, Rahîm'dir** (Zümer sûresi, âyet: 53).

İbnî Abbâs anlatır:

— Peygamber sallallâhü aleyhi ve sellemin amcası Hz. Hamza'nın katili Vahşî, Resûlüllah'a Mekkeden bir mektup yazarak şöyle dedi: «Ben müslüman olmak istiyorum. Fakat Kur'ân'da sana nâzil olmuş bir âyet beni müslüman olmaktan alıkoyuyor. O âyet şudur: **Onlar ki, Allah'a eş-ortak koşmazlar. Allah'ın harâm kıldığı cana haksız yere kıymazlar. Zînâ etmezler. Kim ki bunlardan birini yaparsa cezâya uğrar** (Furkan sûresi,

âyet: 68). Ben bu âyette geçen üç şeyi de işlemiş bir insanım. Acaba tevbe etsem benim bu tevbem makbûl olur mu?»

Bu sırada şu âyet nâzil oldu:

— **Meğer ki tevbe ve îmân edip te sâlih ameller işleyen kimseler ola. İşte Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah Gafûr'dur, Râhim'dir** (Furkan sûresi, âyet: 70).

Resûl aleyhisselâm bu âyeti yazdırıp Vahşî'ye gönderdi. Vahşî, cevâben şöyle dedi:

— Âyette bir şart vardır. Bu «**sâlih amel**» dir. Ben, sâlih ameller işlemeğe muktedir olup-olamıyacağımı bilemiyorum.

Bu sefer de şu âyet nâzil oldu:

— **Şüphesiz ki Allah, kendisine eş-ortak tanınmasını afvetmez. Fakat bundan başkasını, dileyeceği kimse için afveder. Kim Allah'a eş-ortak tanırsa, şüphesiz ki o, uzak bir sapıklıkla sapıtmıştır** (Nisâ sûresi, âyet: 116).

Resûl aleyhisselâm yine bu âyeti yazdırıp Vahşî'ye gönderdi. Vahşî, yazdığı cevapta bu sefer de şöyle dedi:

— Âyet yine şartlı. Allah'ın hangi tür günahları afvedeceğini bilemiyorum.

Nihâyet şu âyet nâzil oldu:

— **Söyle ki: Ey kendilerinin aleyhinde haddi aşanlar, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Zirâ şüphesiz ki Allah bütün günahları mağfiret eder. Şüphesiz ki O, işte O, Gafûr'dur, Rahîm'dir** (Zümer sûresi, âyet: 53).

Resûl aleyhisselâm ona bu âyeti de gönderdi. Vahşî, onda bir şart bulamadı. Bunun üzerine Medîne'ye gelerek müslüman oldu.

Abdurrahman oğlu Muhammed Süllemî nakleder:

Bize babam şu hâdiseyi anlatmıştı:

Bir defasında ben, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin ashâbından bir gurup insanla oturuyordum. İçlerinden biri dedi ki: Ben, Resûl aleyhisselâmın şöyle dediğini işittim:

— **Kim ki ölümünden yarım gün önce tevbe - istiğfâr ederse Allah onun tevbesini kabul ederek günahlarını mağfiret eyler.**

Ben sordum:

— Sen, gerçekten bunu Resûlüllah'tan işittin mi?.

dedi:

— Eveeet!..

Sonra, aynı meclisten başka birisi şöyle dedi: Ben, Resûl aleyhisselâmdan şu sözleri işittim:

— **Kim ki ölümünden bir sâat önce tevbe-istiğfar ederse Allah onun tevbesini kabûl eyler ve günahlarını mağfiret eder.**

Daha sonra, yine aynı mecliste bulunanlardan biri de dedi ki:

— Ben, Resûl aleyhisselâmın, **«Kim ki can boğaza gelmezden önce tevbe-istiğfar ederse Allah onun tevbesini kabûl eyler.»** dediğini işittim.

Mutrîf oğlu Muhammed söyler:

Şânı yüce olan Allah buyurur ki:

— Rahmete mazhar olabilir o âdemoğlu ki, herhangi bir sûretle günah işler ve hemen peşinden nâdim olup tevbe-istigfâr eder, ben de onu afveylerim. Sonra, herhangi bir sûretle yine bir günah işler ve peşinden nâdim olarak hemen tevbe-istiğfar eder, ben de onu mağfiret eylerim. Rahmete mazhar olur o kimse ki, herhangi bir sûretle tevbesini tekrar tekrar bozmuş olsa benim afvımdan, benim rahmetimden ümidini kesmez. Ey meleklerim, sizi şâhid tutuyorum. Ben, bu türlü kullarımı afvedebilirim!...

Sümmî oğlu Muğîs anlatır:

— Sizden önceki kavimlerden bir adam vardı. Dâimî günah işlerdi, Bir defasında giderken, geçmişi hakkında şöyle bir düşündü ve son derece pişmanlık ve nedâmet duyarak üç defa, **«Allah'ım senin gufrânın!..»** dedi. Bu haldeyken eceli gelerek öldü. Bu samîmî nedâmetinden dolayı Allah onu afvetti.

İclân oğlu Muhammed, Mehhûl'den nakleder:

İbrâhim aleyhisselâm göklerin melekûtüna çıkarıldığı zaman, zinâ etmekte olan birisini gördü. Ona beddûa etti. Onun bu beddûası üzerine Allah, zinâ etmekte olan o şahsı helâk eyledi. Daha sonra, hırsızlık yapmakta olan bir şahsı gördü. Ona da bedduâ etti. Allah onu da helâk eyledi. Nihâyet, şânı yüce olan Allah buyurdu ki:

— Ey İbrâhim, benim kullarımı bırak. Benim kulum üç halden birindedir:

1) Ya tevbe-istiğfâr etmekte, ben de onun tevbesini kabul eylemekteyimdir.

2) Veya bana ibâdet edecek zürriyet yetiştirmektedir.

3) Ve yâhut ta yaramazlık yapıp günah işlemektedir. Bunun arkasında da cehennem vardır.

Bu haberde, kul tevbe ettiği takdirde Allah'ın, onun tevbesini kabûl edeceğine dâir delîl vardır. O halde kulun, şânı yüce olan Allah'ın rahmetinden ümit kesmesi yaraşmaz. Nitekim Rabbımız şöyle buyurur:

— **...Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin' Zîrâ, muhakak ki kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez (Yusûf sûresi, âyet: 87).**

— **Allah, O'dur ki, kullarının tevbesini kabul eder, günahları afveyler, ne işlerseniz bilir (Şûrâ sûresi, âyet: 25).**

O halde kula yaraşan, günahlarına her an tevbe-istiğfâr etmek, on-

ları işlemekte ısrâr etmemek ve tevbe ettiği günahı bir daha işlememektir. Zîrâ günahlarından bir kere dönen aynı günahta tekrar ısrâr etmez. Resûl aleyhisselâm şöyle buyurur:

— **Allah'a yeminle söylerim ki, muhakkak ben, günde yüz defa Allah'a tevbe-istiğfarda bulunurum.**

Allah onun yüzünü şereflendirsin, Ebû Tâlib'in oğlu Ali (Hz. Ali) anlatır:

— Ben, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden bir şey işittim mi, Allah dilediği kadar beni ondan faydalandırırdı. Başka birisi, bana bir şey haber verirse ona yemin ettirirdim. Eğer yemin ederse söylediğine o zaman inanırdım. Bir defasında Ebû Bekir (r.a.) da bana, Resûlüllah'ın şöyle dediğini anlatmıştı:

— **Her hangi bir sûretle bir günah işleyen ve hemen peşinden nedâmet duyarak güzelce abdest alıp iki rek'at namaz kılan ve Allah'a tevbe-istiğfârda bulunan hiç bir kul yoktur ki, Allah onu bağışlamasın.**

Resûlüllah bunları söyledikten sonra şu âyeti okudu:

— **Kim bir kötülük işler, yâhut nefsine zulmeder de sonra Allah'dan mağfiret isterse, o, Allah'ı çok yarlığayıcı, çok esirgeyici bulur** (Nisâ sûresi, âyet: 110).

Bir rivâyette de Resûlüllah şu âyetleri okudu:

— **Ve bir kötülük işledikleri, yâhut nefslerine zulmettikleri vakit Allah'ı hatırlayarak hemen günahlarının afvedilmesini isteyenlerdir. Günahları Allah'dan başka kim afveder? Bir de onlar, işledikleri günah üzerinde, bilip dururlarken ısrâr etmeyenlerdir. İşte onlar böyle. Onların mükâfâtı Rablerinden bir yarlığama ve altından ırmaklar akan cennetlerdir ki, onlar orada ebedî kalıcılardır. Böyle sâlih ameller işleyenlerin mükâfatı ne güzeldir** (Âl-i İmrân sûresi, âyet: 135, 136).

Allah rahmet eylesin, Hasan Basri rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Aziz ve celîl olan Allah, şeytan aleyhillane'yi rahmetinden koğduğu zaman, o, Allah'a şöyle dedi: Kudretin ve azâmetin hakkı için, muhakkak, ben, sen insanoğlunun bedeninden rûhunu almadıkça ondan ayrılmıyacağım!.. Şânı yüce olan Allah da buyurdu: Kudretim ve azâmetim hakkı için, ben de, kulumun canı boğazına gelinceye kadar ona tevbe kapısını açık tutacağım...**

Ebû Ümâme Bâhili (r.a.) den rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Sevâpları yazan melek, günahları yazan melek için bir nevi bir âmirdir. Kul bir iyilik işlediği zaman, sevapları yazan melek he-**

men ona on misli mükâfat yazar. Fakat bir kötülük işledi de günahları yazan melek onu yazmağa niyetlendi mi sevap meleği ona şöyle der:

— Biraz bekle!

Onun bu emri üzerine günah meleği altı veya yedi sâat kadar bekler, o kulun günâhını hemen yazmaz. Eğer kul bu müddet zarfında tevbe-istiğfar ederse ona hiç bir şey yazmaz. Tevbe etmezse sâdece bir günah yazar.

Bu, Resûl aleyhisselâmdan rivâyet edilen diğer bir hadîse uygundur. Allah Resûlü şöyle buyurmuşlardır:

— Günahına tevbe-istiğfâr edip bir daha işlememeğe azmeden, sanki hiç günahı olmayan kimse gibidir.

Bir hakîm şöyle der:

— Ârifin altı husûsiyeti vardır. Allah anıldığı zaman iftihâr eder. Kendi nefsi anıldığı zaman tahkîr eyler. Allah'ın âyetlerine baktığı zaman ibret alır. Bir günâha veya bir nefsâniliğe meyledince mânî olur. Allah'ın afvından söz açıldığı zaman sevinir, müjdelenmiş olur. Günahları anıldığında tevbe-istiğfâr eder.

Bir defasında Hz. Ömer (r.a.), Peygamberimize geldi. Ağlıyordu. Peygamberimiz sordu:

— Yâ Ömer, niçin ağlıyorsun?

Hz. Ömer dedi:

— Yâ Resûlellah, kapıda bir genç var. Ağlıyor. Yüreğimi dağladı. Onun için ağlıyorum.

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Onu buraya getir!

Genç geldi. Gerçekten ağlamaktaydı. Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem sordu:

— Delikanlı, neye ağlıyorsun?

O, cevap verdi:

— Yâ Resûlellah, günahlarımın çokluğu ve büyüklüğü beni ağlatıyor. Allah'ın bana öfkeli olmasından korkuyorum.

Resûl aleyhisselâm sordu:

— Allah'a bir şeyi eş-ortak mı koştun?

Genç dedi:

— Hayır!

Resûl aleyhisselâm sordu:

— Bigayri hakkın birisini mi öldürdün?

Genç dedi:

— Hayır!

Bunun üzerine Resûl aleyhisselâm şöyle dedi:

— O halde Allah senin günahlarını afvedebilir. İsterse yedi kat gökler, yer ve dağlar kadar olsun.

Genç dedi :

— Ey Allah'ın Resûlü, benim günâhım yedi kat göklerden, yerden ve dağlardan da büyük.

Resûl aleyhisselâm sordu:

— Senin günâhın mı daha büyük, yoksa Kürsî mi?

Genç dedi:

— Benim günâhım daha büyük.

Resûl aleyhisselâm sordu:

— Senin günâhın mı daha büyük, yoksa Arş mı?

Genç dedi:

— Benim günâhım daha büyük.

Resûl aleyhisselâm sordu:

— Senin günâhın mı daha büyük, yoksa Allah'ın afvı mı?

Genç dedi:

— Allah'ın afvı.

Bunun üzerine Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Şüphesiz, büyük günâhı ancak kâinâtın yaratıcısı Allah afveder.

Ve, sonra:

— Anlat bana bakalım, günâhın neydi?

Dedi. Genç, **«Senden utanıyorum yâ Resûlellah.»** diyerek anlatmak istemediyse de, Resûl aleyhisselâm ısrâr etti. Bunun üzerine anlattı:

— Yâ Resûlellah, ben bir kefen soyguncusuydum. Yedi senedir mezârları açıp kefenleri soymaktaydım. Nihâyet geçenlerde, Ensâr kızlarından bir câriye ölmüştü. Onun mezârını da açmış, kendisini kefeninden çıkarmıştım. Bu sırada ne olduysa oldu, şeytan bana galebe çaldı. Kefeninden sıyırmış olduğum ölüye cinsî yaklaşmada bulundum. Çok geçmemişti ki, câriyeye can geldi. Bana şu hitâpta bulundu:

— Delikanlı, mahlûkat arasında hükmünü vermek için kıyâmet günü adâlet kürsüsünü kurarak zâlimden mazlûmun hakkını alacak olan Allah'dan korkmaz mısın? Yazık sana! Beni rûhlar topluluğu arasında uryân bıraktın, Allah'ın huzûrunda beni kirlettin!..

Gencin bu anlattıklarından dehşete kapılan peygamberimiz, ona:

— Buradan çık, git.

Buyurdular. Genç çıkıp gitti. Kırk gün, şânı yüce olan Allah'a tevbe etti, istiğfarlarda bulundu. Bu müddet sonunda başını göğe dikerek şöyle dedi:

— Ey, Muhammed'i, Âdem'i, Havvâ'yı... yaratan Allah. Eğer beni mağfiret eylediysen Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme ve ashâbına mâlûm et. Eğer mağfiret eylemediysen gökten bir ateş gönder de onunla beni yak ve âhiret azâbından kurtar...

Bu sırada, Resûllüllah sallallâhü aleyhi ve selleme Cebrâil aleyhisselâm geldi. Selâm verdi ve:

— Yâ Muhammed, Allah sana selâm ediyor!

Dedi. Resûl aleyhisselâm da:

— O, selâmdır. Selâmet O'ndandır. Selâm yine O'na döner.

Buyurdu. Cebrâil aleyhisselâm söze devam ederek dedi ki:

— Allah, **«Mahlûkatı o mu yarattı, yoksa ben mi yarattım,»** diyor.

Resûl aleyhisselâm cevap verdi:

— Elbette beni de mahlûkatı da O yaratmıştır.

Cebrâil aleyhisselâm devamla:

— Allah, **«Onların rızkını o mu veriyor, yoksa ben mi veriyorum?»** diyor.

Resûl aleyhisselâm cevap verdi:

— Elbette onları da beni de rızıklandıran O'dur.

Cebrâil aleyhisselâm devamla:

— Allah, **«Onların tevbelerini kabul eden o mu, yoksa ben miyim?»** diyor.

Resûl aleyhisselâm cevap verdi:

Elbette benim de onların da tevbelerini kabul eden O'dur.

Cebrâil aleyhisselâm devamla:

— Allah, **«Ben kulumun tevbesini kabul ettim»** diyor...

Bunun üzerine Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem o genci çağırdı ve ona, Allah'ın kendisini afvettiğini müjdeledi.

Akıllı kimsenin bu hâdiseden ibret alması ve diri biri ile zinâ etmenin, ölü ile zinâ etmekten daha büyük bir günah olduğunu bilmesi ve hakikî bir tevbe ile tevbe etmesi gerekir.

İbni Abbâs (r.a.), şânı yüce olan Allah'ın, **«Ey îmân edenler, tam ve hâlis bir tevbe ile Allah'a dönün...** -Tahrîm sûresi, âyet: 8-) meâlindeki kelâmı hakkında şöyle der:

— Tam ve hâlis tevbe; kalben nedâmet, lisânen istiğfar, o günaha bir daha aslâ ve ebediyyen dönmiyeceğine kesin karâr'dır.

Peygamberimiz aleyhisselâm buyurur:

— Dili ile istiğfar ettiği halde günah işlemekte ısrâr eden kişi, Rabbı ile alay eden gibidir,

Allah ondan râzı olsun, Râbia-i Adviyye şöyle derdi:

— Bizim tevbe istiğfarlarımız da bir çok tevbe-istiğfarlara muhtaçtır.

Yâni bir kimse dili ile tevbe-istiğfâr etse fakat o günâhı yine işlemek niyetinde olsa, onun bu tevbesi yalancıların tevbesi olur, aslâ hakikî tevbe olmaz. Hakikî tevbe, dil ile istiğfar etmekle berâber, o günâha bir daha dönmemeğe kalb ile de kat'î olarak niyet eylemektir. Eğer bir kimse bu şekilde tevbe ederse Allah onun günahlarını mağfiret eyler. Bu günahlar ne kadar büyük olursa olsun Allah dilediği takdirde mağfiret kesinleşir. Zîrâ şüphesiz ki, şânı mübârek ve yüce olan Allah, günahlara cezâ vermekten vazgeçme yasfına sâhiptir, aynı zamanda kullarına da çok merhametlidir!

Vaktiyle âbidlerden biri, zamanın hükümdarına methedilmişti. Hükümdar, methini işittiği o âbidi sarayına çağırtarak kendisiyle sohbetdaş olmasını ricâ etti. Âbid gelince hükümdara şöyle dedi:

— Ey hükümdar, bu isteğin güzel! Fakat bir gün sarayına geldiğinde beni câriyelerinden biri ile oynaşır bulsan ne yaparsın?

Onun bu sözüne şiddetle öfkelenen hükümdar:

— Ey ahlâksız, bana böyle şeyler söylemeğe nasıl cür'et edersin?

Diye parladı. Bunun üzerine Âbid de şöyle dedi:

— Benim Kerîm bir Rabbım var. O derece kerîm, o derece cömert ki, aynı bir günde bende yetmiş günah birden görse yine de öfkelenmez, beni kapısından kovmaz, nîmetinden mahrûm etmez. Böyle bir durumda ben O'nun kapısından nasıl ayrılayım da, henüz bir suç bile işlememişken bana öfkelenen birisinin kapısına geleyim? Ben henüz bir suç işlemeden bana böyle kızan birisi acaba suç işlemiş olduğum zaman ne yapar?

Ve, bunları söyleyen âbid, çıktı gitti.

Günahlar iki türlüdür:

1) Kişi ile Allah arasındaki günahlar. Yâni Allah'ın hakkını alâkadar eden günahlar.

2) Kişi ile diğer yaratıklar arasındaki günahlar. Yâni kişinin, diğer insanların veya hayvanların hukuku ile alâkalı günahları.

Allah'ın hakkını ilgilendiren günahların tevbesi, dil ile istiğfar edip kalb ile nedâmet duymak ve o günaha bir daha dönmeyeceğine dâir kesin karar vermektir. Eğer böyle yaparsa, daha yerinden doğrulmadan Allah onun, kendi hukuku ile ilgili günahlarını mağfiret eyler. Ancak, farzlardan birini terk etmişse, mağfiretin şümûlüne bu girmez. Onu kazâ etmedikçe tevbenin faydası yoktur. Kul veya diğer canlı, yâni hayvan vesâire haklarına gelince, bu türlü günahlara tevbe fayda vermez. Onların mağfirete uğraması için tek çâre, hakkı yenen kişilerle helâllaşmaktır...

Tâbiînden biri der ki:

—Birisi herhangi bir sûretle bir günah işler de sonra da nedâmet

duymaktan ve tevbe-istiğfar etmekten geri kalmaz, nihâyet Cennet.e girerse şeytan şöyle der: Keşke ona o günahı işletmeseydim!

Ebû Bekir Vâsıtî şöyle der:

— Her bir şeyde teennî göstermek yâni aceleci olmamak iyi şeydir. Fakat üç husûsta acele etmek gerekir:

1) Namaz vakti gelince namazı vaktinde kılmakta,

2) Vefât hâlinde ölüyü hemen gömmekte,

3) Herhangi bir sûretle bir günah işlenirse hemen tevbe etmekte.

Ehl-i hikmetten biri de şöyle der:

Kişinin tevbesi dört şeyde belli olur:

1) Dilini lüzumsuz sözlerden, gîybetten, yalandan.... tutuyorsa,

2) Kalbinde hiç bir kimseye ne hased, ne de düşmanlık beslemiyorsa,

3) Kötü kişilerden uzak duruyorsa,

4) Ölüme hazırlanarak geçmiş günahlarına nedâmet duyuyor, onlara tevbe-istiğfar ediyor ve Rabbının tâatına yöneliyorsa.

Bir hakîme soruldu:

— Tevbekâr olanın tevbesinin kabul edildiğine dâir bir alâmet var mıdır?

Hakîm cevap verdi:

— Evet vardır. Bu alâmetler dörttür:

1) Kötü kişilerden ayrılması, onlara kendisinde bir heybet göstermesi ve dâimâ sâlihlerle berâber bulunması,

2) Bütün günahlardan sıyrılması ve her türlü ibâdet ve tâate yönelmesi,

3) Dünyevî sevinçlerin bütünüyle gönlünden gitmiş olması, kalbinde dâimî olarak âhıret hüznünü hissetmesi,

4) Allah'ın tekeffül etmiş olduğu nîmetler husûsunda endişeden tamamen sıyrılmış olması ve her daim O'nun emirleriyle iştigal etmesi.

İşte tevbe etmiş olan bir kimsede bu alâmetler bulunduğu takdirde, o, haklarında Allah'ın, **«Şüphesiz ki Allah, hem çok tevbe edenleri, hem de kötü alışkanlıklardan ve kötü ahlâktan temizlenenleri sever** - Bakara sûresi, âyet: 222-» buyurduğu kimselerdendir. Hem diğer insanlar ona karşı dört şeye riâyet etmelidir:

1) Onu sevmelidirler. Çünkü tevbesini kabul etmekle Allah onu sevmiştir.

2) Allah'ın onu tevbesinde dâim eylemesi için kendisine duâ etmelidirler,

3) Onu kendilerine nümûne-i imtisâl edinmelidirler.

4) Onunla oturup sohbetlerde bulunmalı, ona yardım etmelidirler.

Şânı yüce olan Allah, onun tevbesini kabul etmekle kendisini dört şeyle şereflendirir:

1) Sanki hiç günah işlememişcesine onu günahlardan temizler,
2) Onu sever,
3) Üzerine şeytanı musallat etmez, kendisini ondan korur.
4) Dünyâ hayâtını terketmezden önce kendisini korkudan emin kılar. Zîrâ Azîz ve Celîl olan Allah şöyle buyurur:

— **«Rabbımız Allah'dır!» deyip te sonra istikamete gelenler, işte onların üzerine, «Korkmayın, tasalanmayın, vâ'dolunduğunuz cennetle sevinin!» diye diye melekler inecektir** (Fussılet sûresi, âyet: 30).

Mîdân oğlu Hâlid şöyle der:

Çok tevbekâr olanlar cennete girdikleri zaman derler ki: Rabbımız bize, Cennet'e girmeden önce Cehennem'e sokulacağımızı söylememiş miydi?

Onlara cevâben denir:

— Siz oraya sokuldunuz. Fakat o sırada cehennem sâkin idi. Onun için farkına varamadınız.

Anlatıldığına göre Peygamberimiz zamanında bir kadın zînâ etmişti. Bu kadının **recm** edilmesi gerekiyordu. Recm edildi. Sonra Resûl aleyhisselâm cenâze namazını kıldırdı. Bu sırada sahâbe sordu:

— Yâ Resûlellah, hem recm hükmünü yerine getiriyorsun, hem de namazını kıldırıyorsun...

Resûl aleyhisselâm onlara cevâben buyurdu:

— **O öyle bir tevbe etti ki, eğer işlemiş olduğu bu zinâ günahı gibi yetmiş defa günah işlemiş olsaydı Allah onun tevbesini yine kabul ederdi.**

Bunun îzâhı şudur:

— Onun tevbesi hakikî tevbedir. Tevbe hakikî olunca günahlar mağfiret edilir. İşlenen günahlar ne derece büyük ve çok olursa olsun bu böyledir...

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kim bir mümini zinâ yapmakla suçlar yâhut zinâ yaptı diye ayıplarsa, o kimse sanki zinâ yapmışcasına günaha girer. Onu o kötü fiile düşürmek Allah'ın adâletine vâcip olur. Kim de bir mümini bir günah işlemekle ithâm eder yâhut günah işledi diye ayıplarsa, o kimse, kendisi o günahı işleyip rezîl-rüsvâ olmadan ölmez.**

Hakikî bir mümin, hiç bir zaman ve hiç bir sûretle günah işlemeğe meyletmez, kasten günah işlemez. Zîrâ şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **...Fakat Allah size îmânı sevdirdi. Onu kalblerinizde bezedi. Küfrü, günahkârlığı, isyânı size çirkin gösterdi...** (Hucurât sûresi, âyet: 7).

Görüldüğü gibi Allah, günâhı ve günahkârlığı müminlere çirkin gösterdiğini, o halleri onlara aslâ sevdirmediğini haber vermektedir. Buna göre, hakikî bir mümin kasten ve bile bile günah işlemez. Ancak gaflet halinde onu işler duruma düşmüş olabilir. O halde, eğer tevbe edip pişman olmuşsa, bir mümini işlemiş olduğu herhangi bir günahtan dolayı ayıplamak doğru değildir,

İbni Abbâs (r.a.) şöyle der:

— Kul, işlemiş olduğu günahtan dolayı pişmanlık duyarak bir daha işlememek üzere tevbe-istiğfar eyledi mi Allah da onun tevbesini kabûl ederek günahlarını mağfiret eyler. Ayrıca, kıyâmet günü, işlemiş olduğu o günahlar husûsunda aleyhinde bir şâhit bulunmaması için, yazıcı meleklere (hafaza melekleri), âzâsına, yere ve göğe onları unutturur.

Allah onun yüzünü şereflendirsin, Hz. Ali, Resûl aleyhisselâmın şöyle dediğini rivâyet eder:

— **Mahlûkat yaratılmazdan dört bin sene önce Arş'ın etrâfına şöyle yazılmıştır: Ben (Allah), günahlarına tevbe edip îmân eden ve sâlih ameller işleyen, sonra da istikamete gelen kullarımın günahlarını çok mağfiret ediciyim.**

***

İbni Abbâs (r.a.) anlatır:

Bir defasında Resûl aleyhisselâm **«Tevbe Kapısı»**ndan bahsetmişti. Hattâb oğlu Ömer, **«Yâ Resûlellah, tevbe kapısı nedir?»** diye sordu. Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurdular:

— Tevbe kapısı, Güneş'in battığı tarafın arkasındadır. Onun, inci ve yâkutlarla süslenmiş altından iki kanadı vardır. Bu kapının iki kanadı arasındaki meşâle, hızlı bir süvârinin kırk senede katedeceği yol kadardır. Yine bu kapı, Allah mahlûkatı yarattığı günden beri açıktır. Güneş'in, battığı yerden doğacağı günün sabahına kadar da açık kalacaktır. **Tevbe-i nasûh** ile tevbe eden her bir kulun tevbesi, bu kapıdan mutlaka geçer...

Bu sırada Muâz İbni Cebel dedi ki:

— Anam - babam sana fedâ olsun yâ Resûlellah, **tevbe-i nasûh** nedir?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Tevbe-i nasûh, günah işlemiş olan kimsenin, işlediği bu günahtan ötürü nedâmet duyması, bu nedâmet neticesi, şânı yüce olan Allah'dan özür ve mağfiret dilemesi ve bir daha da o günahı aslâ işlememesidir.

Muaz İbni Cebel'in sorusunu cevaplandıran Resûl aleyhisselâm, tevbe kapısı meselesini anlatmağa devam etti:

— Sonra, Güneş ile Ay bu kapıda gurup eder. Daha sonra kapı kapatılır. Kanatları birbirine iyice kenetlenir. Öyle ki arada hiç bir yarık belirtisi kalmaz. İşte bu andan itibâren artık kulun tevbesi kabul olunmaz, yapacağı iyi ameller kendisine fayda vermez. Ancak o andan önce yapmış olduğu iyi veya kötü her türlü ameli muâmeleye tâbi tutulur. İşte şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmı bu husûsu belirtmektedir:

— **Onlar illâ da, kendilerine azâp yapacak meleklerin gelmesini, yâhut bizzât Rabbının gelmesini veyahut ta Rabbının âyetlerinden birinin gelmesini mi bekliyorlar? Rabbının âyetlerinden biri geldiği gün, daha önceden îmân etmiş veya îmânında bir hayır kazanmış olmayan hiç bir kimseye o günkü îmânı asla fayda vermez** (En'âm sûresi, âyet: 158)

Abdullah İbni Mes'ûd şöyle der:

— Tevbe-i nasûh, tevbe edip bir daha o günahı işlememektir. Tevbe kapısı açıktır. Hakikî bir nedâmetle ve ihlâsla tevbe eden her kişinin tevbesi makbûldür. Yalnız üç kişinin tevbesi makbûl değildir. Bunlar; îmânsızların pîri iblis, günahkârların pîri Kaabil, bir de peygamberlerden birini katletmiş olan kişilerdir. Tevbe edenler için kapı açıktır. Bu kapı, Güneş'in battığı taraftadır ve iki kanadı arasındaki mesâfe kırk senede alınacak yol uzunluğundadır. Bu kapı, Güneş'in batıdan doğacağı âna, yâni kıyâmet belirtilerinin ortaya çıkacağı zamana kadar dâimi açık durur, hiç kapanmaz.

•

Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivâyet edilir:

Resûlülah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Tevbe havada asılıdır. Gece-gündüz oradan şöyle seslenir: Bana yönelen azâp olunmaz!... Güneş'in batıdan doğacağı günün sabahına kadar o böylece havada kalır ve seslenişine devâm eder. Güneş battığı yerden doğduğu gün ise oradan alınır.**

Peygamberimizin bu hadîsi, bizleri tevbe etmeğe ve bir daha işlememek üzere günahlardan dönmeğe teşvik etmekte, ayrıca, tevbe edenin tevbesinin kabûl olunacağını da beyân eylemektedir. Şânı yüce olan Allah, müminleri tevbe etmeğe dâvet eyliyerek şöyle buyurur:

— **...Hepiniz Allah'a tevbe edin ey müminler, tâ ki azâptan kurtulup rahmete nâil olasınız** (Nûr sûresi, âyet: 31).

Şânı yüce olan Allah, bu kelâmıyle, tevbenin her bir hayrın anahtarı olduğunu, müminin felâhının da tevbe etmesine bağlı bulunduğunu beyân buyuruyor. Yine şânı yüce olan Alah, tevbe etmeleri, bir daha dönmemek ve bir daha işlememek üzere günahlardan vazgeçmeleri için müminlere emir veriyor:

— **Ey müminler, nasûh bir tevbe ile günahlarınıza tevbe edip Allah'a dönün. Olur ki Rabbınız kötülüklerinizi örter de sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar. O gün Allah, peygamberlerini ve îmân edip onunla beraber olanları rüsvâ etmez. Nûrları önlerin de ve sağlarında parıldar. Onlar da, «Ey Rabbımız, nûrumuzu tamamla ve bizi mağfiret eyle. Şüphesiz ki sen her bir şeye kadirsin!» derler.** (Tahrîm sûresi, âyet: 8).

Yine Allah, çok çok tevbe edenlerin günahlarını ziyâdece afvedeceğini haber vererek buyurur:

— **Ve bir günah işledikleri, yâhut kendilerine zulmettikleri vakit Allah'ı hatırlayarak günahlarının mağfiret edilmesini isteyenlerdir. Günahları Allah'dan başka kim afveder? Bir de onlar, işledikleri günah üzerinde, bilip dururlarken ısrar etmiyenlerdir** (Âl-i İmrân sûresi, âyet: 135).

Peygamberimiz sallallâhü aleyhi ve sellem buyurur:
— **Ben, günde yüz defa tevbe-istiğfar ederim.**

Başka bir rivâyet te şöyledir:
— **Ey insanlar, Allah'a dönün. Günahlarınıza tevbe-istiğfâr edin. Ben gecede-gündüzde yüz defa tevbe-istiğfâr ederim.**

Allah kendisinin her türlü sürçmesini mağfiret eylediği halde Peygamberimiz aleyhisselâm yine de tevbe-istığfar ederse, mağfirete mazhar olup-olmadığı henüz belli olmayan kimse, her an niçin tevbe-istiğfar etmesin? Niçin, bir an önce, işlemiş olduğu günahlardan nedâmet duyarak bir daha işlememek üzere onlardan dönmesin? Niçin, devamlı olarak dili istiğfâr ile meşgul olmasın?

İbni Abbâs (r.a.) şânı yüce olan Allah'ın, «**Fakat insan, önündeki zamanlarda da fısk-u ficûra devam etmek ister** - Kıyâme sûresi, âyet: 5-» meâlindeki âyetini söylece îzâh eder:

— Günahları işler, fakat tevbeyi geciktirir ve, «**İleride tevbe ederim.**» der. Böylece, içinde bulunduğu günahkâr hâle devam ederken ânîden ölüm geliverir.

İbni Abbâs'tan (r.a.) rivâyet edilir:
Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **«İleride tevbe-istiğfâr eder, günahlardan dönerim» diyenler mahvolur.**

O halde her an tevbe-istiğfar edip Allah'a dönmek, her müslüman için zarûrîdir. Bu hâl, ölüme kadar böylece devam etmeli, hattâ ölüm geldiği anda bile tevbe-istiğfar eder olmalıdır. Zîrâ şânı yüce olan Allah, tevbeleri kabûl edicidir. Nitekim buyurur:

— **O, kullarının tevbesini kabûl eden, günahlarını avfeyleyen ve ne işlerseniz bilen'dir** (Şûrâ sûresi, âyet: 25).

Tevbe, işlemiş olduğu günahtan ötürü kalben nedâmet duymak, dil ile tevbe-istiğfâr etmek, bir de, bir daha ebediyyen günah işlememeğe kesin karar vermektir.

Abdullah İbni Mes'ûd şöyle der:

— Kim ki bir daha işlememek üzere günahlarına son verir ve üç defa, **«Kendisinden başka ilâh bulunmayan ve Hayy ve Kayyûm olan yüce Allah'dan mağfiret diler, O'na dönerim!»** derse, ne kadar çok olursa olsun onun günahları mağfiret olunur.

Ebû Kalâbe anlatır:

— Şânı yüce olan Allah İblisi rahmetinden kovduğu zaman, o, Allaha' bir bakış baktı ve şöyle dedi:

— Kudretin hakkı için, kulunun canı çıkmadıkça ona vesvese vermekten geri durmayacağım.

Allah da şöyle buyurdu:

— Kudretim ve azâmetim hakkı için, kulumun canı tenînde oldukça ben de ona tevbe kapısını kapatmıyacağım.

Allah'ın, kullarına olan lûtuf ve merhametine bak ki, günah işlemiş oldukları zaman bile onlara **«mümimler»** diye hitâp ediyor:

— **Hepiniz günahlardan vazgeçerek, Allah'a dönün ey müminler. Tâ ki azâptan kurtulup rahmete nâil olasınız** (Nûr sûresi, âyet: 31).

Bundan başka, tevbe ederek bir daha işlememek üzere günahtan dönenleri sevdiğini beyân buyuruyor:

— **...Şüphesiz ki Allah, çok tevbe edenlerle günahlardan temizlenenleri sever** (Bakara sûresi, âyet: 222).

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden rivâyet edilen bir hadis şöyledir:

— **Günahtan tevbe edip bir daha işlememek üzere vazgeçen, sanki hiç günahı olmayan kimse gibidir.**

Birisi Hz. Ali'ye (r.a.) sordu:

— Ben bir günah işledim.

Allah yüzünü şereflendirsin, Hz. Ali dedi:

— Tevbe-istiğfar et. Allah'a dön. Bir daha da o günahı işleme.

Adam dedi:

— Ben tevbe - istiğfâr ettim, fakat günahı sonra yine işledim.

Hz. Ali cevap verdi:

— Allah'a dön, sonra o günahı bir daha işleme.

Adam sordu:

— Ne zamana kadar?

Hz. Ali dedi:

— Şeytan sana vesvese verip günah işletmekten yoruluncaya ve usanıncaya kadar...

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Bir kimse herhangi bir sûretle günah işlemiş duruma düşer fakat hemen peşinden nâdim olup tevbe-istiğfar eder ve bir daha işlememeğe azmederek, «Ya Rabbi, ben bir günah işledim. Beni mağfiret eyle!» derse, Allah da şöyle buyurur: Kulum bir günah işledi. Hemen peşinden, kendisinin bu günâhını afvedebilecek bir Rabbı bulunduğunu düşünerek, işlemiş olduğu günahtan dolayı pişmanlık duydu, tevbe-istiğfar etti ve bir daha işlememeğe azmetti. Ben de bu kulumu mağfiret eyledim.**

Allah'ın bu lûtufları, hep Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin şerefinedir. Daha önceki ümmetlerde durum çok farklıydı. Meselâ bir günah işlediler mi, buna cezâ olarak, daha önce kendilerine helâl olan bir şey haram olurdu. Yine birisi bir günah işlediği zaman, onun kapısında veya bedeninde şu meâlde bir yazı bulunurdu:

— Fülân oğlu fülân şöyle bır günah işlemiştir. Onun tevbesi de şöyledir...

Halbuki şânı yüce olan Allah, Ümmet-i Muhammed hakkında meseleyi kolaylaştırarak şöyle buyurur:

— **Kim bir kötülük işler, yâhud kendine zulmeder de sonra Allah'dan mağfiret talep ederse, o, Allah'ı çok yarlığayıcı çok merhametli bulur (Nisâ sûresi, âyet: 110).**

O halde bir müminin, gece-gündüz tevbe-istiğfâr etmesi ve bir daha işlememek üzere günahlardan vazgeçip Allah'a dönmesi vâciptir.

Mücâhid şöyle der:

— Akşama girdiği ve sabaha çıktığı anlarda tevbe-istiğfar edip Allah'a dönmeyen, kendisine kötülük edenlerden olur.

Kula yaraşan, her an Allah'a dönmek ve beş vakit namazı vaktinde ve gereği gibi edâ etmeğe çalışmaktır. Zîrâ şânı yüce olan Allah, büyük günahlar hâriç, küçük günahlar için beş vakit namazı bir temizleyici olarak kula yüklemiştir. Beş vakit namazı hakkıyle edâ eden bir kimse, bu sâyede kötü huylardan ve günahlardan temizlenir.

Abdullah İbni Mes'ûd (r.a.) anlatır:

Bir defasında Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'e bir adam geldi ve «Yâ Resûlellah, ben bahçede bir kadına rasgeldim. Cinsî temâsta bulunmadım. Fakat başka her türlü oynaşmayı yaptım. Böylece çok günah işlemiş oldum.» dedi. Resûl aleyhisselâm bir müddet sükût etti. Sonra şu âyet nâzil oldu:

— **Gündüzün iki tarafında, gecenin de yakın sâatlerinde dosğoğru namaz kıl. Zirâ iyi ameller** (ibâdetler) **kötü amelleri** (günahları) **giderir. Bu, iyi düşünenler için bir öğüttür** (Hûd sûresi, âyet 114).

Gündüzün iki tarafındaki namazlardan murât; sabah, öğle ve ikindi namazlarıdır. Gecenin yakın sâatlarındaki namazlardan maksat ta akşam ve yatsı namazlarıdır.

Bu âyet nâzil olunca Resûl aleyhisselâm o şahsı çağırdı ve kendisine okudu. Bu sırada Hz. Ömer (r.a.), âyetin ifâde ettiği husûsun yalnız o şahıs için mi, yoksa umûm insanlar için mi olduğunu sordu. Resûl aleyhisselâm, âyetin umûm müslümanlara hitâp ettiğini söyledi.

Yine peygamberimizden rivâyet edilir:

— **Hiç bir kul yoktur ki, onda mutlaka iki melek bulunmasın. İyilikleri yazan melek, kötülükleri yazan meleğe nazaran bir nevî bir âmir durumundadır. Kul bir günah işlediği zaman, kötü amelleri kaydeden melek ona sorar:**

— **Yazayım mı?**

Öteki cevap verir:

— **Hayır. İşlediği günahların sayısı beşe çıkınca, onları yazmakla vazifeli melek, ötekine yine sorar:**

— **Yazayım mı?**

Öteki cevap verir:

— **Hayır, yazma. Bir iyilik yapmasına kadar bekle.**

Kul bir iyilik yapınca, bu sefer, iyi amelleri yazmakla vazîfeli melek ötekine şöyle der:

— **Bize bildirildiğine göre, bir iyi amel on misli ile mükâfatlandırılır. Gel şimdi bu on sevâbın beşi karşılığında o beş günahı yok edelim. Kalan beş sevâbı da amel defterinin sevap köşesine yazalım.**

Bu sırada şeytan bir bağırır ve şöyle der:

— **Âdemoğluna ne zaman yetişeceğim!..**

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatır:

— Bir gece Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ile berâber yatsı namazını kıldıktan sonra çıkmıştım. Yolda, ayakta durmakta olan yaşmaklı bir kadınla karşılaştım. Bana, **«Yâ Ebû Hüreyre, ben büyük bir**

günah işledim. Tevbe etsem kabûl olur mu?» dedi. Ben, **«Nedir günâhın?»** diye sordum. **«Zinâ ettim. Bu zinâdan doğan çocuğu da öldürdüm.»** dedi. Ben de, **«Kendini de çocuğu da mahvetmişsin. Vallâhi senin için tevbe etmek mümkün değil. Tevbe etme hakkın yok.»** dedim. Benim bu sözlerim üzerine bir çığlık attı, bayılarak yere düştü. Ben gittim. Giderken de şöyle düşündüm:

— Ben fetvâ verdim. Halbuki Resûlüllah yakınımızdaydı. Ona sorsaydım...

Sabahleyin hemen Resûl aleyhisselâma koştum ve, **«Yâ Resûlellah, dün gece bir kadın benden şöyle fetvâ istedi. Ben de şöyle şöyle fetvâ verdim.»** dedim. Cevâben buyurdular ki:

— İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn. Vallâhi yâ Ebû Hüreyre sen kendini de kadını da mahvetmişsin. Sen şu âyetleri hatırlamadın mı?

— **Onlar ki Allah'ın yanına başka bir ilâh daha katıp tapmazlar. Allah'ın harâm kıldığı cana haksız yere kıymazlar, zinâ etmezler. Kim bunlardan birini yaparsa cezâya uğrar. Kıyâmet günü azâbı kat kat olur ve o azâbın içinde hor-hakir olarak ebedî kalır. Meğer ki tevbe ve îmân edip sâlih ameller işlemiş kimseler ola. İşte** Allah onların kötülüklerini iyiliğe çevirir. Allah çok mağfiret **edici, çok merhametlidir** (Furkan sûresi, âyet: 68, 69, 70).

Resûlüllahdan bunları dinleyince hemen huzûrundan ayrılarak sokağa fırladım. Medîne sokaklarında hem koşuyor, hem de şöyle diyordum:

— Dün benden şu şu husûslarda fetvâ isteyen kadını bana kim bulabilir?

Beni böyle telâşlıca gören mahalle çocukları, **«Ebû Hüreyre aklını kaçırmış!»** diyorlardı. Nihâyet akşamleyin o kadına yine aynı yerde tesadüf ettim. Hemen, kendisinin tevbe etme hakkı olduğu husûsunda peygamberin söylediklerini bildirdim. Bu sefer de bir sevinç çığlığı attı ve şöyle dedi:

— Bir bahçem var. Günâhıma keffâret olmak üzere onu yoksullara vereceğim...

Bâzıları, **«Meğer ki tevbe îmân edip sâlih ameller işlemiş kimseler ola. İşte Allah onların kötülüklerini iyiliğe çevirir...»** âyeti hakkında şöyle der:

— Kul günahlardan tevbe etti mi, bütün geçmiş günahları hasenâta dönüşür.

İbni Mes'ûd der ki:

— Kıyâmet günü kişi amel defterine bakar. Başta günahları görür, nihâyetinde de hasenâtı. Sonra, amel defterinin başına döndüğünde hepsini hasenât - iyi ameller - sevâplar olarak görür.

İbni Mes'ûd'un bu dediklerine benzer bir kısım sözleri, Ebû Zerr Gaffârî de peygamberimizden nakleder. Bu, «...**İşte Allah onların kötülüklerini iyiliğe çevirir...**» âyetinin mânâsıdır. Âyet şöyle de açıklanmaktadır:

— Kul, kötü amellerden vazgeçer, iyi ameller işlemeğe başlar. Şânı yüce olan Allah, İşlemiş olduğu günahların yerine iyi ameller işlemesi için kuluna muvaffakıyet verir.

Ey kardeşim, küfürden daha büyük bir günah yoktur. Böyle olduğu halde, şânı yüce olan Allah şöyle buyurmuştur:

— **Kâfirlere söyle ki, eğer küfre son verirlerse geçmişteki küfür halleri mağfiret olunacaktır...**

En büyük günah olan küfür hâlini bile mağfiret eyleyen Allah, küfür hâline nisbetle daha küçük olan diğer günahları da isterse elbette affedebilir.

Peygamberimiz aleyhisselâmdan rivâyet edilir:

— **Sizden biri günah işlese, öyle ki, işlediği günahlar yer ile gök arasını doldursa, sonra da tevbe-istiğfâr edip Allah'a dönse, O, onun tevbesini kabûl eyler.**

Yezîd Rakkaaşî anlatır:

Bir defasında, Resûl aleyhisselâmın minberinden bize bir hitâbede bulunan Ebû Hüreyre (r.a.) şunları söyledi: Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin şöyle dediğini işittim:

Kıyâmet günü Allah, kendi indinde insanoğlunun en şereflisi olan Âdem'den üç husûsta özür diler. Buyurur ki:

1 — Ey Âdem, eğer ben, yalancıları lânetlememiş, yalan söylenmesine öfkelenmemiş ve yalan söyleyene azâp vereceğimi ilân etmemiş olsaydım; ayrıca, cehennemi cinlerin ve insanların günahkârları ile dolduracağıma dâir benden söz sâbit olmamış olsaydı bugün senin bütün soyuna merhamet ederdim. Onların hiç birine azâp etmezdim.

2 — Ey Âdem, senin soyundan cehenneme sokacaklarım ve azâp edeceklerim, kendilerini tekrâr Dünya'ya gönderdiğim takdirde hemen eski isyânkâr yaşayışlarına dönecek ve kat'iyyen tevbe - istiğfâr da etmiyecek olanlardır. Benim ilmimde bunlar malûmdur.

3 — Ey Âdem, ben seni, ben hüküm verirken, zürriyetin ile benim aramda hakem tâyîn ettim. Adâlet terâzîsinin yanında dur. Sana gösterilecek amellerine dikkatle bak. Her kimin ki zerre miktar hayrı fazla gelirse o cennetliktir. Böylece, benim, Cehennem'e ancak zâlimleri soktuğumu gör.

Hz. Âişe (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

Amel defterleri üç kısımdır:

1) **Allahın mağfiret edeceği amel defterleri.**

2) Allah'ın mağfiret etmiyeceği amel defterleri,

3) Allah'ın, içinden hiç bir şey terketmiyeceği amel defterleri.

Allah'ın afvetmiyeceği amel defterleri, içinde Allah'a eş-ortak koşulduğu yazılı olan amel defterleridir. Allah, kendisine eş-ortak koşulmasını aslâ afvetmez. Nitekim buyurur: Kim Allah'a eş-ortak koşarsa Allah ona Cenneti harâm kılar. Onun varacağı yer Cehennemdir.

Allah'ın afvedeceği amel defterleri, Allah'ın hakkı ile alâkalı suçların yazılı bulunduğu amel defteridir. Afvetmiyeceği amel defterleri ise, kul hakları ile dolu olan amel defterleridir.

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

— Kıyâmet günü bütün haklar sahiplerine ödenir. Hattâ boynuzlu koyundan boynuzsuz koyunun hakkı alınır.

Mâdem ki hak husûsunda durum budur. O halde kişi, hakkını yediği, haksız yere darılttığı, ezâ ettiği kişilerle helâllaşmalı, Allah'ın bile afvetmediği bu günahları amel defterinden silmenin yollarına bakmalıdır. Aksi takdirde kıyâmet günü onların hesâbını vermek zorunda kalacaktır. Eğer Allah ile kendisi arasında olan bir günah ise, yâni Allah'ın hakkı ile alâkalıysa bu takdirde Allah'ın merhametine sığınmalı, tevbe-istiğfâr edip bir daha o günahı işlememeğe azmeylemelidir. Allah dilerse onu afvedebilir. Kul hakları husûsunda ise durum böyle değildir. Tevbe-istiğfâr fayda vermez. Hakkına tecâvüz ettiği kişilerle helâllaşmadıkça onlardan mutlaka hesâba çekilir. Eğer Dünyâda onlarla helâllaşmadan gittiyse, kıyâmet günü o haklar karşılığında kendi iyi amellerinden alınarak hak sâhiplerine verilir. Nitekim bu husûs hadiste belirtilmiştir.

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Biliyor musunuz, benim ümmetimin müflisleri kimlerdir?

Ashâb dedi:

— Bizim nazarımızda müflis, ne parası, ne pulu ve ne de malı olmayandır.

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Benim ümmetimin müflisleri o kimselerdir ki, kıyâmet günü namazlariyle, oruçlariyle ve sâir ibâdetleriyle gelirler. Fakat bu arada kimine sövmüşler, kimine iftirâ etmişler, kiminin malını yemişler, kimini öldürmüşler, kimini dövmüşlerdir. Bunun için kısas yapılır. Haklarına tecâvüz ettikleri kişilere, alacakları haklar karşılığında onların hasenâtından yâni iyi amellerinin sevâbından alınarak verilir. Böylece, eğer ona vere buna vere, hasenâtından bir şey kalmazsa ve daha hak alacaklar olursa, bu sefer onların

günahları, alacakları hak karşılığında bu kişilere yükletilir. Sonra da Cehenneme gönderilirler.

Allah'dan hâlisâne bir şekilde isteriz ki, bizi tevbeye muvaffak etsin, ettiğimiz tevbede sâbit-kadem eylesin. Zîrâ tevbede sebat etmek, yâni tevbeyi bozmamak tevbe etmekten de zordur. Yine Allah bize hakkını yediğimiz, zulmettiğimiz kişilerle helâllaşmak ve bir daha kimsenin hakkına tecâvüz etmemek nasip eylesin...

Muhammed İbni Sîrîn şöyle der:

— Aman, bir hayır işleyip te sonra onu terketmekten sakın. Zîrâ tevbe edip te sonra tevbesini bozan ve iflâh bulan bir kimse görülmemiştir. Günahlardan dönen kişiye yaraşan; tevbesini bozmamak için ecelini gözlerinin önüne getirmek, geçmişte işlemiş olduğu günahlar üzerinde düşünmek, tevbe-istiğfârı çok yapmak, tevbe nimetini verdiği ve ona muvaffak ettiği için Allah'a şükretmek ve kıyâmet gününün sevâbı hakkında tefekkür eylemektir. Zîrâ şüphesiz ki âhıret sevabını düşünen güzel amellere işlemeğe daha çok rağbet eder. Âhıret azâbını düşünen de kötü, çirkin ve haram fiillerden kendisini alıkoyar.

Ebû Zer (r.a.) anlatır:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme dedim ki:

— Bize Mûsâ'nın suhufunda bulunanlardan haber ver.

Buyurdular: Orada altı cümle vardı. Onlar şöyleydi:

1) **Şaşarım o kimseye ki Cehennemi yakînen bildiği halde nasıl güler.**
2) **Şaşarım o kimseye ki öleceğini bildiği halde nasıl neş'elenir.**
3) **Şaşarım o kimseye ki hesâba çekileceğini bildiği halde kötülükleri nasıl işler.**
4) **Şaşarım o kimseye ki kaderi bildiği halde nasıl kederlenir.**
5) **Şaşarım o kimseye ki Dünyâ'yı ve onun ehl-i Dünyâ'ya bâki kalmadığını görür de onunla nasıl tatmîn olur.**
6) **Şaşarım o kimseye ki, Cenneti bilir de niçin cennete yaraşır güzel ameller işlemez. Lâ ilâhe illallah, Muhammedün Resûlüllah.**

Anlatırlar ki, bir gün Abdullah İbni Mes'ûd (r.a.) Kûfe kıyılarında bir yerden geçiyordu. Bir ara, bir kısım fâsıkların orada bir yerde toplanarak içki içip eğlenmekte olduklarını gördü. Aralarında Zazân isminde bir de şarkıcı vardı. Hem çalıp hem söyleyerek ayyâşları eğlendiriyordu. Güzel de bir sesi vardı. Abdullah İbni Mes'ûd (r.a.) onun bu güzel sesini işitince şöyle dedi:

— Ne güzel ses bu! Eğer şânı yüce olan Allah'ın kitâbını okuma husûsunda kullanılmış olsaydı!..

Ve, kaftanını başına bürüyerek geçti gitti. Fakat güzel sesli şarkıcı onun bir şeyler söylediğini duymuştu. Sordu:

— Kimdi bu geçen?

Dediler:

— Peygamberin ashâbından Abdullah İbni Mes'ûd.

Dedi:

— Neler söyledi o?

Dediler:

— «Ne güzel ses bu! Eğer şânı yüce olan Allah'ın kitâbını okuma husuûsunda kullanılmış olsaydı...» dedi.

İşte bu anda şarkıcının yüreğine bir heybet girdi. Hemen doğruldu. Elindeki çalgı âletini yere çarpıp kırdı. Abdullah İbni Mes'ûdun gittiği tarafa doğru sür'atle koşmağa başladı. Ona yetiştiğinde nefes nefese tıkanmıştı. Mendilini nefesinin önüne tutarak önünde durdu. Ağlıyordu. Abdullah İbni Mes'ûd ona hidâyet geldiğini anladı. Kendisini kucakladı. Bu sırada ikisi de ağlıyordu. Abdullah İbni Mes'ûd şöyle dedi:

— Şânı yüce olan Allah'ın sevdiğini ve günâhlardan dönmek nâsip ettiğini ben nasıl sevmem!..

Sonraları İbni Mes'ûd onun eğitim ve öğretimi ile de meşgul oldu. Kendisine Kur'ân okumasını öğretti. O da Kur'ân'dan ve ilimden büyük zevk almağa başladı. Öyle ki, ilimde zamanın ileri gelen kişileri arasına girdi. Nitekim Zazân, Abdullah İbni Mes'ûd'dan (r.a.) bir çok haberler nakletmiştir.

Bana babam anlatmıştı. Vaktiyle eski kavimlerden birinde ahlâksız bir kadın varmış. Kapısı dâimâ açık durur, güzelliği ile erkekleri ayartıp baştan çıkarırmış. Evinin önünden geçen herkes onu, açık kapının aralığından, içeride dâima bir somya üzerinde oturur görürmüş. Onu o güzelliği ile öylece gören herkes baştan çıkar, hemen oraya girmek istermiş. Her girmek isteyeni de birkaç kuruş karşılığında içeri alırmış. Bir gün, âbidlerden biri oradan geçerken gözü oraya ilişmiş. Onu somya üzerinde bütün güzelliği ile görünce şeytan kendisine hemen vesvese vermiş. Nefsi ile ne kadar mücâdele ettiyse de yine mağlûp olmuş, içeri girmek istemiş. Fakat ancak para karşılığında girilebileceğini söylemişler. Kendisinin parası da yokmuş. Gitmiş, şahsına âit bir elbiseyi satarak gelmiş ve girmiş. Ne zamanki o kötü kadının yanına oturmuş, işte o anda, geçmiş ibâdetleri bereketine Allah'ın lûtuf ve merhameti yetişmiş. O sırada Allah'ın, kendisini görmekte olduğu aklına doğmuş. İçine bir korku, bir dehşet saçılmış. Rengi atmış, vücûdu titremeğe başlamış. Bu değişikliği hisseden kadın, ne olduğunu sormuş. Âbid de, Rabbından korktuğunu, hemen oradan gitmesi gerektiğini söylemiş. Kadın önceleri onu alaya al-

mış. **«Herkes buraya girmek için can atar, sen de buradan kurtulmak için can atıyorsun!..»** demiş. Âbid de, **«Ben, Allah'dan korkuyorum. Başka hiç bir sebep yok. Verdiğim para da senin olsun. Geri almam. Yeter ki ben buradan çıkâyım!»** diye cevap vermiş. Bunun üzerine kadın ona, kim olduğunu ve nereden gelip nereye gittiğini sormuş. Âbid de kendisini tanıtmış ve köyünün adını vermiş. Sonra da çıkıp gitmiş. Giderken yolda çok hayıflanmış, ağlamış, sızlamış, yüzüne - gözüne topraklar serpmiş. O gittikten bir müddet sonra kötü kadının kalbine de bir korku, bir dehşet düşmüş. Kendi kendine, **«Bu, adamın hayâtında ilk meylettiği günah olduğu halde bu kadar korktu. Ben ise bunca zamandır günah işlemekteyim. Onun, kendisinden korktuğu Rabb benim de Rabbımdır. O, bir günaha meyletmekle bu kadar korkasra benim daha fazla korkmam gerekir...»** diyerek tevbe-istiğfar etmiş, işlemiş olduğu kötülüklere pişmanlık duymuş. Bir daha işlememeğe azmederek Allaha dönmüş. Hemen, açık durmakta olan kapısını kapayarak alelâde bir elbise giyip ibâdet etmeğe ve Allah'a lâyık kul olmağa koyulmuş. Bir müddet sonra kendi kendine demiş ki:

— Eğer gider o âbidi bulursam, dînimin esaslarını ve Allah'a daha iyi kulluk yapmayı bana öğretir. Hem de onun nikâhlı karısı olurum...

Giyinip örtünerek yola düşmüş. Sora sora âbidin köyünü bulmuş. Evine vararak onu sormuş. Âbide, bir kadının geldiğini ve kendisini görmek istediğini söylemişler. Fakat işlemeğe meylettiği günahın nedâmet ve sıkıntısından henüz kurtulamamış olan âbid, kadını görünce tanımış ve bir inilti kopararak düşüp ölmüş. Kadın büyük elem içinde dona kalmış. Sonra yakınlarına durumu anlatmış ve **«Abid'in bir yakını varsa beni nikâhlasın!»** demiş. Kendisine, sâlih bir kardeşi bulunduğunu, fakat hiç malımülkü olmadığını söylemişler. Kadın derhal onun zevceliğini kabûl etmiş. Evlenmişler. Yedi tane erkek çocukları olmuş. Hepsi de evliyâlık mertebesine ermişler.

———— o ————

ANA-BABA HAKKI

İbni Abbâs (r.a.) şöyle der:

— Anası - babası olup ta sabahleyin kalkınca onlara iyilik eden ve kendilerini incitmeyen hiç bir mümin yoktur ki, Allah onun için Cennet'te iki kapı açmasın. Allah böyle bir evlâddan râzı olur, hattâ onu da kendisinden hoşnut eder.

Bu sırada İbni Abbâs'a soruldu:

— Bu evlâd zâlim olsa da mı?

İbni Abbas (r.a.) dedi:

— Evet, zâlim olsa da...

Bunun bir de devâmı vardır ki, şöyledir:

— Anası - babası olup ta sabahleyin kalkınca onları üzen ve inciten hiç bir mümin yoktur ki, Allah onun için Cehennem'de iki kapı açmasın. Eğer bir tanesini incitirse bir kapı açar.

Bir defasında Mûsâ aleyhisselâm şöyle dedi:

— Yâ Rabbi, bana öğüt ver.

Allah buyurdu:

— Rabbının hukûkuna riâyet et.

Mûsâ aleyhisselâm dedi:

— Yâ Rabbi, bana öğüt ver.

Allah buyurdu:

— Ananın hakkını gözet.

Mûsâ aleyhisselâm dedi:

— Yâ Rabbi, bana öğüt ver.

Allah buyurdu:

— Ananın hakkını gözet.

Hz. Ömer (r.a.) anlatır:

— Bir defasında Resûlüllah'a bir adam gelerek, **«Yâ Resûlellah, ben cihâd etmek istiyorum,»** dedi. Allah Resûlü ona. **«Anan - baban hayatta**

mı?» diye sordu. Adam, «Evet!» dedi. Resûlüllah da, **«Git onlara iyi bak, memnun et. Böylece cihâd etmiş olursun.»** cevâbını verdi.

Bu haber, anaya - babaya bakıp onlara iyilik etmenin de cihâd kadar fazîletli olduğuna delâlet eder. Çünkü Resûl aleyhisselâm, cihâd karşılığında anaya - babaya iyilik etmeyi emir buyurmuşlardır. Demek ki cihâd olmadığı zamanlarda bir kimse. İtinâ ile anasına - babasına bakar, onları memnûn ve hoşnut ederse sanki cihâd yapmışcasına sevâba girer.

Sahâbeden biri Peygamberimize sordu:

— Yâ Resûlellah, kime iyilik edeyim?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Anana.

— Sonra?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Anana.

Sahabî sordu:

— Sonra?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Anana.

Sahabî sordu:

— Sonra?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Babana. Sonra da sırasıyle diğer yakınlarına...

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Allah, anaya - babaya karşı üf demekten daha ufak bir şeyi bile meneder. Anasının - babasının hukukuna riâyet etmeyen istediğini yapsın, aslâ Cennet'e girmeyecektir. Anasına - babasına iyilik edip onları kendinden hoşnut ve râzı eyleyen de aslâ Cehennem'e girmeyecektir.

Eğer şânı yüce olan Allah, anaya - babaya hürmet etmeyi Kur'ân'da zikretmemiş ve onlara iyi muâmelede bulunmayı öğütlememiş olsaydı, ebeveyne hürmetkâr olmanın zarûreti akıl ile de bilinirdi. Ana ile babanın muhteremliği ve haklarına riâyet etmek gerektiği yalnız akıl ile bilinirse, ya bir de şânı yüce olan Allah İncil, Zebûr, Tevrât ve Kur'ân gibi kitaplarının hepsinde onların hukukundan bahsederse durum ne olur? Gerçekten Allah, ana ile babanın muhteremliği ve haklarının bilinmesi husûsunda kitaplarının hepsinde kesin emirler vermiş, peygamberlerine vahiylerde bulunmuş ve nasîhatlar etmiştir. Ayrıca, kendisinin rıza ve hoşnutluğunu, ebeveyninin evlâdından olan memnûniyetine bağlamış kendisinin kuluna öfkelenmesini de ebeveynin evlâdından memnûn olmamasına bağlamıştır. Demek oluyor ki, eğer bir ana-baba evlâdından mem-

nun değilse ondan Allah da memnun değildir. Eğer bir ana-baba evlâdından memnun ve râzı ise ondan Allah da memnun ve râzıdır. Denir ki:

— Üç âyette ikişer şey mutlaka bir arada geçmektedir. Allah, onların her ikisi de yerine getirilmedikçe yalnız birini kabul etmez. Bunlardan biri, **«Dosdoğru namaz kılın, zekât verin** - Bakara sûresi, âyet: 42-» meâlindeki âyetlerdir. Buna göre, bir kimse namazını kılar fakat malının zekâtını vermezse onun namazı makbul değildir. İkincisi, **«Allah'a ve O'nun Resûlüne iâtat edin** - Enfâl sûresi, âyet: 46-» meâlindeki âyetlerdir. O halde bir kimse Allah'a itâat eder fakat Resûlünü dinlemezse onun bu itâatı makbul değildir. Üçüncüsü, **«Biz insana ebeveynini tavsiye ettik. Anası onu, za'f üstüne za'f ile taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl sürmüştür. Bana ve ebeveynine şükret** - Lokmân sûresi, âyet: 14-» meâlindeki âyetlerdir. O halde bir kimse, Allah'a karşı mükellef bulunduğu vazifeleri yapsa fakat anasına - babasına karşı mükellef bulunduğu vazîfeleri yapmasa ve onları memnun etmese, Allah'a karşı yapmış oldukları da makbul sayılmaz. Buna delîl Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellemden rivâyet edilmiş olan bir haberdir. Allah Resûlü buyurur:

— **Evlâdın anaya - babaya âsî olması hâlinde eğer onlar ona lânet ederlerse, bu lânet, evlâdı kendilerinden koparır. Kim ki ebeveynini râzı ederse yaratanını da râzı etmiş olur. Kim de ebeveynini üzerse yaratanını öfkelendirmiş olur. Kim ki anasına - babasına yetişir de onlara bakmaz, iyilik etmez ve kendisinden râzı eylemezse Cehennem'e girer. Allah korusun.**

Resûl aleyhisselâma soruldu:

— **Hangi ameller daha şerefli ve fazîletlidir?**

— **Buyurdular:**

— **Vaktinde kılınan namaz, bundan sonra, anaya - babaya yapılan iyilik. Bundan sonra da Allah yolunda cihâd.**

Kişinin, anasının - babasının yanında yerli - yersiz konuşmaması, onların arzusu öyle olmadıkça önlerinden ve yanlarından gitmemesi, tıpkı bir kölenin, efendisinin arkasından gitmesi gibi ebeveyninin arkasından yürümesi lâzımdır.

Bir defasında Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme bir adam geldi ve, **«Yâ Resûlellah, anam iyice ihtiyarladı. Ben onu kendi ellerimle yediriyor, içiriyor, sırtımda taşıyorum. Hâsılı her türlü ihtiyâcını karşılıyorum. Mükâfata hak kazandım mı?»** dedi. Resûl aleyhisselâm ona cevaben, **«Hayır, bu senin yaptıkların, ananın senin üzerindeki haklarının yüzde birine bile karşılık değildir. Fakat sen iyilik ediyorsun. Allah sana, bu az iyilik karşılığında çok sevap verir!»** buyurdular.

Bir hikmette şöyle yazılıdır:

— Anasına karşı gelen mel'undur, babasına karşı gelen mel'undur, hak-yoldan ayrılan melundur. Allah'ın ismini anmadan hayvanı kesen melundur, sınır kakıcılığı yapanlar mel'undur.

Peygamberimiz aleyhisselâm şöyle buyurur:

— **Kişinin, ebeveynine sövmesi günahların en büyüklerindendir.**

Enes İbni Mâlik (r.a.) anlatır:

— Resûlüllah henüz hayattayken Alkame adında bir genç vardı. Çok çalışkan ve çok hayırsever idi. Bir ara hastalandı. Hastalığı artınca karısını Resûlüllah'a göndererek haber vermesini söyledi. Karısı Resûlüllaha vardı ve, **«Yâ Resûlellah, kocam çok hasta, ölüm hâlinde. Durumunu size haber vermeğe geldim.»** dedi. Peygamberimiz, Bilâl-i Habeşî ile Ali, Selmân ve Ammâr'a, **«Alkamenin evine gidip bakın, ne halde?»** dedi. Onlar gittiler. Evine girdiler. Ağır olduğunu gördüler. Kendisine, **«Lâ ilâhe illallah, Muhammedün Resûlüllah.»** demesini söylediler. Fakat dili açılmadı. Ölmek üzere olduğuna da kanaatleri hâsıl olunca onun durumunu haber vermesi için Bilâl-i Habeşî'yi hemen Resûlüllah'a yolladılar. Bilâl gitti. Resûlüllah'ı durumdan haberdar etti. Allah Resûlü, Alkame'nin ebeveyninin hayâtta olup-olmadığını sordu. Babasının öldüğünü, yaşlı annesinin ise sağ olduğunu söylediler. Allah Resûlü, Bilâl'i hemen Alkame'nin annesine göndererek, gelebilecekse kendisine kadar gelmesini, gelemiyecekse kendisinin oraya varacağını söylemesini tenbihledi. Bilâl gitti. Alkame'nin annesine Allah Resûlünün selâmını söyleyerek durumu anlattı. Alkame'nin annesi, **«Hiç Allah'ın Resûlünün bizim ayağımıza gelmesi olur mu. Bizim ona gitmemiz lâzım!»** diyerek giyindi, bastonunu aldı ve doğruca Resûlüllah'ın evine vardı. İçeri girince selâm vererek Resûlüllah'ın önüne oturdu. Allah Resûlü de onun selâmını aldıktan sonra hemen söze başlayarak oğlu Alkame hakkında kendisine soracağı sorulara doğru cevap vermesini, doğru cevap vermediği takdirde keyfiyetin vahiy ile kendisine bildirileceğini ifâde etti ve Alkame'nin hayâtından bahsetmesini istedi. O da, oğlunun, namazını kıldığını, orucunu tuttuğunu ve her türlü iyiliği büyük bir aşk ve şevkle yaptığını, çok sadakalar verip hayırlar işlediğini söyledi. Bunun üzerine Resûl aleyhisselâm, kendisi ile aralarının nasıl olduğunu sordu. Alkame'nin annesi, **«Yâ Resûlellah, ben ona kırgınım.»** dedi. Peygamber aleyhisselâmın bu kırgınlığın sebebini sormasına karşılık olarak ta, **«Hep karısını dinliyor, beni dâima tersliyor, hiç bir arzumu yerine getirmiyor.»** cevabını verdi. Alkame'nin annesinden bu sözleri dinleyen Resûlüllah şöyle dedi:

— Anasını incitti, **Lâ ilâhe illallah** diyemedi. Dili tutuldu,

Sonra, Bilâl-i Habeşî'ye, hitâben, **«Git bir yığın odun topla. Onu ateşle yakayım.»** buyurdu. Allah Resûlünden bu sözü işiten Alkame'nin annesi de, **«Ya Resûlellah, o benim oğlum ve gönlümün meyvesidir. Onu be-**

nim gözlerimin önünde yakacak mısın? Buna yüreğim nasıl dayanır?» dedi. Resûl aleyhisselâm ona şu cevâbı verdi:

— Ey Alkame'nin annesi, Allah'ın azâbı daha şiddetli ve daha devamlıdır. Sen içinden, Allah'ın onu mağfiret eylemesini istiyorsun. O halde ona kırgın olmadığını açıkla. Hukûkunu helâl et. Varlığım kudret elinde bulunan Allah'a yeminle söylerim ki, sen ona kırgın oldukça, onun ne namazı, ne orucu, ne de diğer iyilikleri kendisine fayda vermez...

Bunun üzerine Alkame'nin annesi ellerini göğe kaldırdı ve, **«Yâ Resûlellah, Allah'ı seni ve şu anda burada bulunanları şâhid tutuyorum ki, ben Alkameden râzıyım, ona haklarını helâl ettim.»** dedi. Alkame'nin annesinden bu sözleri duyan Resûlüllah hemen Bilâl'e şunları söyledi:

— Yâ Bilâl, git bak. Alkame **Lâ ilâhe illallah** diyebiliyor mu? Belki de annesi, Resûlüllah'dan utanarak içinde olmayanı söylemiş, hakkını helâl etmek içinden gelmediği halde öyle deyivermiştir.

Bilâl hemen gitti. Alkame'nin evine vardı. Daha kapıdan girerken onun, **«Lâ ilâhe illallah, Muhammedün Resûlüllah.»** demekte olduğunu işitti. İçeri girince Alkame'nin yanındakilere, **«Alkame'nin annesinin kırgınlığı, şehâdet söylemeğe karşı onun dilini perdeledi. Hakkını helâl edip râzı olması ise dilini açtı.»** dedi. Aynı gün biraz sonra Alkame vefat etti. Bu arada Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem geldi. Cenâzenin yıkanıp kefenlenmesini emretti. Yıkandı, kefenlendi. Resûl aleyhisselâm namazını kıldırdı ve defnedildi. Definden sonra Resûlüllah kabrin başında durarak halka şunları söyledi:

— Ey Muhâcirler, ey Ensâr! Kim karısını annesine daha üstün tutarsa Allah'ın lâneti onun üzerinedir. Onun diğer ibâdet ve iyiliklerinin de kendisine bir faydası yoktur, kabûl olunmaz.

Ana - baba hakkı mevzûunda Allah şöyle buyurur:

— **Rabbın, «kendisinden başkasına ibâdet etmeyin. Anaya-babaya iyi muâmele edin» diye hükmetti. Eğer onlardan biri veya her ikisi senin yanında ihtiyârlığa ererse, sakın onlara «öf» bile deme. Onları azarlama. Onlara çok yumuşak ve tatlı söz söyle. Onlara acıyarak tevâzû kanadını indir ve, «Yâ Rabbi, onlar beni çocukken nasıl bakıp büyüttülerse sen de kendilerine öylece merhamet eyle!» de** (Isrâ sûresi, âyet: 23, 24).

Tâbiînden biri (r.a.) şöyle der:

— Kim ki her gün beş vakit namazdan sonra ebeveyni için duâ ederse onların hakkını ödemiş olur. Zîrâ şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **Bana ve anana - babana şükret. Dönüşün ancak bana** (Allah'a) **dır** (Lokman sûresi, âyet: 14)

Allah'a şükretmek, günde beş vakit namaz kılmaktır. Ebeveyne şükretmek ise, beş vakit namazın peşinden onlara duâcı olmaktır. Yine Allah buyurur:

— **Rabbınız sizin içlerinizdekini en iyi bilendir** (yani ana ve babanıza karşı ne gibi niyetler beslediğinizi en iyi şekilde bilir. **Eğer siz iyi kimseler olursanız şüphesiz ki Allah da dâimâ kendine dönenleri ve çok tevbekâr olanları cidden yarlığar.** (yâni siz ebeveyninize iyilik eder, onları incitmekten vazgeçerseniz, bunun karşılığında Allah size ecirler verir, diğer günahlarınızı mağfiret eyler.) Isrâ sûresi, âyet: 25)

Denir ki: Ebeveynin, evlâdı üzerinde on hakkı vardır. Birincisi, yiyecek ihtiyâçlarını temin etmesidir. İkincisi, gücü yetiyorsa giyecek ihtiyâçlarını karşılamasıdır. «...**Onlarla dünyâda iyi geçin** - Lokmân sûresi, âyet: 15-» meâlindeki âyetin tefsîri husûsunda Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurmuşlardır:

— «**Onlarla iyi geçinmek**» acıkdıkları zaman doyurmak, çıplak kaldıkları zaman giydirmek demektir.

Üçüncüsü, hizmete muhtaç oldukları zaman onlara hizmet etmesidir. Dördüncüsü, kendisini çağırdıklarında hemen koşup emirlerine hazır olmasıdır. Beşincisi, günah yâhut gıybet gibi bir şey olmadıkça, emirlerini hemen yerine getirmesidir. Altıncısı, onlarla mülâyimce konuşması, sert ve kaba sözler söylememesidir. Yedincisi, kendilerini isimleriyle çağırmamasıdır. Sekizincisi, yolda giderken önlerinden değil, arkalarından yürümesidir. Dokuzuncusu, kendisi için istediği bir şeyi onlar için de istemesi, kendisine hoş görmediği bir şeyi onlara da hoş görmemesidir. Onuncusu, her ne zaman kendisi için duâ ederse, Allah'ın kendilerini mağfiret eylemesi için onlara da duâ etmesidir. Şânı yüce olan Allah, Nûh aleyhisselâmdan hikâyeten şöyle buyurur:

— **Yâ Rabbi; beni, anamı-babamı, îmân etmiş olarak evime giren kimseleri, îmânlı erkekleri ve îmânlı kadınları sen mağfiret eyle (Nûh sûresi, âyet: 28).**

Yine İbrâhim aleyhisselâmdan hikâyeten buyurur:

— **Ey Rabbımız, kıyâmette hesap ortaya çıkacağı gün beni, anamıbabamı ve bütün îmân edenleri mağfiret et** (İbrâhim sûresi, âyet: 41).

Sahâbeden biri şöyle der:

— Ebeveyn için duâyı terketmek, kişinin geçim darlığına sebep olur.

Ebeveyn öldükten sonra onları memnûn ve râzı etmenin mümkün olup olmadığı soruldu. Şu cevap verildi:

— Evet, mümkündür. Ebeveyni ölmüş olan evlâd, onları üç şeyle kendisinden memnûn ve râzı edebilir:

1' Kendisi sâlih bir insan olmak için gayret sarfeder. Zîrâ ebeveyni en çok sevindiren şey, evlâdlarının sâlih bir insan olmasıdır.

2) Yakınlarını, akrabalarını ziyâret eder. Onlarla iyi ve hoş geçinir.

3) Onlar için istiğfâr eder, Allah'ın kendilerini mağfiret eylemesi için duâlar yapar, sadakalar verir, hayırlar işler.

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Her insan ölünce amel defteri kapanır. Ancak, üç türlü insanın amel defterinin sevap köşesi, kendisi öldükten sonra da açık kalır. Bu üç çeşit insandan biri, insanların devamlı faydalanabileceği hayır müesseseleri yapan kişidir. İkincisi, faydalı ilim öğrenip öğreten kişidir. Üçüncüsü de, kendilerinin mağfireti için duâ edecek sâlih evlâd yetiştiren analar - babalardır.**

Yine Peygamberimiz aleyhisselâm buyurur:

— **Baban hayatta iken devamlı onun ziyâretine gelen kimseye ziyâreti kesme. Eğer böyle yaparsan, bu hareketinle kendi nûrunu söndürmüş olursun. Zirâ senin muhabbetin, babanın muhabbetidir.**

Bir defasında Seleme oğullarından bir adam Resûlüllah'a gelerek:

— **Yâ Resûlellah, benim anam - babam öldü. Onlara benim yapacağım bir iyilik var mı? dedi.**

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— **Evet, var. Onlar için Allah'dan mağfiret dileyeceksin. Onların hayattâ iken yapmış oldukları va'dler mevcutsa onları yerine getireceksin. Dost ve ahbaplarına ikrâmlarda bulunacaksın. Yakınlarını ziyâret edeceksin.**

———— o ————

EVLÂD HAKKI

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Evlâdın, babası üzerinde üç hakkı vardır. Bunlar, doğduğu zaman ona iyi bir isim koyması, kavrayacak duruma gelince Kur'ân'ı öğretmesi, evlenme çağına erişince de evlendirmesidir.**

Bir defasında, yanında oğlu olduğu halde, Hz. Ömer'e (r.a.) bir adam geldi ve, **«Yâ Ömer, bu oğlum bana karşı geliyor.»** dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer, oğlana, **«Babana karşı gelmeğe Allah'dan korkmuyor musun? Babanın, evlâdı üzerinde şöyle şöyle hakları vardır»** dedi. Bu sırada oğlan sordu:

— Ey müminlerin emîri, evlâdın, baba üzerinde hiç hakkı yok mudur?

Hz. Ömer cevap verdi:

— Olmaz olur mu hiç! Elbette vardır. Bu haklardan biri, babanın, temiz ve asîl bir hanımla evlenmiş olmasıdır. Eğer erkek, bayağı bir kadınla evlenmiş olursa, bu hâl, ondan doğacak çocuklar için bir âr meselesi olur. Evlâdın, babası üzerindeki haklarından biri de kendisine iyi bir isim koymasıdır. Ve nihâyet, evlâdına Kur'ân'ı öğretmesidir.

Hz. Ömer'den bu sözleri dinleyen oğlan dedi ki:

— Vallahi benim anam asîl bir kadın değildir. Dörtyüz dirhem mukabilinde babamın satın aldığı Sind'li birisidir. Sonra, bana güzel bir isim değil, bil'akis çirkin bir isim koymuştur. Ayrıca bugüne kadar bana Kur'ân'dan bir âyet bile öğretmemiştir.

Oğlan sözünü bitirince Hz. Ömer bu sefer babasına döndü ve, **«Oğlum bana karşı geliyor, diyorsun. Halbuki o sana karşı gelmezden önce sen ona karşı gelmişsin. Haydi git.»** dedi.

Babam, Semerkand ulemâsından olan Ebû Hafs'ın hayatından şöyle bir sahne anlatmıştı.

— Bir gün Ebû Hafs'a bir adam gelmiş ve, **«Oğlum beni dövdü, incitti»** demiş. Bir evlâdın babasını dövmesine hayret eden Ebû Hafs, **«Sübhânellâh! Oğul mu babayı dövdü?»** diye sormuş. Adam, **«Evet, oğlum beni dövdü, incitti»** diye tekrarlamış. Bunun üzerine Ebû Hafs, **«Ona terbiye verdin, ilim - irfan öğrettin mi?»** diye sormuş. Adam, **«Hayır!»** cevâbını vermiş. Ebû Hafs, **«Kur'ân'ı ve Kur'ân ahlâkını öğrettin mi?»** demiş. Adam, yine **«Hayır!»** diye cevap vermiş. Bu sefer Ebû Hafs, oğlunun ne iş yaptığını sormuş. Adam, çiftçilikle uğraştığını söylemiş. Kendisini oğlunun niçin dövdüğünü bilip - bilmediği sorusunu da **«Bilmiyorum!»** diye cevaplandırmış. Neticede Ebû Hafs kendisine şunları söylemiş:

— Belki de o, sabahleyin kalkmış, eşeğine binerek öküzleri önüne katmış, köpeğini de peşine takmış tarlaya gitmek üzere yola koyulmuştur. Kur'ân okumasını bilmediği için başlamıştır şarkı söylemeğe. Sen de bu sırada ona çarpmışsındır, seni öküz zannedip vurmuştur. Allah'a şükret ki kafanı kırmamış...

Birisi bir yerde babasını dövüyormuş. Etraftan yetişenler, «Bu ne hâl?» diye sormuşlar ve dövüleni kurtarmak istemişler. Fakat dövülen şahıs, onlara hitâben şöyle demiş:

— Bırakın! Ben burada babamı döverdim. Şimdi de aynı yerde evlâdım beni dövüyor. Onun suçu yok. Ben kendi yaptığımın cezâsını çekiyorum.

Bir hakim şöyle der:

— Anasına - babasına âsî olan, evlâdından hayır görmez. İşleri hakkında istişâre etmeyen ihtiyâcını elde edemez. Âilesini idâre etmeyen hayâtın zevkini bulamaz.

Peygamberimiz şöyle buyurur:

— **Evlâdının iyiliği üzerine ona yardımcı olan ebeveyne Allah rahmet eylesin.**

Sâlihlerden biri, oğluna, «Şunu yap, bunu yap!» diye hiç emretmezdi. Kendisine bunun sebebi sorulduğunda şu cevabı verdi:

— Bir şey istersem, yapmaz da bana karşı gelir ve dolayısıyle Cehennem'e müstahak olur, diye korkuyorum. Ben, evlâdımın ateşte yanmasını istemem.

Fudayl İbni Iyâz şöyle der:

— Anaya - babaya iyilik etmek, akraba ve dostlara ziyârette bulunmak âile efradı ile iyi geçinmek, helâl kazançlarla yaşamak, muhtaçlara ve ahbâba yedirip - içirmek, dilini hıfzetmek ve evine bağlı olmak insanlık hasletlerindendir.

Resûlüllah sallalâhü aleyhi ve sellem buyurur:

Dört şey, kişinin saâdetindendir.

1) Zevcesinin sâliha olması,

2) Evlâtlarının iyi insanlar olması,

3) Dost ve ahbâplarının iyi insanlar olması,

4) Rızkının kendi bulunduğu mahalde kazanılır olması.

Enes İbni Mâlik (r.a.) şöyle der:

Yedi şey vardır ki, onlardan birini yapmış olan kimse öldükten sonra dahi ecir kazanır:

1 — Kim bir câmi yaptırırsa orada namaz kılınmakta devam edildiği sürece o kimse sevap kazanır.

2 — Kim bir su getirtip çeşme yaptırırsa, insanlar ondan su içtiği müddetçe o kimse ecir alır.

3 — Kim Kur'ân'ı yazar ve okunmasını sağlarsa, o mushaf okunduğu sürece o kimse sevap kazanır.

4 — Kim bir kuyu kazıp su çıkarırsa o kuyu durduğu ve insanlar ondan faydalandığı müddetçe sevap kazanır.

5 — Kim bir meyve ağacı dikerse, insanlar ve kuşlar onun meyvesinden yediği sürece kendisine sevap yazılır.

6 — Kim faydalı bir ilim öğretirse bu ilimden faydalanıldığı sürece ecir kazanır.

7 — Kim hayırlı ve kendisine duâ - istiğfar edecek bir evlâd bırakırsa o yaşadıkça ebeveyni ecir ve sevap kazanır. Evlâdın alacağı ecir ve sevap ta eksilmez. Ebeveyn, evlâdına Kur'ân'ı öğretir ve onu sâlih bir insan yaparsa durum budur. Bir de bunun tersi vardır. Eğer ana - baba evlâdlarına Kur'ân'ı öğretmezler, onu sâlih bir insan olarak yetiştirmezler, bil'akis fısk-u fücur yolunda bir insan olarak yetiştirirlerse, bu sefer de o hayâtta oldukça yapacağı kötülüklerin günahı ebeveynine yazılır. Evlâda yazılacak günahtan da hiç eksilmez.

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

Nebi sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Her insan ölünce amel defteri kapanır. Ancak üç sınıf insanın öldükten sonra da amel defterinin sevap köşesi açık kalır. Bunlardan biri, halkın devamlı faydalanabileceği hayırlı kuruluşlar yapan insandır. İkincisi, faydalı ilim öğrenip öğreten insandır. Üçüncüsü de, kendilerine hayır duâ edecek sâlih evlâd yetiştirmiş olan ana - babalardır.**

———— o ————

SILA-I RAHİM

Ebû Eyyüp (r.a.) anlatır:

— Bir defasında bir göçebe Arap, Peygamberimiz aleyhisselâma geldi. Devesinin yularını tutarak, «Yâ Resûlellah, beni Cennet'e yaklaştırıp, Cehennem'den uzaklaştıracak şeyi bana söyler misin? dedi. Resûl aleyhisselâm ona şu cevâbı verdi:

— Seni Cennet'e yaklaştırıp Cehennem'den uzaklaştıracak şeyler; yalnız Allaha ibâdet etmen, O'na, hiç bir şeyi eş - ortak koşmaman, namaz kılmân, zekât vermen ve sıla-i rahim yapman (= dost, ahbâb, akrabâ ve taallükata ziyâretlerde bulunman, onlarla bağlarını koparmaman) dır.

Ebû Evfâ oğlu Abdullah (r.a.) anlatır:

Bir Arefe akşamı biz, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemin yanında oturuyorduk. Resûl aleyhisselâm şöyle buyurdu:

— **Akrabasından herhangi biriyle dargın olarak akşamı eden, benim meclisimde oturmasın, kalksın.**

Hiç kimse kalkmadı. Sadece arka taraflarda oturmakta olan birisi kalktı, gitti. Kısa bir müddet sonra geri geldi ve meclise oturdu. Bu sırada Resûl aleyhisselâm kendisine sordu:

— **Ne o? Meclisten senden başka kalkan olmadı?**

Adam dedi:

— **Ey Allah'ın Nebîsi, bir teyzem vardı. Benimle konuşmazdı. Söylediklerini duyunca hemen kalkıp ona gittim. Bana, «Hayrola -Sen gelmezdin böyle hiç. Bir şey mi var?» dedi. Ben de kendisine sizin söylediklerinizi anlattım. Bunun üzerine o, benim için mağfiret talebinde bulundu. Ben de onun için mağfiret talebinde bulundum. Onun bu sözlerinden sonra Resûl aleyhisselâm şöyle buyurdular:**

— **İyi yaptın. Otur. Haberiniz olsun, aralarında akrabasıyle dargın kişiler bulunan bir topluluğa Allah'ın rahmeti inmez...**

Bu hadis, akrabâ - taallukat ile bağları koparmanın büyük bir günah olduğuna delâlet eder. Zîrâ böyle bir durum, hem akraba - taallukatiyle bağlarını koparmış durumda olan kişinin, hem de beraberindekilerin Allah'ın rahmetinden mahrum kalmalarına sebep olmaktadır. O halde, herhangi bir sûretle bu duruma düşmüş olan bir müslümanın, hemen bu gidişe son vermesi, işlediği bu hatâdan ötürü Allah'dan mağfiret dilemesi ve bağları koparmış olduğu akraba - taallükatını ziyaret etmesi gerekir. Zîrâ birinci hadiste görüldüğü gibi, Resûl aleyhisselâm, sıla-i rahimin, kişiyi Allah'ın rahmetine yaklaştırdığını ve Cehennem'den uzaklaştırdığını beyân buyurmaktadır. Yine Peygamberimiz aleyhisselâm buyurur:

— **Sıla-i rahîm kadar, sevâbı çabucak verilen bir iyilik daha yoktur. Zulmetmek ve sıla-i rahimi terketmek öyle birer günahtır ki, Allah onları işleyenleri hemen bu dünyâda cezâlandırır. Ayrıca âhıret için de azâp hazırlar. Allah tarafından cezâları hemen verilmeğe onlardan daha lâyık bir günah yoktur.**

Bir defasında Peygamberimize bir adam geldi ve:

— Yâ Resûlellah, benim akrabâlarım, yakınlarım var. Ben onları ziyâret ediyorum, fakat onlar benimle olan bağlarını kesiyorlar. Ben onları afvediyorum, onlar bana zulmediyorlar. Ben onlara iyilik ediyorum, onlar bana kötülük ediyorlar. Ben de onlara aynen mukâbele edeyim mi?

Dedi. Peygamberimiz, «**Hayır!**» dedi. «**O takdirde aranızda fark kalmaz. Zirâ sen böyle davrandığın müddetçe Allah'ın yardımı senden asla kesilmez..**»

Denir ki:

Üç şey, Cennet ehlinin ahlâkındandır. Bunlar yalnız şerefli kişilerde bulunur:

1) Kendisine kötülük edene iyilik etmek,
2) Kendisine zulmedeni afvetmek,
3) Kendisini mahrûm edene bol bol vermek.

Dahhâk İbni Müzâhim, «**Allah dilediğini mahveder, dilediğini vücûda getirir. Her olacak şeyin aslı O'nun nezdindedir** -Ra'd sûresi âyet: 39-» meâlindeki âyetin tefsiri hakkında şöyle der:

— İnsan vardır, sıla-i rahîm yapar. Halbuki ömründen üç gün kalmıştır. Sıla-i rahîm yaptığı için Allah onun bu üç günlük ömrüne otuz yıllık ömür bereketi verir. Yine insan vardır, sıla-i rahimi terkeder. Daha otuz yıllık da ömrü vardır. Fakat sıla-i rahimi terkettiği için Allah onun otuz yıllık ömrünün bereketini üç güne indirir.

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurur:

— **Kadri ancak duâ yükseltir. Ömrü ancak yapılan iyilikler bereketlendirir. Ve, şüphesiz ki kişi, işleyeceği günahlardan ötürü rızıktan mahrûm kalır.**

Abdullah İbni Ömer (r.a.) şöyle der:

— Kim ki Rabbından korkarak kötülüklerden el çeker ve akrabâ - taallukatı ile bağlarını devam ettirirse ömrü berektli olur, serveti artar, âile efradı kendisini sever.

Ömrün artıp - artmıyacağı husûsunda çeşitli fikirler serdedilmiştir. Kimilerine göre, sıla-i rahimi terketmiyenin, yâni akraba - taallukatı ve dostları ile yakınlık bağlarını koparmıyanların gerçekten ömürleri artar. Kimilerine göre ise, kişi için tâyin ve tesbit edilen ecel değişmez. Zîrâ şânı yüce olan Allah Kur'ân'da, «...**Ecelleri geldiği zaman insanlar, ne bir sâat geri kalabilirler ne de öne geçebilirler** - Nahl sûresi, âyet: 61-» buyurmaktadır. Buna göre ecel değişmez. Fakat sıla-i rahime riayet edenler öldükten sonra da amel defterlerinin sevap köşesine sevap yazılır. Kişi öldükten sonra da amel defterinin sevap köşesine sevap yazılınca sanki onun ömrü artmış demektir.

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemden rivâyet edilen bir hadîs şöyledir:

— **Allah'dan korkunuz. Kötülüklerden elinizi çekiniz. Akrabâ - taallukat ile yakınlık bağlarını devam ettiriniz. Böyle yapmanız sizin için Dünyada daha devamlı, ahırette ise daha hayırlıdır.**

Şöyle denirdi:

— Eğer bir yakının var da ona gitmiyor ve bir şeyler vermiyorsan sıla-i rahimi terketmişsin demektir.

Şânı yüce olan Allah'ın inzâl buyurduğu suhufların birinde şöyle denmekteydi:

— Ey insanoğlu, malın ile akrabâ-taallukatı ziyâret et. Eğer malında cimrilik yaparak onlara bir şey götürmezsen, yahut onlara verecek kadar bir şeyin olmazsa, o takdirde hiç değilse ayaklarınla yürüyerek onlara ziyârette bulun.

Resûl aleyhisselâm şöyle buyurur:

— **Sadece bir selâm ile de olsa, sıla-i rahim yapınız. Akrabâ-taallukatınızı ziyâret ediniz.**

Mehrân oğlu Meymûn der ki:

Üç şeyde, müslüman da müslüman olmayan da müsâvidir:

1) Birisine bir taahhüdde bulunduysan bu taahhüdüne sâdık kal, onu yerine getir. Kendisine taahhüdde bulunduğun kimse ister müslüman olsun, isterse kâfir olsun. Zîrâ söz, Allah içindir.

2) Seninle arasında akrabâlık bulunan kişilere ziyârette bulun. Onlarla yakınlık bağlarını koparma. O kişiler ister müslüman olsunlar, isterse kâfir.

3) Sana güvenip emânet edene hıyânet etme. Emâneti yerine getir. O kimse ister kâfir olsun, isterse müslüman.

Tevratta şöyle yazılıydı:

— Ey insanoğlu, Rabbından kork. Anana - babana iyilik et. Akrâbataallukatına ziyârette bulun, onlarla yakınlık bağlarını koparma. Eğer böyle hareket edersen, ömrünü bereketlendirir, işlerini kolaylaştırır, güçlükleri uzaklaştırırım...

Şânı yüce olan Allah, Kitabı Kur'ânın muhtelif âyetlerinde sıla-i rakimden bahsetmiş, akrabâ - taallukat ile yakınlık bağlarının koparılmamasını emir buyurmuştur:

— **...Kendisinin adını öne sürerek birbirinize dileklerde bulunduğunuz Allah'dan ve akrabâlık bağlarını koparmaktan sakının. Çünkü Allah sizin üzerinizde tam bir gözeticidir** (Nisâ sûresi, âyet: 1).

— **Akrabaya, yoksula, yolda kalmışlara hakkını ver** (Isrâ sûresi, âyet: 26).

— **Şüphesiz ki Allah; adâleti, iyiliği, hâssaten akrabâya muhtaç oldukları şeyleri vermeyi emreder. Kötü şeylerden, haramdan, zulümden meneder. Allah size bu sûretle öğüt verir ki iyice dinleyip anlayarak tutasınız** (Nahl sûresi, âyet: 90).

Maz'ûn oğlu Osman (r.a.) anlatır:

— Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem benim arkadaşım ve dostum idi. Önceleri ben, kendisinden utandığım için, müslüman olmuştum. Zîrâ beni boyuna Allah'a ve müslüman olmağa dâvet ediyordu. Onun bu ısrârlı dâvetleri karşısında İslâmlığı kabul etmiştim. Fakat müslümanlık kalbime iyice yerleşmiş değildi. Bir gün yanında oturmaktaydım. Konuşuyorduk. Bir ara öteye döndü. Sanki yanında birisiyle konuşuyordu. Sonra tekrar bana dönerek, «**Vahiy meleği Cebrâil aleyhisselâm geldi.**» dedi ve şu âyeti okudu:

— **Şüphesiz ki Allah; adâleti, iyiliği, hâssaten akrâbaya muhtaç oldukları şeyleri vermeyi emreder. Kötü şeylerden, haramdan, zulümden meneder. Allah bu sûretle öğüt verir ki iyice dinleyip anlayarak tutasınız** (Nahl sûresi, âyet: 90)

İşte bu anda ben çok sevindim. Müslümanlık iyice kalbime yerleştı. Hemen Allah Resûlünün yanından kalkarak doğruca amcası Ebû Tâlib'e gittim. Dedim ki:

— Biraz önce kardeşinin oğlunun yanındaydım. O sırada kendisine şu âyet nâzil oldu.

Bunun üzerine Ebû Tâlib şunları söyledi:

— Muhammed'e tâbi olun. Kurtuluşa erersiniz, doğru yolu bulursunuz. Allah'a yeminle söylerim, kardeşimin oğlu güzel ahlâka dâvet ediyor. Kendisi doğru da olsa yalancı da olsa sizi sadece ve ancak hayra dâvet eder, iyi ahlâklı olmağa dâvet eder. Aslâ kötülüğe ve şerre dâvet etmez...

Amcası Ebû Tâlib'in bu sözleri Allah Resûlü'nün kulağına gidince iyice ümitlendi. Onun, müslümanlığı kabûl etmesini şiddetle arzuladı. Hemen kalktı, doğruca Amcasına gelerek kendisini İslâma dâvet etti. Fakat o, müslüman olmaktan kaçındı. Allah Resûlünün, amcasının müslüman olması için ısrârla gayret sarfettiği bir sırada şu âyet nâzil oldu:

— **Hakîkat sen, ey habibim, her sevdiğin kişiyi hidâyete erdiremezsin. Fakat Allah, kimi dilerse ona hidâyet verir ve O, hidâyete erecekleri daha iyi bilir** (Kasas sûresi, âyet: 56).

Şânı yüce olan Allah, başka bir âyette de şöyle buyurur:

— **Demek, idâreyi ve hâkimiyeti ele alırsanız hemen yeryüzünde fesâd çıkaracak, akrabâlık bağlarını da koparacaksınız, öyle mi? Onlar öyle kimselerdir ki Allah kendilerini rahmetinden kovmuş da, kulaklarını sağır, gözlerini kör yapmıştır** (Muhammed sûresi, âyet: 22, 23).

Denir ki:

— Şânı yüce olan Allah sıla-i rahimi yarattığı zaman ona hitâben şöyle dedi: Ben Rahmân'ım. Sen de rahm'sin. Seni terkedeni terkederim. Seni ifâ eyleyene yaklaşırım.

Sıla-i rahim Arş'ta asılıdır. Gece-gündüz oradan şöyle seslenir:

— Yâ Rabbi, senin rızân için sıla-i rahim yapanları kendine yakın et. Sıla-i rahimi terkedenleri kendinden uzaklaştır.

Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun, Hasan Basri şöyle der:

— İnsanlar, ilmi sadece öğrenip fakat amel etmedikleri, birbirlerini sadece lâfta sevip fakat içlerinden düşmanlık besledikleri ve sıla-i rahimi terkettikleri zaman Allah'ın lâneti onlara olsun, Allah onların kulaklarını sağır, gözlerini kör eylesin.

Selim oğlu Yahyâ anlatır:

— Mekke'de bizim yanımızda Horâsân'lı bir adam vardı. Gâyet dürüst ve sâlih bir insandı. Oraya gelen yabancılar, eşyâ ve emânetlerini ona bırakırlardı. Bir defasında yine bir yolcu, kendisine onbin akçe emânet edip gitmişti. Adam, bir müddet sonra emânetini almak üzere tekrâr Mekke'ye geldiğinde emânetçinin ölmüş olduğunu öğrendi. Meseleyi âileefrâdına anlattı. Fakat onlar, böyle bir emânetten haberlerinin olmadığını söylediler. O sırada Mekke'de ulemânın toplantısı vardı. Gitti, durumu onlara anlattı. Ne yapması gerektiği husûsunda fikirlerini sordu. Ulema ittifakla, «**Biz Horasân'lıyı gâyet dürüst ve sâlih bir insan olarak biliriz. Hakkındaki kanâatımız budur ki, o, cennetliktir. Sen, gecenin üçte biri, yâhut yarısı geçince Zemzem kuyusunun başına git ve orada:**

— **Ey fülân oğlu fülan! Ben emanetin sahibiyim! diye nidâ et. Ümit ederiz sana gâipten bir cevap verilecektir.**» dediler. Adam öyle yaptı. Üst

üste üç gün bu harekete devam etti. **Fakat ses-seda çıkmadı.** Bunun üzerine tekrâr ulemaya başvurdu ve kendisine bir cevap verilmediğini beyân etti. Âlimler bu duruma şaşırdılar. **«İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn! Bu durumda biz, Horâsân'lının Cehennemlik olmasından korkuyoruz. Sen bugün şu tarafa git. Orada Merhût ismiyle anılan bir vâdi** (dere) **vardır. Bu vâdîde de bir kuyu bulunmaktadır. Gecenin üçte biri veya yarısı geçince onun başında:**

— **Ey fülân oğlu fülân! Ben emânetin sâhibiyim! diye nidâ et»** dediler. Adam, söylenilen saatte oraya gitti ve o şekilde nidâ etti. Daha birinci seslenişinde bir ses kendisine cevap verdi. Emânetçinin sesini tanıyan ve dehşete kapılan adam ona sordu:

— Vah sana!.. Buraya atılmana sebep neydi? Sen dürüst, sâlih ve hayırsever bir insandın!..

Ses cevap verdi:

— Benim Horasan'da akrabalarım, dostlarım vardı. Mekke'ye geldikten sonra hiç sıla-i rahim yapmadım. Akraba ve dostlarımı hiç aramadım, ziyaretlerine gitmedim, kendilerine herhangi bir yardımda bulunmadım. Nihâyet ömrüm sona erdi. İşte Allah beni bunun için cezâlandırarak buraya attı. Senin emanete gelince, o olduğu gibi duruyor. Âile - efradımın ondan haberi yoktur. Ben onu, evin fülân yerine saklamıştım. Çocuklarıma söyle. Eve senin girmene müsâade etsinler. Emânetini bıraktığın gibi aynen alırsın!..

Adam döndü. Emânetçinin çocuklarına başvurarak söylenen yeri aradı. Gerçekten parası olduğu gibi duruyordu.

Eğer kişi, akrabâlarının yakınında ise ona düşen, hediyelerle onları fiilen ve bizzât ziyâret etmektir. Eğer mâlî-nakdî bir hediye ile ziyârette bulunma gücüne sahip değilse o takdirde sadece ziyârette bulunur, akrabalık bağlarının devâmına, aradaki sevgi ve muhabbetin artmasına vesile olacak sözlerle onların gönlünü alır. Ayrıca, eğer ihtiyaçları varsa işlerinde fiilen onlara yardım eder. Akrabâ ve dostlar uzak mahallerde bulundukları takdirde ise onları mektupla ziyâret eder. Yâni fiilen ve bizzât ziyâret edemediği yakınlarına, aradaki akrabalık ve dostluk bağlarının devâmına vesile olacak gönül alıcı mektuplar yazar. İmkân bulduğu takdirde fiilen ve bizzât kendilerine kadar gitmek ise çok daha faziletlidir. Şunu iyi bilmelidir ki, sıla-i rahimde güzel on haslet mevcuttur:

Birincisi: Sıla-i rahimde Allah'ın rızâsı vardır. Sıla-i rahim yapan, yani akraba ve dostlarını sırf Allah rızâsı için ziyarette bulunan kişi, şânı yüce olan Allah'ın rızâsını kazanır. Zîrâ Allah, akraba ve dostlara ziyâretlerde bulunmayı emretmiştir.

İkincisi: Sıla-i rahim yapmakla, akraba ve dostların gönlüne bir sürûr, bir sevinç verilmiş olur. Nitekim hadîste şöyle vârit olmuştur:

— Amellerin en faziletlisi, müminin gönlüne sürûr vermektir.

Üçüncüsü: Sıla-i rahimde meleklerin ferahlanması vardır. Zîrâ şüphesiz ki melekler, akrabâ ve dostların ziyâret edilmesiyle sevinçlenirler.

Dördüncüsü: Akrabâ ve dostlarını ziyâret eden kişi, diğer müslümanlar için iyi bir örnek olmuş olur. Onun bu örnek hareketini görenler kendisini överler.

Beşincisi: Akraba ve dostlar ziyâret edilmekle, onların arasındaki akrabalık bağlarının kopmasını arzulayan ve bunun için çeşitli vesveseler veren şeytan kederlendirilmiş olur.

Altıncısı: Akrabâ ve dostlar ziyâret edilmekle ömür bereketlenir.

Yedincisi: Akraba ve dostların ziyâret edilmesi, rızkın bolluğuna ve bereketliliğine sebep olur.

Sekizincisi: Sıla-i rahim yapmakla, geçmişler sevindirilmiş olur. Zîrâ ecdadımız, bizlerin dost ve akrabalarımıza yapacağımız ziyaretlerle sevinçlenirler.

Dokuzuncusu: Sıla-i rahim; sevgi, muhabbet bağlarının kuvvetlenmesine vesile olur. Zîrâ bir kimseyi sevindirecek veya kederlendirecek bir hâl vâki olduğunda, onun bütün akraba ve dostlarının dört bir yandan toplanıp kendisine yardımcı olmaları onun neş'e ve sevincinin artmasına yardım eder.

Onuncusu: Akrabâ ve dostları ziyâret etmek, öldükten sonra da ecrin artmasına vesile olur. Zîrâ sağlığında akraba ve dostlarına ziyaretlerde bulunup onların gönüllerine neş'e katan kişi öldükten sonra, yakınları onun her iyiliğini andıklarında kendisi için duâ edecekler, rahmet talebinde bulunacaklardır.

Enes İbni Mâlik (r.a.) şöyle der:

Üç sınıf insan, kıyâmet günü Allah'ın Arş'ının gölgesi altındadır. Bunlardan biri, akraba ve dostlarını ziyaret edenlerdir. Akraba ve dostlarını ziyaret edip akrabalık bağlarının devamını sağlıyanların ömrü bereketli, rızkı bol olur. Ayrıca, kabri de kendisine ferah verici bir hale getirilir. İkincisi, kocası ölüp bir kaç yetimle dul kalan ve rüştlerine erinceye kadar bu yetimlere bakan kadındır. Üçüncüsü de, helâlinden kazandığı malını yetimlere, yoksullara yediren kişilerdir.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurur:

— Allah nazarında, kulun, farz namazları edâ etmek ve akrabalarla dostları ziyârette bulunmak için attığı adımlardan daha sevimli bir adım yoktur.

Denir ki:

Kim beş şeye devam ederse sevapları yüce dağlar boyu yığılır, Allah rızkını bol eyler:

1) Az veya çok, kim ki sadakalar vermeye devâm ederse,
2) Sık veya seyrek, kim ki akraba ve dostlarını ziyaretlerde bulunursa,
3) Kim ki, Allah yolunda cihâda devâm ederse,
4) Kim ki, suda isrâf etmeden abdeste devâm eylerse,
5) Kim ki, evebeynine itâatkâr olur ve bunda sebat ederse, yüce dağlar boyu sevâbı yığılır, Allah rızkını bol eyler.

o

KOMŞU HAKKI

Amr İbni Âs (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Yedi sınıf insan vardır ki, Allah kıyâmet günü onlara bakmaz, kendilerini tezkiye etmez. Ve onlara şöyle der: Cehennem'e girenlerle birlikte oraya giriniz. Bunlar livâtacılar, el ile meni inzâli yapanlar, hayvan ile cinsî temâsta bulunanlar, kadına mahallinin gayrinde cîmâ edenler, hem kadınla hem de kadının kızı ile cinsî temâsta bulunanlar, komşusunun helâlı ile zinâ edenler ve ahâlinin lânetini kazanacak derecede komşusuna ezâ edenlerdir. Meğer gerekli şartlarıyle tevbe etmiş olalar.**

Abdullah İbni Mes'ûd (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurur:

— **Canım kudret elinde olan Allah'a yeminle söylerim ki, diğer insanlar onun kalbinden, dilinden ve elinden sâlim olmadıkça bir kimse müslüman olmaz. Komşusu onun hîlesinden ve zulmünden emîn olmayan bir kimse de mümin sayılmaz.**

Saîd İbni Müseyyib'ten (r.a.) rivâyet edilir:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurur:

— **Komşunun komşuya göre durumu, ananın evlâdına göre ki durumu gibidir.**

Anlatıldığına göre, bir defasında sahâbeden Amr İbni Âs bir koyun kesecekti. Kölesine şöyle hitâp etti:

— Koyunu kes. Etinden yahûdî komşumuza da ver.

Aradan birkaç dakika geçince kölesine tekrâr seslendi:

— Koyunu kestiğin zaman etinden yahûdî komşumuza da ver.

Amr İbni Âs'ın, yahûdî komşu için ikinci defa tenbihlemesini fazla sayan köle, efendisine şöyle dedi:

— Bu yahûdî komşun için bize sıkıntı verdin.

Amr İbni Âs, kölenin bu sözüne şu karşılığı verdi:

— Hayf sana! Peygamber aleyhisselâm bize komşu hakkında vasıyyetlerde bulunmaktan hiç geri durmazdı. Öyle ki, biz, komşuyu komşuya vâris yapacağını sanırdık.

Resûl aleyhisselâm şöyle buyurur:

— **Kim ki Allah'a ve âhıret gününe îmân ediyorsa ya hayır söylesin veya sussun. Kim ki Allah'a ve âhıret gününe îmân ediyorsa komşusuna ikramda bulunsun. Kim ki Allah'a ve âhıret gününe îmân ediyorsa müsâfirine ikrâm etsin. Onun hediyesi bir gün ve bir gecedir. Müsâfirlik üç gündür. Bundan fazlası sadakadır.**

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme soruldu:

— **Yâ Resûlellah komşunun komşu üzerindeki hakkı nedir?**

Buyurdular:

— **Borç isterse borç vermek, dâvet ederse icâbet etmek, hastalanırsa geçmiş olsuna gitmek, yardım isterse yardımına koşmak, bir felâkete mârûz kalırsa tâziyede bulunmak, bir hayra nâil olursa kutlamak, ölürse cenâzesinde hazır bulunmak, kendisi bulunmadığı bir mecliste arkasından çekiştirilmesine meydan vermemek ve pişirilen yemeğin kokusuyla onu rahatsız etmemektir. Ancak, pişirilen yemekten biraz da komşuya verilirse bu takdirde, pişmekte olan yemeğin kokusunun komşunun evine gitmesinde bir mahzûr yoktur.**

Başka bir hadîste, bu dokuz haktan maâda bir onuncu hak daha zikredilmiştir ki o da, komşusunun rızâsı olmadıkça evi, onun evinin havalanmasına engel olacak şekilde yüksek yapmamaktır.

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Cebrâil bana, komşu hakkında vasıyyetlerde bulunmaktan hiç geri durmazdı. Öyle ki, ben, komşuyu komşuya vâris kılacağını zannetmiştim.**

Yine Ebû Hüreyre (r.a.) anlatır:

Bir defasında Resûl aleyhisselâm bana hitâben şöyle buyurdu:

— **Yâ Ebû Hüreyre, takvâ sâhibi ol, insanların en çok ibâdet edeni olursun. Kanaatkâr ol, insanların en çok şükredeni olursun. Kendin için arzuladığını insanlar için de arzula, mümin olursun. Komşuna iyilik et, müslüman olursun. Az gül, zirâ çok gülmek kalbi öldürür.**

Şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **Allah'a ibâdet edin, O'na hiç bir şeyi eş-ortak tutmayın. Anaya - babaya, akrabâya, yetimlere, yoksullara, akrabâ olan komşulara,**

akraba olmayan komşulara, yanınızdaki arkadaşa, yolda kalmışlara kölelerinize iyilik edin... (Nisâ sûresi, âyet: 36).

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Komşular üç kısımdır. Bunlardan kimisinin komşusu üzerinde üç hakkı vardır. Kimisinin iki hakkı vardır. Kimisinin de sadece bir hakkı vardır. Komşusu üzerinde üç hakkı olan kişi, hem müslüman ve hem de akraba olan komşusudur. Bu haklar; komşuluk hakkı, akrabalık hakkı ve dinkardeşliği hakkıdır. Komşusu üzerinde iki hakkı olan kişi, akraba olmayan müslüman komşusudur, Bu haklar, komşuluk hakkı ile dinkardeşliği hakkıdır. Komşusu üzerinde bir hakkı olan kişi ise gayri müslim olan komşudur. Bunun sadece komşuluk hakkı vardır.**

Demek ki gayrı müslim dahi olsa, komşuluk hakkına riâyet etmek gerekmektedir.

Ebû Zer Gıffârî (r.a.) anlatır:

— Dostum Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem bana üç şeyi vasıyyet ederek dedi ki: Hak söze kulak ver, itâat et. İsterse bu söz, en düşkün bir köleden çıkmış olsun. Yemek pişirdiğin zaman suyunu bolca koy. Sonra da komşularını gözet. Pişirdiğinden bir miktar da onlara ver. Namazlarını da vaktinde edâ et.

Denir ki:

— Kim ki öldüğünde hepsi de kendisinden râzı üç komşusu bulunursa, bütün günahları mağfiret olunur.

Bir defasında, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme bir adam gelerek komşusundan şikâyetçi olmuştu. Allah Resûlü ona şu cevâbı verdi:

— Komşuna ezâ etme. Onun sana yaptığı ezâlara da sabret. Ayrılık olarak ölüm yeter.

Hasan Basri şöyle der:

— İyi komşuluk, sadece komşuya ezâ etmemek değildir. Aynı zamanda komşunun ezâlarına da tahammül eylemektir.

Amr İbni Âs (r.a.) der ki:

— Dostluk ve akrabâlık bağlarını devam ettiren kişi, kendisini ziyâret edeni ziyâret eden, etmiyenle de münasebetlerini kesen kişi değildir. Bu, sadece insaflı davranan kişidir. Dostluk ve akrabâlık bağlarını devam ettiren kişi, kendisini ziyârete gelmiyene ziyârete giden, kendisine cefâ edene iyilik eden kişidir. Hâlim-selîm kişi, kendisine halim-selîmce davranana halim-selimce davranan, cahilce hareket edene karşı da cahilce hareket eden kişi değildir. Bu kaşa kaş, göze göz, kaidesince hareket eden kişi demektir. Halim-selim kişi, kendisine halim-selimce davranana da kabaca davranana da halim-selimce muâmele eden kişidir.

Müslümanın, komşusunun vereceği ezâya sabretmesi, kendisi ona ezâ etmemesi ve komşusunun, kendisinden emîn olacak bir hâl-hareket içinde bulunması gerekir. Kişi, komşusuna karşı üç şeyle eminlik sağlayabilir. Yâni kişi bu üç şeye riâyet ederse komşusu ondan emin olur. Bunlar el, dil ve âilevî yöndür. Komşusunun onun dilinden yana emîn olması, kendisi hakkında konuşulmakta iken sözün üzerine geldiği takdirde sükût edilmeğe mecbur kalınacak veyahut ta kulağına gittiği takdirde ondan utanmasına sebep olacak şekilde komşusu hakkında sözler sarfetmemesidir. Kısacası, kişi hiç bir zaman, komşusu hakkında, duyduğu takdirde hoşlanmıyacağı sözler sarfetmemelidir. Komşunun, kişinin eli yönünden emîn olması, evinin eşyâ vesâiresi için komşusundan yana bir endişesinin olmamasıdır. Öyle ki komşu, nasıl olsa komşusunun nazarında benim evimle onun evi arasında fark yok, diyecek şekilde rahat olmalıdır. Âilevî yönden eminliğe gelince, herhangi bir sûretle komşusu uzaklara gidince, âilevî yönden komşularından emîn olmasıdır.

İbni Abbâs (r.a.) der ki:

— Üç âdet vardır ki câhiliyyet devrinde iyi ahlâktan sayılırdı. Bu güzel üç ahlâka sahip olmağa müslümanlar daha lâyıktır. Câhiliyyet devrinde yâni İslâmiyyetten önceki devirlerde, herhangi bir sûretle bir müsâfir geldi mi ona izzet-i ikrâmda bulunurlar, iyilik ederlerdi. Birisinin, yanında ihtiyarlamış bir karısı olsa, ihtiyarladı diyerek onu boşamağa kalkışmaz, bilâkis ona ihtimamla bakardı. Eğer komşularından biri herhangi bir suretle borçlanmış duruma düşse, yahut bir sıkıntıya mâruz kalsa veyahut ta mühim bir işi çıksa, hemen bütün diğer komşulaı toplanıp onu borçtan kurtarırlar, yâhut sıkıntısını giderirler veya işini görüverirlerdi.

Enes İbni Mâlik (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kıyâmet günü komşu komşudan dâvacı olarak şöyle der: Yâ Rabbi, benim bu komşu kardeşe bol bol nîmet verdin. Bana ise az verdin. Öyle ki, benim bir kısım zamanlarım açlık içinde geçerken o dâima tok olurdu. Şimdi ona sor bakalım, senin kendisine vermiş olduğun nîmetlerin kapısını bana neye kapamış ve beni, ona vermiş olduğun bunca mebzul nîmete rağmen neden mahrum etmiş...**

Süfyân Sevrî der ki: On şey cefâdan sayılır:

Birincisi: Kişinin sadece kendisi için duâ edip anası-babası ve mü'minler için duâ etmemesi,

İkincisi: Kur'ân okumasını bilen kimsenin her gün yüz âyet okumaması,

Üçüncüsü: Câmiye girip çıkan kimsenin, iki rek'at namaz kılmadan oradan çıkması,

Dördüncüsü: Kabre uğrayan kişinin, oradakilere selâm vermeden ve onlar için duâ edip mağfiret talebinde bulunmadan oradan ayrılması,

Beşincisi: Cuma günü, Cuma namazı kılınan bir yerde bulunduğu halde kişinin orada Cuma namazı kılmaması,

Altıncısı: Kişinin, muhitinde bir ilim adamı bulunduğu halde gidip ondan meseleleri öğrenmemesi,

Yedincisi: Arkadaşlık eden iki kişinin birbirlerinin isimlerini öğrenmemesi,

Sekizincisi: Kişinin, kendisini ziyârete dâvet eden bir kimsenin dâvetine icâbet etmemesi,

Dokuzuncusu: Bir gencin, gençliğini boşa geçirmesi, boş vakti olduğu halde ilim-irfan öğrenmek için gayret sarfetmemesi,

Onuncusu: Kendisi tok ve varlıklı olan bir kişinin, aç komşusuna yiyecek bir şey vermemesi.

İyi komşuluk dört şeyle tamam olur:

Birincisi: Sâhip olduğu imkânlarla komşusuna yâr olmak,

İkincisi: Komşusunun sâhip olduğu nîmet ve imkânlara göz dikmemek,

Üçüncüsü: Komşusuna ezâ etmemek,

Dördüncüsü: Herhangi bir sûretle komşudan gelebilecek ezâlara sabır ve tahammül göstermektir.

o

İÇKİ İÇMENİN KÖTÜLÜĞÜ

Bâzı büyüklerin bu husûstaki sözleri:

Abdullah İbni Ömer (r.a.): İçki içenler, kıyâmet günü kara yüzlü yeşil gözlü olarak getirilirler. Dilleri göğüslerine sarkar. Ağızlarından salyalar akar. Onu her gören, pis kokusundan iğrenti duyar. İçki içenlere selâm vermeyiniz. Hastalandıkları zaman ziyâretlerine gitmeyiniz. Öldüklerinde namazlarını kılmayınız.

Mesrûk: İçki içen, tıpkı putatapan, lât ve uzzâ putlarına tapan gibidir. Putatapanlar nasıl korkunç bir günah işliyorlarsa içki içenler de aynen bunun gibi korkunç bir günah işlemektedirler. Çünkü şânı yüce olan Allah içkiyi kesinlikle harâm kılmıştır.

Kaab Ahbâr: Bir kadeh içki içmektense bir kadeh ateş yutmak bence daha iyidir.

Abdullah İbni Ömer rivâyet eder:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Serhoşluk verici her şey içkidir. Her serhoşluk veren şey de haramdır. Kim ki Dünya'da devamlı olarak içki içer de tevbe etmeden ölürse, âhırette meşrûbât nâmına bir şey içmez.**

Görüldüğü gibi Peygamberimiz bu hadîsiyle, serhoşluk veren her şeyin haram olduğunu belirtmektedir. Herhangi bir maddede serhoşluk verici hassa mevcutsa o madde haramdır. Bu madde ister özel sûrette kaynatılıp alkollü içki hâline getirilen bir içki olsun, isterse kendi kendine alkolleşmiş bir içki olsun. Ayrıca, sarhoşluk verici hâssanın, yani alkol miktarının az veya çok olması neticeyi değiştirmez. Kendisinde sarhoşluk verici hâssa yani alkol bulunan her şey haramdır. Bu alkol miktarı yüzde kaç olursa olsun. Nitekim Abdullah oğlu Câbir'in Peygamberimiz aleyhisselâmdan rivâyet ettiği bir hadîs bu hususu açıklamaktadır. Resûl aleyhisselâm buyurur:

— **Sarhoşluk veren şeyin azı da çoğu da haramdır.**

Başka bir hadis te şu meâldedir:

— Sarhoşluk veren şey bir yudum da olsa bir ton da olsa haramdır. Alkollü içki yapmak maksadıyle kaynatılıp hazırlanan, yani içki haline getirilen içkiyi içmek, kendi kendine alkolleşip sarhoşluk verici hâssa kazanan bir içkiyi içmekten daha fazla günahtır. Kendi kendine alkolleşip sarhoşluk verici hâssa kazanan bir içkiyi içen, sadece günahkâr olur, fâsık olur. Halbuki içki elde etmek maksadıyle özel sûrette hazırlanmış olan alkollü içkileri içenlerin îmânından da korkulur. Zîrâ berikini içen, içki içmekte olduğunu ve onun haramlığını ikrâr ve kabul eylemektedir. Alkollü içki elde etmek maksat ve gayesiyle kaynatılıp hazırlanan bir içkiyi içen kimse ise, sarhoşluk veren bu maddeyi bilerek içmekte ve onu bir bakıma helâl saymaktadır. Oysa müslümanlar, sarhoşluk veren bir içkinin haram olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Bunun azı da birdir, çoğu da. Harâm olduğu hususunda ittifak bulunan bir şeyi helâl sayan kişi ise îmândan çıkar.

Bir defasında Hz. Osman (r.a.), içinde bulunduğu bir meclisteki insanlara hitâben şu konuşmayı yaptı:

— Ey insanlar, içki içmekten sakının. Zîrâ şüphesiz ki içki, bütün kötülüklerin anasıdır. Bir zamanlar sizden önceki kavimlerden birinde âbidlerden bir âbid vardı. Bir gün bir mahalleden geçerken kötü bir kadınla karşılaştı. Kadın, bir bahâne ile onu evine soktu. Kapıyı iyice kapattı içeride küçük bir çocuk vardı. Bir kapta da içki bulunuyordu. Kötü niyetli kadın, âbidi içeri alıp kapıyı iyice kilitledikten sonra hemen niyetini açığa vurdu. Âbide, **«Benimle yatmadıkça, yâhut şu içkiden biraz içmedikçe veyâhut ta şu çocuğu öldürmedikçe buradan çıkamazsın. Yoksa bağırıp etrafı velveleye verir, evime girip bana tecâvüze yeltendi derim. Kimseye de aksini inandıramazsın!»** dedi. Kötü niyetli kadının bu tehdîdi karşısında âbid düşündü. Kendi kendine, **«Zinâ yapamam. Çocuğu da öldüremem. Bâri onlara nazaran daha kolay atlatılacak bir günah olan içkiyi içeyim de sonra tevbe ederim.»** dedi ve bir çamçak içkiyi devirdi. Kafası biraz dönünce bir daha istedi. Kadın bir daha verdi. Derken, kadının öteki tekliflerini de yerine getirdi. Ey insanlar! İçkiden şiddetle kaçının. Zîrâ içki bütün kötülüklerin kaynağıdır. Allah'a yeminle söylerim ki, kişinin kalbinde içki ile îmân toplanmaz. Birinin gelmesiyle diğerinin orayı terketmesinden korkulur!...

İçki içen kişi sarhoş olduğu zaman, bir çok küfür kelimeleri onun diline dolanır. Onları söylemeyi zamanla alışkanlık hâline getirir. Böylece ölümü sırasında da o küfür kelimelerini diline dolayıp îmânsız gitmesinden ve âhırette ebedî Cehennemlik olmasından korkulur. Zîrâ insanlar en çok ölüm ânında îmândan çıkarlar. Bunun sebebi ise, hayattayken işlemiş oldukları günahlardır. Dünyâda işlemiş oldukları günahlar sebebiyle ölüm

ânında îmândan çıkanlar ise, hasret ve nedâmetler içinde kalırlar.

Dahhâk şöyle der:

— Ömrünü ayyâşlıkla geçiren ve öylece ölen, kıyâmet günü de serhoş olarak haşredilir.

Resûl aleyhisselâm şöyle buyurur:

— **Dört çeşit insan Cennet kokusu görmez. Halbuki Cennetin kokusu beşyüz senelik yoldan duyulacak derecededir. Bunlar; cimriler, yaptıkları iyiliği başa kakanlar, ömrü boyunca içki içenler ve ebeveynine karşı gelenlerdir.**

İbni Mes'ûd (r.a.) der ki:

İçki ile alâkalı olarak on çeşit insan lânete uğrar. Bunlar:

1) İçkiyi îmâl edenler,
2) İçkinin îmâline sebep olanlar,
3) İçkiyi içenler ,
4) İçkiyi dağıtanlar (sâkiler),
5) İçkiyi yüklenip taşıyanlar,
6) İçkinin taşınmasına vesîle olanlar,
7) İçkinin tüccârlığını yapanlar,
8- İçkinin satıcılığını yapanlar,
9) İçkiyi satın alanlar,
10) İçki imâli yapmak maksat ve gâyesiyle ağacını yetiştirenler.

Peygamberimiz aleyhisselâmdan rivâyet edilen bir hadîs şu meâldedir:

— **İçki içenler kıyâmet günü kabirlerinden, cîfeden daha pis kokar bir halde çıkarılırlar. Boyunlarında şarap fıçısı asılıdır. Ellerinde de kadeh vardır. Vücutlarının derileriyle etleri arası yılanlar ve akreplerle doldurulur. Kendilerine ateşten birer ayakkabı giydirilir. Bu ayakkabı onların beyinlerini kaynatır. Ölünce kondukları kabri cehennem çukurlarından bir çukur hâlinde bulurlar. Cehennemde de Firavun ile Hâmân'ın arkadaşı olurlar.**

Hz. Âişe (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kim ki içki içene bir lokma yiyecek verirse Allah onun bedeline bir yılanla bir akrebi musallat eder, Kim ki içki içenin bir ihtiyâcını görüverirse dînin yıkılmasına yardım etmiş olur. Kim ki içki içene borç verirse bir müminin katline yardım etmiş olur. Kim ki içki içenle oturursa kıyâmet günü Allah onu kör olarak haşreder, kendisi için hiç bir huccet olmaz. İçki içenle evlenmeyiniz. Hastalanırsa geçmiş olsuna gitmeyiniz. Şâhidlik yapması icâp ettiğinde şâhitliğini kabul etmeyiniz. Beni hakpeygamber olarak gön-**

deren Allah'a yeminle söylerim ki içki içen Tevrat'ta da, İncil'de de, Zebûrda da, Kur'ân'da da lânetlenmiştir. Kim ki içki içerse, Allah'ın, peygamberlerine indirmiş olduğu kitapların hepsini inkâr etmiş olur. İçkiyi ancak îmânsızlar helâl sayar, Kim ki içkiyi helâl addederse, ben ondan dünyada da ahırette de uzağım...

Atâ İbni Yesâr anlatır:

Birisi Kaap Ahbâr'a sordu:

— İçki Tevrat'ta da haram mıydı?

Kaab dedi:

— Evet. «**Ey îmân edenler, içki, kumar, tapınmaya mahsûs dikili taşlar, fal okları ancak şeytanın amelinden birer necistir. Onun için bunlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz** - Mâîde sûresi, âyet: 90-» meâlindeki âyet, Tevratta şöyleydi: «**Biz; bâtılı, oyunu, defi, mezâmiri ve içkiyi yoketmesi için hakkı indirdik.**» Vay içki içenin hâline. **Şânı yüce olan Allah, yeminle şöyle buyurdu:**

— **Dünya'da içki içeni, âhırette, çatlarcasına susatacağım. Ben içkiyi haram kılınca onu terkedip içmeyeni de Cennet ırmaklarından kandıracağım.**

Ey müslüman, sakın içki içme. Zîrâ şüphesiz ki içkide on kötü haslet vardır:

1) **İçki içen, bir nevi deli durumuna düşer. Çocuklara gülüp - alay etme mevzûu olur. Aklı başındaki insanlar nazarında da değeri kalmaz.** Nitekim İbni Ebûddünyâ kendisinin şâhid olduğu şöyle bir hâdise anlatır:

— **Bir defa Bağdat sokaklarından birinde bir serhoş görmüştüm. Küçük abdestini yapıyor ve sidiği ile meshederek şöyle diyordu: Allah'ım, beni tevbe edenlerden ve günahlardan temizlenenlerden yap!..**

Yine anlatırlar ki, serhoşun birisi yolda giderken kusmuş. O sırada oraya gelen bir avâre köpek, onun kusmuğunu koklamağa ve ağzını-burnunu ona sürmeğe başlamış. Bu sırada sarhoş, köpeğe hitâben şöyle diyormuş:

— **Efendim, efendim, mendili kirletme!..**

2) **İçki, kişinin aklına da kesesine de zararlıdır. Paranın fuzûli yere harcanmasına sebep olduğu gibi aklının ve zekâsının zayıflamasına da sebep olur.** Nitekim Hz. Ömer (r.a.) **Peygamberimiz aleyhisselâma sorar:**

— **Yâ Resûlellah, içki hakkındaki düşüncenizi bize söyler misiniz?**

Resûlüllah cevap verir:

— **İçki malı telef eder, aklı giderir!...**

3) **İçki; arkadaşlar, kardeşler ve dostlar arasında düşmanlığa sebep olur. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:**

— **Şeytan, içkide ve kumarda ancak aranıza düşmanlık ve kin sokmak, sizi Allah'ı anmaktan ve namaz kılmaktan alıkoymak ister, Artık hepiniz vazgeçtiniz değil mi?** (Mâide sûresi, âyet: 91).

4) İçki, insanı Allah'ı anmaktan ve namaz kılmaktan alıkor. Nitekim şânı yüce olan Allah, âyette öyle buyuruyor:

— **...Şeytan sizi Allah'ı anmaktan ve namaz kılmaktan alıkor. Artık hepiniz vazgeçtiniz değil mi?..**

Bu, artık hepiniz birden içkiyi terkedin, demektir. Bu âyet nâzil olduğu zaman Hz. Ömer şöyle dedi:

— Hepimiz vazgeçtik yâ Rabbi.

5) İçki, kişiyi zinâya götürür. Zîrâ içkili olan koca, farkına varmadan karısının kendisinden boş düşmesine sebep olabilir. Böylece karısıyle olan birleşmelerinde zînâ yapar duruma düşer.

6) İçki her kötülüğün anahtarıdır. Zîrâ içki içilince her türlü günahı irtikâp etmek kolaylaşır.

7) İçki içen kişi, fâsıklar meclisine girmek ve pis kokular bulundurmakla hafaza meleklerine ezâ etmiş olur. Halbuki kendisine ezâsı olmayan birisine ezâ etmek yaraşmaz.

8) İçki içene seksen değnek vurulması gerekir. Eğer bu değnek Dünya'da vurulmazsa âhırette ateşten değneklerle vurulur. Hem de bütün insanların gözü önünde. Ataları ve dostları da kendisini gördükleri halde...

9) İçki içen kişi, gök kapılarını kendisine kapamış olur. Zirâ içki içen kişinin iyilikleri ve duâsı kırk gün huzûr-u ilâhiye gitmez.

10) İçki içen dâimâ korkulu durumdadır. Zîrâ ölümü ânında onun îmânsız gitmesinden korkulur.

Bu on cezâ yalnız Dünyadaki cezalardır. Bir de ahıretteki cezalar vardır. Onlar sayısız denecek derecede çoktur. Meselâ bu Dünyada içki içenlerin âhırette sıcak su içmeleri, zekkum ağacının meyvelerinden yemeleri, âhırette sevap sahibi olamamaları... bu cümledendir. O halde aklı başında bir insanın, bu Dünyanın rezilce ve gelip-geçici bir kaç zevkini âhiretin ebedî zevklerine tercih etmesi yaraşmaz.

Süleyman oğlu Mukatil, «**Muttekîleri o çok esirgeyici Allah'ın huzûruna süvâri elçiler olarak haşredeceğimiz, günahkârları da susuz olarak Cehenneme süreceğimiz gün** - Meryem sûresi, âyet: 85, 86-» meâlindeki âyetler üzerine şunları söyler:

— Cennetlikler toplanarak Cennet'e doğru gönderilirler. Onun kapısına yaklaştıkları zaman bir de ne görsünler, orada bir ağaç, ağacın altında da iki pınar... Önce bu pınarların birinden içerler. Bununla, karınlarında bulunan her türlü yakışıksız madde dışarı çıkar. Sonra ikinci pı-

nara gelirler. Onda da güzelce bir yıkanırlar. Bununla da vücutlarındaki kir vesâire çıkar. İşte şânı yüce olan Allah'ın, **«Selâm size! tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin cennet'e** - Zümer sûresi, âyet: 73-» meâlindeki âyetinde belirtilen safha bu safhadır. Sonra, kendilerine binek olmak üzere kırmızı yâkuttan asîl develer hazırlanır. Bunların ayakları inci ve yâkutlarla süslenmiş altından, yularları da incidendir. Herbirine ikişer elbise giydirilir. Öyle ki, eğer bu elbiselerden bir tanesi yeryüzüne çıkarılmış olsa bütün Dünyâ'yı aydınlatır. Her bir cennetliğin yanında muhâfız melekler bulunur. Bu melekler, Cennetteki yerlerini bulma husûsunda onlara rehberlik ederler. Her bir muhâfız melek rehberlik edeceği mümini alarak Cennet'e götürür. Mümin Cennet'e girince kendisine hemen bir köşk açılır. Bu köşkün burçları altından, kendisi de gümüştendir. Onun kapısına yaklaşınca kendisini herbiri saçılmış birer inci dânesi olan hizmetçiler karşılar. Ellerinde çeşitli cennet elbiseleri, gümüş aynalar, altından ibrikler, kadehler... vardır. Muhâfız melekler onlara selâm verirler. Onlar da ve aleyküm selâm diyerek mukabele ederler. Sonra köşke girerler. Mümin, Allah'ın kendisi için hazırlamış olduğu makamları, şerefleri görünce hemen oraya konup yerleşmek üzere harekete geçer. Bunu gören muhâfız melekleri ona sorarlar:

— Ne yapmak istiyorsun?

O cevap verir:

— Allah'ın hazırlamış olduğu bu şerefli yere konmak istiyorum.

Muhâfız melekler der:

Yürü. Senin için bundan daha âlâsı vardır.

Yürürler. Biraz gidince karşılarında çatısı inciden, kendisi altından bir köşk belirir. Ona yaklaşınca, ellerinde gümüşten aynalar, altından ibrikler ve kadehler bulunan serpilmiş inci dâneleri gibi hizmetçiler onları karşılayarak cennetlik mümini selâmlarlar. O da onları selâmlar ve oraya konmak için hazırlığa girişirler. Fakat muhâfız melekleri yine ona, **«Yürümene devam et. Senin için ileride daha âlâsı vardır.»** derler. Bunun üzerine mümin yoluna devam eder. Biraz gidince karşısına kırmızı yâkuttan yapılmış bir köşk çıkar. Öyle bir köşk ki, dışardan içi görünmektedir. O derece şeffâf ve parlaktır. Ona yaklaşınca, önceki köşklerde olduğu gibi yine kendisini hizmetçiler karşılar. Onu selâmlarlar. O da onları selâmlar. İçeri girince kendisini kara gözlü hûrilerden biri karşılar. Bunun üzerinde yetmiş adet elbise vardır. Fakat bu elbise diğerlerine benzemez. Hûrinin her mafsalında mutlaka bir elbise bulunur. Güzel kokusu yüz senelik yoldan duyulur. Mümin onun yüzüne bakınca, şeffâflığından orada kendi yüzünü görür. Göğsüne bakınca, elbisenin şeffâfiyetinden onun ciğerlerini, aynı şekilde, derisiyle kemiklerinin şeffâflığından iliklerini görür. O; uzunluğu da, genişliği de, yüksekliği de birer fersah olan

bir oda içindedir. Bu odanın dört bin kanat penceresi vardır. Her biri de altındandır. İçinde, inci dâneleriyle süslenmiş altından bir yaygı bulunur. Bu, oda ile aynı renktedir. Bu yaygının üzerinde bir taht, onun üstünde de Dünya çardaklarından yetmiş çardak büyüklüğünde bir minder vardır. Mümin bunun üzerine oturur. Canı meyve istediği zaman, arzu ettiği meyveler kendiliğinden onun ayağına gelirler. Yâhut üzerinde oturmakta olduğu taht yürüyerek meyvelerin bulunduğu mahalle gider. Böylece o, hiç bir zahmet çekmeden istediği meyveyi râhatlıkla yer. Bütün bu nîmetler, takvâ sâhiplerine, içkiden, zînâdan vesair çirkin amellerden kendilerini koruyanlara mahsûstur.

Cehennemliklere gelince, aynı şekilde onlar da Cehennem'e sevdekilirler. Oraya yaklaştıkları zaman onun kapıları açılır. Kendilerini ellerinde demirden topuzlar bulunan zebâniler karşılar. İçeri tıkıldıkları zaman azâp görmeyen hiç bir uzuvları kalmaz. Ya yılanlar sokar, yahut ateş yakar, veyahut ta azâp melekleri topuzlarla vurur. Melekler ellerindeki müthiş topuzlarla vurdukları zaman ateşe düşerler. Ateşin dibine doğru olan bu düşüş kırk yıl kadar sürer. Buna rağmen yine de onun dibine varamazlar. Ateşin alevi onları bir su köpüğü gibi yukarı fırlatır. Bu sırada ateşin başında beklemekte olan zebâniler onları görünce topuzlarıyle tekrâr vururlar. Yine ateşin dibine doğru düşerler. Ve, alev onları her yukarı çıkardığında bu vurma işlemine devam ederler. İşte şânı yüce olan Allah'ın şu âyeti, cehennemliklerin karşılaşacakları hayâtın bu safhasını beyân etmektedir:

— **Bizim âyetlerimizi inkâr edenleri mutlaka ateşe atacağız. Derileri piştikçe, azâbı tadıp durmaları için, onları başka derilerle yenileyip değiştireceğiz** (Nisâ sûresi, âyet: 56)

Anlatıldığına göre, günde yetmiş defa onların derileri değiştirilir. Susadıkları zaman meşrûbat isterler. Fakat kendilerine kaynar su verilir. Onu içmek üzere ağızlarına yaklaştırdıkları zaman yüzlerinin etleri dökülür. Sonra o kaynar su ağızlarına doldurulur. Oradan karınlarına gider. Bu sırada diş etleriyle dişleri dökülür. İç uzuvları dışarı fırlar, derileri pişer, haşlanır. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **...İşte o îmânsızlar yok mu? Onlar için ateşten elbise biçilmiştir. Başlarının üzerinden de kaynar su dökülecektir onların. Bununla, karınlarının içindekiler de derileri de eritilecektir. Onlar için demirden kamçılar da vardır. Ne zaman oradan, çektikleri ıztıraptan dolayı çıkmak isterlerse yine oraya iâde olunacaklardır...** (Hâc sûresi, âyet: 19-22).

Böylece, Allah'ın azâp etmeyi dilediği kadar orada azâp olunurlar. Sonra, Cehennem bekçilerine seslenerek, **«N'olur, Rabbımıza söyleyin de bir gün olsun bizim azâbımızı hafifletsin!»** derler. Fakat bekçiler onlara

cevap vermezler. Daha sonra Cehennem bekçibaşısını çağırırlar. Bu çağırma kırk yıl sürer. Fakat bekçibaşı da cevap vermez. Nihâyet kendi kendilerine şöyle derler:

— Bekçileri çağırdık. Bekçibaşıyı çağırdık. Cevap veren olmadı. Gelin feryâd-figân edelim, bağrışalım!..

Ve, bağrışırlar. Fakat kendilerine bir cevap veren olmaz. Bu sefer de, «Gelin sabredelim, âh, vâh etmiyelim!» derler. Ve, ses çıkarmazlar, sabrederler. Yine kendilerine cevap veren olmaz. Artık, şaşkın bir halde şöyle derler:

— Ağlayıp - sızlasak ta, sabretsek te bizim için farksız. Kaçacak bir yerimiz yok!...

Sayılan bu azâplar kâfirler içindir. Fakat, eğer bir müslüman içki içer de dilini küfür kelimelerine alıştırırsa onun da ölürken îmânsız gidip kâfirler zümresine dâhil olmasından korkulur. Şu halde müslümana yaraşan, içki içmekten şiddetle kaçınmak ve ayrıca, içki içenlerle münâsebet ve alâkayı kesmektir. Zîrâ kişi içki içenle düşüp-kalktığı takdirde, onun da içkiye alışmasından korkulur. Müslümanın yapacağı bir şey de, kıyâmetin korkunçlukları hakkında düşünmektir. Zîrâ, şüphesiz ki kıyâmet gününün korkunçlukları üzerinde düşünen bir kimsenin gönlü içkiye ve onu içenlere meyletmez.

Allah'ın rahmeti üzerine olsun. Hasan Basri şöyle der:

— Bize gelen haberlere göre, bir müslüman ilk olarak bir yudum içki içti mi derhal kalbi kararır. İkinci içki içişte hafaza melekleri kendisinden uzaklaşır. Üçüncü içişte ölüm meleği uzaklaşır. Dördüncü içişte Peygamber sallallahü aleyhi ve sellem uzaklaşır. Beşinci içişte Peygamber aleyhisselâmın ashâbı, altıncıda Cebrâil aleyhisselâm, yedincide İsrâfil aleyhisselâm, sekizincide Mikâil aleyhisselâm, dokuzuncuda gökler, onuncuda Yer, onbirincide deniz balıkları, onikincide Güneş ile Ay, onüçüncüde yıldızlar, ondördüncüde mahlûkat ondan uzaklaşır. Onbeşincide kendisine Cennet kapıları kapanır. Onaltıncıda Cehennem kapıları açılır. Onyedincisinde Arş'ı taşıyanlar, onsekizincisinde Kürsî, ondokuzuncusunda Arş kendisi ondan uzaklaşır. Yirminci defa içtiğinde de şânı mübârek ve yüce olan Kahhâr Allah'dan uzaklaşır.

Yezîd kızı Esmâ'dan (r.a.) rivâyet edilir:
Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemin şöyle dediğini işittim:

— **Kim içki içer ve onu mîdesine indirirse yedi gün namazı kabul olunmaz. Eğer sarhoş olacak derecede içerse kırk gün namazı kabul olunmaz. Bu müddet zarfında ölürse îmânsız olarak ölür. Eğer tevbe-istiğfar ederek pişmanlık duyar ve bir daha içmemeğe azmederse Allah da onun tevbesini kabul eyler. Eğer tevbesini**

bozar da yine içerse ona, Cehennem ehlinin içeceği irinli sudan içirmek Allah'a hak olur.

Bu mevzûda vârit olan başka bir haber de şöyledir:

— Kişi bir defa içki içti mi, kırk gün müddetle namazı, orucu ve sâir ibâdetleri kabul olunmaz. İkinci defa içerse, Allah onun namazını da, orucunu da diğer ibâdetlerini de seksen gün süre ile kabul etmez. Üçüncü defa içtiğinde bu müddet yüzyirmi güne bâliğ olur. Yâni kişi üçüncü defa içki içerse yüzyirmi gün müddetince Allah onun ibâdetlerini kabûl buyurmaz. Eğer dördüncü defa içerse onu öldürünüz. Zîrâ o kâfirdir. Ve ona Cehennem ehlinin içeceği irinli sudan içirmek Allah'a hak olur.

Yine bu husûstaki diğer bir haber de şöyledir:

— Bütün günahlarla hatâlar hepsi de bir odaya konmuştur. İçki içmek te bunlara anahtar yapılmıştır...

Bunun mânâsı şudur:

— Bir kimse içki içtiği zaman, bütün hatâ ve günahların kapısını kendisine açmış olur.

Sahâbeden birisi (r.a.) şöyle der:

— Kim ki kızını içki içene verirse sanki onu zinâya sürüklemiş olur.

Bunun îzâhı şudur: İçki içen insan serhoş olunca talâk (= boşama) hakkında ileri-geri konuşması çoğalır. Farkına varmadan serhoşken karısını boşar. Böylece onunla zinâ etmiş olur.

Denir ki: İçki içenler putatapanlara benzerler. Zîrâ şânı yüce olan Allah, içkiyi rics (= necis) olarak adlandırmış ve ondan şiddetle sakınılmasını emretmiştir: Buyurur:

— **Ey îmân edenler; içki, kumar, tapmaya mahsus dikili taşlar, fal okları ancak şeytanın amelinden birer NECİS'tir. Onun için bunlardan kaçının. Tâ ki murâdınıza eresiniz** (Mâide sûresi, âyet: 90)

Tıpkı, «...**Necis putlardan kaçınınız...**» buyurması gibi.

Abdullah İbni Mes'ûd (r.a.) der ki:

— Gündüzleyin içki içen, şânı yüce olan Allah'a akşama kadar eş - ortak koşmuş olur. Geceleyin içen de yine Allah'a sabaha kadar şirk koşmuş olur.

Enes İbni Mâlik (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Şânı yüce olan Allah, beni âlemlere rahmet ve doğru yol gösterici olarak gönderdi. Ve yine Allah beni, çeşitli çalgı âletlerini, câhiliyye âdetlerini ve putları yoketmem için gönderdi. Rabbım, kendi kudretine yemin ederek buyurdu ki:**

— **Benim kullarımdan biri Dünyâda içki içerse kıyâmet günü ben**

onu meşrûbâttan mahrûm ederim. İçki içmekten kendilerini koruyanlara da kıyâmet günü Cennet sularından mutlaka içiririm.

Sem'ân oğlu Evs şöyle der:

— Seni hak ile gönderen Allah'a yeminle söylerim ki, ben, Tevrâtın yirmibeş yerinde içkinin harâm olduğuna dâir âyet gördüm. Veyl içki içenlere!.. Ve, Allah üzerine hakdır ki, Dünyâ hayâtında içki içenlere âhırette mutlaka irinli çamur içirecektir.

Şânı yüce olan Allah kıyâmet günü şöyle buyurur:

— Dünyâ hayâtında kendilerini içkiden, oyundan, çalgıdan-eğlenceden koruyanlar nerede? Onları mişk bahçelerine koyunuz.

Daha sonra meleklere şöyle der:

— Onları metheden, öven sesimi kendilerine duyurunuz. Onlar için ne bir korku ve ne de hüzünlenecek bir durum olmadığını kendilerine haber veriniz.

Seleme oğlu Şakîk bir düğüne dâvet edilmişti. Orada çalıp oynayanları gördü. Geri dönerek şöyle dedi:

— Ben, İbni Mes'ûd'un şöyle dediğini işittim: Çalgı kalbde nifâk bitirir. Tıpkı yağmurun bitkileri bitirmesi gibi.

Abdurrahman Süllemî anlatır:

— Bir defasında Şam ahâlisinden bir kısım insanlar içki içmişlerdi. O sırada Ebû Süfyân oğlu Muâviye de Sûriye'de bulunmaktaydı. İçki içenler Muâviye'ye şöyle dediler: İçki içmek helâldir. Zirâ şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **Îmân edip te sâlih ameller işleyenler, bundan sonra haram olan şeylerden de sakındıkları, îmânlarında sebât ederek güzel amellere devam ettikleri, sonra harâm edilen şeylerden sakınıp haram olduğuna inandıkları ve yine sakınmakta devam ve ısrâr ile güzel şeyler arayıp onlarla meşgul oldukları takdirde, haram kılınmazdan evvel tatmış olduklarında üzerlerine hiç bir günah yoktur. Allah iyi hareket edenleri sever** (Mâide sûresi, âyet: 93).

Muâviye onların bu hareketlerini aynen Halife Hz. Ömer'e (r.a.) bildirdi. Halife, Muâviye'nin mektubuna verdiği cevapta, bu sapık hareketlerini etraflarına bulaştırmalarına mahal bırakmadan onların hemen kendisine yollanmasını istiyordu. Halîfenin bu emri üzerine Muâviye onları hemen toplayıp hükümet merkezine gönderdi. Onlar oraya varınca, Hz. Ömer derhâl Resûlüllah'ın ashâbını topladı ve bu mevzûda kendileriyle müşavere etti. Ashâb'tan çoğu şöyle dediler:

— Ey müminlerin halîfesi, içki içen bu adamlar, «**içki içmek helâldır!**» demekle Allah'a iftirâ etmişler, Allah'ın izni olmadan Onun dînine ahkâm koymuşlardır. Binâen'aleyh, boyunlarının vurulması gerekir...

Bu sırada Hz. Ali henüz fikrini söylememişti. Sükût etmekteydi. Halîfe ona bu mevzûda ne düşündüğünü sordu. Hz. Ali şu mütâleayı ileri sürdü:

— Önce onlardan, işlemiş oldukları bu cürümden ötürü tevbe-istiğfâr etmelerini istemeliyiz. Eğer tevbe - istiğfar edip günahtan dönmezlerse boyunlarını vurmalıyız. Tevbe-istiğfâr ederlerse seksener değnek vurmalıyız.

Meclis, Hz. Ali'nin bu mütâleasını uygun gördü. İçki içen ve içkinin helâl olduğunu iddiâ eden o şahıslara tevbe-istiğfâr etmelerini teklif etti. Onlar da tevbe-istiğfâr ettiler. Sonra da kendilerine seksener değnek atıldı.

İbni Abbâs (r.a.) şöyle der: İçkiyi haram ilân eden âyet nâzil olduğu zaman bir kısım müslümanlar telâşa kapılarak şöyle dediler:

— Henüz içki harâm edilmemişken ve içki içmekte devam ederken ölen kardeşlerimizin hâli nice olacak?

Bunun üzerine Allah'ın şu kelâmı nâzil oldu:

— **İmân edip te sâlih ameller işleyenler, bundan sonra haram olan şeylerden de sakındıkları, îmânlarında sebât ederek güzel amellere devam ettikleri, sonradan harâm edilen şeylerden sakınıp haram olduğuna inandıkları ve yine sakınmakta devam ve ısrâr ile güzel şeyler arayıp onlarla meşgul oldukları takdirde, harâm kılınmadan evvel tatmış olduklarında üzerlerine hiç bir günah yoktur. Allah iyi hareket edenleri sever (Mâide sûresi, âyet: 93).**

—————— o ——————

YALANIN KÖTÜLÜĞÜ

İbni Mes'ûd (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Ey ümmet ve ashâbım! Doğruluğa yapışınız. Size doğruluk gerek. Şüphesiz ki doğruluk, insanı iyiliğe sevkeder. İyilik de cennete götürür. Kişi doğru oldukça ve dâimâ doğru insan olarak kalma yollarını araştırdıkça Allah nezdinde sıddîk** (çok doğru insan) **olarak yazılır. Yalandan sakının. Zîrâ şüphesiz ki yalan insanı fısk-u fücûra sevkeder. Fısk-u fücûr da Cehennem'e götürür. Kişi yalancı oldukça ve yalan söyleme yollarını araştırdıkça Allah nazarında kezzâb** (çok yalancı insan) **olarak yazılır.**

İbni Mes'ûd (r.a.) şöyle der: Münafığın üç hâlinden ibret alınız. Onu bu üç tavrı ile değerlendiriniz. Konuştu mu yalan konuşur. Va'dedince sözünde durmaz. Sözleştiği zaman haksızlık ve zulüm eder. Şânı yüce olan Allah, münâfıkların bu husûsiyetlerini tasdik sadedinde Kitâbı Kur'ân'da şu âyetleri inzâl buyurmuştur:

— **İçlerinden kimi de, «Eğer Allah bize lûtfundan ihsân ederse, yemin olsun ki zekâtını vereceğiz, muhakkak sâlihlerden olacağız.» diye Allah'a söz vermişti. Ne zaman ki Allah kendilerine lûtfundan verince de onunla cimrilik edip va'dlerinden döndüler. Onlar öyle dönektir işte. Nihâyet, Allah'a verdikleri sözden döndükleri, ve yalan söyledikleri için O da bu hareketlerinin âkıbetini kalblerinde, kendisinin huzûruna çıkacakları güne kadar sürecek bir nifâk yaptı** (Tevbe sûresi, âyet: 75-77).

Lokmân Hekîme soruldu:

— ahlâkî husûslarda bildiğinin özü nedir?

Dedi:

— Doğru sözlü olmak, emâneti sâhibine vermek ve beni ilgilendirmeyen şeyleri terketmektir.

Peygamberimiz aleyhisselâma soruldu:

— **Yâ Resûlellah, mümin korkak olur mu?**
Buyurdular:
— **Evet.**
Yine soruldu:
— **Mümin cimri olur mu?**
Buyurdular:
— **Evet.**
Bir daha soruldu:
— **Mümin yalancı olur mu?**
Buyurdular:
— **Hayır, aslâ!..**

Yine Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Ey ümmet ve ashâbım, siz bana, altı şeyi tekeffül ediniz, altı şeye riâyet edeceğinize söz veriniz. Ben de size cenneti tekeffül edeyim, cennetlik olacağınıza dâir size söz vereyim: 1) Konuştuğunuz zaman doğru söyleyiniz, 2) Vâdettiğiniz zaman vâdinizi yerine getiriniz, 3) Size bir şey emânet edilince onu yerine edâ ediniz, emânete hıyânet etmeyiniz, 4) Cinsî uzuvlarınızı zinâdan koruyunuz, 5) Gözlerinizi harama yumunuz. 6) Ellerinizi harâmdan çekiniz, harâma yaklaştırmayınız.**

Şüphesiz ki Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem bütün hayırları bu altı şeyde toplamıştır. Bu altı şeyden birincisi olan **«konuştuğunuz zaman doğru söyleyiniz»** cümlesine kelime-i tevhîd de girer, insanlarla olan konuşmalar da. Yâni kişi, **«Lâ ilâhe illallah = Hiç bir ilâh yoktur, ancak Allah vardır.»** dediği zaman, bunu cânu gönülden tasdîk ederek söylemeli, herhangi bir sûretle hâkim huzurunda şâhitlik yaparsa doğru konuşmalı, insanlarla olan günlük konuşmalarda yalan söylememeli, doğru sözden ayrılmamalıdır. **«Vâdettiğiniz zaman vâdinizi yerine getiriniz.»** cümlesi, kulun Allah'a olan va'dlerini de kullara olan va'dlerini de içine alır. Kulun Allah'a olan va'dlerinde durması, ölünceye kadar İmânda sebât eylemesi ve kulluk vazîfelerini gereği gibi ve vaktiyle edâ etmesidir. Kullara olan va'dlerinde durması ise, günlük yaşayışında onlara vermiş olduğu her türlü sözünü yerine getirmesidir. **«Size bir şey emânet edilince onu yerine veriniz emânete hıyânet etmeyiniz.»** sözü de hem Allah ile kul arasındaki emanete, hem de kişi ile diğer insanlar arasındaki emânete şâmildir. Zîrâ emânetler iki kısımdır:

1) Allah ile kul arasında olan emânetler,
2) İnsanların birbirleri arasında olan emânetler.

Allah ile kul arasındaki emânetler, şânı yüce olan Allah'ın kuluna farz kıldığı ibâdetlerdir. Bunlar, kulun yedine bırakılmıştır. Allah'ın birer emânetidirler. Onları vakti vaktinde edâ etmek kulun üzerine vâciptir.

Kulların birbirleri arasındaki emânetlere gelince, bunlar da gerek para-mal, gerek söz, gerekse diğer husûslarda birbirlerine bıraktıkları emânetlerdir. Hangi husûsta olursa olsun, kişinin, kendisine bırakılan emâneti ona hiç halel getirmeden sâhibine teslim etmesi gerekir. **«Cinsî uzuvlarınızı zînâdan koruyunuz.»** cümlesine gelince, bu iki türlü olur:

1) Harâm ve şüpheli durumlardan kendini bizzât korumakla,
2) Başkasının, kendi uzuvlarını görmesine mahal vermemekle.

Zîrâ Resûl aleyhisselâm şöyle buyurur:

— **Allah bakana da bakılana** (bakılmasına meydan bırakana) **da lânet etsin.**

O halde müslümana vâcip olan, cinsî uzuvlarını harâmdan, zînâdan ve şüpheli şeylerden korumak; hattâ abdest bozma anlarında bile kimsenin görmesine mahal bırakmamaktır. **«Gözlerinizi harama yumunuz.»** cümlesini de îzâh edelim. İster kadın olsun, isterse erkek olsun, bir kimsenin, dînen bakması câiz olmayan birisinin uvuzlarına bakmaması gerekir. Bir de, kendi nikâhlısı dahi olsa, bakılmasına dînin müsaâde etmediği mahallere de bakmamalıdır. Bunlardan başka, Allah'ın verdiği o gözlerle, Dünyâ'ya ve dünyâ malına da harîsâne ve rağbetle bakılmamalıdır. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Onlardan (îmânsızlar) bir zümreye, sırf fitneye düşürmek için verdiğimiz ve faydalandırdığımız bu dünyâ hayâtına âit zînetlere ve debdebelere sakın gözlerini dikme. Rabbının rızkı hem daha hayırlı hem de daha devâmlıdır** (Tâ hâ sûresi, âyet: 131).

Hüzeyfe İbni Yamân (r.a.) şöyle der:

— Resûlüllah'ın zamanında bir adam bir yalan söyledi mi bununla münâfık olurdu, yâni bu bir yalan onun münâfıklığına delîl sayılırdı. Halbuki bugün ben, sizden birinin günde on yalanını duyuyorum...

O halde bir müslümanın, kendisini münâfıklık alâmetlerinden koruması gerekir. Zîrâ insan kendisini yalancılığa alıştırır, onu kendisine huy edinirse Allah indinde **münâfık** olarak yazılır. Yalancılığın ve söylediği yalanların günâhı kendisine yüklendiği gibi, o husûsta kendisine uyanların günâhı da yine kendisine yüklenir.

Cündüp oğlu Semure (r.a.) anlatır:

— Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem, her gün, sabah namazını kıldıktan sonra yönünü bize doğru çevirerek ashâbına hitâben, **«İçinizde bu gece rüyâ göreniniz var mı?»** diye sorardı. Görmüş olan bulunursa rüyâsını anlatırdı. Yine günlerden bir gün sabah namazından sonra bize, **«Bu gece rüya göreniniz var mı?»** diye sordu. Biz, **«Hayır!»** diye cevap verdik. Resûlüllah, **«Fakat bugün ben rüya gördüm.»** dedi ve anlatmağa başladı:

— İki kişi gelerek elimden tuttular. **«Yürü!»** dediler. Kendileriyle berâber yürüdüm. Beni engebesiz bir arâziye götürdüler. Orada iki kişiye rasgeldik. Birisi çökmüş bir vaziyetteydi. Diğeri de ayakta duruyordu. Bunun elinde iri ve sert bir kaya parçası vardı. Bu kayayı, önünde çökmekte olanın kafasına olanca hızıyla indirerek onun kafasını yarıyor, sonra da yuvarlanan kayanın peşinden giderek alıp geliyordu. Fakat adamın yarılan kafası eski hâline gelmeden geri dönmüyordu. Döndüğünde aynı hareketi yine yapıyor ve bu işleme böylece devam edip gidiyordu. Ben, beni götürenlere, **«Sübhânellah bu da ne?»** dedim. Bana, **«Yürü!»** dediler. Onlarla berâber yürüdüm. Biraz gidince bir adama rasgeldik. Başını yaslayıp yatmıştı. Başka birisi de onun yanında ayakta duruyordu. Elinde demirden kancalar vardı. Bu kancaları yerdekinin ağzının bir yanından takıyor, tâ başının geri tarafına kadar avurdunu yırtıyordu. Bir tarafını bitirince diğer tarafına geçiyor, aynı hareketi o yanına da yapıyordu. Bir tarafını yırtarken diğer tarafı eski hâline geliyor, bu sefer o, o tarafına geçerek aynı işleme devam edip gidiyordu. Ben, beni götürenlere **«Süphânellah, bu da ne?»** diye sordum. Bana, **«Yürü!»** dediler. Yürüdüm. Biraz gidince bir binâ ile karşılaştık. Bu binanın üst tarafı bir fırın ağzı gibi dar idi. Alt tarafı da genişti. İçine şöyle bir göz attım. Bir de ne göreyim, orası çıplak erkek ve kadınlarla dolu. Altlarından da kendilerine doğru bir yalın (= ateş alevi) geliyor. Alev vurduğu zaman, neredeyse dışarıya fırlayacak şekilde yükseliyorlar, alev çekilince yine içine dönüyorlar. Alev tekrâr aşağıdan yukarı doğru hücum ettiği zaman hep birden bağrışıyorlardı. Ve, bu işlem böylece devam edip gidiyordu. Ben bunu görünce, **«Süphânellah, bunlar da kim?»** dedim. Beni götürenler, **«Yürü!»** dediler. Berâberce yürüdük. Geniş bir nehre geldik. Bu nehrin kan kırmızısı suyu vardı. İçinde bir adam yüzmekteydi. Nehrin kenarında da başka bir adam durmaktaydı ve yanına bir çok taş toplayıp yığmıştı. Zaman zaman, nehirde yüzmekte olan, bunun yanına yaklaşıyor, o da onun ağzına bir taş atıyordu. Ben yine, **«Sübhânellah, bu da ne?»** dedim. Beni götürenler, **«Yürü!»** dediler. Yürüdük. Biraz sonra bir adama rasgeldik. Bir de ne göreyim, onun etrafında büyük bir ateş kütlesi vardı. O, bu ateş kütlesini silkeliyor ve etrafında dönüyordu. Ben, beni götürenlere, **«Sübhânellah bu da ne?»** dedim. Bana, **«Yürü!»** dediler. Yürüdük. Bir bahçeye geldik. Orada baharın her türlü nûru mevcuttu. Bahçenin ortasında da uzun boylu bir adam vardı. Bu adamın etrâfını sayısız denebilecek çoklukta çocuklar doldurmuştu. Ben bu manzarayı görünce **«Sübhanellah, bu da ne?»** dedim. Bana, **«Yürü!»** dediler. Berâberce yürüdük. Nihâyet bir ulu ağaca geldik. Öyle bir ulu ağaç ki, ben ondan daha büyük ve daha güzel bir ağaç aslâ görmedim. O ağaca çıktık. Bir şehre vardık ki burası, bir tuğla altın, bir tuğla da gümüş kullanılarak yapılmış. Şehrin kapısının açılmasını talep ettik. Açıldı. Oradan içeri girdik. Beni ondan çıkardılar, daha güzel ve daha üstün

bir eve soktular. Bir ara gözüm yukarıya dikilivermişti. Bir de ne göreyim, beyaz bir köşk. Sanki bir beyaz bulut. Bu sırada bana, «**İşte senin mekânın odur!**» dediler. Ben, «**Girmiyecek miyim?**» diye sordum. «**Şimdi hayır. Fakat ileride gireceksin!**» dediler. Daha sonra da ben dedim ki:

— Ben bu gece bir takım acâyip şeyler gördüm. Acaba nedir bu gördüklerim?

Dediler:

— Taşla başının yarılmakta olduğunu gördüğün ilk adam, önce Kur'ân'a sarıldığı halde sonradan onu bir kenâra iten, onun esaslarına riâyet etmeyen ve beş vakit farz namazı kılmayan kişidir. Kafasının arka tarafına kadar avurtlarının yırtılmakta olduğunu gördüğün şahıs, sabahtan akşama kadar bir sürü yalan söyleyen ve bu yalanları âfâkı kaplayan kişidir. Fırına benzer evdeki gördüklerin zînâ eden erkek ve kadınlardır. Suyu kan rengindeki nehirde yüzmekte olduğunu gördüğün şahıs, fâiz yeyici kişidir. Ateşin etrâfında dolaşmakta olduğunu gördüğün kişi, Cehennem bekçibaşısıdır. Bahçede gördüğün uzun boylu adam İbrâhim aleyhisselâmdır. Etrâfındaki çocuklar da fıtrat-ı islâm üzere doğmuş olan çocuklardır. İlk girdiğin ev, umûm müminlerin evidir. Diğer ev de şehidlerin evidir. Ben Cebrâil'im. Bu da Mikâil...

Bu sırada sahâbeden birisi sordu:

— Peki, islâm fıtratı üzere doğmuş olan çocuklar İbrâhim aleyhisselâmın etrafındalar. Ya putperestlerin çocukları?

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— Putperestlerin çocukları da İbrâhim aleyhisselâmın yanında olacaklar...

Putatapıcıların çocukları hakkında muhtelif rivâyetler vârit olmuştur. Kimine göre, onlar, Cennet ehlinin hizmetçileri olacaklardır. Kimine göre ise Cehennemliklerin hizmetçileri olacaklardır. Her şeyin doğrusunu ancak ve yalnız Allah bilir...

Abdullah İbni Mes'ûd (r.a.) şöyle der:

— Sözün en doğrusu Kelâmullah (= Kur'ân) dır. En şereflisi zikrullahdır. Körlüğün, basîretsizliğin en zararlısı kalb körlüğü, kalb basîretsizliğidir. Az olup fakat kifâyet eden, çok olup fakat gâfil edenlerden daha hayırlıdır. Nedâmetlerin en büyüğü ve en zararlısı kıyâmet günündeki nedâmettir. En hayırlı zenginlik gönül zenginliğidir. Azıkların en hayırlısı takvâdır. İçki günahların davetçisidir. Kadınlar şeytanın bağlarıdır. Gençlik deliliğin bir şûbesidir. Kazançların en şerlisi fâizle elde edilen kazançtır. Hatâların en büyüğü dilin yalanıdır...

Resûl aleyhisselâm şöyle buyurur:

Yalan ancak üç yerde câizdir:

1 — **Düşmanla yapılan harpte. Zirâ harp bir hileden ibârettir,**

2 — **Dargın iki müminin arasını bulma husûsunda,**

3 — **Kadın ile kocası arasındaki dargınlığı giderme husûsunda.**

Tabiînden biri der ki:

— Doğru sözlülük Allâh dostlarının süsüdür. Yalancılık ta bedbahtların alâmet-i fârikasıdır. Nitekim şânı yüce olan Allah, Kitâbı Kur'ân'da bu husûsları açıklamıştır:

— **Bu gün, doğruların doğruluğunun kendilerine fayda vereceği bir gündür** (Mâide sûresi, âyet: 119).

— **Ey îmân edenler, Allah'dan korkun. Bir de sâdık kişilerle berâber olun** (Tevbe sûresi, âyet: 119).

— **Sıdk ve hakikatı getirene ve onu tasdik edene gelince, işte onlar takvâya erenlerin ta kendileridir, Rabbleri nezdinde, diledikleri şeyler onlarındır. İşte bu, iyilerin mükâfatıdır** (Zümer sûresi, âyet: 33, 34).

Yalancıları kötüleyip lânetleyen Allah şöyle buyurur:

— **Kahrolsun o şeddeli yalancılar. Ki onlar, koyu bir cehâlet içinde kalmış gâfillerdir** (Zâriyât sûresi, âyet: 10, 11).

— **Kendisi İslâma dâvet olunup dururken Allah'a karşı yalan uyduranlardan daha zâlim kimdir? Allah, zâlimler topluluğuna hidâyet vermez** (Saf sûresi, âyet: 7).

——————— o ———————

GIYBET

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ashâbına sordu:

— **Biliyor musunuz, gıybet nedir?**
Sahâbîler dediler:
— **Allah ve Resûlü daha iyisini bilir.**
Resûl aleyhisselâm buyurdu:
— **Müslüman kardeşin hakkında onun hoşlanmayacağı bir şekilde konuştuğun zaman gıybet etmiş, onu çekiştirmiş olursun.**
Ashâbdan birisi dedi ki:
— **Eğer söylediğimiz şeyler müslüman kardeşimizde mevcut ise yine de gıybet olur mu?**
Resûl aleyhisselâm buna cevâben buyurdu:
— **Eğer söylemiş olduklarınız onda mevcut ise gıybet etmiş olursunuz. Değilse ona iftirâ etmiş olursunuz.**

Eskilerden birisi şöyle der:
— **«Fülân kişinin elbisesi kısadır.»** yâhut, **«Fülân kişinin elbisesi uzundur.»** dediğimiz zaman gıybet oluyor. Ya bir de o şahsın elbisesinden değil de doğrudan doğruya kendinden bahsetmiş olsak nice olur!..
Bir defasında Peygamberimize kısa boylu bir kadın gelmişti. O çıkıp gittikten sonra Hz. Âişe (r.a.) şöyle dedi:
— Ne kısa boylu kadın!
Onun bu sözü üzerine Resûl aleyhisselâm, **«Gıybet ettin yâ Âişe!»** buyurdular. Hz. Âişe, **«Ben onda olanı söyledim.»** deyince de, **«Kendisinde bulunan en hoşlanmıyacağı şeyi söyledin.»** cevâbını verdiler.
Ebû Saîd Hudri (r.a.) rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:
— **Mîrâc gecesi göklere çıkarıldığım zaman bir gurup insan gördüm.**

Böğürlerinden etleri koparılarak lokma lokma ağızlarına veriliyor, bu sırada kendilerine şu sözler söyleniyordu: Kardeşlerinizin etlerinden yemekte olduklarınızı yeyin!..

Ben bu manzarayı görünce, «Yâ Cebrâil, kimdir bunlar?» diye sordum. Cevâben dedi ki:

— Bunlar senin ümmetinin gıybet edenleridir.

Babam bana, Peygamberimiz aleyhisselâmın hayâtından şu sahneyi anlatmıştı:

— Bir gün Resûl aleyhisselâm evindeydi. Ehl-i Sofe'den olan Sahâbîler de mescitte toplanmışlardı. İçlerinden Sâbit oğlu Zeyd, onlara, Peygamber aleyhisselâmdan işittiklerini anlatıyordu. Bir ara, Resûl aleyhisselâm bir taraftan et gönderildiği duyuldu. Mescitte Sâbit oğlu Zeyd-in Peygamber aleyhisselâmdan anlattıklarını dinlemekte olan Sahâbîler ona şöyle dediler:

— Resûlüllah'a git. Şu kadar zamandır bizim de et yememiş olduğumuzu söyle. Bunu yaparsan o etten bize de verir.

Sâbit oğlu Zeyd kalktı, sahâbîlerin bu arzusunu Peygamber aleyhisselâma duyurmağa gitti. Fakat o gidince geride kalanlar onun hakkında kendi aralarında şunları konuştular:

— Sâbit oğlu Zeyd'in bizden ne farkı var? Biz de Resûl aleyhisselâmın ashâbındanız, o da. Böyle olduğu halde o, bize konuşma yapıyor, Resûlüllah'dan işittiklerinden bahsediyor!...

Diğer taraftan Sâbit oğlu Zeyd, Resûlüllahın evine vardı. Sahâbenin arzularını kendisine duyurdu. Allah Resûlü onu dinledikten sonra şöyle dedi:

— Git onlara söyle. **«Şu anda et yediniz!»** de.

Sâbit oğlu Zeyd döndü. Peygamberin sözünü kendilerine nakletti. Onlar, **«Allah'a yeminle söyleriz ki biz fülân zamandan beri et yemedik.»** dediler. Bunun üzerine Sâbit oğlu Zeyd, tekrar Resûlüllah'a gitti. Sahâbenin sözlerini anlattı. Resûl aleyhisselâm da, **«Onlar şu anda et yemiş durumdalar.»** dedi. Zeyd, yine sahâbeye gitti. Resûlüllah'ın sözünü tekrârladığını ifâde etti. Bunun üzerine hepsi birden kalktılar, Resûlüllah'ın yanına geldiler. İçeri girdikleri zaman Allah Resûlü onlara hitâben şunları söyledi:

— Şu anda siz, kardeşinizin etini yemiş durumdasınız. Sâbit oğlu Zeyd, bana gelmek üzere yanınızdan ayrıldığı zaman onu çekiştirdiniz. Böylece bir müslüman kardeşinizin etini yemiş oldunuz. Hattâ et kalıntıları dişlerinizin dibindedir. Tükürün, etin kırmızılığını göreceksiniz!..

Tükürdüler. Gerçekten hepsinin de tükrükleri kanlıydı. Bunun üzerine hemen mescide dönerek tevbe-istiğfâr ettiler. Ayrıca Sâbit oğlu Zeyd'den af dileyip helâllaştılar.

Abdullah oğlu Câbir (r.a.) anlatır:

— **Resûlüllahın zamanında** bir defa pis kokulu bir rüzgâr esmişti. Allah Resûlü bu husûsta şöyle buyurdular: Münâfıklardan bir gurup, müslümanlardan bir topluluğu çekiştiriyor. İşte bu pis kokulu yel bunun için esmektedir.

Ehl-i hikmetten birine soruldu:

— Gıybetten yayılan pis kokunun Peygamberimiz zamanında hissedilip te bu zamanda hissedilmemesinin hikmeti ne ola acaba?

Hakîm cevap verdi:

— Zîrâ zamanınmızda gıybet almış-yürümüş, burunlarımız onun pis kokusuyla iyice dolmuştur. Bunun için hissedilmemektedir. Bu durum, debağatçılar çarşısına giren kişinin hâliyle, debağatçılıkta çalışanların hâline benzer. Oraya hayâtında daha ilk olarak giren bir kimse, debağatlanmakta olan derilerin pis kokusu yüzünden orada duramaz. Buna karşılık, orada çalışanlar bu pis kokuları duymazlar bile. Hattâ o pis kokulu dükkânlarda yerler, içerler, hiç bir rahatsızlık duymadan otururlar. Çünkü uzun müddet orada durduklarından burunları o pis kokularla iyice dolmuştur. İşte günümüzde gıybet meselesi de böyledir...

Bir defasında Selmân Fârisî (r.a.), Sahâbeden bir toplulukla berâber bir seferde bulunuyordu. Aralarında Hz. Ömer de (r.a.) vardı. Bir yere kondular. Selmân Fârisî hemen uyuya kaldı. Ashâbdan diğerleri çadırları kurdular, yemekleri hazırladılar. Bu esnâda, Selmân Fârisî için aralarında şöyle bir cümle sarfedildi:

— Şu Selmân da, kurulmuş çadıra ve pişmiş yemeğe konmak istiyor!....

Biraz sonra Selmân kalktı. Ona, **«Resûlüllah'a git te biraz katıklık versin, ekmeklerimizle yiyelim.»** dediler. Selmân gitti. Sahâbîlerin isteğini Allah Resûlüne duyurdu. Peygamberimiz ona cevâben, **«Git onlara. Katıkla ekmeklerini yemiş olduklarını söyle.»** dedi. Selmân gitti. Resûlüllah'ın sözlerini sahâbeye nakletti. Fakat onlar, **«Biz aslâ bir şey yemiş değiliz. Resûlüllah da yalan söylemez.»** diyerek hep birlikte peygamber aleyhisselâmın çadırına geldiler. Peygamberimiz kendilerine şunları söyledi:

— Arkadaşınız uyurken onun hakkında söylediklerinizi söylediğiniz zaman, siz, katıkla ekmek yemiş oldunuz...

Bunları söyleyen Allah Resûlü, daha sonra onlara şu âyeti okudu:

— **Ey îmân edenler. Zannın birçoğundan kaçınız. Çünkü bazı zan vardır ki sırf günahtır. Birbirinizin kusûrlarını araştırmayın. Kiminiz de kiminizi arkasından çekiştirmesin, gıybet etmesin. Sizin**

herhangi biriniz ölü kardeşinizin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. Allah'tan korkun, kötülük yapmaktan sakının. (Hucurât sûresi, âyet: 12).

Süfyân sevrî der ki: Zan iki kısımdır. Biri, kendisinde günah bulunan zandır. Diğeri de kendisinde günah bulunmayan zandır. Kendisinde günah bulunan zan, sadece kişinin bâtınında kalmayıp aynı zamanda diliyle de konuşarak dışarı fâş ettiği zandır. Kendisinde günah olmayan zan ise, kişinin sadece içinde kalan ve dil ile dışarı vurulmayan, başkalarına söylenmeyen zandır.

İbni Abbâs (r.a.) anlatır:

— ...**Kiminiz de kiminizi arkasından çekiştirmesin...** âyeti, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellemin ashâbından iki kişi hakkında nâzil oldu. Resûl aleyhisselâm, bir sefer oldu mu, varlıklı her iki kişinin yanında, daha az varlık sâhibi bir kişi verirdi. Bunlar, gerek yiyecek bakımından, gerekse silâh ve sâir savaş malzemesi bakımından o bir kişiyi takviye ederler, buna karşılık o da onların bâzı hizmetlerini görüverirdi. Yine bir sefer esnâsında Selmân Farisî'yi varlık sâhibi iki kişinin yanına vermişti. Selmân, onların yiyeceklerinden yiyor, buna karşılık bâzı yol hizmetlerini görüveriyordu. Bir gün bir yere kondular. Yemek hazırlama işini Selmân yapmaktaydı. Fakat o gün için bir şey hazırlanmamıştı. Ötekiler ona, **«Resûlüllah'a git te, bize biraz katıklık versin, ekmeklerimizle yiyelim,»** dediler. Selmân gitti. Biraz uzaklaşınca öteki iki arkadaşından biri onun hakkında şöyle dedi:

— Eğer Selmân su almak için dolu bir kuyuya inmiş olsa onu kurutur!...

Diğer taraftan, Peygamber aleyhisselâmın çadırına varıp arkadaşlarının istediğini kendisine arzeden Selmân'a Resûl aleyhisselâm şöyle dedi:

— Git arkadaşlarına söyle: **«Siz katıklığı yemişsiniz.»** de.

Selmân geri döndü. Resûlüllah'ın sözünü arkadaşlarına anlattı. Buna şaşan arkadaşları hemen Resûlüllah'a geldiler ve, **«Yâ Resûlellah, biz katıklık yemiş değiliz!»** dediler. Resûl aleyhisselâm da onların bu sözüne karşılık, **«Ben, yediğiniz etin kırmızılığını ağızlarınızda görüyorum.»** dedi. Bu söz, onları büsbütün şaşırttı. İkisi birden, **«Bizim yanımızda katıklık bir şey yok. Bugün et de yemiş değiliz.»** diye cevap verdiler. Peygamberimiz onlara hitâben buyurdu ki:

— Siz, kardeşinizi arkadan çekiştirdiniz!..

Daha sonra onlara sordu:

— Murdâr bir eti yemek ister misiniz?

Onlar dediler:

— Hayır.

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Murdâr bir eti yemekten tiksindiğiniz gibi, gıybet te etmeyiniz, müslüman kardeşinizi çekiştirmeyiniz. Zîrâ, şüphesiz, kim müslüman kardeşini çekiştirirse onun etini yemiş olur...

İşte bu sırada yukarıdaki âyet nâzil oldu.

Anlatılır ki, adamın birisi Hasan Basrî'ye varır ve, **«Fülân kişi senin hakkında gıybet etti, seni çekiştirdi.»** der. Bunun üzerine Hasan Basrî hemen kalkar. Bir tabağa hurma doldurur. Doğruca kendisini çekiştiren o adama gider. Varır ve elindeki hurmayı ona takdîm ederek şöyle der:

— Duydum ki, hasenâtını bana hediye etmişsin. Ben de, bana hediye etmiş olduğun bu hasenâta karşılık sana bir şeyler ikrâm etmek istedim. Ancak bu bir tabak hurmayı getirebildim. Kusura bakma. Bana hediye etmiş olduğun hasenâtın karşılığını tam olarak sana ödemeğe muktedir değilim.

Allah rahmet eylesin, bir gün İbrâhim İbni Edhem bir topluluğa evinde ziyâfet vermişti. Davetliler sofraya oturur - oturmaz hemen birisini çekiştirmeğe başladılar. Bu durum karşısında İbrâhim İbni Edhem şu sözleri söyledi:

— Bizden önceki müslümanlar etten önce ekmeği yerlerdi. Siz ise ekmekten önce et yemeğe başladınız.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Ümâme Bâhilî'nin şöyle dediği rivâyet edilir:

— Kıyâmet günü kulun amel defteri kendisine verilir. O, ona şöyle bir göz atınca orada, kendisinin işlemediği hasenâtın varlığını görür. Bunun üzerine, «Yâ Rabbi, şu şu amelleri ben işlemiş değilim. Bunlar bana nereden geldi?» diye sorar. Allah ona şu cevâbı verir:

— Onlar, senin haberin yokken insanların seni çekiştirmesi sebebiyle oraya yazılmıştır.

İbrâhim İbni Edhem şöyle der:

— Ey yalancı, Dünyan ile dostlarına cimrilik ettin, âhıretinle de düşmanlarına cömertlik ettin. Cimrilik ettiğin şeyde mâzür değilsin. Cömertlik ettiğin şeyde de methedilmiş değilsin.

Ehl-i hikmetten biri der ki:

Gıybet; kurrânın meyvesidir, fâsıkların ziyâfetidir, kadınların merasıdır, insanların köpeklerinin katığıdır, müttekîlerin de çöplüğüdür.

Enes İbni Mâlik (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Dört şey, oruçluya orucunu yedirmiş, abdestliye abdestini bozdurmuş, kişinin amelini yıkmış olur. Bunlar; gıybet, yalan, koğ-**

culuk ve kendisinin bakması helâl olmayan kadının vücuduna bakmaktır. Kadınlar şerrin kökünü sularlar. Tıpkı suyun, meyvelerin kökünü sulaması gibi. İçki içmek günahları çoğaltır.

Kaab ahbâr şöyle der:

— Allah'ın selâmı onların üzerine olsun, ben, peygamberlerin kitaplarında şöyle dendiğini okumuştum. Gıybetten tevbe etmiş olarak ölen, cennete girenlerin en sonuncusu olur. Gıybetçilik huyunda devâm eden de cehenneme girenlerin ilki olur.

Bir defasında İsâ aleyhisselâm, arkadaşlarına sordu:

— Ne dersiniz, eğer siz dışarıda uyumakta olan bir adama rastlasanız, rüzgâr bu adamın avret mahallinin birazını açmış olsa siz onu örter misiniz?

Dediler:

— Evet, örteriz.

Hz. İsâ buyurdu:

— Bil'akis, siz, açılmamış kısmını da açarsınız.

Onlar, Hz. İsânın bu sözlerine hayret ettiler, ve, «Sübhânellah! Biz, açılmamış kısmını nasıl açar mışız?» dediler. Hz. İsâ buyurdu:

— Yanınızda birisinden söz açıldığnda onun kötü davranış ve huylarından bahsettiğiniz zaman, avret mahallerinin kapalı kalan kısımlarını da açmış olursunuz.

Hâlid Rîb'î anlatır:

— Bir defasında bir câmide oturuyordum. Bir ara cemâatten bir gurup, bir adamı çekiştirmeğe başladı. Ben kendilerine mânî oldum. Onu bıraktılar, başka birisini çekiştirmeğe başladılar. Sonra yine ilk çekiştirdikleri adama döndüler. Bu sırada her nasılsa o adam hakkında bir söz de ben söyledim. O gece bir rüyâ gördüm. Bana uzun boylu, siyâh derili bir adam geldi. Elinde bir tabak vardı. İçinde de bir parça domuz eti bulunuyordu. Tabağı bana doğru uzatarak, «Ye bunu!» dedi. Ben, «Domuz etini mi yiyeyim? Vallahi yemem.» dedim. Bunun üzerine adam beni yakaladı. İyice bir sarsaladı ve. «Ondan daha kötüsünü yemiştin!» dedi. Sonra, zorla bir parça ağzıma koydu. Tam bu sırada ben uyandım. Allah'a yeminle söylerim ki, bu hâdiseden sonra otuz - kırk gün ağzıma her yemek koyuşta o etin çirkin tadını ve pis kokusunu mutlak hissederdim.

Süfyân İbni Husayn anlatır:

— Bir defasında Iyâs İbni Muâviye ile oturmaktaydım. Oradan bir adam geçti. Ben, onun hakkında konuşmağa yeltendim. Iyâs İbni Muâviye bana, «Sus!» dedi. Daha sonra, Bizanslılarla yapılan savaşlara katılıp katılmadığımı sordu. Ben, katılmadığımı söyledim. Bunun üzerine şöyle dedi:

— Kâfir Bizanslılar senin elinden - dilinden sâlim oluyor da bir müslüman kardeşin sâlim olamıyor...

Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun, Hâtem Zâhid'in şöyle dediği rivâyet edilir:

— Bir mecliste üç şey bulunursa orası Allah'ın rahmetinden mahrumdur. Bunlar; dâimâ dünyevî menfaatlerin konuşulması, gülüp - oynama ve diğer insanların çekiştirilmesidir.

Muâz oğlu Yahyâ Râzî der ki:

Müminin senden alacağı nasîbi şu üç haslet olursa sen iyilik eden kişilerden olursun:

1) Mümin kardeşine faydan olmazsa bile zararın da olmazsa,

2) Ona sevinç - neş'e veremezsen bile gam-keder de vermezsen,

3) Onu övemezsen bile zem de etmezsen, iyilik eden kişilerden olursun.

Mücâhid söyler:

— İnsanoğlu ile berâber oturan melekler vardır. Bir insan, müslüman kardeşlerinden birinin bir iyi ve hayırlı tarafından bahsetti mi, melekler ona hitâben, «Senin için de aynısı vardır.» derler. Eğer müslüman kardeşinin bir kötülüğünden bahsederse, yâni onu çekiştirirse o zaman da melekler şöyle derler:

— Ey Âdemoğlu, mümin kardeşinin kusûrunu ortaya döktün, üzerindeki örtüyü kaldırdın. Bir de dön de kendine bak ve senin kusûr ve ayıplarını örten Allah'a hamdet!

Bir defasında İbrâhim İbni Edhem bir ziyâfete çağırılmıştı. Tam oturduğu sırada oradakiler, «Fülan kişi gelmedi.» dediler. İçlerinden biri de, «Fülân kişi hantal birisidir.» dedi. Bunun üzerine İbrâhim İbni Edhem, «Bir yemekte hazır bulunup orada bir müslümanı çekiştirdiğim zaman bunu bana karnım (mîdem) yaptı.» diyerek oradan çıktı ve üç gün müddetle yemek yemedi.

Bir hakîm der ki: Eğer kendinde üç şeyi işleme hevesini bulamıyorsan diğer üç şeye riâyet etmelisin:

1) Eğer sende hayır işleme hevesi yoksa şerden elini çek,

2) Eğer insanlara faydalı olmağa muktedir değilsen, hiç değilse zararlı olma,

3) Eğer oruç tutamıyorsan hiç olmazsa insanların etini yeme, onları arkalarından çekiştirme,

Veheb Mekkî şöyle der:

— Bence gıybet yapmamak, kâinatın yaratılmasından yokolacağı güne kadar onu ve onda olan her şeyi Allah yolunda sarfetmiş olmaktan daha iyidir. Yine, gözü, şânı yüce olan Allah'ın haram kılmış olduğu şey-

lere bakmaktan alıkoymak, bütün kâinatı ve ondakileri Allah yolunda harcamış olmaktan daha iyidir.

Veheb Mekkî bunları söyledikten sonra aşağıdaki âyetleri okudu:

— **Ey îmân edenler, zannın birçoğundan kaçının. Zîrâ bâzı zan vardır ki sırf günahtır. Birbirinizin kusûrunu araştırmayın. Kiminiz de kiminizi arkasından çekiştirmesin. Sizin herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. Allah'dan korkun...** (Hucurât sûresi, âyet: 12).

— **Mümin erkeklere söyle. Gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar ve cinsî uzuvlarını zînâdan korusunlar. Böyle yapmak, kendileri için çok temiz bir harekettir. Şüphesiz ki Allah, kullarının ne yapacaklarından hakkıyle haberdardır. Mümin kadınlara da söyle. Gözlerini harama bakmaktan sakınsınlar, nâmuslarını zînâdan korusunlar...** (Nûr sûresi, âyet: 30, 31).

Gıybet eden kişinin, çekiştirdiği şahısla helâllaşmadan yapacağı tevbe-istiğfârın makbul sayılıp sayılmıyacağı hakkında çeşitli fikirler ileriye sürülmüştür. Kimine göre, birisi hakkında gıybet etmiş olan şahsın, o kişi ile helâllaşmadan yapacağı tevbe-istiğfâr makbuldür. Kimine göre ise, çekiştirdiği şahısla helâllaşmadıkça onun tevbesi makbûl değildir. Bizce bu husûsu iki kısımda mütalea etmek gerekir:

1) Söylenen sözün, o kişinin kulağına kadar gitmiş olması hâli. Bunun tevbesi, çekiştirilen kişi ile helâllaşmaktan ibârettir.

2) Söylenen sözün, çekiştirilen kişinin kulağına kadar gitmemiş olması hâli. Bu durumda yapılacak iş, şânı yüce olan Allah'dan mağfiret talebinde bulunmak ve bir daha gıybet etmemeğe kesin karar vermektir.

Anlatırlar ki, adamın birisi İbni Sîrîn'e gelir ve, «Ben senin hakkında gıybet ettim. Bana hakkını helâl et» der. İbni Sîrîn ona şu cevâbı verir:

— Allah'ın haram ettiği şeyi ben nasıl helâl edeyim?

Zannederim bu sözüyle İbni Sîrîn, yapılan bir gıybetin günâhından tamâmen sıyrılmış olabilmek için, hakkında gıybet edilen kişi ile helâllaşmanın yanında ayrıca Allah'dan da mağfiret dilemek gerektiğine işâret etmek istemektedir. Eğer yapılan gıybet, çekiştirilen kişinin kulağına kadar gitmemişse bunun tevbesi Allah'dan mağfiret dilemek ve bir daha gıybet etmemeğe kesin karar vermektir. Bundan başka, eğer yapılan gıybet zamanla o kişinin kulağına kadar gitmiyecekse varıp söylemeğe de lüzum yoktur. Hattâ söylememesi daha iyidir. Çünkü zihni onunla meşgul edilmemiş olur. Gıybet hâlinde yâni birisini çekiştirmiş olma durumunda hareket tarzları bunlardır. Bir de birisi hakkında yalan söyleyip iftirâ etmiş olma durumu vardır. Bu, gıybete nazaran biraz daha değı-

şiktir. Zîrâ iftirâ-yalan hâli, üç türlü tevbeye ihtiyâç gösterir. Birisine iftirâ etmiş, onun hakkında yalan söylemiş bir insanın sırasıyle şunları yapması gerekir:

1) Önce, kimlerin yanında yalan söyledi ve iftirâ ettiyse onlara varır ve, **«Ben sizin yanınızda, fülân kişi hakkında şöyle şöyle bir takım sözler sarfettim. Ben yalan söyledim. Bunların aslı yoktur.»** der.

2) İkinci olarak, hakkında yalan söyleyip iftirâ ettiği adama gider ve onunla helâllaşır.

3) Ve nihâyet, söylemiş olduğu bu yalandan, yapmış olduğu iftirâdan ötürü şânı yüce olan Allah'dan mağfiret talebinde bulunur. Bir daha böyle bir fiilde bulunmayacağına kesinlikle azmeder.

Birisine iftirâ etmekten ve onun hakkında yalan söylemekten daha büyük bir günah yoktur. Zîrâ diğer günahlar sadece bir tevbeye ihtiyâç gösterir. İftira-yalan ise, biraz önceki îzâhtan da anlaşıldığı gibi, üç yerde tevbeyi gerektirmektedir. Şânı yüce olan Allah, iftirâ ile küfrü aynı bir âyette zikretmiş ve şöyle buyurmuştur:

— **...O halde küfür olan putatapıcılıktan kaçının, yalan sözden sakının** (Hacc sûresi, âyet: 30).

Üç sınıf insan hakkında konuşmak gıybet sayılmaz.

1 — Zâlim devlet adamları,

2 — İşlediği kötülükleri, haramları ve Allah'ın dînine aykırı her fiiliyatını açığa vurmaktan çekinmeyen fâsıklar,

3 — Bid'at ehlinden olanlar.

Bunların yaptıkları ve gidişatları hakkında konuşulursa bu, gıybet olmaz. Fakat meselâ vücut yapıları hakkında konuşulan bir söz gıybet sayılır. Yaptıkları haksızlıklar, kötülükler ve gidişâtları husûsunda konuşulmakta ise bir mahzûr yoktur. Hattâ faydalıdır da. Çünkü ahali onların kötülüğünü öğrenir ve onlardan dâima sakınır, uzak kalır, onların kötü fiillerine meyletmez. Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bir hadîslerinde şöyle buyururlar:

— **Kötünün kötü huyundan bahsediniz, onu etrâfa tanıtınız ki, ahâli ondan sakınsın.**

Gıybet dört kısımdır:

1 — Küfre sebep olan gıybet,

2 — Münâfıklık olan gıybet,

3 — Günaha sebep olan gıybet.

4 — Mubah olan gıybet. Bunun sevâbı da vardır.

Bir kimse birisini çekiştirdiği zaman ona, **«Gıybet etme,»** dense ve o da **«Bu gıybet değildir. Ben bu husûsta doğru söylüyorum.»** dese bu küfre sebep olur. Zîrâ bu sözüyle o, şânı yüce olan Allah'ın harâm ettiği

bir fiili yâni gıybeti helâl saymak istemektedir. Allah'ın harâm kıldığı bir şeyi helâl saymak isteyen ise kâfir olur. Allah korusun.

Bir kimse, isim zikretmeden birisini çekiştirirse fakat onun sözlerini dinleyenler bu sözlerin kime söylendiğini bilirlerse ve gıybet eden bu şahıs ta bu hareketiyle muttekilik taslarsa, bu, bir nifâk olur.

Bir kimse, günah olduğunu bildiği halde ismen bahsederek, birisini çekiştirirse âsî sayılır. Tevbe - ıstiğfar etmesi gerekir.

Allah'ın emirlerine muhalif fiil ve hareketlerde bulunan ve bunları etrâfa yaymaktan da çekinmeyen kişilerin bu hareketlerinden bahsedip onları halka tanıtmak ise sevaptır. Çünkü ahâli onların kötü amellerinden sakınmış olur. Zîrâ Resûl aleyhisselâm şöyle buyurur:

— **Kötü ahlâklıları kötü ahlâkları ile tanıtınız ki ahâlî onlardan sakınsın.**

Bir defasında babam şunları anlatmıştı:

— Allah'ın selâmı onların üzerine olsun, Resûl olmayıp sadece Nebî olan peygamberlerin kimisi Allah'dan gelecek hükümleri rüyâ tarîkıyle öğrenirler, kimisi de hiç bir şey görmeksizin sadece gayıptan bir ses işitmek suretiyle öğrenirlerdi. İşte Allah'dan gelen haberleri bu sûretle alan peygamberlerden birisi bir gün bir rüyâ gördü. Rüyâsında kendisinden, sabahleyin kalkınca karşısına ilk çıkan şeyi yemesi, ikinci olarak karşılaştığını gizlemesi, üçüncü olarak karşılaştığını kabul etmesi, dördüncü olarak, karşılaştığını yeise düşürmemesi, beşinci olarak karşılaştığından da kaçması isteniyordu. Sabah oldu. O peygamber kalkınca karşısında gözüne ilk çarpan büyük ve kapkara bir dağ oldu. Bu manzara karşısında durakladı, hayrete düştü ve kendi kendine, «Rabbım bana onu yememi emretti. Acaba ben bunu yiyebilir miyim?» dedi. Daha sonra, «Rabbım bana, gücümün yetmiyeceği şeyi emretmez.» diye düşündü ve onu yemeğe azmederek oraya doğru yürüdü. Fakat yanına yaklaşınca dağ birden küçüldü, küçüldü ve baldan daha tatlı bir lokma hâline geldi. Peygamber onu yiyerek yola koyuldu. Biraz gidince karşısına bir altın tas çıktı. Onu görünce, «Benden, ikinci karşılaştığımı gizlemem istenmişti.» diye düşündü. Hemen yerde bir çukur açarak onu oraya gömdü ve yine yola koyuldu. Fakat biraz gittikten sonra dönüp arkasına baktığında altın tasın toprağın üstüne çıkmış olduğunu gördü. Geri döndü. Onu tekrâr gömerek yine yoluna devam etmek üzere hareket etti. Fakat biraz gidince yine dönüp geriye baktığında, altın tasın yine dışarıda olduğunu hayretle müşâhede etti. Bu dönüp gömmeler bir kaç defa tekrarlandığı halde altın tas yine üste çıkıyordu. Nihâyet peygamber, «Ben, Rabbımın bana olan emrini yerine getirdim.» diyerek onu gömmek için bir daha geri dönmedi ve yoluna devam etti. Biraz gidince, kendisine doğru gelen bir kuşla karşılaştı. Kuşun peşinde de bir şâhin (atmaca, doğan) vardı. Onu avla-

mak, yakalayıp yemek istiyordu. Kuş, «Ey Allah'ın nebisi, beni kurtar.» diyerek peygamberden yardım istedi. Peygamber de onu aldı, yeninin içine sakladı. Bu arada onu avlamak için peşinden gelmekte olan şâhin de, «Ey Allah'ın nebisi, ben aç idim. Sabahtan beri onu avlayıp karnımı doyurmak için uğraşıyordum. Tam yakalıyacağım sırada onu benden aldın. Rızkıma mâni olup beni ümitsizliğe düşürme.» dedi. Bu sırada peygamber, «Benden, üçüncü olarak karşılaştığımı kabul etmem, dördüncü olarak karşılaştığımı da yeise düşürmememi istenmişti. Üçüncü bu kuş. Onu kabul edip kurtardım. Ya dördüncüyü ne yapayım? O, kurtardığım bu kuşu yemek istiyor,» diye düşündü. Biraz sonra bıçağını çıkardı. Kendi bacağının kaba etinden biraz keserek beklemekte olan avcı kuşa attı. O da onu alıp gitti. O uzaklaşınca saklamakta olduğu kuşu da salıvererek yoluna koyuldu. Biraz sonra pis kokulu bir cife ile karşılaştı. Geceki rüyânın gereğince ondan da sür'atle uzaklaştı. O günü akşam yatarken Allah'a şöyle duâ etti:

— Yâ Rabbi, emirlerinin hepsini de yerine getirdim. Fakat bunlardaki hikmeti bana mâlûm et!..

O gece rüyâsında kendisine şunlar söylendi:

— İlkönce muazzam ve kapkara bir dağ olarak gördüğün ve sonradan baldan daha tatlı bir lokma hâline gelen şey, öfke-gazaptır. Öfke, önce büyük bir dağ hâlindedir. Sabır edildiği ve yenildiği zaman baldan daha tatlı bir lokma olur. İkinci olarak karşılaştığın altın tas, güzel ve iyi amellerdir. İyi ve güzel ameller, hareketler, davranışlar ne kadar örtülürse örtülsün, yine de açığa çıkar ve kendilerini belli ederler. Sakladığın kuş, sana sığınana ihânet etmemeni öğretmek istemektedir. Dördüncü hareketin, birisi senden bir şey istedi mi, kendi ihtiyâcın olsa bile onun hâcetini görmek gerektiğine işârettir. Beşinci olarak karşılaştığın ve kendisinden kaçtığın pis kokulu cîfe gıybete işârettir. Gıybet eden, ötekini berikini çekiştiren insanlardan, pis kokulu cîfeden kaçarcasına kaç!..

o

KOĞCULUK

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurur:

— **Koğcu Cennete girmez.**

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder: Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem sordu:

— **Biliyor musunuz, en şerîrleriniz kimlerdir? Sahâbe dedi.**

— **Allah ve Resûlü daha iyi bilir,**

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Sizin en şerlileriniz, ötekilere başka bir yüzle ve sözle giden, berikilere de yine başka bir yüzle ve sözle giden iki yüzlü ve iki sözlülerdir.**

İbni Abbâs (r.a.) anlatır:

— Bir defasında Resûl aleyhisselâm ölüleri yeni gömülmüş iki kabre uğramıştı. Orada yatanlar için, **«Onlar azâp çekiyorlar. Hem de büyük günahlardan dolayı değil.»** buyurdular. Sonra bu iki ölünün hangi sebepten dolayı azâp çekmekte olduklarını açıkladılar:

— **Onların biri, bevlden temizlenmezdi. Diğeri de ondan ona lâf götürüp getirirdi.**

Allah Resûlü daha sonra bir hurma dalı alarak onu ikiye ayırdı. Her bir parçayı bir kabre dikti. Bunu gören sahâbiler, **«Yâ Resûlallah, bunu niçin yaptınız?»** diye sorunca şu cevâbı verdiler:

— **Umulur ki o iki dal yaş kaldığı müddetçe onların çekmekte oldukları azâp hafifler.**

Görüldüğü gibi Peygamberimiz aleyhisselâm, yeni gömülmüş olan iki ölü hakkında, **«Onlar azâp çekiyorlar, hem de büyük günahlardan dolayı değil,»** buyuruyorlar. Bu sözün mânâsı şudur:

— Onlar, sizce hiç ehemmiyeti olmayan, fakat şânı yüce olan Allah'ın nazarında büyük günah sayılan iki cürümden ötürü azâp çekiyorlar. Daha önce de kaydettiğimiz gibi Resûl aleyhisselâmın bir hadîsi şöyleydi:

— **Koğcu Cennet'e girmez...**

Eh, Cennete girmeyince onun yeri elbette Cehennem olacaktır. Zirâ orada ya Cennet vardır veya Cehennem. Bunların hâricinde, kalacak başka bir mahal yoktur. Cennete giremiyeceği sâbit olunca onun yerinin Cehennem olduğu da anlaşılmış olur. O halde koğcu kimsenin, tevbe-istiğfâr edip bir daha bu şenî fiili işlememeğe azmetmesi vâciptir. Şüphesiz ki koğcu kimse, dünya'da zelil-hakir olur. Öldükten sonra kabirde azâp çeker. Kıyâmet günü de Cehennemdedir, Allah'ın rahmetinden ümitsizdir. Eğer ölmeden önce tevbe - istiğfâr ederek bir daha koğculuk yapmamağa azmeder ve yapmazsa Allah da onun tevbesini kabul eder.

Resûl aleyhisselâm şöyle buyurur:

— **İki yüzlüler insanların en şerlilerindendir. Bunlara bir yüzle varırlar, onlara başka bir yüzle varırlar. Kim ki Dünya'da iki sözlü (münafık)' olursa, Allah da kıyamet günü ona ateşten iki dil takar.**

Katâde şöyle der: Eskiden denirdi ki:

— Allah'ın kullarının en şerlileri sövüp - sayıp iftirâ edenler, ötekini - berikini kötüleyip duranlar, sağa - sola lânet yağdıranlar ve koğculuk edenlerdir.

Yine denirdi ki:

— Kabir azâbı üçe taksim edilir. Üçte biri gıybettendir. Üçte biri bevildendir. Diğer üçte biri de koğculuktandır.

Seleme oğlu Hammâd anlatır:

— Adamın birisi bir köle satmış, alıcıya da, «**Bu kölenin koğculuk yapmaktan başka bir kusuru yoktur.**» diyerek, satmak istediği kölenin kusûrundan onu haberdâr etmişti. Fakat alıcı, köledeki bu kusûru önemsememiş ve onu satın alıp götürmüştü. Kısa bir müddet geçtikten sonra bir gün köle, efendisinin karısına şöyle dedi:

— Kocan seni sevmiyor, seni boşayıp üzerine evlenmek istiyor. Onun sana bağlanmasını ister misin?

— Evet.

— O halde bugün o uyuduğu zaman eline usturayı al sakalını dibinden kes.

Kadına bunları fısıldayan köle, daha sonra kocasına da şöyle dedi:

— Sen karını çok seviyorsun. Ona sadâkatle bağlısın. Fakat o seni sevmiyor. Seni öldürmek istiyor. Bütün bunların doğruluğunu kendi gözlerinle görmek istersen bu gece uyuma. Fakat mahsûstan uyur gözüküver. Göreceksin!..

Adam öyle yaptı. Onun uyduğunu sanan kadın da biraz sonra usturayı aldı ve kocasının sakallarını kesmek üzere yanına geldi. Elinde ustura, karısını gören adam, kölenin fitlediği gibi gerçekten kendisini öl-

düreceğini sanarak hemen sıçradığı gibi onun elinden usturayı kaptı ve onu öldürdü. Hâdise duyulunca kadının akrabaları da adamı öldürdüler. Derken iki sülâle arasında bir kan dâvası başladı.

Eksem oğlu Yahyâ şöyle der:

— Koğcu, sihirbazdan daha şerlidir. Sihirbazın bir ayda yapamadığını koğcu bir saatte yapar.

Denilir ki:

— Koğcunun yaptığı şeytanın yaptığından daha zararlıdır. Zirâ şeytan, yapacağını sadece hayâllerle ve vesveselerle yapar. Koğcu ise yüz yüze ve göz göre göre yapar.

Şânı yüce olan Allah şöyle buyurmuştur:

— ... **odun hammalı olarak...** (Ebû leheb sûresi, âyet: 4).

Müfessirlerin çoğu, bu âyette geçen odun'dan maksadın koğculuk olduğunu söylerler. Koğculuğa odun isminin verilmesi ise düşmanlığa ve kıtâle sebep olduğu içindir. Nasıl ki odun ateş yakmağa vesile olursa, aynen bunun gibi koğculuk ta kıtal - birbirini öldürme, birbirleriyle uğraşma ateşinin yanmasına vesile olur.

Sayfi oğlu Eksen der ki: Zelilller dört kısımdır:

1) Koğcular,
2) Yalancılar,
3) Borçlular,
4) Yetimler.

Ebû Ubeydullah anlatır: Adamın birisi yedi mesele için bir âlimin peşinden yetmişbin fersahlık yol katetti. Nihâyet ona dedi ki:

— Ben, Allah'ın sana verdiği ilimden faydalanmak için geldim. Bana söyler misiniz, 1) Göklerden daha ağır olan şey nedir? 2) Dünyâ'dan daha geniş olan nedir? 3) Taştan daha katı olan nedir? 4) Ateşten daha yakıcı olan nedir? 5) Zehmeriden daha soğuk olan nedir? 6) Denizden daha derin olan nedir? 7) Yetimden daha zayıf olan kimdir?

Âlim cevap verdi:

1) Mâsum bir insana iftirâ etmek göklerden daha ağırdır. 2) Hak, Dünyâdan daha geniştir, 3) Kanaatkâr kalb denizden daha derindir, 4) Hırs ateşten daha yakıcıdır, 5) Darlığa düşünce yakınlara hâcetini arzetmek zehmeriden daha soğuktur. 6) İmânsızın kalbi taştan daha katıdır, 7) Koğcunun koğu meydana çıkınca o, bir yetimden daha zelil duruma düşer.

İbni Ömer (r.a.) rivâyet eder:

Resûl aleyhisselâm buyurdular ki:

— **Şânı yüce olan Allah cenneti yarattığı zaman ona «Konuş!» dedi. Cennet, «Bana giren mes'ûd olsun.» diye cevap verdi. Allah da buyurdu ki: İzzetim ve Celâlim hakkı için, sekiz sınıf insan sen-**

de oturmayacak. 1) İçki içenler, 2) Zinâ etmekte devam edenler, 3) Koğculuk edenler, 4) Deyyûslar, 5) Mef'ûl olan erkekler, 6) Sıla-i rahimi kesenler, 7) Zâlim idâre âmirleri, 8) Allah'ın adını anarak şöyle şöyle yapacağım diye va'dde bulunup sonra onu yerine getirmeyenler.

Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun, Hasan Basri şöyle der:

— **Şunu iyi bil ki, başkasından sana lâf getiren mutlaka senden de ona lâf götürecektir.**

Bir defasında Ömer İbni Abdül'azize bir adam geldi ve onun huzûrunda başka birisini çekiştirmeğe yeltendi. Fakat halîfe ona müdâhale ederek dedi ki:

— Dilersen senin şu hareketini bir ölçüye vuralım: Eğer yalan söylüyorsan, «**...eğer bir fâsik size bir haber getirirse onu tahkik edin... Hucurât sûresi, âyet: 6.**» âyetindeki kişilerden olursun. Eğer söylediklerin doğru ise bu takdirde de, «**—gammazlıkla lâf getirip - götürmeğe koşan... Kalem sûresi, âyet: 11**» âyetinde ismi geçen kişilerden olursun. Dilersen seni afvedelim...

Halife sözünü bitirdikten sonra adam, «**Afvet ey mü'minlerin halifesi. Bir daha böyle bir şeye yeltenmiyeceğim,**» dedi.

Abdullah İbni Mubârek şöyle der:

— Veled-i zinâ lâf tutmaz. Haseb - nesebi belli olan kişi komşusuna eziyet etmez.

Bunun mânâsı şudur: Lâf tutmayan ve işittiklerini hemen oraya - buraya yayan kimse veled-i zinâdır. Eğer veled-i zinâ olmamış olsa ondan ona lâf götürmez. Bu hüküm, şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmından çıkarılmaktadır:

— **...gammâzlıkla lâf getirip - götürmeğe koşan, insanları hayır işlemekten meneyleyen azgın zâlim. Çok günahkâr, kaba, haşin, bütün bunlardan başka kulağı kesik...** (Kalem sûresi, âyet: 11-13)

Ehl-i hikmetten birine bir dostu ziyârete gelmiş ve onun huzûrunda birisini çekiştirmeğe başlamıştı. Onun bu davranışı karşısında hakim kendisine şunları söyledi:

— Ziyâret sevâbını iptal ettin. Bana üç cinâyet getirdin. Beni, sözünü ettiğin o müslüman kardeşime karşı öfkelendirdin. Boş ve sâlim zihnimi meşgul ettin. Kendini yalanla ithâm eyledin.

Kaab Ahbâr (r.a.) anlatır:

— Mûsâ aleyhisselâm zamanında bir ara bir kuraklık başgöstermişti. Hz. Mûsâ, kavmi ile berâber üç defa yağmur duâsına çıktı, fakat yağmur yağmadı. Kuraklık bütün şiddetiyle devam ediyordu. Nihâyet Mûsâ aleyhisselâm, «**Yâ Rabbi!**» dedi, «**Kulların üç defa duâya çıktılar. Fakat ka-**

bul olunmadı. Acaba sebeb-i hikmeti ne ola?» Şânı yüce olan Allah vahiy ile bildirdi:

— Ey Mûsâ, senin ve kavminin duâsını kabul etmem. Çünkü içinizde koğculuğa devam eden koğcular var.

Mûsâ aleyhisselâm, «**Yâ Rabbi kimdir onlar? Bildir de aramızdan atalım.**» dedi. Allah da vahiy ile, «**Ey Mûsâ, ben sizi koğculuktan menediyorum. Sense koğcuların ismini vermemi istiyorsun. Onları söyleyip te koğcu mu olayım? Topunuz birden koğculuktan tevbe - istiğfâr edin. Bir daha kimse koğculuk yapmasın.**» dedi. Hz. Mûsâ durumu kavmine bildirdi. Hepsi birden tevbe - istiğfâr ederek bir daha koğculuk yapmıyacaklarına azmeylediler. Allah da onların bu tevbesini kabul etti ve yağmur yağdırdı.

Bir defasında halife Süleyman, ulemâdan Zührî ile oturmaktaydı. O sırada bir adam geldi. Süleyman ona, «**Duyduğuma göre benim aleyhimde konuşmuş, şöyle şöyle demişsin,**» dedi. Adam, «**Ben, sizin hakkınızda ne bir şey işledim, ne de bir şey söyledim.**» diye mukabele etti. Bu sefer Süleyman, «**Öyleyse bana haberi getiren sâdık bir kimseymiş.**» deyince, Zührî hemen söze karıştı ve:

— Koğcu kimse sâdık olamaz! dedi.

Süleyman da onu tasdik ederek, «**Doğru söyledin. Allah selâmet versin,**» dedi.

Bir hakim şöyle der:

— Kim ki sana, bir müslüman kardeşinin seni kötülediği haberini getirirse bil ki, esas kötüleyen o kimse değildir. Bil'akis sana o haberi getirendir.

Şunu da Veheb İbni Münebbih söyler:

— Sende olmayan güzel bir hasletle seni methedenin, yine sende bulunmayan kötü bir hasletle seni zemmetmiyeceğinden de emin olma.

Birisi sana gelir de. «**Fülân kimse sana şöyle şöyle yaptı. Senin hakkında şöyle şöyle dedi.**» derse sana altı şey vâcip olur.

Birincisi: Onun sözlerinin doğruluğunu kabul etmemektir. Zirâ ehl-i İslâmca, koğcuların şahidliği makbul değildir. Hem Allah şöyle buyurmuştur:

— **Ey imân edenler, eğer bir fâsık size bir haber getirirse onu tahkik edin. Hemen doğruluğuna inanıvermeyin. Olur ki, bilmeyerek bir kavme sataşırsınız da yaptığınıza pişmân olursunuz (Hucurât sûresi, âyet: 6).**

İkincisi: Onu böyle lâf getirip - götürücülükten menetmektir. Zirâ haram olan şeyden kaçındırmak vâciptir. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Siz müslümanlar, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. Zirâ, siz, iyiliği emreder, kötülüğü menedersiniz, insanla-**

rı kötülükten vazgeçirmeğe çalışırsınız. (Âl-i İmrân sûresi, âyet: 110)

Üçüncüsü: Koğculuk yaptığından ötürü ona Allah için öfkelenmektir. Zirâ bu hareketiyle o, bir âsîdir. Âsilere öfkelenmek ise vâciptir. Zirâ şânı yüce olan Allah ona öfkelenmektedir.

Dördüncüsü: Kendisinden sana lâf getirilen mümin kardeşin hakkında hemen sû-i zan yapmamaktır. Zirâ bir müslüman hakkında sû-i zanda bulunmak haramdır. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Ey iman edenler, zannın bir çoğundan kaçının. Zirâ bazı zan vardır ki günâhtır...** (Hucurât sûresi, âyet: 12).

Beşincisi: Kendisinden sana lâf getirilen o müslüman kardeşin hakkında tecessüs etmemektir. Şüphesiz ki şânı yüce olan Allah tecessüsten yani ötekinin - berikinin kusurlarını araştırmaktan menetmiştir. Nitekim buyurur:

— **...Birbirinizin kusûrunu araştırmayın...** (Hucurât sûresi, âyet: 12).

Altıncısı: Nasıl ki bu koğcunun yaptığı hoşuna gitmediyse, senin de ona benzer şeyler yapmaman, yâni ondan ona lâf getirip - götürücülüğü etmemendir.

İnsanı doğru yola götürecek ancak Allah'dır.

o

H A S E D

Allah Resûlü buyurdular:

— **Kin ile hased, işlenen güzel amellerin sevabını yokederler. Tıpkı ateşin odunu yakıp yoketmesi gibi.**

Yine Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— **Üç şey vardır ki onlardan hiç bir kimse kurtulamaz. Sû-i zan, hased, uğursuzluk sayma.**

Soruldu:

— **Yâ Resûlellah, onlardan kurtuluş nicedir?**

Buyurdular ki:

— **Birisine hased ettiğin zaman onu dille veya el ile tecavüze kadar götürme. Zan ettiğin zaman, peşine düşüp daha da araştırmağa kalkışma. Uğursuzluk saydığın zaman bu duyguyu dinleme.**

Peygamber aleyhisselâmın hadîsini kısaca açıklamak istersek şunları söyleyebiliriz:

— Herhangi bir sûretle, kişinin kalbinde birisine karşı hased duyguları belirirse, bunu aslâ dışarı vurmamalı. Yâni içindeki o hased duygusunu dil ile onu kötülemeğe yâhut fiilen zarara sokmağa kadar götürmemelidir. Böyle olduğu, yâni hased sadece kişinin kalbinde kaldığı ve hased edilen kişiye fiilî tecâvüze kadar götürülmediği takdirde kalbde beliren bu hased duygusundan ötürü Allah o kulunu cezâlandırmaz. Yine, herhangi bir sûretle birisi hakkında sû-i zanna düşüldüğü zaman, bunu aynen görmedikçe hakîkatmış gibi davranmamalıdır. Herhangi bir iş husûsunda, yahut bir yere gidilirken akla bir uğursuzluk vehmi doğarsa bunu da dinlememeli, işe yahut yola devam etmelidir. Rivâyete göre Peygamberimiz aleyhisselâm uğurlu addedilmesini sever, buna karşılık herhangi bir şeyin uğursuzluk kabul edilmesinden hoşlanmazdı. Hem şöyle buyururdu:

— **Uğursuzluk saymak, câhiliyye devri âdetlerindendir.**

Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Dediler: Senin yüzünden ve maiyetindekiler yüzünden uğursuzluğa uğradık! O da dedi: Sizin bütün amel ve hareketleriniz Allah nezdinde âşikârdır. Belki siz, imtihâna çekilmekte olan bir kavimsiniz** (Neml sûresi, âyet: 47).

— **Dediler: Doğrusu biz sizin yüzünüzden uğursuzlandık...** (Yâsin sûresi, âyet: 18).

İbni Abbâs (r.a.) şöyle derdi:

— Bir kuş sesi işitip te aklına uğursuzluk gelirse şöyle de: Allah'ım, senin kuşlarından başka kuş yok. Senin hayrından başka hayır yok. Senden gayrı ilâh da yok. Senin irâden olmadan hiç bir şey olamaz..

Bunları söyledikten sonra işine yâhut yoluna devam et. Şânı yüce olan Allah'ın izniyle hiç bir uğursuzluk olmaz, sana hiç bir zarar gelmez.

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

— **Birbirinize buğzetmeyiniz, hased etmeyiniz, birbirinizi kıskanmayınız. Alış - verişte ara kızıştırmacılık yapmayınız. Kardeşler olarak Allah'ın kulları olunuz.**

Ebû Süfyan oğlu Muâviye, oğluna şöyle der:

— Ey oğulcuğum, hased etmekten sakın. Zirâ onun zararı düşmanında belli olmadan sende belli olur.

Hasedden daha zararlı bir şer yoktur. Zirâ, hased edilen kimseye henüz bir zarar gelmeden, hased edene beş cezâ gelir. Bunlardan birincisi, dinmeyen bir kederdir. Hased eden kimse, bu hasedi yüzünden devamlı üzüntü içinde kalır. Zirâ kıskandığı kimsenin nâil olduğu nimetten bir an önce mahrum kalmasını arzular. Bu olmayınca da kendi kendine üzülür, durur. İkincisi, karşılığında bir ecir olmayan bir musibettir. Gerçekten hased, onu taşıyana bir musibettir, bir sıkıntıdır. Böyle olmakla beraber sonunda elde edeceği bir ecir de yoktur. Üçüncüsü, övünülemiyecek bir kötülüktür. Dördüncüsü, hased edene Allah'ın gazaplanmış olmasıdır. Beşincisi, muvaffakiyet kapılarının kendisine kapanmasıdır. Bir defasında Resûl aleyhisselâm şöyle buyurdular:

— **Haberiniz olsun, Allah'ın nimetlerinin düşmanları vardır.**

Soruldu:

— **Kimdir Allah'ın nimetlerinin düşmanları yâ Resûlallah?**

Buyurdular:

— **Allah'ın kullarına kendi lûtfundan vermiş olduğu nimetleri kıskananlar...**

Mâlik İbni Dinar şöyle der:

— Ben, Kurrâ'nın halktan kişiler hakkındaki şâhidliğini kabul ederim. Fakat birbirleri hakkındaki şehâdetlerini kabul etmem. Zirâ birbirlerine o derece hased ediyorlar ki...

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Kıyâmet günü, altı sınıf insan, altı şey sebebiyle sorgusuz - sualsiz Cehenneme girer.**

Soruldu:

— **Yâ Resûlellah, kimdir onlar ve hangi sebeplerle Cehenneme girerler?**

Resûl aleyhisselâm buyurdular: Benden sonra gelecek âmirler zulüm ve haksızlıkları sebebiyle. Araplar ırkçılık sebebiyle. Köy ileri gelenleri kibir sebebiyle. Tüccâr, alıp sattığı malda hıyânet etme sebebiyle. Köylüler cehâlet sebebiyle. Ulemâ hased sebebiyle..

Dünyâ malı, makam - mevki ve kazanç hırsları sebebiyle birbirlerine hased eden âlimler de cehennemliktir. O halde, ilim tahsil edenler bunu dünyevî mevkiler elde etmek için değil, bil'akis ilmi ile insanlara faydalı olmak ve âhıret saâdetini kazanmak için yapmalıdırlar. Bir kimse ilmi sırf insanlara faydalı olmak ve uhrevî saâdeti kazanmak maksat ve gayesiyle yaparsa o zaman kimseyi kıskanmaz, kimseye hased etmez, kimse de ona hased etmez. Fakat sırf dünyevî mülâhazalarla ilim tahsil ederse o zaman hased etme hastalığına yakalanır. Nitekim şânı yüce olan Allah, yahûdi âlimlerinden hikâyeten şöyle buyurur:

— **Yoksa onlar, Allah'ın lûtfundan insanlara vermiş olduğu nimetlere karşı hased mi ediyorlar?...** (Nisâ sûresi, âyet: 54).

Bir hakim şöyle der:

— Hasedden sakınınız. Zirâ hased, hem gökte hem de yerde Allah'a isyana ilk sebep olan günahtır.

Hakîm bu sözüyle, şeytanın Allah'a karşı gelişi hâdisesiyle, Kaabilin sırf hased yüzünden kardeşi Hâbili öldürmesi hâdisesini kasdediyor. Bilindiği gibi mahlûkattan Allah'a ilk isyân İblisten gelmişti. Allah ona, Âdeme secde etmesini emretmiş, o da kibir ve hased yüzünden ona secde etmemiş ve, **«Âdemi topraktan yarattın. Beni ise ateşten yarattın. Ben daha hayırlıyım. Binâen'aleyh ona secde etmem.»** diyerek Allah'ın emrine karşı gelmişti. Yine Hz. Âdemin oğullarından Kaabil, sırf hased yüzünden kardeşi Hâbili öldürmüştü. Nitekim şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmı bu husûşu belirtmektedir:

— **Onlara Âdemin iki oğlunun gerçek olan hikâyesini de haber ver. Hani onlar, Allah'a yaklaştıracak birer kurban takdim etmişlerdi de, ikisinden birininki kabul olunmuş, diğerininki kabul olunmamıştı. O, «seni mutlaka öldüreceğim» demişti. Beriki de, «Allah ancak takvâ sâhiplerininkini kabul eder demişti** (Mâide sûresi, âyet, 97).

Kays oğlu Ahnef der ki:

— Hasedkâr insana râhat yoktur. Cimriye vefâ yoktur. Melûle dost

yoktur. Yalancıya insanlık yoktur. Hâine görüş yoktur. Kötü ahlâklıya sevgi yoktur.

Bu husûsta diğer bâzı büyüklerin sözleri:

Bir hakîm: Hased eden kadar mazlûma benzeyen bir zâlim daha görmedim.

İbni Sîrîn: Hiç bir şey sebebiyle hiç bir kimseye hased etmedim. Ne ye edeyim ki, eğer hased edeceğim kişi cennetlik ise, o, cennete gidecektir. Ona nasıl hâsed edeyim. Eğer Cehennemlik ise o da Cehenneme gidecektir. Ona nasıl hased ederim!..

Hasan Basri: Ey Âdemoğlu, müslüman kardeşine niçin hased ediyorsun? Eğer Allah'ın ona verdikleri O'nun kuluna olan ikrâmından ise niçin Allah'ın ikrâm ettiği kişiye hased ediyorsun? Eğer Allahın, kuluna olan ikrâmından değilse gideceği yeri Cehennem olan kimseye hased etmek sana yaraşır mı?

Üç sınıf insan vardır ki duâları kabul olunmaz. Bunlar, haram yiyenler, gıybet edenler, kalbinde müslümanlara karşı kin ve hased duyguları besleyenlerdir.

Peygamberimiz aleyhisselâm buyurur:

— **Kıskanma ancak iki şeyde câizdir. Bunlardan biri, Allah'ın, Kur'ân okumayı kendisine nasip ettiği ve onun ahlâkı ile ahlâklandırdığı kişidir. Diğeri de, yine Allah'ın, bol servet verdiği ve kendi uğrunda harcama nasip ettiği kişidir.**

Hâdisi biraz açıklamak istersek şunları söyleyebiliriz: Birisinin ahlâken gâyet mazbut olduğunu yâni Kur'ân ahlâkını tamâmiyle kendisinde tatbik ettiğini gören kimsenin, sırf kendisinin de böyle yüce bir ahlâka sâhip olması için o kimseyi kıskanması yâni ona gıpta ile bakması câizdir. Fakat bu kıskanış, ondan o güzel ahlâkın yokolması arzusuyla olmamalı, bil'akis öyle yüce bir ahlâka kendisinin de sâhip olması temennisiyle olmalıdır. Aksi takdirde haram ve günah olan hased kısmına girer. Yine bir kimse, servet sâhibi ve aynı zamanda servetini Allah yolunda harcayan birisini görür de kendisi de aynı şeye mâlik olmak niyet-i hâlisasıyla onu kıskanırsa bu da câizdir. Fakat bu kıskanış, o kimsenin servetinin elinden gitmesi arzusuyla olursa bu haramdır. Allah âyette şöyle buyurur:

— **Allah'ın, kiminizin kiminizden üstün kılmaya vesile yaptığı şeyleri ummayın. Erkeklerin, kendi kazandıklarından bir payları olduğu gibi, kadınların da yine kendi kazandıklarından bir hissesi vardır. Allahdan, O'nun lûtfundan isteyin..** (Nisâ sûresi, âyet: 32)

İşte böyle. Her bir müslümana yaraşan, Allahın başkalarına lûtfetmiş olduğu nimetlerin onlardan alınıp kendisine verilmesini temenni etmemek, bil'akis onlara vermiş olduğu nimetlerin aynısını kendisine de ver-

mesini istemektir. Kalbini hased etmekten menetmek ve orayı hased duygularından korumak her müslümana vâciptir. Zirâ hased eden yâni Allah'ın bir kuluna vermiş olduğu nimetin ondan zevâlini isteyen kişi Allah'ın takdirine karşı gelmiş olur. Hâlis müslüman ise Allah'ın hükmüne râzıdır. Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— **Din, hulûsıyetten ibârettir.**

O halde her müslümanın Allah'ın hükmüne ve takdirine râzı olması, ve bütün müslümanlara karşı hulûsiyet beslemesi yâni kalbinde onlara karşı kin, hased, duyguları bulundurmaması gerekir.

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatır: Resûl aleyhisselâma, müslümanın müslüman üzerindeki hakkı soruldu. Cevâben buyurdular ki:

— **Müslümanın müslüman üzerindeki hakkı altıdır.**

Sahâbe dedi: Nedir onlar yâ Resûlellah?

Allah Resûlü buyurdular: Karşılaşınca selâm verip onu kendinden emin kılmak, dâvetine icâbet etmek, o, Allah yolunda nasihatlerde bulununca ona da nasihatte bulunmak, aksırıp ta Allah'a hamdetti mi Allah'ın rahmetinin onun üzerine olmasını dilemek, hastalanırsa ziyâretine gitmek, ölünce cenâzesine iştirak etmektir.

Enes İbni Mâlik (r.a.) anlatır:

— Ben sekiz yaşlarındayken Resûl aleyhisselâma hizmet ediyordum. Allah Resûlü bana ilk olarak şunları söylemişti: Yâ Enes, namaz kılacağın zaman abdestini güzel al ki hafaza melekleri seni sevsin, ömrün bereketli olsun. Yâ Enes, cünüplükten yıykan, gusül et. Cünüplükten yıykanmağa da itinâ göster. İyi yıykan. Zirâ her bir kılın dibinde bir cünüplük vardır.

Ben, «**Yâ Resûlellah, cünüplükten yıykanmağa nasıl itinâ göstereyim?**» diye sordum. Buyurdular ki:

— Bedenindeki kılların diplerini ve tenini iyice yıykarsan cünüplükten kurtulmuş olursun. Allah günâhını mağfiret eyler. Yâ Enes, iki rek'at kuşluk namazını ihmâl etme. Şüphesiz ki o, **Evvâbin** namazıdır. Gece-gündüz çok namaz kıl. Şüphesiz ki sen namaza devam ettikçe melekler seni selâmlarlar, senin için istiğfâr ederler. Yâ Enes, namaza durduğun zaman aşırı gitme, kıyâmı çok uzatma. Kendi canının hakkını da ver. Rukûya varınca ellerinin içini dizlerine koy, parmaklarını aç, kollarını yanlarına bitiştirme. Rukûdan başını kaldırdığın zaman her uzvunun sallantısı bitecek ve herbiri yerine gelecek kadar dur. Sonra secdeye git, Secdeye varınca alnını yere iyice çakıştır. Karganın yem devşirmesi gibi çabuk çabuk yatıp kalkma. Tilkinin yaptığı gibi kollarını yere döşeme. Secde esnâsında kollarını yere yayma. Yalnız ellerin yerde olsun. Başını secdeden kaldırdığın zaman hemen çabucak geri gitme. Oturunca oturamağın iki ayaklarının arasında olsun. Ayaklarının üstünde oturma. Ayak-

larının üstü toprağa gelsin. Şunu iyi bil ki şânı yüce olan Allah rukûsu ile secdeleri tam olmayan ve hakkıyla yapılmayan namazlara hiç bakmaz. Eğer bütün gün abdestli olmağa gücün yeterse öyle ol. Zirâ öleceğin zaman da böylece abdestli olursan kelime-i şehâdet getirmeyi kaçırmazsın. Yâ Enes, evine girdiğin zaman âile efrâdına selâm ver. Böyle yaparsan evin ve her şeyin bereketli olur. Herhangi bir sûretle evinden çıktığında gözünün iliştiği her müslümana mutlaka selâm ver. Eğer böyle yaparsan kalbine imân tatlılığı girer. Eğer çıkış noktasında bir günahla karşılaşırsan hemen oradan uzaklaş. Allah seni mağfiret eyler. Ey Enes, kalbinde ehl-i İslâmdan birine kin yâhud hased bulunduğu halde bir gün yâhut bir gece dahi geçirme. Zirâ kalbinde müslümanlara kin ve hased beslememek benim ahlâkımdandır. Kim ki benim ahlâkımı takınırsa beni seviyor demektir. Beni seven ise Cennet'te benimle berâberdir. Yâ Enes, Bu söylediklerimi tatbik eder ve benim vasıyyetimi tutarsan senin için hiç bir şey ölümden daha sevimli olamaz. Zirâ ölümde senin râhatın vardır...

Görüldüğü gibi Resûl aleyhisselâm, kalbden kin ve hased duygularını söküp atmanın, kendi ahlâkı cümlesinden olduğunu haber vermektedir. Demek ki kalbinde müslüman kardeşlerine karşı kin ve hased bulundurmayan bir kişi, bu hareketiyle peygamberimizin ahlâkına uymuş olmaktadır. Şu halde kalbinden kin ve hased duygularını söküp atmak her müslümana vâciptir. Zirâ böyle bir hareket, amellerin en şereflilerindendir.

Bir hakim şöyle der: Hasedkâr insan, beş cihetten Rabbı ile çekişmiş olur:

1) Başkalarında gördüğü her nimetten ötürü öfkelenir,

2) Allah'ın rızık taksimine öfkelenir. Allah'ın başkalarına vermiş olduğu nimetleri kıskanan kimse sanki Rabbına şöyle demektedir: Bu nimetleri niçin bu şekilde taksim ettin?

3) Allah, dilediğine lütfundan verdiği halde, o, Allahın nimetleriyle cimrilik yapmak istemektedir.

4) Allah'ın nimetler verdiği sevgili kullarını o rezil-rüsvâ etmek istemektedir.

5) Hased etmekle, hem Allah'ın hem de kendisinin düşmanı olan şeytana yardım etmektedir.

Denir ki:

— Hasedkâr insan, meclislerde zillet ve meskenetten başka bir muameleye nâil olmaz. Meleklerin kin ve lânetini kazanır. Yalnız olduğu zamanlarda sade ıztırap çeker, keder duyar. Ölüm anında ancak sıkıntı ve korku ile karşılaşır. Kıyâmet günü rezil-rüsvâ olur. Cehennemde de ateşle karşılaşır.

——— o ———

K İ B İ R

Kaab Ahbâr şöyle der:

— Kibirliler kıyâmet günü insan sûretinde küçücük tohum taneleri hâline gelirler. Kendilerini dört bir yandan zillet sarar. Cehennemin bir tarafına sevkedilirler. Orada cehennem ehlinin pisliklerini içerler.

Bir defasında Hz. Hüseyin bir kısım yoksulların yanından geçiyordu. Onlar bir şeyler yemekteydiler. Fakat ellerinde sadece birer parça kemik vardı. Onları sıyırıyorlardı. Hz. Hüseyin'i görünce buyur ettiler. O da, **«Allah büyüklük gösterenleri sevmez.»** diyerek oturdu ve kendileriyle beraber kemiklerden biraz sıyırdı. Sonra onlara dedi ki:

— Ben sizin dâvetinize icâbet ettim. Şimdi siz de benim dâvetime icâbet ediniz.

Hep berâber kalktılar. Doğruca Hz. Hüseyin'in evine gittiler. Oraya varınca Hz. Hüseyin hizmetçisine, **«Evde yiyecek ne varsa çıkar, bu yoksullara ver.»** dedi.

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Üç türlü insan vardır ki, kıyâmet günü Allah onlarla konuşmaz, yüzlerine bakmaz. Onlar için ayrıca acıklı bir âzap ta vardır. Bunlardan biri zinâ yapan ihtiyardır. Diğer biri yalancı devlet adamıdır. Üçüncüsü de kibirli fakirdir.**

— **Bana, Cennet'e giren insanların ilk üç sınıfı ile, Cehennem'e girenlerin ilk üç sınıfı bildirildi.**

Cennet'e ilk girenler şehidler, köle oluşları Allah'ın emirlerini yerine getirmelerine engel olmayan köleler ve çoluk-çocuk sahibi olan fakirlerdir. Cehennem'e ilk girenler ise zâlim devlet adamları, malının zekâtını vermeyen zenginler ve kibirli fakirlerdir.

— **Şanı yüce olan Allah, üç sınıf insana öfkelenir. Ayrıca bu üç sınıfın içinden üç nevi insana olan öfkesi en şiddetlidir. Bunlardan birincisi fâsıklardır. İhtiyâr fâsıklara olan öfkesi ise en şiddetlidir. İkincisi cimrilerdir. Zengin cimrilere olan öfkesi ise en şiddetlidir. Üçüncüsü kibirlilerdir. Kibirlilerin fakirlerine olan öfke-**

si ise en şiddetlidir. Yine Allah, üç zümre insanı sever. Bu üç zümreden üç çeşit insana olan sevgisi ise en kuvvetlidir. Allah, takvâ sâhiplerini sever. Genç takvâ sâhiplerini ise en çok sever. Allah'ın ikinci sevdiği cömertlerdir. Cömertlerin fakirlerini ise en çok sever. Allah'ın sevdiklerinin üçüncüsü alçakgönüllülerdir. Alçokgönüllü zenginleri ise en çok sever.

Yine Resûl aleyhisselâm bir defasında şöyle buyurdular:

— **Kalbinde bir hardal dânesi kadar kibir bulunan kişi Cennet'e girmez.**

Bu sırada birisi dedi ki:

— **Yâ Resûlellah, elbisemin temiz oluşu, ayakabımın biçimliliği ve bastonumun kıvrımlı oluşu benim hoşuma gidiyor. Bu kibir sayılır mı?**

Resûl aleyhisselâm ona cevâben buyurdular:

— **Allah Cemildir, güzelliği sever. Yine, kuluna ihsân etmiş olduğu nimeti onun üzerinde görmeyi de sever. Âcizliğe ve ihtiyâç içinde olmağa ise öfkelenir. Bunlar kibir değildir. Kibir, hakkı hafife alıp halkı hor görmektir.**

Yine Peygamberimiz aleyhisselâm buyurur:

— **Kim ki ayakkabısını diker, elbisesini yamar ve alnını Allah için toprağa koyarak secde ederse o kimse kibirden uzaktır.**

— **Kim ki kaba kumaş elbise ve yamalı ayakkabı giyer, eşeğine biner, koyununu sağar, âile efrâdiyle berâber yemeğini yer ve yoksullarla berâber oturursa Allah onun kibrini imhâ eder, kibirli duruma düşmez.**

Mûsâ aleyhisselâm Allah'a münâcâtta bulunarak sordu:

— Yâ Rabbi, mahlûkatın içinde en çok öfkelendiğin kimdir?

Allah buyurdu:

— Yâ Mûsâ, en çok öfkelendiğim kimse; kalbi kibirli, dili haşin, imânı zayıf, eli cimri olandır.

Zübeyr oğlu Urve der ki:

— Tevâzû, şeref kazanmağa yarayan âletlerden biridir. Her nimet kıskanılır. Fakat tevâzû nimeti kıskanılmaz.

Bir hakim şöyle der:

— Kanâatin semeresi râhattır, tevâzûnun semeresi ise sevgi - muhabbettir.

Ebû Safra oğlu Mühlib, Haccâc'ın ordusunda asker idi. Bir defasında, deniz koyunu derisinden mâmul elbisesiyle Abdullah oğlu Mutrif'in yanından salına salına geçiyordu. Mutrif onun bu azâmetli yürüyüşünü görünce, «**Ey Allah'ın kulu bu yürüyüş, Allah'ın ve Resûlü'nün sevmediği bir yürüyüştür.**» dedi. Onun bu sözü üzerine Mühlib, «**Beni tanıyor musun?**» diye sordu. Mutrif de, «**Evet, tanıyorum. Evvelin murdâr bir me-**

nidir, sonun pis kokan bir cîfedir. Bu ikisinin arasında da gübre taşıyan bir hamalsın.» cevâbını verdi. Onun bu sözlerinden sonra Mühlib azametli yürümeyi bıraktı.

Bir hakim der ki:

— Müminin iftihârı Rabbı iledir, şerefi de dini iledir. O, Allah'ın kulu olmakla övünür, dinine sâhip çıkmakla şeref duyar. Münâfığın da iftihârı nesebiyledir, şerefi de malı iledir. O, soyu-sopu ile övünür, malı ile şeref duyar.

Abdullah İbni Ömer (r.a.) rivâyet eder;

Resûl aleyhisselâm buyurdular ki:

— **Alçakgönüllüleri gördüğünüz zaman onlara tevâzû gösteriniz. Kibirlileri gördüğünüz zaman siz de onlara karşı kibirleniniz. Zirâ kibirlilere karşı sizin kibirlenmeniz onlar için bir küçüklük, bir zillettir. Aynı zamanda onlara karşı bu davranışınızla siz bir sadaka vermiş olursunuz.**

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Allah için tevâzû göstereni Allah mutlaka yükseltir.**

Hz. Ömer (r.a.) şöyle der:

— Alçokgönüllülüğün başı; karşılaştığın her müslümana selâm vermek, meclisto en değersiz yere oturmağa râzı olmak, kendisinden iyi insan ve takvâ sâhibi diye bahsedilmesinden hoşlanmamaktır.

Şunu iyice bilmelidir ki, kibir-büyüklenme imânsızların, fir'avunların ahlâkındandır. Tevâzu-alçakgönüllülük ise peygamberlerin, sâlihlerin ahlâkındandır. Zirâ şânı yüce olan Allah, imânsızları kibirlilikle tavsif eder ve şöyle buyurur:

— **Biz, günahkârlara muhakak böyle yapacağız. Çünkü onlar, «Allah'dan başka ilâh yoktur!..» denildiği zaman kibirlenirler, büyüklük taslarlardı** (Sâffât sûresi âyet: 34, 35).

— **Kaarun'u, Fir'avun'u, Hâmân'ı da mahvettik. Yemin olsun ki Mûsâ daha önce kendilerine apaçık deliller getirmişti de onlar yeryü. yüzünde kibirlenmişler, büyüklük taslamışlardı. Oysa azâbın önüne geçebilecek te değillerdi** (Ankebût sûresi, âyet: 39).

— **Şüphesiz bana ibâdetten büyüklük taslayanlar hor-hakir olarak cehenneme gireceklerdir** (Mümin sûresi, âyet: 60).

— **...O halde hepiniz, içinde ebedî kalmak üzere girin Cehennem'in kapılarından. Gör kibirlilerin yeri ne kötüdür** (Nahl sûresi âyet: 29).

— **...Şüphesiz ki Allah kibirlenenleri, büyüklük taslayanları sevmez** (Nahl sûresi, âyet: 23).

Allah, mümin kullarını da alçakgönüllü ve mütevâzi oluşları ile methederek buyurur:

— **O Rahmân olan Allah'ın kulları, ki onlar yeryüzünde vekar ile alçakgönüllülükle yürürler, beyinsiz takımı onlara hoş olmayan lâflar ettiler mi, «Selâmetle!» deyip geçerler** (Furkan sûresi, âyet: 63).

Allah, alçakgönüllü oluşlarından dolayı mümin kullarını methettiği gibi, peygamberine de alçakgönüllü olmasını emretmektedir. Buyurur:

— **Müminlere kanadını indir** (Hıcr sûresi âyet: 88).

— **Sana tâbi olan müminlere kanadını indir** (Şurâ sûresi, âyet: 215).

Yine şânı yüce olan Allah, Peygamberimiz aleyhisselâmı yüce ahlâk sâhibi oluşundan ötürü methetmektedir. Buyurur:

— **Şüphesiz ki sen** (ey habibim) **en yüce bir ahlâk üzerindesin** (Kalem sûresi, âyet: 4).

Allah Resûlünün en bâriz vasıflarından biri alçakgönüllü ve mütevâzi oluşuydu. Meselâ merkebe biner, kölelerin dâvetlerine icâbet ederdi. Bu iki husûs bile onun ne derece alçakgönüllü olduğunu belirtmeğe kâfidir...

Bütün bu izâhlarımızın neticesi şudur:

— Tevâzû-alçakgönüllülük, ahlâkın en güzelidir.

Bizden önceki sâlih ve hâlis müslümanların başta gelen vasıflarından biri de mütevâzi ve alçakgönüllü oluşlarıydı. Bizim de onlar gibi olmamız, tevâzû ve alçakgönüllülükte onlara uymamız zarûridir.

Bir defasında Halife Ömer İbni Abdül'aziz'e bir müsâfir gelmişti. Yatsı namazını kıldıktan sonra Halife bir şeyler yazmağa başlamıştı. Bu sırada müsâfir de yanındaydı. Bir ara, yağı tükenmiş olan lâmba sönmeğe yüz tuttu. Bu durumu gören müsâfir: **«Ey müminlerin emiri, kalkıp lâmbaya yağ koyayım mı?»** dedi. Halife ona, **«Müsafirine iş gördürmek ev sâhibine yaraşmaz»** diye cevap verdi. Bu sefer müsâfir, **«Hizmetçiyi uyandırıvereyim de o koysun»** dedi. Halife buna da, **«Henüz yeni uyumuştur, olmaz»** cevâbını verdi. Ve, kendisi kalktı yağ şişesini aldı. Lâmbayı doldurdu. Onun bu hareketi karşısında çok hislenen müsâfir, **«Ey müminlerin emiri, kendiniz kalktınız. Biz yapsaydık!..»** dedi. Halife de ona şu cevâbı verdi:

— Ömer olarak kalktım, Ömer olarak oturdum. Allah indinde insanların en hayırlısı mütevâzi ve alçakgönüllü olanlarıdır.

Ebû Hâzim oğlu Kays anlatır:

— Hz. Ömer (r.a.) Şam'a geldiği zaman kendisini oranın âlimleri ve diğer ileri gelenleri karşılamışlardı. Bu sırada yaya olan Ömer'e, **«Şu eğerli ata bin de halk seni görsün.»** dediler. Fakat Halife onlara şu cevâbı verdi:

— Siz meseleyi buradan görürsünüz. Halbuki mesele buradandır. (Bu cümleyi söylerken eli ile göğü işâret etmekteydi.) Yolumu açınız.

Yine anlatılır ki, Halife Hz. Ömer (r.a.) Şama gelirken yanında yalnızca bir deve ile bir kölesi vardı. Yolda kölesi ile, deveye nöbetleşe biniyorlardı. Binme sırası Halifede iken o biniyor, köle de deveyi yediriyordu. Kölede iken de köle biniyor bu sefer Halife deveyi yediriyordu. Bir ara binme sırası kölede iken bir çaya rasgeldiler. Halife kölesinin binmiş olduğu deveyi yetmekteydi. Çaya girerken ayakkabılarını çıkararak sol koltuğunun altına kıstırdı. Bata-çıka deveyi de yetti, bırakmadı. Bu sırada Sûriye vâlisi olan Cerrâh oğlu Ebû Ubeyde, Halifeyi karşılamağa gelmişti. Onu üstü-başı yaş ve çamurlar içinde görünce, **«Ey müminlerin Halifesi, Şâm ileri gelenleri seni karşılamak üzere yola çıktılar. Onların seni bu halde görmeleri iyi olmaz.»** dedi. Fakat Hz. Ömer ona şu cevâbı verdi:

— Şânı yüce olan Allah bizi İslâmlıkla şereflendirdi. İnsanların dedi-kodusuna aldırmayız!

Selmân Farisî Medine'de emir iken bir gün sokakta gidiyordu. Medine'nin ileri gelenlerinden biri de çarşıdan erzak almış, evine götürmeğe hazırlanıyordu. Selmânı görünce onu yük taşıyıcılardan sanarak, **«Gel de şu yükümü eve götürüver.»** dedi. Selmân hiç bir şey söylemeden yükü sırtladı sâhibiyle berâber yola koyuldular. Biraz gidince karşılarından gelen insanlar, **«Allah Emiri sâlih eylesin müsâade et te yükü biz taşıyalım»** dediler. Fakat Selmân vermedi. Kendisi taşımakta devam etti. Karşılaştıkları insanların bu sözlerinden onun şehrin vâlisi olduğunu anlayan yük sâhibi kendi kendine hayıflandı, sıkıldı. **«Tüh bana, yükümü taşıtmak için bula bula şehrin Emirini bulmuşum.»** dedi. Sonra Selmân'a, kendisini tanımadığını söyleyerek özür diledi ve hemen yükünü aldı. Doğruca evine gitti. Bir daha da eşyasını kimseye taşıtmamağa karar verdi.

Bir defasında Ammar İbni Yâser (r.a.), hayvan yemi almak üzere çarşıya çıkmıştı. O sırada kendisi Kûfe valisiydi. Vardığı pazaryerinden biraz yonca aldı. Satıcı onu demet yaparak bağladı. Bir ucundan o tuttu. Diğer ucundan da Ammâr İbni Yâser tuttu. Kaldırdılar ve Ammâr İbni Yâser onu omuzuna alarak öylece evine götürdü.

Hz. Ömer Halife iken Ebû Hüreyre'yi Bahreyn'e vâli olarak göndermişti. Ebû Hüreyre (r.a.) bir merkebe binerek doğruca Bahreyn'in yolunu tuttu. Merkep üstünde hiç gösterişsiz bir şekilde şehre girerken şöyle diyordu:

— Vâliye yol veriniz, vâliye yol veriniz!..

İşte hayâtlarından birer sahne kaydettiğimiz bu insanlar Allah'ın Resûlünün arkadaşlarıydılar. En bâriz ahlâkî vasıfları da mütevâzilik-alçakgönüllülük idi. Ayrıca gerek halk nazarında, gerek melekler nazarında ve gerekse Allah indinde aziz ve şerefli idiler...

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kimin ki sadaka olarak verdiği için malı azalmışsa ve kim ki kendisine zülüm ve haksızlık edeni afvetmişse Allah onların şerefini artırır.**

Bir gün Resûl aleyhisselâm Hz. Âişe'nın evindeydi. Önünde bir tabak, tabağın içinde de kurutulmuş et (pastırma) vardı. Allah Resûlü diz üstü oturmuş, tabaktaki pastırmalardan koparıp koparıp yiyordu. Bu sırada, ister erkek olsun isterse kadın olsun herkesle konuşmaktan çekinmeyen, gâyet çirkin bir kadın geldi. Diz üstü oturarak, önündeki pastırmaları yemekte olan Allah Resûlüne şöyle bir göz attı ve, «**Hele şuna bakın, bir kölenin oturduğu gibi oturuyor,**» dedi. Resûl aleyhisselâm da ona cevâben, «**Ben bir köleyim. Bir kölenin oturduğu gibi oturur, bir kölenin yemek yediği gibi yemek yerim,**» dedi. Sonra da ilâve etti:

— Buyur, sen de ye!

Kadın dedi: Hayır, yemem. Ancak sen kendi elinle yedirirsen yerim.

Resûl aleyhisselâm tabaktan bir parça alarak ona yedirmek istedi. Fakat bu sefer de kadın, «**Hayır, yemem. Ancak ağzındakinden verirsen yerim,**» diye tutturdu. Peygamberimizin ağzında sert bir et parçası vardı. Onu çiğneyip duruyordu. Kadının ısrârı üzerine çıkardı. Onun ağzına koydu. Et parçası sert bir parça olduğu için bir türlü çiğneyip yutamıyordu. Bu sırada kendisine bir utanma geldi. Kızardı, bozardı, oradakilerin yüzüne bakamaz oldu. O hâdiseden sonra bu kadın ölünceye kadar bir daha da böyle bir şey yapmadı.

Resûl aleyhisselâm şöyle buyurdular:

— **Bana yeryüzünün anahtarları verildi ve kul-peygamber olmakla hükümdar - peygamber olma arasında muhayyer kılındım. Bana Cebrâil, «Tevâzû göster, kul - peygamber ol.» diye işâret etti. Ben de kul - peygamber olmayı seçtim. Bana bu verildi. Kıyâmet günü, üzerinden toprağın yarılıp kabrinden kalkacak ilk insan ve ilk şefâatçı benim.**

İbni Mes'ûd şöyle der:

— Kim ki huşû içinde tevâzû gösterirse kıyâmet günü Allah onun şânını yüceltir. Kim de azametinden yücelik taslarsa Allah onu da kıyâmet günü alçaltır.

Resûl aleyhisselâm şöyle buyururlar:

— **Kim ki öldüğü zaman üç şeyden; kibirden, hıyânetten, borçtan beri ise Cennet'e girer.**

Bir defasında Hz. Ali (r.a.) pazara çıkmıştı. Oradan, altı dirhem karşılığında iki gömlek satın aldı. Bu sırada yanında hizmetçisi bulunuyordu. Ona hitâben, «**Bunların hangisini beğenirsen al, giy**» dedi. Hizmetçi, gömleklerin iyi olanını seçip aldı ve giydi. Hz. Ali de diğerini giydi. Fakat onun yenleri uzun geldi. Bunun üzerine terziyi çağırarak uzun kısımlarını kestirdi. O sıralarda Cuma günü hutbe okumuştu. Biz, o gün pa-

zardan alıp kolunu kestirerek giydiği gömleği onun sırtında görüyorduk. Hattâ uzun gelen yenlerin kesilen yerlerinde meydana gelen pürçekler belli oluyordu. Bir ara cemâatin arasında, elbiselerini salıvermiş birisini gördü. Ona hitâben şöyle dedi:

— Ey fülân, elbiseni kaldır. Onu kaldırman, elbisenin daha temiz kalmasına ve daha çok dayanmasına, kalbinin de daha müttakî olmasına vesîle olur.

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Şânı yüce olan Allah buyurur ki: Azamet benim kaftanımdır. Kibriyâ ise gömleğimdir. Kim ki onlardan biri husûsunda benimle çekişirse onu Cehennem'e atarım.**

Bunun îzâhı şudur:

— Azamet ile Kibriyâ Allah'ın sıfatlarından birer sıfattır. Tıpkı Kur'an'da mevcut Azîz, Cebbâr, Mütekebbir, sıfatları gibi. O halde âciz ve zayıf insanoğluna büyüklenmek yaraşmaz.

o

İHTİKÂR — KARABORSACILIK

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Ancak günahkârlar ihtikâr yapar.**

— **Kim ki bir yiyecek mâddesini daha fazla fiatla satmak gâyesiyle kırk gün depoda tutarsa o kimse Allah'dan uzaktır, Allah da ondan uzaktır.**

— **Bir ihtiyâç mâddesini ihtiyâç sâhiplerine ulaştırıp satmak gâyesiyle üreticiden toplayanların rızkı açıktır. Sonraları daha pahalıya satmak maksadiyle toplayıp depolayanlar ise lânetliktir.**

İhtiyâç maâddelerini, onları istihsal edenlerden toplayıp ihtiyâç sâhiplerine ulaştırmak maksadıyle ihtiyâç sâhiplerinin bulunduğu mahallere getirmek iyi şeydir. Böyle bir hareket müslümanlara faydalı olmak demektir. Bu işi yapan tüccâr, müminlerin duâsını kazanır. Onun için rızkı açıktır. Bu mâddeleri bir müddet sonra fâhiş fiatlarla satmak, yâni karaborsacılık yapmak maksadiyle bir yerde depolayıp o mâddelerin piyasadan çekilmesine sebep olmak ise ihtikâr yapmak demektir ki, bunu yapan kişiler Allah'ın lânetine uğrarlar. Çünkü böyle bir harekette insanlara zarar vardır.

Adamın birisi oğlunu bir işe vermek istiyordu. Peygamberimize geldi ve bu husûsta onunla istişâre etti. Resûl aleyhisselâm ona şunları söylediler:

— Onu buğday tüccârlarına, kasaplara ve kefen satıcılarına verme. Onun, zinâ etmiş yâhut içki içmiş olarak Allah'ın huzuruna varması, buğday tüccârı olup ta halkın ihtiyâcı olan buğdayı kırk gece depoda tutmuş olarak Allahın huzuruna varmasından daha hayırlıdır. Kasaplara gelince, onlar da hayvan kese kese merhamet duygularını kaybederler, kalblerinde merhamet nâmına bir şey kalmaz. Kefen satıcıları da benim ümmetimin fertlerinin hemen ölmesini temenni ederler. Çünkü kefen satacaklardır. Benim ümmetimden doğan bir kişi, benim nazarımda Dünyâdan ve Dünyâda olanlardan daha sevimlidir.

İnsanların toplu halde bulundukları herhangi bir yerleşme merkezinde herhangi bir ihtiyâç maddesini daha fazla fiatla satmak maksat ve

gâyesiyle depolayıp o mâddenin piyâsadan çekilmesine sebep olmak ihtikârdır, karaborcasılıktır. Böyle bir hareket, dînen kesinlikle yasaktır, haramdır. Piyasada darlığı çekilmeyen herhangi bir maddeyi depolamakta ise bir mahzur yoktur. Fakat halkın ihtiyâcı olduğu ve piyasada da darlığı çekildiği halde çıkarıp satmaktan kaçınılırsa o zaman bunu yapan, kötü niyetinden ve müslüman halka olan şefkatsizliğinden dolayı günahkâr olur. Haber alındığı takdirde, sâhibi, o malı satmağa mecbur edilir. Eğer satmak istemezse cezâlandırılır, tedîb edilir. Elindeki malı normal fiatla yâni malın yokluğuna sebep olmadan önce satılmakta olduğu fiatla satması söylenir. Satış fiatını, daha önce satılmakta olduğu normal fiatın altına düşürmesi istenmez.

Vaktiyle âbidlerden biri bir kum tepesinin yanından geçmekteydi. O sırada ülkede kıtlık vardı. Halk, yiyecek ekmek dahi bulamıyordu. Âbid, o kum tepesini görünce içinden şöyle geçirdi:

— Ah şimdi şu kum tepesi un olsa da onunla açlık çekmekte olan halkı doyursam!

Onun bu hâlis temennisine mukabil Allah, zamanın peygamberine şunları vahyetti:

— Fülân kuluma falan temennisinin kabul edildiğini ve sanki o kum tepesi kadar unu halka dağıtmışcasına ecre müstehak olduğunu söyle.

Bundan şu anlaşılıyor ki, Allah, sırf hüsn-ü niyetinden ve müslümanlara olan şefkat ve merhametinden dolayı bile bir kulunu mükâfatlandırıyor. Ya bir de o kul, sadece hüsn-ü niyetle kalmaz da müslümanlara fiilen faydalı işler yaparsa Allah ona neler vermez!.. O halde bir müslümana yakışan, diğer müslümanlara şefkatli-merhametli davranmak, onların ihtiyâçları olan herhangi bir maddeyi satıştan alıkoymamak, halkın muhtaç olduğu mal vesâireyi onlara en kolay ve en ucuz bir şekilde ulaştırmaktır.

Bir gün Abdullah İbni Abbâs'a bir adam geldi ve, **«Bana va'z-nasîhat et!»** dedi. Abdullah İbni Abbâs da, **«Sana altı şeyi öğütlerim,»** dedi ve saydı:

1) Allah'ın, senin için tekeffül etmiş olduğu şeylere kesin bir inanışla inan. Meselâ Allah senin rızkını tekeffül etmişse onu mutlaka sana vereceğinde şüphen olmasın.

2) Farz namazlarını vakti vaktinde edâ et.

3) Dilin Allah'ı anmaktan hiç geri durmasın.

4) Şeytanın vesveselerine hiç bir suretle kulak asma. Çünkü o, halka hased etmektedir.

5) Dünyayı mâmûr etmeğe kalkışma. Zirâ o, senin âhıretini tahrîp etmekle meşguldür.

6) Müslümanlara dâima nasîhatçı ol.

Gerçekten, bir müslümanın diğer müslümanlara dâimâ nasihatçı olması, onlara şefkatli ve merhametli davranması gerekir. Zirâ bir müslü-

manın diğer müslümanlara bu şekilde davranması hem dünyevî ve hem de uhrevî saâdetin alâmetlerindendir. Denir ki:

— Hem dünyevî hem de uhrevî saâdetin alâmetleri on hasletten ibârettir:

Birincisi: Dünyevî husûslarda zâhid olmak, uhrevî meselelere önem verip rağbet etmektir.

İkincisi: Bütün himmet ve gayretini ibâdete, Kur'ân okumağa ve Kur'ân ahlâkı ile ahlâklanmağa yöneltmektir.

Üçüncüsü: Fazla konuşmamak, ancak ihtiyâç hâsıl olunca konuşmaktır.

Dördüncüsü: Beş vakit namazı hakkıyle vakti vaktinde edâ etmektir.

Beşincisi: Her türlü haramdan sakınmaktır.

Altıncısı: Dâima sâlihlerle sohbet etmektir.

Yedincisi: Kibirli olmamak, büyüklenmemek, bil'akis mütevâzî ve alçakgönüllü olmaktır.

Sekizincisi: Cömert olmak, kerem sahibi olmaktır.

Dokuzuncusu: Allah'ın mahlûkatına (insanlar - hayvanlar) şefkâtli-merhametli davranmaktır.

Onuncusu: Mahlûkata faydalı olmaktır.

Onbirincisi: Ölümü hiç unutmamak, dâimâ hatırda tutmaktır.

Bedbahtlık alâmetleri de yine onbirdir:

Birincisi: Mal - mülk sâhibi olmağa harîs olmak,

İkincisi: Bütün himmet ve gayreti dünyevî zevklere sarfetmek,

Üçüncüsü: Çok geveze ve bedsözlü olmak,

Dördüncüsü: Namazlar husûsunda tembel ve ihmalci olmak,

Beşincisi: Haram ve şüpheli şeylerle beslenmek, dâima kötü arkadaşlarla düşüp - kalkmak,

Altıncısı: Kötü ahlâklı olmak,

Yedincisi: Kibirli - azametli ve büyüklenir olmak,

Sekizincisi: Halka faydalı işlerde bulunmamak,

Dokuzuncusu: Müslümanlara şefkatli - merhametli davranmamak,

Onuncusu: Cimri olmak,

Onbirincisi: Ölümü unutmaktır.

Bir gün gelip mutlaka öleceğine inanan ve bunu hiç hatırından çıkarmayan bir kimse, halkın ihtiyâcı olan bir malı, sonraları daha büyük bir fiatla satmak gâyesiyle depolayıp insanları sıkıntıya düşürmez.

Anlatırlar ki, bir zamanlar ülkede kıtlık olduğu bir sırada bir âbidin evinde biraz buğday vardı. Âbid o buğdayın tamâmını önce halka ekin satan tüccara sattı. Tüccar ondan aldığı buğdayı halka satmağa başlayınca da gitti, kendi evinin ihiyâcı olan ekmeklik buğdayı halkla beraber tekrar tüccârdan aldı. Kendisine niçin böyle yaptığını, neden daha önce buğdayını satarken kendi evinin ihtiyâcı olan miktarı alakoymadığını sordular. Âbid şu cevâbı verdi:

— Halkın çektiği sıkıntıya iştirâk etmek için!..

o

ÇOK GÜLMENİN ZARARLARI

İsâ aleyhisselâm Havârilerine hitâben şöyle der:

— Ey yeryüzünün tuz mesâbesinde olan güzel yaratıkları! Yeryüzünü ifsâd etmeyiniz. Bir yiyecek maddesi bozulmaktan tuz ile korunur. Tuz kendisi bozulduğu takdirde ise hiç bir şeyle ıslah edilemez. Ey havâriler, hak yolunda öğrettikleriniz mukabilinde ücret almayınız. Benim size öğrettiklerim karşılığında siz bana ne veriyorsanız siz de başkalarından onu alınız. Şunu iyi biliniz ki sizde cehâletten doğan iki kötü haslet vardır. Bunlar, kahkahalar atarak gülmek ve sabahleyin gün doğuncaya kadar yatıp namaza kalkmamaktır.

Hz. İsâ **«yeryüzünün tuz mesâbesinde olan yaratıkları»** sözü ile âlimleri kasdediyor. Şüphesiz ki halkı ıslah edip ahlâklarını düzeletecek ve onlara hak yolu gösterecek olan zümre âlimler sınıfıdır. Eğer âlimler de halkı irşâd etme vazîfesini ihmâl eder, onlara hak yolunu, âhiret yolunu göstermezlerse geniş halk kitlelerini doğru yola kim sevkedecek? Kendilerine bu hususta kim rehberlik edecek? Ve ilimden - irfândan yoksun ahâli kimlere uyacak, kimlerin peşinden gidecek? Âlimler peygamberlerin vârisleridir. Nasıl ki onlar, hak yola irşâd etme husûsunda insanlardan bir ücret almıyorlarsa, aynı şekilde âlimlerin de irşâd vazifeleri karşılığında halktan bir şey talep etmemeleri gerekir. Peygamberlerin, Allah yolunu gösterme husûsunda halktan hiç bir karşılık almadıklarını ve böyle bir şeyi aslâ düşünmediklerini Kur'ân'ın muhtelif âyetleri bize haber vermektedir:

— **Ey Habîbim, de ki: Ben bu tebliğime karşılık akrabâlıkta sevgi - muhabbetten başka hiç bir mükâfat istemiyorum** (Şûrâ sûresi, âyet: 23).

— **De ki: Benim sizden, yaptığım tebliğe karşılık istediğim herhangi bir ücret varsa o, sizin olsun! Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir. O, herşeye hakkıyle şâhittir** (Sebe' sûresi, âyet: 47)

Kahkaha ile gülmek ise mekruhtur, sefîhlerin işidir. Sabaha karşı yâni gündoğumuna yakın uyumak bir nevî ahmaklıktır. Nitekim Resûl aleyhisselâm bir hadîslerinde şöyle buyururlar:

— **Gündoğuşu sırasında uyumak bir nevî ahmaklıktır. Öğle vakti uyumak âdettir. Günbatımına yakın uyumak ise bir nevî cehalettir.**

Abdullah İbni Ömer (r.a.) anlatır:

— Bir defasında Resûl aleyhisselâm mescide gelmişlerdi. O sırada bir gurup insan orada toplanmış, konuşup-gülüşüyorlardı. Allah Resûlü onlara yaklaşınca durdu, selâm verdi, sonra, **«Zevkleri gideren şeyi çok hatırlayın!»** dedi. Oradakiler, **«Zevkleri gideren şey nedir yâ Resûlellah?»** diye sordular. Resûl aleyhisselâm da, **«Ölümdür!»** cevâbını verdi. Sonra başka bir gün mescide geldiklerinde yine bir gurup insanın orada konuşup-gülüşmekte olduklarını gördü. Selâmdan sonra söze başlayarak şöyle buyurdu:

— Varlığım kudret elinde bulunan Allah'a yeminle söylerim ki, eğer benim bildiklerimi bilmiş olsaydınız az güler, çok ağlardınız.

Üçüncü ve başka bir gelişinde, bir gurup insanın orada konuşup-gülüşmekte olduğunu bir kere daha gördü. Yine selâmdan sonra söze başlayarak şunları söyledi:

— İslâmlık garip geldi, garip gidecek. Gariplere kıyâmet günü müjdeler olsun.

Bu sırada orada bulunanlardan biri, **«Garipler kimlerdir yâ Resûlellah?»** diye sordu. Allah Resûlü buyurdular ki:

— İnsanlar bozuldukları zaman kendilerini koruyanlar, kendi ahlâklarını düzeltenlerdir!..

Mûsâ aleyhisselâm Hızır'dan ayrılmak zorunda kaldığı zaman ona şöyle der:

— Bana va'z-nasîhat et!

Hızır aleyhisselâm da şunları söyler:

— Yâ Mûsâ, düşmanlıkta inat ve ısrâr etme. Sebepsiz ve lüzumsuz yere adım atma. Kahkaha ile gülme. Hatâ işleyenleri ve günahkârları hatâlarından dolayı ayıplama. Yaptıkları hatâlardan dolayı başkalarını ayıplayacağına kendi hatâlarına ağla ey İmrân oğlu...

Abdullah İbni Avf (r.a.) anlatır:

— Resûl aleyhisselâm sesli olarak hiç gülmezdi. Sadece gülümserdi, tebessüm ederdi. Birisi ile konuşurken ona bütün yüzüyle dönerdi, yarı dönük vaziyette durmazdı.

Bu haber, gülümsemenin mubah olduğuna delâlet eder. Gülümseme-tebessüm, haram ve menedilmiş değildir. Menedilen, kahkaha ile gülmedir. O halde bir müslümana yakışan, kahkaha ile gülmemektir. Zîrâ Dünyâda azıcık gülen bile âhırette çokça ağlar. Ya çokça gülenin hâli nice olur? Şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **Artık işlemekte oldukları günahlara cezâ olmak üzere az gülsünler, çok ağlasınlar** (Tevbe sûresi, âyet: 82).

Allah rahmet eylesin, Hasan Basri şöyle der:

— Biraz ötesinde Cehennem bulunduğu halde gülen, sonunda ölüm olduğu halde neş'elenebilen insanın hâli ne gariptir!..

Bir defasında Hasan Basri, bir yerden geçerken gülmekte olan bir gence rasgelmişti. Aralarında şöyle bir konuşma geçti:

Hasan Basri: Sırât köprüsünü mü geçtin yavrum?

Genç: Hayır!

Hasan Basri: Cennete yâhut cehenneme gideceğin mi belli oldu?

Genç: Hayır!

Hasan Basri: O halde bu gülüş neye?

Hasan Basri'nin gence söylediği bu sözler onun kalbinde o derece tesir etti ki, bu hâdiseden sonra bir daha kahkaha ile güldüğü görülmedi. İşte, önceleri âlimler böyleydi. Bir söz söyledikleri, bir öğüt verdikleri zaman, bu sözler, bu öğütler onları dinleyenlere hemen tesir ederdi. Zirâ önceleri âlimlerimiz dörtbaşı mamûr sâlih kişilerdi. Bildikleriyle amel ederlerdi. Bunun için, ilimleri başkalarına da faydalı olur, dedikleri tutulurdu. Halbuki zamanımızda âlimler ilimleriyle âmil olmuyorlar, halka söyledikerini bizzât kendileri tatbik etmiyorlar, yaşamıyorlar. Bunun için de halka söyledikleri tesirli olmuyor, halk onların ilminden faydalanamıyor. İbni Abbâs der ki:

— Gülerek günah işleyen ağlayarak Cehenneme girer.

Denir ki: Dünya'da en çok gülen âhırette en çok ağlar. Dünyâda en çok ağlayan âhırette en çok güler.

Allah rahmet eylesin, Muâz oğlu Yahyâ Râzî şöyle der:

— Dört şey vardır ki müminin gülüp-neş'elenmesine engel olur. Bunlar âhıret korkusu, geçim derdi, günahların verdiği hüzün ve gelen musîbetlerdir.

Bu sözün mânâsı şudur: Mümin, bu dört şeyle meşgul olmalıdır. Tâ ki bu meşgale kendisini gülüp-eğlenmekten alıkoysun. Zirâ gülüp-eğlenmek müminlerin şânından değildir. Nitekim şânı yüce olan Allah gülmeleri sebebiyle bir topluluğu ayıplayarak şöyle buyurur:

— **Şimdi siz bu söze mi şaşıyorsunuz? Ve, alay ederek gülüyorsunuz, günahlarınıza ağlamıyorsunuz! Sizler gâfil ve oyuna tutulmuşlarsınız. Haydi, putlara değil, sizi yoktan var eden Allah'a secde edin, O'na kulluk edin** (Necm sûresi, âyet: 59-62).

Yine Allah, günahları sebebiyle ağlayan bir topluluğu da överek buyurur:

— **Ağlayarak çeneleri üstüne yüzükoyun kapanıyorlar ve bu, onların derin saygısını artırıyor** (İsrâ sûresi: âyet: 109).

Denir ki: Hayâttaki insanlar beş şeye tasalanır. Bir müslümanın da bu beş şeyin tasasını duyması gerekir. Bunların birincisi, geçmişte işlenen günahların tasasıdır. İnsan, hayâtının geçmiş günlerinde bir sürü günah

işlemiş olabilir. Allah indinde bunların afva uğrayıp uğramadığı da meçhuldür. Bu bakımdan, o günahları işlemiş olmanın elem ve kederini daimâ duymalıdır. İkincisi, yine geçmişte işlenmiş olan hayır-hasenâttır. Kişi, hayatının geçmiş yıllarında bir çok ibâdetler, hayırlar, hasenâtlar yapmıştır. Fakat Allah indinde bunların makbul sayılıp - sayılmadığı belli değildir. Binâen'aley geçmişte yapılmış olan bu güzel amellerin kabul olunmamış olmasının endişesini dâimâ hissetmelidir. Üçüncüsü, hayâtın gelecek günleridir. İnsanoğlu hayâtının geçmiş demlerinin nasıl geçtiğini bilir. Fakat içinde bulunduğu andan sonraki demlerinin nasıl geçeceğini bilmemektedir. Bunun için, ömrünün kalan günlerinin nasıl geçeceği edîşesini dâimâ duymalıdır. Dördüncüsü, âhıretteki yerinin endîşesidir. Bir müslüman, şânı yüce olan Allah'ın Cennet ve Cehennem olmak üzere âhırette iki yer hazırlamış olduğunu bilmektedir. Fakat kendisinin bunlardan hangisinde olacağı belli olmuş değildir. Onun için âhıretteki yerinin hangisi olacağı endişesini de dâimâ duymalıdır. Beşincisi, Allah'ın kendisinden râzı olup-olmadığı husûsudur. Bu husûs ta meçhûl olduğundan onun endîşesini de dâimâ duymalıdır. İşte bir mümin bu beş şeyin tasasını duyuyorsa bu duyuş onu kahkahalarla gülmekten alıkor. Kim de hayatında bu beş şeyin tasasını çekmezse, ölümden sonra onu beş tasa karşılar. Bunlardan birincisi, helâl-harâm demeyip biriktirerek arkasında kendisine düşman olan vârislerine bıraktığı mal ve mülkün hasretidir. İkincisi, sâlih ameller işlememiş veya onları işlemeyi geri bırakmış oluşunun verdiği nedâmet ve pişmanlıktır. İnsanoğlu umûmiyetle, güzel amelleri dâimâ geriye atar. Yâni, **«sonra işlerim. Nasıl olsa daha ömrüm çok!»** gibi kuruntularla, ölümden sonra kendisine faydalı olacak sâlih amelleri bir an önce ve ömrü boyunca işlemeyi ihmâl eder. Sonra da birden ölüm geliverir. Gereği kadar sâlih ameller işlememiş olarak Dünyadan göçüp gider. Bir de amel defterine bakar ki, kendisine faydalı olabilecek çok az sâlih amel var. Bu sefer, sâlih ameller işleyebilmek için Dünyâya tekrar dönmeğe izin ister. Ne var ki zaman geçmiştir. Artık dönüş mümkün değildir. Ve, kendisine izin verilmez. Üçüncüsü, işlemiş olduğu günahların getireceği nedâmet ve pişmanlığın vereceği tasadır. Öldükten sonra amel defterini günahlarla kararmış görür. Geri dönüp onlardan tevbe-istiğfar edebilmek için dönüş izni ister. Fakat artık çok geçmiştir. Müsâade edilmez. Dördüncüsü, kendisinden davâcı olacak bir sürü hasmın varlığını görmesi ve bunun vereceği tasadır. İnsanoğlu hayâtında bir çok günahlar işler, haksızlıklar, zulümler yapar. Bu günahlardan tevbe-istiğfar edip hak sâhipleriyle helâllaşmadan öldüğü takdirde orada onlar kendisinin karşısına birer alacaklı olarak çıkarlar. Onları râzı edecek bir hazırlığı olmadığından ya kendi iyi amellerinin sevâbı alınarak onlara verilir veya onların günahları kendisine yükletilir. Beşincisi, Allah'ı kendisine öfkelenmiş olarak ve râzı edemiyeceği bir şekilde bulmuş olma-

nın vereceği elem ve kederdir.

Ebû Zer Gıffârî (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Eğer benim bildiğimi bilmiş olsaydınız az güler, çok ağlardınız. Eğer benim bidiğimi bilmiş olsaydınız yükseklere çıkarak. Rabbınıza yalvarır ve ağlardınız. Eğer benim bildiğimi bilmiş olsaydınız kadınlarınıza yaklaşamaz, yataklarınızda râhat yatamazdınız. Ben, Allah'ın beni yarattığı zaman, kesilip gidecek bir ağaç dalı olarak yaratmasını temennî ederdim.**

Hasan Basri şöyle der:

— Şânı yüce olan Allah'a îmân eden kimse, günün akşamına da hazîn olarak girer, sabahına da...

Yine Hasan Basri'nin, çok kerre, sanki bir musibete mârûz kalmış bir insan hâlinde görüldüğü söylenir. Başka bir rivâyet te, onun dâimâ, sanki yeni ölmüş annesini defin etmekten dönen bir insan tavrında göründüğü şeklindedir. Evzâî, «**Günahkârlar, eyvâh bize! Bu kitâba ne olmuş? Küçük-büyük hiç bir şey bırakmayıp, onların hepsini saymış** - Kehf sûresi, âyet: 49-» âyeti hakkında şöyle der:

— Kahkaha büyük günahlardandır, hafif gülüş te küçük günahlardandır.

Amr İbni Âs oğlu Abdullah der ki:

— Eğer benim bildiğimi bilmiş olsaydınız az güler, çok ağlardınız. Eğer benim bildiğimi bilmiş olsaydınız, herbiriniz beli kopuncaya kadar secdelerde kalır, sesi kesilinceye kadar feryad-figân ederdiniz. Ağlayınız, Allah için ağlayınız, Allah'a dönünüz. Eğer ağlayamıyorsanız ağlayanlara benzemeğe çalışınız.

İclân oğlu Muhammed de şunları söyler:

— Kıyâmet günü her göz ağlar. Yalnız üç sınıf göz ağlamaz. Bunlardan biri, Dünyâ'da Allah korkusundan ağlayan gözdür. Diğeri, Allah'ın haram kıldığı şeylere kapalı olan gözdür. Üçüncüsü de Allah aşkı ile geceleri uyanık kalan gözdür.

İclân oğlu Muhammed'in bu söyledikleri, Peygamberimizden hadîs olarak ta rivâyet edilir.

Allah ondan râzı olsun, İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe anlatır: Hayâtımda bir kere güldüm. Buna da pişmanım. Hâdise şöyle olmuştu:

— Kaderiyye mensuplarından olan Ubeyd oğlu Amr ile bir münâzaraya girişmiştim. Tartışmanın sonlarına doğru münâzarayı kazanacağımı hissedince güldüm. Bunun üzerine Ubeyd oğlu Amr, bana, «**Hem münâzara yapıyorsun, hem de gülüyorsun. Seninle daha fazla konuşamam.**» dedi ve meclisi terketti. Ben buna çok pişmanım. Zîrâ o anda gülmemiş olsaydım, onu kendime çekebilir, müdâfasını yaptığım fikrin doğruluğunu kabul ettirebilirdim.

Muhammed İbni Abdullah der ki:

— Gözünü fuzûlî bakışlardan koruyan, huşû sâhibi olur. Kibri ve büyüklenmeyi bırakan, tevâzû sâhibi olur. Lüzumsuz konuşmaları bırakan, hikmet erbâbı olur. Tıka-basa yemeyi bırakan, ibâdetlerinden zevk alır. Hafifmîzâçlığı bırakan, ağırlığı bulunan değer sâhibi kimse olur. Gülmeyi bırakan, heybetli olur. Ötekinin-berikinin malında - mülkünde gözü olmayan, sevilen kimse olur. Başkalarının kusûr ve ayıplarını araştırma huyundan vazgeçen, kendi kusûr ve ayıplarını düzeltmeğe muvaffak olur. Allah'ın sıfatları husûsunda şüpheyi bırakan kimse, şek ve îmânsızlık tehlikesinden muzaffer olur.

Resûl aleyhisselâm, «...**Altında da onlara âit bir define vardı** - Kehf sûresi, âyet: 82-» âyeti üzerine şöyle buyururlar:

— Yıkılmak üzere olup, Hızır aleyhisselâmın doğrultuverdiği o duvarın altında, altından mâmûl bir levha vardı. Bu levhada beş satırdan ibâret bir yazı bulunuyordu. Satırlarda sırasıyle şunlar yazılıydı:

1) Öleceğine kesinlikle inanan bir kimse nasıl ferah-fahûr olur, buna şaşarım!

2) Cehennemin varlığını kesinlikle bilen bir kimse nasıl güler buna şaşarım!

3) Kadere inanan kimse hâdiseler karşısında nasıl üzüntü duyar buna şaşarım!

4) Dünyanın fâniliğini ve durmadan değiştiğini açıkça görüp - bilen kimse ona nasıl güvenir şaşarım!

5) Lâ ilâhe illallah, Muhammedün Resûlüllah = Allah'dan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun Resûlüdür.

Allah rahmet eylesin, Sâbit Bennânî şöyle derdi:

— Müminin gülmesi, gafletinden yâni âhıret husûsundaki gâfilliğindendir. Eğer bu gafleti olmasaydı o mutlaka gülmeyecekti.

Muâz oğlu Yahyâ Râzî de şöyle söyler:

— Öyle bir ferahlık ara bul ki, onda hiç hüzün olmasın!

Bu sözün manâsı şudur: Cennete kavuşmak istersen Dünyâda hüzünlü - kederli ol, gülüp - neş'elenici olma, ki Cennetin ferahına nâil olasın. Cennetin ferâhı öyle bir ferahtır ki onda aslâ hüzün yoktur.

Derler ki: Üç şey kalbi kasvetlendirir. Bunlar sebepsiz yere gülmek, iyice acıkmadan yemek yemek, lüzumsuz yere konuşmaktır.

Peygamberimiz aleyhisselâm şöyle buyurur:

— İnsanları güldürmek için yalan söyleyen insana yazık. Yazık ona, yazık ona, yazık ona.

İbrâhim Nahaî der ki:

— Bir kimse, etrâfındakileri güldürmek için bir söz söyler de Allah'ı gazaplandırır ve gazâba uğrarsa, bu gazap, etrafındakilere de şâmil olur. Aksine bir insan, Allah'ı râzı edecek bir kelâm eder de onun rahmetine mazhar olursa bu rahmet onun etrâfındakilere de şâmil olur.

Ebû Hüreyre (r.a.) anlatır:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Yâ Ebû Hüreyre, takvâ sâhibi ol ki insanların en çok ibâdet edeni olasın. Kanaatkâr ol ki, insanların en çok şükür edeni olasın. Kendin için sevdiğin bir şeyi başkaları için de sev ki mümin olasın. Komşularına ve yakınlarına izzet-i ikrâmda bulun ki müslüman olasın. Ve, az gül. Zîrâ muhakkak ki çok gülmek kalbi öldürür.**

Kays oğlu Ahnef anlatır: Allah ondan râzı olsun, Hattâb oğlu Ömer bana demişti ki:

— Çok gülenin heybeti az olur. Mîzâh yapan istihfâf edilir, küçümsenir. Bir şeyi çok yapan onunla tanınır. Çok konuşan çok yanılır. Çok yanılanın hayâsı az olur. Hayâsı az olanın takvâsı az olur. Takvâsı az olanın kalbi ölür. Kalbi ölen, Cehennem'e daha lâyıktır.

Ey müslüman, kahkaha ile gülmekten şiddetle sakın. Zirâ kahkaha ile gülmenin sekiz âfeti vardır:

Birincisi: Âlimler ve aklı başında insanlar nazarında kötü addedilirsin.

İkincisi: Sefîhler ve cahiller sana karşı cür'etkâr olurlar.

Üçüncüsü: Eğer câhil bir insan isen cehâletin artar, âlim birisiysen ilmin azalır. Zirâ hadîste vârit olmuştur ki, âlim, bir gülüşle ilminin bir kısmını atmış olur.

Dördüncüsü: Geçmişte işlenmiş olan günahları unutturur:

Beşincisi: İleride günah işlemek için sana cür'et verir. Zirâ sen güldükçe kalbin kasvetlenir. Kalb kasvetlendikçe de günah işleme ihtimâli artar.

Altıncısı: Ölümü ve ölüm sonrasını unutturur.

Yedincisi: Sen güldüğün için gülen başkalarının günahı da sana yüklenir,

Sekizincisi: Dünyâda çok gülenler âhırette çok ağlamak zorunda kalırlar. Nitekim şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **O halde, işlemekte oldukları günahlara cezâ olmak üzere, az gülsünler çok ağlasınlar** (Tevbe sûresi, âyet: 82).

Allah ondan râzı olsun, bu âyet hakkında Ebû Zerr Gıffârî şöyle der:

— Dünyâ hayâtı kısadır. Orada istedikleri kadar gülsünler. Fakat Allah'ın huzûruna vardıkları zaman çok ağlamak, hiç dinmeyen bir ağlayışla ağlamak zorunda kalacaklar.

———— o ————

ÖFKEYİ YENMEK

Ebû Saîd Hudrî (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Muhakkak ki öfke bir köz parçasıdır. Sizin hanginiz bu köz parçasının kendisinde hâsıl olduğunu görürse eğer o anda ayakta ise oturuversin, oturmakta ise uzanıversin.**

— **Öfkeden sakınınız. Zirâ muhakkak ki öfke-gazap, insanoğlunun kalbinde ateşi alevlendirir. Görmez misiniz ki, biriniz öfkelendiği zaman gözleri nasıl kızarır, boyun damarları nasıl şişer? Sizden biri, kendisinde bir öfkelenme hâli hissettiği zaman hemen yere yaslansın, bedenini toprağa değdirsin.**

— **Sizin kiminiz çabuk öfkelenir, öfkesi çabuk söner. Bu takdirde bu iki halden biri diğeri ile kısâs olur. Kiminiz de vardır ki zor öfkelenir, öfkesi de zor geçer. Bu takdirde de yine iki halden biri diğeri ile kısâs olur. Sizin en hayırlınız, zor öfkelenip öfkesi çabuk geçeninizdir. En şerliniz de çabuk öfkelenip öfkesi zor geçeninizdir.**

Allah ondan râzı olsun, Ebû Ümâme Bâhilî'den rivâyet edilir:

Resûl aleyhisselâm buyurdular ki:

— **Kim ki öfkesinin gerektirdiği şeyi yapmağa muktedir olduğu halde yapmaz da öfkesini yenerse, kıyâmet günü Allah onun kalbini hoşnutlukla doludurur.**

İncil'de şöyle bir parça olduğu söylenir:

— Ey Âdemoğlu, öfkelendiğin zaman beni hatırlà ki, ben de öfkelendiğim zaman seni hatırlayayım ve yardımımla seni hoşnut edeyim. Şüphesiz ki benim sana olan yardımım, senin kendi nefsine yapacağın yardımdan daha hayırlıdır.

Ömer İbni Abdül'azîz, öfkelendiği bir şahsa şöyle der:

— Eğer beni öfkelendirmemiş olsaydın seni mutlaka cezâlandırırdım!...

O, bununla, şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmını kasdetmektedir:

— ...**Cennet ve Allah'ın mağfireti, gerek darlık ve gerekse bolluk hallerinde yedirip - içirenler ve öfkelenince öfkelerini yutanlar için hazırlandı.** (Âl-i İmrân sûresi, âyet: 133).

Anlatılır ki, yine Ömer İbni Abdül'azîz bir gün bir serhoş görür. Onu yakalattırıp cezâlandırmak ister. Fakat serhoş, ileri-geri konuşarak halîfeye küfreder. Bunun üzerine halîfe, onu cezâlandırmaktan vazgeçer. Kendisine, küfredince serhoşu cezâlandırmaktan niçin vazgeçtiği sorulunca şu cevâbı verir:

— O, bana küfretmekle beni öfkelendirdi. Eğer bunun üzerine ben onu cezâlandırmış olsaydım, bunu öfkemden dolayı yapmış olacaktım. Halbuki, onu öfkemden dolayı değil, Allah'ın emrine muhâlif bir fiili işlediği, yâni içki içtiği için cezalandırmam gerekir. Kendi öfkemden dolayı bir müslümanı cezâlandırmağa râzı olamam.

Mehrân oğlu Meymûn'un bir hizmetçisi vardı. Bir gün sofraya yemek getirirken ayağı kaydı, çorbayı efendisinin üstüne döktü. Efendisi onu cezâlandırmak istedi. Fakat hizmetçi kendisine şöyle dedi:

— Ey benim efendim, Allah'ın, «...**öfkelenince öfkelerini yutanlar**...» kelâmı ile amel et.

Hizmetçinin bu hatırlatması karşısında Meymûn, «**onunla amel ettim.**» dedi ve öfkesini yendi, hizmetçisini cezâlandırmadı. Fakat hizmetçi peşinden, «Âyetin ondan sonraki — ...**İnsanları afvedenler**... kısmiyle de amel et.» dedi. Efendi de, «**Onunla da amel ettim.**» cevâbını verdi. Hizmetçi bu sefer de; «Daha sonraki — ...**Allah iyilik edenleri sever**... kısmıyle de amel et.» diyerek, efendisinin, ayrıca kendisine bir de iyilik yapmasını istedi. Meymûn onu da yaptı ve köle-hizmetçisine, «**Sana iyilik te ettim. Haydi, bundan böyle Allah rızâsı için hürsün, serbestsin.**» dedi.

Resûl aleyhisselâm şöyle buyururlar:

Kimde ki şu üç haslet yoksa îmânın tadını bulamaz,

1 — Câhilin, câhilce hareketini savuşturacak bir mülâyemet,
2 — Kendisini haramdan koruyacak bir takvâ,
3 — İnsanları idâre edecek bir ahlâk.

Vaktiyle adamın birisinin gösterişli bir atı vardı. Onunla çalımlanır dururdu. Bir sabah atının yanına geldiğinde onu üç ayak üstünde durur gördü. Kölesine «**Bunu kim yaptı?**» diye sordu. Köle, «**Ben yaptım,**» dedi. Efendisinin, «**Niçin yaptın?**» sorusunu da «**Seni kederlendirmek için.**» diye cevaplandırdı. Bunun üzerine efendisi de ona şunları söyledi:

— Ben de sana bunu yaptıran şeytanı mutlaka kederlendireceğim. Seni âzâd ediyorum. Hürsün. Gidebilirsin. At ta senin olsun.

Bir müslümanın mülâyim ve sabırlı olması gerekir. Zîrâ mülâyim ve sabırlı olmak, muttakîlerin husûsiyetlerindendir. Nitekim şânı yüce olan Allah, mülâyim ve sabırlı kullarını överek buyurur:

— **Bununla berâber; kim ki sabreder, kusûrları örter ve bağışlarsa işte muhakkak ki bu, azmolunacak işlerdendir** (Şûrâ sûresi, âyet: 43).

— **Ne iyilik ve ne de kötülük bir olmaz. Sen en güzel haslet ne ise kötülüğü onunla önle. İşte o zaman görürsün ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse bile sanki yakın dostun olmuştur. Bu güzel haslete, sabredenlerden başkası kavuşturulmaz. Buna, büyük bir haz sâhibi olandan başkası eriştirilmez** (Fussilet sûresi, âyet: 34, 35).

Şânı yüce olan Allah, dostu İbrahim aleyhisselâmı mülâyim ahlâkı sebebiyle methederek buyurur:

— **Şüphesiz ki İbrahim; yumuşak huylu, yanık yürekli ve kendisini tamâmen Allah'a vermiş biri idi** (Hûd sûresi, âyet: 75).

Şânı yüce olan Allah, nebîsine - sallallahü aleyhi ve sellem - sabrı ve yumuşak huyluluğu emretmiş ve kendisinden önceki peygamberlerin de bu ahlâk üzerinde olduklarını haber vererek şöyle buyurmuştur:

— **O halde** (ey habibim), **Tıpkı azm sâhibi peygamberlerin sabrettiği gibi sen de sabret. Hakkı kabûl etmeyenlerin azâbı için acele etme. Hakkı kabûl etmeyenler, tehdît edilmekte oldukları azâbı görecekleri gün, sanki kendileri dünyada gündüzün bir sâatinden başka durmamış gibi olacaklardır. Bu, kâfi derecede bir tebliğdir. Fâsıklar topluluğundan başkası helâk edilir mi? Asla!** (Ahkaaf sûresi, âyet: 35).

Hasan Basri, «**O çok merhametli olan Allah'ın hâs kulları - ki onlar yeryüzünde vekar ve tevâzû ile yürürler - kendilerine münâsebetsizler tarafından hoş olmayan lâflar atıldığında - selâmetle - deyip geçerler** - «Fürkaan sûresi, âyet: 63-» meâlindeki âyet hakkında şöyle der:

— Câhiller onlara patavatsızlık yapınca onlar câhillere mülâyemet gösterirler,

Veheb İbni Münebbih anlatır:

— Vaktiyle eski kavimlerden birinde bir âbid vardı. Bir ara şeytan bu âbidi yoldan çıkarmaya çalıştı, fakat muvaffak olamadı. Bir gün âbid bir ihtiyâç için sefere çıkmıştı. Şeytan da onunla berâber yola koyuldu. Maksadı bir fırsatını bulup vesvese vererek onu dalâlete düşürmekti. Bu işi, şehvet ve öfke yönünden yapmayı denedi, olmadı. Sonra, dağda giderken, dağın tepesinden üzerine taş yuvarlanma, yâhut vahşî hayvanlara

yem olma, veyâhut ta zehirli yılan sokma korkularını vesveseleyerek saptırmak istedi. Hattâ namazda iken zehirli haşerâtın sokabileceği vehmini bile verdi. Fakat onun kalbine en ufak bir kayıntı koyamadı. Nihâyet namazını bitirdikten sonra yanına geldi ve, **«Ben sana şu şu vesveseleri verdim. Fakat sende en ufak bir değişiklik meydana getiremedim ve anladım ki seni dalâlete düşüremiyeceğim. Bundan böyle seninle dost olmak ve seni doğru yoldan çıkarmağa çalışmamak istiyorum»** dedi. Âbid ona, **«Ben Allah'a hamdederken bana vesvese verip korkutmak istediğin zaman senden korkmadım. Bugün senin dostluğuna da ihtiyâcım yoktur.»** cevâbını verdi. Bu sefer şeytan, âile - efrâdından haber almak isteyip - istemediğini sordu. Âbid buna da, **«Ben onlardan önce ölmüşüm, neye haber sorayım?»** diye cevap verdi. Nihâyet şeytan, insanoğlunu nasıl dalâlete düşürdüğünü anlatmasını isteyip - istemediğini sordu. Âbid, **«Anlat!»** dedi. **«İnsanoğlunu nasıl ve nelerle dalâlete düşürürsün?»** Şeytan anlattı:

— İnsanoğlunu üç şeyden biriyle doğru yoldan çıkarırım. Bunlardan biri cimriliktir. Biri haseddir. Diğeri de serhoşluktur. İnsanoğlu cimri olunca biz onun kalbine vesvese veririz. Ne kadar varlık sâhibi olsa bunlar onun gözüne yine az görünür. Bu sebeple, mâlî yönden üzerine düşen mükellefiyetleri yapmaz. Meselâ malının zekâtını vermez. Allah yolunda harcaması gereken yerlerde harcamaz. Malım tükeniverir diye korkar. İnsanoğlu hasedci olursa, biz onu, tıpkı çocukların, oynadıkları topu aralarında dolaştırmaları gibi aramızda dolaştırırız. Bir insanda hased etme duyguları bulundukça bizim onu dalâlete düşürmemiz mesele değildir. O, her an için bizim elimizdedir. Hattâ böyle bir kimse, yaptığı duâlarla ölüleri diriltiyor bile olsa bizim ondan en ufak bir endîşemiz yoktur. İstediğimiz an kendisini dalâlete düşürebiliriz. Yeter ki onda, mümin kardeşlerine hased etme damarı var olsun. Zîrâ hasedci bir kimse, yaptığı bir şeyi bir kelime ile yıkar. Serhoşa gelince, biz onu, tıpkı bir koyun yeder gibi istediğimiz yere yeder götürürüz...

Görüldüğü gibi, şeytan, öfkelendiği zaman öfkesine hâkim olamıyan insanların, şeytanın vesvesesi altında birer oyuncak olduklarını haber vermektedir. O halde, herhangi bir sûretle öfkelenen bir müslümanın, şeytanın esîri olmamak ve amellerinin sevâbını öldürmemek için öfkesine hâkim olması ve sabırlı davranması gerekmektedir.

Anlatılır ki, bir gün şeytan, Mûsâ aleyhisselâma gelerek şöyle der:

— Yâ Mûsâ, sen, şânı yüce olan Allah'ın, peygamberlik vermek ve kendisiyle konuşmak sûretiyle seçkin kul yaptığı kişilerdensin. Ben de Allah'ın mahlûkatından biriyim. Şimdi ben, Rabbına tevbe etmek istiyorum. Şefâatçı ol da benim tevbemi kabûl etsin.

Mûsâ aleyhisselâm buna sevinir. Hemen su ister. Abdest alır. Namaz kılar. Sonra duâ ederek şöyle der:

— Yâ Rabbi, biliyorsun ki İblis senin mahlûkatından biridir. Şu anda tevbe, istiğfar etmek istiyor. Sen de onun tevbesini kabûl et. Kendisini afveyle.

Mûsâ aleyhisselâma, İblis'in tevbe - istiğfâr etmiyeceği, bu isteğinde ciddî ve samîmi olmadığı bildirilirse de o, duâda ısrâr eder. Bunun üzerine Allah, Mûsâ aleyhisselâmın duâsına icâbet eder. İblis, Âdem aleyhisselâmın kabrine secde ettiği takdirde tevbesini kabul edip kendisini afveyleyeceğini ona bildirir. Mûsâ aleyhisselâm hemen sevinçle İblis'e koşarak Allah'ın emrini duyurur. Fakat İblis buna öfkelenir, kibirlenir ve şöyle der:

— Ben ona, hayattayken secde etmedim. Öldükten sonra kabrine mi secde edeceğim!..

Daha sonra der ki:

— Yâ Mûsâ, senin, benim üzerimde hakkın var. Zîrâ benim için Rabbının huzûrunda şefâatçı oldun. Bunun için bana hakkın geçti. Şimdi sana üç şey öğütleyeyim de ödeşmiş olalım. Beni üç yerde hatırlarsın:

1 — Öfkelendiğin zaman. Zîrâ ben, senin kalbinin kan damarlarında dolaşırım. Öfkelendiğin zaman benim vesveselerime kulak asma. Kanında meydana gelen galeyâna mağlûp olma.

2 — Düşmanla karşılaştığın zaman. Zîrâ ben, insanoğlu bir düşmanla savaşa gireceği zaman ona âilesini, çocuklarını, malını - mülkünü hatırlatırım. Bunları hatırlayınca o da düşmanla savaşmaktan vazgeçer. firâr eder.

3 — Sana nikâhı düşen bir kadınla karşılaştığın zaman sakın böyle bir kadınla bir arada oturma. Zîrâ ben, böyle bir durumda ondan sana senden ona aracılık yaparım. Sizin zinâ yapmanıza sebep olurum.

Lokman Hekîm, oğluna yaptığı öğütlerden birinde şöyle der:

— Ey oğulcuğum, üç şey vardır ki ancak üç şeyle bilinir. Hilm sâhibi insan ancak öfke ânında belli olur. Cesûr insan ancak savaşta belli olur. Kardeş te ancak ihtiyâç anında belli olur.

Vaktiyle bir adam, Tâbiînden birini yüzüne karşı methetmeğe başlamıştı. Methedilen ona sordu:

— Ey Allah'ın kulu, beni niçin methediyorsun? Öfkelendiğim zaman beni tecrübe ettin de mülâyim bir insan olarak mı gördün?

Adam dedi: Hayır!

Methedilen sordu: Benimle bir yolculuk yaptın da beni güzel ahlâklı bir insan olarak mı gördün?

Adam dedi: Hayır!

Methedilen sordu: Bana bir emânet bıraktın da beni emîn olarak mı buldun?

Adam dedi: Hayır!

Methedilen dedi: Yazık ki beni tanımıyorsun. Bir insan, başka birisini bu üç husûstan birinde tecrübe etmedikçe onu methetmemelidir.

Denir ki: Üç haslet vardır ki, Cennet ehlinin ahlâkındandır. Bu üç haslet ancak kerîm ve şerefli insanlarda bulunur. Bunlardan biri, kendisine zulüm ve haksızlık edeni afvetmektir. İkincisi, kendisini mahrûm edene iyilik saçmaktır. Üçüncüsü, kendisine kötülük edene iyilik etmektir. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Habîbim, sen, af yolunu tut. İyiliği emret. Câhillerden yüz çevir** (Ârâf sûresi, âyet: 199).

Rivâyet edilir ki, bu âyet nâzil olduğu zaman Peygamberimiz aleyhisselâm Cebrâil'e onun tefsîrini sordu. Cebrâil aleyhisselâm, **«Gideyim Allah'a sorup geleyim,»** dedi. Ve gitti. Bir müddet sonra döndü; âyetin tefsîri sadedinde şunları söyledi:

— Yâ Muhammed, şânı yüce olan Allah sana, akraba ve taallûkatınla yakınlık bağlarını koparmamanı, seni mahrûm edene iyilik saçmanı, sana zulmedeni afvetmeni emrediyor.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre anlatır:

— Bir defasında biz oturmaktaydık. Allah Resûlü ve Ebûbekir de meclisteydi. Bir ara adamın birisi Ebûbekir'e yakışıksız bir söz söyledi. Resûlüllah da, Ebûbekir de adama müdahâle etmediler. Adam sözünü bitirdikten sonra biraz zaman geçince Ebûbekir kendisini müdâfaa sadedinde söze başladı. Bu sırada Allah Resûlü kalktı, yürüdü. Onun meclisten ayrılmak üzere yürüdüğünü gören Ebûbekir de peşinden gitti ve kendisine yetişince şöyle dedi:

— Yâ Resûlellah, adam benim hakkımda yakışıksız sözler sarfetti. Ben sükût ettim, Ne zaman ki konuşmağa başladım, siz kalktınız. Bunun sebeb-i hikmeti ne ola?

Resûl aleyhisselâm ona şu cevabı verdiler:

— Sen sükût ettiğin sürece, melek senin tarafından ona cevap vermekteydi. Sen konuşmağa başlayınca ise melek gitti, yerine şeytan gelip oturdu. Ben de şeytan'ın bulunduğu bir mecliste oturmayı hoş görmedim. Onun için kalktım.

Allah Resûlü daha sonra şunları söylediler:

— Üç şey vardır ki hepsi de haktır. Kim ki bir haksızlığa, bir zulme uğrar da onu yapanı sırf Allah rızâsı için afvederse Allah onun şerefini artırır. Kim ki malını çoğaltmak maksad ve gâyesiyle kendisine bir dilenme kapısı edinirse Allah onun malını azaltır. Kim ki Allah rızâsı için bir ihsânda bulunursa Allah onun malını arttırır.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Her şeyin bir şerefi vardır. Meclislerin en şereflisi ise kıbleye yönelinen meclistir. Siz meclislerde emâneten oturuyorsunuz. Uyuyan ve abdesti bozulmuş olan kişinin peşinde namaz kılmayınız. Namazda bile olsanız akrep (= kuyruklu) ile yılanı öldürünüz. Elbiselerinizi asmak sûretiyle, bulunduğunuz meclisin duvarlarını kapamayınız. Kim ki izni olmadan mümin kardeşinin mektup vesâiresine bakarsa sanki Cehenneme bakmış olur. Kim ki insanların en kuvvetlisi olmak isterse şânı yüce olan Allah'a güvensin. Kim ki insanların en şereflisi olmak isterse Allah'dan korksun, takvâ sâhibi olsun, kötülüklerden elini çeksin. Kim ki, insanların en zengini olmak isterse kendi elindekine değil, Allah'ın yedindekine güvensin, ona dayansın.

Allah Resûlü bunları söyledikten sonra sordular:

— Size sizin şerlilerinizi haber vereyim mi?
Ashâb dedi: Haber ver yâ Resûlellah.
Resûl aleyhisselâm buyurdular: Sizin şerlileriniz yemeği yalnız yiyen, kimseye yardım etmeyen ve yardıma mânî olan, hizmetçi ve kölelerini dövendir.

Sonra yine sordular: Bundan daha şerlilerinizi bildireyim mi?
Ashâb dedi: Bildir yâ Resûlellah.
Resûl aleyhisselâm buyurdular: Sizin bundan da şerlileriniz, insanlara öfkelenen ve insanları da kendisine öfkelendirendir.

Allah Resûlü yine sordular: Bundan da şerli olanı haber vereyim mi?

Ashâb dedi: Evet yâ Resûlellah .
Resûl aleyhisselâm buyurdular: Sizin bundan da şerlileriniz hatâ-mâzeret kabul etmeyen, kusurları bağışlamayandır.
Nihâyet Allah Resûlü bir daha sordular: Sizin bütün bunlardan da şerlilerinizi haber vereyim mi?
Ashâb dedi: Haber ver ya Resûlellah.
Resûl aleyhisselâm buyurdular: Sizin bütün bunlardan da şerlileriniz, kendisinden hiç hayır umulmayan ve şerrinden de emîn olunmayanlarınızdır.

Allah Resûlü daha sonra şunları söylediler:

— İsâ aleyhisselâm İsrâiloğullarına demişti ki: Ey İsrâiloğulları, câhiller - haddini bilmeyenler yanında hikmetten bahsetmeyiniz. Eğer onların yanında hikmetten bahsederseniz kendilerine kötülük etmiş olursunuz. Hikmetin, ehlinin eline geçmesine de engel ol-

mayınız. Eğer engel olursanız onlara haksızlık etmiş olursunuz. Yine bir defasında da İsâ aleyhisselâm şöyle demişti:

— Zâlime zulmü ile mukabele etmeyiniz. Eğer böyle yaparsanız Rabbınızın indinde sizin üstünlüğünüz bâtıl olur. Ey İsrâiloğulları, meseleler üçtür. Bunlardan biri, doğruluğu ve meşrûluğu kesin olan şeylerdir. Bunlara uyunuz. İkincisi, doğru ve meşrû olmadığı kesin olan şeylerdir. Bunlardan da kaçınınız. Üçüncüsü ise ihtilâflı şeylerdir. Bunları da Allah'a ve Resûlüne havale ediniz, doğru veya yanlış olduklarını Allah'ın kitâbı ile Resûlünün sözlerinden öğreniniz.

Bir hakîm şöyle der: Dünyâda zühd dört şeyle olur:

1 — Gerek dünyevî husûslarda ve gerekse uhrevî husûslarda Allah'ın vâdettiklerinde O'na dayanmakla.

2 — Kulun nazarında, insanların onu methetmelerinin de zemmetmelerinin de farkı olmamakla.

3 — İşlemiş olduğu amellerde ihlâs sâhibi olmakla.

4 — Kendisine haksızlık edeni afvetmek, emri altında bulunanlara öfkelenmemek ve mülayim ve sabırlı olmakla.

Eğer bir kimse bu dört şeye riâyet eder ve onlara sâhip olursa dünyada zâhid olmuş demektir.

Allah ondan râzı olsun, birisi Ebûdderdâ'ya dedi:

— Bana öyle bir şeyler öğret ki, Allah onlarla beni menfaatlendirsin!

Ebûdderdâ buyurdu:

— Sana öyle bir takım tavsiyelerde bulunacağım ki, kim onları yaparsa Azîz ve Celîl olan Allah indinde en yüce dereceye ve en büyük sevâba nâil olur.

1) Hiç bir sûretle haram yeme.

2) Şânı yüce olan Allah'dan rızkını gün gün iste.

3) Nâmusunu şânı yüce olan Allah'a emânet et.

4) Birisi sana söver, yâhut ezâ ederse, «Ben nâmusumu Allah'a emânet ettim» de.

5) Herhangi bir sûretle bir kötülük işlemiş duruma düşersen derhal tevbe - istiğfâr et. Bir daha bir kötülük işlememeğe kesin karar ver, azmet.

6) Kendini ölülerden kabul et.

Uhud savaşında Peygamberimiz aleyhisselâmın bir dişi kırılmıştı. Bu hâdise, Resûlüllah'ın ashâbına gâyet ağır geldi ve kendisine şöyle dediler:

— **Yâ Resûlellah, bu senin dişini kıran kâfirlere bir bedduâ etseydin!..**

Fakat Allah Resûlü onlara şu cevâbı verdi:

— Ben, ötekine - berikine bedduâ edip lânet yağdıran birisi olarak gönderilmedim. Bil'akis, hakka dâvet edici ve rahmet olarak gönderildim. Allah'ım, sen benim kavmime hidâyet ver. Zîrâ onlar bilmiyorlar,

Yine Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Kim ki dilini müslümanların nâmus ve haysiyetine uzatmaktan menederse Allah da kıyâmet günü onun hatâlarını bağışlayıverir. Kim de öfkesini yenerse Allah da kıyâmet günü ona öfkelenmez.**

Allah ondan râzı olsun, Mücâhid anlatır:

— Bir defasında Allah Resûlü, kimin daha kuvvetli olduğunun anlaşılması için ağır taş kaldırma müsabakası yapmakta olan bir gurup insana rasgeldi. Kendilerine, **«Ne yapıyorsunuz?»** diye sordu. Onlar da, **«Kimin daha kuvvetli olduğunun anlaşılması için taş kaldırma yarışması yapıyoruz yâ Resûlellah!»** cevâbını verdiler. Bunun üzerine Resûl aleyhisselâm, **«Ben size, en ağır taşı kaldıran kimseden daha kuvvetli olanı söyleyeyim mi?»** dedi. Ashâb da, **«Söyle yâ Resûlellah»** dediler. Resûl aleyhisselâm buyurdular ki:

— Bir mümin kardeşi ile kendi arasında kin ve düşmanlık bulunan ve kendi şeytanını da onun şeytanını da mağlûp ederek mümin kardeşiyle konuşup barışmak için onun yanına gelen kimse, en ağır taşı kaldıran kimseden daha kuvvetlidir.

Bu mevzûda başka bir rivâyet te şöyledir:

— Resûl aleyhisselâm, ağır taş kaldırma yarışması yapmakta olan bir topluluğa rasgelince, **«Taş kaldırma sûretiyle kuvvet derecelerinizi ölçüyorsunuz. Ben size, en kuvvetlilerinizden daha kuvvetli olanı söyleyeyim mi?»** der. Onlar da, **«Söyle yâ Resûlellah!»** derler. Bunun üzerine Resûl aleyhisselâm şöyle buyurur:

— Herhangi bir sûretle bütün vücûdunu öfke sardığı zaman sabredip öfkesine hâkim olan kimse, sizin en ağır taşı kaldıranınızdan daha kuvvetlidir.

Muâz oğlu Yahyâ Râzî şöyle der:

— Kim ki, kendisine haksızlık edene bedduâ ederse peygamberleri ve hâssaten Muhammed aleyhisselâmı üzmüş, buna karşılık kâfirlerle şeytanları ve hâssaten İblis'i sevindirmiş olur. Kim de kendisine haksızlık edeni afvederse kâfirlerle şeytanları ve hâssaten İblis'i üzmüş, buna karşılık peygamberleri, sâlihleri ve hâssaten Muhammed aleyhisselâmı sevindirmiş olur.

Resûl aleyhisselâm şöyle buyururlar:

— **Kıyâmet günü bir tellâl şöyle nidâ eder: Mükâfâtları Allah indinde olanlar nerede?**
Bu nidâ üzerine, Dünyâda kendilerine haksızlık edenleri afvetmiş olanlar kalkarlar ve doğruca Cennet'e girerler.

Kays oğlu Ahnef'e soruldu:

— İnsanlık nedir?

Dedi:

— İzzet - ikbâl sâhibi iken alçakgönüllü - mütevâzi olmak, kuvvetli iken afvetmek, başa kakmaksızın iyilik etmektir.

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Müminler, tıpkı bağlanınca itâat eden, taş üstüne ıhtırılınca ıhan uysal deve gibi yumuşaktırlar, mülâyimdirler.**

Ey müslümanlar, öfkelendiğiniz zaman mutlaka sabırlı olmalı, acelecilikten mutlaka kaçınmalısınız. Sabırda da acelecilikte de üçer haslet vardır. Acelecilikteki üç hasletten biri, kişinin kendi nefsinde nedâmet duymasıdır. Bir kimse, öfkeli ânında bir şeyi acele yaptı mı sonra ondan nedâmet duyar. İkincisi insanların nazarında ayıplanmaktır. Kişi, öfkeli ânında acele bir şey yaparsa hatâlara düşebilir. Bu da insanların onu ayıplamasına sebep olur. Üçüncüsü Allah'ın indinde cezâya çarpılmasıdır. Öfke ânında acele hareket eden bir kimse hatâlara düşebilir, günah işleyebilir. Bu da Allah'ın indinde cezâya çarpılmasına sebep olur.

Sabırdaki üç haslete gelince, bunlardan biri, kendi nefsinde sevinçlenmektir. Öfke ânında sabırlı hareket eden kimsenin kararları isâbetli olur. Bu da onun kendi kendisine sevinç duymasını sağlar. İkincisi, halk nazarında övülmesidir. Öfkeli anlarında sabırlı hareket eden kimse hatalara düşmez. Bu da, insanlar nazarında onun övülmesine sebep olur. Üçüncüsü Allah indinde sevâba nâil olmasıdır. Öfkeli anlarında acelecilik etmeyen kimse, hatâlardan ve günahlardan kendisini koruyabilir. Bu da Allah indinde sevâba nâil olmasına vesîle olur. Şunu da iyice bilmelidir ki ahlâkta mülâyemet - yumuşaklık başta acıdır, fakat sonunda tatlı olur. Nitekim söylenir:

— Ahlâkta mülâyemet ve yumuşaklığın evveli acıdır, fakat sonu baldan tatlıdır.

——— o ———

DİLİNİ KORUMAK

Allah ondan râzı olsun, Ebû Saîd Hudrî anlatır:

— Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'e bir adam geldi ve, **«Yâ Resûlellah bana nasîhat et»** dedi. Resûl aleyhisselâm da buyurdular:

— Sen takvâ sâhibi olmalısın. Allah'dan korkmalısın. Kötülüklerden elini çekmelisin. Hiç bir sûretle kötülük yapmağa meyletmemelisin. Zîrâ takvâ, bütün hayırların toplayıcısıdır. Sen cihâd etmeli, nefsine ârız olmuş kötü huylarla savaşmalı, onları kendinden söküp atmalısın. Zîrâ, cihâd, müslümanların ruhbânlığıdır. Sen Allah'ı çok zikretmeli ve Kur'ân okumalısın. Zîrâ Allah'ı zikretmek ve Kur'ân okumak, senin için yeryüzünde bir nûr, gökte de bir zikirdir. Sen dilini tutmalı, ona hayırlı şeylerden başka bir şey konuşturmamalısın. Zîrâ şüphesiz ki sen, ancak bu sûretle şeytana gâlip gelebilirsin.

Şânı yüce olan Allah'ın menettiği ve haram kıldığı şeylerden kaçınmak, aynı zamanda, yapılmasını emrettiği şeyleri de yapmak takvâ sâhibi olmak demektir. Kim ki bu şekilde hareket ederse bütün hayırları cemetmiş olur.

Allah ondan râzı olsun, Hz. Ömer rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kim ki kölesine tokat atarsa onun keffâreti köleyi âzâd etmektir. Kim ki diline hâkim olursa Allah onun kusûrlarını örter. Kim ki öfkesini yenerse Allah onu azâptan korur. Kim ki Rabbına mâzeret beyân ederse Allah onun özrünü kabûl eyler.**

Ebû Hüreyre (r.a.) rivâyet eder:
Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Allah'a ve âhıret gününe inanan komşusuna ikrâm etsin, müsâfirine ikrâm etsin, ya hayır söylesin, yoksa sükût etsin.**

Yâlâ anlatır:

— Bir defasında biz, Süka oğlu Muhammed'e gitmiştik. Oraya varınca bize, **«Bana çok faydalı olan ve size de faydalı olacak bir haber nakledeyim mi?»** dedi. Biz de **«Naklet»** dedik. Dedi ki:

— Ebû Rebâh oğlu Atâ bize demişti ki: Ey kardeşimin oğlu, sizden önceki müslümanlar fuzûli sözden hoşlanmazlardı. Allah'ın kitâbı Kur'ân'ı okumanın, iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın, mutlaka zarûrî olan günlük konuşmaların hâricindeki her sözü lüzumsuz ve fuzûlî addederlerdi.

Süka oğlu Muhammed daha sonra dedi ki: Siz, Allahın şu sözlerini inkâr mı ediyorsunuz?

— **Muhakkak ki sizin üstünüzde amel ve hareketlerinizi murâkebe eden hakîki bekçiler, çok şerefli yazıcılar vardır. Ki onlar ne yapıyorsanız hepsini bilirler** (İnfitâr sûresi, âyet: 10-12).

— **Hatırla ki insanın sağında da solunda da oturup onun amellerini tesbit etmekte olan iki melek vardır. O, bir söylemeye dursun, yanında mutlaka hazır bir gözcü vardır** (Kaaf sûresi, âyet: 17-18).

Yoksa, meleklerin yazmakta olduğu sahîfeleri, ne dünyâyı ve ne de âhıreti ilgilendirmeyen şeylerle doldurmaktan ve yarın kıyâmette bu müzahrafât yığını sahîfelerin önünüze açılmasından utanmıyor musunuz?...

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Dört haslet vardır ki ancak müminde bulunur. Bunlardan biri, fuzûli söz konuşmamaktır. Bu, ibâdetin başıdır. İkincisi, tevâzû-alçak gönüllülüktür. Üçüncüsü, zikrullahtır. Dördüncüsü de şerîr olmamaktır.**

Resûl aleyhisselâmın bu sözleri aynen İsâ aleyhisselâmdan da nakledilmiştir.

Allah ondan râzı olsun Ebû Hüreyre rivâyet eder:

— **Fuzûlî - lüzümsuz sözlerden kaçınmak, kişinin ahlâkının güzel oluşundandır.**

Lokman Hekîme soruldu:

— Öğrenmiş olduklarının özü nedir?

Dedi: Doğru sözlü olmak, emâneti sâhibine vermek ve lüzumsuz - fuzûlî söz söylememektir.

Iyâş oğlu Ebûbekir şöyle der:

— Dört ayrı ülkenin dört hükümdârı birer söz söylemişlerdir ki, sanki hepsi de aynı bir yaydan fırlamış bir ok gibidir. Bir İrân hükümdârı şöyle demiştir:

— Söylemediğim şeyden ötürü pişmanlık duymam. Halbuki söylemiş olduğum sözden ötürü mutlaka pişmanlık duymuşumdur.

Bir Çin hükümdârı da şunları söyler:

— Bir söz söylemediğim müddetçe ona mâlik olurum. Fakat ne zaman ki sözü söylerim, bundan sonra artık o bana mâlik olur.

Şunlar da bir Bizans hükümdârının sözleridir:

— Ben, söylemediğim bir şeyi reddetme husûsunda, söylemiş olduğum bir şeyi reddetmekten daha güçlüyüm.

Nihâyet bir Hind hükümdârı da şunları söyler:

— Dışarı aksettiği takdirde kendisine zararlı olan, aksetmediği takdirde ise faydası olmayan söz sarfeden insana şaşarım.

Haysem oğlu Rebî'nin, her sabah kalkışında bir kâğıt ile bir kalem alarak o gün konuştuğu her sözü yazdığı ve ezberlediği, akşam olunca da onlarla kendisini muhâsebeye çektiği rivâyet edilir.

İşte zâhidlerin ameli böyleydi. Onlar, dillerini koruma husûsunda her türlü külfete katlanırlar, Dünyâ'da kendilerini hesâba çekerlerdi. Esâsen bir müslümanın böyle olması, âhırette hesâba çekilmeden önce Dünyâ'da kendisini hesâba çekmesi gerekir. Zîrâ Dünyâ'da kendi kendini hesâba çekmek, âhırette hesâba çekilmekten çok daha kolaydır. Yine Dünyâ'da diline sâhip olmak, âhırette nedâmet duymaktan daha kolaydır.

Haysem oğlu Rebî ile yirmi sene arkadaşlık eden birisi, bu kadar uzun müddet zarfında ondan hiç bir fuzûlî söz işitmediğini İbrâhim Teymî'ye anlatmıştır.

Allah ondan râzı olsun, Hz. Hüseyin şehîd edildiği zaman, Haysem oğlu Rebî'nin dostlarından biri şöyle der:

— Haysem oğlu Rebî konuşursa bugün konuşur.

Tam bu sırada meclise Haysem oğlu Rebî gelir. Kapıyı açıp içeri girince kendisine Hz. Hüseyin'in şehîd edildiği haberi verilir. Bu haberi alan Rebî, başını göğe kaldırarak sadece şunları söyler:

— Ey göklerin ve yerin yaratıcısı, ey gaybı da hâzırı da bilen Allah'ım! Muhakkak ki sen, ihtilâf etmekte oldukları şey husûsunda kulların arasında hükmedersin!..

Hepsi bu kadardır. Daha başka bir şey söylemez.

Hukemâdan birisi şöyle der: Altı haslet vardır ki, câhiller onlarla belli olur.

Birincisi: Her şeye öfkelenmek, gazaplanmaktır. Gerçekten cahiller her şeye, insana, hayvana, hoşlanmadıkları bir şeyle karşılaştıkları her şeye kızarlar, öfkelenirler. Bu, câhillik alâmetlerindendir.

İkincisi: Faydasız kelâm konuşmaktır. Aklı olan bir müslümana yaraşan, faydasız söz söylememek, bil'akis ya Dünyası ile alâkalı veya âhıreti ile alâkalı sözler konuşmaktır. Faydasız, lüzumsuz ve fuzûlî sözler konuşmak câhillik alâmetlerindendir.

Üçüncüsü: Mahallinin gayrinde ihsânda bulunmaktır. Müslümana yaraşan, malını - mülkünü - servetini faydalı mahallerde harcamak, hiç bir sevâbı ve hiç bir faydası olmayan mahallerde harcama yapmaktan sakınmaktır. Malını - servetini faydasız mahallerde harcamak, câhillik alâmetlerindendir.

Dördüncüsü: Herkesin yanında sırrını söylemektir. Bu da câhillik alâmetlerindendir.

Beşincisi: Her insana îtimât etmektir. Her bir insana güvenip sır emânet etmek de câhillik alâmetlerindendir.

Altıncısı: Dostunu - düşmanını bilmemektir. Müslümana yaraşan, dostunu tanıyıp ona bağlanmak, düşmanını tanıyıp ondan da sakınmaktır. Kişinin baş düşmanı şeytandır. O halde insanoğlunun, onun vesveselerine kulak asmaması, aldanmaması gerekir.

İsâ aleyhisselâm şöyle der: Allah'ın zikri ile olmayan her söz boştur. Tefekkür ile geçmeyen her sükût hâli gaflettir. İbretli olmayan her bakış bir oyundur. Sözü Allah'ı zikir, sükûtu tefekkür, bakışı ibret olanlara ne mutlu!..

Evzâî de der ki: Mümin az konuşur, çok iş yapar. Münâfık ise çok konuşur, az iş yapar.

Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Beş şey vardır ki münâfıkta bulunmaz. Bunlar; dinde bilgi sâhibi olmak, dilini fuzûliyattan korumak, güler yüzlü olmak, kalbinde nûr bulunmak ve müslümanlar arasında sevilmektir.**

Eksem oğlu Yahyâ der ki: Kişinin mantığının doğruluğu da fâsidliği de diğer amellerinde belli olur.

Şu sözler de, Lokman Hakîm'in oğluna yaptığı öğütlerdendir: Ey oğulcuğum, kötü arkadaşlarla düşüp - kalkan selâmet bulamaz. Kötü yerlere girip - çıkan ithâm altında kalır. Diline hâkim olmayan nâdim olur.

Resûl aleyhisselâm şöyle buyurdular,

— **Diline hâkim olan, evi kendisine geniş gelen ve kusûrlarına gözyaşı döken kimseye ne mutlu!..**

Hasan Basrî'nin anlattığına göre eskiden şöyle derlerdi:

— Hikmet sâhibi insanın dili kalbinin ötesindedir. Bir şey konuşmak istediği zaman önce kalbine gelir. Eğer faydalı bir şeyse konuşur. Değilse orada kalır. Kalb onu dile bırakmaz. O da konuşamaz. Câhillerin ise kalbi dilinin ötesindedir. Bir şey konuşmak istediği zaman o şey geriye doğru kalbe gitmez. Diline geleni hemen konuşur.

Ebû Zer Gıffârî (r.a.) anlatır: Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme, «Yâ Resûlellah, İbrâhim aleyhisselâmın suhufunda neler vardı?» diye sordum. Buyurdular ki:

— Onda darb-ı meseller ve ibretli sözler vardı. Aklında mağlûp olmadıkça, aklı olan bir kimsenin dilini tutması, zamânını bilmesi ve şanına yönelmesi gerekir. Şüphesiz ki konuştuğu sözlerin de amelleri cümlesinden sayıldığını bilen bir kimse az konuşur .Ne dünyasını ve ne de âhıretini ilgilendirmeyen sözler sarfetmez.

Allah ondan râzı olsun. Hz. Ali anlatır:

Ben, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden işittim, şöyle diyordu:

— **Akıllı insana yaraşan; geçim husûslarının, âhıreti ilgilendiren hallerin ve âilevî meselelerin dışında konuşmamaktır.**

— **Aklı başında insan gündüzki zamanını dörde ayırır. Bir kısmında Rabbına münâcat eder. Bir kısmında kendi kendini muhâsebeye çeker. Bir kısmında ilim - irfan meclislerine giderek dîni - Dünyevî - ahlâkî meseleleri öğrenir. Bir kısmını da Dünyevî işlere ayırır.**

— **Aklı başında olana yaraşan, hâline bakmak, zamânının ehlini bilmek, dilini ve karnını fuzûliyâttan ve harâmdan korumaktır.**

Bu parçaların, Dâvud aleyhisselâmın hikmetleri arasında yazılı olduğu da söylenir.

— Bir defasında Lokman Hakîm, Davûd aleyhisselâma gitmişti. Yanına varınca onun zırh dikmekte olduğunu gördü. Buna hayret etti. Zırhı kendisinin dikmesinden dolayı ona bir şeyler sormak istedi. Fakat hikmeti ona engel oldu. Dilini tuttu. Bir şey sormadı. Davûd aleyhisselâm zırhını bitirince ayağa kalktı. Onu giydi. Sonra şöyle dedi:

—Harp için zırh ne iyi şey! Harp için zırh yapan insan ne iyi insan!

Bunun üzerine Lokman Hakîm de şöyle dedi:

— Sükût gerçekten bir hikmet imiş. Yazık ki onu yapan azdır.

Birisi şöyle der:

— İlim bir kemâldir, bir zînettir. Sükût ta selâmettir. Konuştuğun zaman sözü uzatma. Sükût ettiğin zaman bir kerrecik olsun pişmanlık duymamışsındır. Fakat konuştuğun zaman ise def'alarca pişmanlık duymuşsundur.

Başka birisi de şöyle der:

— Yiğiti öldüren, ayak sürçmesi değil, dil sürçmesidir. O, dilinin hatâsı sebebiyle değerini düşürür. Hoş görmediğin bir şeyi konuşma. Zîrâ çok kerre dil, bir haberi söyler, o da oluverir.

Abbâs oğlu Hamîd de der ki:

— Zindanda hapsedilmeğe dilden daha lâyık bir şey yoktur. Kişinin dilinde, kendisini hiç ilgilendirmeyen nice şeyler bulunur. Onu ağıza sağlam bir kilitle kilitlemek gerekir. Şakacı - mîzâhçılardan sudûr etmiş nice

sözler vardır ki, âdetâ yaydan fırlamış bir ok gibi sâhiplerini ansızın mahvetmişlerdir. Sükût etmek, şaka sözden de hayırlıdır. Ey insan, sükût edersen selâmet bulursun. Eğer mutlaka konuşmak zorunda kalırsan âdil konuş. Dostların yanında ifrâta kaçma. Buğzedilmiş kimseye de buğzetmiş olsan yine de yolu - yordamıyle yap. Zîrâ şüphesiz ki sen, ne zaman ve kime, dostuna mı yoksa buğza müstahak olana mı buğzedeceğini bilmezsin. Düşün.

Ehl-i hikmetten biri şunları söyler:

— Sükûtta yedibin hayır vardır. Bu yedibin hayrın tamâmı yedi cümle ile ifâde edilmiştir. Her bir cümlede bin hayır bulunur:

Birinci cümle: Sükût, zahmetsiz - meşakkatsiz bir ibâdettir.

İkinci cümle: Sükût, mücevhersiz bir zînettir.

Üçüncü cümle: Sükût, kuvvetsiz - kudretsiz - hâkimiyetsiz bir heybettir.

Dördüncü cümle: Sükût, sûrsuz bir kaledir.

Beşinci cümle: Sükût, hiç bir kimseden özür dilemeğe muhtâç olmamaktır.

Altıncı cümle: Sükût Kirâmen Kâtibin meleklerinin râhatıdır.

Yedinci cümle: Sükût, kusûrlarla ayıpların birer örtüsüdür.

Denir ki: **Sükût, âlimin süsü, câhilin örtüsüdür.**

Yine bir hakîm şöyle der: İnsanoğlunun bedeni üç kısımdan ibârettir. Birincisi kalbidir. İkincisi dilidir. Üçüncüsü de vücudunun diğer uzuvlardır. Şânı yüce olan Allah, bu üç kısımdan her birini bir şerefle şereflendirmiştir. Meselâ kalbi, kendini ve birliğini tanıyacak istîdât ve kaabiliyette yaratarak şereflendirmiştir. Lisânı, kendinden başka ilâh bulunmadığına şehâdet edecek ve Kur'ân okuyacak bir istîdât ve kaabiliyette yaratmak sûretiyle şereflendirmiştir. Diğer uzuvları da namaz kılacak, oruç tutacak ve sâir ibâdetleri yapacak bir istidât ve kaabiliyette yaratarak şereflendirmiştir. Bundan başka, şânı yüce olan Allah, insan vücudunun her bir uzvuna bir gözcü (murakıp), bir muhâfız dikmiş; kalbin muhâfazasını ise kendi velâyeti altına almıştır. Öyle ki, kulun kalbindekini Allah'dan başkası bilemez. Allah, insanoğlunun diline birtakım muhâfızlar koymuştur. Nitekim buyurur:

— **İnsanoğlu bir söz sarfetmeye dursun, onun yanında mutlaka hazır bir gözcü vardır** (Kaaf sûresi, âyet: 18).

Diğer uzuvlara da birtakım emirler ve nehiyler yüklemiş, bâzı şeyleri yapmakla, bâzılarından da sakınmakla onları mükellef tutmuştur. Bütün bunlardan sonra da, her bir uzvun, mükellef olduğu vazîfeye vefâ göstermesini dilemiştir. Meselâ kalbin, mükellef bulunduğu vazîfede vefâ göstermesi; îmânda sebât etmesi, kimseye hased etmemesi, hıyânet etmemesi, hîle - hud'a yapmamasıdır. Dilin vefâsı; gıybet etmemesi, yalan söyleme-

mesi, lüzumsuz - fuzûlî sözler sarfetmemesidir. Diğer uzuvların vefâsı da, Allah'ın emirlerine karşı gelmemesi, hiç bir müslümana ezâ etmemesidir. Kim ki kalbin mükellef olduğu şeyleri kalben reddederse o münâfıktır. Kim ki kalbin ve dilin mükellef tutulduğu şeyleri dil ile reddederse o kâfirdir. Kim de âzâsının mükellef olduğu şeyleri edâ etmezse, yâni kalb ile tasdîk ve dil ile ikrar etmekle beraber meselâ namazını kılmaz orucunu tutmazsa o da günâhkârdır.

Allah ondan râzı olsun, bir defasında Hattâb oğlu Ömer, bir delikanlıyı görünce şöyle dedi:

— Delikanlı! Eğer üç şeyin şerrinden kendini korursan, gençlik heyecanının sebep olduğu şerden korunmuş olursun. Dilinin şerrinden, cinsî arzularının şerrinden, bir de mîdenin şerrinden korunursan, kendini gençliğin şerrinden korumuş olursun.

Anlatıldığına göre Lokman Hakîm aslen Habeşli bir köleydi. Bir gün efendisi ona, **«Şu koyunu kes ve en güzel iki parçasını pişirip bana getir.»** dedi. Lokman, koyunu kesti, yüreği ile dilini pişirip efendisine sundu. Başka bir seferde efendisi ona, **«Şu koyunu kes ve etinin en fenâ iki parçasını pişirip bana getir.»** dedi. Lokmân koyunu kesti. Yine yüreği ile dilini pişirip efendisine sundu. Buna biraz kızan, biraz da şaşıran ve her iki halde de aynı parçaları pişirip getirmesinin sebebini soran efendiye Lokmân şu cevâbı verdi:

— Temiz oldukları takdirde bedende kalb ile dilden daha güzel iki et parçası yoktur. Pis ve fâsid oldukları takdirde ise onlardan daha fenâ iki et parçası yoktur.

Peygamberimiz aleyhisselâm, Muâz İbni Cebel'i Yemen'e göndermişti. Muâz, Allah Resûlüne vedâ edip ayrılırken şöyle dedi:

— Yâ Resûlellah bana nasîhat et.

— Resûl aleyhisselâm dilini işâret ederek buyurdular:

— Diline sâhip ol.

Muâz yine tekrarladı: Yâ Resûlellah bana nasîhat et.

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— Anan seni kaybetsin, Yâ Muâz! İnsanların yüzüstü cehenneme düşmelerine sebep, dillerinden başkası değildir.

Diğer bâzı büyüklerimizin bu husûstaki sözleri:

Hasan Basri: Çok konuşan çok yanılır. Çok malı - mülkü - serveti olup ta onu yerinde ve zamânında harcamayanın çok günahı olur. Ahlâkı kötü olan kendisini azâba atar.

Süfyan Sevrî: Bence, suçsuz bir insana bir ok atmak, ona dil uzatmaktan daha iyidir. Çünkü dil uzatma, hiç bir zaman hedefinden şaşmaz. Atılan bir ok ise bâzen hedefe isâbet etmiyebilir.

Ebû Said Hudrî: İnsanoğlu sabahleyin kalkınca onun bütün uzuvları diline şöyle derler:

— Ey dil! Allah seni doğru yola sevketsin. Zîrâ sen doğru yolda olursan biz hepimiz doğru yolda oluruz. Sen doğru yoldan saparsan hepimiz saparız.

Allah ondan râzı olsun, bir defasında Ebû Zer Gıffârî, Kâbe'nin yanında durarak şöyle dedi:

— Heey ahâli, beni bilen bilir. Bilmeyen de bilsin ki ben Ebû Zer Gıffârî'yim. Size nasîhat eden şefkatli kardeşinize doğru geliniz...

Onun bu sözlerini duyan ahâlî toplandılar, etrafını sardılar. Ebû Zer söze başlayarak dedi ki:

— Ey ahâli, sizden biri bir yolculuğa çıkmış olsa azıksız aslâ çıkmaz. Mutlaka bir yol hazırlığı yapar. Yanına yiyecek, içecek, para vesâire alır. Dünyâ hayâtında bir yolculuğa çıkan bir insan azık almadan çıkmazsa, ya âhıret yolculuğuna çıkacak birisi azıksız nasıl çıkar?

Orada toplanan ahâli sordu: Bizim âhıret azığımız nedir ey Ebû Zer?

Ebû Zer dedi: Kabirlerinizde yalnızlıktan kurtulmak için gecenin karanlığında iki rek'at namaz, kıyâmet gününün şiddetli harâretinden kurtulabilmek için oruç, kıyâmetin zor günlerinin azâbından halâs olabilmeniz için yoksullara yardım, büyük meseleler için hacc'dır. Dünyâ'yı iki oturuma ayırınız. Birini dünyâlık elde etmeğe, diğerini de âhıret hazırlığı yapmağa tahsîs ediniz. Üçüncüsü size zararlı olur, fayda vermez. Konuşmalarınızı ikiye ayırınız. Biri, dünyevî meselelerinize faydalı olacak husûslara tahsîs edilmiş olsun. Diğeri de ebedî âhıret hazırlığı husûslarına ayrılmış olsun. Üçüncüsü faydalı olmaz, zararlı olur. Malınızı - mülkünüzü - servetinizi ikiye ayırınız. Bir kısmını âile efradınızın geçimine harcayınız. Diğer kısmını da âhıret hazırlığı için hayır yollarına sarfediniz. Üçüncüsü faydalı olmaz, zararlı olur...

Ebû Zer daha sonra şöyle dedi:

— Âh! Erişmediğim günlerin tasası beni mahvetti.

Etrâfındakiler bu sözün ne demek olduğunu sordular. Ebû Zer dedi ki:

— Emellerim ecelimin ötesine atladı. Bu sebepten amellerim mahdut kaldı.

İsâ aleyhisselâmın şöyle dediği söylenir:

— Allah'ı zikrin dışında çok konuşmayınız ki kalbiniz kararmasın. Kararmış (= kasvetlenmiş) kalb Allah'dan uzaktır. Fakat siz bunun farkına varamazsınız.

Sahâbeden birisi der ki:

— Kalbinde bir kasâvet, bedeninde bir gevşeklik, rızkında bir kıtlık görürsen, bil ki, sen mutlaka lüzumsuz - fuzûli şeyler konuşmuşsundur.

——— o ———

HIRS — UZUN EMEL

Allah ondan râzı olsun, Ebüdderdâ şöyle der:

— Ey insanlar, size n'oluyor ki âlimleriniz dünyadan göçüp gidiyor da câhilleriniz ilim öğrenmiyor. Âlimler ölüp te ilim ortadan kalkmadan önce ilim öğreniniz. Size n'oluyor ki Allah'ın tekeffül etmiş olduğu rızk husûsunda fazlasiyle harîs oluyorsunuz da bu esnâda, yapmakla mükellef bulunduğunuz vazifeleri unutuyorsunuz. Ben sizin şerîrlerinizi, bir baytarın at sürüsündeki hasta atları ayırdetmesinden daha iyi ayırt ederim. Sizin şerîrleriniz, zekâtın ancak zarûrî miktarını verenler, cemâatle namaza sırf topluluğu görmek için gelenler, Kur'ân'ı onun hükümlerini tatbîkten kaçmak için dinleyenler ve hırsları sebebiyle, hürleri bile köle gibi çalıştıranlardır.

Hırs iki çeşittir. Bunlardan biri mezmûm olan hırstır. Diğeri de mezmûm olmayan hırstır. Mezmûm olmayan hırsı terketmek zarûrî olmamakla berâber terki daha iyidir. Allah'ın emirlerini yerine getirmeğe mânî olacak derecedeki hırs, mezmûm hırstır. Bir kimse namazını kılmasına ve sâir ibâdetleri yerli yerinde ve zamanında edâ etmesine engel olacak derecede hırslı çalışma içindeyse veya hiç ihtiyâcı olmadığı halde sırf övünmek - böbürlenmek için mal - mülk - servet ediniyorsa onda mezmûm hırs vardır. Bundan derhal kurtulması zarûrîdir. Dünyevî işleri, Allah'a karşı olan vazîfelerini aksatmayan bir kimsenin çalışmaları ise mezmûm olmayan hırstır. Malı mülkü - serveti böbürlenme maksadiyle kazanmamış olmak ta şarttır. Allah'ın emirlerini edâya mânî olmayacak şekilde çalışıp mal - mülk - servet sâhibi olmanın mezmûm olmadığı, Peygamberimizin hayâtından anlaşılır. Zîrâ ashaptan bâzıları mal - mülk - servet sâhibi olmak için çalışırlardı. Resûl aleyhisselâm da bu duruma hiç müdâhele etmezdi. Ne var ki, servet sâhibi olmak için çalışan sahâbiler, bu çalışmaları esnâsında, yapmakla mükellef bulundukları dînî hükümleri aslâ ihmâl etmezlerdi. Bil'akis kazandıkça Allah yolunda olmağa daha fazla ihtimâm gösterirlerdi.

Ebûderdâ, biraz önce kaydetmiş olduğumuz konuşmasıyle, hırsın, Allah'ın emirlerini ifâya mânî olduğu takdirde mezmûm olacağını belirtmiştir. Zîrâ o, **«...Allah'ın tekeffül etmiş olduğu rızk husûsunda fazlasıyle haris oluyorsunuz da bu esnâda, yapmakla mükellef bulunduğunuz vazifeleri unutuyorsunuz»** diyor.

Bir defasında Ömer kızı Hafsa, babasına şöyle dedi:

— Allah sana çok hayırlar vermiş, rızkını bol eylemiş. Bugünkü yediğinin daha iyisini yesen, giydiğinin daha güzelini giysen ne olur?

Babası ona şu cevâbı verdi: Seni, bu husûsu kendi kendine muhâkemeye dâvet ederim.

Böyle dedikten sonra ona, Resûlüllah'ın ve kendisinin, içinde bulundukları durumu anlattı. Öyle ki bu anlattıklarıyle onu ağlattı. Daha sonra dedi ki:

— Benim, yola çıkmış iki arkadaşım vardı. Eğer ben, onların, içinde bulundukları şartların dışına çıkarsam onların yolunun gayri bir yol tutmuş olurum. Allah'a yeminle söylerim ki onların sıkıntılı hayâtlarına sabır ve tahammül edeceğim. Ümid ederim ki onlarla berâber geniş bir hayâta kavuşurum.

Allah ondan râzı olsun, Hz. Âişe'ye soruldu:

— Resûlüllah eve geldiği zamanları en çok söylediği söz neydi.

Hz. Aişe buyurdu:

— Eve geldiği zamanlarda kendisinden en çok işittiğim söz şuydu: **Şu insanoğlunun iki altın deresi olsa onların yanında bir üçüncüsü olsun ister. İnsanoğlunun içini ancak toprak doldurur. Allah, tevbe edip günahlardan vazgeçenlerin tevbesini kabul ederek günahlarını mağfiret eyler. Şânı yüce olan Allah bu malı onun vereceği güçle namaz kılsınlar ve zekâtını edâ etsinler diye vrmiştir.**

Enes İbni Mâlik (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **İnsanoğlunun her şeyi ihtiyârlar, iki şey ihtiyarlamaz: Hırs,** emel.

Allah ondan râzı olsun, müminlerin emîri Hz. Ali şöyle der:

— Ey müslümanlar, benim, sizin müptelâ olmanızdan korktuklarımın en korkulusu iki şeydir: Uzun emel, hevây-ı nefse uymak. Muhakkak ki uzun emel âhıreti unutturur. Hevây-i nefse uymak ise kişiyi doğru yoldan çıkarır.

Allah Resûlü buyururlar:

— **Ben, üç haslet karşılığında kişinin üç şeye müptelâ olacağını haber veriyorum. Üç haslet; dünyâya çok düşmek, ona hırsla sarılmak, dünyâ malı ile cimrilik yapmaktır. Bu üç şey mukabilinde mârûz kalacağı iptilâlar ise, ondan sonra aslâ zenginlik hisse-**

demiyeceği bir fakirlik, hiç kurtulamıyacağı bir meşgale, aslâ sevinç duyamıyacağı bir kederdir.

Allah ondan râzı olsun, bir defasında Humus ahâlisinin şatafatlı hayâtına muttali olan Ebudderdâ onlara hitâben şöyle demişti:

— Siz utanmaz mısınız ki içinde oturamıyacağınız binâlar yapar, yetişemiyeceğiniz şeyleri emel eder, yiyemiyeceğiniz rızkları toplarsınız. Sizden öncekiler de böyle şatafatlı binâlar yapmışlar, çok mal - mülk - servet edinmişler, uzun emellere kapılmışlardı. Fakat sonra o gösterişli binâları kabir, uzun emelleri bir aldanış, malları da toprak oluverdi...

Allah ondan râzı olsun, Hz. Ali der ki:

— Yüce derecelere erişmek istersen gösteriş yapmayı ve böbürlenmeyi bırak. Elbisen ve ayakkabınla gösteriş yapmaktan kaçın. Uzun emelleri terket. Doymadan sofradan kalk.

Bir defasında Hz. Ömer hutbe okurken, üzerindeki elbisenin oniki yerinden yamalı olduğu görülmüştü. Bir defasında da Hz. Ali çarşıya çıkmıştı. Üzerinde gâyet sâde bir elbise vardı. Kendisini görenler, «Ey müminlerin emîri, daha güzel bir elbise giyseniz iyi olmaz mı?» dediler. Müminlerin halîfesi Hz. Ali, kendisine böyle diyenlere şu cevâbı verdi:

— Böylesi, kalb için daha huşûlu, müminlerin şiârına daha uygun, müslüman için daha iyidir.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Zer şöyle der:

— Ben insanları, bir baytarın hayvanları tanımasından daha iyi tanırım. Onların hayırlıları Dünyâ'da zâhid olanları, kötülükten ve haramdan el - etek çekenleridir. Şerirleri de, Dünyâda ihtiyâcından fazla dünyâlık sâhibi olanlarıdır.

Hukemâdan biri der ki: Günahların kaynağı üç şeydir. Bunlar hased, hırs, kibirdir. Kibirin aslı İblis'ten gelmedir. Zîrâ bu kötü haslet ilk defa onda görülmüş, Allah ona, Âdem'e secde etmesini emrettiği zaman kibirlenerek secde etmekten kaçınmış, sonunda da Allah'ın lânetine uğramıştır. Hırs ta ilk olarak Âdem aleyhisselâmda zuhûr etmiştir. Şânı yüce olan Allah, onu yaratıp Cennetine koyduğu zaman kendisine şöyle demişti:

— Cennetin her şeyi emrindedir. Sadece şu ağaca yaklaşma. O, sana yasaktır!..

Böylece Allah, cennetin sadece bir meyvesini Hz. Âdem'e yasak etti. Buna rağmen hırs onu, o meyveden de yemeğe sevketti. Nihâyet bu yüzden cennetten çıkarıldı.

Hased de ilk olarak Âdem aleyhisselâmın oğlu Kaabil'de görünmüştür. Kaabil, sırf kıskançlık yüzünden kardeşi Hâbil'i öldürmüş ve îmânsız duruma düşmüş, yeri de ebedî Cehennem olmuştur.

Âdem aleyhisselâmın, oğlu Şit aleyhisselâma beş öğüt öğütlediği ve bunları onun da kendisinden sonraki evlâdlarına öğütlemesini istediği rivâyet edilir. Âdem aleyhisselâm bu beş öğütünde oğlu Şît'e şunları söyler:

1 — Evlâdlarına söyle. Dünyâya tamah etmesinler. Zîrâ ben, ebedî Cennet'e tamah ettim ve Allah buna râzı olmadı ve beni Cennetten çıkardı.

2 — Kadınların hevâî arzulariyle hareket etmesinler. Zîrâ ben, karımın hevâî arzusuna uyarak bana yasak edilmiş olan meyveden yedim de sonra elimde pişmanlıktan başka bir şey kalmadı.

3 — Yapmak istedikleri her şeyin sonunu düşünsünler. Eğer ben işin sonunu düşünmüş olsaydım, mâruz kaldığım musîbete uğramıyacaktım.

4 — Yapmak istedikleri bir şeyden vicdanları titrerse nu yapmasınlar. Zîrâ ben o meyveden yiyeceğim sırada vicdânım titremişti. Fakat ben bunu dinlememiştim. Bunun için, sonunda elimde yalnız bir pişmanlık kalmıştı.

5 — Ne olursa olsun, işlerinde birbirleriyle müşâvere etsinler. Zîrâ ben o meyveden yemeden önce meleklerle istişâre etmiş olsaydım başıma bunlar gelmeyecekti.

Şakîk Belhî anlatır:

— Dörtbin hadîsten dörtyüz hadîs çıkardım. Dörtyüz hadîsten de kırk hadîs çıkardım. Nihâyet kırk hadîsten de dört hadîs çıkardım. Birincisi şöyleydi:

— Gönlünü kadına bağlama. Zîrâ o, bugün senin, yarın başkasınındır. Eğer ona itâat edersen seni Cehenneme sokar.

İkincisi şu şekildeydi:

— Mala bağlanma. Zîrâ o, bir emânettir, ödünç bir metâdır. Bugün seninse yarın başkasının olacaktır. O halde başkasına âit bir şey sebebiyle kendini sıkıntıya sokma. Zîrâ onun hazırlanışı başkasınadır, yükü ise sanadır. Yine şu da muhakkak ki, sen, mala - mülke bağlandığın zaman, Allah'ın ondaki hakkını edâ etmiyecek, meselâ zekâtını vermiyeceksin. İçine bir fakirlik korkusu düşecek, şeytana uyacaksın.

Üçüncüsü şöyleydi:

— Vicdanına sızı veren her şeyi terket. Zîrâ müminin kalbi bir müşâhid gibidir. Şüphe ânında titrer. Haramdan korkup kaçar. Helâlin yanında ise sükûnete kavuşur.

Dördüncüsü şu şekildeydi:

— İcâbete karar vermedikçe bir şeyi işleme.

Allah ondan râzı olsun, Abdullah İbni Ömer rivâyet eder:

Resûllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Dünyâda, sanki bir yabancıymış, yâhut gelip - geçici bir yolcuymuş gibi ol. Kendini kabir ehlinden say.**

Mücâhid anlatır: Ömer oğlu Abdullah bana şöyle demişti:

— Sabaha dahil olduğun zaman nefsine akşamdan sözetme. Akşama ya çıkabilirsin, ya çıkamazsın. Akşama çıktığın zaman da sabahtan bahsetme. Zîrâ sabaha ya çıkabilirsin ya çıkamazsın. Ölmeden önce ömrünün kıymetini bil. Ölümden önceki ömürünü ölüm sonrası hayâtın için değerlendir. Hastalıklı günlerin gelmeden sıhhatli günlerini değerlendir. Zîrâ yarın isminin ne olacağını bilemezsin.

Kim ki uzun emelleri terkederse Allah onu dört şerefle şereflendirir. Birincisi:

— Kendisine ibâdet husûsunda kuvvet verir. Zîrâ kişi, uzun emelleri bıraktığı ve kısa bir müddet sonra öleceğini bildiği zaman ibâdetlere hız verir, Allah'ın dînine uygun olmayan hâl ve hareketleri terkeder, sâlih amellerini artırır.

İkincisi: Tasaları azalır. Zîrâ kısa bir zaman sonra öleceğini kabul eden bir kimse, karşılaşabileceği hoş olmayan şeyler yüzünden tasalanmaz.

Üçüncüsü: Az bir dünyalığa onu râzı eder. Zîrâ kısa bir müddet sonra öleceğini bilen bir kimse fazla dünyâlık talebinde bulunmaz. Onun bütün himmet ve gayreti âhıret içindir.

Dördüncüsü: Kalbi nûrlanır. Zîrâ denir ki, kalbin nûru dört şeydendir. Bunlardan birincisi aç bir mîdedir. İkincisi sâlih arkadaştır. Üçüncüsü geçmişte işlenmiş günahlara yenilerini eklememektir. Dördüncüsü uzun emelleri bırakmaktır. Zîrâ uzun emeller peşinde koşanları şânı yüce olan Allah dört şeyle cezalandırır. Birincisi, ibâdetler husûsunda bir tembellik verir. İkincisi, Dünyâda tasalarını çoğaltır. Üçüncüsü, mal biriktirme husûsunda harîs yapar. Dördüncüsü, kalbini kasvetlendirir. Zîrâ denir ki, kalbin kasvetlenmesi dört şeydendir. Bunlardan birincisi dolu midedir. İkincisi kötü arkadaştır. Üçüncüsü, geçmiş günahların unutulmasıdır. Dördüncüsü uzun emeldir. Müslümana yaraşan uzun emelleri terketmektir. Zîrâ o, hangi nefeste ve hangi adımda öleceğini bilemez. Şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Şüphesiz ki o sâatin ilmi** (Kıyâmetin ne zaman vuku bulacağının bilinmesi) **Allah'ın nezdindedir. Yağmuru belli zamanda belli yere O yağdırır. Rahimlerde olanı O bilir. Hiç bir kimse, yarın ne kazanacağını bilmez. HİÇ BİR KİMSE NEREDE ÖLECEĞİNİ DE BİLMEZ. Şüphesiz Allah her şeyi bilir, her şeyden haberdardır** (Lokman sûresi, âyet: 34).

— **Muhakkak sen de öleceksin ey Resûlüm, onlar da ölecekler** (Zümer sûresi, âyet: 30).

— ...**Ecelleri geldiği zaman ise onlar ne bir sâat geri kalabilirler ne de öne geçebilirler** (Nahl sûresi, âyet: 61).

Müslümana yaraşan, ölümü çok anmaktır. Zîrâ mümin, altı hasletten hiç bir sûretle müstağni olamaz. Bunlardan birincisi, âhıret husûsunda kendisine rehberlik yapacak ilimdir. İkincisi, Allah'a ibâdet husûsunda yardımcı olacak, mâsıyetten de vazgeçirecek arkadaştır. Üçüncüsü, düşmanını tanıyıp ondan sakınmaktır. Dördüncüsü, Allah'ın âyetlerinden, gece ile gündüzün farklı oluşlarından ibret almaktır. Beşincisi, kıyâmet günü kendisinden dâvâcı olmamaları için halkın ve Allah'ın mahlûkatından hiç bir kimsenin hakkını yememektir. Altıncısı, kıyâmet günü rezîl - rüsvâ olmamak için, ölüm gelmeden önce ölüme hazırlanmaktır.

Resûl aleyhisselâm ashâbına sordu:

— **Hepiniz Cennete girmek ister misiniz?**

Ashâb dedi:

— **Evet yâ Resûlellah, Allah bizi sana fedâ eylesin.**

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— **Uzun emelleri bırakınız. Allah'dan hakkıyle hayâ ediniz.**

Ashâb dedi:

— **Yâ Resûlellah, biz, şânı yüce olan Allah'dan hepimiz hayâ ederiz.**

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— **Hayâ etmek bu değildir. Allah'dan hayâ etmek, kabirleri ve musibetleri hatırlamak, bâtınını ve zihnini kötü düşüncelerden korumaktır. Âhıretin şerefine nâil olmak isteyen dünyevî zevk ve hevesâtı terkeder. İşte kul bu noktada Allah'dan hakkıyle hayâ eder. Bu sûretle Allah'ın dostluğuna da nâil olur.**

Bir defasında Resûl aleyhisselâm, «Sizi çoklukla böbürlenme hastalığı o derece oyaladı ki, bu maksatla tâ kabirlere kadar gidip ziyâret ettiniz - Tekâsür sûresi, âyet: 1, 2-» meâlindeki âyeti okuyarak şöyle buyurdular:

— Şu insanoğlu **«malım, malım!»** der durur. Halbuki senin, yeyip yokettiğinden, yâhut giyip eskittiğinden veyâhut ta sadaka olarak verip bâkî bıraktığından başka malın yoktur.

Allah rahmet eylesin, Hasan Basri şöyle der:

— Tevratta şu beş cümle yazılıdır: Allah'dan başka hiç bir şeye muhtâç olmamak, kanâattedir. Selâmet uzlettedir. Hürriyet, dünyâyı terketmektedir. Muhabbet, rağbeti terketmektedir. Ebedî nîmete nâil olmak, kısa ömür boyunca nefsânî arzuları gemleyip onlara sabretmektedir.

Allah Resûlü, Hz. Âişe'ye (r.a.) hitâben şöyle buyururlar:

— **Yâ Âişe, eğer bana yetişmek ve benimle berâber olmak istersen,**

sana dünyâda, bir yolcunun yol azığı kadar azık yeter. Zenginliklerinin kendilerine yüklediği mükellefiyetleri yerine getirmeyen zenginlerle oturmaktan sakın, ey Âişe! Yamalı olarak giymedikçe elbise değiştirme.

Yine Allah Resûlü bir duâlarında şöyle buyururlar:

— **Allah'ım, beni sevenin rızkını kifâyet miktarı ver. Bana buğz edene ise bol rızk ve evlâd ver.**

Allah ondan râzı olsun, Hz. Hasan rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Dünyâya rağbet, hüzün ve kederi artırır. Dünyâda zühd sâhibi olmak ise kalbi ve bedeni dinlendirir. Sizin fakir oluşunuz beni korkutmaz. Benim korkum sizin zenginliğinizdir. Zîrâ Dünyâ, malı - mülkü ve herşeyi ile önünüze serilince Allah'ı unutabilirsiniz. Nitekim sizden önceki ümmetlerde bu durum çok olmuştur. Dünyâyı her şeyi ile emirlerine âmâde bulunca sapıtmışlar, sonra da mahvolmuşlardır. Sizin de aynı âkıbete uğramanızdan korkarım.**

— **Bu ümmetin ilk salâhı zühd ve yakîn iledir. Son helâkine sebep te cimrilik ve uzun emeldir.**

o

FAKİRLERİN ÜSTÜNLÜKLERİ

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik anlatır:

— Fakirler Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem'e bir elçi gönderdiler. O, Peygamberimizin yanına varınca selâm verdi ve, **«Yâ Resûlellah, ben, fakirlerin sana gönderdiği elçiyim!»** dedi. Allah Resûlü de ona, **«Merhabâlar sana ve yanlarından geldiğin insanlara. Sen, Allah'ın sevdiği insanlar tolpuluğu yanından geldin.»** diye mukabele etti. Resûl aleyhisselâmın sözü bitince fakirlerin elçisi tekrâr söze başladı ve, **«Yâ Resûlellah!»** dedi, **«Fakirler diyorlar ki: Zenginler her türlü hayrı yapabiliyorlar. Onlar hacc edebiliyor, biz edemiyoruz. Sadaka verebiliyorlar, yoksullara yardım edebiliyorlar, biz yapamıyoruz. Yoksullar hastalandığı zaman mallarının fazlasını onlar için harcıyorlar, bizlerin bir şey olmadığı için bu hayırlardan hiç birini yapamıyoruz...»** Elçinin bu sözleri üzerine Allah Resûlü şunları söylediler:

— Fakirlere benden söyle: Kim ki sabreder ve sabrının ecrini Allah'dan beklerse onun için üç haslet vardır. Bu üç haslet hâssaten fakirler içindir. Zenginlere onlardan bir şey yoktur.

Birinci haslet: Cennette kırmızı yâkûttan bir köşk vardır. Cennet ehli onu, Dünyâdakilerin bir yıldızı görmesi gibi görür. Oraya ancak fakîr peygamber, fakir şehid ve fakir mümin girer.

İkinci haslet: Fakirler Cennet'e, zenginlerden yarım gün kadar önce girerler. Fakat bu gün, Dünyâ günü ile değil, âhıret günü hesâbıyledir. Bu yarım âhıret günü, beşyüz senelik dünyâ günü kadardır. Fakirler orada diledikleri gibi yerler, içerler. Süleyman aleyhisselâm, Allah'ın kendisine vermiş olduğu mal - mülk ve saltanatın hesâbını vermekle meşgul olacağından, diğer peygamberlerden kırk sene sonra Cennet'e girer.

Üçüncü haslet: Fakir, cânü gönülden bir defa, **«Sübhânellâhi velhamdü lillâhi velâ ilâhe illallahü vallahü ekber = Allah'ı tesbîh - tenzih ederim. Her türlü hamd-senâ ona mahsûstur. O'ndan başka hiç bir ilâh yoktur. Yalnız o vardır. Allah yücelerin yücesidir.»** dese, aynı şeyi, aynı

samîmiyetle bir defa da zengin söylese ve hattâ üste onbin lira da sadaka verse, yine de fakirin eriştiği manevî mertebeye erişemez. Bütün iyi ameller için netice aynıdır. Fakirin, fakirliğine rağmen yaptığı iyilik daha başkadır...

Allah Resûlünden bunları dinleyen elçi, hemen kalktı. Doğruca kendisini elçi olarak gönderen arkadaşlarının yanına gitti ve Resûlüllah'ın sözlerini aynen onlara nakletti. Bunları dinleyen fakirler, hep birden, **«Râzıyız yâ Rabbi, râzıyız yâ Râbbi!»** dediler.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Zer anlatır:

— Bana, Allah'ın Resûlü dostum, yedi şeyi öğütledi. Şimdiye kadar onları hiç ihmâl etmedim. Bundan sonra da aslâ ihmâl etmiyeceğim. Dostum Resûlüllah bana, yoksulları sevmemi ve onlara yakınlık göstermemi; kendimden üstün olanı değil, aşağı olanı göz önünde bulundurmamı; onlar kesmiş olsalar da, benim, akrabâlarla dostluk bağlarını kesmememi; iyilik hazînelerinden olan **«Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh,»** cümesini çok söylememi; halktan hiç bir şey istememememi ve beklememememi; Allah younda hiç bir kimsenin beni ayıplamasından korkmamamı ve acı da olsa dâimâ hakkı söylememi öğütledi.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Zer, elinden bastonu düştüğü zaman, birisine, **«Onu bana alıver!»** demeyi bile hoş görmezdi.

Anlatıldığına göre melekler Allah'a şöyle derler: Yâ Rabbi, Dünyâ, her türlü nîmetiyle îmânsız kulunun önüne seriliyor. Hattâ îmânsızlar çok kere belâlardan ve musîbetlerden bile uzak kalıyorlar...

Allah onlara cevâben buyurur: O îmânsız kulun perdesini kaldırınız!

Ve, perdesi kalkıp hakîki veçhesiyle onu görünce, melekler şöyle derler: Yâ Rabbi, onun sâhip olduğu dünyâlığın kendisine faydası yokmuş.

Yine melekler, fakîr müminler için de şöyle derler: Yâ Rabbi, mümin kulun her türlü dünyevî nîmetten mahrum durumda. Ayrıca belâ ve musîbetlere de mâruz kalmış!

Şânı yüce olan Allah, onların bu sözlerine cevâben buyurur: Onun perdesini kaldırınız!

Ve, perdesi kaldırılır. Melekler onu hakîki veçhesiyle görünce şöyle derler: Onun Dünyâda çektiği sıkıntıların kendisine bir zararı yokmuş.

Resûllüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Çoğaltanlar en aşağıda olanlardır. Ancak malı ile şöyle şöyle yapanlar müstesnâ. Ne var ki böyle yapanlar da azdır.**

Hâdisi îzâh edelim:

— Resûl aleyhisselâm, **«çoğaltanlar en aşağıda olanlardır.»** buyuruyor. Bunun mânâsı şudur: Zengin kimse, eğer cennetlik ise, onun oradaki

derecesi fakirin derecesinden daha aşağıdadır. Eğer Cehennemlikse bu takdirde de Cehennemin en aşağı tabakasındadır. Yine Allah Resûlü: **«Ancak malı ile şöyle şöyle yapanlar müstesnâ.»** buyuruyor. Bunun mânâsı da şudur: Varlık sâhibi insan, servetini Allah yolunda harcar, cemiyetin ve yoksulların hizmetine verirse bu takdirde onun derecesi de yüksektir. Fakat ne var ki Resûl aleyhisselâmın da işâret buyurdukları gibi bu tür zenginler çok azdır. Zîrâ şeytan Dünyâda onların mallarını kendilerine süslü göstermekte, onlar da mallarından ayrılmayı bir türlü göze alamamaktadırlar. Bu mevzûda yine Peygamberimiz şöyle buyururlar:

— **Şeytan der ki: Zengin, üç şeyin birinden kurtulamaz. Ya, ben onun malını gözünde süslerim, böylece onun zekâtını vermez ve üzerine düşen diğer vazîfeleri yapmaz. Veya harcama yolunu kolaylaştırırım, böylece malını mahallinin gayrinde harcar. Veyahut ta kalbine öyle bir mal sevgisi veririm ki, gayrı meşrû ve haram kazanç yollarına düşer.**

Allah ondan râzı olsun. Ebûdderdâ anlatır: Resûl aleyhisselâm peygamber olarak gönderildiği zaman ben bir tâcir idim. Tüccarlıkla âbidliği eksiksiz olarak bir arada yürütmek istedim. Fakat muvaffak olamadım. Sonra, lüzumu kadar vâridâtım olduğu için ticareti bıraktım, sırf ibâdetle iştigal etmeğe başladım. Canım kudret elinde olan Allah'a yeminle söylerim ki mescidin kıyısında bir dükkânım var. Oradan her gün kırk dînar kazanıyor ve Allah için yoksullara veriyorum.

Ebûdderdâ'ya, ticâretten niçin hoşlanmadığı sorulunca, **«Hesâbı olduğundan dolayı,»** diye cevap verdi.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre rivâyet eder:

Resûl aleyhisselâm bir duâsında şöyle buyurdular:

— **Allah'ım, beni sevenin rızkını ihtiyâç miktarı ver. Bana buğzedene ise çok çok mal ve evlâd ver.**

Yine Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Fakirlik Dünyâda bir meşakkattır, âhırette bir sevinç vesîlesidir. Zenginlik ise dünyâda bir sevinçtir, âhırette de bir meşakkattır.**

— **Herkesin bir sanatı vardır. Benim sanatım da fakirlik ve Allah yolunda cihâddır. Kim ki bu ikisini severse muhakkak ki beni sevmiş olur. Kim de bu ikisini hor - hakir görürse bana buğzetmiş olur.**

Müslümana yaraşan, kendisi zengin de olsa, fakirliği ve fakirleri sevmektir. Zîrâ fakirleri sevmek, Resûlüllahı sevmek demektir. Şânı yüce olan Allah ve Resûlü, fukarayı sevmeyi ve onlara yakınlık göstermeyi emretmiştir. Allah buyurur:

— **Sen, ey habîbim, sabah - akşam Rablerine, sırf onun cemâlini dileyerek duâ edenlerle berâber candan sabır et. Dünyâ hayâtı-**

nın zînetini arzu edip te gözlerini onlardan ayırma. Kalbini bizi anmaktan gâfil ettiğimiz, hevâ ve hevesine uymuş, işinde haddi aşmış kimselere boyun eğme (Kehf sûresi, âyet: 28).

Hısn oğlu Uyeyne, kabilesinin reisiydi. Bir gün bu zât Peygamberimiz aleyhisselâmın yanına gelmişti. O sırada Allah Resûlünün yanında fakirlerden Selmân Farisî, Sinân oğlu Suheyb Rumî, Bilâl Habeşî ve diğer bâzı yoksullar bulunmaktaydı. Bunların üstünde doğru - dürüst elbiseleri bile yoktu. Çoğunun elbiseleri yırtık - yamalıydı. Kabilesinin reisi olan Hısn oğlu Uyeyne, onların arasına oturmak istemedi ve Resûlüllah'a hitâben şöyle dedi:

— Bizim bir şerefimiz var. Biz gelince onları buradan çıkar. Zîrâ onlar bu pejmürde kıyâfetleriyle bizi rahatsız ediyorlar. Biz ayrı bir yerde oturalım.

İşte bu hâdise üzerine yukarıda meâlini verdiğimiz âyet nâzil oldu. Allah, zengin - kodamanlar gelince fakirlerin meclisten çıkarılmasını menetti ve Resûlüne hitâben buyurdu:

— Sen, ey habîbim, sırf O'nun cemâlini dileyerek sabah-akşam Rabblerine duâ edenlerle berâber cân-ü gönülden sabır göster. Dünyâ hayâtının zînetini arzu edip te gözlerini onlardan ayırma. Kalbini bizi anmaktan gâfil ettiğimiz, hevâ ve hevesine uymuş, işinde haddi aşmış kimselere boyun eğme...

Görüldüğü gibi, şânı yüce olan Allah, fakîrlerle oturmasını ve onlara alâka göstermesini peygamberine emretmiştir. Bu emir, kıyâmete kadar gelip - geçecek bütün müslüman fakirler için geçerlidir. O halde müslümana yaraşan; fakirleri sevmek, onlara iyilik etmek, onların yanında itibâr sahibi olmaktır. Şüphesiz ki kıyâmet günü fakirler Allah'ın îtibarlı kullarıdır, Allah nezdinde şefâatçı olmaları umulur.

Resûl aleyhisselâm şöyle buyururlar:

— Kıyâmet günü, bir kul Allah'ın huzûruna getirilir. Şânı yüce olan Allah, tıpkı Dünyâ'da bir şahsın başka bir şahıstan özür dilemesi gibi ondan özür dileyerek kendisine hitâben buyurur ki: İzzetim ve celâlim hakkı için, ben seni, benim nazarımda Dünyâda kadrin olmadığı için darlık içinde bırakmış değilim. Bil'akis senin için nice şerefler, nice üstünlükler hazırlamış olduğum Dünyâda o durumda kaldın. Çık, ey kulum, şu saflara çık ta, benim rızâmı kazanmak için sana yediren yâhut seni giydiren kuluma bak Onu ara, bul. Elinden tut. O, senindir... O sırada diğer insanlar kan-ter içinde bekleşirler. Bu arada saflar yarılır. Allah'ın yukarıdaki sözlerle kendisine iltifat ettiği mümin Dünyâda Allah rızâsı için kendisini yediren, yahut giydiren kimseyi bularak elinden tutar.

Doğruca Cennete götürür.

Bir defasında Allah Resûlü, sahâbeye hitâben şöyle buyurdular:

— **Fakirlerle tanışınız, kaynaşınız. Onların yanında eller edininiz. Zîrâ şüphesiz ki onlar için mutlaka bir devlet vardır.**

Ashâb sordu: Yâ Resûlellah, onların devleti de nedir?

Resûl aleyhisselâm buyurdular: Kıyâmet günü olunca onlara şöyle denilecek:

— **Siz ekmek yediren, su içiren, giydiren insanları arayıp bularak ellerinden tutunuz. Sonra da Cennete götürünüz.**

Şunu iyice bilmelidir ki, fakîrin beş üstün şerefi vardır:

Birincisi: Fakirin; namaz, oruç, sadaka, gibi amellerdeki sevâbı, zenginin aynı amellerdeki sevâbından daha fazladır.

İkincisi: Fakir, iştihâ ile bir şey istedi de bulamadı mı onun için ecir yazılır.

Üçüncüsü: Fakirler Cennete daha erken giderler.

Dördüncüsü: Âhırette verecekleri hesap daha az ve daha kolaydır.

Beşincisi: Fakirler daha az pişmanlık duyarlar. Zîrâ Dünyâda zenginliğin kendilerine yüklemiş olduğu mükellefiyetleri yerine getirmeyenler âhırette bu zenginlikten pişmanlık duyarak, **«Keşke Dünyâda fakir olsaydık!»** derler. Halbuki fakirler, **«Keşke Dünyâda zengin olsaydık!»** diyerek fakir oluşlarından ötürü pişmanlık duymazlar. Bütün bu mevzûlarda hadîsler varit olmuştur.

Eslem oğlu Zeyd (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Bir dirhem sadaka, yüzbin dirhemden daha üstündür.**

Soruldu: Bu nasıl olur yâ Resûlellah!

Resûl aleyhisselâm buyurdular: Bir adam, külliyetli miktardaki malından yüzbin dirhemlik ayırarak tasadduk eder. Başka bir adam da tamâmı iki dirhem olan servetinin bir dirhemini sadaka olarak verir. Geride bir dirhem parasından başka bir şeyi kalmaz. İşte bu bir dirhemlik sadakanın sâhibi, yüzbin dirhemlik sadakanın sâhibinden daha üstündür.

Ashâptan bâzıları Peygamberimize sordular:

— Yâ Resûlellah, bâzen bir şeyler görüyoruz. Canımız çekiyor. Fakat almağa gücümüz yetmediğinden sabrediyoruz. Bu husûsta bize mânevî ecir var mıdır?

Peygamberimiz onlara cevâben buyurdular:

— Eğer arzu ettiğiniz şeyi yapamazsanız bunun ecrini alırsınız.

Şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmı, fakirlerin üstünlüğüne delildir:

— **Namazı dosdoğru kılın, zekât verin. Allah'ın Resûlüne itaat edin. Tâ ki Allah'ın rahmetine mazhar olasınız** (Nûr sûresi, âyet: 56).

Denir ki: Fakir; zenginin tabîbi, temizlikçisi, elçisi, bekçisi ve şefaatçısıdır. Tabîbidir; çünkü zengin hastalandığı zaman fukaraya sadakalar verir. Böylece onların duâsı berekâtıyle hastalıktan kurtulur. Temizlikçisidir; çünkü zengin zekâtını verdiği zaman fakir ona dua eder. Böylece fakir, zenginin hem günahlarını temizlemiş olur, hem de malını. Elçisidir; çünkü zengin, ebeveyninden yâhut akrabâlarından birisi hayrına fakire bir sadaka verdiği zaman bunun sevâbı onlara ulaşır. Böylece, kendisine sadaka verilmiş olan fakir, onlar arasında elçilik yapmış olur. Fakir, zenginin bekçisidir. Çünkü zenginler fakirlere yardım ettikleri zaman kendilerine duâcı olurlar. Fakirlerin bu duâsı ise, zenginlerin malı için bir nevî mânevî bir koruyucu vazîfesini görür.

Bir defasında Resûl aleyhisselâm ashâbına hitâben şöyle dedi:

— Size Cennetin hükümdarlarını bildireyim mi?

Ashâb dedi: Bildir yâ Resûlellah.

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— Onlar mazlum zayıflardır ki, Dünyâ nîmetlerini tadamamışlardır. Nîmet kapıları kendilerine hiç açılmamıştır. Yokluk ve ihtiyâç içinde ölürler. Herhangi bir sûretle Allah'ın adına yemin etseler, O onları ibrâ eder, temize çıkarır.

Bu mevzûda diğer bâzı büyüklerin sözleri:

İbni Abbâs (r.a.): Zengine ikrâm edip te fakire ihânet eden mel'undur.

Ebûdderdâ (r.a.): Biz, zengin kardeşlerimize insaf etmedik. Zîrâ onlar yiyorlar, biz de yiyoruz. Onlar içiyorlar, biz de içiyoruz. Onlar giyiyorlar, biz de giyiyoruz. Onların fazla malı - mülkü - serveti var, onlara bakıyorlar, onlarla beraber bu mallara biz de bakıyoruz. Kıyâmet günü onlar bu servetlerinden hesâba çekilecekler, biz ise böyle bir şeyden uzağız.

Şakîk Zâhid: Fakirler üç şeyi tercih ettiler. Zenginler de üç şeyi tercih ettiler. Fakirler râhatı, gönül huzûrunu ve hesap kolaylığını tercîh ettiler.' Zenginler ise meşakkatı, meşgaleyi ve hesap zorluğunu tercîh ettiler.

Hâtem Zâhid: Kim ki dört şeye riâyet etmediği halde dört şeyi iddiâ ederse o yalancıdır:

1 — Kim ki haramlardan sakınmadığı halde, «Ben Rabbımı seviyorum» derse o yalancıdır.

2 — Kim ki Allah yolunda malını - mülkünü - servetini harcamaktan kaçındığı halde, «Ben Cenneti seviyorum» derse o yalancıdır.

3 — Kim ki onun ahlâkını kendisine ahlâk edinmediği halde, «Ben Resûlüllahı seviyorum!» derse o yalancıdır.

4 — Kim ki fakirlere ve yoksullara yardım elini uzatmadığı ve onlarla hemhâl olmadığı halde, «Ben, yüksek mânevî dereceleri seviyorum.» derse o yalancıdır.

Bir hakîm: Dört şey vardır ki bunlar kimde bulunursa, o, bütün hayırlardan mahrumdur:

1 — Kim ki emri ve himâyesi altındakilere haksızlık eder, onlara karşı büyüklenirse,

2 — Kim ki ebeveynine karşı gelirse,

3 — Kim ki garîp - yabancıyı hakîr görürse,

4 — Kim ki yoksulluklarından dolayı yoksulları ayıplarsa, o, bütün hayırlardan mahrumdur.

Resûl aleyhisselâm şöyle buyururlar:

— Şânı yüce olan Allah bana, mal - mülk - servet toplamam ve tâcir olmam husûsunda hiç vahiyde bulunmadı. Bil'akis, «Rabbını hamd ile tesbîh et. Secde edenlerden ol. Ölünceye kadar Rabbına kulluk et.» diye vahiyde bulundu.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Said Hudrî şöyle der:

— Ey ahâlî, fakirlik ve ihtiyâç sizi haram kazanç sağlamağa sürüklemesin. Zîrâ ben Resûlüllah'tan işittim, şöyle diyordu: Allahım, beni fakir olarak öldür. Zengin olarak öldürme. Kıyâmet günü, yoksullar zümresi arasında haşreyle. Muhakkak ki bedbahtların en bedbahtı, Dünyânın fakirliği ile âhıretin azâbı kendisinde toplanmış olan kimsedir. Dünyâda fakir olan, âhırette de azâp gören kimse, bedbahtların en bedbahtıdır.

Bir defasında Hz. Ömer zamanında bir savaşta mebzûl miktarda ganîmet elde edilmişti. Halîfe Hz. Ömer, safha safha onlara bakıyor ve bu arada gözyaşlarını tutamıyarak ağlıyordu. Abdurrahmân İbni Avf onun ağladığını görünce dedi ki:

— Ey müminlerin emîri, bugün sürûr ve neş'e günüdür. Sen ise ağlıyorsun. Bunun sebebi ne ola?

Halîfe Ömer ona şu cevâbı verdi: Evet, doğru söylüyorsun. Fakat bu mal hangi topluluğa verilmişse onların arasına mutlaka adâvet ve kin sokmuştur.

İbni Abbâs (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Her ümmet için bir belâ, bir imtihan vardır. Benim ümmetimin imtihânı da mal iledir.**

Allah ondan râzı olsun, Abdullah İbni Ömer rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü oleyhi ve sellem buyurdular:

— **Alah nazarında insanların en sevimlisi fakirlerdir. Zîrâ onun nez-**

dinde mahlûkatın en sevimlisi peygamberlerdir. Onları da fakirliğe müptelâ kılmıştır.

Allah ondan râzı olsun, Hasan Basri anlatır:

— Bir defasında Allah, kullarından en sevimli birinin öldüğünü, onu yıkayıp kefenleyerek namazı kılıp kabre koymasını zamanın peygamberi Mûsâ aleyhisselâma vahiy ile bildirdi. Mûsâ aleyhisselâm, gitti, onu aradı, bir türlü bulamadı. Sonra harâbelere gitti oralarda da aradı yine bulamadı. Derken, orada çamurcuları gördü. Bir gün önce veya o gün, oralarda hasta veya ölü bir adam görüp - görmediklerini sordu. Birisi, ilerideki bir harâbede hasta bir adam gördüğünü, aradığının o olabileceğini söyledi. Mûsâ aleyhisselâm harâbeye vardı. Gerçekten orada hasta bir adamla karşılaştı. Başının altında yastık yerine saman yığını bulunuyordu. Üfleyince başından saman çöpleri uçuştu. Bu manzarayı gören Mûsâ aleyhisselâm ağlayarak şöyle dedi:

— Yâ Rabbi, bu kulunun sence en sevimli kul olduğunu söylemiştin. Ben bu kulunda bir fevkalâdelik görmedim!..

Allah Musâ aleyhisselâma cevâben vahyetti ki:

— Yâ Mûsâ, benim nazarımda sevimlilik mal - mülk ve servetle değildir. Bil'akis kulumun kalbini bana bağlamasiyledir.

Anlatılır ki, İblis, Dünyâda ilk basılan parayı eline alır. Ona bakar. Sonra gözlerinin üstüne koyar ve şöyle der:

Seni seven benim kulumdur!..

Veheb İbni Münebbih anlatır:

— Bir ara İblis, yaşlı bir adam şeklinde Süleyman aleyhisselâma geldi. Süleyman aleyhisselâm ona, Hz. İsâ'nın ümmetine neler yapacağını anlatmasını istedi. İblis, **«Onları, Allah'ı bırakıp, İsâ ile annesi Meryem'e tapmağa davet edeceğim.»** dedi. Daha sonra Süleyman aleyhisselâm, Ümmet-i Muhammed'e neler yapacağını da anlatmasını istedi. İblis, **«Onları da paraya davet edeceğim. Öyle ki onların nazarında para - servet, dinden daha ehemmiyetli olacak!»** dedi. Onun bu sözleri üzerine Süleyman aleyhisselâmın ağzından, **«Senden Allah'a sığınırım ey İblis!»** cümlesi döküldü. Sonra bir de baktı ki İblis yanından sıvışmış.

Fakirler, şânı yüce olan Allah'ın kendilerine olan lûtfunu bilmeli, sırf O'nun, üzerlerine olan şerefinden dolayı dünyâlıklardan mahrum bırakıldıklarını anlamalıdırlar. Yine fakirler bilmelidir ki Allah, peygamberlerle velîlere vermiş olduğu şerefi onlara da vermiştir. Bunun için Allah'a hamdetmeliler, aslâ şikâyetçi olmayıp sıkıntılara katlanmalıdırlar. Ve yine iyice bilmelidirler ki, Allah'ın kendilerine âhıretteki vâdi, Dünyâdaki mahrûmiyetlerinden daha hayırlıdır. Fakîrliğin, peygamber sanatı ve ona uymak dışında bir şerefi olmasa bile bu dahi büyük bir şereftir.

Allah ondan râzı olsun, İbni Abbâs anlatır:

— Bir defasında Allah Resûlü oturmaktaydı. Cebrâil aleyhisselâm da berâberindeydi. Bir ara Cebrâil, **«Şu, şimdiye kadar yeryüzüne hiç inmemiş bir melektir. Seni ziyâret için Rabbından izin almıştır. Çok az durup gidecektir.»** dedi, Bu sırada, mezkûr melek geldi ve, **«Esselâmü aleyke yâ Resûlellah!»** dedi. Peygamber aleyhisselâm da, **«Ve aleykesselâm!»** diye mukabele etti. Gelen melek hemen söze başlayarak dedi ki:

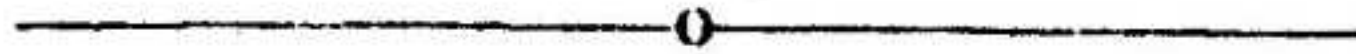
— Yâ Muhammed, şânı yüce olan Allah seni, bundan önce hiç bir kimseye vermediği ve bundan sonra da vermiyeceği her şeyin hazîneleri ve anahtarları ile, senin için kıyâmet günü hazırlanacak sevaplar arasında muhayyer kılıyor. Hangisini istersin? Dünyânın hazînelerini ve anahtarlarını mı? Yoksa kıyâmet günü senin için hazırlanan makam, rütbe, derece ve sevaplar mı?...

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— Kıyâmet günü benim için hazırlanacak olanları!..

Yine Resûl aleyhisselâm buyururlar:

— Mekkenin dereleri altın ve gümüş akar olduğu halde bana sunuldu. Fakat ben dedim ki: Yâ Rabbi, istemem. Ben bir gün tok, bir gün aç durur, tok olduğumda sana hamdeder, aç olduğum zaman da tazarrû eylerim...

DÜNYÂ'YA ALDANMAMAK

Allah ondan râzı olsun, Sâbit oğlu Zeyd rivâyet eder:

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kimin ki niyeti âhıret olursa Allah onun işlerini toplar. Kendisine gönül zenginliği verir. Dünya ve onun nîmetleri hakîr olarak onun ayağına gelir. Kimin de niyyeti Dünyâ olursa Allah onun işlerini de dağıtır. Gözüne bir fakirlik ve açlık verir. Ancak Allah'ın takdir etmiş olduğu dünyalıklara nâil olabilir.**

Allah ondan râzı olsun, bir defasında Hz. Ömer, Peygamberimiz aleyhisselâmın yanına gitmişti. Vardığında onu bir hasır üzerinde oturur buldu. Geceleyin de aynı hasır üzerinde yatmış olduğundan, hasırın bağları Allah Resûlünün mubârek böğürlerinde iz bırakmıştı. Hz. Ömer bu manzarayı görünce kendisini tutamadı. Şiddetle ağladı. Resûl aleyhisselâm ona, **«Niçin ağlarsın yâ Ömer?»** diye sordu. Hz. Ömer, **«Sizi bu halde görünce Kisrâlarla Kayserleri ve içinde bulundukları debdebe ve şa'şaayı düşündüm. Onlar bunca nîmet içinde yüzüyorlar. Sen ise Allah'ın Resûlü olduğun halde bir hasır üstünde yatıp kalkıyorsun. Bu hasır da vücûdunda izler bırakıyor.»** dedi. Onun bu sözleri üzerine Resûl aleyhisselâm da şunları söylediler:

— Onlar, nâil olacakları güzel nîmetler kendilerine Dünyâda verilmiş olan insanlar. Biz ise, nâil oacakları güzel nîmetler âhırete bırakılmış insanlarız.

Allah ondan râzı olsun, Hz. Ali şöyle der:

— Benim, sizin müptelâ olmanızdan en çok korktuğum, iki şeydir: Uzun emel, hevây-ı nefse uymak. Muhakkak ki uzun emel âhıreti unutturur. Hevây-i nefse uymak ise hak yoldan çıkarır. Dünyâ gerisin geri kaçmaktadır. Âhıret ise karşıdan insana doğru yaklaşmaktadır. Dünyâ ile âhıretten herbirinin oğulları vardır. Ey müslümanlar, âhıretin oğulları olunuz, Dünyânın oğulları olmayınız. Şüphesiz ki içinde bulunduğunuz gün, amel günüdür, sâlih ameller işleme günüdür, hesap verme günü

değildir. Yarın ise, hesap günüdür. amel günü değildir. Bugün, bol bol sâlih ameller işleyiniz. Zîrâ yarın bu amelleri işlemeğe gücünüz yetmeyecek, işlemek isteseniz de işleyemiyeceksiniz.

Allah ondan râzı olsun, Hasan Basri anlatır:

— Bir ara ben, Resûl aleyhisselâmın dört sene müddetle her Cuma okumuş olduğu hutbeyi aramış, fakat bir türlü bulamamıştım. Nihâyet bu hutbenin Ensâr'dan birinin yedinde olduğu haberini aldım. Hemen ona koştum. Meğer bu, Abdullah oğlu Câbir (r.a.) imiş. Kendisine, Resûlüllah'ın okumuş olduğu, hutbeyi işitip - işitmediğini sordum. «Evet işittim!» dedi ve Allah Resûlünün, bu hutbelerini kendi ifâdelerinden şöylece okudu:

— Ey insanlar, sizin için rehberler vardır. Rehberlerinize koşunuz. Sizin için gâyeler - hedefler vardır. Gâyelerinize - hedeflerinize koşunuz. Mümin kul, korkulacak iki şey arasındadır. Bunlardan biri, hayâtın geçmiş günleridir. O, bu günlerde Allah'ın kendisi hakkında nelere hükmettiğini bilmez. Diğeri de hayâtın bundan sonraki kısmıdır. Yine o günlerde Allah'ın kendi hakkında ne hüküm vereceğini bilmez. Kul, kendi canından kendi canı için, hayattayken ölümü için, genç iken ihtiyârlığı için, Dünyâsında âhıreti için azık hazırlasın. Şurası muhakkaktır ki Dünya sizin için yaratılmıştır. Siz de âhıret için yaratılmışsınızdır. Canım kudret elinde olan Allah'a yeminle söylerim ki ölümden sonra artık bir zorluk yoktur. Dünyâ hayâtından sonra da başka bir dünyâ hayâtı yoktur. Bil'akis ya Cennet hayâtı vardır veya Cehennem hayâtı. Ben bu sözü söylüyor, hem kendim için hem de sizin için Allah'tan mağfiret diliyorum.

Abdullah oğlu Sehl Tüsterî, servetini devamlı olarak Allah yolunda harcardı. Bir defasında anası ile kardeşleri, Abdulah İbni Mubârek'e gelerek ondan şikâyet ettiler. Dediler ki: Sehl, elde - avuçta bir şey bırakmıyor. Ne varsa Allah uğruna tasadduk ediyor. Biz, onun fakir düşüp perîşan olmasından korkuyoruz!...

Bunun üzerine Abdullah İbni Mubârek, Sehl'in bu davranışı hakkında onlara yardımcı olmak istedi. Kendisine bu husûsta bâzı tavsiyelerde bulunarak servetini tamâmen harcamamasını söyledi. Fakat Sehl Tüsterî, ona şu cevâbı verdi:

— Yâ Abdullah, bir adam düşün ki, şehrin sayfiye yerinde bir çiftlik almıştır. Ve, artık temelli olarak orada durmak istemektedir. Şimdi, böyle bir insan, artık eski evinde eşyâ bırakır mı?

Sehl Tüsterî bu misâl ile şu husûsu anlatmak istiyor:

— Nasıl ki şehrin sayfiyesinde bir çiftlik satın alıp temelli orada durmak isteyen kişi artık eski evinde bir eşyâ bırakmazsa, dünyâ ile alâkasını kesen kişi de elinde dünyâ ile alâkalı bir şey bırakmaz.

Aklı olan insan, ihtiyâç miktârı dünyâlığa râzı olur. İhtiyâcının hâricinde dünyâlık toplamakla meşgul olmaz. Bil'akis âhıret hayâtını kazanmakla iştigal eder. Zîrâ, âhıret hayâtı ebedî hayâttır, Cennet hayâtıdır. Dünyâ hayâtı ise fânîdir, gelip - geçicidir. Dünyâ hayâtı aynı zamanda gaddâr ve aldatıcıdır da.

Âdem aleyhisselâm ile Havvâ'nın, Cennetten atıldıkları zaman onun kokusunu kaybedip Dünyâ'nın kokusunu duyduklarında bu pis kokudan kırk gün baygın kaldıkları söylenir.

Resûl aleyhisselâm şöyle buyururlar:

— **Ebedî hayâta inandığı halde sadece fânî hayât için çabalayan insanın hâli ne şaşılacak şeydir!...**

Allah ondan râzı olsun, Abdullah oğlu Câbir anlatır:

— Bir defasında ben, Resûlüllah'ın toplantılarından bir toplantıda bulunuyordum. Bir ara ak çehreli, güzel tenli ve beyaz elbiseli bir adam geldi ve, «Esselâmü aleyke yâ Resûlellah.» dedi. Resûlüllah da, «Ve aleykesselâm ve rahmetüllah.» diyerek onun selâmını aldı. Sonra aralarında şu konuşmalar geçti:

Gelen adam: Yâ Resûlellah, Dünyâ nedir?

Resûlüllah: Tatlı bir rüyâdır. Ona gelenler ya mükâfat görürler veya cezâ.

Gelen adam: Yâ Resûlellah, âhıret nedir?

Resûlüllah: Ebedî hayâttır. Orada insanların bir kısmı Cennettedir, bir kısmı da Cehennemde.

Gelen adam: Yâ Resûlellah, Cennet nedir?

Resûlüllah: Dünyâ nîmetlerine iltifât etmeyenler için Dünyânın bedelidir.

Gelen adam: Yâ Resûlellah, Cehennem nedir?

Resûlüllah: Dünyâya tâlip olanlar için Dünyânın bedelidir.

Gelen adam: Bu ümmetin en hayırlısı kimdir?

Resûlüllah: Dünyâda Allahîa itâat eden, ömrünü O'na itâat yolunda geçirendir.

Gelen adam: Kişi bu Dünyâda nasıl olur?

Resûlüllah: Kaafileyi kaybeden kimse gibi olur, bakar durur.

Gelen adam: Dünyâda kalma müddeti ne kadardır?

Resûlüllah: Kısa bir müddet için kaafileden geri kalan kimsenin kalışı kadardır.

Gelen adam: Dünyâ ile âhıret arasındaki müddet ne kadardır?

Resûlüllah: Göz açıp - kapama miktarı kadardır.

Adam bu son soruyu da sorduktan ve Resûlüllahın verdiği cevâbı dinledikten sonra kalkıp gitti. Bir daha görünmedi. Bu sırada Resûl aleyhisselâm buyurdular ki:

— Bu Cebrâil'dir. Buraya gelişi ve bu soruları soruşu, sizi Dünyâda haramdan uzaklaştırmak ve âhıret hayâtını kazanmağa teşvik etmek içindir.

Allah'ın salât ve selâmı onun üzerine olsun, «Allah'ın dostu» unvanının sâhibi Hz. İbrahim'e soruldu:

— Allah hangi sebepten dolayı seni kendisine dost edindi?

İbrâhim Halîlullah cevap verdi: Üç şeyden ötürü.

1) Ben iki şey arasında muhayyer kılındığım, iki şeyden birini tercîh etme durumunda bırakıldığım zaman, mutlaka Allah için olanı diğerlerine tercîh ettim.

2) Rızk meselesinde Allah'ın tekeffül ettiği husûslarda hiç endîşe etmedim, herhangi bir kayıntıya düşmedim.

3) Soframda müsâfir bulundurmaksızın hiç yemek yemedim.

Bu husûsta diğer bâzı büyüklerin sözleri:

Bir hakîm: Kalbin hayâtı üç şeyle kaaimdir. Bunlar ilim, rızâ, kanâat, zühd'dür. İlim, kalbi hoşnut eder, râzı eder. Rızâ ile bu dereceye ulaşır. Rızâ derecesine erişince oradan kanâate ulaşır. Kanâat te kalbi zühde götürür. Zühd de Dünyâyı hakir görmekten ibârettir. Zühdün üç kademesi vardır. Birincisi, önce Dünyâyı tanımak sonra da onu terketmek, ona bağlanmamaktır. İkincisi, önce Mevlâ'ya hizmet etmek, sonra da hizmette edep kazanmaktır. Üçüncüsü ise, önce âhırete şevk duymak sonra da onu aramaktır.

Muâz oğlu Yahyâ Râzî: Hikmet, gökten kalblere yağar. Fakat kendisinde dört haslet bulunan kalbleri mesken tutmaz, onlarda eğleşmez. Bu dört haslet; dünyâya meyletmek ve ona bağlanmak, yarın korkusu, kardeşine hased etmek, şân - şöhret - şeref düşkünü olmak'tır.

Yine Yahyâ Râzî: Akıllı olan ve isâbetli hareket eden kişi, üç şeyi yapan kimsedir. Akıllı kimse, Dünyâ onu terketmeden önce o Dünyâ'yı terkeder. Yine akıllı kimse, kabre konmadan önce kabrini hazırlar, orayı mânen îmâr ve ihyâ eder. Nihâyet akıllı kimse, Rabbına kavuşmadan önce onu râzı eder.

Ebû Talib oğlu Ali (r.a.): Kim ki kendisinde dört hasleti toplamışsa, artık o, Cennete girmek ve Cehennemden kurtulmak için endîşe etmesin:

1) Şânı yüce olan Allah'ı tanımış ve O'na itâat etmişse,

2) Şeytanı tanımış ve ona muhâlefet etmişse,

3) Hakkı tanımış ve ona teslim olmuş, ona uymuşsa,

4) Bâtılı tanımış ve ondan sakınmışsa,

5) Dünyâyı tanımış ve ona bağlanmamışsa,

6) Âhıreti tanımış ve onu aramışsa, o, Cehennemden kurtulup Cennete girmek için endîşe etmesin.

Peygamberimiz sallâllahü aleyhi ve sellem Hz. Ali'ye hitâben şöyle buyurur:

— **Yâ Ali, dört şey vardır ki bedbahtlık alâmetidir: Gözün ağlamaması, kalbin kasvetlenmesi, Dünyâyı sevmek ve uzun emeller peşinde koşmak.**

Yine Resûl aleyhisselâm buyururlar:

— **Eğer Allahın indinde Dünyânın, bir sivri sineğin kanadı kadar değeri olsaydı kâfire ondan bir yudumluk su vermezdi.**

Allah ondan râzı olsun, Osman oğlu Abdurrahmân anlatır:

— Bir defasında Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bir gece yolculuğu yapmıştı. Sabahleyin namaz kılındı. Namaz kılınan yerin yakınında bir mezbelelik vardı. Resûl aleyhisselâm orada, yeni doğmuş ve oraya atılmış bir oğlak gördü. Derisini kurtlar sarmıştı. Can çekişmekteydi. Bunu gören Allah Resûlü devesini durdurdu. Peşinden gelenler de durdular. Resûl aleyhisselâm buyurdular ki:

— Şu çöplüğün sâhiplerinin, kurtlar arasında can çekişmekte olan şu oğlaktan daha kuvvetli olduğunu mu sanıyorsunuz? Onlarca bir değeri olmadığı için o oğlağı buraya atmışlar!..

Ashâb dedi: Evet yâ Resûlellah!

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— Muhammed'in canı kudret elinde olan Allah'a yeminle söylüyorum ki, Allah nazarında Dünyânın değeri,bu oğlağın, sâhibi nazarındaki değerinden daha azdır.

Yine Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Dünyâ müminin zindanıdır, kabir kalesidir, Cennet ise meskenidir. Dünyâ kâfirin Cennetidir, kabir zindanıdır. Cehennem de meskenidir.**

Gerçekten Dünyâ mümin için bir zındandır. Zîrâ her ne kadar mümin, Dünyâda da bolluk ve nîmet içindeyse de, o, Allah'ın Cennette kendisine ikrâm edeceği nîmetlere nazaran sanki dünyâda zındandadır. Çünkü mümine ölüm gelince, Cennet kendisine gösterilir. İşte, şânı yüce olan Allah'ın, kendisi için hazırlamış olduğu şeref ve mevkîleri gördüğü bu sırada, Dünyâda gerçekten zındanda bulunmuş olduğunu anlar. Kâfire gelince, onun da ölümü yaklaştığı zaman ona da Cehennem gösterilir. İşte o, Allah'ın, kendisi için hazırlamış olduğu azâbı gördüğü bu sırada, Dünyâda iken gerçekten Cennette bulunduğunu anlar. Aklı olan bir kimsenin zındanda sevinçli olamıyacağı ve râhat aramıyacağı da malûmdur. O halde mümine yaraşan, Dünyâya bakıp onun için îrâd edilmiş olan darb-ı meseller üzerinde düşünmektir. Zîrâ gerek şânı yüce olan Allah, gerek Resûl aleyhisselâm ve gerekse hakîmler bu husûsta bir çok misâller îrât

etmişler, Dünyâ hayâtının içyüzünü ortaya dökmüşlerdir. Eşyâ ve hâdiseler ise misâllerle vuzûh kesbederler. Şânı yüce olan Allah, Dünyâ hayâtının hakîki vechesini tanıtmak için îrât ettiği misâllerin birinde şöyle buyurur:

— Dünyâ hayâtının misâli, gökten yağdırdığımız bir su gibidir. Ki, onunla, gerek insanların gerekse hayvanların yiyeceği nebâtlar biterek ağ gibi birbirine örülüp karışmıştır. Tam yeryüzü, zînet ve ihtişâmını takınıp süslendiği, sâhipleri de onun mahsullerini toplamağa muktedir olduklarını sandıkları bir sırada, geceleyin veya gündüzün ona emrimiz gelivermiştir de sanki dün yerinde yokmuş gibi onu tâ kökünden koparılıp biçilmiş bir hâle getirmişizdir. İşte biz, iyi düşünebilecek bir topluluk için âyetleri böyle açıklarız (Yûnus sûresi, âyet: 24).

İnsanların şu fâni Dünyâdaki hayâtlarının, âyette belirtilen bitki misâlinden hakîkaten farkı yoktur. Nebâtâtın biteceği mevsimde gökten yağmur yağar. Yeryüzüne dökülen ve toprak altına geçen bu su ile her türlü bitki biter, büyür, olgunlaşır. İnsanlar da onları toplamak üzere hazırlanırlar. Derken, bir gün, don, kasırga, sel âfeti, gibi bir âfetle toplanılmasına hazırlanılan mahsûlât ortadan yok olur. İşte insanların bu Dünyâdaki hayâtları da böyledir. İnsanoğlu doğar, büyür, çeşitli devreler geçirir. Mâddeten kuvvetlendiği sırada henüz aklen kemâle eremez. Aklen kemâle ermeğe başladığı zaman ise mâddeten çökmeğe başlar. Bazen de ikisinden birinin veya her ikisinin kuvvetli olduğu bir sırada ânî bir ölüm onu alır, götürür. Tıpkı ânî bir âfetin, mahsûlâtı birden yok edivermesi gibi. Fakat her ne olursa olsun, şurası muhakkaktır ki insanoğlu fânîdir, bu Dünyâdaki hayâtı gelip - geçicidir. Âhıret hayâtı ise bâkidir (*).

(*) Kur'ân'da, Dünyâ hayâtını gâyet açık bir şekilde misallerle anlatan âyetler pek çoktur. Müellif merhum Ebülleys Semerkandî burada onlardan sadece bir tanesini kaydetmiştir. Konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur mülâhazasiyle, aynı mevzuya temâs eden diğer bâzı âyetleri muhterem okuyucularımıza meâlen sunuyoruz.

— Mütercim —

— Onlara Dünyâ hayâtının misâlini de irât et. O, gökten indirdiğimiz bir su gibidir ki, bununla yeryüzünün bitkileri biterek birbirine karışmış, nihâyet o bitkiler kuru birer çalı kırıntısı hâline gelerek rüzgârlar onu savuruvermiştir. Allah her şeyin üstünde bir kudret sâhibidir. O mallar, o oğullar hep dünyâ hayâtının süsüdür. Bâki kalacak iyi amel ve hareketler ise Rabbının indinde sevapça da hayırlıdır, amelce de (Kehf sûresi, âyet : 45-46).

— Şunu iyi bilin ki âhiret kazancına yer vermeyen dünyâ hayâtı ancak bir oyundur, bir eğlencedir, bir süstür, aranızda bir övünüştür, mallarda ve evlâtlarda bir çoğa-

Bir defasında Peygamberimiz aleyhisselâma Sûriye'den bir adam gelmişti. Allah Resûlü ona, oradaki insanların ahvâlini sordu. Adam da Sûriye ülkesinin bolluğundan ve zenginliğinden bahsetti. Sonra aralarında şu konuşma geçti :

Resûlüllah: O bolluk içinde ne yapıyorsunuz?

Gelen adam: Renk renk, çeşit çeşit yemekler yapıp yiyoruz.

---

lıştır. Bunun misâli, bitirdiği nebât ekicileri sevindiren bir yağmur gibidir. Fakat sonra o nebât kurur da sen onu sapsarı bir hâle getirilmiş görürsün. Daha sonra o, bir çörçöp olur. Ahirette acıklı azâb vardır, Allah'dan mağfiret ve rızâ vardır. Dünyâ hayâtından faydalanmak, bir aldanış faydasından başka bir şey değildir (Hadid sûresi, âyet : 20).

— Ey insanlar, sizin azgınlığınız ancak kendi aleyhinizedir. Dünyâ hayâtının, o fâni menfaatı gibi gelip geçicidir. Nihâyet dönüşünüz ancak bizedir. O vakit neler yapıyor olduğunuzu biz size haber vereceğiz. (Yunus sûresi, âyet : 23).

— Biz, yeryüzünde ne varsa ona bir zinet verdik ki, insanları, hangisi daha güzel amel yapacak diye imtihân edelim. Bununla berâber biz, onun üstünde olan herşeyi elbette kupkuru bir toprak yapanlardanız (Kehf sûresi ,âyet : 7-8).

— Kadınlara, oğullara, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşe, salma ve güzel atlara, hayvanlara, ekinlere olan muhterisce sevgi insanlar için bezenip süslenmiştir. Bunlar dünyâ hayâtının geçici birer faydasıdır. Allah'a gelince, nihâyet dönüp varılacak yerin bütün hususiyeti onun nezdindedir. (Âl-i İmrân sûresi, âyet : 14).

— Fakat kim Rabbının makamından korkarak, nefsini hevâ ve hevesten alıkoyduysa, işte muhakkak ki o cennet, onun varacağı yerin tâ kendisidir (Nâziât sûresi, âyet : 40, 41).

— Kalbi imân üzere mutmain olduğu halde ikrâha uğratılanlar müstesnâ olmak üzere, kim ki imanından sonra Allah'ı tanımaz, fakat küfre göğüs açarsa, işte Allah'ın gazabı o gibilerin başındadır. Onların hakkı en büyük bir azaptır. Bunun sebebi, onların, dünyâ hayâtını âhiret hayâtından daha fazla sevmeleridir. Zirâ Allah, imânsızlar zümresine hidâyet vermez. Onlar öyle kimselerdir ki, Allah; kalblerinin, kulaklarının, gözlerinin üstüne mühür basmıştır. İşte gâfil olanlar da onların tâ kendileridir. Hiç şüphesiz, onlar âhirette de hüsrâna uğrayanların tâ kendileridir (Nahl sûresi, âyet: 6-9).

— Artık kim haddi aşarak küfretmiş, dünyâ hayâtını tercih eylemişse, işte muhakkak ki o ebedî ateş onun varacağı yerin tâ kendisidir (Nâziât sûresi, âyet: 37, 38, 39).

— İmânsızlara ateşin karşısına getirilecekleri gün denir ki: Siz bütün zevklerinizi dünyâ hayâtı içinde bitirdiniz. Bunlarla safâ sürdünüz. İşte yeryüzünde haksız yere kibir taslamakta ve fısk-u fücûra sapmakta olmanıza karşılık bugün horluk azâbıyle cezâlandırılacaksınız (Ahkaaf sûresi, âyet : 20).

— Hatırlayın o günü ki, herkes dünyâda ne hayır işlediyse karşısında onu hazırlanmış bulacak. Ne de kötülük yaptıysa onunla da kendi arasında uzak bir mesafe bulunmasını arzu edecek. Allah size, asıl kendinden korkmanızı emreder. Allah kullarını pek çok esirgeyendir (Âl-i İmrân sûresi, âyet : 30).

—Dünyâ üzerindeki her şey fânidir. Ancak azâmet ve ikrâm sâhibi olan Rabbının zâtı baki kalacaktır (Errahmân sûresi, âyet: 26, 27).

— Cehennem ehli Cennet ehline, «Suyunuzdan veya Allah'ın size rızık olarak verdiğinden biraz da bize akıtın.» diye feryât ederler. Onlar da, «Doğrusu Allah bunları

Resûlüllah: Sonra bu yedikleriniz ne oluyor, nereye gidiyor?

Gelen adam: Bildiğin şeyler oluyor ve bildiğin yere gidiyor yâ Resûlellah. (Yani pislik olup helâya gidiyor.)

Resûlüllah: İşte bu, dünyâ hayâtının misâlidir.

Bu husûsta diğer bâzı büyüklerin sözleri:

Muâz oğlu Yahyâ Râzî: Dünyâ Allah'ın ekin tarlasıdır. İnsanlar ora-

---

imânsızlara haram etti!» derler. O imânsızlar ki onlar dinlerini bir eğlence ve bir oyun edinmişlerdi. Onları dünyâ hayâtı aldatmıştı. İşte nasıl ki onlar, şu günlerine kavuşacaklarını unuttular, bilerek âyetlerimizi inkâr ettiler idiyse biz de bugün onları öylece unutacağız (Ârâf sûresi, âyet : 50, 51).

— Onun için sen (ey Resûlüm!) bizim zikrimize sırt çeviren, dünyâ hayâtından başkasını arzu etmeyen kimselerden yüz çevir. Onların ilimden erebildikleri son had, işte budur. Şüphesiz ki Rabbım, yolundan şaşanları çok iyi bilen kendisidir. Hidâyet bulanları pek iyi bilen de yine O'dur. (Necm sûresi, âyet: 29, 30).

— Nihâyet onların her birine ölüm gelip çatınca tekrâr tekrâr şöyle diyecektir: Rabbım, beni dünyaya geri gönder. Ki, ben, yitirdiğim ömrüm mukabilinde iyi amel ve harekette bulunayım (Müminûn sûresi, âyet: 99, 100).

— İşte âhiret yurdu! Biz onu, yeryüzünde ne zorbalık, ne de fesâd arzusuna düşmeyeceklere veririz. Hüsnü âkıbet, Allah'ın azâbından sakınanlaradır (Kasas sûresi, âyet : 83).

— Sizin hakikaten kaçıp durduğunuz ölüm, işte o, size elbette gelip çatacaktır. Sonra hepiniz gizliyi de âşikârı da bilen Allah'a döndürüleceksiniz de, o, neler yapardınız size haber verecektir (Cuma sûresi, âyet : 8).

Dünyâ hayâtının hakiki veçhesini açıkça ortaya koyan âyetleri meâlen verdikten sonra bir husûsa da işâret edelim. Gerek Kur'ân'ın, gerek Resûlüllah'ın ve gerekse İslâm ulularının bu mevzûdaki uyarmaları bâzen yanlış değerlendirilmektedir. Böyle yanlış değerlendirme içinde bulunan insanları başlıca iki gurupta toplayabiliriz.

1 — Dinin esaslarını samimiyetle yaşamak istedikleri halde, cehâletleri yüzünden onları yanlış anlayanlar ve dolayısiyle yanlış tatbikatta bulunanlar. Bunların felsefesi bir lokma bir hırkadır.

2 — Kalbleri dine ısınamadığı için onun esaslarına hakkıyle nüfûz edemiyenler, bunun neticesi olarak ta o esasları yanlış ve basit görenler. Bunların içinde bulundukları durum gizli küfürden başka bir şey değildir.

Oysa gerçek şudur ki, gerek Kur'ân, gerek Peygamber ve gerekse İslâm uluları, dünyâ hayâtının kötü taraflarını zammetmektedirler. Bir hayât düşünelim ki, onda Allah ve Resûlü unutulmuş, güzel amellere yer verilmemiş, cemiyete ve millete faydalı olma yolunda hiç bir çalışma yapılmamış, hâsılı o güzelim ömür, fâni bir takım zevkler uğrunda heder edilmiş ve dünyâperestlik yapılmıştır. Böyle bir dünyâ hayâtı elbette methedilemez, bil'akis zemmedilir. Zirâ diğer tarafta, Allah'a ve Resûlü'ne itâat yolunda geçirilen bir dünyâ hayâtı da övülmektedir. Demek ki esas olarak kötülenen, mutlak dünyâ hayâtı değildir. Bil'akis Allah'ın ve Resûlünün emirleri tatbik edilmeyerek ve birtakım süflî emellerin esiri olarak geçirilen dünyâ hayâtıdır.

— Mütercim —

da O'nun ekinleri, ölüm orağı, ölüm meleği biçicisi, kabir ile kıyâmet harman yeri, Cennet ile Cehennem oturma evidir. İnsanların bir kısmı Cennette, diğer bir kısmı da Cehennemdedir.

Lokman hakîm oğluna söyler: Ey oğulcuğum, dünya derin bir denizdir. İnsanların çoğu orada boğulmuştur. Bu derin ve engin denizde gemin şânı yüce olan Allah'dan korkmak olsun.

Seleften biri: Allah'ın bir kısım zekî kulları vardır ki dünyâyı boşayıp musîbetlerden çekinmişlerdir. Zîrâ dünyâya bakınca onun, insana dâimî vatan olmadığını görmüşlerdir. Bu sebepten dünyâyı engin bir deniz kabul etmişler, sâlih amelleri de o engin denizde birer gemi yapmışlardır.

Kişinin bu dünyâda işleyeceği sâlih ameller onun sermâyesidir. Bu sâlih amelleri işlemeğe olan hırsı kârıdır. Ömrünün günleri dalgalarıdır. Tevekkül gölgesidir. Allah'ın kitâbı delîlidir. Nefsi hevâî arzularından alıkoymak ipleridir. Ölüm sâhilidir. Kıyâmet toplanılan mahaldir. Allah da bu mahallin sâhibidir.

Fudayl İbni Iyâz: Kıyâmet günü olunca, dünyâ, süs ve güzellikleri içinde salınarak getirilir. Gelince, **«Yâ Rabbi, beni kullarının en güzeline mesken yap!»** der. Fakat izzet ve celâl sâhibi Allah ona şu cevâbı verir:

— Senin onlara ev olmana râzı olmam. Sen bir şey değilsin. Toz olup kaybol git!

Bunun üzerine dünya kaybolup gider.

İbni Abbâs (r.a.): Kıyâmet günü olunca dünyâ; kır saçlı, gök gözlü sırıtık dişli ve şûh yaratılışlı bir kocakarı sûretinde getirilir. Onu gören herkes tiksinti duyar. Bütün insanlara gösterilerek onu tanıyıp tanımadıkları sorulur. İnsanlar hep bir ağızdan, **«Onu tanımış olmaktan Allah'a sığınırız!»** derler. **Bunun üzerine kendilerine denir ki:**

— İşte bu, kendisiyle böbürlenip durduğunuz ve üzerinde savaşlar yaptığınız Dünyâ'dır!...

Bu husûsta başka bir haber de şöyledir: Kıyâmet günü olunca dünyâ hayâtı getirilir, Cehennem'e atılması emredilir. Ve, atılır. Fakat oraya girince şöyle seslenir:

— Yâ Rabbi, nerede benim tebeam? Nerede benim arkadaşlarım?

Bunun üzerine, dünyâda ömürlerini süflî zevkler ve hevây-ı nefsin arzuları peşinde geçirip Allah'a ve Resûlüne itâat yolunda bulunmayanlar derdest toplanarak Cehennemde onun yanına atılırlar.

Dünyâ Cehennem'e atılmakla berâber, aslında o, azâb görecek değildir. Çünkü onun bir günahı yoktur. Günahı olmadığı halde Cehennem'e atılışının sebebi, dünyâperestlerin onu görmeleri ve ne derece hakîr olduğunu anlamaları içindir. Nitekim aynı maksatla bir kısım insanların

taptıkları putlar da Cehennem'e atılacaklardır. Şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmı bu husûsu belirtmektedir:

— Siz de, Allah'ı bırakıp taptıklarınız da hiç şüphesiz ki cehennem odunusunuz. Siz oraya gireceksiniz (Enbiyâ sûresi, âyet: 98).

Bu, putların cezâsı olduğu için değildir. Bil'akis putperestlerin daha fazla azâb çekmeleri ve daha çok nedâmet duymaları içindir. Dünyâ'nın cehenneme atılışının sebebi, dünyâperestlerin daha çok azâb çekmeleri ve daha çok pişmanlık duymaları içindir. Buna göre, bir mümin için en doğru hareket; dünyâya bağlanmaksızın, ihtiyâç miktârı onun için de çalışmakla berâber âhıret hazırlığını da ihmâl etmemek, orası için de güzel a. meller işlemektir.

İsâ aleyhisselâm şöyle der: Ey insanlar, şaşılacak hâliniz var. Dünyâda hiç çalışmadan da rızkınız verildiği halde dünyâlık için yine de çalışırsınız. Âhıret için çalışmayınca orada rızkınız verilmediği halde orası için yine de çalışmazsınız.

Resûl aleyhisselâm buyururlar:

— **Kim ki kâlbine dünyâ sevgisini koyarsa bundan onun kalbine üç şey yapışır. Bunlardan biri, meşakkati eksik olmayan bir meşgaledir. İkincisi, bitip - tükenmeyen ve aslâ hedefine erişemiyen bir emeldir. Üçüncüsü de sıkıntısı hissedilmeyen bir hırstır. Dünyâ hem tâlibdir, hem matlûbdur. Âhıret te hem tâlibdir, hem matlûbdur. Kim ki âhırete tâlip olursa, ondan rızkını alıncaya kadar dünya da ona tâlip olur... Kim de dünyâya tâlip olursa, ölüm gelip âniden onu götürünceye kadar âhıret te ona tâlib olur.**

Ebû Hâzim şöyle der:

— Dünyâyı iki şey olarak gördüm. Bunlardan biri bana âittir, benden ayrılmaz. Diğeri de benden başkasına âittir, ben onu elde edemem. Bana âit olan, benden başkasına yasak edilmiştir. Tıpkı benden başkasına âit olanın bana yasak edilmesi gibi. Ömrümü bu ikisinin hangisinde geçiriyorum bilmem. Dünyâdan bana verileni de iki şey olarak gördüm. Bunlardan birinin eceli benim ecelimden önce gelir, ben ona galebe çalarım. Diğerininki ise benim ecelimden sonra gelir. Ben ölür, onu benden başkasına bırakır giderim. Bunların hangisinde Rabbıma âsî olurum bilmem.

Süfyân Sevrî anlatır:

— Selmân Farsî'nin hasta olduğu bir sırada Ebû Vakkas oğlu Sa'd onu ziyârete gitmişti. Sa'd varınca Selmân Farsî ağlamağa başladı. Bunun üzerine Sa'd, «Ey Selmân, neye ağlıyorsun? Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem senden memnûn olarak vefât etti.» dedi. Selmân, Allah

Resûlünün isminden bahsedilince daha da çok ağlamağa başladı ve şunları söyledi:

— Ey Sa'd, ben, ölüm korkusundan yahut dünyâya olan hırsımdan ağlamıyorum. Şuna ağlıyorum ki, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bize bir vasıyyette bulunmuş ve **«Dünyâdaki varlığınız bir yolcunun alacağı azık kadar olsun»** demişti. Halbuki benim etrafım bir sürü eşya ile dolu...

Ebû Vakkas oğlu Sa'd'ın anlattığına göre, o sırada Selmân'ın evinde sadece bir leğen, bir ibrik, büyükçe bir yemek tenceresi ve ufak - tefek ve değersiz bir kısım eşyâ bulunmaktaydı. Selmân Farsî sözünü bitirince, Sa'd ona, **«Yâ Selmân, bize nasîhat et te, senden sonra onlara sıkıca yapışalım,»** dedi. Selmân da söze başladı ve şunları söyledi:

— Ey Sa'd bir şey yapmak istediğin zaman şânı yüce olan Allah'ı unutma. Bir hüküm verdiğinde Allah'ı hatırla. Yemin ettiğin zaman doğruluğunun yanında Allah'ı hatırla.

Peygamberimize soruldu:

— **Yâ Resûlellah, insanların en zâhidi kimdir?**
Buyurdular ki:

— **İnsanların en zâhidi o kimsedir ki, kabirleri ve yokolmayı unutmaz, Dünyânın fuzûlî - lüzumsuz zînetini terkeder. Bâkî olanı fâni olana tercih eyler. Ömrüne değer vermez. Kendisini ölülerden sayar.**

Bir hakîm der ki: Dört şey vardır ki biz onları aradık, fakat yollarını şaşırdık, yanlış yerde aradık.

1) Zenginliği malda aradık. Halbuki o, malda - mülkte değil, kanâatte imiş,

2) Râhatı bol servette aradık. Oysaki o, az varlıktaymış,

3) Şerefliliği halk nazarında aradık. Halbuki o, ahlâk güzelliğinde ve takvâdaymış.

4) Nîmeti yeyip - içip - giyinmekte aradık. Halbuki o, kusurlardan, ayıplardan ve günahlardan âzâde olmakta imiş.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kimin ki sabahleyin kalkınca en büyük düşüncesi dünyâ ve dünyâlık olursa, Allah onun kalbine üç haslet verir:**

1 — Hiç atamıyacağı bir korku - endîşe,

2 — Hiç kurtulamıyacağı bir meşgale,

3 — Bitmez - tükenmez bir ihtiyâçlar silsilesi.

İbni Mes'ûd (r.a.): İnsanlardan hiç bir kimse yoktur ki, bu dünyada kendisi bir yolcu, malı da bir emânet olmasın. Yolcu yoluna gerek olduğundan o mutlaka gidecektir. Emânet te mutlaka esas sâhibine verilecektir.

Fudayl İbni Iyâz (r.a.): Ne kadar şer varsa hepsi de bir odaya konmuştur. Bu odanın anahtarı **«dünya sevgisi»** dir. Ne kadar hayır varsa onlar da hepsi bir odaya konmuştur. Bu odanın anahtarı da **«Zühd»** dür.

Enes İbni Mâlik (r.a.) rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Şânı yüce olan Allah buyurur ki: Mümin kulum, kendisine dünyevî bir nîmet verdiğim zaman sevinir. Halbuki bu, onun benden daha uzak olması hâlidir. Bir merâmına nâil olamadığı zaman da üzülür. Halbuki bu hâl, onun bana en yakın olduğu haldir. Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem daha sonra şu âyeti okudular:**

— **Onlar, kendilerine verdiğimiz mal ve evlâdlar ile, bizim, onların hayrına acele ettiğimizi mi sanıyorlar. Hayır, onlar işin farkına varmıyorlar, mal - mülk ve evlâdların kendileri için birer imtihân olduğunu bilmiyorlar** (Müminûn sûresi, âyet: 55, 56).

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik anlatır:

— Bir defasında Resûl aleyhisselâm, Ebû Zer'in elinden tutmuş olduğu halde yoldan geçmekteydi. Bir ara ona şöyle dedi:

— Yâ Ebû Zer, muhakkak ki senin önünde, ancak yükü hafif (günahı az) olanların çıkabileceği sarp bir yokuş var.

Ebû Zer sordu:

— Yâ Resûlellah, ben yükü hafif olanlardan mıyım, yoksa ağır olanlardan mı?

Resûl aleyhisselâm, onun bu sorusuna bir soru ile mukabele etti:

— Evinde bugünlük nefekan var mı?

Ebû Zer sedi:

— Evet!

Allah Resûlü yine sordu:

— Yarınlık nefekan?

Ebû Zer dedi:

— Evet!

Allah Resûlü yine sordu:

— Öbürgünlük nefekan?

Ebû Zer dedi:

— Hayır!..

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— Eğer evinde üç günlük nefekan bulunsaydı, üç gün sonraki nefekanın temini gaîlesiyle meşgul olmuş olsaydın, sen yükü ağır olanlardan idin!...

o

BELÂLARA — SIKINTILARA SABIR

Allah ondan râzı olsun, İbni Abbâs rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bana dediler ki:

— **Ey oğul, Allah'ın onlarla seni faydalandıracağı bir takım esasları sana öğreteyim mi?**

Ben dedim: Evet yâ Resûlellah!..

Bunun üzerine buyurdular ki:

— **Allah'ın emirlerini, ahkâmını koru. Onlara riâyet et. Ki, Allah da seni korusun. Allah'ın emirlerini yerine getir. Ki, O'nu yanında bulasın. Bolluk - genişlik demlerinde Allah'ı unutma. Ki, o da sıkıntı anlarında seni unutmasın. Bir şey istediğin zaman Allah'dan iste. Yardım beklediğin zaman Allah'dan bekle. Zirâ, kalem-i ilâhî, olacak şeyleri yazmış, mürekkebi de kurumuştur. Eğer bütün mahlûkat bir araya gelse de, Allah'ın senin için takdir etmediği bir menfaatı sana sağlamağa çalışsa buna muktedir olamaz. Yine bütün yaratıklar birleşerek, Allah'ın senin hakkında yazmadığı bir zararı sana vermeğe çalışsalar imkânı yok bunu yapamazlar. Şükür ile ve sarsılmaz îmânla Allah için amel et. Şunu iyi bil ki, hoşuna gitmeyen bir şeye sabretmekte çok hayır vardır. Allah'ın yardımına mazhar olmak ve zafere erişmek sabır iledir. Ferahlıklara, sıkıntılara tahammül neticesinde ulaşılır. Her bir güçlüğün sonunda mutlaka bir kolaylık vardır.**

Allah onun yüzünü şereflendirsin, Hz. Ali bir hitâbesinde şöyle der:

— Ey insanlar, benden beş şeyi dinleyiniz. tutunuz: Sizden biri, günahtan başka hiç bir şeyden korkmasın. Rabbının rızâsından başka hiç bir şey beklemesin. Bilmediğini öğrenmekten utanmasın. Kendisine bir şey sorulduğu zaman, eğer onu bilmiyorsa, «**Bilmiyorum.**» demekten ar etmesin. Şunu iyi biliniz ki sıkıntılara katlanıp sabretmek, bedene nazaran

baş mesâbesindedir. Baş, bedenden ayrılınca beden hayâtiyetini kaybeder. Aynı şekilde, sabır da işlerden ayrıldı mı işler de târumar olur...

Allah ondan râzı olsun, daha sonra devamla dedi ki:

— Gerçek fakîh kimdir size söyleyeyim mi?

Kendisini dinleyenler cevap verdiler:

— Evet, ey müminlerin emîri!

Dedi: Gerçek fakîh, insanları Allah'ın rahmetinden yeise düşürtmeyendir. Gerçek fakîh insanlara Alah'ın rahmetinden ümit kestirmeyendir. Gerçek fakîh, insanlara Allah'ın azâbından eminlik vermeyendir. Gerçek fakîh, insanlara, Allah'ın emirlerine karşı gelmeyi hoş göstermeyendir. Gerçek fakîh, haklarında Allah hükmünü vermiş olmadıkça, muvahhid - ârifleri Cennetlik, Allah'a isyân edenleri de cehennemlik yapmayandır. Bu ümmetin en hayırlısı dahi Allah'ın azâbından emîn olmaz. Zîrâ, noksan sıfatlardan münezzeh ve şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **Onlar artık Allahın azâbından emîn mi oldular? Fakat hüsrânda olanlardan başkası Allah'ın azâbından emîn olmazlar** (Ârâf sûresi, âyet: 99).

Yine, bu ümmetin en şerlisi bile Allah'ın rahmetinden ümidsizliğe düşmez. Nitekim izzet ve celâl sâhibi Allah buyurur:

— **Şüphesiz ki îmânsızlardan başkası Allah'ın rahmetinden yeise düşmez.**

Yezîd Rakkaşî der ki:

— Kişi ölüp te kabre konduğu zaman, hayâttayken kılmış olduğu namazlar sağ tarafına dururlar, onu o taraftan korurlar. Vermiş olduğu zekât ve sadakalar sol tarafına dururlar, o taraftan korurlar. Yapmış olduğu diğer iyilikler de üzerine gölge vazifesi görür. Sıkıntılar karşısında göstermiş olduğu sabır ve tahammüller ise onun etrâfında dönerek diğerlerine şöyle der:

— Eğer ondan azabı defetmeğe gücünüz yetiyorsa ne âlâ! Yoksa, bu işi ben yaparım. Ondan her türlü azâbı defederim...

Bu sözler, sabrın amellerin en fazîletlisi olduğuna delâlet etmektedir. Şânı yüce olan Allah ise şöyle buyurur:

— ...**Yalnız sabredenlere ecirleri hesapsız ödenecektir** (Zümer sûresi, âyet: 10).

Birisi Allah Resûlüne dedi:

— Yâ Resûlellah, benim malım zayı oldu; bedenim de hastalandı...

Resûl aleyhisselâm ona cevâben buyurdular:

— Malı zayı olmayıp bedeni hastalanmayan bir kulda hayır yoktur. Zîrâ şânı yüce olan Allah bir kulu sevdi mi onu musîbete dûçar eder. Bir musîbete dûçâr etti mi de ona sabır ve tahammül gücü verir.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Tâlib oğlu Ali şöyle der:

— Kimi ki hükümdar haksız yere hapseder de hapiste ölürse o şehittir. Eğer haksız yere döver ve bundan ölürse o şehittir.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Kişinin Allah indinde öyle derecesi bulunur ki, ona ameliyle ulaşamaz. Fakat vücudu bir musîbete mâruz kalır. Bununla o dereceye ulaşır.

Anlatılır ki, şânı yüce olan Allah'ın ,«**Kim bir kötülük yaparsa onunla cezâlanır ve o, kendisine Allah'dan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı bulamaz** - Nisâ sûresi, âyet: 23 -» meâlindeki kelâmı nâzil olduğu zaman, Ebû Bekir, Peygamberimize şöyle dedi:

— Yâ Resûlellah, bu âyetten sonra nasıl ferahlanılır?

Resûl aleyhisselâm ona cevâben buyurdular ki:

— Allah seni mağfiret eylesin ey Ebû Bekir. Sen hiç hasta olmuyor musun? Senin başına hiç musîbet gelmiyor mu? Sen hiç ezâlara - cefâlara mâruz kalmıyor musun? Hiç kederlenmiyor musun? İşte bütün bunlar senin kusûrların, senin hatâların için birer keffâret olur, kusûrlarının bağışlanmasını sağlar.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Tâlib oğlu Ali anlatır:

«**...Kim bir kötülük yaparsa onunla cezâlanır...**» âyeti nâzil olunca Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ashâbının yanına geldi ve, «**Bugün bana bir âyet nâzil oldu. Benim ümmetim için o âyet, dünyâdan ve dünyâdakilerden daha hayırlıdır.**» dedi. Sonra da âyeti okudu:

— **Kim bir kötülük yaparsa onunla cezâlanır ve o, kendisine Allah'dan başka ne bir dost, ne de bir yardımcı bulamaz** (Nisâ sûresi, âyet: 23).

Daha sonra buyurdular ki:

— Kul bir günah işler de peşinden ona dünyada bir sıkıntı yâhut bir musîbet isâbet ederse Allah onu ikinci defa azâb etmekten berîdir.

Şunu iyice bilmelidir ki, kul, ancak sıkıntılara ve ezâlara sabır ve tahammül göstermekle hayırlı insanlar derecesine ulaşabilir. Şanı yüce olan Allah, peygamberine, sabır etmesini emretmiştir. Buyurur:

— **O halde (ey habîbim), tıpkı azim sâhibi peygamberlerin sıkıntılara sabretmesi gibi sen de sabret. Hakkı kabul etmeyenlerin azâbı için acele etme. Onlar, tehdit edilmekte oldukları azâbı görecekleri gün, sanki kendileri dünyâda gündüzün bir sâatinden başka durmamış gibi olacaklardır. Bu, kâfi bir tebliğdir** (Ahkaaf sûresi, âyet: 5).

Allah ondan râzı olsun, Erret oğlu Habbâb anlatır:

— Bir defasında biz, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme gitmiştik. O, Kâbe'nin gölgesinde kaftanına dayanmış durmaktaydı. Kendisine şikâyetvârî, «Yâ Resûlellah, bizim için Allah'a duâ etmiyor, yardım talebinde bulunmuyor musunuz?» dedik. Bizim bu sözümüz üzerine oturdu. Yüzü kızarmıştı. Sonra buyurdular ki:

— Sizden önceki kavimlerde, bâzen bir adam getirilir, bir çukur kazılarak oraya konur, sonra da destere başına konarak iki şak edilirdi. Fakat bu azâp bile onu dîninden döndüremezdi.

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kıyâmet günü olunca, dünyâda iken en çok safâ sürmüş ve en debdebeli hayât yaşamış insan, Cehennem'e bir kere daldırılıp, simsiyah yanmış olarak çıkarılır ve kendisine, «Şimdiye kadar hiç nîmet yüzü gördün, safâ sürdün mü?» diye sorulur. O, bu soruya şu cevâbı verir:**

— **Hayır. Yaratıldığım günden beri bu azâptan hiç kurtulmuş değilim.**

Sonra, dünyânın en çok çile çekmiş insanı getirilerek Cennete sokulup çıkarılır. Çıktığında yüzü Ay'ın ondördü gibidir. Kendisine, «Şimdiye kadar hiç çile çektin, belâlara mâruz kaldın mı?» diye sorulur. O, bu soruya şu cevâbı verir:

— **Hayır. Yaratıldığım günden beri hep bu nimetin içindeyim.**

Allah ondan râzı olsun, İbni Abbâs rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Cennet'e ilk dâvet olunanlar, gerek bolluk zamanlarında ve gerekse darlık zamanlarında Allah'a hamdedenlerdir.**

Kula vâcip olan; mâruz kaldığı sıkıntılara sabır ve tahammül etmek, Allah'ın, kendisinden uzaklaştırdığı belâların dûçâr olduğu belâlardan daha fazla olduğunu bilmek ve bunun için şânı yüce olan Allah'a hamdetmektir. Yine müslümana yaraşan, peygamberine uymak ve onun, putperestlerin ezâlarına sabredip tahammül gösterişini kendisine örnek almaktır.

Allah ondan râzı olsun, İbni Mes'ud anlatır:

— Bir defasında Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, Kâbe'nin yanında namaz kılmaktaydı. Ebû Cehil ve avanesi de onun yakınında oturuyorlardı. Bir gün önce develer kesilmiş, bağırsak ve sâir iç âletleri o yakınlara atılmıştı. Allah'ın lâneti onun üzerine olsun, bir ara Ebû Cehil, yanındaki hempâlarına şöyle dedi:

— Hanginiz kalkar da, Muhammed secdeye varınca şu kesilmiş develerin bağırsaklarını onun sırtına bırakır?

Onun bu sözü üzerine aralarından en bedbaht olan birisi kalktı. Kesilmiş develerin iç uzuvlarını eline aldı. Resûl aleyhisselâm secdeye varınca onları onun iki omuzu arasına bıraktı. Bu sırada hepsi birden bir kahkaha attılar. Ben de ayakta durmuş, onlara bakmaktaydım. Onlar Allah Resûlü'ne bu şenî fiili yapınca kendi kendime, **«Eğer gücüm olsaydı Resûl aleyhisselâmın sırtından o pis şeyleri alır atardım»** dedim. Sırtına böyle şeyler konmuş olmakla beraber Allah Resûlü tam bir huzûr-u kalble secdesine devam ediyor, başını kaldırmıyordu. Nihâyet bir şahıs gitti. Hâdiseyi Hz. Fâtıma'ya (r.a.) haber verdi. Biraz sonra Hz. Fâtıma geldi. Biraz kızgıncaydı. Hemen Resûlüllah'ın sırtına konmuş olan pis şeyleri alıp gitti. Sonra da Ebû Cehil ve tâifesine dönüp çıkıştı. Resûl aleyhisselâm namazını bitirince sesli olarak onlara bedduâ etti. Üç defa, **«Allah'ım, Kureyş'i sana havâle ediyorum!»** dedi. Resûlüllah'ın sesini ve bedduâsını duyan Ebû Cehil ve adamlarının gülüşmeleri kesildi. Onun beddûasından korktular. Bu sırada Allah Resûlü, beddûasına devam ederek dedi ki:

— Allah'ım, hâssaten Ebû Cehîl'i, Ukbe'yi, Atabe'yi, Şeybe'yi, Velîd İbni Muğire'yi ve Ümeyye İbni Halefi sana havale ederim!..

Muhammedi hakpeygamber olarak gönderen Allah'a yeminle söylerim ki, ben, onun ismen saydığı bu kişilerin hepsinin de Bedir savaşında öldüklerini gördüm.

Allah ondan râzı olsun, İbni Abbâs anlatır:

— Vaktiyle peygamberlerden biri Allah'a nidâ ederek dedi ki: Yâ Rabbi, mümin kulların sana itâat ederler. Günahlardan, senin hükümlerini çiğnemekten sakınırlar. Böyle olmakla berâber dünyevî nîmetlerden mahrum olurlar, belâlara ve musîbetlere mâruz kalırlar. Buna karşılık îmânsızlar sana itâat etmezler. Günah işlerler. Senin hükümlerini çiğnerler. Böyle olduğu halde onlar her türlü dünyevî nîmetlere nâil olurlar. Belâlardan, musîbetlerden, felâketlerden âzâde kalırlar. Bunun sebeb-i hikmeti ne ola?..

Şânı yüce olan Allah vahiy ile kendisine bildirdi ki: Kullar benim kullarımdır. Belâlar, felâketler, musîbetler ve nîmetler de benimdir. Her-

biri beni hamd ile tesbîh - tenzîh eder. Müminin bir günahı bulunur. Bazen ben onu bir kısım dünyevî nîmetlerden mahrum eder, musîbetlere dûçar eylerim. Bu hal, onun günahlarına keffâret olur, günahları mağfirete uğrar. Böylece, günahsız olarak bana gelir. Ben de kendisini iyi amelleri ile mükâfatlandırırım. İmânsızların da bir kısım günahları olur. Onlara da dünyevî nîmetleri bol bol verir, musîbetlerden âzâde kılarım. Böylece bana gelirler. Ben de onları günahları sebebiyle şiddetle cezâlandırırım.

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Allah bir kula hayır murat ettiği yâhut onu kendisine dost edinmeyi murat eylediği zaman ona belâlar yağdırır. Üzerine yağan bu belâlar neticesinde kul Rabbına duâ edince, melekler, «Yâ Rabbi, bizce yabancı olmayan bir ses işitiyoruz!» derler. İkinci defa duâ edip te, «Yâ Rabbi!» dediği anda ise, şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:**

— **Buyur, ey kulum! İstediğin her şeyi sana verdim. Senin için hayırlı olmayan her şeyi senden uzaklaştırdım. Senin için en şerefli olan şeyleri indimde hazır ettim!..**

Kıyâmet günü olunca, dünyâda iken iyi ameller işlemiş fakat hiç felâketlere mâruz kalmamış olanlar getirilir. Namaz, oruç, sadaka, zekât, hacc, ...gibi ameller mîzâna vurulur. Böylece mükâfatları ödenir. Yine, iyi ameller işlemiş olmakla berâber aynı zamanda felâketlere de mâruz kalmış olanlar da getirilir. Fakat bunların amelleri için mîzânlar kurulmaz, amelleri tartılmaz, defterleri açılmaz. Bil'akis, dünyada üzerlerine musîbetlerin dökülmesi gibi kendilerine ecirler - mükâfatlar dökülür. Bu sırada, dünyâda iken ehli râhattan olan ve onların böyle büyük mükâfatlara nâil olduklarını gören diğer zümre, «Keşke dünyâda iken biz de musîbetlere dûçar olsaydık ta bugün büyük mükâfatlar alsaydık!» derler. Şânı yüce olan Allah'ın şu kelâmı bu husûsu açıklamaktadır:

— ...**Ancak sabredenlere ecirleri hesapsız ödenecektir** (Zümer sûresi, âyet: 10).

Anlatılır ki, eski zamanlarda bir gün bir mümin ile bir kâfir berâberce balık tutmağa giderler. Putperest kâfir, ağını atarken, tapmakta olduğu putların isimlerini anar. Mümin de Allah'ın ismini anar. Böyle olduğu halde, kâfirin ağını her atışında ona bir sürü balık takılır. Müminin ağına ise hiç balık takılmaz. Nihâyet akşama doğru müminin ağına da bir balık takılır. Fakat çok iri olduğu için çıkaramaz, balık geri denize düşer. Böylece, akşam olunca mümin eli boş döner. Kâfir ise bir sürü

balık tutmuştur. Müminin müvekkel meleği bu duruma kendi kendine eseflenir. Fakat biraz sonra Allah kendisine hem müminin, hem de kâfirin mevkîlerini gösterir. Müvekkel melek, müminin Allah katındaki mevkiini görünce şöyle der:

— Müminin, Rabbı nezdinde böylesine yüce makamı olunca, mâruz kalacağı diğer musîbetler ona zarar vermez.

Kâfirin Allah nezdindeki mevkîini görünce ise şöyle der:

— Kâfirin, cehennemde böylesine kötü bir yeri olduktan sonra, dünyâda nâil olacağı nîmetler orada onu kurtaramaz.

Denir ki, şânı yüce olan Allah, kıyâmet günü dört insanı dört sınıf insana huccet olarak gösterir:

1 — Zenginlere karşı, Dâvûd oğlu Süleyman aleyhisselâmı huccet olarak gösterir. Zenginler, «**Yâ Rabbi, malımız - mülkümüz - servetimiz bizi meşgul etti. Onun için sana kulluk edemedik!**» dediler mi, Allah onlara Süleyman aleyhisselâmı gösterir ve şöyle der:

— Sen, Süleyman'dan daha zengin değildin. Onun zenginliği onu, bana ibâdetten alıkoymadı da seni mi alıkoydu?

2 — Esîr ve kölelere karşı Yûsuf aleyhisselâmı huccet olarak gösterir. Esir ve köleler, «**Yâ Rabbi, biz esîr idik, köleydik. Onun için sana kulluk edemedik.**» dediler mi, Allah onlara Yusuf aleyhisselâmı gösterir ve şöyle der:

— Bir zamanlar o da bir esîr ve bir köleydi. Onun esirliği ve köleliği kendisinin bana ibâdet yapmasına mâni olmadı da sizinki mi mâni oldu?

3 — Fakîrlere karşı İsâ aleyhisselâmı huccet gösterir. Fakirler, «**Yâ Rabbi, ihtiyâç içinde oluşumuz bizi sana kulluk etmekten alıkoydu.**» dedikleri zaman Allah onlara şöyle der:

— Siz mi daha fakir idiniz, yoksa İsâ mı? Onun fakirliği kendisinin bana kulluk etmesine mânî olmadı da sizinki mi mâni oldu?

4 — Hastalara karşı da Eyyüp aleyhisselâmı huccet gösterir. Hastalar, «**Yâ Rabbi, hastalığımız sana kulluk etmemize mâni oldu.**» dediler mi, Allah onlara şu cevâbı verir:

— Sizin hastalığınız mı daha ağırdı, yoksa Eyyüb'ünkü mü? Bunca ağır olmasına rağmen onun hastalığı kendisinin bana kulluk etmesine mâni olmadı da sizinki mi mâni oldu?

Böylece, kıyâmet günü Allah indinde hiç bir kimsenin kendisini mâzur göstermesine meydan kalmaz.

Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun, eskiden sâlihler bir hastalığa, bir sıkıntıya mâruz kaldılar mı bundan ferahlık ve sevinç duyarlardı. Zîrâ onların nazarında bu, geçmiş günahlarına bir keffâret olarak kabul edilirdi.

Allah ondan râzı olsun, Ebûdderdâ şöyle der:

— İnsanlar fakirlikten hoşlanmazlar, fakat ben onu severim. Onlar ölümden hoşlanmazlar, fakat ben onu severim. Onlar hastalanmaktan hoşlanmazlar, fakat ben, günahlarıma keffaret olduğu için onu severim. Rabbıma karşı alçakgönüllü olmak için fakirliği severim. Rabbıma kavuşmağa olan iştiyâkımdan dolayı ölümü severim.

Allah ondan râzı olsun, İbni Mes'ûd rivâyet eder:

— Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Üç şey vardır ki, kim onlara nâil olursa dünyevî - uhrevî en hayırlı şeye ermiş olur. Bunlar; Allah'ın hükmüne râzı olmak, belâlara sabretmek ve bolluk - genişlik anlarında Allah'ı unutmamaktır.**

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre anlatır:

— Bir defasında Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme bir adam geldi. Onun geldiği sırada Resûl aleyhisselâm sırt üstü yatmaktaydı. Adam, **«Neyiniz var yâ Resûlülellah?»** diye sordu. Resûl aleyhisselâm, **«Acım, açlıktan halsizlik içindeyim!»** dedi. Allah Resûlü böyle deyince adam ağladı. Sonra hemen kalktı, gitti. Birinden bir kaç tas istedi. Kendisine verilen bu tasların kimisine su koydu, kimisine hurma. Doğruca geri Resûlüllah'ın yanına geldi. Allah Resûlünden, hurmaları yeyip suyu içmesini ricâ etti. Bu sırada Resûl aleyhisselâm ona, **«Sen bunu mutlaka beni sevdiğin için yapıyorsun. Eğer beni çok sevmemiş olsaydın böyle bir harekette bulunmazdın.»** dedi. Adam da, **«Allah'a yeminle söylerim, seni çok seviyorum yâ Resûlellah,»** diye cevap verdi. Bunun üzerine Resûl aleyhisselâm ona buyurdular ki:

— Eğer bu sözünde sâdık isen, dûçar olabileceğin belâlar için bir örtü hazırla. Allah'a yeminle söylerim ki, beni sevenlere gelecek belâlar, dağın tepesinden dibine doğru akmakta olan suların sâhip olduğu hızdan daha büyük bir sür'ate sâhiptir.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Allah'ın, bir adama onun her istediğini verdiğini, buna rağmen o kişinin yine de günah işleyicilikte devam ettiğini görürseniz, iyi biliniz ki bu, mutlaka bir istidrâçtır, o insanı derece derece azâba yaklaştırmaktır.** Allah Resûlü daha sonra, izzet ve celâl sâhibi Allah'ın şu kelâmını okudu:

— **Onun için bunlar, kendilerine hatırlatılanları ve verilen öğütleri unutunca, üzerlerinde herşeyin** (Her türlü zevk ve nîmetin) **kapılarını açtık. Nihâyet kendilerine verilen o şeyler yüzünden iyice şımarıp neş'elendikleri bir sırada onları ansızın tutup yakalayı-**

verdik. İşte o anda onlar, bütün ümitlerinden oldular (En'âm sûresi, âyet: 44).

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre anlatır:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Yâ Resûlellah, insanların en çok musîbete dûçâr olanları kimlerdir?

Buyurdular:

— Başta peygamberler, sonra sâlihler, sonra da sırasıyle Allah'ın diğer sevgili kullarıdır.

Denir ki, üç şey vardır ki iyilik hazînelerindendir. Bunlardan biri, verdiği sadakayı gizli tutmaktır. İkincisi, dûçâr olduğu acıları gizli tutup Allah'a şikâyetçi olmamaktır. Üçüncüsü, mâruz kaldığı musîbetlerden dolayı Allah'a karşı âh-vâh etmemektir.

Veheb İbni Münebbih anlatır:

— Havârîlerden birisinin kitâbından şöyle bir parça yazdım. Diyor ki: Sana belâ ve musîbet yollarından bir yol açılırsa gözün aydın. Önüne peygamberlerin, sâlihlerin, ...yolu açılmış demektir. Bolluk-genişlik yolu açılırsa derdine yan. Onların yolundan ayrılmışsın demektir.

Şânı yüce olan Allah'ın, buna benzer bir parçayı bir vahyinde Mûsâ aleyhisselâma bildirdiği de söylenir.

Bir defasında Fethi Mûsilî darlığa düşmüştü. Bu sırada şöyle dedi:

— İlâhî! N'olurdu, bununla bana hangi ameli yüklediğini bilseydim de o ameli daha çok yapsaydım.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Kimin ki malı - mülkü az, evlâd-ı iyâli çok, namazı güzel olur ve müslüman kardeşleri hakkında gıybet etmezse kıyâmet günü o, şöylece (bu sırada iki parmağını bir araya getirmiş bulunmaktaydı) benimle berâber gelir.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre anlatır:

— Kâinatın mutlak sâhibi Allah'a yeminle söylerim ki, ben, açlıktan ve sıkıntıdan toprağa uzanır, yatardım. Yine açlıktan karnıma taş bağlardım. Bir gün yine böyle açlıktan, sahâbenin ve Resûlüllah'ın geçeceği yere oturmuştum. Derken Ebû Bekir geçti. Ona, şânı yüce olan Allah'ın kitâbından bir âyet sordum. Bunu, sırf açlığımı anlasın da beni evine götürsün diye sormuştum. Fakat o geçti, gitti. Bunu yapmadı. Biraz sonra Ömer geçti. Ona da bir âyet sordum. Bunu da aynı maksatla yapmıştım. Fakat o da geçip gitti. Daha sonra Allah Resûlünün gelmekte olduğunu gördüm. Beni görünce gülümsedi ve maksadımı anladı. Sonra, **«Yâ Ebû**

Hüreyre!» dedi. Ben, «**Buyur yâ Resûlellah!**» diye cevap verdim. Sonra, «**Benimle gel!**» dedi ve yürüdü. Ben de peşinden yürüdüm. Eve varınca içeri girmek için izin istedim. Verdi. İçeri girdim. Orada bir çanak sütle karşılaştık. Allah Resûlü, südün nereden geldiğini sordu. «**Birisi sana getirdi,**» dediler. Bu sırada Resûlüllah bana, «**Yâ Ebû Hüreyre,**» diye hitâb etti. Ben de, «**Buyur yâ Resûlellah!**» dedim. Dedi ki:

— Ehl-i Sofa'ya git ve onları buraya çağır!

Allah Resûlünün bu sözü benim hoşuma gitmedi. Kendi kendime, «**Bu sütün Sofa ehli ile ne alâkası var? Ondan bir miktar içmeğe ben daha lâyıkım,**» dedim. Fakat Allah'a ve Resûlüne itâatten geri durmak mümkün değildi. Bu sebeple hemen kalktım. Doğruca Ehl-i Sofa'nın bulunduğu mahalle giderek onları Allah Resûlünün evine dâvet ettim. Onlar da hemen geldiler. İçeri girmek için Resûlüllah'tan müsâade istediler. Girmeleri söylendi. Onlar da girdiler ve hep birden oturdular. Bu sırada Resûl aleyhisselâm bana dedi ki:

— Yâ Ebû Hüreyre, çanağı al, onlara ikrâm et.

Allah Resûlünün bu buyruğu üzerine ben süt çanağını aldım. Teker teker hepsine verdim. Herbiri doyasıya içti mi çanağı geri bana veriyor, ben de bir diğerine sunuyordum. Böylece hepsi de doyasıya içtikten sonra çanağı aldım. Allah Resûlüne verdim. Onunla benden başka aç olan kalmamıştı. Resûl aleyhisselâm süt çanağını elimden aldı. Önüne koydu ve, «**Yâ Ebû Hüreyre!**» diye bana seslendi. Ben de, «**Buyur Ey Allah'ın Resûlü!**» diye cevap verdim. O devamla, «**Bir ben kaldım, bir de sen.**» dedi. Ben, «**Doğru söyledin yâ Resûlellah,**» diye cevap verdim. Sonra dedi ki:

— Otur, iç!

Ben oturdum, içtim. Sonra yine, «**İç!**» buyurdular. Ben yine içtim. Allah Resûlü bana hâlâ «**İç, İç!**» diyordu. Benim ise artık içecek takatim kalmamıştı. İyice doymuştum. Nihâyet kendisine dedim ki:

— Seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yeminle söylerim ki içecek tâkatim kalmadı!

Ve, süt çanağını Resûlüllah'a verdim. Resûl aleyhisselâm Allah'a hamdetti ve çanakta kalanı içti...

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin ashâbı, gerek îmânsızların ezâları ve gerekse kıtlığın sebep olduğu açlık yüzünden çok sıkıntı ve meşakkat içindeydiler. Öyle olduğu halde bütün bunlara sabrettiler, tahammül gösterdiler. Nihâyet Allah onlara genişlik - bolluk verdi. Sıkıntılara, meşakkatlere, musîbetlere sabreden herkese Allah bir gün mutlaka genişlik - bolluk yollarını açar. Zîrâ şüphesiz ki genişlik - bolluk sabrın

yanındadır. Yine şüphesiz ki her güçlüğün yanında mutlaka bir kolaylık, bir bolluk vardır. Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun, sâlihler, sırf sevap umdukları için sıkıntılarla meşakkatleri sevinçle karşılarlardı.

Yesâr oğlu Müslim anlatır:

— Bir defasında ben Bahreyn'e gitmiştim. Orada beni, bir sürü oğulları, hizmetçileri bulunan, zengin bir kadın müsâfir etmişti. Böylesine varlıklı bir insan olmasına rağmen onu kederli görmüştüm. Müsâferet bittikten sonra yanından ayrılırken kendisine şöyle dedim:

— Senin bir ihtiyâcın olsa gerek. Çok kederli görünüyorsun.

Dedi: Evet! Eğer şehrimize yine gelirsen benim müsâfirim ol!

Ve kendisine vedâ edip ayrıldım. Aradan seneler geçtikten sonra oraya bir kerre daha yolum düştü. Yine o kadının evinde müsâfir kalmak istedim. Doğruca evine vardım. Kapısında insan nâmına bir şey göremedim. Nihâyet evde kimsenin olup - olmadığını anlamak için ismen kendisini çağırdım. Biraz sonra, gâyet neş'eli ve güleç bir yüzle kapıya çıktı. Kendisine, **«Ne haber? Nasılsın?»** diye sordum. Dedi ki:

— Sen bizden ayrıldıktan sonra, bir hal oldu. Deniz yoluyla gönderdiğimiz her mal denizde battı. Kara yoluyla gönderdiklerimiz de helâk odu. Köleler - hizmetçiler kaçtı. Oğullarım da öldü...

Bu haber karşısında şaşaladım, üzüntü duydum. Fakat kadın gâyet neş'eli görünüyor, hattâ gülümsüyordu. Kendisine dedim ki:

— Allah'ın merhameti sizin üzerinize olsun! Birinci gelişimde, her şeyiniz yerli yerinde olmasına rağmen sizi kederli görmüştüm. Şu anda ise herşeyinizi kaybetmiş durumdasınız. Buna rağmen gâyet neş'elisiniz!.

Anlattı:

— Evet, o zaman ben bolluk içindeydim. Her türlü dünyevî nîmete nâil olmuştum. Bu sebepten, Allah'ın bana her şeyi dünyâda vermiş olmasından ve âhırette mahrum kalmaktan korkuyordum ve tasalanıyordum. Ne zaman ki malımı - mülkümü - evlâtlarımı kaybettim, Allah'ın indinde de benim için bir hayır bulunduğunu ümîd etmeğe başladım. Ve, işte bunun için ferahlandım, bunun için neş'elendim...

Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun, Hasan Barsi anlatır:

— Bir defasında sahâbeden birisi, câhiliyye devrinden tanıdığı bir kadını görmüş, biraz onunla konuşarak ayrılmıştı. Adam giderken sallanmağa başladı. Derken bir duvara çarptı ve yüzünden yaralandı. Sonra Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme gelerek hâdiseyi haber verdi. Resûl aeyhisseâm buyurdular ki:

— Allah bir kula hayır murât etti mi, onun cezâsını hemen dünyâda veriverir.

Allah ondan râzı olsun, bir defasında Ebû Tâlib oğlu Ali cemâate şöyle dedi:

— Size, şânı yüce olan Allah'ın kitâbındaki en ümit verici âyeti haber vereyim mi?

Cemâat dedi:

— Evet! Haber ver.

Bunun üzerine Hz. Ali onlara şu âyeti okudu:

— Size isâbet eden her musîbet, ellerinizin işleyip kazandığı günahlar yüzündendir. Bununla beraber Allah, günahlarınızın bir çoğunu da afveder (Şûrâ sûresi, âyet: 30).

Dünyâda dûçar olunan musîbetler, işlenen günahlar yüzündendir. Eğer şânı yüce olan Allah, bir günâhı, sebebiyle kulunun cezâsını dünyâda verirse, artık âhırette onu ikinci defa cezâlandırmaz. Eğer dünyâda afvetmiş olursa yine cezâlandırmaz!

Allah ondan râzı olsun, Hz. Âişe'nin rivâyetine göre Resûlüllah şöyle buyurur:

— Müminin mârûz kaldığı her bir musîbet karşılığında - velev ki bir diken batması veya ondan daha büyük bir şey olsa da - Allah onun bir günahını bağışlar.

———— o ————

MUSİBETLERE SABRETMEK

Allah ondan râzı olsun, Muâz İbni Cebel anlatır:

Benim bir oğlum ölmüştü. Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bu vesileyle bana yazmış olduğu bir mektupta şöyle diyordu:

Allah'ın Resûlü Muhammed'den Muâz İbni Cebel'e,

Esselâmü aleyke. Kendisinden başka hiç bir ilâh bulunmayan Allah'a hamdederim.

İmdi, Allah senin ecrini artırsın, sabır - metânet versin. Bize de sana da, kendisine şükreylemek nîmetini bahşeylesin. Şurası muhakkak ki, gerek bizim canlarımız, mallarımız, amellerimiz, evlâdlarımız ve gerekse âile - efrâdımızın malları, canları Allah'ın bize olan ihsanları ve emâneten yedimize bırakmış olduğu armağanları cümlesindendir. Biz, muayyen bir zamana kadar onlardan faydalanırız. Allah onları, belli bir zaman için bize bırakır. Sonra, Allah, verdiği nîmetlere şükretmemizi, mâruz bıraktığı musibetlere de sabredip tahammül göstermemizi farz kılmıştır. Senin bu vefât eden evlâdın da Allah'ın sana olan mevhibeleri ve yedine emânet olarak bıraktığı armağanları cümlesindendir. Eğer sabreder, feryât - figan eylemezsen, Allah, gerek hüsn-ü hal ve gerekse sevinç husûsunda seni onunla faydalandırır ve onu büyük bir ecirle alınış olur. Yâ Muâz, sende, alacağın ecri iptâl edecek haller bulunmasın. Feryâd - etme. Sonra, kaçırdığın ecirden dolayı nedâmet duyarsın. Eğer mâruz kaldığın musîbetten ötürü nâil olacağın sevâbı görmüş olsan, o musîbetin, mazhar olunacak sevaptan çok daha değersiz bir şey olduğunu anlarsın. Şu husûsu iyi bil ki, ağlayıp - sızlamak, ölüme mâni olamadığı gibi kederi de gideremez. Bir gün mutlaka sana da gelecek olan ölümü düşün. Düşün ki kederin dağılsın. Sanki kendine de ölümün gelmiş olduğunu kabul et. Vesselâmü aleyke!

İnsan, kendi ölümünü ve kısa bir müddet sonra mutlaka öleceğini düşünürse ağlayıp - sızlamağa mecâli kalmaz. Zîrâ ağlayıp - sızlamak, ölüme engel olamadığı gibi, kederi de yokedemez. Üstelik, mâruz kalınan mu-

sîbetten dolayı nâil olunacak sevâbın iptâline de sebep olur. Zîrâ musîbet karşısında âh - vâh eden, Rabbından şikâyet ediyor, O'nun kararını reddeyliyor demektir.

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kim ki sabaha çıktığında dünyevî meselelerden ötürü hüzünlenirse, Rabbına gücenmiş olarak sabaha dâhil olmuş olur. Kim ki marûz kaldığı bir musîbetten ötürü ötekine - berikine şikâyetçi olur durursa, o, ancak şânı yüce olan Allah'a şikâyetçi olmuş demektir. Kim ki, sırf malından faydalanmak için bir zengine tevâzû gösterirse Allah onun amellerinin üçte birini iptâl eder. Kim ki, Allah ona Kur'ân esaslarını bilmiş olma nîmetini verir de, o, bu esaslarla amel etmez ve Cehenneme girmeğe müstahak olacak duruma gelirse Allah onu rahmetinden uzaklaştırır.**

Allah ondan râzı olsun, Veheb İbni Münebbih anlatır:

Ben, Tevratta şu dört şeyi okudum:

1 — Kim ki Allah'ın kitâbını okur ve onunla amel eder de kendisinin mağfiret olunmadığını zannederse, o, şânı yüce olan Allah'ın âyetleri ile alay edenlerdendir.

2 — Kim ki dûçâr olduğu bir musîbetten ötürü ötekine - berikine şikâyetçi olur durursa o, ancak Rabbına şikâyetçi olmuştur.

3 — Kim ki elinden kaçırdığı dünyevî bir nîmetten ötürü tasalanırsa, o, Rabbının hükmüne gücenmiş olur.

4 — Kim ki sırf malından - mülkünden - servetinden faydalanmak için bir zengine tevâzû gösterirse onun dîninin üçte biri gider, yâni îmânının kuvvet derecesinde noksanlık meydana gelir.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre rivâyet eder:

Resûlülah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kimin ki üç çocuğu ölürse o, Cehennem'e girmez. Sırf yemînin yerine gelmesi için girer.**

Şânı yüce olan Allah şöyle buyurmuştur:

— **Sizden hiçbiriniz müstesnâ olmamak üzere ille oraya** (Cehenneme) **uğrayacaktır. Bu, Rabbının, üzerine kesin olarak aldığı, hükmettiği bir şeydir** (Meryem sûresi, âyet: 72).

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kim ki bir musîbete dûçâr olur da onu sabırla ve metânetle geçirdikten daha sonraları yine aynı musîbeti hatırlar ve «İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn» derse, Allah, ona, musîbete maruz kaldığı zamanki verdiği ecrin bir mislini daha verir.**

Allah ondan râzı olsun, Affân oğlu Osman, bir çocuğu doğdu mu onu yedinci günü alırdı. Kendisine bunun sebebi sorulduğunda şu cevâbı verdi:

— Kalbime onun sevgisinin düşmesini istiyorum. Eğer ölürse göstereceğim sabır ve metânetten dolayı alacağım sevap daha büyük olur.

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik anlatır:

— Bir adam vardı. Küçük bir çocuğu ile berâber Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme gelir - giderdi. Bir ara bu çocuk vefât etti. Babası da evine kapandı. Resûlüllah'a gelmez oldu. Allah Resûlü bir süre onu göremeyince sordu. Ashâb, **«Yâ Resûlellah, o gördüğün çocuk vefat etti, onun için gelmiyor!»** dediler. Resûl aleyhisselâm bu haberi alınca, **«Bana niçin söylemediniz. Kalkınız, kardeşinize gidelim, tâziyede bulunalım»** dedi. Hemen kalktılar. Doğruca adamın evine gittiler. Resûlüllah içeri girince adamın çok kederli ve üzgün olduğunu müşâhede etti. Adam da Resûl aleyhisselâmı görünce hemen söze başladı ve vefât eden çocuğunu kastederek, **«Yâ Resûlellah, o, benim ihtiyarlık ve zayıflık günlerimin umuduydu,»** dedi. Allah Resûlü de onu teselli ederek şöyle buyurdular:

— Kıyâmet günü olunca, sabîlere, **«Gir Cennet'e!»** denir. Onlar da, **«Yâ Rabbi, anamız - babamız ne olacak?»** derler. Kendilerine tekrâr, **«Gir Cennet'e»** denir ve bu emir üç defa tekrarlanır. Buna râğmen onlar girmezler ve ebeveynleri için şefâatçılıkta ısrâr ederler. Nihâyet sabî iken ölmüş olan evlâdlarınızla birlikte Cennet'e girersiniz. Kıyâmet gününe bu şekilde gelmek seni sevindirmez mi?

Resûl aleyhisselâm bunları anlatınca adamın kederi zâil oldu.

Enes İbni Mâlik'in naklettiği bu haberde, tâziyenin ahlâk-ı peygamberiyeden olduğuna dâir delil vardır. Yâni bir kimse bir musîbete dûçâr olunca, diğer mümin kardeşlerinin ona tâziyede bulunması Peygamberimiz aleyhisselâmın ahlâkı cümlesindendir.

Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun, Hasan Basrî anlatır:

Mûsâ aleyhisselâm Rabbına sordu:

— Yâ Rabbi, hastaları ziyâret edenlere ne gibi ecirler verirsin?

Allah buyurdu:

— Analarından doğdukları günkü gibi günahlarından soyarım!

Mûsâ aleyhisselâm sordu:

— Cenâzeleri teşyî edenlere ne gibi ecirler verirsin?

Allah buyurdu:

— Onlar öldüğü zaman cenâzelerine katılmak üzere melekler gönderirim. Önce kabre kadar onu teşyî ederler. Daha sonra kıyâmet günü de mahşer yerine kadar.

Mûsâ aleyhisselâm sordu:

—Musîbetlere dûçâr olanlara tâziyede bulunanlar için ne gibi ecirler verirsin?

Allah buyurdu:

— Hiç bir gölgenin bulunmadığı ve ancak benim gölgemin bulunduğu kıyâmet günü onları gölgemde yâni Arş'ın gölgesinde gölgelendiririm.

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Allah indinde, kişinin, mülâyemetle yendiği öfke yudumu ile, sabırla karşıladığı musîbet yudumundan daha sevimli iki yudumu yoktur. Yine Allah nezdinde, kişinin, fîsebilillah döktüğü bir damla kan ile, gecenin karanlığında Allah'tan başka kimsenin görmediği bir sırada secdede iken döktüğü bir damla göz yaşından daha sevimli iki katre yoktur. Ve nihâyet Allah nazarında, kişinin, farz namazları kılmak için attığı bir adım ile, akrâba ve taallûkatını ziyâret etmek maksadıyle attığı bir adımdan daha sevimli iki adım yoktur.**

Allah ondan râzı olsun, Ebûdderdâ anlatır:

— Süleyman aleyhisselâmın bir oğlu ölmüş, o, buna şiddetle üzülmüştü. Bunun üzerine kendisine Allah'ın emri ile iki melek geldi. Fakat onlar, birbirinden dâvâcı iki insan sûretinde gelmişlerdi. İki hasım gibi onun önüne oturdular. Birisi söze başlayarak dedi ki:

— Ben ekin ekmiştim. Fakat mahsûl alamadım. Zîrâ bu adam oradan geçerek benim ekinimi çiğnedi ve mahsûl alamamama sebep oldu!..

Süleyman aleyhisselâm hakem sıfatiyle ötekine sordu:

— Ne dersin?

O, cevap verdi:

— Yoldan gidiyordum. Bir ekine rasgeldim. Sağa gittim, sola gittim. Geçecek bir yer yok. Her taraf ekilmiş. Çiğneyip geçmek zorunda kaldım.

Bu cevap üzerine Süleyman aleyhisselâm bu sefer birinciye döndü ve:

— Ahâliye geçecek bir yol gerektiğini bilmiyor musun? Yolu ekerek neye kapattın?

dedi.

Süleyman aleyhisselâmın bu sözü üzerine, insan sûretindeki melek taşı gediğine koydu:

— Peki, sen çocuğun öldü diye neye tasalanıp duruyorsun? Âhırete gitmek için mutlaka bir yol gerektiğini, bunun da ölüm olduğunu bilmiyor musun?

Bunun üzerine Süleyman aleyhisselâm Alah'a tevbe - istiğfâr etti. Çocuğunun ölümü için bir daha tasalanmadı.

Anlatılır ki, bir defasında İbni Abbâs (r.a.) seferdeyken kendisine bir kızının öldüğü haberi ulaştırıldı. Bunu duyan İbni Abbâs hemen **«İnnâ lillâh.»** çekti. Sonra da şöyle dedi:

— Örtülecek bir şey idi. Allah örttü. Bir zahmet idi. Allah ona yetti. Bir ecir idi. Allah onu bize gönderdi.

Sonra indi. İki rek'at namaz kıldı. Daha sonra dedi ki:

— Şânı yüce olan Allah'ın bize yapmamızı emrettiği şeyi yaptık. Allah şöyle buyurur:

— **Ey îmân edenler, musîbetlere karşı, sabır ile ve namazla yardım isteyiniz. Muhakkak ki Allah, sabredenlerle berâberdir** (Bakara sûresi, âyet: 153).

Resûl aleyhisselâm buyururlar:

— **Sizden birinin ayakkabısının bağı kopunca «İnnâ lillah...» desin. Zîrâ o da musîbetler cümlesindendir.**

Allah ondan râzı olsun, Ümmü Seleme rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kim ki bir musîbete dûçâr olur da Allah'ın emrettiği gibi söyleyerek, «İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn. Allah'ım, mâruz kaldığım bu musıbetle beni mükâfatlandır, bu musîbetin peşinden bana hayır ver!» derse, Allah onun istediğini verir.**

Allah kendisinden râzı olsun, Ümmü Seleme der ki:

— Ebû Seleme öldüğü zaman ben, Allah Resûlünün dediği gibi hareket ettim. Şânı yüce olan Allah bana çok nîmetler ihsân eyledi.

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Musîbete dûçâr olunduğu sırada âh-vâh edip dizlere vurmak sevâbı yokeder. Musîbetin ilk anlarında sabretmek ecri artırır. Ecrin büyüklüğü musîbetin büyüklüğü nisbetindedir. Kim ki musîbet geçtikten sonra da, «İnnâ lillâh.» derse, Allah, musîbete mâruz kalışının ilk günü gibi onun ecrini yeniler.**

Akıllı bir insanın, musîbete dûçâr olununca sabredildiği ve metânet gösterildiği takdirde elde edilecek sevâbı düşünmesi gerekir. Bir musîbete mâruz kalan ve Allah için sabır ve tahammül gösteren kimse o derece sevâbâ nâil olur ki, kıyâmet günü vuku bulunca, daha fazla sevâba nâil olmak için, bütün akrâbalarının kendisinden önce ölmüş olmasını temenni eder. Şânı yüce olan Allah, bir musîbete mâruz kalıp ta sabır ve tahammül gösterenlere büyük sevaplar va'detmiştir. Nitekim buyurur:

— **Yemin olsun, sizi biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve mahsûllerden yana eksiltme sûretiyle imtihân edeceğiz.**

Sabredenlere lûtuf ve keremimi müjdele. Ki onlar, kendilerine bir belâ geldiği zaman, «Biz dünyâda Allah'a teslim olmuş kullarız ve biz âhırette de ancak ona döneceğiz!» diyenlerdir. Onlar var ya, işte Rabblerinden mağfiretler ve rahmet hep onların üzerindedir ve onlar, doğru yola erdirilenlerin tâ kendileridir (Bakara sûresi, âyet: 155 - 157).

Cübeyr oğlu Said şöyle der:

— Ölüm ve musîbet ânında «**İnnâ lillâh...**» demek yalnız ümmet-i Muhammed'e mahsûstur. Eğer bu husûsiyet ümmet-i Muhammed'den başkasına verilmiş olsaydı, Yâkûb aleyhisselâma verilirdi. Görülmez mi ki, Yâkûb aleyhisselâm, oğlu Yusûf'u kaybettiği zaman şöyle demektedir:

— ...**Ey Yûsuf'un üstünde titreyen tasam**... (Yûsuf sûresi, âyet: 84).

Allah ondan râzı olsun, Hattâb oğlu Ömer der ki:

— Yükün iki dengi ile yükbaşı ne güzeldir. Âyetin, «**Onlar var ya, işte Rabblerinden mağfiretler ve rahmet hep onlaradır,**» kısmı iki denk, «**ve onlar doğru yola erdirilenlerin tâ kendileridir,**» kısmı da yükbaşıdır.

Anlatılır ki, Resûlüllah sallallâhü aleyhı ve sellemin oğlu İbrâhim vefât ettiği zaman Resûl aleyhisselâm ağladı, gözlerinden yaşlar aktı. Bu durumu gören sahâbeden Abdurrahman dedi ki:

— Yâ Resûlellah, ağlıyor musunuz? Ağlamaktan menetmemiş miydiniz?

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— Hayır. Ben böyle ağlamayı yasaklamadım. Gözyaşı dökmeyi yasaklamadım. Ben feryâd - figân etmeyi, âhenkli ağıt söylemeyi, yırtınıp - dövünmeyi, üstünü - başını yolmayı, şeytan sesini ve müzikli mersiyeyi yasakladım. Zîrâ bunlar, birer oyundur, oynaştır, şeytanın çalgısıdır. Benim bu ağlayışım ve gözyaşı döküşüm ise bir rahmettir ki, şânı yüce olan Allah onu merhametlilerin kalblerine koymuştur. Hem, merhamet etmiyene merhamet olunmaz...

Allah Resûlü daha sonra buyurdular ki:

— Kalb hüzünlenir, göz ağlar. Biz, noksan sıfatlardan münezzeh ve yüce Rabbı gazaplandıracak bir harekette bulunmayız.

Hasan Basri der ki:

— Şânı yüce olan Allah sizin hatâen veya unutarak yaptıklarınızı bağışladı. Size, hoşlaşmıyacağınız, yâhut gücünüzün yetmiyeceği şeyleri teklif etmedi. Normal zamanlar için harâm kıldığı bir çok şeyi zarûret hallerinde helâl saydı. Size beş şey verdi:

1 — Size dünyâyı fazlından verdi, borç olarak geri istedi. Ahlâkınızı güzelleştirmek için dünyâda her ne amel yapar, O'na verirseniz, O, bu-

nun karşılığını size bire on, bire yediyüz olarak öder. Bundan başka vereceklerini de hesâba katmaz.

2 — Sizi, hoşlanmıyacağınız bir şeye mâruz bırakır. Siz de buna sabreder, tahammül gösterirsiniz. Bu vesîleyle O da size mağfiretler ve rahmet verir. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Onlar var ya, işte Rabblerinden mağfiretler ve rahmet hep onlaradır ve onlar, doğru yola erdirilenlerin tâ kendileridir** (Bakara sûresi, âyet: 157).

3 — Şükrederseniz nîmetini artırır. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Yemîn olsun, şükrederseniz elbette nîmetimi artırırım. Yemîn olsun, nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz, benim azâbım gerçekten çetindir** (İbrâhım sûresi: âyet: 7)

4 — Sizden biri, günahları küfre varacak derecede günah işlese de sonra tevbe - istiğfâr etse Allah onun tevbesini kabul eder, ayrıca kendisini sever. Nitekim şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Şüphesiz ki Allah, hem çok tevbe - istiğfâr edip günahlardan dönenleri, hem de kötü ahlâktan temizlenenleri sever** (Bakara sûresi, yet: 222).

5 — Eğer size verdiklerini Cebrâil ile Mîkâil'e vermiş olsaydı muhakkak ki onlar için de sehâvet ve mürüvvet göstermiş olurdu. Şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Ey kullarım, beni çağırınız, size icâbet ederim.**

Câbir Tâî rivâyet eder:

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **İnsanın, kendisi ölmeden önce önden gönderdiği ve Allah katında en sevimli ve en çok sevâbı olan şey, oniki yaşlarında ölmüş çocuğudur.**

Denir ki: Sabır, musîbetin ilk anlarındadır. Musîbetin ilk anları geçtikten sonra ister sabreder, isterse sabırsızlık emâreleri gösterir. Akıllı kişi, musîbete mârûz kalışının ilk anlarında sabırlı - tahammüllü olan kişidir.

Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun, bir defasında İbni Mübârek'in oğlu ölmüş, bu vesîleyle mecûsî bir komşusu kendisine tâziyede bulunmağa gelmişti. Bu esnâda İbni Mubârek'e dedi ki:

— Bugün, câhillerin beş altı gün sonra yaptıklarını yapmak gerek!.. (Köklü bir İslâmî terbiye ve ahlâka sâhip olmayan insanlar, bir ölüleri oldu mu, umûmiyetle ik beş-altı günü, feryâd-figân ederler, Allah'ın hük-

müne sabır ve tahammül gösteremezler. Fakat bu müddetten sonra artık yatışırlar, gerçek bir müslüman sabrı gösterirler. Mecûsî yukarıdaki sözüyle bu husûsu belirtmek istiyor - Mütercimin notu-).

Mecûsînin bu sözü üzerine İbni Mübârek, etrâfındakilere şöyle dedi:
— Bu sözü kaydedin!..

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:
— **Kim ki musîbete dûçâr olmuş birisine tâziyede bulunursa onun aldığı ecrin bir misli kadar ecir alır.**

Yine Resûl aleyhisselâm buyurdular:

Sabır üçtür:
1 — **İbâdet ve tâatlere sabır,**
2 — **Musîbet ve beâlara sabır,**
3 — **Günah olan şeyleri işlememek için sabır.**
Kim ki, nefsi çektiği halde, günah olan bir şeyi işlemez de sabrederse Allah ona üçyüz derece verir. Kim de ibâdet ve tâatlerin meşakkatlarına katlanır, sabrederse Allah ona altıyüz derece verir. Ve nihâyet, kim de musîbet ve felâketlerin vereceği acıya sabır ve metânet gösterir, âh - vâh etmezse Allah ona da dokuzyüz derece verir.

Allah ondan râzı olsun İbni Abbâs şöyle der:
Şânı yüce olan Allah'ın, **Levh-i Mahfûz'a** ilk yazdığı şey şuydu:
— Şüphesiz ki ben, işte ben Allah'ım. Benden başka hiç bir ilâh yoktur. Ancak ve yalnız ben varım. Muhammed de benim Resûlümdür. Kim ki benim hükmüme teslim olur, benim takdîrimle gelecek musîbetlere sabreder ve nîmetlerime şükreylerse, ben onu sıddîk olarak yazar, kıyâmet günü de sıddîklarla berâber haşrederim. Kim de benim hükmüme teslîmiyet göstermez, benim takdîrimle gelecek musîbetlere sabretmez ve nîmetlerime şükreylemezse, o, benden başka bir ilâh bulsun.
İbni Mubârek şöyle der:
— Musîbet birdir. Fakat bir musîbete dûçâr olan kişi ağlayıp - sızlarsa, bir musîbet ikiye çıkar. Bunlardan biri esas musîbettir, yâni gelen musîbettir. Diğeri ise musîbetin ecrinin yitirilmesidir. Musîbet gelince, ona dûçâr olan kişi ağlayıp - sızlarsa, musîbete sabretme sevâbını yitirmiş olur. Bu ise musîbetin en büyüğüdür.

Allah onun yüzünü şereflendirsin, Ebû Tâlib oğlu Ali rivâyet eder: Resûlüllah sallalâhü aleyhi ve sellem buyurdular:
— **Kimin başına bir musîbet gelirse, onu benim başıma gelen musîbetle kıyâslasın. Zîrâ benim mâruz kaldığım musîbet musîbetlerin en büyüğüdür.**

— Cennet'e müştâk olan, hayırlar işlemeğe koşar. Cehennem'den korkan günahları terkeder. Mutlaka öleceğine inanan dünyevî zevk ve hevesâta iltifât etmez. Dünyâda zühd sâhibi olana musibetlere sabır ve tahammül etmek kolay gelir.

Bâzı kitaplarda şu altı kaide yazılıdır:

1 — Kimin ki sabahleyin bütün düşüncesi dünyevî meseleler olursa, o, Allah'ı gazaplandırmış olarak sabaha çıkmış demektir.

2 — Kim ki dûçâr olduğu musîbetten ötürü âh - vâh eder durursa, o, Rabbına şikâyetçi olmuş demektir.

3 — Kim ki rızkının nereden geldiğine aldırış etmezse, Alah'ın, onu, Cehennemin hangi kapısından içeri sokacağına aldırış etmemiş demektir.

4 — Gülerek günah işleyen, ağlayarak Cehennem'e girer.

5 — Kimin ki en büyük zevki hevâî arzular olursa Allah onun kalbinden âhıret korkusunu kaldırır.

6 — Kim ki zenginliğinden dolayı zengine tevâzû gösterirse onun hayâtı açgözlülük içinde geçer.

——— o ———

ABDESTİN FAZİLETİ

Ebû Ümâme Bâhilî anlatır:

Amr İbni Anbese'ye sordum:

— Hangi sebeple İslâmın dördüncüsü olduğunu iddiâ ediyorsun?

Anlattı:

— Ben, insanların dalâlette olduklarını görüyordum. Taptıkları putların bir kuvvet olmadığını da biliyordum. İşte bu sırada Mekke'de bir adam türediğini, ortaya bir takım haberler attığını ve bâzı iddiâlarda bulunduğunu işittim. Hemen hayvanıma binerek Mekke'nin yolunu tuttum. Şehirde onu buldum. Resûlüllah bu işleri henüz gizli yapmaktaydı. Etrâfında birkaç insan vardı. Kendisiyle konuşmak için müsâade istedim. İçeri girince ona sordum:

— Kimsin sen?

Dedi:

— Ben bir Nebîyim.

Dedim:

— Nebî nedir?

Dedi:

— Allah'ın Resûlü, elçisi.

Dedim:

— Seni Allah mı gönderdi?

Dedi:

— Evet.

Dedim:

— Hangi esaslarla ve hangi vazîfeyle gönderdi?

Dedi:

— Allah'ı bir tek ilâh olarak tanımak. O'na hiç bir şeyi - eş ortak yapmamak, putları kırmak ve sıla-i rahim yapmak vazîfesiyle gönderdi.

Dedim:

— Bu husûsta sana inananlar, sana tâbî olanlar kimlerdir?

Dedi:

— Her sınıftan insanlar; hürler, köleler...

O sırada yanında Ebû Bekir ile Bilâl Habeşî vardı:

Dedim:

— Sana ben de tâbî olacağım!

Dedi:

— Bunu bugün yapamazsın. Sen şimdi evine dön. Benim açıkça ortaya çıktığımı duyduğun zaman gel, bana katıl.

Allah Resûlünün bu sözleri üzerine evime döndüm. Fakat ben müslüman olmuştum, müslüman olarak dönüyordum. Sen o gün beni dördüncü müslüman olarak görmüştün. O gün yeryüzünde henüz dört müslüman vardı. Ben de bunların dördüncüsüydüm. Bu hâdiseden bir müddet sonra Allah Resûlü Mekke'den Medîne'ye hicret etti. Ben bunu duyunca hemen hayvanıma atladım. Doğruca Medîne'nin yolunu tuttum. Şehre varıp Resûlüllah'ı bulunca, **«Yâ Resûlellah, beni tanıdınız mı?»** dedim. **«Evet, tanıdım. Sen, şu Mekke'de bana gelen adam değil misin?»** dedi. Ben **«Evet, yâ Resûlellah!»** diye tasdîk ettim ve, **«Ey Allah'ın Resûlü, şânı yüce olan Allah'ın sana öğrettiklerini bana da öğret»** dedim. Allah Resûlü söze başladı ve şunları söyledi:

— Sabah namazını kıldıktan sonra güneş doğuncaya kadar artık namaz kılma. Güneş doğduktan sonra biraz yükselinceye kadar da kılma. Zîrâ o, şeytanın iki boynuzu arasında doğar; o sırada kâfirler ona secde ederler. Güneş, bir yâhut iki mızrak boyu yükselince namaz kıl. Bu sırada namaz kılmak güzel bir şeydir. Bunun müddeti de zevâl vaktine kadardır. Zevâl vakti başlayınca, yani Güneş karşısında bir şeyin gölgesinin öğle vakti en kısa olduğu bir sırada yine namaz kılma. Zîrâ o an, Cehennemin kızdırılmakta - alevlendirilmekte oduğu bir andır. Zevâl vakti geçtikten, yâni Güneş karşısında eşyânın gölgesi tekrar uzamağa başladıktan sonra yine namaz kılabilirsin. Bunun müddeti ikindi vaktine yâni ikindi namazını kıldığın âna kadardır. İkindi namazını kıldıktan sonra, Güneş batıncaya kadar yine namaz kılma. Zîrâ o, şeytanın iki boynuzu arasında batar. Bu sırada kâfirler ona secde ederler.

Bu sırada ben dedim ki:

— Ey Allah'ın Nebîsi, bana abdestten bahseder misiniz?

Resûl aleyhisselâm bana cevâben buyurdular:

— Sizden kim ki abdeste başlayarak ağzına, burnuna su verirse, bu suları ağzından ve burnundan geri çıkarırken, ağzı cânibinden işlenmiş olan günahlar da berâber çıkar. Sonra, Allah'ın emrettiği şekilde yüzünü yıkadığı zaman, dökülen su ile berâber, yüzü cânibinden işlenmiş olan

günahlar da dökülür. Aynı şekilde, Allah'ın emrettiği gibi, dirseklerine kadar kollarını yıkayınca, parmaklarının aralarından su ile berâber, elleri cânibinden işlenmiş olan günahlar dökülür. Şânı yüce olan Allah'ın emrettiği şekilde başını meshettiği zaman, başı cânibinden işlenmiş olan günahlar saçlarının arasından su ile beraber dökülür. Yine, şânı yüce olan Allah'ın emrettiği şekilde topuklarına kadar ayaklarını yıkadığında, ayakları cânibinden işlenmiş olan günahlar, su ile beraber ayak parmakarı arasından dökülür. Abdesti bitirdikten sonra kalkar, Allah'a hamdeder ve lâyık olduğu vasıflarla O'nu senâ eyler de daha sonra da iki rek'at namaz kılarsa, anasından doğduğu günkü gibi bütün günahlarından temizlenir...

Allah ondan râzı olsun. Ebû Hüreyre anlatır:

Allah'ın Resûlü buyurdular:

— **Şânı yüce olan Allah'ın, günahları mahvetmesine, dereceleri de yükseltmesine vesîle olan şeyleri size haber vereyim mi?**

Ashâb dedi:

— **Evet yâ Resûlellah.**

Resûlüllah buyurdular:

— **Sabah namazlarından önce abdestleri güzel ve tam almak, hoşlanılmayan şeylere sabretmek, cemâat namazına çok devam etmek ve bir namazı kıldıktan sonra müteâkip bir namazın gelmesini sabırsızlıkla beklemek. İşte düşmandan kurtaracak kaleler bunlardır.**

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kim ki geceyi temiz ve abdestli olarak ve temiz elbiseler içinde geçirirse onunla berâber bir melek bulunur. Bu melek, geceleyin onun uyandığı her bir anda şöyle der: Allah'ım, bu fülân kulunu mağfiret eyle. Zîrâ o, temiz ve abdestli olarak geceliyor.**

Ebân oğlu İmrân anlatır:

— Ben, Affân oğlu Osmân'ı abdest alırken gördüm. Eline üç defa su döktü, peşinden onları yıkadı, ovaladı. Sonra üçer defa ağzına ve burnuna su verdi. Sonra üç defa yüzünü yıkadı. Sonra dirseklerine kadar üç defa sağ kolunu, üç defa da sol kolunu yıkadı. Sonra başına meshetti. Sonra da üçer defa ayaklarını yıkadı. Sonra da dedi ki:

— Ben, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi benim bu abdestim gibi abdest alırken gördüm.

Daha sonra ilâve etti:

— Kim ki benim aldığım bu abdest gibi abdest alır, sonra da iki rek'at namaz kılar ve namaz esnâsında zihnini hiç bir dünyevî mesele ile meş-

gul etmezse onun geçmiş ve gelecek bütün günahları mağfiret olunur.

Sevbân rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Ey ümmet ve ashâbım, istikaamete geliniz. Buna ancak cehd ve gayret ile muktedir olabilirsiniz. İmân ve tâat üzere istikaamete gelip sebât edenlerin nâil olacakları sevâbı saymağa gücümüz yetmez. Şunu iyi biliniz ki sizin amellerinizin en hayırlısı namazdır. Dâimâ abdestli bulunmağa ancak müminler riâyet ederler.**

Demek ki dâimâ abdestli olmağa devam etmek müminlerin ahlâkındandır. Mümine yaraşan, bütün gündüz boyunca abdestli olmak, uykuya yatarken de abdestli yatmaktır. Bir müslüman sırf Allah rızâsı için böyle yaparsa, yâni bütün gündüz boyunca abdestli bulunur ve uykuya yatarken de abdestli yatarsa onu Allah sever, hafaza melekleri de sever. Bundan başka, Aziz ve Celîl olan Allah'ın muhâfazasında bulunmuş olur.

Allah ondan râzı olsun, anlatıldığına göre bir defasında Hz. Ömer, Kâbe örtüsü getirtmek için Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin ashâbından birini Mısır'a gönderir. Sahâbî Mısır'a gitmeden önce Sûriye'ye uğrar ve orada bir Yahudi manastırında, nâmını duyduğu bir hahamı görmek ister. Zîrâ anlatıldığına göre bu haham, hahamların en bilginidir. Sahâbî, doğruca hahamın bulunduğu manastıra varır ve kapıyı çalar. Fakat kapı uzunca bir müddet açılmaz. Nice zaman sonra kendisine «**Buyur!**» edilir. Hoşbeşten sonra sahâbî ona birtakım meseleler sorar. Hahamın verdiği cevaplar kendisini bir hayli şaşırtır. Bu arada, kendisine kapının niçin geç açıldığını da sorar. Haham buna şu cevâbı verir:

— Sen bize gelip kapımıza yaklaşırken biz seni bir hükümdar heybetinde gördük te korktuk. Bunun için bir müddet kapıyı açmadık. Bunun sebebi şuydu:

— Şânı mübârek ve yüce olan Allah, Mûsâ aleyhisselâma şöyle demişti: Yâ Mûsâ, hükümdarlardan korktuğun zaman hemen abdest al. Âile efradına da abdest almalarını söyle. Zîrâ benim rızâm için abdest alan, korktuğuna karşı benim muhâfazamda olur...

İşte biz bunun için bir müddet seni beklettik. Bu esnâda ben ve bütün evdekiler hepimiz birden abdest aldık, namaz kıldık. Senden Allah'ın himâye ve muhâfazasına sığındık. Sonra kapıyı açtık.

Abdest alan kimsenin, abdestini Allah'a tâzîm ile alması ve kendisinin bu abdesti almaktan maksadının Azîz ve Celîl olan Rabbını ziyâret etmek olduğunu bilmesi gerekir. Buna göre, bir müminin aynı zamanda, bütün günahlarından tevbe - istiğfâr etmesi, bir daha işlememek üzere her türlü

günaha kesin olarak son vermesi gerekir. Zîrâ şânı mübârek ve yüce olan Allah, su ile yıkanmayı günahlardan yıkanmanın bir nişânesi yapmıştır. Abdest almakla veya guslctmekle bedeninin zâhirî kısımlarının maddî kirlerini su ile gideren kimse, mânevî birer kir olan günahları da onlardan tevbe - istiğfâr etmek ve bir daha işlememek üzere kesin karar vermek sûretiyle giderir. Abdeste şânı yüce olan Allah'ın ismini zikirle başlamalıdır. Ağzına ve burnuna su verirken, onları zâhiren su ile yıkayıp - temizlediği gibi bâtınen de gıybet, yalan, iftira, ...gibi günahlardan temizler. Yüzünü yıkadığı zaman, onun zâhirini su ile temizlediği gibi, bâtınını da harâma bakmaktan temizler. Vücûdun, abdest esnâsında yıkanan diğer uzuvları da böyledir. Onların da zâhirlerini su ile temizlediği gibi, batınlarını da birer mânevî pislik olan günahlardan temizler. Abdesti bitirince şânı yüce olan Allah'a duâ eder, tesbih-ü tenzîhte bulunur. Abdest hakkında vârit olan bir haber şöyledir:

— Mümin kul, abdestini alır da sonra, «**Sübhânekellâhümme ve bihamdike, eşhedü en lâ ilâhe illâ ente, estağfiruke ve etûbü ileyke = Allah'ım, seni tesbîh - tenzîh eylerim. Sana hamdederim. Senden başka hiç bir ilâhın var olmadığına ve ancak senin var olduğuna şehâdet ederim. Senden mağfiret dilerim. Sana dönerim. Bir daha işlememek üzere günahlarıma tevbe ederim!**» derse, onun bu abdesti bir mühürle mühürlenir Sonra Arş'ın altına konur Kıyâmet günü olup ta kendisine verilinceye kadar öylece kalır.

Allah ondan râzı olsun, Hz. Ömer rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Sizden herhangi biri abdestini alıp ta, «Eşhedü en lâ ilâhe illâllâhü vahdehû lâ şerîkelehû ve enne Muhammeden Abduhû ve Resûlühû = Ben, Allah'dan başka hiçbir ilâhın olmadığına ve eşsizortaksız olarak tek başına onun bulunduğuna ve Muhammed'in, O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet ederim!» derse, onun için Cennet'in sekiz kapısı açılır. Hangisinden isterse ondan girer.**

Allah ondan râzı olsun, Ebudderdâ rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Beş şey vardır ki, kim ki îmân da berâber olarak kıyâmet günü o beş şeyle gelirse Cennet'e girer:**

1 — **Kim ki vakti vaktinde beş vakit namazını abdestleri, rükûnları ve secdeleriyle edâ etmiş olursa,**

2 — **Kim ki nefsini ahlâk-ı rezîleden temizlemek ve ahlâkını güzelleştirmek maksat ve gâyesiyle malının zekâtını verirse. Bunu ancak hakîki müminler yapar.**

3 — Kim ki Ramazan orucunu tutarsa,
4 — Kim ki emânete hıyânet etmez, onu sâhibine teslim ederse.
Bu sırada Ebuddordâ'yı dinleyenler sordu:
— Yâ Ebûdderdâ, emânet nedir?
Dedi:
— Cünüplükten yıkanmaktır. Zîrâ şânı yüce olan Allah, dîninden hiç bir şey üzerine Âdemoğlunu gayrine emîn kılmaz.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre anlatır:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, bir sabah namazı vakti Bilâl Habeşî'ye sordu:

— Dînde işlediğin en güzel ve en temiz ameli bana söyle. Zîrâ, ben, Mîrâc gecesi Cennet'te senin ayakkabılarının sesini duydum.
Bilâl dedi:
— Bence dînde işlediğim en güzel ve temiz amel ister gecenin bir sâatinde olsun, isterse gündüzün bir sâatinde olsun, aldığım her abdestten sonra gücüm yettiği kadariyle Rabbım için namaz kılmamdır.

Başka bir rivâyette de Resûlüllah'ın yukarıdaki sorusuna Bilâl'in cevâbı şöyle olmuştur:

— Her abdestim bozulduğunda mutlaka abdest yenilerim. Her abdest yenilediğimde mutlaka iki rek'at namaz kılarım.

———— o ————

BEŞ VAKİT NAMAZ

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Beş vakit namaz, birinizin evinin önünden gürül gürül akmakta olan bir nehre benzer. Ki, o kimse de bu nehirde günde beş defa yıkanır. Şimdi söyleyin, artık o kimsenin bedeninde kir nâmına bir şey kalır mı?**

Hadîsin izâhı şudur:

— Nasıl ki su, insanın bedenindeki zâhirî kirleri giderir ve tertemiz yaparsa, namaz da birer mânevî kir olan günahları giderir, insanı onlardan temizler. Ahlâkında hiç bir bozukluk bırakmaz. Yalnız büyük günahlar bundan hâriçtir. Tabiî, insanı günahlardan temizleyip ahlâkını güzelleştirecek olan namaz, onun şuûruna erilerek tam bir tâzîmle, rükûları ve secdeleri eksiksiz olarak ve rûhen haz duyularak kılınan namazdır. Yoksa, sadece bir bedenî merâsimden ibâret kalan bir namaz, Allah indinde makbûl olmadığı gibi onu kılana da bir şey sağlamaz, ahlâkının güzelleşmesine ve günahlarının mağfiretine vesîle olmaz.

Râfî oğlu Rufâa, Hâlid'den nakleņ anlatır:

— Bir defasında biz, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin etrâfında toplanmış oturmaktaydık. Bir ara içeri birisi girdi. Hemen Kıble'ye yöneldi. Namaz kıldı. Namazı bitirince bize yaklaştı. Resûlüllah'a ve etrâfındakilere selâm verdi. Bu sırada Resûl aleyhisselâm ona dedi ki:

— Git. Tekrâr namaz kıl. Zîrâ sen namaz kılmadın!

Adam gitti. Namazını tekrâr kıldı, geldi. Resûl aleyhisselâm yine buyurdu:

— Git. Namazını tekrâr kıl. Zîrâ sen namaz kılmadın!

Ve bu, üç defa böyle tekrârlandı. Nihâyet adam, **«Ben namazımda ne kusûr ettiğimi bilmiyorum.»** dedi. Bunun üzerine Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem umûmî bir hitâbla şöyle buyurdular:

— Sizden biri, namazının tam ve makbûl olabilmesi için şöyle hareket etsin: Şânı yüce olan Allah'ın emrettiği şekilde abdestini almağa başlasın. Yüzünü ve dirseklerine kadar kollarını güzelce yıkasın. Başını meshetsin. Topuklarına kadar ayaklarını yıkasın. Böyle güzelce abdest aldıktan sonra, namaza durmak üzere tekbir alsın. Elham'ı okusun. Peşinden, kendisine kolay gelen yerden bir miktar Kur'ân (Zammı sûre) okusun. Sonra rükûa varsın. Rükûda, avuç içlerini dizlerinin üstüne koysun. O vazîyette vücut mafsalları iyice sükûnet bulsun. Allah'ı tesbîh-ü tenzîh etsin. Sonra başını kaldırarak «Semiallâhü limen hamide.» desin. Bu sırada boyu dimdik olsun. Belinde hiç eğrilik kalmasın ve her uzuv yerine gelip sükûnet bulsun. Sonra tekbir alarak secdeye gitsin. Yüzünü yere koysun. Bu esnâda vücudunun mafsalları iyice sükûnete kavuşsun. Orada Allah'ı tesbîh-ü tenzîh etsin. Sonra tekbir alarak secdeden kalksın. Dik olarak otursun. Beli iyice doğrulmuş olsun ve uzuvları sükûnet bulsun...

Resûlüllah, namazı dört rek'at olarak bu şekilde târîf ettiler. Böylece dört rek'at tamamlandıktan sonra, selâm ile namazdan çıkılacağını söylediler. Daha sonra buyurdular ki:

— Bu şekilde kılmazsanız hiç birinizin namazı tam olmaz...

Görüldüğü gibi, Resûl aleyhisselâm, namazda rükûların, secdelerin ve diğer erkânın eksiksiz olarak yapılmasını emretmekte ve namazın ancak bu şekilde edâ olunduğu takdirde kabul olunacağını haber vermektedir. O halde bir müminin, kıldığı namazların, büyük günahlar hâricindeki günah ve hatâlarının afvına vesîle olması için, rükûlarını ve secdelerini eksiksiz yapması ve kusursuz bir namaz kılmağa gayret etmesi gerekir.

Allah ondan râzı olsun Hz. Osman'ın âzâdlı kölesi Hars anlatır:

— Bir gün Osman oturuyordu. Biz de yanındaydık. Müezzin geldi. Ezân okumağa hazırlanıyordu. Bunun üzerine Osmân (r.a.) su istedi. Kendisine su getirildi. Onunla abdest aldı. Sonra dedi ki:

— Ben, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin, benim aldığım bu abdest gibi abdest aldığını gördüm. Ayrıca bu husûsta şöyle dediğini de duydum:

— Kim ki benim aldığım bu abdest gibi abdest alır da sonra kalkar öğle namazını kılarsa, Allah, onun sabah namazı ile öğle namazı arasındaki günahlarını mağfiret eyler. Sonra, ikindi vakti gelince yine aynı şekilde abdest alarak ikindi namazını kılarsa, Allah onun, ikindi ile öğle arasındaki günahlarını mağfiret eyler. Daha sonra, akşam namazı vakti gelince yine aynı şekilde güzelce abdest alarak akşam namazını edâ ederse, akşam namazı ile ikindi namazı arasındaki günahlarını mağfiret eyler. Nihâyet yatsı namazı olunca, yine aynı şekilde abdest alarak yatsıyı edâ ederse akşam namazı ile yatsı namazı arasındaki günahlarını mağfiret

eyler. Sonra ihtimâl ki o, gecesini geçirmek üzere yatağına uzanacaktır. Daha sonra kalkarak abdestlenip sabah namazını edâ ettiği zaman, sabah namazı ile yatsı namazı arasındaki günahları mağfiret olunur. İşte bunlar, günahları yokeden hasenâttır, iyi amellerdir...

Bu sırada ashâb sordu:

— Yâ Resûlülah bunlar hasenâttır, iyi amellerdir. Yâ diğer sâlih ameller nelerdir?

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Sübhânellâhi velhamdü lillâhi ve lâ ilâhe illallâhü vallâhü ekber. Velâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azîm** = Allah'ı tesbih-ü tenzîh ederim. Her türlü hamd-ü senâ O'na mahsustur. Allah'dan başka hiç bir ilâh yoktur, yalnız Allah vardır. Allah yücelerin yücesidir. Azamet ve kudret sâhibi Allah'ın irâdesi olmadan kâinâtta hiç bir kıpırtı olamaz.

Allah ondan râzı olsun, İbni Mes'ûd şöyle der:

— Kim ki yarın Allah'a müslüman olarak kavuşmaktan sevinç duyarsa, ezan okunur - okunmaz hemen şu farz namazları edâya koşsun. Onları hiç ihmâl etmesin. Zîrâ şânı yüce olan Allah sizin peygamberinize hidâyet yollarını açıkladı. O yollarda gitmeyi bir âdet hâline koydu. Beş vakit namaz da hidâyet yollarındandır, peygamberinizin ahlâkındandır. Eğer şu geç kalıp ta evinde namaz kılan kimse gibi sizler de namazlarınızı evlerinizde kılmış olsaydınız peygamberinizin yolunu terketmiş olacaktınız. Eğer peygamberinizin yolunu, onun ahlâkını terketseydiniz dalâlete düşecektiniz. Biz öyle günler gördük ki, kimse cemâatle namazı terketmezdi, ancak münâfıklığı belli olan münâfıklar terkederdi. Biz, sırf cemâatle namazı kaçırmamak için iki namaz arasında, yatsı ile sabah namazı arasında uyanık duranları da gördük. Güzelce bir abdest alarak câmiye giden ve orada cemâatle namaz kılan hiç bir kimse yoktur ki Allah onun her bir adımına karşılık bir sevap vermesin, her bir adım karşılığında onu bir derece yükseltmesin ve her bir adımına karşılık bir günâhını bağışlamasın. Hattâ biz bu maksatla adımlarımızın sayısının daha çok olmasını isterdik. Şurası da muhakkaktır ki, kişinin cemâatle kıldığı namazın sevâbı, yalnız başına kıldığı namazın sevâbından yirmiyedi derece daha fazladır.

Allah onlardan râzı olsun, Abdullah oğlu Câbir anlatır:

— Bizim evimiz câmiye bir hayli uzaktı. Câminin etrafında da bir çok boş arâzi vardı. Biz evlerimizi oraya taşımak istedik. Bu düşüncemiz Allah Resûlünün kulağına gidince hemen bize geldi ve:

— Ey Seleme oğulları, duyduğuma göre evlerinizi câminin yakınında bir yere taşımak istiyormuşsunuz!

dedi. Biz de kendisine:

— Yâ Resûlellah, câmi bize bir hayli uzak. Etrâfında da bizim konabileceğimiz boş yerler var. Onun için oraya göçmeyi düşündük.

dedik. Bunun üzerine Allah Resûlü buyurdular ki:

— Ey Seleme oğulları, evlerinizde kalınız. Bir tarafa kımıldamayınız. Sizler câmiye uzak bir yerden gelirseniz daha çok sevâba nâil olursunuz. Uzaklardaki o evleriniz ve onlarla câmi arasındaki yollar sizin daha fazla sevap almanıza vesile olurlar...

Allah Resûlünün bu sözleri üzerine artık biz de evlerimizi câminin yanına getirmeyi bir daha düşünmedik.

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kim ki bir rek'at dahi kaçırmadan kırk gün cemâatle namaz kılarsa Allah onun için iki berâet yazar. Bunlardan biri, Cehennem'den âzâd olduğuna dâirdir, diğeri de iki yüzlülükten âzâdlığa dâirdir.**

Sâmit oğlu Ubbâde rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kim ki abdest almağa başlar, güzelce bir abdest alır ve sonra da namaza durarak rükûları, secdeleri ve kırâetleri tam olarak yerine getirip namazı tamamlarsa bu namaz ona hitâben şöyle der:**

— **Sen beni nasıl muhâfaza ettiysen Allah da seni öylece muhâfaza etsin!**

Namaz, sâhibine böyle dedikten sonra göğe çıkarılır. Onun bir ziyâsı, bir nûru vardır. Bütün gök kapıları kendisine açılır. Bütün bu kapılardan teker teker geçerek şânı mubârek ve yüce olan Allah'ın huzûruna varır. Orada sâhibi için şefâatçi olur.

Eğer kişi, kılmış olduğu namazın rükûlarını, secdelerini ve kırâetlerini güzelce ve tam olarak yapmamışsa bu namaz ona hitâben der ki:

— **Sen beni nasıl zayî ettiysen Allah da seni öylece zayî etsin!**

Sâhibine böyle dedikten sonra göğe çıkarılır. Onun korkunç bir karanlığı vardır. Bu şekilde gök kapılarına gelir. Fakat gök kapıları kendisine açılmaz. Sonra, tıpkı eski bir çaput gibi dürülüp bükülarak geri gönderilir ve sâhibinin suratına çarpılır.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Size, hırsızlık bakımından insanların en kötüsünü haber vereyim mi?**

Ashâb sordu:

— **Kimdir o, yâ Resûlellah?**

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Namazından hırsızlık yapan!

Ashâb sordu:

— Kişi namazından nasıl hırsızlık yapar yâ Resûlellah?

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Kıldığı namazın rükûlarını, secdelerini tam yapmaz!..

Allah ondan râzı olsun, Selmân Farsî şöyle der:

— Namaz bir ölçüdür, bir tartıdır. Kim ki tartısında haksızlık etmezse kendisi de haksızlığa uğramaz. Kim de tartısında haksızlık ederse, şânı yüce olan Allah'ın, tarttıklarını eksik tartanlar hakkında ne buyurduğunu biliyorsunuz (*).

(*) Alışverişte, terâzi başında, ölçek vesâirede hile yapanlarla alâkalı âyetlerin bir kısmı «Tatfif sûresi» ndedir. Bu vesile ile bu sûreyi ve yine aynı mevzûdaki hadisleri muhterem okuyucularımıza meâlen sunmayı faydalı addediyoruz. Şu husûsa da işâret edelim: Bütün ibâdetler ve hâssaten namaz, günlük işlerimizle ve bilhâssa alış-veriş hayâtımızla çok yakından ilgilidir. Kıldığı namazı gerçekten onun şuûruna ererek kılan bir müslüman, alış-veriş hayâtında, işinde-gücünde haksızlık yapmaz. Kıldığı namazın semeresini üzerinde gösterir. Namazı sırf bir kalıp merasimi olarak kılanlar ise, namaz kılan bir kişi olmalarına rağmen günlük hayatta yine de haksızlıklar, kötülükler yapabilirler. Şimdi, Tatfif sûresi ile, aynı mevzûdaki bir kısım hadisleri muhterem okuyucularımıza sunalım:

— Mütercim —

— Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay hâline! Ki onlar insanlardan ölçekle bir şey aldıkları zaman haklarını tam olarak alırlar. İnsanlara ölçekle yahut tartı ile bir şey verdikleri zaman ise eksik verirler. Acaba onlar, öldükten sonra, büyük bir günde, âlemlerin Rabbı olan Allah'ın hükmü için insanların kabirlerinden kalkacağı günde, diriltileceklerini sanmıyorlar mı? Sakının hileye sapmayın, âhiret hesâbını unutmayın. Zirâ, muhakkak ki kötülerin amel defterleri siccindedir. Siccin'in ne olduğunu sana hangi şey bildirdi? O, yazılmış bir kitaptır. Yalan sayanların ogün vay haline. Ki onlar, o hesap gününü yalan sayanlardır. Oysaki onu, ancak haddi aşan günahkârlar yalan sayar. Onun karşısında âyetlerimiz okununca, «**Bunlar eskilerin masallarıdır**» demiştir o. Hayır, hakikat öyle değil. Bil'akis onların işledikleri günahlar kalblerini paslandırmıştır. Hayır! Şüphesiz ki onlar ogün Rabblerini görmekten mahrumdurlar. Sonra, onlar mutlaka o alevli Cehennem'e gireceklerdir. Sonra da kendilerine, «İşte bu azâb, sizin yalan sayıp durduğunuz şeydir!» denilecek. Şurası muhakkaktır ki, iyilerin amel defterleri «**İlliyyin**» dedir. İlliyyin'in ne olduğunu sana hangi şey bildirdi. O, yazılmış bir kitaptır. Ki Mukarrabîn melekleri onun huzûrunda bulunur. Şüphesiz ki iyiler, Cennet nimetleri içinde, tahtlar üzerinde, kendilerine verilen nimetleri temâşâ edeceklerdir. Öyle ki, sen o nimetin güzelliğini yüzlerinde görünce tanırsın. Onlara mühürlü, hâlis bir meşrûbâttan içirilecek. Ki onun içiminin sonu bir misktir. O halde nefâset isteyenler bunu arzu etmelidirler. O meşrûbâtın katkısı «**Tesnîm**» dendir. Tesnim bir pınardır ki Mukarrepler yalnız onu içerler. Şurası muhakkak ki, günahkâr kâfirler, imân edenlerden bâzısına gülüyorlar, müminler yanlarından geçerken birbirlerine kaş-göz işâretleri yapıyorlardı. Âilelerine döndükleri vakıt, bu hareketlerinden zevk duymuş olarak dönüyorlardı. Onları gördükleri zaman, «**Bunlar mutla-**

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Münâfıklara en zor gelen namaz yatsı namazı ile sabah namazıdır. Eğer bu iki namazdaki sevâbı bilmiş olsalardı, yağmura - doluya tutulmuş olsalar bile onları cemâatle kılmağa mutlaka gelirlerdi.

---

ka sapıklardır!» derlerdi. Oysaki onlar, müminlerin üzerine birer gözcü olarak gönderilmiş değillerdi. İşte bugün (kıyâmet günü) de imânlılar imânsızlara gülüyorlar. Hem de süslü tahtlar üzerinde onlara bakarak. Nasıl, o kâfirler işlemekte olduklarının cezâsına çarpıldılar mı? (Tatfif sûresi).

Allah ondan râzi olsun, Ebû Hüreyre rivâyet eder :

Resûlüllâh sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular :

— Kul bir günah işledi mi, onun kalbine siyah bir nokta konur. Eğer o, tevbeistiğfar ederek bunu koparıp atarsa kalbi cilâlandırılır. Fakat tekrâr günâha dönerse bu siyah noktalar çoğaltılır. Nihâyet bütün kalbini kara lekeler kaplar. İşte bu, âyette beyân edilen «pas» tır.

Allah ondan râzî olsun, İbni Abbas rivâyet eder :

Resûlüllah sallallahü aleyhi ve sellem buyurdular :

Beş şey vardır ki, karşılığında beş türlü cezâ bulunur:

1) Bir topluluk ahdini bozduğu zaman Allah onlara düşmanlarını musallat eder.

2) Allah'ın kelâmını bırakıp başka şeylerle hükmettikleri zaman aralarında fakirlik başgösterir.

3) İçlerinde hayâsızlık belirince kitlevî ölümler zuhura gelir.

4) Ölçülerde ve tartılarda hile yapıldığı zaman mahsûlâttan mahrum edilirler.

5) Zekâtlarını vermedikleri zaman kuraklık başgösterir. (Taberânî).

Diğer bâzı hâdisler :

— Alış-veriş ettiğin zaman de ki: müslümanlıkta aldatmak yoktur (Buhârî).

— Alış-verişinde hilekârlık edenler bizden değildir (Buhârî, müslim...).

— Bir kimse kusûrlu malını satarken onun kusûrunu açıklamazsa Allah'ın gazabı altında kalır, melekler de ona lânet ederler (İbni Mâce).

— Kim ki ihtikâr (karaborsacılık) yaparsa, Allah'ın mahlûkatına zarar vermeyi kasdetmiş olur (Müslim).

— Memlekete hizmet ve ticâret etmek maksadıyle dışarıdan mal getirenin rızkı bol olur (İbni Mâce).

— Kim ki müslümanların yiyecek mâddeleri üzerinde ihtikâr (karaborsacılık, mal istifciliği) yaparsa Allah onu cüzzam illetine çarptırır, iflâs ettirir (İbni Mâce).

— Ne kötüdür o muhtekir (karaborsacı istifci) kimse ki Allah piyasaya bir ucuzluk verirse tasalanır, pahalılaştırırsa sevinir (Beyhakî).

— Alış-verişte birbirinizi kızıştırmayın. Bir malı alır görünerek onun kıymetinin artmasına sebep olmayın. Birbirinize kin tutmayın. Aranızdaki münâsebetleri kesmeyin. Ey Allah'ın kulları kardeş olun (Buhârî, müslim).

— Bir mümin, kendisi için arzuladığı bir şeyi başkaları için de arzulamadıkça hakikî mümin olamaz (Buhârî, müslim)

— Kişinin kıldığı namaz onu çirkin hareketlerden ve kötü huylardan menedemiyorsâ o namaz onun Allah'dan uzaklığını artırmaktan başka bir şey yapmaz.

Büreyde Eslemî rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Cemâatle namaz kılmak için gecenin karanlığında câmilere gidenlere, kıyâmet günü tam bir nûru müjdeleyin.**

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre anlatır:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Mutlaka arzu ederim ki, namaz kılmayı emredeyim de namaza başlansın; sonra ben, kucaklarında odun demetleri bulunan bir kısım gençlerle çıkayım da ezânı işitip te namaza gelmiyenlerin evini yakayım...**

Allah ondan râzı olsun, Sâmit oğlu Ubbâde rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Şânı yüce olan Allah, beş vakit namazı kullarına farz kılmıştır. Onları hiç hafîfe almaksızın, tam ve kusursuz olarak edâ edip Allah'ın huzûruna öylece gelenlere, kendilerini Cennet'e koyacağına dâir Allah'ın va'di vardır. Onları hafîfe alıp terkedenlere ve namazlarını kılmamış olarak Allah'ın huzûruna gelenlere ise Allah'ın hiç bir vadi yoktur. Dilerse merhamet ederek bağışlar, dilerse azâp eder.**

Allah rahmet eylesin, Atâ, şu âyetler hakkında aşağıdaki görüşleri ileri sürer:

— **Öyle insanlar vardır ki, onları ne bir ticaret, ne de bir alış - veriş Allah'ı zikretmekten, dosdoğru namaz kılmaktan, zekâtı vermekten alıkoymaz. Onlar, kalblerin ve gözlerin dehşetle döneceği bir günden korkarlar** (Nûr sûresi, âyet: 37).

Bu âyette geçen namazdan maksat, beş vakit namazdır.

— **Yanları, yataklarından uzaklaşır. Korku ve ümit ile Allah'a duâ ederler** (Secde sûresi, âyet: 16).

Burada kastedilen ise yatsı namazıdır.

Allah ondan râzı olsun, İbni Abbâs şöyle der:

— Kıyâmet günü olup insanlar, cinler, hâsılı bütün mahlûkat bir yerde toplandığı ve ümmetler diz üstü saflar teşkil ettiği bir sırada bir nidâcı nidâ ederek der ki: Biliyor musunuz, bugün şeref sahipleri kimlerdir? Dünyâ hayâtındayken, bulundukları her hâl içinde Allah'a hamdedenler ayağa kalksınlar!

Bunun üzerine onlar kalkarlar. Hemen Cennet'e gönderilirler. Sonra o nidâcı ikinci defa bağırır:

— Biliyor musunuz, bugün şeref sâhipleri kimlerdir? Râhat yatakta

yatmaktan uzak duranlar, korku ve ümit içinde Rabblerine duâ edenler ve Allah'ın kendilerine vermiş olduğu rızıklardan yoksullara verenler ayağa kalksınlar!

Bu nidâ üzerine, bu vasıfları taşıyanlar ayağa kalkarlar ve hemen Cennet'e gönderilirler.

Sonra, o nidâcı üçüncü defa bağırır:

— Biliyor musunuz, bugün şeref sâhipleri kimlerdir? Dünyâda iken kendilerini ne bir ticâret, ne de bir alış - veriş, Allah'ı zikretmekten, dosdoğru namaz kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoymayanlar ayağa kalksınlar!

Bunun üzerine, bu vasıfları taşıyan kimseler hemen ayağa kalkarlar ve derhal Cennet'e gönderilirler. Bu üç sınıf insan topluluğu Cennet'te yerlerini aldıktan sonra bu sefer Cehennem'den bir boyun zuhûr ederek mahşer yerindeki halka doğru uzanır. Bunun, gören iki gözü ile fasîh konuşan bir dili vardır. Orada toplanmış olan halka hitâben şöyle der:

Ben üç sınıf insanı yakalamakla vazîfelendirildim:

1 — Bütün inkârcı zâlimleri yakalamakla vazîfelendirildim!

Ve, bunu söyler - söylemez, tıpkı bir kuşun yem tanelerini devşirip yutması gibi, ne kadar inkârcı zalim varsa hemen hepsini toplayıp yutar. Sonra da doğruca Cehennem'e götürüp bırakır. Daha sonra, ikinci defa zuhûr eder. Yine mahşer yerinde toplanmış olan ahâliye hitâben derki:

2 — Ben, Allah'a ve Resûlüne ezâ eden, onların emir ve nehîylerini dinlemeyen bütün âsîleri yakalamaka vazîfelendirildim.

Ve, bunu söyler - söylemez, saflar arasından onların hepsini çekip alır. Sonra da götürüp Cehennem'e atar.

Nihâyet üçüncü defa zuhûr eder.

İbni Abbâs'tan bu haberi nakledenlerden Ebûlminhâr der ki: Zannederim İbni Abbâs, cehennemden üçüncü defa uzanan boyunun şöyle dediğini söyledi:

3 — Ben, sûret yapanları yakalamakla vazîfelendirildim!..

Ve, böyle der - demez hemen saflar arasından onları yakalar, toplayıp Cehennem'e atar. Birinci üç zümre insan Cennet'te, ikinci üç zümre insan da Cehennem'de yerlerini aldıktan sonra amel defterleri ortaya dökülür, mîzân kurulur, bütün mahlûkat hesap için ortaya çağrılır.

Bir defasında adamın biri, kendisine görünen şeytana şöyle der:

— Senin gibi olmak için ne yapmam lâzım?

Şeytan cevap verir:

— Yazık sana! Şimdiye kadar hiç bir kimse benden böyle bir talepte

bulunmadı. Hiç kimse, benim durumuma düşmek istemedi. Sen nasıl böyle bir istekte bulunuyorsun?

Adam der:

— Ben, senin gibi olmayı seviyorum.

Bunun üzerine şeytan şunları söyledi:

— Eğer hakîkaten benim gibi olmak istiyorsan namazı hafîfe al, hoş gör. İster doğruya olsun, isterse yalan yere, yemin etmekten çekinme.

Bunları söyleyen şeytana adam şu cevâbı verir:

— Şu andan îtibâren bir daha namazlarımı geçirmiyeceğime ve ebediyyen bir daha yemîn etmiyeceğime Allah'a söz veriyorum.

Bunun üzerine kendisinin aldatıldığını anlayan şeytan da şöyle der:

— Senden başka hiç bir kimse benim bu tuzağımı öğrenemedi. Ben de bir daha boşboğazlık edip kimseye öğüt vermiyeceğime ahdediyorum.

Allah ondan râzı olsun, bir defasında Ebûdderdâ şöyle dedi:

— Allah nazarında O'nun kullarının en şereflisi, Güneş ile Ay'a riâyet edenler, onları muhâfaza eyleyenlerdir.

Yanındakiler sordular:

— Müezzinlerdir mi demek istiyorsunuz?

Ebûdderdâ dedi:

— Namazlarını vaktinden geri bırakmayan bütün müslümanlar!..

Muhammed oğlu Câfer babasından, o da ceddinden nakleder. Allah hepsinden râzı olsun:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Namaz, şânı mübârek ve yüce olan Allah'ın rızâsına bir vesîledir, melekleri sevmektir, peygamberlerin bir ahlâkı, bir âdetidir. Namaz mârifetin nûru, îmânın esâsıdır. Namaz, duâya icâbettir, amellerin kabûlüdür. Namaz rızıkta berekettir, bedenler için bir râhattır, düşmanlara karşı bir silâhtır, şeytanın keyfini kaçırmaktır. Namaz, onu kılanla ölüm meleği (Azrâil) arasında bir şefâatçıdır. Namaz, onu kılanın kabrinde bir kandil, yanında bir döşek, münker - nekîr meleklerinin sorularına bir cevap, kıyâmete kadar kabrinde kendisine bir arkadaştır. Kıyâmet günü olunca ise onu kılanın üstünde bir gölge, başında bir tâç, bedeninde bir elbise, önünde giden bir nûr, Cehennem ile arasında bir perde, şânı mubârek ve yüce olan Allah'ın huzûrunda müminler için bir senet, iyi amellerin ağır gelmesi için bir ağırlık, sırâtı geçmeğe bir vâsıta, Cennet kapılarının açılması için de bir anahtar olur. Zîrâ, muhakkak ki namaz bir tesbîhtir, bir tahmîddir, bir takdîs'dir, bir tâzîmdir, bir kırâettir, bir duâdır. Ve yine şurası da muhakkaktır ki bütün amellerin en şereflisi vaktinde kılınan namazdır.**

Allah rahmet eylesin, Hasan Basrî rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kıyâmet günü kulun ilk hesâba çekileceği şey namazdır. Eğer onu dosdoğru, kusûrsuz ve eksiksiz olarak kılmışsa hesap vermesi kolaylaşır. Yok, eğer farz namazlarında bir noksanlık varsa, şânı yüce olan Allah meleklere şöyle der:**

— **Bakın kulumun nâfile namazları var mı? Eğer varsa farzlardaki bu açığı onlarla tamamlayın... Eğer farzlardaki bu noksanlık nâfilelerle tamamlanırsa, diğer amellerin hesâbı buna göre görülür.**

Denir ki: Kim ki cemâatle beş vakit namaza devam ederse şânı yüce olan Allah ona beş haslet verir:

1) Ondan geçim sıkıntısını kaldırır,
2) Kabir azâbını kaldırır,
3) Amel defterini sağından verir,
4) Sırat köprüsünden yıldırım gibi geçirir,
5) Sorgusuz - sualsiz Cennet'e koyar.

Kim de cemâatle namazı mühimsemezse, şânı yüce olan Allah onu da oniki cezâ ile cezâlandırır. Bunlardan üçünü hayattayken görür, üçünü ölüm ânında görür, üçünü kabirde görür, üçünü de kıyâmet günü görür. Hayâttayken göreceği cezâlar:

1) Kazancının ve rızkının bereketi kaldırılır,
2) Sîmâsında hayır kalmaz,
3) Halkın nazarında sevilmez olur.

Ölüm ânında göreceği üç ceza:

1) Açlık - susuzluk içinde rûhu kabzedebilir,
2) Rûhunun çıkması çok sıkıntılı olur,
3) Amelleri kabûle şâyân olmaz.

Kabirde mâruz kalacağı üç cezâ:

1) Münker - Nekîr meleklerinin soruları ile karşılaşır,
2) Kabri karanlıklar içinde olur,
3) Kabrinde darlık - sıkıntı çeker,

Kıyâmet günü göreceği cezâlar:

1) Hesâbı zor olur,
2) Rabbını kendisine öfkelendirmiş olur,
3) Şânı yüce olan Allah ona Cehennem azâbını verir.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Zer, Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellemden bu meâlde bir hadîs rivâyet etmiştir.

Mücâhid anlatır:

Allah onlardan râzı olsun, İbni Abbâs'a bir adam geldi ve sordu:

— Ey Abbâs'ın oğlu, gecesini namazla, gündüzünü oruçla geçiren, fakat Cuma'ya gelmeyen, cemâatlere de devam etmeyen ve bu hâl üzere ölen bir kimse hakkında ne dersin? Onun yeri neresidir?

İbni Abbâs cevap verdi:

— O, Cehennemdedir!

O adam, bir ay müddetle muhtelif zamanlarda aynı soruyu tekrar tekrar sordu. İbni Abbâs hepsinde de, «**O, Cehennemdedir!**» cevâbını verdi.

Allah onun yüzünü şereflendirsin, Ebû Talib oğlu Ali şöyle der:

— İnsanlar üzerine öyle bir zaman gelir ki, o zamanda İslâmlığın sadece ismi kalır. Câmileri binâ olarak şekil ve yapı bakımından gâyet bakımlı ve mâmûrdur. Fakat hidâyet, rûh ve cemâat bakımından haraptır. O zaman onların âlimleri, gökkubbesi altında gelmiş - geçmiş âlimlerin en şerlisidir. Her türlü fitne - fesâd onlardan çıkar, yine onlara döner.

Şunları da Veheb İbni Münebbih söyler:

— Eskiden Allah'dan istenen hâcetler namazdan başka bir şeyle istenilmezdi. Büyük tasalar, kılınan bir namazla ortadan yok olurdu. Bir kimse bir kedere mâruz kalınca onun sığınağı namazdan başka bir şey olmazdı.

Şânı yüce olan Allah, Yûnus aleyhisselâm kıssasında şöyle buyurur:

— **Eğer o, çok tesbîh edenlerden olmasaydı, herhalde insanların tekrâr dirilecekleri güne kadar onun karnında kalıp gitmişti** (Sâffât sûresi, âyet: 143, 144).

İbni Abbâs, bu âyette geçen, «**Çok tesbîh edenlerden olmasaydı**» cümlesini, «**Çok namaz kılanlardan olmasaydı**» şeklinde tefsîr eder (*)

(*) — Yûnus aleyhisselâm da, Kur'ân'da ismi geçen Peygamberlerdendir. Rivâyete göre Allah onu, bugünkü Irak'ın Musul bölgesindeki Târihî Ninova şehrine elçi olarak göndermiştir. Kur'ân'da belirtildiğine göre, Yûnus Aleyhisselâm, Peygamber olarak gönderildiği yere varır ve ora ahâlisini hak dine dâvet eder. Kabûl etmedikleri takdirde ilâhî bir azâba mâruz kalacaklarını söyler. Fakat kavmi onu dinlemez, hak dine yanaşmaz. Bunun üzerine o, kavmine haber verdiği ilâhî azâbın gelmesini bekler. Fakat ne hikmetse o sırada ilâhî azâp gelmez. Yûnus aleyhisselâm da bir an için Allah'ın elçisi olduğunu unutur. O'ndan izin gelmediği halde, vazifeli olarak bulunduğu yeri terkeder. Uzaklara gitmek üzere bir gemiye biner. Fakat bindiği gemi, denizin enginlerine biraz açılınca birdenbire durur, yürümez olur. Bunun üzerine gemiciler şöyle der:

— Aramızda sâhibinden kaçmış bir kul olmalı. Kur'a atalım, kimse ortaya çıkar!.

Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun, Hasan Basrî der ki:

— Bolluk - genişlik ve mutluluk demlerinde niyâzda bulunmak, ileride gelebilecek felâket ve musîbetlerden Allah'a sığınmak, O'ndan yardım istemek demektir. Hiç bir sıkıntısı, hiç bir derdi olmadığı zamanlarda Allah'a böyle niyâzlarda bulunan kimseler, felâketlere mâruz kaldıkları bir anda daha önceki niyâzlarını bir dayanak, bir sığınak olarak yanlarında bulurlar.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Kula, iki rek'at namaz kılması için verilen güçten daha hayırlı bir ihsân verilmedi.

Allah rahmet eylesin, şunları da İbni Sîrîn söyler:

— Eğer iki rek'at namaz kılmak ile Cennet'e girmek arasında muhayyer bırakılsaydım, Cennete girmeyi bir kenara bırakır, mutlaka iki rek'at namaz kılmayı tercîh ederdim. Çünkü iki rek'at namaz kılmakla Allah'ı râzı etmiş, O'nun rızâsını kazanmış olurum. Halbuki namazı bırakır Cennet'e koşarsam sadece nefsimi sevindirmiş olurum.

Denir ki:

— Şânı yüce olan Allah yedi kat gökleri yarattığı zaman onları meleklerle doldurdu ve herbirini namaz ibâdetiyle mükellef kıldı. Onlar bu mükellefiyeti yerine getirmekten bir an dahi geri kalmazlar. Şânı yüce olan Allah, onların herbirine ibâdetin bir nev'ini verdi. Meselâ bir gök

---

Geminin deniz ortasında âniden durması ve gemicilerin bu sözleri, Yûnus aleyhisselâmın aklını başına getirir. Çünkü o, Rabbı tarafından elçi olarak gönderildiği yerden O'nun izni gelmeden ayrılmıştır. Üst üste bir kaç defa kur'a çekilir, hep kendisine çıkar. Bunun üzerine onu denize bırakırlar. Derken bir balık kendisini yutar. Balığın karnında bir müddet denizde dolaşır. Bu sırada o, devamlı olarak şöyle zikirde bulunur:

— **Lâ ilâhe illâ ente, sübhâneke inni küntü minezzâlimin** = Senden başka hiç bir ilah yoktur, ancak sen varsın yâ Rabbi! Seni tesbîh - tenzîh ederim. Ben haksızlık edenlerden oldum!...

İşte böylece bir müddet balığın karnında dolaştıktan sonra, Allah'ın emri üzere balık onu bir sâhile bırakıverir. Bu sırada Yunus aleyhisselâm çok bitkindir. Böyle bitkin vazîyette sâhilde yatıp kaldığı sırada, yine Allah'ın emriyle üzerine gölgelik bir nebât biter. Diğer taraftan. Yûnus aleyhisselâm kavminden ayrıldıktan sonra, ilâhi azâbın emâreleri belirmeğe başlar. Bunu gören ahâli, Yûnus aleyhisselâmın dediğinin çıkacağını anlayarak imân ederler, hak dine yönelirler. Şimdi bütün bu hâdisâtı Kur'ândan tâkip edelim:

— Mütercim —

— Şüphesiz ki Yûnus ta gönderilen peygamberlerdendi. Hani o, dolu bir gemiye kaçmıştı. Derken kur'a çekmişlerdi de, o, yeniklerden olmuştu. O, kınanmış bir halde iken kendisini balık yutmuştu. Eğer çok tesbih edenlerden olmasaydı, herhalde insanların tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalıp gitmişti. İşte biz onu, kendisi de hasta olarak açık bir yere bıraktık. Üzerine de, gövdesi olmayan cinsten gölgelik bir nebât bitirdik. Onu yüzbin insana peygamber gönderdik. Hattâ artıyorlardı da. Nihâyet ona îmân ettiler de kendilerini bir zamana kadar geçindirdik (Sâffât Sûresi, âyet: 139 . 148)

ehli, kıyâmet günü yaklaşıp sûr üfürülünceye kadar hep kıyâmda durur. Diğer bir gök ehli hep rükûdadır. Başka bir gök ehli dâimî sûrette secdededir. Bir diğer gök ehli, karşısında titremektedir. İlluyyûn ehli ile Arş ehli ise hamd ile Allah'ı tesbîh ederek ve dünyâdakiler için istiğfârda bulunarak Arş'ın etrâfında dönmektedirler. İşte şânı yüce olan Allah, mümինler için bir şeref olmak üzere bütün bu ibâdetleri yalnız namazda toplanmıştır. Tâ ki namaz kılarak, bütün gök ehlinin almış oldukları nasîbi alsınlar. Ayrıca Allah, namazda okunaları için müminlere Kur'ân'ı da vermiştir. Bunlara karşılık kullarından istediği ise namazın şükrüdür. Namazın şükrü de, onu, şartlarına ve erkânına riâyet ederek edâ etmekten ibârettir. Şânı yüce olan Allah buyurur:

— **Müttakiler o kimselerdir ki, onlar gaybe îmân ederler, namazlarını dosdoğru kılarlar, bizim kendilerine vermiş olduğumuz rızıklardan yoksullara yedirirler, içirirler** (Bakara sûresi, âyet: 3).

— **Namazı dosdoğru kılınız, zekâtı veriniz, rükû edenlerle berâber rükû ediniz** (Bakara sûresi, âyet: 43).

— **Namazı ikaame et, dosdoğru kıl** (Tâ hâ sûresi, âyet: 14).

— **Fakat onlardan, ilimde yüksek dereceye erenlerle müminler, sana indirilen Kur'ân'a ve senden önce indirilmiş olan kitaplara îmân ederler. Onlar, namazı dosdoğru kılanlar, zekâtı verenler, Allah'a ve âhıret gününe inananlardır. İşte onlar, biz onlara çok büyük bir ecir vereceğiz.** (Nisâ sûresi, âyet: 162).

Kur'ân'ın hangi âyetinde namazdan bahsedilmişse mutlaka, **ikame, yâni namazı dosdoğru ve kusursuz kılmak** tâbiri de kullanılmaktadır. Hakîki bir mümin için gerçek durum budur. Fakat sıra münâfıklara gelince, şânı yüce olan Allah şöyle buyurmaktadır:

— ...**Yazık o namaz kılanlara ki, onlar kıldıkları namazlarından gâfildirler** (Mâûn sûresi, âyet: 4, 5).

Görüldüğü gibi Allah, münâfıklar hakkında sadece **«namaz kılanlar»** tâbirini kullanmakta, buna karşılık müminler için, **«Namazlarını dosdoğru kılarlar.»** buyurmaktadır. Böyle oluşu, namaz kılanların çok, fakat dosdoğru ve hakkıyle namaz kılanların az olduğunun bilinmesi içindir. Gâfil insanlar amellerini gelişigüzel yaparlar, namazlarını özentisizce ve mühimsemeden kılarar. Allah'ın huzûruna arzedilince o namazın kabûl olunup - olunmayacağını hiç düşünmezler. Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— **Sizden öyleleri vardır ki, namaz kılar, fakat kıldığı bu namazdan onun amel defterine ancak, üçte biri, yâhut dörtte biri, yâhut beşte biri, veyâhut altıda biri, veyâhut da onda biri yazılır.**

Bu, şu demektir: Kişinin kıldığı namazın ancak dosdoğru edâ edilen kısımları kabûle şâyândır. Yanılmalar ve gaflet içinde geçen kısımları ise makbûl değildir.

Yine Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Kim ki kalben Allah'a yönelerek iki rek'at namaz kılarsa anasından doğduğu günkü gibi günahlarından sıyrılır.**

Kulun kıldığı namazın değeri, namaz esnâsında onun Allah'a yönelmesi nisbetiyledir. Namaz esnâsında kalbi ile Allah'a ne derece fazla yönelebilirse o namazın kadri de o derece büyük olur. Allah'ın huzûrunda namaza durduğu halde zihnen kendi şahsî-dünyevî işleriyle meşgul olan kimsenin hâli, şu misâldeki adamın hâline benzer ki, o, hükümdârla görüşmek, kusûr ve hatâlarından ötürü ondan özür dilemek üzere huzûra gelir. Onun önünde durur. Hükümdar da kendisini dinlemek üzere ona doğru yönelir. Fakat tam bu sırada o, hükümdarın huzûrunda tâzimle durup mârûzatını söyleyeceği ve özür beyân edeceği yerde, sağa - sola sallanmağa, öteye - beriye bakınmağa başlar. Gâyet tabiî ki hükümdar da böyle bir adamı ciddîye almaz. Onun hâcetini kabul etmez. Etse de, onun huzûrundaki ciddiyeti nisbetinde eder...

İşte Allah'ın huzûrunda lâubâlîlik yapan bir kimsenin namazı da, namazdaki ihlâsı, ciddiyeti ve îtinası nisbetinde kabûl edilir. Namaz meselesi, bir hükümdârın tertiplediği düğün ziyâfetine benzer. Ki, orada çeşit çeşit, renk renk yiyecekler, içecekler hazırlanır. Her bir rengin ayrı bir tadı, ayrı bir faydası vardır. İşte namaz da böyledir. Allah, kullarını ona dâvet eder. Namazda onlar için çeşitli fiiller, zikirler, hazırlar. Kullarını bunları yapmakla mükellef kılar. Tâ ki, değişik her bir fiil veya hareketle, kulluk zevkini onlara tattırsın. Meselâ, namazdaki fiilleri, ziyâfetteki yiyecekler yerinde, zikirler de içecekler yerindedir. Denir ki:

— Namazda oniki bin haslet vardır. Fakat bunlar oniki haslette toplanmıştır. Namaz kılmak isteyen herkesin bunlara riâyet etmesi gerekir. Tâ ki namazı tam ve kusûrsuz olsun. Bu oniki hasletten altısı namaza başlamadan önce riâyet edilmesi gereken husûslardır. Diğer altısı da namaza başladıktan sonra riâyet edilmesi gerekenlerdir. Namaza başlamadan önce riâyet edilmesi gerekenler:

Birincisi İlim'dir. Zîrâ Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyururlar:

— **Bilerek ve şuûrla yapılan az bir amel, cehâletle ve şuûrsuzca yapılan çok bir amelden daha hayırlıdır.**

İkincisi: Abdestli olmak'tır. Zîrâ Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyururlar:

— Namaz ancak abdestle ve maddî - manevî temizlikle makbûldür.

Üçüncüsü: Giyimli olmak'tır. Zîrâ şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— Ey Âdemoğulları, her bir mescit huzûrunda zînetinizi alın, elbiselerinizi giyinin. Yeyin, için, isrâf etmeyin. Çünkü Allah isrâf edenleri sevmez (Ârâf sûresi, âyet: 31).

Dördüncüsü: Her namazı vakti vaktinde kılmak, vakti geçirmemek'tir. **Zîrâ** şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— Artık namazı bitirdiğiniz vakit ayakta iken, oturur ken ve yanlarınız üzerindeyken Allah'ı anın. Sükûn ve emniyet hâline geldiğinizde ise namazı dosdoğru kılın. Çünkü namaz, müminler üzerine vakitleri belli bir farz olmuştur. (Nisâ sûresi, âyet: 103).

Beşincisi: Kıbleye yönelmek'tir. Zîrâ, şânı yüce olan Allah buyurur:

— Namazda yüzünü Mescid-i Harâm tarafına (Kâbe cihetine) **çevir. Ey müminler, siz de nerede bulunursanız yüzlerinizi o tarafa döndürünüz. Şüphesiz ki, kendilerine kitap verilenler bunun Rabblerinden gelen bir gerçek olduğunu pek iyi bilirler. Allah onların yapacaklarından gâfil değildir** (Bakara sûresi, âyet: 144).

Altıncısı: Niyet'tir. Zîrâ Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyururlar:

— Ameller niyetlere göredir. Herkes neye niyetlendiyse ancak ona nâil olur.

Namaza başladıktan sonra riâyet edilmesi gereken husûslar:

Yedincisi: Tekbir'dir. Zîrâ Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— Namaz tekbîr ile başlar. Tekbîr ile her türlü dünyevî mesele haram olur. Selâm ile de biter. Kişi selâm verdi mi, namazdan çıkmış demektir.

Sekizincisi: Kıyâm'dır. Zîrâ şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— Namazlara ve hâsseten orta namaza vakitlerinde rükûnları ve şartları ile devam edin. Allah'ın huzûruna tam hûşu ile durun (Bakara sûresi, âyet: 238).

Dokuzuncusu: Kırâet'tir, namazda Kur'ân okumaktır. Zîrâ şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— Artık Kur'ân'dan kolay geleni ne ise onu okuyun... Namazı dosdoğru kılın. Zekâtı verin. Gönül hoşluğu ile Allah'a ödünç verin (Müzzemmil sûresi, âyet: 20).

Onuncusu: Rükû'dur. Zîrâ şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— Namaz kılın, zekât verin, rükû edenlerle birlikte rükû edin (Bakara sûresi, âyet: 43).

Onbirincisi: Secde'dir. Zîrâ şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **Ey îmân edenler, rükû edin, secde edin, Rabbınıza ibâdet edin, h. yır işleyin. Tâ ki umduğunuza nâil olasınız.** (Hacc sûresi, âyet: 77).

Onikincisi: Kaade'dir. Ettehıyyât okumak için oturuştur. Zîrâ Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyururlar:

— **Namaz kılan kişi, son secdeden başını kaldırdı ve Ettehıyyât okuyacak kadar oturdu mu, onun namazı tamam olmuş demektir.**

Bu oniki zâhirî şarta riâyet etmekle görünüşte namaz tamamlanmış olmakla berâber, bir de bunların da tamam olması için bir şart daha vardır. O da ihlâs'tır. Zîrâ şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **Haydin ey müminler, îmânsızların hoşuna gitmese de hepiniz Allah'a O'nun dîninde ihlâslı ve samîmi kişiler olarak ibâdet edin.** (Mümin sûresi, âyet: 14).

İlim üç kısımdır.

Birincisi: Farz nedir, sünnet nedir, bilmektir. Çünkü namaz ancak bu bilgilere sâhip olmakla câiz olur.

İkincisi: Abdestin ve namazın farzlarını ve sünnetlerini bilmektir. Zîrâ bunlar, namazın tamâmı cümlesindendir.

Üçüncüsü: Şeytanın namazdaki vesveselerini ve tuzaklarını bilmektir. Tâ ki onun aldatıcı oyunlarıyla savaşılabilsin.

Abdest: Abdestin tamâmı üç şeyden ibârettir.

Birincisi: Kalbi hased duygularından ve gıllî - gıştan temizlemektir.

İkincisi: Bedeni günahlardan temizlemektir.

Üçüncüsü: Suyu isrâf etmeden, güzelce abdest alarak âzâyı yıkamaktır.

Giyim: Bunun tamamı da üç şeyle olur.

Birincisi: Giyilecek elbise helâl kazançla tedârik edilmiş olmalıdır.

İkincisi: Necislerden, pisliklerden arınmış olmalıdır.

Üçüncüsü: Elbisenin şekli sünnete uygun olmalı; övünme, gösteriş, böbürlenme ve ucüp için giyilmiş olmamalıdır.

Vakit: Üç şeyde tamamlanır.

Birincisi: Göz ve zihin, namaz vaktini bildiren şeylerde (Güneş, ay, yıldızlar, gölgeler, sâat,...) olmalıdır.

İkincisi: Kulak ezânda olmalıdır.

Üçüncüsü Kalb, namaz vaktini düşünmeli, onu geçirmemekte kararlı olmalıdır.

Kıbleye yönelmek: Üç şeyle tamamlanır.

Birincisi: Yüz ile kıbleye yönelmektir.

İkincisi: Kalb ile Allah'a yönelmektir.

Üçüncüsü: Bütün varlığı ile huşû, sükûnet ve alçakgönüllülük içinde bulunmaktır.

Niyet: Tamâmı üç şeyden ibârettir.

Birincisi: Hangi namazı kıldığını bilmektir.

İkincisi: Şânı yüce olan Allah'ın huzûrunda bulunduğunu, O'nun, kendisini görmekte olduğunu bilmek ve o huzûrda korku ve haşyetle durmaktır.

Üçüncüsü: Allah'ın, kalbinden geçenlere vâkıf olduğunu bilmek ve onu dünyevî meşgalelerden sıyırmaktır.

Tekbîr: Tamâmı üç şeyden ibârettir.

Birincisi: Kesin bir niyetle sahîh bir tekbir almaktır.

İkincisi: Tekbir alırken elleri kulaklar hizâsına (erkekler için) kaldırmaktır.

Üçüncüsü: Kalbi huzûra hazırlamak, hürmetle ve tâzimle tekbir almaktır.

Kıyâm (Namazda ayakta durmak): Üç şeyle tamamlanır.

Birincisi: Gözleri secde mahalline teksîf etmektir.

İkincisi: Kalbi Allah'a bağlamaktır.

Üçüncüsü: Sağa - sola sallanmamaktır.

Kırâet (Namazda Kur'ân okumak): Üç şeyle tamamlanır.

Birincisi: Tegannîsiz olarak, doğru ve düzgün bir okuyuşla Fâtiha'yı okumaktır.

İkincisi: Okuduğunu düşünerek ve mânâlarının şuûruna ererek okumaktır.

Üçüncüsü: Okuduğu ile âmil olmaktır.

Rükû: Tamâmı üç şeyle olur.

Birincisi: Rükûa eğilince sırtı dümdüz tutmak, eğip - bükmemektir.

İkincisi: Rükû esnâsında avuçlarını dizlerine koymak ve parmakları tabiî bir şekilde açık tutmaktır.

Üçüncüsü: Rükûu tam bir sükûnet içinde yapmak, tesbîhatı tâzîm ve vekarla söylemektir.

Secde: Üç şeyle tamamlanır.

Birincisi: Secde esnâsında elleri yerde kulakların hizâsına koymaktır.

İkincisi: Secde ederken, kolun el ile dirsek arasındaki kısmını yere yapıştırmamaktır.

Üçüncüsü: Tam bir sükûnet içinde secde yapmak, tesbîhatı tâzîm ve vekarla söylemektir.

Cülûs (Kaade, namazda Ettehıyyât okumak için oturmak): Bu da üç şeyle tamamlanır.

Birincisi: Sol ayak ve sol bacak üzerine oturmak ve sağ ayağı dik tutmaktır.

İkincisi: Tâzîm ile **Ettehıyyât** okumak, kendisi ve müminler için duâda bulunmaktır.

Üçüncüsü: Ettehıyyât ve duâlar okunduktan sonra selâm vermektir.

Namazın bitiminde selâm vermeğe gelince, bunun tamamlanması, kalbden zuhûr edecek hâlis bir niyetle olur. Namazın bitimine gelip selâm vermeğe hazırlanan kimse bilecek ki, bu selâm, sağındaki ve solundaki cemâat ile hafaza melekleri içindir. Bundan başka, selâm verirken gözleri omuzlarından öteye de bakmamalıdır.

Namazda İhlâsa Gelince: Bu da üç şeyde tamamlanır.

Birincisi: Namazı sırf Allah için kılmak, kıldığı namazla yalnız O'nun rızâsını talep etmek, insanlara gösteriş için veya onları hoşnut etmek maksadıyle kılmamaktır.

İkincisi: Kılınan namazın Allah'ın rızâsına uygun olması husûsunu yalnız Allah'dan beklemektir.

Üçüncüsü: Her namazı vakti vaktinde kılmak, vakti geçirmemek ve hiç bir namazı kazaya bırakmamak, ayrıca, kabûle mazhar olabilecek bir îtinâ ile edâ etmiş olmaktır. Eğer namaz bu şartlarla kılınmış olursa, o namaz, sâhibi ile beraber kıyâmet günü Allah'ın huzûruna gider. Namazı, kabûle şâyân olabilecek bir özenti ile kılmak esastır. Çünkü kabul olunmayacak bir namazın veya herhangi bir ibâdetin hiç bir ehemmiyeti yoktur. Zîrâ şânı yüce olan Allah, **«Kim iyi bir amel işlerse,»** demez. Bil'akis, **«Kim, iyi bir amel ile gelirse** - En'âm sûresi, âyet: 160-» der. Bu da gösterir ki mühim olan, iyi bir amel işlemek değil, kabûle şâyân olacak şekilde iyi bir amel işlemektir. Yine, namaz kılan kimse ne yaptığını ve yaptığının ehemmiyetini bilmelidir. Tâ ki, Allah'ın kendisine vermiş olduğu muvaffakiyetten dolayı O'na hamd-ü senâda bulunabilsin. Zîrâ namaz, kendisinde fiillerden, zikirlerden, ...müteşekkil bir çok hayırların toplandığı bir ibâdettir. Kul, namaza niyetlenip te **«Allahü ekber!»** dedi mi, bunun mânâsı, **«Allah en büyüktür, en celildir!»** demektir, şânı yüce olan Allah da şöyle der:

— Kulum, benim her şeyden büyük olduğumun şuûruna erdi ve bana yöneldi.

Tekbir ile namaza başlayan kimse, erkek ise ellerini kulakları hizâsına kadar kaldırır. Kadın ise göğüsleri hizâsına kadar kaldırır. Tekbir alırken böyle elleri kadırmaktan maksat, şânı yüce olan Allah'tan başka her şeyi arkaya atmak, O'ndan başka her şeyden sıyrılmaktır. Tekbir alınıp eller bağlandıktan sonra **Sübhâneke** okunur. Bunu lâfzan dil ile okumakla berâber, kalben de mânâsını mülâhaza etmek gerekir. Şimdi, tekbirden sonra okunanları ve mânâlarını kaydedelim.

— **Sübhânekellâhümme** = Ey Allah'ım, seni her türlü yakışıksızlıklardan ve noksanlıklardan tenzîh ederim. **Ve bihamdike** = Şüphesiz ki her türlü hamd-ü sena sana mahsustur. **Ve tebârakesmüke** = Bereket senin isminde, yâni senin isminin anıldığı şeydedir. **Ve teâlâ ceddüke** = Senin kadrin ve azâmetin pek yücedir. **Ve lâ ilâhe ğayrük** = Senden başka yaratan, senden başka rızık veren, senden başka ibâdet edilmeğe lâyık olan yoktur. Geçmişte olmadığı gibi gelecekte de olmayacaktır.

Bundan sonra **Eûzü - besmele** okunur:

— **Eûzü billâhi mineşşeytânirracîm** = Allah'ım, lânete uğramış ve kovulmuş şeytanın hîle ve desîselerinden beni korumanı isterim.

— **Bismillâhirrahmânirrahîm** = Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyle. Allah Evvel'dir, O'ndan önce hiç bir şey var değildir. O'ndan sonra da var olmayacaktır.

Rahmân ismi, rızık vermek sûretiyle umûm mahlûkatına olan âtifetine şâmildir. **Rahîm** ismi ise hâssaten âhırette mümin kullarına olan âtıfetine delâlet eder.

Bundan sonra **Fâtiha** okunur. Namaz kılan, **Fâtiha**'yı okumakla kısaca şöyle demiş olur:

— Hamdederim O Allah'a ki, beni, yahûdiler gibi gazaba uğrayanlardan, hıristiyanlar gibi dalâlete düşenlerden eylemedi. Bil'akis peygamberlerin yolu olan hak yola koydu...

— **Elhamdü lillâhi Rabbil'âlemîn** = Her türlü hamd-ü senâ, âlemlerin Rabbı olan Allah'a mahsûstur. **Errahmânirrahîm** = Din gününün, kıyâmet gününün mutlak mâlikidir. **Iyyâke na'büdü ve iyyâke nestein** = Yalnız sana ibâdet - kulluk eder ve yalnız senden yardım bekleriz. **İhdinassırâtal'müstakîm. Sırâtellezîne en'amte aleyhim, ğayrilmağdûbi aleyhim ve leddâlîn** = Yâ Rabbi, bizi ne gazaba uğrayanların ve ne de dalâlete düşenlerin yoluna sevketme, bil'akis, kendilerine in'am-ü ihsanda bulunduğun kişilerin yolu olan doğru yola sevket...

Fâtiha bitince, peşinden, Kur'ân'dan bir sûre veya bir parça okunur. Daha sonra da rükûya gidilir. Orada da kendi kendine tefekkür eylemek gerekir. Rükû için eğilen kimse sanki şöyle demektedir.

— Yâ Rabbi, senin huzûrunda eğiliyorum. Bu âsî nefsi sana getirdim. Nefsim senin azametine teslim olmuş, itâat etmiştir. Ümit edilir ki beni afveder, bana merhamet eylersin.

Rükûa varınca şöyle denir:

— **Sübhâne Rabbiyel'azîm!**

Bunun mânâsı, Allah'a yalvarmak, O'na tazarrûda bulunmaktır. Sonra baş rükûdan kaldırılır ve bu sırada da, önce, «**Semiallâhü limen hami-**

de» denir. Bunun mânâsı, **«Allah, kendisini tek ilâh tanıyıp itâat edeni mağfiret eyler.»** demektir. Bundan sonra da **«Rabbenâ lekelhamd»** denir. Bunun mânâsı da, **«Yâ Rabbi hamd sana olsun, zîrâ bu ibâdeti yapmam için bana muvaffakıyet verdin.»** demektir. Bu da söylendikten sonra secdeye gidilir. Secdenin mânâsı, alçakgönüllülüğe yönelmek, teslimiyet ve tevâzû göstermektir. Secdeye kapanan kimse sanki şöyle demek istemektedir:

— Yâ Rabbi, muhakkak ki sen beni en güzel şekilde yarattın. Bana en güzel yüz şeklini verdin. Onda göz, kulak, dil, ... yarattın. Bunlar benim için en değerli, en faydalı uzuvlardır. İşte şimdi, benim için en değerli varlık olan bu uzuvları getirip senin huzûrunda yerlere koydum. Bana merhamet edeceğini ümit ederim...

Secde için baş yere konunca şöyle denir:

— **Sübhâne Rabbıyel'âlâ!**

Bunun mânâsı da şu demektir:

— Benim yüce Rabbım her türlü noksan sıfatlardan münezzehtir, berîdir, O'nun üstünde hiç bir kuvvet yoktur.

Böylece diğer rek'atlar da edâ edildikten sonra teşehhüd için oturulur. Ettehıyyât okunur.

Allah rahmet eylesin, Hasan Basrî der ki:

— Câhiliyye devrinde birtakım putlar vardı. Onlara tapanlar, putlara hitâben, **«Bâkî hayât size olsun!»** derlerdi. Ehli İslâmın ve namaz kılanların şiârı ise Ettehıyyât okumaktır.

Şimdi mânâsıyle berâber Ettehıyyâtı verelim:

— **Ettehıyyâtü lillâhi vessalâvâtü vettayyibât** = Beka ve dâımî mülk Allah'ın zâtına mahsûstur. Beş vakit namaz, yalnız şânı yüce olan Allah için kılınır. O'ndan başkası kendisi için namaz kılınmağa lâyık değildir. Vahdâniyyet yalnız ve yalnız Allah'a mahsûstur. **Esselâmü aleyke eyyühennebiyyü ve rahmetüllâhi ve berakatuhü** = Yâ Muhammed, Rabbının sana yüklemiş olduğu elçilik vazîfesini teblîğ ettiğin ve ümmetine öğütte bulunduğun gibi sana selâm olsun. Allah'ın rızâsı sana olsun, Allah'ın bereketleri sana ve âile - efrâdına olsun. **Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhissâlihîn** — Şânı yüce olan Allah'ın rahmeti bizim, gelmiş - geçmiş bütün peygamberlerin, sıddîklerin ve kıyâmete kadar onların yolunda gidecek olanların üzerine olsun. **Eşhedü en lâ ilâhe illallâh** = Ne göklerde, ne yerde ve ne de kâinâtın hiç bir yerinde Allah'tan başka ibâdete lâyık birisinin bulunmadığına şehâdet ederim. **Ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve Resûlühü** = Ve yine şehâdet ederim ki Muhammed O'nun kuludur, Resûlüdür, peygamberidir, emirlerini ve hükümlerini insanlara bil-

diren elçisidir, peygamberlerinin sonuncusudur, sâf ve temiz kuludur, mahlûkatın en hayırlısıdır...

Böylece Ettehıyyât ta okunduktan sonra Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme salât-ü selâm getirilir, yâni **Allahümme salli** ile **Allahümme bârik** okunur, kendisi ve bütün mümin ve mümineler için duâlar edilir. Daha sonra da önce sağa sonra sola selâm verilerek namazdan çıkılır. Selâmın mânâsı şudur:

— Sizler, ey mümin kardeşlerim, namazdan çıktıktan sonra da benden gelebilecek zarardan - zıyandan, hıyânetten emınsiniz, sâlimsiniz. Benden size her hangi bir zarar gelmiyecektir.

Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun, Hasan Basrî rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Namaz kılan için dört şeref, dört kerâmet vardır:**

1 — **Gökten onun üzerine iyilik saçılır. Onun başı ile gökler arası iyilikle dolar.**

2 — **Onun ayağının bulunduğu yerden başlamak üzere göklerle bu arası meleklerle sarılır, çevrelenir.**

3 — **Bir melek durmadan nidâ eder. Öyle ki, eğer o kimse bu nidâ edeni bilmiş olsa hiç namazdan ayrılmaz.**

İşte bütün bu şereflerin hepsi namaz kılanlar içindir. O halde namaz kılan bir kimsenin, kıldığı namazın kadrini bilmesi ve şânı yüce olan Allah'ın kendisine vermiş olduğu nîmetlerden ve muvaffakıyetlerden dolayı O'na hamdetmesi gerekir.

Katâde anlatır:

Danyâl aleyhisselâm Ümmet-i Muhammed'i överek şöyle demiştir:

— Ümmet-i Muhammed öyle namaz kılar ki, eğer o namazı Nûh'un kavmi kılmış olsaydı tûfân olmaz, onlar da suda boğulmazlardı. Eğer Âd kavmi kılmış olsaydı, onların üzerine o öldürücü kasırga gönderilmezdi. Semûd kavmi kılmış olsaydı, onları o elîm azâp yakalamazdı...

Danyâl aleyhisselâmın bu sözlerini naklettikten sonra Katâde der ki:

— Namaza sarılınız, namaza ehemmiyet veriniz. Namazlarınızı vakti vaktinde ve dosdoğru kılınız. Zîrâ namaz, müminlerin güzel bir ahlâkıdır...

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Benim ümmetim ümmet-i merhûmedir, Allah'ın merhametine mazhar olmuş bir ümmettir. Şânı yüce olan Allah onlardan ihlâsları, duâları, namazları ve zayıfları sebebiyle felâketleri kaldırmıştır.**

——— o ———

EZAN VE İKAAMETİN FAZILETİ

Bir adam, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme gelip sordu:

— **Yâ Resûlellah, bana öyle bir amel tavsiye et ki, onu yapmakla Cennet'e gireyim.**

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— **Müezzin ol. Senin yapacağın namaz çağrısiyle ahâli namaza toplansın.**

Adam dedi:

— **Ey Allah'ın Resûlü, ya müezzin olmak elimden gelmezse?**

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— **İmâm ol. Ahâli seninle namaz kılsın.**

Adam dedi:

— **Ya o da elimden gelmezse?**

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— **O halde ilk safta namaz kıl** (Namazı cemâatle kılmayı ihmâl etme. Câmiye, cemâatle namazı kaçırmıyacak şekilde vakitli gel.)

Allah ondan râzı olsun, Hz. Âişe aşağıdaki âyetin müezzinler hakkında nâzil olduğunu söyler:

— **İnsanları Allah'a dâvet eden, güzel - sâlih ameller işleyen ve, «Şüphesiz ki ben müslümanlardanım!» diyenden daha güzel sözlü kim olabilir?** (Fussılet sûresi, âyet: 33).

Çünkü müezzin, okuduğu ezânla insanları namaza, namaz kılmağa, kısacası Allah'a dâvet etmekte ve ezân ile ikaamet arasında namaz kılmaktadır.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Ümâme Bâhilî rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— **Sesinin uzandığı her yer müezzin için istiğfâr eder. Ona, kendisinin okuduğu ezânla namaz kılan herkesin aldığı sevâbın misli vardır. Bununla berâber o kimsenin sevâbından da bir şey eksilmez.**

Yine Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bir hadîslerinde şöyle buyururlar:

— **Hasta, hasta olduğu müddetçe Allah'ın müsâfiridir. Ona her gün yetmiş şehîd sevâbı verir. Hastalıktan kurtulduğu zaman da, anasından doğmuş olduğu günkü gibi günahlarından sıyrılır. Eğer iyileşmez ve ölüm kendisini yakalarsa Allah onu sorgusuz - sualsiz Cennet'e koyar. Müezzin şânı yüce olan Allah'ın perdedârıdır. Ona her bir ezânı için bin peygamber sevâbı verir. İmâm da Allah'ın vezîri mesâbesindedir. Her bir namaz için ona da bin sıddîk sevâbı verir. İlmi ile âmil olan hakîki âlimler ise şânı yüce olan Allah'ın vekîlidir. Şânı yüce olan Allah, halka öğrettikleri her bir hadîs karşılığında kıyâmet günü kendilerine birer nûr verir, ayrıca her bir hadis karşılığında bin senelik ibâdet sevâbı kaydeder. Gerek erkeklerden olsun gerekse kadınlardan olsun, ilim öğretenler Allah'ın hademeleridir. Öğrettiklerinin bedeli de Cennetten başka bir şey değildir.**

Hadîste temsilî olarak müezzin perdedâra yâni mâbeyinciye, îmâm vezire, âlimler de vekîle benzetilmektedir. Nasıl ki bir hükümdarın mâbeyincisi hükümdarın huzûruna çıkmak isteyenlere, izin çıktığı takdirde, huzûra giriş için iznin çıktığını haber veriyorsa, tıpkı bunun gibi, müezzin de okuduğu ezânla Allah'ın huzuruna durma ânının geldiğini ahâliye haber vermektedir. Ezânı duyup câmiye gelenler, namazda imâma uymakta, dolayısıyle onların namazı imâmla tamamlanmaktadır. Âlimler ise, tıpkı birisinin işlerini görmek üzere ondan vekâlet almış olan kişiye benzer. Âdetâ âlimler, Allah'dan ve Resûlünden vekâleten Allah'ın ahkâmını ahâliye bildirmektedirler.

Yine Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Kim ki yedi sene müezzinlik yapar, ezân okursa, niyeti hâlis olmak şartıyle Allah onu Cehennemin yedi çukurundan âzâd eder.**

Yesâr oğlu Atâ rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Sesinin uzanabildiği her yer müezzin için istiğfâr eder; canlı veya cansız, kuru veya yaş, onu işiten herkes kendisini tasdîk eyler.**

Allah ondan râzı olsun, Ebû Said Hudrî der ki:

— Dağda - bayırda bulunduğun zaman ezân okuduğunda sesini yükselt. Zîrâ ben, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden işittim, şöyle diyordu: **Müezzinin ezân sesini duyan hiç bir ağaç, hiç bir taş, hiç bir mâdde, hiç bir insan ve hiç bir cin yoktur ki, kıyâmet günü Allah nezdinde ona şâhidlik yapmasın.**

Allah ondan râzı olsun, Muâz İbni Cebel rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— **Kıyâmet günü olunca, Allah, Bilâl-i Habeşî'yi Cennet develerinden bir devenin sırtında mahşere gönderir. O, onun sırtında ezân okur. «Eşhedü en lâ ilâhe illâllah» ve «eşhedü enne Muhammeden Resûlüllah» dediği anda insanlar birbirlerine bakışırlar ve, «Senin şehâdet ettiğine biz de şehâdet ederiz!» derler. Böylece hep beraber mahşer yerine varılır. Oraya varılınca Cennet elbiselerinden elbiseler getirilir. İlk giyenler Bilâl-i Habeşî ile sâlih müezzinlerdir.**

Allah ondan râzı olsun, Katâde'nin naklettiğine göre Ebû Hüreyre şöyle derdi:

— Kıyâmet günü müezzinler insanların en uzun boyunlulandır. O gün peygamberlerden sonra ilk hesâbı görülecekler, şehidlerle müezzinlerdir. İlk defa Kâbe'nin müezzinleri, ikinci olarak Beytülmakdis'in müezzinleri, daha sonra da diğer sâlih müezzinler huzûra çağrılırlar.

Bu husûsta sahâbenin ileri gelenlerinden diğer bâzılarının sözleri:

İbni Mes'ûd (r.a.):

— Eğer müezzin olsaydım savaşa gitmemiş olmaktan tasalanmazdım.

Ebû Vakkas oğlu Sa'd (r.a.):

— Eğer müezzin olsaydım, cihâd yapmamış olmaktan gam duymazdım.

Hattâb oğlu Ömer (r.a.):

— Eğer müezzin olsaydım hacc ve umre etmemiş olmaktan gam yemezdim.

Ebû Talib oğlu Ali (r.a.):

— Hiç bir şeye teessüf etmem ki, mutlaka Hasan ile Hüseyin için Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden müezzinlik istemiş olmayı arzulamıyayım.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— **Hiç bir şehir yoktur ki orada müezzinler çok olsun da uykusu az olmasın.**

Allah ondan râzı olsun, Abdullah oğlu Câbir rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— **Müezzinler ezân okumağa başladılar mı, şeytanlar kaçar. Öyle ki ezân okunan mahallelerden kilometrelerce uzaklara giderler.**

Müezzin, sâlih müezzinlerin derecesine nâil olabilmek, onların kazandığı şeref ve fazîleti kazanabilmek için şu on husûsa riâyet etmelidir:

1) Namaz vakitlerini iyi bilmeli, ezânı zamanında okumalı ve vakti geçirmemelidir.

2) Boğazını korumalı, ezân için ona ezâ etmemelidir.

3) Kendi bulunmadığı veya geç geldiği zamanlarda yerine ezânı okuyuverene kızmamalıdır.

4) Ezânı usûlüne, âdabına ve erkânına riâyet ederek güzelce okumalıdır.

5) Okuduğu ezânın ve yapmış olduğu müezzinliğin ecrini yalnız şânı yüce olan Allah'tan beklemeli, ahâliye hiç minnet etmemelidir.

6) Dâimâ iyiliği emretmeli, hayrı ve iyiliği tavsiye eylemeli, kötülüğü ve kötü hareketleri menetmeli, engellemelidir. Ayrıca, ister zengin olsun, isterse fakir olsun, herkese aynı şekilde davranmalı, herkese hakkı söylemelidir.

7) Ezandan sonra hemen namaza durmamalı, cemâate gelmek isteyenlerin namaza yetişebilmesi için, haddi aşmıyacak bir şekilde biraz beklenmelidir.

8) Câmide müezzinlik mahalline oturanlara kızmamalıdır.

9) Ezân ile ikaamet arasını çok uzatmamalı imamla farzı kılmak için bekleyenleri bezdirmemelidir.

10) Câmiye iyi bakmalı, onu her türlü pislikten temiz tutmalı, sabîlerin orada oynamasına ve câmiye girmeğe lâyık olmayanların oraya girmesine meydan vermemelidir.

İşte bu on husûsa riâyet eden ve hulûs-u kalble vazîfelerini yapan müezzinler, Resûlüllah'ın hadîsleriyle diğer bâzı büyüklerin sözlerinde kendilerinden sitâyişle bahsedilen sâlih müezzinler zümresine dâhil olurlar, onların kazandığı fazîlet ve şerefleri kazanırlar.

İmâmın gerek kendi namazının ve gerekse peşinde duranların namazının tamamlanması ve Resûlüllah'ın bahsettiği imâmlık derecesine nâil olabilmesi için onun da şu on husûsa riâyet etmesi gerekir:

1) Kur'ân'ı usulü, âdâbı ve erkânınca okumalı, lâhinden, tegannîden ve çeşitli ses oyunlarından sakınmalıdır.

2) Namazdaki tekbîrleri doğru, kesin ve ihlâslı olmalıdır.

3) Gerek rükûları, gerek secdeleri ve gerekse diğer erkânı kusursuz yapmalıdır.

4) Kendisini haramlardan, şüpheli şeylerden mutlaka korumalıdır.

5) Gerek elbisesini ve gerekse bedenini gâyet temiz tutmalı, başkalarını rahatsız edecek kirden, pastan, ter kokusundan, ...arınmış bulunmalıdır.

6) Cemâatin rızâsı olmadıkça namazda okumayı uzatmamalıdır.

7) Kibirden, gururdan, ucüpten, ...şiddetle sakınmalı, son derece mütevâzi olmalıdır.

8) Bütün günahlarından tevbe - istiğfâr etmedikçe namaza başlamamalıdır. Zîrâ îmâm demek, peşinde namaz kılanların şefâatçısı demektir. O halde her şeyden önce şefâatçının temiz, pâk ve günahlardan arınmış olması gerekir.

9) Gerek selâm verdiğinde, gerekse duâları esnâsında sadece kendisi için duâ etmemeli, bütün cemâat ve müminler için de duâ eylemelidir.

10) Câmiye bir yabancı geldi mi, onun hâlini - hâtırını, nereden gelip nereye gittiğini ve bir şeye ihtiyâcı olup - olmadığını sormalıdır.

İşte bu on husûsa riâyet eden ve imâmlık vazîfesini de hulûsu kalble sırf Allah rızâsı için yapan imâmlar, Resûlüllah'ın hadîslerinde bahsi geçen sâlih imâmlar mertebesine nâil olurlar.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Saîd Hudrî rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

Beş türlü insan vardır ki, ben onlara Cenneti tekeffül ederim:
1 — **Kocasına itâat eden sâliha kadın,**
2 — **Anasına - babasına itâatkâr olan sâlih evlâd,**
3 — **Allah rızası için hacc etmek üzere yola çıkan ve Mekke yollarında ölen kişi,**
4 — **Güzel ahlâk sâhibi kişi,**
5 — **Sırf Allah rızâsı için herhangi bir câmide müezzinlik yapan kişi.**

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— **İmâm, kefîl olan kişidir. Müezzin de emânetçidir, yed-i emîndir. Allah'ım, imâmları doğru yola sevket, müezzinleri de mağfiret eyle!**

Müezzin bir yed-i emîn, bir emânetçidir. Çünkü, ahâli, gerek namazları husûsunda ve gerekse oruçları husûsunda ona uymakta, vaktin geldiğinin bildirilmesini ona emânet etmiş bulunmaktadır. Müslüman ahâlinin, müezzin üzerinde birtakım hakları vardır. Meselâ sabahleyin fecir doğmadan, yâni sabah namazının vakti başlamadan, bir de akşamleyin Güneş, tamâmen batmadan, yani akşam namazının vakti iyice girmeden ezân okumamak bu haklar cümlesindendir. Çünkü halk, duyduğu ezâna göre hareket eder. Eğer müezzin, henüz fecir doğmadan, yâni sabah namazının vakti girmeden ezân okursa ahâli sahûr vakti ile namaz vaktini birbirine karıştırabilir. İşte buna meydan verilmemesi için imsâk başlamadan yâni sabah namazının vakti girmeden sabah ezânını okumamalıdır. Aynı şekilde akşamleyin de iftâr vakti olmadan yâni akşam namazının vakti başlamadan ezân okumamağa bilhassa dikkat etmelidir. Çünkü duyduğu ezâna göre hareket edecek olan ahâli, henüz iftâr vakti girmediği halde orucunu bo-

zabilir, akşam namazını kılabilir. İşte bu gerekçelerden ötürü, müezzin bir emânetçi, bir yed-i emîn, imâm da bir kefildir. Zîrâ o, cemâatin namazını üzerine almış, onu tekeffül etmiş durumdadır. Kendi namazının bozulmasıyle cemâatin namazı da bozulur. Kendi namazının sahîh olmasiyle cemâatin namazı da sahîh olur.

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— **Üç sınıf insan vardır ki, kıyâmet günü misk tepeleri üstünde dururlar. Onları ne hesap verme düşüncesi korkutur, ne de kıyâmetin büyük dehşeti kederlendirir. O dehşetli günde onlar ne korku görürler, ne de tasa. Bunlardan biri, milletine önderlik-imâmlık eden ve milleti de kendisinden râzı olan kişidir. Diğeri müezzinlik eden, sırf Allah rızâsı için beş vakit ezân okuyan kişidir. Üçüncüsü de sâhip ve efendisine itâatkâr olan köledir.**

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— **Bir müslümanın, diğer bir müslümanın evine bakması helâl değildir. Ancak onun izni ve müsâadesi olursa bakabilir. Eğer bir müslüman, müsâadesi olmadan diğer bir müslümanın evine bakarsa izinsiz olarak onun evine girmiş olur. Bir müslüman, izinsiz olarak diğer bir müslümanın evine girerse kardeşlik ahdini bozmuş olur. Bir müslümanın üzerinde sidik bulaşığı bulunursa, onu temizlemeden namaz kılması câiz olmaz. Bir müslümanın, cemâatin izni olmadıkça imamlık yapması helâl değildir. Eğer cemâatin istememesine rağmen yine de imamlık yaparsa, cemâatin namazı kabul olunur, fakat onun namazı kabul olunmaz. İmâm, yapacağı duâyı sırf kendi şahsı için yapmasın. Eğer böyle yaparsa cemâate hıyânet etmiş olur.**

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:
— **Eğer insanlar ezânın ve ön safın sevâbını bilmiş olsalardı bu ikisine önem verirlerdi. Eğer namaza vaktinde gelmenin sevâbını bilmiş olsalardı câmiye herkesten önce gelirlerdi. Eğer yatsı namazı ile sabah namazının ehemmiyetini anlamış olsalardı, doluya bile tutulsalar mutlaka bu ikisine câmiye gelirlerdi.**

Allah onlardan râzı olsun. Cüveybir, Dahhâktan naklen anlatır:
— Zeyd oğlu Abdullah, rüyâsında ezânın okunuşunu gördüğü ve onu aynen Bilâl Habeşî'ye öğrettiği zaman, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Bilâl'e, bir damın üstüne çıkmasını ve orada ezân okumasını em-

retti. Bilâl ezâna başlayınca, Medîne'de, bir şey yıkıldığı andaki sese benzer şiddetli bir ses işitildi. Bunun üzerine Resûl aleyhisselâm ashâbına dedi:

— Biliyor musunuz, bu ses nedir?

Sahâbîler cevap verdiler:

— Allah ve Resûlü daha iyisini bilirler.

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— Rabbınız gök kapılarına emir verdi. Bilâl'in ezânı için Arş'a karşı onlar açıldılar. Duyduğunuz bu ses, gök kapılarının açılış sesidir.

Allah ondan râzı olsun, bu sırada Ebûbekir sordu:

— Yâ Resûlüllah, bu iltifât sadece ve hâsseten Bilâl için midir, yoksa bütün müezzinlere şâmil midir?

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— Bil'akis, bütün müezzinlere şâmildir. Ve, muhakkak ki müezzinlerin rûhları şehîdlerin rûhlarıyle berâberdir. Kıyâmet günü olunca bir nidâcı, **«Nerede müezzinler?»** diye nidâ eder. Bunun üzerine onlar, misk ve kâfûr tepeleri üzerinde kıyâm ederler.

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

Beş sınıf insan vardır ki onların namazları makbul değildir.

1 — **Kocasına dargın olan kadın,**

2 — **Geri dönmediği müddetçe efendisinden kaçmış olan köle,**

3 — **Üç günden fazla mümin kardeşi ile küs duran kimse,**

4 — **İçki içen kimse,**

5 — **Cemâat kendisini istemediği halde yine de imâmlık yapan kimse.**

Cemâatin imâmı istememesi iki sûretle olabilir.

1 — İmâmın bir ahlâksızlığından, yâhut Kur'ân'ı teganni ile ve çeşitli ses oyunlariyle okumasından dolayı. Bu takdirde, eğer daha sâlih başka birisini bulabiliyorlarsa veya içlerinde ondan daha ehil birisi varsa bu imâmın onlara imâmlık yapması hoş bir şey değildir, terketmesi gerekir.

2 — İmâmın doğru sözlü olduğu, iyiyi emredip kötülüğü menettiği için ondan hoşlanmamalarından veya ona olan hasedlerinden ötürü. Bu takdirde, içlerinde ondan daha ehil bir kimse de yoksa, cemâatin onu istememesi bâtıldır, haksızca bir arzudur. Onlar ne kadar yırtınsalar da, imâmın vazîfesine devam etmesi gerekir.

Allah onlardan râzı olsun, Abdullah oğlu Câbir rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— **Hulûs-u kalb sâhibi müezzinler kıyâmet günü kabirlerinden ezânlar okuyarak çıkarlar. Müezzinin sesini işiten her bir şey; taş, ağaç, kerpiç, kuru, yaş, insan, hayvan, hâsılı her şey onun için**

şâhidlik yapar; sesinin uzandığı her yer Allah'tan ona mağfiret diler. Onun okumuş olduğu ezanla namaz kılanların adedince kendisine sevap yazılır. Ezân ile ikaamet arasındaki her dileği kabul edilir. Allah o aradaki her isteğini verir. Ya hemen dünyâda verir, veya âhırete bırakır. Bâzen de mâruz kalabileceği bir kötülüğü ondan uzaklaştırır. Kıyâmet günü Cennet elbisesini ilk giyecek olan İbrâhim aleyhisselâmdır, sonra da Muhammed aleyhisselâmdır. Daha sonra da diğer Resûllerle peygamberler giyerler. Allah'ın selâmı hepsinin üzerine olsun. Peygamberlerden hemen sonra ise hâlis niyetli müezzinler giyerler. Onları kırmızı yakuttan soy binekIerle melekler karşılar. Herbir müezzini kabrinden mahşere kadar yetmişbin melek teşyî eder.

Allah ondan râzı olsun, İbni Abbâs şöyle der:

Üç sınıf insan vardır ki şânı yüce olan Allah onları kabir azâbından korur. Bunlar:

1 — Müezzinler,

2 — Şehîdler,

3 — Cuma günü vefât edenlerdir.

Abdül'âlâ Teymi de şunları söyler:

Üç sınıf insan vardır ki, kıyâmet günü diğer insanlar hesap vermekle meşgulken ve hesap verinceye kadar onlar misk tepeleri üstünde dururlar. Bunlar:

1 — Sırf Allah rızâsı için cemâate imâmlık yapanlar,

2 — Sırf Allah rızâsı için Kur'ân okuyanlar,

3 — Sırf Allah rızâsı için müezzinlik yapanlar, namaz vaktini ahâliye duyurânlar'dır.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— **Kim ki müezzinin söylediğini aynen söylerse onun almış olduğu ecrin sevâbını o da alır.**

Bu husûsta Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin başka bir sözü de şöyledir:

— **Müezzin «Allahü ekber» dedi mi, onu işiten de aynı şeyi söyler. Yâni o da «Allahü ekber» der. Müezzin «Eşhedü en lâ ilâhe illallah» ve, «Eşhedü enne Muhammeden Resûlüllah» dedi mi işiten de aynen onları tekrarlar. Müezzin Hayye alessalâh» ve «Hayye alelfelâh» deyince ise bunları işiten, «Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil'aliyyil'azîm» der.**

Ezânı işitince, huşû içinde dinlemeli, ona, tazîm ve hürmet etmeli, müezzin **«Hayye alessalâh»** deyinceye kadar ne söylerse aynen söylemelidir. **«Hayye alessalâh»** deyince, **«Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil-aliy-**

yil'azîm» demelidir. Müezzin **«Hayye alelfelâh»** deyince de, **«Mâ şâallahü kân = Allah ne dilerse o olur!»** demelidir. Bütün bunlardan başka ezânın tefsîrini ve mânâsını da bilmek gerekir. Zîrâ ezânın her bir kelimesinin zâhirî ve bâtınî olmak üzere birer mânâsı vardır. Müezzin **«Allahü ekber, Allahü ekber!»** dedi mi, bunun zâhirdeki tefsîri, **«Allah en büyüktür, Allah en büyük ve en yücedir!»** demektir. Mânâsı ise, **«Allah en büyüktür. O'na itâat etmek en zarûrîdir. Ey insanlar, şu anda Allah'a ibâdete koşun, dünyevî meşgaleyi bırakın!»** demektir. Müezzin ikinci olarak, **«Eşhedü en lâ ilâhe illallah»** der. Bunun tefsîri, **«Ben, Allah'ın birliğine ve eşinin - ortağının bulunmadığına şehâdet ederim!»** demektir. Mânâsı da şu demektir:

— Ey insanlar, Allah size bir buyruk buyurmuştur. O'nun buyruğunu yerine getiriniz. Zîrâ size, Allah'ın buyruğunu yerine getirmekten başka bir şey fayda vermez. Eğer Allah'ın buyruğunu yerine getiremezseniz, sizi O'nun azâbından O'ndan başkası kurtaramaz...

Müezzin üçüncü olarak, **«Eşhedü enne Muhammeden Resûlüllah»** der. Bunun tefsîri, **«Ben şehâdet ederim ki Muhammed Allah'ın Resûlüdür. Allah onu size, kendisine îmân etmeniz ve Allah tarafından getirdiklerini tasdîk eylemeniz için göndermiştir.»** demektir. Mânâsı da, **«Allah size cemâatle namaz kılmayı buyurmuştur. Allah'ın size olan bu buyruğuna uyunuz, o buyruğu yerine getiriniz!»** demektir. Müezzinin dördüncü olarak söylediği, **«Hayye alessalah!»** cümlesidir. Bunun tefsiri, **«Namazı edâya koşunuz!»** demektir. Mânâsı ise, **«Ey ahâli, namaz vakti girdi. Onu vaktinde edâ ediniz. Vakti geciktirmeyiniz. Hemen koşunuz, namazınızı cemâatle kılınız!»** demektir. Müezzinin beşinci olarak söyleyeceği cümle, **«Hayye alelfelâh!»** cümlesidir. Bunun tefsîri, **«Ey insanlar, saâdet ve kurtuluşa koşunuz!»** demektir. Mânâsı da, **«Şüphesiz ki şânı yüce olan Allah, sizin kurtuluşunuz, sizin sâadetiniz için namazı bir sebep yapmıştır. O halde onu vakti vaktinde, dosdoğru ve cemâatle edâ ediniz. Tâ ki Allah'ın azâbından kurtulasınız.»** Müezzin altıncı olarak, **«Allahü ekber, Allahü ekber!»** der. Bunun tefsîri, **«Şüphesiz ki şânı yüce olan Allah en büyük ve en yücedir!»** demektir. Mânâsı ise, **«Allah'a ibâdet etmek, onun buyruğunu yerine getirmek en zarûrî bir şeydir. O'nun buyruğunu geciktirmeyin. Vakti vaktiyle edâ eyleyin!»** demektir. Nihâyet Müezzinin yedinci ve son olarak söyleyeceği cümle şudur:

— **Lâ ilâhe illallâh!**

Bunun tefsîri, **«Ey insanlar, şurasını iyi bilin ki, Allah birdir, şerîki-ortağı - benzeri yoktur!»** demektir. Mânâsı da şu demektir:

— **Ey müslümanlar! Namazlarınızı hâlis Allah rızâsı için kılınız!..**

———— o ————

TEMİZLİK — NEZÂFET

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— **Ey ümmetim, misvâk kullanmalısınız. Zîrâ muhakkak ki onda on haslet vardır. Misvâk kullanmak ağzı temizler, Allah'ı hoşnut eder, melekleri sevindirir, gözü keskinleştirir, dişleri beyazlatır, diş dibi etlerini sağlamlaştırır, çürümeleri önler ve diş paslarını yokeder, yemeğin hazmını kolaylaştırır, balgamı keser. Misvâk kullanılarak kılınan namazlar sevap bakımından kat kat olur. Ayrıca ağız kokusunu güzelleştirir, ağzın çirkin kokularını önler. O ağız ki Kur'ân yoludur.**

Yine Resûl aleyhisselâm buyururlar:

— **Abdest îmânın yarısıdır. Misvâk ta abdestin yarısıdır. Eğer ümmetime meşakkatli gelmiyecek olsaydı, onlara, herbir namaz için abdest alışlarında mutlaka misvâk kullanmalarını emrederdim. Kulun, misvâk kullanmak sûretiyle kılmış olduğu iki rek'at namaz, misvâksız olarak kıldığı yetmiş rek'at namazdan daha fazîletlidir.**

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

Beş şey fıtrattandır:

1) **Bıyıkların uzayan kısımlarını tıraş etmek,**
2) **Tırnakları kesmek,**
3) **Etek (kasık) tıraşı yapmak,**
4) **Koltuk altlarını tıraş etmek,**
5) **Misvâk kullanmak.**

Allah onlardan râzı olsun, Abdullah İbni Ömer şöyle der:

— Yemekten sonra dişleri misvâklamak iki câriyesi olmaktan daha üstündür.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— **Cebrâil aleyhisselâm bana, komşu hakkı husûsunda öğütlerde bulunmaktan hiç geri durmazdı. Öyle ki, ben, onun, komşuyu komşuya vâris yapacağını sandım. Câriyeler hakkında öğütlerde bulunmaktan da geri durmazdı. Öyle ki, ben, onların âzâd edilmesi için bir zaman tâyîn edeceğini sandım. Misvâk kullanma husûsunda o derece tavsiyelerde bulunuyordu ki, çok misvâk kullanma netîcesinde dişdibi etlerinin yokolacağını zannettim. Kadınların hakları husûsunda o derece öğütlerde bulunurdu ki, ben, boşamayı harâm kılacağını sandım. Gece namazı husûsunda o kadar çok tavsiyelerde bulunurdu ki, ben, ümmetimin en hayırlılarının gece uyumayanlar olduğunu sandım.**

Mücâhid anlatır:

— Bir ara, Cebrâil aleyhisselâmın Peygamber sallallâhü aleyhi ve selleme gelmesi gecikti. Daha sonra gelince Resûlüllah ona, **«Ey Cebrâil, gelmeyişinin sebebi neydi?»** diye sordu. Cebrâil aleyhisselâm şu cevâbı verdi:

— Nasıl gelelim, içinizde tırnaklarını kesmeyenler, bıyıklarının fazla kısımlarını tıraş etmeyenler, parmak aralarını temizlemeyenler ve misvâk kullanmayanlar (ağız temizliğine riâyet etmeyenler) var...

Daha sonra dedi ki:

— Biz ancak Rabbının emri ile geliriz.

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Herbir müslümanın Cuma günü gusletmesi, misvâklanması ve güzel kokular sürünmesi lâzımdır.**

Abdurrahmân oğlu Hamîd der ki:

— Kim ki Cuma günü tırnaklarını keserse Allah ondan râhatsızlığı giderir, kendisine şifâ verir.

Anlatılır ki, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem mîrâca çıktığı gece Cennet'e uğradığında kendisini kara gözlü hûrîler karşılar ve şöyle derler:

— Yâ Muhammed, ümmetine söyle. Misvâklansınlar, ağız temizliğine riâyet etsinler. Onlar misvâklanıp ağız temizliğine riâyet ettikçe bizim güzelliğimiz artıyor.

İbni Şehâb rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— **Kim ki Cuma günü tırnaklarını keserse cüzzam illetinden emîn olur.**

Resûl aleyhısselâmın, her Cuma tırnaklarını kestiği ve en geç kırk günde bir etek tıraşı olduğu rivâyet edilir.

Yine Allah'ın Resûlü bir hadîslerinde şöyle buyururlar:

— Ağız kokularını güzelleştiriniz. Zîrâ şüphesiz ki ağızlarınız Kur'ân'ın yollarıdır. O ağızlar Kur'ân okur.

Misvâk kullananlar şu üç maksattan biri için misvâklanırlar:

1 — Ya, sırf Allahın rızâsını kazanmak ve Resûlüllah'ın sünnetini yerine getirmek maksat ve gâyesiyle misvâklanırlar,

2 — Ya, sırf kendi bedeninin menfaati için misvâklanırlar,

3 — Veya temizliği sebebiyle insanların teveccühünü kazanmak maksat ve gâyesiyle misvâklanırlar.

Sırf, şânı yüce olan Allah'ın rızâsını kazanmak ve Resûlüllah'ın sünnet ve ahlâkını yaşatmak maksat ve gâyesiyle misvâklananlar bunun ecrini alırlar. Bu maksatla misvâklanılarak kılınan iki rek'at namaz, misvâklanmadan kılınan yetmiş rek'at namaza denktir. Nitekim bu husûs hadîste belirtilmiştir.

Sırf kendi bedeninin menfaati için misvâklananlar bundan dolayı herhangi bir ecir, bir sevap alamadıkları gibi ayrıca niyetlerinin isâbetsizliğinden dolayı hesâba da çekilirler.

Sırf gösteriş yapıp insanların teveccühünü kazanmak maksat ve gâyesiyle misvâklananlar ise niyetlerinin bozukluğundan dolayı hesâba çekilirler, günahkâr olurlar.

Allah onlardan râzı olsun, İbni Abbâs, şânı yüce olan Allah'ın, (**Rabbı. İbrâhim'i birtakım kelimelerle imtihân edip, o da bunları tamâmen yerine getirince, kendisine, «Seni insanlara rehber yapacağım,» demişti** - Bakara sûresi, âyet: 124-) meâlindeki âyeti hakkında şöyle der:

— Allah onu, beşi başta, beşi de bedende olmak üzere on çeşit temizlikle imtihân etmişti. Baştaki temizlikler şunlardır:

1) Bıyıkların fazla kısımlarını tıraş etmek,

2) Ağıza su vermek,

3) Buruna su vermek,

4) Misvâklanmak,

5) Saç diplerini temiz tutmak,

Bedendeki temizlikler de şunlardır:

1) Tırnakları kesmek,

2) Sünnet olmak,

3) Koltuk altlarını tıraş edip temiz tutmak,
4) Etek (kasık) tıraşı olmak,
5) Def-i hâcetten sonra su ile temizlenmek.

*
* *

Muhterem okuyucularımızın da takdir buyuracakları gibi, İslâmiyet, maddî - manevî temizliğe çok büyük önem vermektedir. Onun için, her müslümanın bu konuyu iyi bilmesi ve hayâtta olduğu müddetçe maddî - manevî temizliğe bihakkın itinâ gösterip riâyet etmesi gerekmektedir. Müellif Ebülleys Semerkandî, kitâbının hacmını fazla geniş tutmadığı için meselenin tafsilâtına girmemiştir. Fakat böylesine mühim olduğu halde zamanımızın geniş müslüman topluluklarının bunu idrâk etmemiş görünmeleri bizi TEMİZLİK NEZÂFET bahsinin teferruâtlı bir şekilde yazılmasına sevketmiştir. Ümit ederim, aşağıda yazacaklarımdan muhterem okuyucularım istifade edeceklerdir.

(Yaman Arıkan)

Acaba tahâret, temizlik, nezâfet, ...kelîmeleri bizlere neleri hatırlatıyor? İslâmî yönden bu kelimelerin mânâlarını tam şümûlü ile anlayıp hayâtımızda tatbîk edebiliyor muyuz? Esefle kaydedelim ki bugünkü manzara bu soruya müsbet cevap vermemize imkân bırakmıyor. Zîrâ, avâm tabakası şurda dursun, dînî sâhada çalışan veya öyle gözüken şahısların birçoğunun bile bu kelîmelerin mânâ ve şümûllerini gereği gibi anlayamadıklarını acı bir şekilde müşâhede ediyoruz. Kelîmenin veya terîmin mânâ ve şümûlü iyice anlaşılmayınca tatbîkatın yanlış olacağı ise meydandadır. Muhterem okuyucularımıza bu husûsu bir misâlle açıklayalım:

— Meselâ bir hasta ile, bu hastayı muâyene etmekte olan bir doktoru ele alalım. Hastanın bir veya bir kaç yerinde râhatsızlığı olabilir. Doktor bunu muâyene edip bir teşhîs koyacak, sonra da tedâvi edecektir. Şimdi burada iki ihtimâl vardır. Doktor, hastanın hastalığına:

1 — Ya doğru bir teşhîs koyacaktır,

2 — Veya yanlış bir teşhis koyacaktır.

Birinci halde, teşhîs doğru olduğu için tedâvi yâni hastalığı iyileştirme çalışmaları da doğru olacaktır. Bu durumda tatbîkat doğrudur. Dolayısiyle hastanın iyileşme ihtimâli de artacaktır.

İkinci halde ise, teşhîs yanlış olduğu için tedâvi de yanlış olacaktır. Bu durumda tatbîkat yanlıştır. Dolayısiyle, hastanın bu tedâvî yoluyla iyileşme ihtimâli de ortadan kalkacaktır.

Verdiğimiz bu misâl, gerek ferdin ve gerekse cemiyetin bütün meselelerinde bir ölçü olarak kullanılabilir. Bugün, hem fertler olarak hem de cemiyet ve topyekûn millet olarak, halledilmesi gereken bir sürü meselelerimiz, problemlerimiz vardır. Bunların halledilmesi için her şeyden önce

doğru birer teşhîs konması lâzımdır. Bu doğru teşhîs konmadıkça her nereden ve hangi sistemden reçeteler getirilirse getirilsin milletçe ve fertçe meselelerimizin halledilmesine imkân yoktur. Fertçe ve milletçe meseleleri halledilmemiş cemiyetler ise huzursuzuklar, sıkıntılar, ıztırâplar ve keşmekeşler içinde çalkalanmağa ve hattâ bir müddet sonra da yok olmağa mahkûmdur. Allah'ın, milletimizi bu âkıbetten koruması samîmi temennimizdir.

Allah'ın Kitâbı Kur'ân ve onun tebliğcisi peygamberimiz Muhammed aleyhisselâm, gerek fertlerin ve gerekse cemiyetlerin ve milletlerin meselelerine en doğru teşhîsleri koymuş ve tedâvî yollarını göstermiştir. Böyle olmakla berâber, bugün, müslüman - Türk milleti ve maal'esef yeryüzündeki bütün müslümanlar bu doğru ve kesin olan teşhis ve tedâvi esaslarından gereği gibi istifâde edememektedirler. Kur'ân'ın ve İslâmiyet'in gâyesi ve hedefi açıktır:

— İNSANLARI HEM DÜNYEVÎ, HEM DE UHREVÎ HUZÛRA VE SÜKÛNA KAVUŞTURMAK. ONLARI HEM DÜNYÂDA HEM DE ÂHIRETTE MES'ÛD VE BAHTİYÂR ETMEK.

— **Kur'ân öyle bir kitaptır ki, onu sana, bütün insanları, Rabblerinin izniyle zulmetlerden nûra, o tek gâlip ve hamde lâyık olan Allah'ın yoluna çıkarman için indirdik** (İbrâhim sûresi, âyet: 1).

— **Şüphesiz ki bu Kur'ân, insanları en doğru ve en âdil bir yola götürür. Sâlih ve güzel ameller işleyen mümînlere de mutlaka büyük bir ecir olduğunu müjdeler. Âhirete îmân etmeyenlere gelince, onlar için de pek acıklı bir azâb hazırladığımızı bildirir** (İsrâ sûresi, âyet: 9, 10).

Görüldüğü gibi Kur'ân'ın ve İslâmiyet'in gâyesi açıktır:

— **İnsanları, yâni İslâmiyet esaslarına uyanları ilel'ebed mes'ûd ve bahtiyâr etmek!..**

Bugün, dîn mevzûunda son asırlarda ve bilhâssa son yıllarda içine düştüğümüz koyu cehâletin neticesi meydana gelen manzara-i umûmiye, gerçekten yürekler acısıdır, hattâ müslüman bir cemiyet için aynı zamanda yüz karasıdır da. Bu satırların yazarı, azîz milletimize hiç te yakışmayan bu kötü manzaradan utanç duymaktadır. İşin en acıklı tarafı da bu gidişin böylece devâm etmesine, dîn mevzûunun tamâmen karacâhillerin eline düşmüş olmasına rağmen ortaya hâzık - ehil bir dîn âliminin çıkmayışıdır. Geniş halk kitleleri henüz sa'fiyet ve asâletini muhâfaza etmek için direnmekte; menfî cereyanların, İslâmî ve an'anevî esaslara uymayan yeni âdetlerin içinde erimemek için gayret göstermekte; bir yandan da dînini öğrenmek için bir çok fedâkârlıklarda bulunmaktadır. İşte onun bu gayret ve azmi, süflî menfaatlerinin esîri olan bir takım şarlatanlar ta-

rafından insafsızca ve hayâsızca sömürülmekte ve istismâr edilmektedir. Meselenin iyice aydınlanması için değerli okuyucularımı şu misâl üzerinde düşünmeye dâvet ediyorum:

— Bir operatör (ameliyât yapan) doktorun ameliyâthânesini ele alalım. Buraya bir veya birkaç yardımcı, bir veya birkaç ta hademe lâzımdır. Bir ameliyâthânede umûmiyetle böyle birkaç kişi bulunur. Şimdi, kabûl edelim ki, bir hasta sıhhâte kavuşturulmak için ameliyât edilecektir. Şüphesiz ki ameliyâtı yardımcıların veya hademelerin değil, mütehassıs - operatörün yapması lâzımdır. Fakat biz, ameliyâtı bir defasında operatörün yaptığını, bir defasında yardımcıların yaptığını ve bir defasında da hademelerin yaptığını düşünelim. Yardımcılar veya hademeler ameliyât yaparken operatörün de eli - kolu bağlı olarak karşılarında onları seyretmekte olduğunu kabul edelim. Bu durumda bulunan bir mütehassıs - operatör, hastayı ameliyât etmekte olan yardımcıların veya hademelerin ne büyük gaflar yaptıklarını görecek, belki de hiddetinden çatlayacaktır, değil mi azîz okuyucularım? İşte gerek fertlerin, gerekse cemiyetin ve topyekûn bir milletin meseleleri ve problemleri bu misâldeki duruma benzer. Bugün gerek fertlerimizin ve gerekse milletimizin halledilmesi ve çözüme bağlanması gereken bir çok meseleleri vardır. Bunların halledilmesi ve iyi bir çözüme kavuşturulması için her şeyden önce herbirine doğru birer teşhîs konulması gerekir. Sadece teşhîsin doğru olması da kâfî değildir. Aynı zamanda tedâviyi yapacak olanın da mütehassıs ve ehil olması gerekir. Ameliyât yapılacak hasta misâlinde, daha önceden, doğru olarak teşhîs konmuştur. Sıra ameliyâta yâni tedâviye gelmiştir. Fakat ameliyâtı ehil olmayan kişilerin yapması, meseleyi berbat etmiştir. Şu anda üzerinde kalem oynattığımız mevzû, halkımızın dîn meselesi olduğu için biz bu konu üzerinde duracağız. Aslında, yukarıda kaydettiğimiz misâl, memleketimizin ve milletimizin bütün meselelerinin halli husûsunda bir öçüdür.

Yukarıdaki misâlde, ameliyât olmak için ameliyathânede bekleyen hasta adam, halkımızdır, insanımızdır. Gerçekten bugün insanımız mânen, yâni seciyye ve ahlâk yönünden hastadır. O halde onun sıhhate kavuşturulması gerekir. Fakat acaba bunu kim yapacak? Ameliyâthâne misâlinde olduğu gibi, dînî meseleler husûsunda, operatör doktorun hizmetçisinin ameliyât yapmaktaki bilgi ve salâhiyetinden daha fazla mâlûmata sâhip olamıyan dîn sömürücüsü şarlatanlar mı yapacak? Hayır, amma, yazık ki bugün hastanın başında operatör - mütehassıs doktorların yerinde ellerinde kanlı bıçaklarla onların kapıcıları bulunuyor. Dînin en basit bir esasının ruhunu ve gâyesini kavramaktan âciz karacahiller, dîne hizmet perdesi altında bir taraftan süflî ve harîs emellerinin tatmini için çalışırlarken, diğer taraftan bu azîz milletin, dînî sâhada yerinde saymasına hattâ gerilemesine sebep oluyorlar. Bu durumda gönül öyle istiyor ki, bu yüce dînin

gerçek rûhunu ve gâyesini anlamış, fakat her nedense kıyıda - köşede kalmış hakîkî din uluları ve mürşitleri ortaya çıksınlar da bu sorumsuz gidişe isyân etsinler, dîni kendilerine bir çiftlik edinmek isteyen nâehillere **«Dur!»** desinler.

Azîz Müslüman - Türk halkının çok sevdiğim bir atasözü vardır. **«Yârım hekim candan, yarım hoca dînden.»** der. İnsan bu sözün doğruluğunu ve büyüklüğünü her hangi bir sâhada biraz tetebbûât sâhibi olunca daha iyi anlıyor. Meselâ haddini bilmezin birisi kalkıyor, dîn gibi en mukaddes ve en çok îtinâ ve tetebbuât isteyen bir mevzûda çalakalem konuşuyor veya yazıyor. Cehâleti yüzünden dînin bir veya bir kaç meselesini ya kısmen veya tamâmen yanlış anlatıyor, yanlış yazıyor. Tabîi bunu dinleyenler veya yazıyı, yâhut kitâbı okuyanlar dînin o meselesini yanlış belliyorlar. İşte böylece, bu **yarım** veya **çeyrek** veyâhut ta **hiç** hoca veya yazar, kendisini dinleyenleri veya okuyanları dînden ediyor.

Böyle bir girişten sonra, şimdi de TAHÂRET - TEMİZLİK ? NEZÂFET mevzûunun anlatılmasına başlıyoruz. Şu husûsu belirtmemizde fayda vardır. Muhterem okuyucularımız, burada yâni **Gafletten Kurtuluş** = **Tenbîhülgâfilîn** kitâbının **Temizlik - Nezâfet** bahsinde okuyacakları bu husûsları hiç bir eserde bulamazlar, belki de hiç bir kimseden de dinleyemezler. Burada yazılanlar, günümüz insanının ve cemiyetinin arzettiği manzâra karşısında, Allah'ın bize müşâhede ettirdiklerinin bir kısmıdır. Ümit ederim ki, muhterem okuyucularım bu teşhislerimizi isâbetli ve faydalı bulacaklar, aynı zamanda onları etraflarındaki diğer insanlara da duyuracaklardır. Şimdi, önce tahâret - temizlik hakkındaki bâzı hadîsleri meâlen kaydedelim:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— **Dîn nezâfet - temizlik üzerine kurulmuştur.**

— **Namazın anahtarı tahâret - temizliktir.**

— **Tahâret - temizlik îmânın yarısıdır.**

— **Tahâret** (= abdest, temizlik) **siz namaz kabûl olunmaz. Hileli kazançtan verilen sadaka da makbûl değildir.**

— **Temizlik, îmândandır.**

Görüldüğü gibi, hadîslerde, **tahâret - nezâfet - temizlik** kelimeleri geçmektedir. Bu kelimelerin, sadece, **vücûdun maddî - cismânî kısmını kirden, pastan vesâireden temizlemek** mânâsına gelmediği ise diğer bâzı hadîslerden ve bir kısım âyetlerden anlaşılmaktadır. Bunlar yeri gelince kaydedilecektir. Şimdi, önce insan vücûdunu ele alalım. Onu iyice bir inceleyelim. Zîrâ, insan vücûdunun nasıl bir varlığa sâhip olduğu iyice anlaşılmadıkça tahâret - nezâfet - temizlik mevzûu hakkıyle idrâk edilemez. Muh-

terem okuyucularıma bir kere daha hatırlatmak lüzûmunu hissediyorum ki, insan vücûdu hakkında burada kaydedeceklerimizi iyice kavramaları, kendilerinin, dînî meselelerde bir çok emirlerin veya yasakların (nehiyler) esrârını çözmelerine ışık tutacaktır.

İnsan vücûdu iki yönlü bir varlığa sâhiptir:

1 — Mâddî - cismânî yön. Bu kısım, insan varlığının mâdde - cisim yönüdür. Et, kan, kemik vesâireden ibârettir. El ile tutulur, gözle görülür. Hâsılı tamâmen mâddî - cismânîdir. Belli bir şekli ve kalıbı olan beden, insan vücûdunun bu kısmını teşkil eder.

2 — Mânevî - rûhânî yön. Bu kısım, maddî - cismânî değildir. El ile tutulmaz, gözle görülmez. İnsanın hareketleri ve davranışlarıyle varlığını belli eder. Yâni tamâmen mânevidir. Mevcûdiyeti beş duyudan biriyle aslâ hissedilmez. Bununla berâber, mevcut olmadığı da hiç bir suretle iddiâ edilemez. Yâni varlığını inkâra imkân yoktur.

Herhangi bir yerdeki bir elektrik tesîsatı, her iki yönüyle bu insan vücûduna en güzel bir misâldir. Bir elektrik tesîsatının kabloları, telleri, düğmeleri, ...vardır. Bunlar elle tutulup gözle görülebilirler. Tıpkı insan vücûdunun, et, kan, kemik vesâireden ibâret olan maddî - cismânî yönünün elle tutulup gözle görülebilmesi gibi. Bir de, bu tesîsâttaki tellerde **cereyan** denen şey vardır. Fakat bu, el ile tutulamaz, yâni el ile tutulacak mâddî bir varlığa sâhip değildir. Göz ile de görülemez. Ancak varlığını bâzı emâreleriyle belli ettirir. Meselâ düğmeye basılınca ışık verir, fiş takılınca ısı verir, vesâire... Tıpkı insan vücûdunun elle tutulup gözle görülemeyen, fakat birtakım hareket ve davranışlarıyle varlığını belli ettiren mânevî - rûhânî yönü gibi. İnsan vücûdunun iki yönünden birini teşkil eden mânevî - rûhânî yönü, onun ahlâk, seciyye ve karakter yönüdür. Her insanın bir ahlâkı, bir seciyye ve karakteri vardır. Bunlar elle tutulmazlar, gözle görülmezler, hâsılı mâddî - cismânî bir varlıkları yoktur. Fakat gerek müsbet yönleriyle ve gerekse menfî yönleriyle varlıklarını o kimsenin hareket ve davranışlarıyle belli ederler. Meselâ şahsiyetli, karakterli, ahlâklı ve iyi huylu birisinden şu cümlelerle bahsederiz:

— Şahsiyetli insan. Karakter sâhibi insan. İyi huylu insan. Terbiyeli insan. Mazbut ahlâklı insan.

Demek ki elle tutulup gözle görülmemekle berâber şahsiyet, ahlâk, karakter, seciyye, ...denen şeyler vardır, hem de müsbet ve menfî yönleriyle. Nitekim «**Şahsiyetsiz insan. Karaktersiz insan. Ahlâksız insan. Kötü huylu insan,** ...» tâbirleri de günlük hayâtta sık sık kullanılan şeylerdir.

Şimdi, bu açıklamalardan sonra, **tahâret - nezâfet - temizlik** mevzûunun anlaşılmasında en mühim noktayı teşkîl eden şu husûsa gelelim:

— İnsan vücûdunun maddî - cismâni yönünü teşkil eden beden kısmı hastalanabilir, kirlenebilir. Bunu herbirimiz her an için gözlerimizle görürüz. Fakat insan vücûdu sadece bu maddî - cismâni tarafından ibâret değildir. Onun bir de mânevî - rûhânî yönü vardır. Şimdi kendi kendimize şu soruları soralım:

— Acaba insan vücûdunun sadece maddî - cismânî yönü mü kirlenebiliyor, hastalanabiliyor? İnsan vücûdu tek yönlü bir varlık olmadığına göre, onun varlığının diğer yönü de hastalanamaz, kirlenemez mi?

Öyle zannediyorum, azıcık bir düşünme netîcesinde muhterem okuyucularımız bu soruların cevâbını doğru olarak kendileri de bulabileceklerdir. Çünkü anahtar kilite sokulmuş, iş onu çevirivermeye kalmıştır. O halde soruların doğru ve kesin cevaplarını berâber verelim:

— Evet, insan vücûdunun sadece maddî - cismânî yönü kirlenmez, maddî - cismânî yönü hastalanmaz. Onun varlığının bu yönü kirlenebildiği, hastalanabildiği gibi, aynen mânevî - rûhânî yönü de kirlenebilir, hastalanabilir. Böyle olmakla berâber, umûmiyetle insanlar, varlıklarının sadece maddî - zâhirî kısmının temizliği, maddî - zâhirî kısmının tedâvisi ile alâkalanırlar. Sadece o kısmın kirlerini, o kısmın hastalıklarını gidermekle meşgul olurlar. Oysa gerek fertlerin şahsî hayâtları ve varlıkları için, gerekse cemiyetlerin hayâtları ve varlıkları için, mânevî - ruhânî yönün temizliği ve sıhhati de en az maddî - cismânî yönün temizliği ve sıhhati kadar mühimdir. Hattâ milletlerin varlığının devâmı için, o milleti meydana getiren fertlerin mânevî - rûhânî yönden temiz ve sıhhatli olmaları başta gelen bir şarttır. Meselâ bir milleti teşkil eden fertlerin çoğunun veya tamâmının tıbbî yönden sıhhatli olduklarını, fakat ahlâkî yönden sıhhatli ve mazbut olmadıklarını kabûl edelim. Ve, fertlerini iyi ahlâklı kimselerin teşkil etmediği böyle bir cemiyetin huzûr ve sükûn içinde olup - olamıyacağını bir an için düşünelim. Varacağımız netice şudur:

— Fertleri iyi ahlâklı kişilerden meydana gelmeyen bir cemiyette huzûr olmaz. Çünkü huzûr, sükûn, âsâyiş, ...ancak güzel ahlâklı insanların toplandığı yerde bulunur.

Meseleyi iyice aydınlığa kavuşturmak için, cemiyette herhangi bir şahsı ele alalım. Önce bu şahsın, vücûdunun maddî - zâhirî varlığı yönünden hasta olduğunu ve meselâ elinin bir yerinde bir çıban bulunduğunu farzedelim. Bunun acısını o şahıs yalnız kendisi çeker. Onun elindeki müzmin çıbandan - eğer bulaşıcı bir hastalık değilse - cemiyetin diğer fertleri herhangi bir zarar görmez, bir ağrı - acı duymaz. Bu hastalık, onun vücûdunun maddî kısmında olan bir hastalıktır. Hastalık maddîdir. Tedâvisi de maddîdir, yâni elle tutulup gözle görülen maddî ilâçlarla olur. O şahıs tabîbe gider. Muâyene olur. Tabîb ona bir teşhis koyar. Sonra da ilâçlar

verir. Hasta o ilâçları kullanır. Neticede rahatsızlık geçebilir de geçmeyebilir de...

Şimdi, aynı şahsın bir de mânevî - ahlâkî yönden hasta olduğunu farzedelim. Meselâ bir tüccar olan bu şahıs, karaborsacı - mal istifçisi olsun. Herhangi bir insanda; cemiyetin diğer fertlerine zararlı böyle kötü bir ahlâkın bulunması, onun mânen hasta ve pis olması demektir. O halde onda mevcut bu hastalığın ve pisliğin tedâvi edilmesi ve temizlenmesi gerekir. Fakat bunun tedâvisi tabîp ile ve maddî ilâçlarla olmaz. Çünkü hastalık ve pislik maddî değildir, yâni vücûdunun maddî - zâhirî yönünde değildir. Bu hastalık el ile tutulmaz, gözle görülmez. Fakat o şahsın hareketiyle varlığını belli ettirir. Hem öyle bir belli ettirir ki, herhangi bir mahalde bir kaç kişide bu hastalık varsa, bu birkaç kişi, cemiyetin diğer fertlerini inim inim inletebilir. Ne yaparlar? Herkesin ihtiyâç maddesi olan birkaç ihtiyâç maddesini toplayıp piyasadan çekerler. Ondan sonra, diğer insanlar, ihtiyâçları olan bu mâddeyi temin edebilmek için kıvranırlar. Görülüyor ki, mânevî - ahlâkî hastalık ve pisliklerin zararı, o hastalığa müptelâ olan şahıslara değil bil'akis diğer insanlara olmaktadır. Şu halde, en az maddî - zâhirî hastalıkların tedâvisi ve pisliklerin temizlenmesi kadar, mânevî - rûhânî hastalıkların tedâvisi ve pisliklerin temizlenmesi de mühimdir. Fakat ne yazık ki, daha önce de işâret ettiğimiz gibi bugün insanlar, vücutlarının sadece maddî - zâhirî kısmının temizliğine ve hastalığının tedâvisine îtinâ göstermekte, buna karşılık mânevî - rûhânî kısmın pislik ve hastalıklarıyle hiç mi hiç alâkalanmamaktadır. İşte, cemiyet hayâtında günden güne artan huzûrsuzluk ve keşmekeşlerin sebebi de, gittikçe artan ve buna karşılık hiç temizlik ve tedâvî yollarına gidilmeyen mânevî - ahlâkî hastalık ve pisliklerdir. İç varlıklarını mânevî - ahlâkî hastalıklardan ve pisliklerden korumayan fertler, cemiyette diğer insanlara zararlı oldukları gibi kendileri de iyi bir müslüman olamazlar. Zîrâ bir müslüman, iyi bir müslüman olabilmek için, her şeyden önce, içvarlığını teşkîl eden mânevî - ahlâkî yönünü kötü ahlâktan, kötü duygulardan, kötü huy ve alışkanlıklardan temizlemelidir. Hased, kibir, riyâ, ucûp, hırs, tamah, cimrilik, mes'uliyetsizlik, merhametsizlik, sahtekârlık, ikiyüzlülük, yalancılık dolandırıcılık, hakyeyicilik ...gibi kelime ve deyimlerin herbiri birer mânevî hastalığı, birer mânevî kiri ifâde eder. Yâni, meselâ kendisinde merhametsizlik duygusu bulunan bir şahıs mânen hastadır, pistir. Bu pislik ve hastalık, o şahsın vücûdunun herhangi bir tarafında gözle görülmez, elle tutulmaz. Fakat diğer insanlarla olan muâmelelerinde varlığını mutlaka belli ettirir. Bütün diğer huylar, kötü ahlâk ve alışkanlıklar da böyledir. Sözün kısası, insanda mevcut kötü huylar, kötü ahlâk ve duygular onun için birer kirdir, birer pisliktir, birer hastalıktır. Bunların temizlenmesi ve tedâvî edilmesi gerekir. Buna karşılık güzel huylar, güzel ahlâk ve duygular da birer temizliktir, birer süstür, birer sıhhatliliktir. Bunların da

pekiştirilmesi, çoğaltılması gerekir. Bir müslüman, vücûdunun maddî - zâhirî kısmındaki kir ve pislikleri temizleyip hastalıkları tedâvî ettiği gibi, mânevî - ahlâkî yönündeki kirlerle pislikleri de temizlemeli, o kısımdaki hastalıkları da tedâvî etmelidir. İşte bunu yapan bir müslüman, hakîki müslümanlık vasfını kazanmış olur. Vücûdun sadece zâhirî kısmının temizliği ile yetinmek, tatbîkatta noksanlık ve yanlışlık demektir. Bunun böyle olduğunu ve temizliğin sadece maddî - zâhirî temizlikten ibâret olmadığını bir kısım âyetlerle hadislerden açıkça anlamaktayız. Meselâ Resûl aleyhisselâm bir hadislerinde şöyle buyururlar:

— **Şüphesiz ki Allah sizin şeklinize - kalıbınıza ve malınıza - mülkünüze bakmaz, onlara ehemmiyet vermez. Bil'akis kalblerinize bakar. Kalblerinizdeki temiz ve saf duygulara ve güzel ahlâka ehemmiyet verir.**

Ümit ederim, bu hadîsin ışığı altında, daha önce meâlen verdiğimiz, **«Temizlik îmândandır. Temizlik îmânın yarısıdır, ...»** gibi hadîslerin mânâları daha iyi anlaşılacaktır. Allah bizim kılığımıza - kıyâfetimize ve dış görünüşümüze ehemmiyet vermediğine göre demek ki iç temizlik esastır. Nitekim şânı mübârek ve yüce olan Allah Kur'ân'da şöyle buyurur:

— ...**O günde ki, ne mal fayda verir, ne de oğullar. Meğer ki Allah'a tamâmen temiz - saf bir kalb ile gelenler ola.** (Şuarâ sûresi, âyet: 88, 89).

Temizlik husûsunda bizi doğru teşhîse götüren âyetlerden biri de şudur:

— **Ey îmân edenler, müşrikler** (= putperestler, Allah'a eş - ortak tanıyanlar) **ancak bir necistir. Onun için, bu yıllardan sonra onlar Mescid-i Harâm'a yaklaşmasınlar** (Tevbe sûresi, âyet: 28).

Görüldüğü gibi, Allah, müşrikleri necis ve pis olarak vasıflandırmaktadır. Onların necis ve pis olarak ilân edilmelerine sebep, şüphesiz ki sadece müşrik oluşları değildir. Bunda, mânen yâni ahlâkî duygular bakımından pis oluşlarının da payı vardır. Öyle sanıyorum ki, **temizlik - tahâret - nezâfet** denince, bundan sadece maddî - zâhirî temizliği anlamanın eksik ve hatâlı bir anlayış olacağını muhterem okuyucularım şimdi daha iyi kavramışlardır. Öyle ya, Kur'ân, müşriklerin necis - pis olduklarını ilân ediyor. Biz bundan sadece zâhirî - maddî pisliği anlasak ve onların bedenlerinin zâhirî kısımlarına şöyle bir göz atsak hiç te pis olmadıklarını, bil'akis tertemiz olduklarını görürüz. Müşrikler ve bütün îmânsızlar bedenlerinin zâhirî yönüyle temiz olabilirler. Fakat mânevî - ahlâkî yönleriyle necistirler, pistirler. Yâni ahâkları bozuktur, huyları çirkindir, duy-

ğuları kötüdür. Kısacası; ahlâk, seciyye ve karakter yönünden pistirler, necistirler, hastadırlar. İmânsızların içvarlıkları yönünden pis ve hasta oldukları, bir kısım târihî hâdiselerden de anlaşılmaktadır. Müslümanlar ve bilhâssa Müslüman - Türkler, savaşlarda düşmanlarına son derece insânî - ahlâkî duygularla muâmele ettikleri halde îmânsızlar, ellerine fırsat geçince karşılarındakilere aklın ve hayâlin alamıyacağı bir şekilde zâlimce ve vahşîce muâmele etmektedirler. Bu hâl, onların içlerinin çirkefliğine en açık bir delildir.

Allah'ın Kitâbı Kur'ân'a, Resûlüllah'a ve Ona Allah tarafından vahyedilenlere inanmış olmakla berâber, bir müslümanın, buraya kadar anlatmağa çalıştığımız mânevî - ahlâkî temizlik - nezâfet husûslarına da riâyet etmesi, maddî yönden olduğu kadar seciyye ve ahlâk yönünden de temiz - pâk olması zarûrîdir. Aksi takdirde, sadece îmân etmiş olmanın dışında, bir kâfirden farkı kalmaz. Muhterem okuyucularımın dikkatlerini bir husûsa bir kerre daha çekerek, peşinden, Kur'ân'ın ve peygamberlerin ve hâssaten peygamberimiz aleyhisselâmın vazîfelerinin ve insanlığa getirmiş oldukları esasların ehemmiyetine işâret edeceğim. Buraya kadarki îzâhlarımızdan anlaşıldığı gibi, insanın varlığının mâddî kısmındaki pislikler ve hastalıklar, onun daha çok sadece kendi şahsını ilgilendirmekte, acısı, ıztırabı, sıkıntısı, ... daha çok kendi şahsına münhasır kalmaktadır. Bu kısmın, yâni insan vücudunun zâhirî kısmının temizliği ve sağlığı ile herkes ilgilenmekte, herbir insan kendi bedeninin bu kısmına umûmiyetle gereken îtinâyı göstermektedir. Ayrıca, hastalandığı takdirde bu kısmın tedâvisi ve sıhhate kavuşturulması için tedâvî yerleri (hastahâneler) ve tabîbler bulunmaktadır. Bundan başka, her bir insan, gerek diğer insanlardan utanç belâsına ve gerekse geçici dünyâ hayâtındaki râhat ve huzûru için maddî - zâhirî temizliği ihmâl etmediği gibi, maddî - zâhirî sıhhatlilik için de her türlü gayreti göstermektedir. İnsan vücûdunun bu yönünde durum budur. Şimdi bir de aynı varlığın mânevî-ahlâkî yönündeki durumuna bir göz atalım. Her şeyden önce, insanlardan çok azı, bedenlerinin mânevî - ahlâkî yönlerinin temizliği ve sıhhati ile meşgul olurlar. Bundan başka, bedenlerinin maddî - zâhirî yönündeki durumunda olduğu gibi, onları mânevî - ahlâkî yönden temizleyip tedâvî edecek mahaller ve tabîbler de yoktur. Yâni fertler, diğer insanlardan utanç belâsına maddî - zâhirî temizliğe riâyet ederler, sırf birkaç günlük ömürlerini râhat ve huzûr içinde geçirebilmek için, hastalandıklarında hemen tabîbe ve hastahaneye koşarlar. Buna karşılık; seciyyelerini düzeltmek, duygularını asîlleştirmek, kısacası ahlâklarını güzelleştirmek için en ufak bir çalışma göstermedikleri gibi, onları seciyye yönünden temizleyip ahlâkça güzelleştirecek tabîbler de yoktur. İşte şimdi bu noktada Kur'ân'ın, peygamberlerin, hassâten peygamberimizin ve onun dîninin hakîki mürşitle-

rinin vazifesi ve ehemmiyeti ortaya çıkar. Allah'ın kelâmı Kur'ân, insanları insânî olmayan hareketlerden, davranışlardan ve yaşayışlardan uzaklaştırarak ahlâkî ve insânî davranışlara sevketmek ve böylece onları hem dünyâda hem de âhırette mes'ûd ve bahtiyâr eylemek için gelmiştir. Kur'ân, insanların müptelâ olabilecekleri mânevî - ahlâkî pislik ve hastalıkları teker teker belirtmekte ve kendilerini bu pislik ve hastalıklardan sakınıp uzak durmağa dâvet etmektedir. İnsan için mühim olan da mânevî - ahlâkî tahâret - nezâfet ve temizliktir. Çünkü dâimî - ebedî saâdet ve bahtiyarlığa vesîle olacak olan temizlik mânevî - ahlâkî temizliktir. Burada, Kur'ân'ın mânevî - ahlâkî temizliğe önem verişinin iki temel sebebi de ortaya çıkmış oluyor. Bunlardan biri, insanların, tam mânâsıyle olmasa bile, maddî - zâhirî temizliğe gereken îtinayı kendi kendilerine göstermiş olmalarıdır. Diğeri de, ebedî saâdeti mânevî - ahlâkî temizliğin sağlamış olmasıdır. Kur'ân'ın gâyesi, insanları hem dünyâda hem de âhırette mes'ûd ve bahtiyâr edecek esasları kendilerine bildirmek, ebedî saâdet yollarını onlara göstermek olduğuna göre, mânevî - ahlâkî temizliğin sağlayacağı fayda sadece âhıret saâdeti değildir. Aynı zamanda dünyâ saâdetidir de. Şu halde Kur'ân, riâyet ettikleri takdirde kendilerini ilel'ebed mes'ûd ve bahtiyâr edecek mânevî - ahlâkî temizlik ve sıhhat esaslarını insanlara bildirmektedir. Burada, farklı birtakım tâbirlerle konuyu biraz daha îzâh etmekte fayda vardır. İnsan vücûdunun et, kan, kemik, vesâireden ibâret olan maddî kısmı çeşitli hastalıklarla hastalanabilir. Bu hastalıkların herbiri için de ayrı birer ilâç vardır. Aynı şekilde, bu vücûdun mânevî - ahlâkî yönü de çeşitli mânevî - ahlâkî hastalıklarla hastalanabilir, çeşitli kötü duygulara müptelâ olabilir. Onun vücûdunun bu kısmının hastalıklarını da Kur'ân âyetleri belirtir, teşhîsi onlar koyar, tedâviyi onlar yapar. Demek Kur'ân, insanların mânevî - ahlâkî yönden müptelâ oldukları hastalıkları belirtmekte ve onları tedâvî etmektedir. Şu halde, bu mânâda Kur'ân, «İLÂHÎ BİR TIP KİTÂBI» dır. Onun âyetlerinin herbiri de, insanların mânevî - ahlâkî hastalıklarını tedâvi edip iyileştiren birer ilâçtır. Nümûne olarak bir kaç âyete göz atalım. Şu husûsu da belirteyim. Muhterem okuyucularım inşâallah bundan böyle Kur'ân'a ve onun âyetlerine bu gözle bakacaklar ve bu fikriyâtla onun üzerinde duracaklardır. Allah'ın kelâmına bu gözle bakmamak, onu sadece ölüler peşinden, mevlidlerde, kandillerde ve diğer belli bir kısım zamanlarda okunan veya okutulan bir kitap olarak görmek ve böylesine sakîm bir tatbîkat içinde sünepece ömrü tüketip gitmek, hatâların en fâhişidir.

1 — **Müminler ancak kardeştirler. O halde iki kardeşinizin arasını bulup barıştırın. Allah'dan korkun. Tâ ki esirgenesiniz** (Hucûrât sûresi, âyet: 10).

2 — **Ey îmân edenler, bir topluluk diğer bir toplulukla alay etmesin. olur ki, Allah indinde, kendileriyle alay edilenler alay edenlerden daha hayırlıdır. Yine kadınlar da birbirlerini alaya almasınlar. Olur ki kendileriyle alay edilenler alay edenlerden daha hayırlıdırlar. Kendi kendinizi ayıplamayın. Birbirinizi kötü lâkaplarla çağırmayın. İmân ettikten sonra fâsıklık ne kötü addır. Kim Allah'ın yasak ettiği şeylerden tevbe edip elçekmezse işte onlar zâlimlerin tâ kendileridir** (Hucûrât sûresi, âyet: 11).

3 — **Ey îmân edenler, zannın birçoğundan kaçının. Zîrâ bâzı zan vardır ki sırf günahtır. Birbirinizin kusûrunu araştırmayın. Kiminiz de kiminizi arkasından çekiştirmesin. Sizden herhangi biri ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. Allah'dan korkun. Şüphesiz ki Allah tevbeleri kabûl edendir, çok esirgeyendir** (Hucûrât sûresi:, âyet: 12).

4 — **Hepiniz, topluca sımsıkı Allah'ın kitâbına, emîrlerine, ona itâate sarılın. Sakının parçalanıp ayrılmayın...** (Âl-i imrân sûresi, âyet: 103).

5 — **...İyilik etmek, kötülükten sakınmak husûsunda birbirinizle yardımlaşın. Günah işlemek ve haddi tecâvüz etmek husûsunda yardımlaşmayın. Allah'dan korkun. Şüphesiz ki Allah, cezâsı çok çetin olandır** (Mâide sûresi, âyet: 2).

Birinci âyet müminleri kardeş ilân ediyor. Bu âyet karşısında müslümanların alacağı tavır nedir? Şüphesiz ki kardeşlik şuûruna erip her ne sûretle ve hangi münâsebetle olursa olsun, birbirlerine karşı dâimâ bu şuûrla muâmele etmektir. Yolda, sokakta, alış - verişte, işbaşında, dâirede, ...hâsılı her yerde, birbirlerine karşı davranışlarında bu şuûr dâimâ görülmelidir. Meselâ kardeşlik denince şefkât, merhamet, sevgi, saygı, birlik, berâberlik, yardımlaşma, tesânüt, ...gibi birtakım vasıflar akla gelir. Yâni kardeşler birbirlerine şefkatli - merhametli davranırlar, birbirlerini severler - sayarlar, bir birlik - berâberlik içinde bulunurlar, birbirleriyle yardımlaşırlar. Hâsılı onlar birbirlerine karşı dâimâ bu yüce meziyetleri taşırlar. Eh, mâdem ki müminler de kardeştir, o halde her nerede, her ne sûretle ve hangi münâsebetle olursa olsun, onlar da birbirlerine karşı dâimâ şefkatli - merhametli davranırlar, birbirlerini severler - sayarlar, bir birlik - berâberlik ve yardımlaşma içinde bulunurlar. Fertleri bu şûur içinde bulunan cemiyetlerin ve milletlerin hayâtının huzûr ve sükûn içinde olacağı ise muhakkaktır. Buna karşılık, fertleri, birbirleriyle olan münâsebetlerinde bu yüce vasıfları gösteremiyen cemiyetlerin ve milletlerin ise huzûrsuzluklar, sıkıntılar, ıztırâplar, endîşeler, keşmekeşler, içinde kıvranıp - çalkalanması tabiîdir. İşte bir müslümanın, diğer müslümanlarla

olan münâsebetlerinde onlara karşı şefkatli - merhametli davranması, onları sevip - sayması, onlarla bir birlik - berâberlik içinde bulunması ve yardımlaşması kendisi için mânevî bir temizlik, tahârettir, nezâfettir, sıhhatlilik hâlidir. Buna karşılık, bir müslümanın diğer müslümanlarla olan münâsebetlerinde onlara karşı şefkatli - merhametli davranmaması onları sevip - saymaması, onlarla bir birlik - berâberlik ve yardımlaşma içinde bulunmaması kendisi için mânevî bir kirlilik, pislik, necâset ve sıhhatsizliktir. O halde herbir müslümanın kendisinde mevcut böyle bir kirliliği gidermesi, böyle bir sıhhatsizliği tedâvî etmesi gerekir. Âyetin tefsîri mâhiyetinde olan bu yazdıklarımıza bir husûsu daha ilâve etmek isterim ve muhterem okuyucularımı hassâten bu mevzûda düşünmeğe dâvet ederim:

— Bugün, gayri müslim azınlıklarla, yolunu şaşırmış üç - beş sergerde hâriç, memleketimiz halkının hepsi müslümandır. Amel bakımından göze çarpan eksiklikleri bir kenâra bırakırsak, îtikaad yönünden -Allah'a binlerce şükür - durum budur. Acaba kaahir ekseriyetini müslümanların teşkîl ettiği şu güzelim ülkede, müslüman olan bu insanlar, âyetin ifâde ettiği ve bizim de kısaca îzâha çalıştığımız bu kardeşlik esaslarına riâyet ederek yaşasalar ve birbirleriyle olan münâsebetlerinde o şuûr içinde bulunsalardı bu hayât ta âdetâ bir cennet hayâtı olmaz mıydı? Bir memleket düşünün ki, orada insanlar, her ne hâl ve münâsebette bulunurlarsa bulunsunlar, birbirlerini severler - sayarlar, birbirlerini kırıp - incitmezler, bir birlik - berâberlik ve yardımlaşma içinde bulunurlar. Artık o memleketin insanlarına günlük tasalar kimden gelecek. Onları endîşelere, üzüntülere; sıkıntılara, ıztırâplara kim garkedecek. Dikkat edilirse insanlara tasalar, zararlar, zıyanlar, ...hep birbirlerinden gelmektedir. İnsanlar bu dünyâ hayâtını çekilmez hâle yine kendi kendileri getirmektedir. Çektiğimiz acılar, ıztırâplar; katlandığımız zararlar - ziyanlar yine aramızdaki insanlardan gelmektedir. Bu âyet üzerinde, son olarak şunu söyleyelim ki, Kur'ân'ın bütün diğer âyetleri bir tarafa, müslümanlar - müslüman olduklarını söyleyen insanlar, cemiyetler - eğer yalnız bu âyetin ifâde ettiği kardeşlik şuûruna erselerdi ve yaşayışlarında hâl ve hareketlerinde o esasları gösterselerdi, bu bile o müslüman topluluğun dünyevî - uhrevî saâdetine kâfî gelirdi. Kaldı ki Kur'ân'ın altıbin altıyüz küsûr âyetinden herbiri bize, dünyevî - uhrevî saâdet ve selâmete vesîle olacak esasları en ince teferruâtına kadar haber vermektedir. Fakat, biz sözde müslümanlar ona - bugün olduğu gibi - bu gözle ve bu anlayışla değil de, sadece mevlidlerde, kandillerde, ölüler peşinden, ramazanlarda ve sair bir kısım zamanlarda papağanvârî dille okunan veya okutulan bir kitap olarak bakarsak elbette bize en ufak bir faydası olmaz. Bu ilâhî kitâbı ve dolayısiyle Allah'ın son dîni İslâmiyeti anlayışımız ve tatbîk edişimiz o kadar yanlış ve sakat ki! Cümlenin tam mânâsıyle, her şey âdetâ

tersine çevrilmiş ve bu şekliyle tatbîk edilmekte. Doğru olarak yapılan bir hareket ve bir tatbîkat ta rûhtan, şuûrdan, aşktan vecdden uzak, kuru bir taklitten ibâret. Meselenin iyice anlaşılabilmesi için azîz okuyucularımıza burada yine bir misâl verelim:

— Bir an için hastalandığımızı kabul edelim. Ne yaparız? Şüphesiz ki, hemen tedâvî için çeşitli çârelere başvururuz. Bu arada doktora gideriz. Doktor bizi muâyene eder, hastalığımıza bir teşhis koyar. Lüzûmlu ilâçları bir kâğıda (reçete) yazarak elimize sıkıştırır. «**Bunları al, kullan. İyileşirsin!**» der. Biz de reçeteyi alır, oradan çıkarız. Bundan sonra biz, iki türlü hareket edebiliriz:

1 — Ya, râhatsızlığımızı giderecek ilâçların ismini ihtivâ eden o reçeteyi alır, evimizin bir yerine koyarız. Tıpkı bugün, içtimâî dertlerimize bir reçete, bir ilâhî şifânâme olan Kur'ân'ı dolaplara, süslü torbalara, raflara, ... koymamız gibi. Sonra o reçeteyi ara - sıra elimize alır, hastalığımıza şifâ olan ilâçların isimlerini dilimizle şöyle bir okur, peşinden yine yerine koyarız. Tıpkı bugün, Kur'ân'ı ara - sıra mevlidlerde, kandillerde, ölüler peşinden, ... elimize alıp okumamız gibi.

2 — Veya, elimizde reçete, hemen eczâhâneye koşarak orada yazılı ilâçları alır ve târifeye uygun şekilde kullanmağa başlarız.

Azîz okuyucularım, bu iki hareketten, doğru ve faydalı olan hareket hangisidir? Hangisini yaparsak bize «**deli**» derler veya deli durumuna düşeriz? Şüphesiz ki birinci şekildeki gibi hareket etmek yanlıştır, faydasızdır, mânâsızdır. Fakat biz esefle buraya kaydedeceğiz, değerli okuyucularımız da bu misâlleri okuduktan sonra bizzât kendileri farkına varıp müşâhede edeceklerdir ki, bugün Kur'ân karşısında müslümanlar, hastanın birinci haldeki durumundadırlar. Birçok içtimâî dertleri, meseleleri vardır. Bir kısım ahlâksızlık hastalıkları kendilerini tedirgin etmekte, içlerini için için kemirmektedir. Bütün bu dertlerinin, hastalıklarının ilâçları da, ilâhî bir tıp kitâbı ve ilâhî bir reçete olan Kur'ân'da mevcuttur. Fakat onlar, o ilâhî kitapta mevcut esasları tatbîk ederek dertlerini giderecekleri yerde, tıpkı yukarıdaki hastanın birinci haldeki misâli gibi, onu raflarda, dolaplarda, süslü torbalarda, ... saklayıp ara - sıra da belli zamanlarda sadece dilleriyle lâfzını okuyup okutmakla yetinmektedirler. İşte, hastalığına şifâ getirecek ilâçların isimlerini ihtivâ eden bir reçeteyi evinin bir yerine koyarak, ara - sıra onu açıp içindeki ilâçların isimlerini okuyan hasta, bu hareketiyle o ilâçlardan ne derece fayda görürse, Allah'ın kelâmı Kur'ân'ı raflara kaldırıp onu, sadece belli zamanlarda okuyan veya okutan müslüman cemiyetler de o ilâhî tıp kitâbından o derece

fayda görür!.. Kardeşlik âyeti üzerinde söylenecek, sayfalarla değil, ciltlerle söz var. Ancak, öyle sanıyorum ki, bu husûsta bilinmesi gerekenlerin özünü değerli okuyucularımızın istifâdesine sunmuş bulunuyoruz. Daha geniş ve tamamlayıcı malûmâtı ise bundan sonra çıkacak eserlerimize bırakıyoruz. Ümit ederim, bu âyetin tefsîr ve izâhı sadedinde yazdıklarımız muhterem okuyucularımızı Kur'ân hakkında alışılmış yanlış anlayıştan ve yanlış tatbîkattan uzaklaştırıp gerçek anlayış ve doğru tatbîkata götürecektir. Şimdi biraz da diğer âyetler üzerinde duralım. Yukarıda meâlen vermiş olduğumuz âyetlerden ikincisi, hiç bir topluluğun veya hiç bir kimsenin, hiç bir topluluğu veya hiç bir kimseyi alaya almaması hakkındaydı. İşte cemiyet hayâtını nizâma sokacak bir ilâhî esas daha. Daha önce de kaydettiğimiz gibi, Kur'ân'ın gâyesi insanoğluna hem dünyevî hem de uhrevî huzûr, sükûn, saâdet ve selâmet yollarını göstermektir. Şu dünyâ hayâtında, topluluklar veya fertler birbirlerini alaya alırlar ve birbirleriyle istihzâ edip dururlarsa muhakkak ki aralarındaki sevgi, saygı, birlik, berâberlik, yardımlaşma, tesânüt, ... duyguları zedelenir. Hayâtta huzûr-sükûn vesîlesi olan bu kutsal duyguların zedelenip ortadan kalkması ise nizâmın bozulmasına ve huzûrsuzluklara yol açar. Dolayısıyle insanlar dünyâ hayâtlarında tasalardan, ıztırâplardan, sıkıntılardan, keşmekeşlerden, ... kendilerini kurtaramazlar. Kendilerini böyle kötü duygulardan temizlemeyip bu dünyâ hayâtını birbirlerine zehir eden insanlara ise âhırette saâdet vâdi yoktur. Demek ki, bir müslümanın diğer bir müslümanı alaya alması veya bu duyguları kendisinde bulundurması onun için mânevî bir kirdir, bir pisliktir, bir hastalıktır. Şu halde bundan temizlenmesi ve o kötü duyguyu tedâvî etmesi gerekir. İşte bu kötü duyguyu kendisinden silip atması bir temizliktir, tahârettir, nezâfettir. Kur'ân'ın ve İslâmiyetin gâyesi ne kadar ulvî, değil mi değerli okuyucularım! Evet, Kur'ân ve İslâmiyet, müslümanları hem bu dünyâda hem de âhırette, yâni ilel' ebed mes'ûd ve bahtiyâr etmek istiyor. Hâl böyle iken, bir kısım insanlar Kur'ân'ı sadece, âhırette kendilerine sevap yığını hazırlamayı öğretmek maksadiyle gelmiş bir ilâhî kitap olarak anlıyorlar, ona o gözle ve o anlayışla bakıyorlar. Ne kadar fâhiş bir yanlış anlayış!.. Zamânımızın müslümanı o derece bir yanlış anlayış ve yanlış tatbîkat içinde ki, yaptığı ibâdetlerden her türlü iyiliğe kadar bütün yaptıklarını âhırette sevap yığını hazırlamış olmak için yapıyor. Bu anlayışın ve böylesine yanlış bir tatbikatın kişiye hiç bir fayda sağlamıyacağını muhterem okuyucularımız daha sonraları çıkacak olan eserlerimizde okuyacaklardır. Şimdi sözü, yukarıda meâlen verdiğimiz âyetlerden üçüncüsüne getirelim. Bu âyette sû-i zandan, sû-i zanlardan bir çoğunun günah olduğundan, ötekinin - berikinin kusûrlarının araştırılmamasından ve gıybet - dedikodu edilmemesinden bahsediliyordu. Şimdi, elimizi şakağımıza koyarak şöyle bir düşünelim:

— Acaba bir cemiyetin fertleri birbirleri hakkında sû-i zanlar yaparlar, kendi kusûrlarını arayıp bulacakları yerde birbirlerinin ayıp ve kusûrlarını araştırıp onları öteye - beriye yaymakla meşgul olurlar ve daima birbirlerini çekiştirip dururlarsa bu halden kim zararlı çıkar ve bu gidişin sonu ne olur? Şüphesiz ki cemiyet yâni insanlar yine kendileri zararlı çıkarlar ve netîce de huzursuzluğa, keşmekeşe, güvensizliğe, ... varır. Fertler birbirlerinin kusûrlarını araştırmakla ve birbirlerini çekiştirmekle meşgul olurlarsa aralarında sevgi, saygı, birlik, berâberlik, yardımlaşma, tesânüt gibi bağlayıcı ve kenetleyici vasıflar kalmaz. Neticede ortaya güvensizlik, îtimâtsızlık, ... gibi huzûr ve sükûn bozucu haller çıkar. Kimse kimseden emîn olmaz. Herkes dâimâ bir kuşku, bir endişe içinde bulunur. Dünyâ hayâtı böyle olunca insânî mertebelerde yücelme husûsunda da herhangi bir şey yapılamaz. Dolayısiyle bu insanların âhıretleri de harâp olur. Demek ki uhrevî «saâdet için önce dünyevî huzur ve sükûn gereklidir. Dünyevî huzûr ve sükûn da, azîz okuyucularımın, kısaca tefsîrine çalıştığımız bu birkaç âyetten de anlayacakları gibi, Kur'ân'ın getirmiş olduğu esaslara harfiyyen uymağa bağlıdır. Müslümanlar, Kur'ânın getirdiği ilâhî ahlâk esaslarını yaşadıkları ve onları fiilen üzerlerinde gösterdikleri takdirde dünyevî huzûr teessüs etmiş olur. Kur'ân'ın belirttiği mânâda dünyâda huzûr ve sükûnu kuranların ve onun esaslarına uyarak yaşayanların âhırette mutlak surette mes'ud ve bahtiyar olacaklarını ise yine Kur'ân haber vermektedir. Âyetin bu kısa îzâhından sonra şu husûsu yine belirtelim:

— Bir müslüman, başkaları hakkında sû-i zanlarda bulunuyor, ötekinin - berikinin kusûrlarını araştırıyor ve dedi - kodular yapıyorsa onda mânevî - ahlâkî kirler ve hastalıklar var demektir. Hemen onları temizlemesi ve tedâvi etmesi gerekir. Kendisinde başka hiç bir kötü huy bulunmasa bile bunlar başlıbaşına birer pisliktir, birer hastalıktır. Esâsen mânevî - ahlâkî kirler, pislikler ve hastalıklar da tıpkı maddî kirer, pislikler ve hastalıklar gibi mütâlea edilmelidir. Meselâ nasıl ki vücudu kir ve pas içinde bulunan bir insan, yıkandığı zaman, her tarafını yıkayıp, meselâ bir kolunu yıkamamazlık etmez ve böyle bir şeye râzı olmazsa, aynı şekilde, bir tâne kötü duygunun ve alışkanlığın dahi kendisinde bulunmasına râzı olmamalıdır. Aksi halde, mânevî - ahlâkî temizlik yönünden tam ve kâmil bir temizliğe ermemiş olur. Daha önceleri de ifâde ettiğimiz gibi, kişinin mânevî - ahlâkî yönden temiz oluşu, onun aynı yönden sıhhatli ve hastalıksız oluşu demektir. Bir kimsenin beden yönünden tam sıhhatli olabilmesi için, vücûdunun bütün uzuvlarının sıhhatte olması gerekir. Meselâ bir kimsenin bedeninin bütün uzuvları sağlam ve sıhhatli olsa da sadece bir uzvunda hastalık bulunsa, o kimse tam sıhhatli sayılmaz. O bir uzvun verdiği râhatsızlık, vücûdun bütün diğer uzuvlarını da tedirgin

eder. Bu sebeple, rahata kavuşabilmek için, bütün gücümüzle o hasta uzvu tedâvi edip iyileştirmeğe çalışırız. İşte insan varlığının mânevî ahlâkî yönünde de durum bunun aynıdır. Tam ahlâkî temizliğe ve sıhhate kavuşabilmek için, varsa mevcut bütün kötü duyguları, alışkanlıkları ve huyları söküp atmak ve onların yerine güzel ahlâk duygularını yerleştirmek gerekir.

Nümûne olarak aldığımız dördüncü âyet te bir cemiyette tek başına nizâmı kuracak güçtedir. Tabiî, ifâde ettiği esâsa riâyet edildiği takdirde, **«Hepiniz, topluca sımsıkı Allah'ın kitâbına, emirlerine, O'na itâate sarılın. Sakının parçalanıp ayrılmayın!...»** Ne ulvî esaslar değil mi? Bir müslüman cemiyet düşünelim ki orada bütün insanlar aynı yaşayış yolundadır, Allah'ın gösterdiği yaşayış yolundadır. Guruplara, zümrelere, fırkalara ayrılmamışlardır. Aynı inançları, aynı duyguları paylaşırlar... Artık, ayrılıklar - gayrılıklar bulunmayan böylesine bir cemiyette huzursuzluk ve âsâyişsizlik olur mu? Eğer milletçe, bünyesi sağlam bir cemiyete sâhip olmak istiyorsak bu ilâhî prensibe mutlaka riâyet etmek zorundayız. Eğer bu ilâhî prensibin ışığı altında târihe şöyle bir göz atarsak, orada, o prensibin doğruluğunu gösteren sayısız misâllerle karşılaşır ve görürüz ki, birlik ve berâberlik rûhunu yaşatan cemiyetler ve milletler pâyidâr olmuş, bu rûhu yitirenler ise zamanla yeryüzünden silinip gitmiştir. İşte bir müslümanın, birlik ve beraberlik rûhuna sâhip olup buna fiîlen riâyet etmesi onun için mânevî - ahlâkî bir temizlik, bir nezâfet ve bir sıhhatliliktir. Tersine birlik - berâberlik rûhunu taşımaması, fiilen ona riâyet etmemesi ve ayrılığa - gayrılığa sebep olacak hareket ve davranışlarda bulunması da kendisi için mânevî - ahlâkî bir kirlilik ve sıhhatsizlik hâlidir. O halde bu kirden temizlenmesi ve birlik - berâberlik ruhûna sâhip olmağa çalışması gerekir.

Biz müslüman - Türkler, bu birlik - beraberlik rûhuna en çok riâyet etmek zorunda olan bir milletiz. Târihte, bu şuûr ve rûhun yokolduğu veya zayıfladığı zamanlarda dâimâ büyük felâketlerle karşılaşmışızdır. Fertleri arasındaki birlik - berâberlik şuûr ve rûhu zayıflayan milletlerin kolaylıkla yıkılabileceğini iyi anlamış olan düşmanlarımız, çeşitli yollarla bizi dâimâ parçalamağa çalışmışlar, zaman zaman bunda muvaffak ta olmuşlardır. Parçalayıp yoketme husûsunda, **«Parçala, yut!»** sözü bir darb-ı mesel hâline gelmiştir. Allah, biz müslümanları, hâdiselerden ibret almağa dâvet ediyor ve, **«İbret alın, ey akıl sâhipleri!»** buyuruyor. Birer müslüman olarak bizler de ibret alalım. Milletimiz içinde ayrılıklara, gayrılıklara, fitne ve fesatlara aslâ meydan ve fırsat vermeyelim. Muhterem okuyucularımızın da farkında olacakları gibi, günümüzde, müslüman-Türk milletinin düşmanları aramıza ayrılık tohumları saçabilmek için çeşitli yollardan

olanca güçleriyle çalışmaktadırlar. Şer kuvvetlerinin ve ezelî düşmanlarımızın bu menfî gayretlerini akamete uğratmak, bizlerin şuurlu ve uyanık müslüman olduğumuzun bir emâresi sayılacaktır. İslâmların ve hüssaten müslüman - Türk milletinin bu husûstaki hattı hareketinin nasıl ve neler olması gerektiğini daha sonraları basılacak olan telif bir eserimizde teker teker açıklamış bulunuyoruz. Bu bahsi, târihte ilk büyük Türk devletini kurmuş olan atamız Oğuz Han'ın hayâtından çok dikkate değer bir sahneyi kaydederek kapayacağız:

— Kutsal Anayurt Ortaasya'nın uçsuz - bucaksız topraklarında ilk büyük Türk devletini kurmuş olan Oğuz Han, uzun ve kahramanlık dolu bir hayâttan sonra artık ömrünün son günlerine gelmiştir. Kendisinin o sırada hayâtta üç oğlu vardır. Oğuz Han, kendisi öldükten sonra, oğullarının, birbirlerine düşerek ülkenin ve devletin parçalanmasına sebep olmalarından korkmaktadır. Onun için onlara birlik ve berâberlik mevzuunda gâyet sarih bir öğütte bulunmak ister. Günlerden bir gün, üç oğlunu da aynı zamanda huzûruna çağırır. Elinde, demet haline getirilmiş ve üzerlerinden ip dolanmış üç ok vardır. Bu ok demetini sıra ile her üç oğluna verir ve onu öylece kırmalarını söyler. Fakat demet hâline gelince sağlamlık kazandıkları için üç oğuldan hiç biri onu kıramaz. Oğuz Han bundan sonra ok demetini geri alır. İpi çözer. Üç oktan herbirini bir oğlunun eline verir ve yine kırmalarını söyler. Tabiî üçü de bu tek okları kırar. Oğuz Han, bu canlı örneği onlara gösterdikten sonra şöyle der:

— Sevgili oğullarım! İşte siz üçünüz bu üç oka benzersiniz. Nasıl ki siz, üç oku bir arada kıramadınız, fakat ayrı ayrı oldukları zaman kolaylıkla kırabildiyseniz, aynen bunun gibi, sizler de bir birlik - berâberlik hâlinde olduğunuz müddetçe düşmanlarınıza kırılmaz, yenilmezsiniz. Ülkenin, devletin ve milletin varlığı ve bütünlüğü devâm eder. Eğer okların ikinci durumundaki gibi birbirinizden ayrılırsanız düşmanlarınız sizi kolaylıkla alteder, kısa zamanda yenik düşersiniz. Ülkeniz, devletiniz ve milletiniz de parçalanıp yok olur...

Oğuz Han'ın, yukarıda kaydettiğimiz misâli ve peşinden oğullarına yaptığı öğüdü, birliğin ve beraberliğin ehemmiyetini bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır. Peygamberimizin hadîsine göre de müminler bir vücûdun muhtelif uzuvlarına benzerler. Yâni müslümanlar her ne kadar ayrı ayrı şahıslar olarak görünürlerse de aslında bir tek vücuttan ibârettirler. Kimisi bu vücûdun elidir, kimisi koludur, kimisi parmağıdır, kimisi gözüdür, kimisi kulağıdır, kimisi dilidir... Nasıl ki herhangi bir insanın meselâ elinde bir rahatsızlığı olsa bunun acısını vücûdun bütün diğer uzuvları da duyarsa, aynen bunun gibi müminlerden herhangi birinin bir derdi, bir sıkıntısı olduğu zaman onun acısını diğer müminler de duyarlar

ve hemen onun imdâdına koşarlar. Görülüyor ki, müslümanlar arasında hiç bir yönden ayrılık - gayrılık yoktur. İşte bu şuûra ermiş olan müslüman cemiyetlerin hem dünyâsı hem de âhıreti bahtiyârlıktır. Bu şuûra eremeyip hayâtta birbirleriyle iteleşip duranların ise ne dünyâları mâmur olur, ne de âhıretleri... Bahsi bir âyet meâli ile kapayalım:

— **Şüphesiz ki Allah, kendi yolunda, taşları ve duvarları birbirine kenetlenmiş bir bina gibi saflar bağlayarak çarpışanları sever** (Saff sûresi, âyet: 4).

Şimdi biraz da, nümûne olarak aldığımız beş âyetten beşincisi üzerinde duralım: **«...İyilik etmek, kötülükten sakınmak husûsunda birbirinizle yardımlaşın. Günah işlemek ve haddi aşmak husûsunda yardımlaşmayın. Allah'dan korkun. Şüphesiz ki Allah, cezâsı çok çetin olandır.** (Mâide sûresi, âyet: 2).

Yardımlaşmak! Hem de, iyilik etmek ve kötülüklerden sakındırmak husûsunda yardımlaşmak!.. İşte, cemiyetleri ve milletleri ayakta tutacak ve âhenkli bir şekilde varlıklarının devâmını sağlayacak bir İslâmi esas daha... Bir millet düşünün ki, o milletin bütün fertleri birbirlerine iyilik etmek, birbirlerini kötülüklerden sakındırmak husûsunda birbirleriyle dâimâ yardımlaşırlar, birbirlerine hiç bir sûretle kötülük etmezler, birbirlerini zarara - zıyâna ve günâha sokmazlar. Artık fertleri böylesine yüce duygulara erişmiş ve bu yüce duyguları fiilen tatbikat sahasına koymuş milletlerin ve cemiyetlerin hayâtının bir âhenk, bir huzûr ve bir sükûn içinde olmaması için ortada bir sebep kalır mı? Şüphesiz ki, hayır! Zîrâ bu güzelim hayatta mâruz kaldığımız sıkıntılara ve ıztıraplara yine biz insanlar sebep olmaktayız. Semâvî - ilâhî âfetler hâriç, günlük hayâtta çektiğimiz sıkıntıların birçoğunu yine birbirimiz yüzünden çekmekteyiz. Hiç bir insanın dağdan, taştan, topraktan, havadan, sudan, denizden, ...şikâyetçi olduğunu duymayız. Fakat, birbirlerinden şikâyet edip dem vurduklarını her an için duymamız mümkündür. Bu durum, biz insanların, hayâtı birbirimize yine kendi cinsimizin zehir ettiğinin açık bir delîlidir. Eğer herbirimiz günlük hayâtta yâni yolda, sokakta, çarşıda, pazarda, alış - verişte, konuşmalarımızda, dâirede vesâirede, hâsılı birbirimizle olan her türlü muâmelelerimizde bir müslüman gibi davranıp bir müslüman gibi hareket etseydik, netîcede birbirimizden şikâyet eder duruma düşmezdik. Şu halde günlük yaşayışımızda bir müslüman gibi hareket etmiyoruz. Birbirimize iyilik husûsunda yardımcı olmuyoruz. Birbirimizi kötülüklerden sakındırmak için çalışmıyoruz. Bil'akis birbirimizi incitecek, zarara - zıyana sokacak, eleme - kedere garkedecek şekilde hareket ediyoruz. Sonra da birbirimizden şikâyetçi oluyoruz. Bu manzara bizi şu hükme götürür:

— Müslüman bir topluluk olmakla berâber, insanlarımız tam bir mânevî - ahlâkî temizliğe sâhip değillerdir.

Her şeyden önce, **«Müslüman kimdir? Bir müslümanın bâriz vasıfları nelerdir? Peygamberimiz müslümanı nasıl târif etmiştir?»** bunları iyi bilmemiz ve kendimizi ona göre ayarlamamız gerekir. Meselâ hukukçu, hukuk tahsili yapmış olan ve kanunları ve onların tatbîk şekillerini iyi bilen kimsedir. Doktor, tıp tahsîli yapmış olan ve hastalıkları ve onların tedâvî yollarını iyi bilen kimsedir. Misaller çoğaltılabilir. Acaba müslüman - mümin kimdir ve onun belli vasıfları nelerdir? Şüphesiz ki bunu en iyi ve en doğru olarak peygamberimizin hadîslerinden ve Kur'ândan öğrenebiliriz. O halde oralara başvuralım. Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bir hadîslerinde müslümanı şöye târif ederler:

— Müslüman o kimsedir ki, diğer müslümanlar onun elinden ve dilinden sâlim olurlar.

Hadîs gayet açıktır. Bununla berâber, muhterem okuyucularımıza bir kolaylık olması için kısaca îzâh edelim.

— İnsanların her hareketi, yaptıkları ve meydana getirdikleri her şey ekseriyetle onların şu üç uzvundan geçer:

1 — Zihinden,
2 — Dilden,
3 — Elden.

Herhangi bir fikîr, bir istek, yapılmak istenen bir fiil ve bir hareket, önce zihinde meydana gelir. Zihinde meydana gelen bu şey, daha sonra dil ile açığa vurulur, ortaya dökülür. Nihâyet fiiliyâta dökülüp el ile yapılır. Sırf zihinde kalan bir şeyin diğer insanlara ne bir faydası ne de bir zararı dokunmaz. Dil ile açığa vurulduğu takdirde ise, iyi veya kötü bir fikir, bir düşünce oluşuna göre faydalı veya zararlı olabilir. Fiiliyâta döküldüğü takdirde ise mutlaka ya faydalı olur veya zararlı olur. Demek ki bir fikir, ancak dil ile açığa vurulduğu veya el ile fiiliyâta döküldüğü anda zararlı veya faydalı olabilmektedir. Şu halde, dil ile açığa vurulan veya el ile fiiliyâta dökülen bir düşünce, eğer faydalı bir şeyse insanlara faydalı olacak, zararlı bir şeyse de zararlı olacaktır. Bu kısa îzâhla, peygamberimizin yukarıdaki meâlini verdiğimiz hadîsinin esrârı çözülmüştür sanırım. Bununla berâber biraz daha îzâhat verelim:

— İnsanlar bütün işlerini ya el ile görürler veya dil ile. Demek ki fayda da, zarar da ya elden gelmektedir veya dilden. Şu halde dil doğruyu, hayırlıyı ve faydalıyı konuşursa diğer insanlara zararlı olmayacak, bilâkis faydalı olacaktır. Dolayısiyle, peygamberimizin târifine uygun olarak böyle bir dilden diğer müslümanlar sâlim olacak, ondan herhangi bir kötülük, bir zarar, bir zıyan görmeyeceklerdir. Burada en mühim nokta, di-

lin - müstesnâ olan birkaç yer hâriç - hiç bir sûretle yalan söylememesi daimâ diğer müslümanların hayrına olan şeyleri söylemesidir. Günlük hayâtta, diğer insanlarla olan muâmelelerinde dilini hayra ve faydalı şeylere kullanabilen bir müslüman, diğer müslümanları dilinden emîn kılmış olur. Böylece, dil zâviyesinden, peygamberimiz aleyhisselâmın hadîsinde târif buyurdukları müslüman'a uymuş olur.

El'e gelince, bu da en az dil kadar mühimdir. Onun da doğru olması, yaptığı işi hakkıyle ve dürüstçe yapması gerekir. Bütün işlerimizi; elbisemizi, ayakkabımızı, binâmızı, ekmeğimizi, alış-verişimizi el ile yaparız. Demek ki işlerimizin faydalı veya zararlı ,sağlam veya çürük, ...oluşu elimizin doğru - dürüst çalışmasına ve hakkıyle iş yapmış olmasına bağlıdır. Ayakkabımızı yapan el, onu yaparken nâmusluca, dürüstçe ve hakkını vererek çalışmadıysa onun elinden zarar göreceğiz demektir. Binâmızı yapan el veya eller, onu yaparken kullanışlı ve sağlam olması için gereken maddeyi gereği kadar kullanmadı ve gereken îtinâyı göstermediyse onun elinden müslümanlar emîn ve sâlim değil demektir. Sattığı yiyecek, içecek vesâir maddelere hile- hud'a karıştıran bir satıcının elinden ve dilinden diğer müslümanlar sâlim ve emîn değil demektir. Devletin işini görmek üzere bir dairede vazîfe alan, fakat bu dairede halka yapması gereken hizmeti hakkıyle yapmayan memurun elinden ve dilinden diğer müslümanlar sâlim ve emîn değil demektir. Misâller çoğaltılabilir. Değerli okuyucularım bu hadîsin îzâhından anlamışlardır ki, müslümanların, yalnız bu hadîste anlatılmak istenen husûsa riâyet etmeleri bile cemiyette nizâmın kurulmasına kâfidir. Fakat yazık ki bugün tatbîkatta bunu aslâ göremiyoruz. Yalnız şu husûsu da belirtmemiz gerekir ki bugün Kur'ân'ın ve dînimizin esasları halkımıza gereği gibi anlatılmamaktadır. Hattâ o esasları lâyıkıyle anlayıp anlatacak elemanlardan bile yoksunuz...

Şimdi bir de, müminlerin bâzı vsıflarını belirten şu âyete bakalım:

— **Müminler, ancak o kimselerdir ki, Allah'a ve Resûlüne îmân ederler, sonra şüpheye sapmazlar ve Allah yolunda mallarıyle canlarıyle cihâd ederler. İşte onlar, îmânlarında sâdık olanların ta kendileridir** (Hucurât sûresi, âyet: 15).

Âyette, müminlerin üç vasfı belirtiliyor:

1 — Allah'a ve Resûlüne îmân,
2 — Bu îmânda sebât,
3 — Her türlü varlığı ile Allah yolunda cihâd.

Hemen işâret edelim ki, burada ilk dikkat edilmesi gereken husûs, îmânın sadece kuru bir inançtan, yâni, **«îmân ettim!»** demekten ibâret olmadığı husûsudur. Demek ki sadece bir inançla müslümanlık tam olmuyor.

Bu inancın bir de fiiliyât sâhasında gösterilmesi gerekiyor. Buna umûmiyetle amel denir. Fakat bugün olduğu gibi ameli dar mânâda anlamamalıyız. Meselâ namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gimek, ...birer amel olduğu gibi, haksızlıklarla, bâtıla, İslâma aykırı âdetlere, ...karşı savaşmak'ta bir ameldir, hem de amellerin en hayırlısı, en başta gelenidir. Zamanımız müslümanlarında umûmiyetle - ve çoğunda taklîdî olarak - îmân ve bu îmânda sebât vardır. Fakat kahir ekseriyetinde amel ve bilhâssa malı ile canı ile Allah yolunda cihâd etme şeklinde amel yoktur. En kalbırüstü müslüman geçinenleri bile malı ile canı ile Allah yolunda cihâd etme şuûrundan yoksundur. Kimisinin böyle bir şeyden haberi yoktur. Kimisi de buna yanaşmaz. Sadece, âhırete pamuk yığını gibi sevap hazırlamak ve cehennem azâbından kurtulup Cennet'e girebilmek için kalıbiyle bâzı hareketleri tekrarlar. Böylesine bir yanlış anlayış ve yanlış tatbikat içindedir günümüzün müslümanı. Kuru bir îmânı olmak, şüphesiz ki îmânsızlıktan iyidir. Fakat kâfi değildir. Bir müslüman, içindeki îmânın meyvesini dışında göstermeli, Allah'ın ve Resûlünün târif buyurdukları müslümanın vasıflarını mutlaka kendisinde bulundurmalıdır. Meselenin daha iyi anlaşılması ve âyetin tefsîrinin daha açık bir şekilde îzâh edilmiş olması bakımından muhterem okuyucularımı şu misâl üzerinde düşünmeğe dâvet ediyorum.

— Herhangi bir binanın elektrik tesîsâtını ele alalım. Burada çeşitli kablolar, teller, ampuller, düğmeler,... bulunur. Bunları görünce orada cereyan bulunabileceğine ihtimâl veririz. Fakat düğmeyi çevirip ışığı görmeden veya fişi takıp ısıyı hissetmeden buna kesin hüküm veremeyiz, yâni burada cereyan vardır, diyemeyiz. Demek ki elektrik tesîsatının bulunuşu onda cereyanın varlığına kesin bir delîl değildir. Sadece bulunabileceğine bir emâredir. Cereyanın varlığını kesinlikle anlamamız ise ancak düğmeyi çevirdikten veya fişi taktıktan sonra mümkün olur.

Bir kimse, **«Elhamdü lillâh müslümanım!»** diyebilir. Onun bu sözü, yukarıdaki misâlde elektrik tesîsâtının varlığını sadece görmüş olma hâline benzer. Elektrik tesîsâtının sadece var oluşunun görülmesi ise orada cereyanın bulunduğuna kesin delîl değildir. Cereyanın varlığının kesinlikle anlaşılması için düğmenin çevrilmesi, veya fişin takılması ve neticede ceryanın, ışıkla veya ısı ile ortada kendisini göstermesi gerekir. İşte tıpkı bunun gibi, bir müslümanın, **«Elhamdü lillâh müslümanım!»** demesi onun tam ve kâmil bir müslüman olması için kâfi değildir. Müslümanlığın gereğini günlük hayâtta ve insanlarla olan münâsebetlerinde de göstermesi gerekir. İşte o zaman, tıpkı düğmeye basılınca veya fiş takılınca, kabloda gizli cereyanın ışık veya ısı vermesi ve varlığını kesinlikle belli etmesi gibi, o da îmânının varlığını kesinlikle belli etmiş ve dışarıya ışık vermiş olur. Birer müslüman olarak îmânımızın faydasını görmek istiyorsak onu

mutlaka harekete geçirmeliyiz. Tıpkı, ışığından veya ısısından faydalanmak istediğimiz zaman, tesîsâtın düğmesine basmamız veya fişi takmamız gibi. Kısacası, îmânımızı harekete geçirmek, İslâma ve Kur'ân'a aykırı âdetler, hareketler, davranışlar, yaşayışlar, ... karşısında onun varlığını mutlaka göstermek zorundayız. İşte o zaman, Peygamberimiz aleyhisselâmın târîf ettiği ve Allah'ın da yukarıdaki âyette bir kısım vasıflarını belirttiği müslümanlardan oluruz. Şu husûsa da yine işâret edelim. Bir müslümanın, yukarıdanberi belirtmeğe çalıştığımız vasıflara sâhip olması onun için mânevî - ahlâkî bir temizliktir, bir tahârettir, bir nezâfettir, bir sıhhatliliktir. Aksi ise, mânevî - ahlâkî nezâfetsizlik ve sıhhatsizliktir...

Burada bir husûsa daha mutlaka işâret etmemiz yerinde olacaktır. Zamanımızda müslümanların ekserisi ibâdetleri klişeleştirmişler, kalıplaştırmışlardır. Müşâhede edilen durum şudur ki, ibâdetler rûhtan, aşktan ve vecdden yoksundur. Sadece bedenle ve bedenî bâzı hareketlerle hissiz ve heyecansız olarak tekrarlanmaktadır. Oysa, muhterem okuyucularımın, buraya kadar vermiş olduğumuz îzâhatlardan da anlamış olacakları gibi ibâdetler, insanda bir kısım rûhî - ahlâkî yücelikleri sağlama gayesini gütmektedir. İbâdetlerin bu gâyesinden habersiz olan günümüzün müslümanı ise, onları başka gâyelerle ve hemen hemen sırf bir kalıp hâlinde tekrarlamaktadır. Meselâ en başta gelen ibâdet olan namazı ele alalım. Allah Kur'ân'da, namazın, müminleri kötülüklerden alıkoyacağını ifâde etmekte, peygamberimiz de, «**Kimi ki kıldığı namaz kötülük yapmaktan alıkoyamıyorsa o, namaz kılmış değildir!**» buyurmaktadır.

> — **Sana vahyedilen Kitabı** (Kur'anı) **oku. Namazı da dosdoğru kıl. Şüphesiz ki namaz, kişiyi kötülüklerden ve şerîâta uymayan her şeyden alıkoyar. Allah'ı zikretmek elbette ibâdetlerin en büyüğüdür. Allah ne yaparsanız bilir** (Ankebût sûresi, âyet: 45).

Görülüyor ki namaz, sadece bedenle bâzı hareketleri yapmaktan ibâret değildir. Eğer bedenle yapılan bu hareketler namazdan maksut olan gâyeyi hâsıl ediyorlarsa işte o namaz o zaman namazdır. Namazın ve diğer ibâdetlerin insanda sağlıyacağı gâye ise mânevî - ahlâkî tahâret, nezâfet, temizlik ve sıhhatliliktir. Kısacası ahlâkî güzellik, ahlâkî yüceliktir. Eğer ibâdetlerimiz bizi ahlâkî kemâle, ahlâkî yüceliğe erdirebiliyorlarsa o ibâdetler hakkıyle ve gâyesine uygun olarak yapılmış demektir. Akşi takdirde ise tahlîdî bir kalıp hareketinden öteye geçemezler. İbâdetler husûşunda başka bir yanlış ve hatâlı anlayış ta şu husûstur:

— Çoğumuz, Allah'ın, kullarının ibâdetine ihtiyâcı olduğu için ibâdet ettiğimizi veya sırf katı bir emir neticesi Allah'a ibâdette bulunduğumuzu

sanırız. Oysa mesele hiç te böyle değildir. Şüphesiz ki, yaptığımız ibâdetlerde, Allah'a tazîm husûsu esastır. Fakat, ibâdetlerin, bir de biz kullarda meydana getirmesi gereken bir gâyesi vardır.ki bu çok mühimdir. Bu gâye hâsıl olmadıkça, o ibâdetlerde, Allah'a tâzîm rûhu da bulunmaz. Bu konunun başlarında belirttiğimiz gibi insanlar bedenen hastalanabilirler ve mânevi - ahlâkî sıhhatlerini kaybedebilirler. Onları mânevî - ahlâki yönden tedâvi edip sıhhate kavuşturacak ilâçlar ise ibâdetlerdir. Bu bahsin de iyice anlaşılması için değerli okuyucularımı şu misâl üzerinde düşünmeğe dâvet ediyorum:

— Bir doktor ile, bu doktorun bir hastasını ele alalım. Hasta, doktoruna gelir. Doktoru onu muâyene eder. Hastalığına bir teşhîs koyar. Sonra, bir reçete yazıp eline verir. İçindeki ilâçları alarak târifeye uygun şekilde kullanmasını söyler. Kullandığı takdirde râhatsızlığının geçeceğini ifade eder. Hasta, reçeteyi aldıktan sonra iki şekilde hareket edebilir:

1 — Hemen reçetedeki ilâçları alarak tarifeye uygun şekilde kullanır.

2 — İlâçları almaz, kullanmaz.

Birinci şekilde hareket ettiği, yâni ilâçları alıp târifeye göre kullandığı takdirde bu ilâçların ve onları kullanmış olmanın faydasını kim görecektir? Doktor mu, yoksa hasta mı? Şüphesiz ki hasta görecektir. Zîrâ doktor hasta değildir. Hastasının o ilâçları kullanmasıyla kendisine hiç bir fayda gelmez.

Hasta, ikinci şekilde hareket ettiği yâni ilâçları almadığı ve kullanmadığı takdirde onları alıp kullanmamış olmanın zararı kime olacaktır? Doktora mı, yoksa hastaya mı? Şüphesiz ki hastaya olacaktır. Zîrâ doktor hasta değildir. Hastanın o ilâçları kullanmamış olmasından ona hiç bir zarar gelmez...

İşte aziz okuyucularım, ibâdetler karşısında Allah ile kulun durumu, bu misaldeki doktor ile hastanın durumuna benzer. İbâdetler, Allah'a tâzîm ile berâber, kulların müptelâ olabilecekleri mânevî - ahlâkî hastalıkları tedâvi etmek maksat ve gâyesiyle kendilerine teklif edilmiştir. Kullar, bu ibâdetleri yapmakla - tabiî, hakkıyle ve gereği gibi yapmakla - kendilerini mânevî - ahlâkî sıhhate kavuşturmuş olurlar. Tıpkı yukarıdaki misâlde hastanın, ilâçları kullandığı takdirde bedenini sıhhate kavuşturması gibi. Eğer kul, bu ibâdetleri yapmazsa veya hakkıyle yapmazsa bundan Allah'a bir zarar gelmez. Tıpkı yukarıdaki misâlde, hastanın ilâcı kullanmaması hâlinde doktora bir zarar gelmemesi gibi. Bundan başka, hasta, ilâcı tarifeye uygun şekilde kullanmadığı takdirde onun faydasını görme-

yebileceği gibi, kul da, ibâdetlerini maksat ve gâyeye uygun bir şekilde edâ etmediği takdirde onların faydasını göremeyebilir...

Buraya kadar yazdıklarımızla, gerçek islâmî tahâret - nezâfet ve temizliğin ne demek olduğunu muhterem okuyucularımıza îzâh etmeğe çalıştık. Şimdi de, tahâretin kısaca bir sınıflandırmasını yapalım. Tahâretin dört derecesi vardır:

Birincisi: Zâhirî temizliktir. Bedeni kirden, pastan, necâsetten, vesâireden temizlemek bu kısmı teşkîl eder. Bu temizlik, bedenin maddî - zâhirî kısmı ile alâkalıdır. Daha önceleri de işâret ettiğimiz gibi, insanların çoğu bu türlü temizliği ihmâl etmezler. Bunu daha çok, diğer insanlar görür de ayıplar diye yaparlar. Şüphesiz ki bu temizlik te önemlidir. Zîrâ bedenin cismânî yönünün sıhhat ve selâmeti ile alâkalıdır. Ayrıca, meselâ bedende belli bir miktarda necâset bulunduğu anda kılınan namazlar câiz değildir. Bu birinci kısım temizlik, su ile olur.

İkincisi: Âzâyı günahlardan ve cürümlerden temizlemektir. Bu temizlik su ile olmaz. Çünkü temizlenmesi gereken şey maddî değildir. Âzâ deninçe, en çok hâtıra gelen göz, kulak, dil, el, ayak, tenâsül uzuvları, ... dır. Bunları haramdan vesâireden korumak, temizliğin ikinci mertebesini teşkil eder. Bu temizlik âzânın zâhirî temizliğinden çok daha mühimdir. Bununla, **«zâhirî temizlik olsa da olur, olmasa da»** demek istemiyoruz. Sadece şu husûsa işâret etmek istiyoruz ki, insanlıkta kemâl, ancak mânevî - ahlâkî temizlikle mümkündür. Âzâsını günahlardan ve haramlardan temizlemiyen bir müslüman, müslümanlığının gerektirdiği vasıflara sâhip değil demektir. Zâhirî temizlik bu dünyâ hayâtı ile alâkalıdır. Onu, gerek diğer insanlardan utancından ve gerekse sırf bedenî sıhhati devam ettirme bakımından hemen hemen herkes yapmaktadır. İnsana esas olarak ve ebediyyen faydalı olacak temizlik ise mânevî - ahlâkî temizliktir. Mânevî - ahlâkî temizlik te ancak, Kur'ân ahlâkına, peygamberimiz aleyhisselâmın ahlâkına tam riâyet etmek ve o yüce ahlâkı rûhen ve şuurlu bir şekilde yaşamakla olur. Kur'ân ahlâkı ve peygamberimizin ahlâkı ilâhî bir ahlâktır.

Üçüncüsü: Tahâretin üçüncü derecesi, kalbi, kötü ahlâktan ve kötü duygulardan temizlemektir. **«İnsanın fikri ne ise zikri de odur!»** derler. Eğer kişinin kalbi temiz, saf ve hâlis duygularla doluysa, onun, dışarıda gözükecek fiiliyâtı da temiz, saf ve hâlis olur. Eğer kalbi muzır ve fâsid duygularla doluysa, onun, dışarıya akseden fiiliyâtı na muzır ve fâsid olacaktır. Daha önceki paragraflarda zihin (kalb), dil ve el münâsebetlerini îzâh etmiştik. Burada onları tekrara lüzum görmüyoruz.

Dördüncüsü: Bâtınını Allah'dan başkasından temizlemek, orada O'ndan başkasına yer vermemektir. Bu, peygamberlerin ve sıddîkların tahâ-

retidir. Tahâret, hangi derecede olursa olsun, o derecede yapılan amellerin yarısıdır. Tahâretin en yüksek derecesi de bu dördüncüsüdür. Bâtınını Allah'dan başkasından temizlemek demek, orada şânı yüce olan Allah'ın celâl ve azâmetinin tecellî etmesi demektir. Kişinin bâtını Allah'dan başkasından temizlenmedikçe oraya mârifetüllah girmez. Tahâretin üçüncü derecesinde - Ki kalbi kötü ahlâktan ve kötü duygulaıdan temizlemek idi - esas olan, kalbi güzel ahlâk ile ve doğru inançlarla mâmur etmektir. Fakat kalb, fâsid îtikadlardan ve kötü duygulardan temizlenmedikçe güzel ahlâk ile ve doğru inançlarla mâmur edilemez. Herhangi bir yeri temizleyebilmek ve oraya temiz şeyler koyabilmek için önce oradaki pislikleri atmak gerekir. Bu saydığımız temizlik - tahâret dereceleri aynı zamanda îmânın da dereceleridir. Bir önceki derecede yapılması gerekeni yapmadan bir sonraki dereceye ulaşılmaz. Meselâ kalbini kötü ahlâktan, kötü duygulardan ve fâsıd inançlardan temizlememiş olan birisi, mârifetüllah'ın kalbte tecellîsi derecesi olan dördüncü dereceye ulaşamaz. Hâsılı, bir üst dereceye çıkabilmek için bir önceki dereceden îtinâ ile mutlaka geçmiş olmak gerekir.

Bu son îzâhlarımızla, temizlik - tahâret - nezâfet'in bir tasnîfini yapmış olduk. Böylece muhterem okuyucularımız, kendi kendilerini kontrol ederek o derecelerde yükselme çalışmaları yapabilme imkânına kavuşmuş olacaklardır. Burada, müellifin yazdıklarına ek olarak yaptığımız açıklamalar bir müslümana çok şeyler kazandıracaktır. Yeter ki onları, düşüne düşüne ve üzerlerinde dura dura okumuş olsun. Bu arada azîz okuyucularıma hâssaten çok mühim bir husûsu daha hatırlatacağım. O husûs şudur:

— Herbirimiz birer müslüman olduğumuz ve bunun için yine herbirimiz kendi çapımızda ve bildiğimiz kadariyle diğer insanlara, Allah'ın göstermiş olduğu yaşayış yolundan çıkmış insanlara, O'nun yolunu gösterme ve hatırlatma vazîfesiyle mükellef bulunduğumuz halde ötedenberi bunu ihmâl etmişizdir. Çok kere köyümüzde, kentimizde, mahallemizde, ... Allah'ın kitâbının gösterdiği ve Resûlüllah'ın da gittiği yolun dışında giden bir çok insanlar görürüz de, bir günden bir güne bir defacık olsun onları Allah'ın göstermiş olduğu yaşayış yoluna dâvet etmeyiz. Etrâfımızda nice harâm şeyler işlenir, kötü âdet ve alışkanlıklar ortaya çıkar da bir defacık olsun bunları önlemeğe çalışmayız. Oysa birer müslüman olarak herbirimiz, Allah'ın kitâbına, Resûlüllah'ın ahlâkına uymayan yaşayışları, hareketleri, âdetleri, davranışları, ... önlemekle mükellefiz, vazîfeliyiz. İşte Allah Resûlünün bir hadîsi:

— Sizden biri, Allah'ın kitâbına ve Resûlüllah'ın ahlâkına aykırı bir hareket görürse, eğer, gücü yetiyorsa onu eliyle önlesin. Eğer

elliyle önlemeye gücü yetmiyorsa diliyle önlesin. Eğer diliyle de önlemeğe gücü yetmiyorsa, Allah'ın kitâbına ve Resûlüllah'ın ahlâkına aykırı olan bu fiilin işlenmesini tasvîp etmediğini kalbinden geçirsin. Bu sonuncusu, îmânın en zayıf derecesidir.

Hadis gâyet sarîhtir. Bununla berâber biraz üzerinde duralım:

— Her nerede olursa olsun, Allah'ın şerîatına ve Resûlüllah'ın ahlâkına uymayan bir fiili, bir hareketi, bir davranışı, ...gören müslüman eğer ona mâni olmağa fiilen gücü yetiyorsa hemen mânî olacak. Fiilen önlemeğe gücü yetmiyorsa, Allah'ın şerîatına ve Resûlüllah'ın ahlâkına uymayan bu fiili işleyenleri dili ile yâni sözle ikâz edecek. Yapılan bu hareketin Allah'ın kitâbına ve Resûlüllah'ın ahlâkına uymadığını söyleyecek. Eğer bunu söylediği takdirde kendisine bir zarar geleceğini mülâhaza ederse, o zaman da, Allah'ın kitâbına ve Resûlüllah'ın ahlâkına uymayan bu hareketin yapılmasını doğru bulmadığını kalbinden geçirecek, kalben onlara lânet okuyacak...

Görülüyor ki muhterem okuyucularım, bir müslüman için, hiç bir sûretle, Allah'ın kitâbına ve Resûlüllah'ın ahlâkına aykırı hareketler, âdetler, davranışlar, yaşayışlar, ... karşısında seyirci kalmak yok. Her bir müslüman, gücü yettiğince ve kabiliyeti nisbetinde, Allah'n şerîatına uymayan hareketleri önlemekle mükellef. Hani bir söz vardır. **«Herkes evinin önünü temiz tutsa çöpçüye ihtiyaç kalmaz!»** der. Tıpkı bunun gibi, herkes, Allah'ın kitâbına ve Resûlüllah'ın ahlâkına uymayan hareketleri önleme mükellefiyetini yerine getirse ortalık daha başka olur. Yalnız bu vazîfeyi yerine getirirken bunu bilgilice ve belli ölçüler dâiresinde yapmalıdır. Herhangi bir yerde yarım - yamalak bilgilerle bu vazîfeyi yerine getirmeğe çalışmak aksi tesir de yapabilir. Hâsılı değerli okuyucularım, va'z, irşâd, teblîğ ve Allah'ın ve Resûlüllah'ın yolunu gösterme vazîfesiyle karınca kararınca herbirimiz mükellefiz. Bu vazîfeyi sadece vâizlere, hatîblere ve kalem sâhiplerine bırakmıyalım. Sizler meselâ şu anda okumakta olduğunuz ve bundan sonra da tekrâr tekrâr zevkle okuyacağınız bu kitâbın, GAFLETTEN KURTULUŞ kitâbının ne büyük bir irfân hazînesi olduğunu gördünüz. Onu birkaç kişiye okutmak ve okumalarını tavsiye etmek, sizin bir nevi va'z ve irşâd vazîfesini yapmanız demektir. Böylece elden ele dolaşacak olan bu eser, sizlerin sâyesinde nice kişileri Allah'ın ve Resûlünün yoluna getirecektir. Bu eserin daha önceki bahislerinden birinde (Ana - baba hakkı bahsi) şöyle bir hadîs geçmişti:

— **Her insan ölünce amel defteri kapanır. Yalnız üç sınıf insanın öldükten sonra da amel defterinin sevap köşesi açık kalır. Bunlardan biri, halkın devamlı faydalanabileceği hayır müesseseleri kuran kişilerdir. Bir diğeri sâlih evlâd yetiştiren analar - babalardır. Üçüncüsü de faydalı ilim öğrenip - öğretenlerdir.**

Görüldüğü gibi, peygamberimiz aleyhisselâm, faydalı ilim öğrenip - öğretenlerin amel defterlerinin sevap köşesinin öldükten sonra da açık kalacağını ve oraya sevap yazılmağa devam edileceğini haber vermektedir. Bir irfân hazînesi olan GAFLETTEN KURTULUŞ kitâbında yazılanlar, bilgilerin en faydalısıdır. Bu ve buna benzer enerlerde yazılanları kendimiz okuyarak başkalarına da duyurmak veya onların da okumalarına vesile omak, peygamberimiz aleyhisselâmın hadîsinde belirtilen faydalı ilim öğrenip - öğretme husûsunu yapmak demektir. Bu mevzûda daha geniş malûmat için, değerli okuyucularımın, eserin sonundaki ilâveyi mutlaka okumalarını tavsiye ederim. Şimdi bir de şu âyetlere göz atalım:

— **Yemin olsun asra ki, muhakkak insan kat'î bir hüsrandadır. Ancak îmân ederek güzel ameller işleyenler ve birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler hüsrânda olmaktan müstesnâdır** (Asr sûresi).

— **İnsanları Allah'a dâvet eden, kendisi de güzel ameller işleyen ve «Şüphesiz ki ben müslümanlardanım!» diyen kimseden daha güzel sözlü kim olabilir? İyilik ile kötülük bir olmaz. Sen, kötülüğü en güzel hasletle önle. O zaman görürsün ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse bile sanki senin yakın dostun olmuştur** (Fusssılet nûresi, âyet: 33, 34).

Âyetlerde açıkça belirtildiği gibi, kurtuluşun ve kâmil müslüman olmanın birbirinden ayrılmaz iki temel şartı vardır. Bunlardan biri, Allah'a ve Resûlüne **îmân etmek**'tir. Bu başta gelir ve insanın bâtınında yâni kalbinde bulunan bir şeydir. Diğeri de bu îmânın hâriçteki tezâhürü demek olan **amel-i sâlih**'tir. İşte bir insanın kaç dir emlik bir müslüman olduğu, îmânının hâriçteki bu tezâhürü ile belli olur. Amel-i salihten murat, güzel ahlâktır. Bir müslüman, kendi şahsını ilgilendiren ibâdetleri hakkıyle yapmakla berâber aynı zamanda Kur'ân ahlâkı ve peygamberimizin ahâkı ile ahlâklanmışsa ve bu ahlâkını diğer insanlar karşısında gösterebiliyorsa, o kimse sâlih ameller işliyor demektir ve tam ve kâmil bir müslümandır. İşte âyetlerde vâdedilen kurtuluş bu münlümanlar içindir. Gerçekten bir müslüman, tam ve kâmil bir müslüman olmak istiyorsa Kur'ân ahlâkına ve peygamber aleyhisselâmın ahlâkına uymalı ve bu ahlâkını hâriçte diğer insanlara ve umûm canlılara karşı mutlaka göstermeli, hareket ve davranışlariyle, Kur'ân ahlâkı ile ahlâklanmış olduğunu ispat etmelidir. Değerli okuyucularımın dikkatinden kaçmamış olacağı gibi, âyetlerde dikkati çeken bir husûs ta va'z, nasîhat, irşâd ve Allah'ın ve Resûlünün yoluna dâvet etme vazîfesiyle umûm müslümanların mükellef tutuluşudur. Demek ki azîz okuyucularımız, birer müslüman olarak sizler

de diğer insanları, yâni Allah'ın ve Resûlünün yolunda gitmeyen insanları o yola dâvet etmekle mükellefsiniz. Bu vazîfenizi belki bizzât va'z - nasîhat ederek yerine getiremezsiniz. Amma etrâfınızdaki insanlara, meselâ mükemmel bir va'z - nasîhat kitâbı olan elinizdeki GAFLETTEN KURTULUŞ kitâbını okutursanız o vazîfenizi yerine getirmiş olursunuz. Böylece, Allah'ın, yukarıdaki âyetlerde kurtuluş va'dettiği ve ahâliyi hak yola dâvet etmelerinden dolayı kendilerini metheylediği kişiler topluluğuna girersiniz. Şânı mübârek ve yüce olan Allah, herbirimizi o kullarından eylesin...

Eserin NEZÂFET BAHSİ'ne yaptığımız ilâveye burada son veriyor ve ondan sonraki bahsin tercümesine geçiyoruz.

——— o ———

CUM'A GÜNÜNÜN FAZİLETİ

Evs oğlu Evs rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— **Ey ümmet ve ashâbım! Şüphesiz ki sizin günlerinizin en fazîletlisi ve en şereflisi Cum'a günüdür. Zîrâ Âdem aleyhisselâm o günde yaratılmış ve rûhu da o günde alınmıştır. Kıyâmet zamânı Sûr'a üfürülüşler o günde olacaktır. Cum'a günü bana çok salavât getiriniz. Şüphesiz sizin salâvatlarınız bana arzolunur...**

Bu sırada ashâb dedi:

— **Yâ Resûlellah, bizim salâvatlarımız sana nasıl arzolunur? Halbuki sen öldükten sonra bedenin çürümüş olacak!..**

Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— **Bana, «Sen ölünce bedenin çürümüş olacak!» mı diyorsunuz. Hayır. Şurası muhakak ki, şânı yüce olan Allah, peygamberlerin bedenlerini çürütmeyi toprağa harâm kılmıştır.**

Başka bir rivâyette peygamberimiz şöyle buyururlar:

— **Cum'a günü bana çok salât - selâm getiriniz. Zîrâ ben sizin salât-selâmınızı duyar ve ben de size selâm ederim.**

Bunun üzerine ashâb sordu:

— **Yâ Resûlellah, sen bizim selâmımızı nasıl alır ve selâmı bize nasıl iâde edersin? Sen öldükten sonra çürümüş olmayacak mısın?**

Resûl aleyhisselâm onlara cevâben buyurdu:

— **Şüphesiz ki şânı yüce olan Allah, peygamberlerin bedenlerini yeyip çürütmeyi toprağa haram kılmıştır. Hiç bir müslüman yoktur ki bana salât - selâm etsin de, Allah onun selâmını benim rûhuma ulaştırmasın ve ben de o selâmı alıp ona selâm etmiyeyim!..**

Yine Evs oğlu Evs rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, Cum'adan bahsederek buyurdular ki:

— Kim ki Cum'a günü gerek abdest uzuvlarını, gerekse bedeninin diğer kısımlarını güzelce yıkayıp abdestlenerek Câmiye gider ve orada sükût ederek hutbeyi dinler ve lâubâlilik yapmazsa, onun Câmiye giderkenki herbir adımı için gündüzleri oruçla ve geceleri de namaz kılmakla geçirilmiş bir senenin sevâbı vardır.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— Güneş, Cum'a gününden daha fazîletli ve daha şerefli bir gün üzerine ne doğdu ve ne de battı. Yeryüzünde, insanlarla cinlerin hâricinde hiçbir canlı yoktur ki, Cum'a günü için mutlaka feryât - figân etmesin. Cum'a namazı kılınan câmilerin kapılarının herbirinde iki melek bulunur. Bunlar, namaza gelenleri sıra ile kaydederler. İlk gelen, sanki bir deve kurban etmişçesine sevap alır. İkinci olarak gelen, bir koyun kurban etmişçesine sevap alır. Üçüncü olarak gelen, bir tavuk sadaka vermişçesine, dördüncü olarak gelen, bir yumurta sadaka vermişçesine sevap alır. İmam minbere çıkıp oturdu mu artık defteri kapatırlar. Daha sonra gelenleri yazmazlar.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre rivâyet eder:
Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Kim ki Cum'a günü güzelce abdest alarak Namaza gelir, derken, hatîbe yaklaşarak sükûnetle hutbeyi dinlerse iki Cum'a arasındaki hattâ üç gün de fazla olarak, günahları afvedilir. Kim de hutbeyi dinlemeyip başka bir şeyle meşgul olursa muhakkak ki o, Cum'a-yı boşuna geçirmiş olur.

Allah ondan râzı olsun, yine Ebû Hüreyre rivâyet eder:
Nebî sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular:

— Üzerine Güneş doğan günlerin en hayırlısı Cum'a günüdür. Âdem o günde yaratıldı. Allah onu o günü Cennet'e koydu. Yine onu oradan o gün çıkardı. Kıyâmet o gün vukû bulur. O günde öyle bir ân vardır ki, o anda mümin, Allah'dan ne taleb ederse Allah onu mutlaka verir.

— Ebû Seleme'nin anlattığına göre, Sellâm oğlu Abdullah şöyle der:

— Cum'a günündeki bu ân, gündüzün son anlarıdır ki Âdem aleyhisselâm o anlarda yaratılmıştır. Allah şöyle buyurur:

— İnsan acelecilikten yaratıldı. Size âyetlerimi yakında göstereceğim. O halde acele etmeyin (Enbiyâ sûresi, âyet: 37).

Müseyyib oğlu Saîd der ki:

— Bence, Cum'ada câmide bulunmak nâfile hacc etmekten daha iyidir.

Kaab.Anbâr da şunları söyler:

— Bence, bir kadeh ateş içmek bir kadeh içki içmekten daha iyidir. Cum'adan geri kalmak, bir kadeh içki içmekten daha küçük bir suç değildir. Câmide cemâatı inciterek öne geçmek, Cum'adan geri kalmaktan daha küçük bir günah değildir.

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre anlatır:

— Bir defasında Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve selem minberde bir âyet okumuştu. O sırada,. cemâatten ve hutbeyi dinlemekte olan İbni Mes'ûd, yanında oturan Kaab oğlu Übeyy'e, Resûl aleyhisselâmın okuduğu o âyetin ne zaman nâzil olduğunu sordu. Bunun üzerine Übeyy ona, susmasını işâret etti. Namazdan çıkınca da kendisine dedi ki:

— Namazda mâlâyâni ile meşgul olmadığın müddetçe o namazın değeri olur.

Übeyy'in bu sözü üzerine Abdullah İbni Mes'ûd Resûlüllah'a gitti. Hâdiseyi anlatarak bu husûsta bilgi istedi. Allah Resûlü ona cevâben buyurdular ki:

— Übeyy doğru söylemiş!..

— Resûl aleyhisselâm daha sonra devamla buyurdular:

— **Kim ki Cum'a günü güzelce yıkanarak güzel kokular sürünür, sonra câmiye gelir, orada kimseyi incitmez, ön saflara geçeceğim diye halkı çiğneyip geçmez ve şânı yüce olan Allah'ın emrettiği namazı kılar, hutbeyi de sükûnetle dinlerse, Allah, onun iki Cum'a arasındaki günahlarını mağfiret eyler.**

Abdülmünzir oğlu Ebû Lübâbe rivâyet eder:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurur:

— **Cum'a günü, Allah indinde günlerin en ulusu ve en büyüğüdür. O gün, Allah indinde, Ramazan ve Kurban bayramı günlerinden daha büyüktür. O günde beş haslet vardır:**

1 — **Allah Âdem aleyhisselâmı o günde yaratmıştır.**

2 — **Şânı yüce olan Allah, Âdem aleyhisselâmı o günde Cennetten yer yüzüne indirmiştir.**

3 — **Âdem aleyhisselâm o günde vefât etmiştir.**

4 — **O günde öyle bir ân vardır ki, harâm bir şey olmamak şartıyle, kul o anda Allah'dan her ne taleb ederse onu kendisine mutlaka verir.**

5 — Kıyâmet o günde vuku bulur. Yerde - Gökte, Rabbına yakın olan hiç bir melek yoktur ki Cum'a gününün heybetinden korkmasın...

Allah onun yüzünü şereflendirsin, Hz. Ali şöyle der:

— Cum'a günü olunca şeytan avanesiyle berâber çıkar. İnsanlara sokakları güzel ve süslü gösterirler. Yanlarında da bayraklar vardır. Melekler de câmilerin kapılarının önlerine otururlar. Sırasiyle, gelen insanları yazarlar. Bu, hatib minbere çıkıncaya kadar böylece devam eder. Hatib hutbe okumak için minbere çıkınca hemen defterleri kapatırlar ve hutbeyi dinlemek üzere vaziyet alırlar. Kim ki Cum'a günü câmiye gelerek namazını kılar ve hutbeyi işitecek şekilde hatibe yaklaşır da onu dinler ve mâlâyâni ile meşgul olmazsa onun için iki ecir vardır. Kim ki minbere uzak durur fakat onu dinler ve sükût ederse ve mâlâyâni ile de meşgul olmazsa onun için bir ecir vardır. Kim de minbere yakın oturduğu halde mâlâyâni ile meşgul olur ve hutbeyi dinlemezse onun için de iki günah vardır. Kim ki yanındaki birisine, «Sus!» dese konuşmuş sayılır. Kim ki hutbe esnâsında konuşursa mâlâyâni ile uğraşmış demektir. Mâlâyâni ile uğraşan ise Cum'aya gelmiş sayılmaz.

Bunları söyleyen Hz. Ali, daha sonra ilâve etti:

— Ben, Peygamberimiz sallallâhü aleyhi ve sellemden böyle işittim!..

Babamdan şöyle bir hikâye dinlemiştim. Bir defasında sâlihlerden biri, sabah namazını câmide kılmak için Cum'a gecesi erkenden câminin yolunu tutar. Yolun kenârında bir mezarlık vardır. Sâlih, henüz vakit erken olduğu için, o kabristana girip biraz duâ ederek vakit geçirmek ister. Bu maksatla oraya girer. Ölüler için duâ ve istiğfârda bulunur. Sonra bir mezâr taşına yaslanarak oturur. Derken orada uyur kalır. Bu sırada rüyâsında şöyle bir manzara görür:

— Bütün kabir ehli kabirlerinden çıkarlar. Orada - burada gurup gurup toplanarak birbirleriyle konuşmağa başlarlar. Yine kabir ehlinden olan ve üzerinde kirli bir elbise bulunan bir genç ise melûl-mahzûn, tek başına bir kenarcıkta durmaktadır. Bu sırada, içlerinde çeşit çeşit lûtuf ve nîmetler bulunan bir çok tabak, mendillerle ortaya sürülür. Herbir rûh, kendilerine sunulan bu tabaklardan birer tâne alarak kabrine girer. Böylece dışarıda, o kirli elbiseli mahzûn gençten başka kimse kalmaz. O genç, mahzûn bir şekilde ve eli boş olarak kabre girmek üzere doğrulduğu bir sırada sâlih kendisine sorar:

— Ey Allah'ın kulu! Seni çok hüzünlü görüyorum. Sana hiç bir şey verilmedi. Bu gördüğüm manzara nedir?

Mahzûn genç seslenir:

— Ey sâlih adam! Tabakları gördün mü?

Sâlih der:

— Evet, gördüm. Nedir onlar?

Genç anlatır:

— Onlar, dirilerin ölülere yaptığı hayır -hasenâttır. Her ne zaman ki diriler ölüler için bir iyilik yapar, bir sadaka verir veya bir hayır duâda bulunursa bunlardan hâsıl olan sevap, Cum'a gününün gecesinde ölülere getirilir. Ben, Sind'li bir âiledenim. Hacca gitmek üzere annemle yola çıkmıştık. Basra'ya varınca bana ecel geldi. Ben öldükten sonra annem evlendi. Kocasına, ölmüş bir oğlu olduğunu da söylemedi. Dünyâ onu aldattı, gâfil etti. Benim için bir hayır yapmadığı, bir sadaka vermediği gibi dudaktan da olsa dili ile bir hayır duâda da bulunmadı. Bunun için şimdi benim nasîbim hüzünden başka bir şey değildir. Bana şu anda ancak hüzünlenmek düşüyor. Zîrâ ölümümden sonra beni hayır duâ ile anan birisi yoktur...

Bunun üzerine sâlih, gence, annesinin evinin nerede olduğunu sorar. O da târif eder. Sâlih câmide sabah namazını kıldıktan sonra doğruca gencin söylediği mahalle gider. Annesinin evini sorar. Gerçekten annesinin evi oradadır. Onu bulur. Kendisiyle konuşmak için müsâade ister. Kadın bu müsâadeyi verir. Sâlih, aralarında geçecek konuşmayı kimsenin duymamasını söyler. Bunun üzerine, kadın bir perde arkasında olduğu halde yalnızca konuşurlar. Sâlih, kadına, hayâtta çocuğu olup - olmadığını sorar. Kadın, «Hayır!» der. Bu sefer de hayâttan göçmüş bir çocuğunun bulunup - bulunmadığını sorar. O, bir oğlunun bulunduğunu söyler. Bunun üzerine sâlih, rüyâsında görmüş olduğu hâdiseyi anlatır. Bunu dinleyen kadın şiddetle aglar. Öyle ki gözyaşları bir çeşme suyu gibi yanaklarından aşağı akar. Sonra der ki:

— Ey Allah'ın sâlih kulu! O benim oğlumdur. Ciğerimin bir parçasıdır. Benim rahmim onun için bir sığınak, göğüslerim bir çeşme, evim de bir barınak idi.

Daha sonra sâlihe bin akçe vererek der ki:

— Benim sevgilim, gözümün nûru ve ciğerpârem için bunu tasadduk et. Bundan böyle hayâtta oldukça onu unutmayacağım. Onun için sadakalar verecek, hayır duâlar edeceğim...

Kadının verdiği parayı alan sâlih oradan ayrılınca onu hemen tasadduk eder. Ertesi Cum'a gecesi o genci görebilmek maksad ve gâyesiyle, câmiye namaza giderken yine o kabristana girer. Ölüler için duâ ve istiğfâr ettikten sonra yine bir mezar taşına yaslanır. Aynı minvâl üzere uyur kalır. Rüyâsında yine aynı şekilde ortaya bir kısım insanlar çıkar. Aralarında yine o genç te vardır. Fakat bu sefer çok neş'elidir. Üzerinde de bir önceki gibi siyah ve kirli bir elbise değil, bembeyaz ve tertemiz bir elbise vardır. sâlihi görünce yanına gelir ve şöyle der:

— Ey Allah'ın sâlih kulu! Allah sana büyük hayırlar versin. Bana hediyyeler ve sevaplar geldi...

Sâlih sorar:

— Siz Cum'a gününü bilir misiniz?

Genç der:

— Evet. Onu gökteki kuşlar bile bilirler. Hattâ Cum'a gününü selâmlarlar.

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik rivâyet eder:

— Bir defasında Cebrâil aleyhisselâm Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme gelmişti. Elinde parlak bir ayna gibi bir şey vardı. Onun ortasında da siyah bir benek bulunmaktaydı. Resûl aleyhisselâm, **«Bu nedir yâ Cebrâil?»** diyerek elindeki parlak cismin ne olduğunu sordu. Cebrâil aleyhisselâm cevâben dedi ki:

— Bu, Cum'a günüdür. Allah onu, sana ve senden sonra ümmetine bir bayram olsun diye sana farz kılıyor. O günün içinde sizin için öyle bir ân vardır ki, o anda kim bir şey isterse eğer kısmeti ise Allah o isteğini ona mutlaka verir. Eğer kısmeti değilse onun için ondan daha değerli bir şeyi kendisi hesâbına indinde saklar. Bizim nazarımızda Cum'a günü **Yevmülmezîd**'dir. Biz onu, **«Seyyidül'eyyâm** = Günlerin en ulusu, en büyüğü» diye çağırırız...

Bu sırada Resûl aleyhisselâm sordu:

— Niçin bu isimle çağırırsınız?

Cebrâil aleyhisselâm cevap verdi:

— Şunun için ki, Rabbın cennette geniş bir vâdi edindi. Orada beyaz miskten yapılmış bir tepe vardır. Cum'a günü olunca bütün peygamberler gelirler ve mücevherlerle süslenmiş minberler üzerine otururlar. Sonra bu minberlerin arkasında nûrdan yapılmış kürsîlerle dolaşırlar. Peygamberlerden sonra sıddîklarla şehidler gelir. Aynı yerlere onlar da otururlar. Daha sonra Adn Cennetinin sâkinleri gelir. Miskten yapılmış o beyaz tepe üzerine otururlar. Bu sırada Rabbleri onlara hıtâben der ki:

— Ben, size olan va'dime sâdık kalanım. Size olan nimetimi tamamlıyacağım. Burası benim ihsân-ikrâm mahallimdir. Benden isteyiniz. Ne isterseniz verilecektir...

Onlar derler:

— Ey Rabbımız, senin rızânı ve Cenneti isteriz.

Allah buyurur:

— Benim rızam, sizi Cennetime koymak ve ikrâmlarda bulunmaktır.

Onlar Allah'dan yine rızâsını isterler. Allah da rızâsını verir. Onları istediklerinin de fevkinde çok şeylere garkeder. **Fakat** bütün bunlar Cum'a günü Cum'a zamanı miktarıncadır. Bu sırada onların önüne öyle şeyler serilir ki ne bir insanın aklından geçmiştir, ne de bir göz görmüştür. Sonra, gerek peygamberler, gerekse sıddîklarla şehîdler oradan ayrılırlar. Adn cenneti sâkinleri de ayrılır. Kendi yerlerine giderler. Bu sırada, Cum'a gününe duydukları ihtiyâçtan başka bir şeye ihtiyâç duymazlar, Cum'a gününe şiddetli ihtiyâç hissederler. Çünkü o günde nâil olacakları ikrâmlar ve şerefler artar. İşte Cum'a gününe bunun için **yevmülmezîd** denmiştir. Kıyâmet te o günü vuku bulacaktır.

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— **Cemâatle kılınan namazlar ve Cum'adan Cum'aya kılınan cemâatli namaz, büyük günahlardan kaçınıldığı müddetçe, aradaki günahlara keffâret olur.**

*
**

Müellif Ebülleys Semerkandî'nin, Cum'a bahsinde kaydettikleri bunlardır. Biz, zamanımızda, belki de önceleri bulunmayan bir kısım eksiklikleri göz önüne alarak bu bahse de bir şeyler ilâve etmeyi lüzumlu ve zarûrî görüyoruz. Şu husûsu bir kerre daha belirtelim ki, Allah'ın, son hak dîni olan İslâmiyet vâsıtasiyle kullarına emrettiği herbir ibâdetin altında sayısız hikmetler ve onları îfâ edenler için hudutsuz faydalar vardır. Cum'a namazı da, şânı yüce olan Allah'ın, kullarına emrettiği ibâdetlerden biri olduğuna göre onun altında da bu hikmetler ve faydalar mevcut demektir. Ancak, değerli okuyucularımızın şu husûsu unutmamaları gerekir ki, yaptığımız ibâdetlerin âzâmî mânevî faydasını görebilmemiz için onları gereği gibi ve kusûrsuz olarak ifâ etme gayreti içinde bulunmamız lâzımdır. Âdet yerini bulsun zihniyeti içinde yapılan ibâdet ve tâatlerin hemen hemen hiç bir faydası yoktur. Bu tıpkı tarlamızdaki meyve ağacına benzer. Nasıl ki o ağaçtan en çok ve en iyi meyve alabilmemiz için ona en iyi şekilde bakmamız gerekiyorsa, aynen bunun gibi, âzâmî mânevî faydasını görmek istiyorsak ibâdetlerimizi de özenle ve en iyi şekilde yapma gayreti içinde bulunmamız gerekir.

Âyetlerle ve hadîslerle belirtildiği gibi, Cum'a günü mübârek günlerden, namazı da büyük ibâdetlerdendir. Şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **Ey îmân edenler, Cum'a günü namaz için çağrıldığınız zaman hemen Allah'ı zikretmeğe** (namaz kılmağa ve hutbe dinlemeğe) **gi-**

din. Alış-verişi bırakın. Eğer idrâk ederseniz, böyle yapmanız sizin için daha hayırlıdır. Namaz kılınınca ise dağılın, işinize - gücünüze bakın, Allah'n lûtfundan nasîb arayın. Allah'ı çok zikredin. Tâ ki umduklarınıza nâil olasınız (Cuma sûresi, âyet: 9, 10).

Pepgamberimiz aleyhisselâmın bir kısım hadîsleri de şu meâllerdedir:

— Gönlüm öyle istiyor ki, namazı kıldırmasını birisine söyleyeyim de, sonra kendim gidip Cum'aya gelmeyenlerin evini ateşe verip yakayım.

— Kim ki ihmâlcilik ederek üç defa Cum'a namazını terkederse Allah onun kalbini mühürler.

— Günlerin en fazîletlisi Cum'a günüdür.

— Kim ki Cum'a günü veya gecesi vefât ederse Allah onun için bir şehîd sevâbı yazar ve kabir azâbından muhâfaza eder.

— Cum'a sâlim olursa bütün günler sâlim olur.

— Cehennem, her gün zevâl vaktinden önce Güneşin tam ortaya geldiği sırada gökte alevlenir. Cum'a günü hâriç, diğer günlerde o sâatte namaz kılmayınız. Zîrâ Cum'a gününün tamâmı namazdır. ve şüphesiz Cum'a günü cehennem alevlenmez.

— Melekler, Cum'a günü vaktinde câmide bulunmayan kişiyi ararlar. Bu arada kimisi kimisine sorar. Acaba fülân kişi ne yaptı? Acaba vaktinde câmiye gelemeyişinin sebebi neydi?
Ve şöyle derler:

— Allah'ımız, eğer fülân kulun fakirlikten dolayı câmiye gelmekte geç kaldıysa onu zengin yap, ihtiyâçtan kurtar. Eğer hastalıktan dolayı gelemediyse kendisine şifâ ver. Eğer bir meşgaleden dolayı geç kaldıysa sana ibâdet edebilmesi için onu bu meşgâleden kurtar. Eğer herhangi bir oyundan - oynaştan dolayı geç kaldıysa kalbine sana ibâdet şevki ver, kalbini sana ibâdet etmeğe yönelt...

Meâllerini verdiğimiz âyetlerle hadîsler, Cum'a gününün büyüklüğünü, o günü okunan hutbenin ehemmiyetini ve kılınan namazın fazîletini bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır. Şu halde şimdi bütün mesele, o günün ehemmiyetini hakkıyle idrâk edip - etmediğimizde ve o günü yapmamız gerekenleri gereği gibi yapıp - yapmadığımızda düğümleniyor. Eğer bir müslüman olarak o günün ehemmiyetini idrâk ediyor ve üzerimize düşenleri hakkıyle yapıyorsak, gerek fert olarak ve gerekse cemiyet olarak âzâmî - mânevî faydasını görürüz. Aksi halde, sadece âdet kabîlinden, birtakım hareketleri tekrârlamış olmaktan öteye geçemeyiz. Şimdi kısaca,

Cum'anın hikmetleri ve gerek şahsî gerekse içtimâî faydaları üzerinde duralım.

Cum'a, her şeyden önce müslümanlar arasında birliğin ve berâberliğin bir sembolüdür. Zîrâ diğer vakit namazlarının câmiden başka yerlerde ve tek başına kılınması câiz olduğu halde cuma namazının kılınması câiz değildir. Yâni belli birtakım şartlara mâlik müslümanların haftada bir defa bir yerde mutlaka toplanmaları ve omuz omuza, saflar hâlinde Allah'ın huzûrunda durmaları zarûridir. Bu zarûrîlik, müslümanların iş-güç dolayısıyle birbirlerinden uzun müddet uzak kalmalarını ve birbirlerine yabancılaşmalarını önler. Hiç değilse haftada bir defa, her muhitin müslümanları câmide toplanarak birbirlerini görmüş, birbirlerinden haberdâr olmuş olurlar. Cum'anın en mühim ve faydalı tarafı ise Cum'a hutbesidir. Bunda da umûm müslümanlar, haftada bir va'z - nasîhat dinlemiş, Allah'ın ve Resûlünün yoluna dâir meseleleri öğrenmiş olurlar. Yazık ki bugün bu konu yürekler acısı bir durumdadır. Zîrâ peygamber makamı o mukaddes minberleri işgâl eden zevâtın birçoğu liyâkatsiz, nâehil, bulunduğu mevkiin mes'ûliyetini idrâk etmekten âciz kişilerdir. Temsilcilerinin ekseriyetini böylesine kişilerin işgal ettiği bir makamın ise kendisinden bekleneen içtimâî faydayı sağlayamıyacağı muhakkaktır. Her şeyden önce, o mukaddes makamı işgal edenlerin oraya lâyık olmaları, hiç değilse lâyık olmağa çalışma gayreti içinde bulunmaları gerekir. Oraya lâyık olmayan veya böyle bir çalışma gayreti içinde bulunmayan kişilerin okuyacakları hutbenin cemâate hiç bir şey vermeyeceğini kesinlikle söyleyebiliriz. Okunacak hutbelerde şu husûslar göz önünde bulundurulmalıdır:

1 — Cemiyetin müptelâ olduğu ahlâksızlıklar, alışkanlıklar, zararlı davranışlar, ... üzerinde ısrârla durmalı, dînin esaslarına aykırı gidişâtı tesbit ederek onları hutbelerde sık sık konu edinmeli. Meselâ alış-veriş ve ticâret hayâtında mevcut zararlı ve hileli davranışları tesbit ederek onları sık sık hutbelerde anlatmalı. Bir muhitte içki içmek yaygın ise hutbelere sık sık onu mevzû edinmeli. Zînâ yaygın ise zinâyı mevzû edinmeli... Hâsılı cemiyetin dertleri neler ise o dertler üzerinde durmalı ve onları iyileştirecek hutbeler îrât etmelidir. Bu husûs, tıpkı bir doktor ile hastasının hâline benzer. Hastasını tedâvî etmekte olan doktor, onun vücûdunun hangi uzvu hasta ise tedâviyi elbette oraya yöneltecektir. Hattâ hastasının vücûdunun bir kaç yerinde rahatsızlık bulunduğu takdirde, en hayâtî uzvu hangisi ise önce onun tedâvisi ile meşgul olacaktır. İşte, peygamber makamı olan minberleri ve kürsüleri işgal eden hatiplerle vâizler müslüman cemâatinin birer ahlâk doktorlarıdır. O halde onların, önce cemiyette mevcut ahlâksızlıklara birer teşhis koymaları ve bu ahlâksızlıkları tedâvî etmek ve Allah'ın yolunu göstermekten ibâret olan hutbelerini ona göre irât etmeleri

gerekir. Aksi takdirde, ciğerinden râhatsız bir hastanın böbreğini tedâvi etmekle meşgul olan bir doktorun durumuna düşmüş olmaktan kurtulamazlar ve büyük mes'ûliyetler altına girmiş olurlar.

2 — Hutbelerde dînin temel esasları işlenmelidir. Dînin en mühim esaslarının çiğnendiği günümüzde, bunları bir kenâra atıp da teferrûatla uğraşmak ve hutbelere bu teferrûâtı konu edinmek en hafifinden mânâsızlıktır. Temelini sel, çatısını yel götürmekte olan bir evin duvarlarına nakış yapmakla meşgul ustanın bu hareketi ne derece mânâsız ise, dînin temel esaslarının hiçe indirildiği günümüzde, ufak - tefek teferruatla hutbeleri ve va'zları doldurmak ta o derece mânâsızdır.

3 — Va'zlar ve hutbeler gösterişten, âlâyişten, süslü ve yapmacık cümlelerden uzak; sâde, sıcak ve samîmi olmalı. Zamanımızda maa'lesef bu husûslara da riâyet edilmiyor. Bilhassa yazılı hutbelerin birçoğu zorâkî yapmacıklı, gayri samîmi ve ihlâssız cümlelerle dolu.

4 — Konuşmalar ve hutbeler, her sınıftan halk tabakasının râhatlıkla anlayabileceği bir ifâde ve üslûpta olmalı. Ve, en mühimi, daha önceleri de belirttiğimiz gibi, vâiz veya hatîp, cemâate söylediklerine kendisi mutlaka riâyet etmeli, onlara tavsiye ettiği hayâtı kendisi mutlaka yaşamalı. Aksi takdirde, söylediklerinin cemâat üzerinde bir tesiri olmaz. Nitekim bu husûs, şânı yüce olan Allah'ın bir âyetinde açıklanmaktadır:

— **Ey îmân edenler, yapmayacağınız şeyi niçin söylersiniz. Yapmayacağınız şeyi söylemeniz, en şiddetli bir buğz olarak, Allah indinde büyüdü** (Saff sûresi, âyet: 2, 3).

Öyle sanıyoruz ki, zamanımızda, irât edilen hutbelerin ve yapılan birçok va'zların onları dinleyenlerde te'sirli olmayışının sebepleri bu saydıklarımızdır. Eğer, peygamber makamı o kutsal minberlerle kursîleri işgâl eden hatiplerimizle vâizlerimiz bu husûslara riâyet ederlerse hem o mevkiin hakkını vermiş, hem cemâate faydalı olmuş ve hem de kendilerini mânevî mes'ûliyetten kurtarmış olurlar.

Müslümanlar zâviyesinden, îtinâ gösterilmesi gereken bir husûs ta Cum'a günleri daha çok hayır-hasenât yapmak ve sadakalar vermektir. Vâkıa iyilik etmenin, hayır-hasenât yapmanın ve sadakalar vermenin günü-sâati yoktur. Fakat günün ehemmiyetine binâen, Cum'a günleri yapılan hayırlar, verilen sadakalar daha başka olur. Eskiden cemiyetimizde, bilhassa köylerde bâzı İslâmî güzel âdetler yerleşmişti. Meselâ her Cum'a akşamı (Perşembe günü) oldu mu, hâli-vakti yerinde olanlar tarafından mahallenin zayıf hallilerine yiyecekler dağıtılırdı. Cum'a namazından son-

ra da yine hâli vakti yerinde olanlar daha zayıf durumda olanları evlerine yemeğe dâvet ederlerdi. Bugün maal'esef diğer güzel birçok âdetlerimiz gibi bunlar da ortadan kalkmıştır. Hattâ öyle ki, kendi mahallemizdeki insanlar şurda dursun, yabandan gelmişlere bir ikrâmda bulunma cömertliğini bile gösterememekteyiz. Müslümanların birbirlerine yapacakları ikrâmlardan ve ihsânlardan maksat ve gâye, aralarındaki sevgi - muhabbet bağlarının devâmını ve kuvvetlenmesini sağlamaktır. İhsân - ikrâm, daha ziyâde varlıklı kimselerin yapacağı bir şeydir. Kendilerine ikrâmda bulunulacak kimseler de daha çok fakîr tabakadan olmalıdır. Peygamberimiz aleyhisselâmın bir hadisi şu mealdedir:

— **Sofraların en sevimsizi hep zengin ellerin uzandığı sofradır.**

Bunun mânâsı açıktır. Dâvetlere, ziyâfetlere, herhangi bir maksatla yapılan yemekli toplantılara daha çok fakîr - fukârâ sınıfı çağrılacak. İstediği zaman istediğini alıp yiyebilecek güce sâhip olamıyan yoksullar bu vesîle ile doyurulacak. Yazık ki bu husûs ta son senelerde raydan çıkarılmıştır. Varlık sâhipleri böyle yemekli toplantılara daha çok birbirlerini dâvet etmekte, dînimizin özüne ve peygamberimiz aleyhisselâmın yukarıda meâlini verdiğimiz hadîsine muhâlif bir davranış içinde bulunmaktadırlar. Peygamberimiz aleyhisselâmın, yukarıda meâlini verdiğimiz hadîste meselenin olanca açıklığı ile ortaya dökülmüş olmasına rağmen bu hatâlı alışkanlıklarda ısrâr etmenin müslümanlıkla ne derece bağdaşabileceğini muhterem okuyucularımın takdirine bırakıyorum. Müslümanlıkta en mühim bir husûs ta, her şeyin yerliyerinde ve zamanında yapılmasıdır. Mânâsızlıklar ve saçmalıklar hiç bir sûretle hoş görülmez. Bilmemek ve öğrenmemek mâzeret sayılmaz. Yazık ki hayır - hasenât yapma husûsunda mânâsız ve hatâlı hareketler yaygındır. Günümüzün müslümanı hayır - hasenât yapmak, sadakalar vermek, ihsânlarda bulunmak ister. Fakat çok kerre, hayır - hasenâtı nereye yapacağını veya nereye yapılması gerektiğini bilmez. Sadaka vermek denince, aklına, sokaktaki dilencinin mendiline para atmak gelir. Ve, oraya attığı yirmibeş kuruşla, sadaka vermiş olmanın övüncü içine girer. Oysa hayır - hasenât yapmak, sadakalar vermek bu basit hareketlerden ibâret değildir. Hâsılı böylesine hatâlı bir anlayış ve tatbîkat içindedir günümüzün müslümanı. Meselâ bir çok yerlerde câmilerde halı üstüne halı vardır. Bunu herkes görür ve bilir. Böyle olduğu halde, bir müslümanın içinden hayır yapmak doğar. Hemen kalkar. Bir halı alır. Getirir. Kat kat halıların üstüne bir halı da o atar. Belki de o anda mahallesinde bir fakir vardır, meselâ evine yakacak alamamaktadır, yâhut yaygısı yoktur. İşte böyle bir durumda bir müslümanın bu hareketi mânâsızdır, hatâlıdır. Müslüman basîretli olur. Muhîtindeki, köyündeki, kentindeki ihtiyâç sâhiplerinden haberdârdır. İlk başta nerenin yardımına koşulması

gerekiyorsa oraya koşar. Yersiz, mânâsız, hatâlı davranışlardan kaçınır. Söz buraya gelmişken, değerli okuyucularımıza tarihî bir hâdiseyi nakledelim:

— Bir gün, büyük İslâm âlim ve müctehidi Süfyân Sevriye bir kadıncağız gelir. Elinde bir miktar zeytinyağı bulunduğunu, bunu Câmiye vermek istediğini söyler. O sıralarda câmilerde aydınlatma mâddesi olarak zeytinyağı yakılmaktadır. Süfyân Sevrî kadına sorar:

— Hayra sarfetmek istediğin bu zeytinyağının vereceği ışığın nereye kadar uzanmasını istersin? Câminin kubbesine kadar mı, yoksa Arş-ı Âlâ'ya kadar mı?

Kadın der:

— Elbette Arş-ı Âlâ'ya kadar uzanmasını isterim.

Bunun üzerine Süfyân Sevri ona şunları söyler:

— Şu anda câminin yakacak yağı çok. Oraya hemen herkes yağ getiriyor. Fakat ben şu ileriki sokakta iki yetim tanıyorum. Şu anda onların evinde yiyecek yağları yok. Böyle bir durumda sen, o yağı câmiye bağışlarsan onun vereceği ışık câminin kubbesine kadar yükselir. Halbuki onu götürür o yetimlere verirsen vereceğî ışık Arş-ı Âlâ'ya kadar yükselir!..

Ümit ederim, büyük âlim ve müctehid Sevrî'nin bu cevâbı, zamanımızda hatâlı ve mânâsız İslâmî anlayış ve tatbîkat içinde bulunan müslümanları uyarır...

Bu bahsin başında meâlini okuduğumuz hadîsten anlaşıldığı gibi, Cum'a günü müminler için bir bayramdır. O günde yapılan ibâdetlerin, verilen sadakaların, işlenilen hayır - hasenâtın mânevî ecri büyüktür. Şu halde o günü daha çok ibâdet yapabilir, daha çok hayır - hasenâtta bulunabiliriz. Umûmiyetle bedenî ibâdetler, kör - topal da olsa yapılır da nedense mâlî ibâdetlere pek yanaşılmaz. Oysa cemiyette içtimâî âhengin teessüsüne yardım edecek ve ictimâî faydayı sağlayacak ibâdetler mâlî ibâdetlerdir. Bedenî ibâdetler şahsın daha çok kendisini ilgilendirmektedir. Mâlî ibâdetler ise tamâmen ictimâî hayâtı ilgilendirir. Hele bedenî ibâdetler taklîd çukurundan öte geçemiyorsa, onu yapan şahsın kendisine de faydası olmayabilir. Cum'a günleri hâssaten mâlî ibâdetlere ağırlık vermemiz, cemiyetimizin fertleri arasındaki sevgi - muhabbet bağlarının gelişip kuvvetlenmesine ve hayâtın daha bir âhenkli şekilde devâm etmesine yardımcı olacaktır. Azîz okuyucularımızı bu konuda düşünüp hassâs olmağa dâvet etmeyi bir müslümanlık vazîfesi biliyoruz.

Cum'a bahsine ilâve etmek istediklerimiz bu kadardır. Ümit ederim, değerli okuyucularımıza bu konuda bir şeyler vermişizdir.

——— o ———

CAMİLERİN ŞEREFLİLİĞİ

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:
— **Sizden biri câmiye girdiği zaman iki rek'at namaz kılmadan oturmasın.**

Bu, mubah bir zamanda, yâni namaz kılmanın mekruh olmadığı bir zamanda câmiye girildiği takdirdedir. Fakat ikindi namazı veya sabah namazı kılındıktan sonra câmiye girilmişse bu takdirde câmiye giriş namazı kılmak gerekmez. Çünkü bu sâatlerde namaz kılmak menedilmiştir. Eğer namaz kılmanın gerekmediği sâatlerde câmiye girilirse, namaz kılmak yerine **tesbîh - tehlîl** edilir, yâni Allah'ı noksan sıfatlardan tenzîh edici zikirler yapılır ve **Lâ ilâhe illallah**... çekilir. Ayrıca, peygamberimiz aleyhisselâma **salâvat** getirilir. Eğer böyle yapılırsa yine namaz kılmışçasına sevâba nâil olunur ve câminin hakkı da yerine getirilmiş olur.

Allah ondan râzı olsun, anlatıldığına göre bir ara Selmân Fârsî bir hizmetçi almıştı. Bunu duyan Ebûdderdâ ona bir mektup yazdı. Burada ona serzenişlerde bulunuyordu. Mektupta şu cümleler de vardı:

— ...Ey kardeşim, ibâdet etme gücünü yokedecek belâlar gelip çatmadan önce ibâdete zaman ayır. Musîbetlere mâruz bırakılmak suretiyle imtihândan geçmiş dertli müminlerin duâsını al, onların duâsını ganîmet bil. Yetîme karşı şefkatli - merhametli ol. Onu sev, okşa. Her türlü ihtiyâcını gör. Kendi yediğinden ona da yedir. Eğer böyle yaparsan kalbin mülâyimleşir, hâcetin hâsıl olur. Ben bir gün peygamberimiz sallallâhü aleyhi ve selleme gelen ve kalbinin katılığından şikâyetçi olan bir adama şâhid olmuştum. Resûl aleyhisselâm ona sormuştu:

— Kalbinin mülâyim olmasını ve hâcetinin husûlünü ister misin?

Adam cevap vermişti:

— Evet!..

Bunun üzerine Peygamberimiz aleyhisselâm şöyle buyurmuştu:

— Yetîme şefkatli - merhametli ol. Onu sev, okşa. Yediğinden ona da yedir. Eğer böyle yaparsan kalbin mülâyimleşir, hâcetin hâsıl olur...

Ey kardeşim, câmiler evin olsun. Zîrâ ben, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin şöyle dediğini işittim:

— Câmiler takvâ sâhiplerinin evidir. Şüphesiz ki şânı yüce olan Allah, evleri câmiler olan müminlere râhatı ve huzûru, sırât köprüsünden sâlimen geçmeyi ve cehennemden kurtulup mubârek ve yüce olan Rabblerinin rızâsına ermeyi tekeffül eder.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve selemin yârânından Umeyr oğlu Hakîm şöyle der:

— Ey insanlar, dünyâda kendinizi müsâfir sayınız. Câmileri ev ediniz. Kalblerinizi yufkalığa alıştırınız. Çok düşününüz, çok ağlayınız. Hevâî arzular sizi ayrılığa düşürmesin!..

Allah ondan râzı olsun, Kâtâde der ki:

Müminin üç mahalden başka yerde gözükmesi câiz değildir.

1 — Kendisini mânen îmâr eden câmide,
2 — Kendisini barındıran evde,
3 — Kendi ihtiyâcı olan ve bir beis bulunmayan işinin başında.

Sîret oğlu Nezzâl de şöyle der:

— Münâfıklar câmide tıpkı kafesteki kuşlar gibidir.

Anlatıldığına göre bir gün Eyyûb oğlu Halef, câmide oturmaktaydı. Bir ara yanına hizmetçisi geldi ve kendisinden bir şey sordu. Bunun üzerine Halef hemen ayağa kalkarak câmiden çıktı ve onun sorusunu dışarıda cevaplandırdı. Kendisine bu hareketinin sebebi sorulunca da şu cevâbı verdi:

— Ben bu âna kadar câmide dünyevî bir şey konuşmadım. Şu an konuşmayı da hoş görmedim.

Kulun, ancak Allah'ın emirlerine, câmilere yâni Allah'a ibâdet edilen yerlere ve kullarına hürmeti olduğu takdirde O'nun indinde bir derecesi ve bir değeri olabilir. Câmiler - mescidler Allah'ın evleridir. O halde müminin oralara hürmet göstermesi gerekir. Zîrâ şüphesiz ki Allah'ın evlerine yâni mescidlerle câmilere yâni Allah'a ibâdet edilen yerlere hürmet etmek Allah'a hürmet etmek ve Onu ululamak demektir.

Zâhidlerden biri şöyle der:

— Câmilerde bulunduğum sürelerce hiç bir sûretle bir şeye dayanmadım, ayaklarımı aslâ uzatmadım, dünyâ ile alâkalı söz konuşmadım...

Zâhid bunu, sırf müslümanlar da bu edebe riâyet etsinler diye söylüyor.

Câmiler - mescidler husûsunda diğer bâzı büyüklerimizin sözleri:

Evzâî (r.a.): Dört şey vardır ki, Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, ashâb ve tâbiîn bunlar üzerinde dâim idiler. O dört şey şunlardır:

1 — Cemâatin lüzumluluğu,
2 — Sünnete riâyet etmek,
3 — Câmileri îmâr etmek,
4 — Kur'ân okumak, Kur'ân ahlâkı ile ahlâklanmak,
5 — Allah yolunda cihâd etmek.

Hz. Ali'nin oğlu Hasan (r.a.): Üç kişi vardır ki bunlar Allah'ın yakınındadır:

1 — Allah'a ibâdet etmek maksadiyle sırf Allah rızâsı için câmiye giren kişi Zîrâ bu insan, ancak Allah rızâsı için câmiye girmektedir. Câmilerle meccidler yâni ibâdethâneler ise Allah'ın evidir. Şu halde sırf Allah rızâsı için câmiye giren kimse oradan çıkıncaya kadar O'nun müsâfiridir.

2 — Sırf Allah rızâsı için müslüman kardeşini ziyâret eden kişi. Zîrâ bu kimse herhangi bir menfaat kasdı ile değil, sırf Rabbının rızâsı için o mümin kardeşini ziyâret etmektedir. Binâen'aleyh, o, oradan ayrılıncaya kadar Allah'ın ziyâretcisi demektir.

3 — Sırf Allah rızâsı için hacc veya umre yapmak üzere yola çıkan kişi. Bu kimse, herhangi bir menfaat için değil, sırf Rabbının rızâsı için yola çıkmaktadır. Binâen'aleyh, o, evine tekrar avdet edinceye kadar Allah'a gidip dönen bir elçi, bir murahhas demektir.

Demir ki: Müminin sığınakları üçtür:

1 — Câmiler - mescidler,
2 — Zikrullah,
3 — Kur'ân okumak.

Mümin bu üçten birinde bulunduğu müddetçe bir kale - sığınakta demektir. Şeytan ona vesvese veremez, onu aldatamaz.

Hasan Basri: Câmileri temizlemek ve îmâr etmek, cennette hûrilerin mehirleri yâni nikâh akçalarıdır.

Enes İbni Mâlik (r.a.): Kim ki bir câmide bir ışık yakarsa melekler ile Hamele-i Arş, o ışık yandığı müddetçe o kimse için istiğfâr etmekten geri durmazlar.

Hattâb oğlu Ömer (r.a.): Câmilerle mescidler, yeryüzünde Allah'ın evleridir. Oralarda namaz kılanlar da Allah'ın ziyâretçileridir. Ev sâhi-

bine, yâni ziyâret edilene düşen ise, ziyâretçisine izzet-i ikrâmda bulunmaktır.

Denir ki: Câmilere hürmet etmiş olmak için şu onbeş husûsa riâyet etmek gerekir:

Birincisi: Câmiye girilirken eğer orada oturmakta olan cemâat varsa onlara selâm vermektir. Eğer câmide kimse yoksa veya namaz kılmakta iseler o takdirde şöyle denir:

— **Esselâmü aleynâ min Rabbinâ ve alâ ibâdillâhissâlihîn** = Rabbımızdan bize ve Allah'ın sâlih kullarına selâm olsun.

İkincisi: Câmiye girince oturmadan önce iki rek'at namaz kılmaktır. Zîrâ Peygamberimiz sallallâhü aleyhi ve sellemden rivâyet edilen bir hadîs şöyledir:

— Her şeye mahsûs bir selâm vardır. Câmilere mahsûs selâm da oraya girince iki rek'at namaz kılmaktır.

Üçüncüsü: Câmi içinde bir şey alıp-satmamaktır.

Dördüncüsü: Câmide kılıç-silâh çıkarmamaktır.

Beşincisi: Kaybolmuş bir şeyi için orada tellâl bağırtmamaktır.

Altıncısı: Allah'ı zikir hâriç, başka husûsta hiç sesini yükseltmemektir.

Yedincisi: Hiç bir sûretle dünyevî meseleleri konuşmamaktır.

Sekizincisi: Cemâatin omuzlarına basarak geçmemektir.

Dokuzuncusu: Yer husûsunda itişmemektir.

Onuncusu: Safta kimseyi huzursuz etmemektir.

Onbirincisi: Namaz kılanların önünden geçmemektir.

Onikincisi: Câmi içine tükürmemektir.

Onüçüncüsü: Câmide parmaklarını çıtlatmamaktır.

Ondördüncüsü: Câmiyi her türlü pislikten, çocuklara oyun yeri olmaktan, ... korumaktır.

Onbeşincisi: Câmide Allah'ı çok zikretmek, hiç bir sûretle ondan gâfil olmamaktır.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— **Ümmetimin üzerine öyle bir devir gelir ki, dünyevî meselelerini câmilerinde konuşurlar. Allah ile bir işleri yoktur. Böyle yapan insanlarla oturmayınız.**

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre anlatır:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

Dünyada garipler dörttür. Bunlar:

1 — Zâlimin ezberindeki Kur'ân,
2 — Kendisinde ezân okunup ta içinde namaz kılınmaya gelinmeyen câmi,
3 — Bir evde bulunup ta okunmayan Mushaf,
4 — Kötü kişiler arasında kalmış sâlih insan'dır.

Allah ondan râzı olsun, Enes İbni Mâlik rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— Kıyâmet günü câmilerle mescidler tıpkı birer beyaz deve gibi haşredilirler ki, bunların bacakları anberden, boyunları zâ'ferândan, başları güzel kokulu misktendir. Yedicileri müezzinler, sürücüleri de imamlardır. Bunlarla kıyâmet meydânından yıldırım hızıyle geçerler. Onları gören kıyâmet halkı, «Bunlar mukarrep meleklerle peygamberlerdir!» der. Fakat kendilerine cevâben denir ki:
— Ey kıyâmet ahâlisi, onlar ne mukarrep meleklerdir, ne nebîlerdir, ne de resûllerdir. Onlar, Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemin ümmetinin, namazlarını câmide cemâatle kılanlarıdır.

Allah rahmet eylesin, Veheb İbni Münebbih der ki:

— Kıyâmet günü câmilerle mescidler, incilerle ve yâkutlarla süslenmiş olarak getirilirler. Bunlar kendilerinde cemâatle namaz kılmış olanlara şefâat ederler.

Allah onun yüzünü şereflendirsin, şunları da Ebû Tâlib oğlu Ali söyler:

— İnsanların üzerine öyle bir zaman gelir ki, o zamanda müslümanlığın ancak ismi, Kur'ânın da ancak kılıfı kalır. Câmileriyle mescidlerini mâddeten îmâr ederek güzelleştirirler. Fakat zikrullah bakımından onların içi harâptır. Bu zamanın ahâlisinin en şerîrleri âlimleridir. Fitne - fesâd onlardan çıkar, yine onlara döner...

Azîz okuyucularım, müellif Ebülleys Semerkandî'nin, **câmilerin muhteremliği** husûsunda kaydettikleri bu kadardır. Biz bu bahse de bir şeyler ilâve etme lüzûmunu hissediyoruz. Ümit ederim, bu ilâvelerimiz değerli okuyucularımıza bir şeyler veriyordur. Aslında bütün bu konuları, doğrudan kendimiz hazırlamış olduğumuz eserlerde genişçe îzâh ettik. Fakat şu anda hem o eserlerimiz henüz neşredilmiş değil, hem de yeri gelmişken burada da bâzı mühim meselelerden mutlaka bahsetme husûsun-

da gönlümüz kalemimizi zorladı. Allah'ın, burada yazacaklarımızın feyzini muhterem okuyucularımıza vermesi samîmi temennimizdir. Şânına lâyık hamd O'na, salât-selâm Resûlüne, dünyâ ve âhıret saâdeti de müminlere olsun!..

Peygamberimiz aleyhisselâmın hadîslerinden anlaşıldığı gibi, câmiler-mescidler, Allah'ın birer evi mesâbesindedir. Her şeyden önce, onların içindeki hareketlerimiz gâyesine uygun olmalı ve mutlaka semeresi alınmalıdır. Bir tarlaya, meselâ bağ fidânını sadece dikmek kâfi değildir. Esas olan, dikilen o fidandan, zamanı gelince üzüm alabilmektir. Tıpkı bunun gibi, muayyen zamanlarda sadece câmiye girip orada bir takım bedenî ibâdetler yapmak kâfi değildir. Esas olan, yapılan o ibâdetler netîcesi manevî - ahlâkî bir semere alabilmek, o ibâdetlerin meyvesini câmi dışındaki hayâtında gösterebilmektir. İşte bu yapıldığı zaman, câmiler içindeki hayâtımız gâyesine uygun olmuş ve semeresini vermiş olur. Daha önce, tahâret - nezâfet bahsindeki açıklamalarımızda insan vücûdunu anlatmıştık. Buna göre,insanın varlığı iki yönlü idi. Bunlardan biri, onun vücûdunun maddî - zâhirî - cismânî yönüydü. Diğeri de mânevî - batınî - ahlâkî yönüydü. Şimdi, insan vücûdunun her iki yönünün de câmi karşısındaki durumunu inceleyelim:

— İnsan vücûdunun zâhirî - cismânî yönünün câmi karşısındaki, yâni câmi içindeki durumu, bâzı zâhirî edebe riâyet etmekten ibârettir. Bunların hemen hemen tamâmını müellif Ebülleys Semerkandî kaydetmiştir. Mânevî ahlâkî yönünün durumu ise seciyye ve ahlâk bakımından yükselmek, yâni câmilere devam etmenin, câmilerde ibâdet yapmış olmanın semeresini almaktır. Bir kimse câmilere devâm ettikçe seciyye ve ahlâk bakımından yükseliyorsa, o, câmi içindeki hayâtını gâyesine uygun olarak kullanmış ve bunun semeresini almış demektir. Eğer uzun müddet câmilere devam ettiği halde seciyye ve ahlâkında bir gelişme yoksa, o kimsenin câmi ile olan alâkası, sadece vücûdunun zâhirî - cismânî yönü iledir. Mânevî - ahlâkî yönü câmi ile bir münâsebet kuramamış demektir. Oysa câmiye devam etmiş olmanın meyvesi, kişinin ahlâk ve seciyye yönünü teşkil eden varlığında belli olur. Bunları düşünmeden sadece kalıbları ile câmilere girip - çıkanlar, uzun yıllar devam ettikleri o câmilerden mânevî - ahlâkî meyvelerini alamazlar. Câmiye devam eden bir müslümanın oradan alması gereken manevî - ahlâkî meyveleri alıp almadığı dışarıda, yâni çarşıda - piyasada, yâni diğer insanlarla olan münasebetlerinde belli our. **«Aynası iştir kişinin, lâfa bakılmaz!»** demişler. Kişinin câmiye devam etmekle oradan alması gereken ahlâkî meyveleri alıp - almadığının aynası işinin başıdır. Eğer işinin başında, daha geniş mânâsıyle, diğer insanlarla olan her türlü münâsebetlerinde yüce İslâm ahlâkını kendisinde gösterebiliyor-

sa cemâate devam etmiş olmanın meyvesini almış demektir. Aksi halde, mesele, cemâate devam etmiş olması şurda dursun, namaz kılmamış sayılmasına kadar gidebilir. Nitekim Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bir hadîslerinde şöyle buyururlar:

— **Bir kimsenin kıldığı namazlar kendisini kötülük etmekten alıkoyamıyorsa o kimse namaz kılmış değildir.**

Hadîs gâyet sarîhtir. Demek ki namaz kılmak, sadece bedenle yâni kalıbla yatıp - kalkmaktan ibâret değildir. Onun vermesi gereken bir kısım netîceler vardır ki bunlar ahlâkî yücelik ve seciyye temizliğidir. Meselenin daha vâzıh bir şekilde anlaşılabilmesi için muhterem okuyucularımı şu misâl üzerinde düşünmeğe davet ediyorum:

— Meselâ, herhangi bir rahatsızlığı olan ve bunun tedâvisi için haftanın belli günlerinde bir hastahâneye gidip gelen bir şahsı ele alalım. Muayyen bir süre için hastahâneye gidip gelmeğe devam eden bu şahıs, bu süre sonunda sıhhate kavuşabilir de kavuşamıyabilir de. Fakat ekseriyetle, belli bir tedâvi neticesinde sıhhatlilik kazanılabilir. Böyle bir durumda esas olan, kendisini sıhhate kavuşturacak tedâvî usûllerine harfiyyen riâyet etmektir. Böyle hareket ettiği takdirde, eğer hastalığına doğru bir teşhîs konmuşsa ve tedâvî şeklinde de isâbetlilik varsa, muayyen bir tedâvî süresi sonunda sıhhate kavuşmaması için ortada hiç bir sebep kalmaz. Ancak, teşhîs doğru bile olsa, tedâvide gereken ihtimâm gösterilmiyorsa iyileşme ihtimâlleri zayıflar. İnsan varlığının beden kısmının hastalıklarının tedâvisinde durum budur. Şimdi bir de onun varlığının seciyye ve ahlâk yönünün hastalanması hâlinde o kısmın tedâvisine göz atalım. Önce şu husûsu belirtelim ki, her türlü ibâdetler ve bu arada cemâatle namaza devam etmek, insanları ahlâk ve seciyye yönünden tedâvi edip kemâle erdirme hareketidir. İbâdetler ve bu arada cemâatle kılınan namazlar, müslümanları önce seciyye ve ahlâk bakımından güzelleştirirler, sonra da kemâle erdirirler. Kemâl dereceleri ise sonsuza doğru yükselir. Demek ki bir müslüman, Allah'a yaptığı ibâdetlerle, seciyye ve ahlâk bakımından kendisini iyice tedâvi edip sıhhate kavuşturmuş yani ahlâkını iyice güzelleştirmiş olsa da ibâdetlere devam etmeğe yine muhtaçtır. Çünkü bir müslüman için sadece ahlâkını güzelleştirmiş olmak netîce değildir. Aynı zamanda kemâlâtta da ilerlemesi gerekir. Kemâl dereceleri de sonsuz olduğuna göre ibâdet etmekten hiç bir sûretle müstağni olamaz.

Câmiler ve cemâatle kılınan namazlar, herşeyden önce birliğin, beraberliğin, kardeşliğin, tesânüdün, ... açık birer sembolüdür. Kelime olarak bile câmi, cemedici ve toplayıcı mânâsınadır. Günde beş vakit, Allah'ın ey-

leri mesâbesindeki bu ibâdethânelerde toplanan müslümanlar bu hareketleriyle aralarındaki birlik, berâberlik, kardeşlik, tesânüt ve yardımlaşma şuûr ve duygularını tâzelemiş ve perçinlemiş olurlar. Demek ki camilerimiz bir nevi bir terbiye mektepleridir. Şu halde buralar, gâyelerine uygun olarak kullanılmalı ve oralara devam etmiş olmanın semeresi mutlaka alınmalıdır. Bu da, oralara niçin gittiğimizi bilmekle ve niçin birlikte Allah'ın huzûrunda saflar teşkîl ettiğimizin şuûruna ermekle mümkün olur. Eğer câmilere niçin gittiğimizi bilmiyor ve Allah'ın evi mesâbesindeki o kutsal yerlerde cemâat olmanın şuûruna ermiyorsak netîce boş demektir. Müşâhede ettiğimiz kadariyle bugün ekseriyetle müslümanlarda cemâat şûuru yok denecek derecede azdır. Hele vecd hiç yoktur. Hemen hemen tamâmen taklîdî bir tatbîkat göze çarpmaktadır. Acaba bugün tatbikatta manzaranın böyle oluşunun sebepleri nelerdir? Bunun iki temel sebebi vardır. Bunlardan biri, müslümanların, islâmlığın bir şuurluluk, bir vecd ve bir istiğrâk hâli oluşu şuûruna erememeleridir. Bu birinciye sebep durumundaki ikinci sebep te, câmilerde, onların mümessilleri tarafından, İslâmlığın rûh, aşk, vecd ve duyuş hâlinde terennüm edilememesidir. Darılmaca yok. Acı gerçeği söylemek zorundayız ki, bugün câmilerimizde dinlediğimiz dînî konuşmaların çoğunda İslâmî rûhtan, İslâmî vecd ve duyuştan eser bile yoktur. Birazcık İslâmî vecde sâhip olan her müslüman bu acı gerçeği yüzü kızararak hissedebilir, müşâhede edebilir. Ümit ederim bu satırları okuyan muhterem câmi mümessillerimiz ellerini şakaklarına koyup, şöyle bir düşünürler de, peygamber makamında bulunduklarını, onların vârisleri olduklarını hatırlarlar ve bu hatırlayış sonunda, Allah'ın kendilerine bahşetmiş olduğu o kutsal mevkiin mes'ûliyetini idrâk ederler ve bundan böyle o mevkiye lâyık olmağa çalışırlar. Bu çalışma için ellerinde her türlü imkân, fırsat ve zaman vardır.

Müellifin kaydettiği ve Hz. Ali'ye âit olan şu sözleri dikkatle bir kere daha okuyalım ve biz, orada bahsedilen zamanı üzerimizden savmağa ve o zamânın müslümanlarından olmamağa çalışalım. Hz. Ali söylüyor:

— **İnsanların üzerine öyle bir zaman gelir ki, o zamanda müslümanlığın ancak ismi, Kur'ân'ın da ancak kılıfı kalır. Câmileriyle mescidlerini maddeten îmâr ederek güzelleştirirler. Fakat zikrullah bakımından onların içi harâptır. Bu zamanın ahâlisinin en şerîrleri âlimleridir. Fitne - fesâd onlardan çıkar, yine onlara döner...**

Allah onun yüzünü şereflendirsin, Hz. Ali'nin sözleri, zamanımıza tıpkı tıpkına uymaktadır. Gerçekten bugün umûmiyetle müslümanlık, sadece sözlerde, şekilciliklerde kalmıştır. Görünüşte İslâmlık esaslarını yaşayan ve tatbîk eden insanlarda bile hemen hemen taklîdcilik ve şekilcilik

hâkimdir. Rûh, şuûr, duyuş ve vecd halleri yok gibidir. Günümüzün müslümanının Kur'ân karşısındaki tutumu ise akıl almaz bir garipliktedir. Sözde müslüman cemiyette bugün Kur'ân, mushaflar hâlinde raflarda, dolaplarda, asılı torbalarda, ... durur. Belli zamanlarda, meselâ mevlidlerde, ramazanlarda, kandillerde, ölüler peşinden, ... okunur veya okutulur. Yâni sadece dillerle lâfzı tekrarlanır. Sonra yine yerine konur ve buna benzer ikinci bir duruma kadar orada öylece durur. Bundan başka, bir kısım ticâret erbâbı tarafından çeşitli dalaverelerle basımı, satımı ve ticâreti yapılır. Kılıfları, kenarları yaldızlanarak, hattâ hattâ en mânâsız bir şekilde diyâr-ı küfürde birtakım şekil değişiklikleriyle baskıları yapılarak bu yoldan soygunculuklar, vurgunculuklar alabildiğine kabartılır, doymak bilmeyen harîs emeller bu yollardan kazanılan paralarla tatmin edilmeğe Çalışılır. Bir kısım âyetleri yaldızlı levhalar hâline getirilerek, köklü bir dîn bilgisinden mahrum avâm tabakasının nazarlarına sunulur. Bunları alıp evine veya işyerine asmakla dînî duyguların tatmîn edileceği havası verilir. Böylece aşağılık iştahlar giderilmeğe çalışılır...

Sorarım size levhacı, yaldızcı, kılıfçı ve bilmem neci efendiler! Ve bu yaldızlara, süslü kılıflara, süslü levhalara aldanıp ta onları satın alanlar, ve bunu âdetâ dînî bir vazîfeymiş gibi şevkle yapanlar! O Kur'ân'ın kılıflarını, kapaklarını, yazılarını, ...yaldızlayıp süsleyeceğinize Allah'ın kelâmı o âyetlerde ifâde edilen esaslarla kalblerinizi süsleseniz, ahlâkınızı yaldızlasanız, daha iyi olmaz mı? Siz, ey levha tüccârları, levhalara Allah'ın kelâmının lâfzını yazacağınıza kalblerinize mânâsını yazsanız daha iyi olmaz mı? Siz, ey levha alıcıları, evlerinize ve işyerlerinize o levhaları asacağınıza yaşayışınıza, âile hayâtınıza, kalbinize ve ahlâkınıza o levhalardaki âyetlerin ifâde ettikleri esasları assanız daha iyi olmaz mı? Sorarım sizlere, ey levha tüccarı müslümanlar, ey levha alıcı, levha asıcı müslümanlar! Hastalandığınız zaman doktorun size vermiş olduğu reçeteyi yaldızlayıp levhalayarak evinizin veya işyerinizin bir köşesine asar mısınız, yoksa onda yazılı ilâçları alarak târifeye uygun bir şekilde kullanma yoluna mı gidersiniz?' Bir hasta, doktorun, kendisine vermiş olduğu reçetedeki ilâçları alıp kullanmak yerine, reçeteyi yaldızlatıp levhalatarak evinin bir köşesine asmış olsa siz bu insana ne dersiniz, ey levha tüccarı ve levha alıcısı müslümanlar? Veya, yaldızlanarak evin veya işyerinin duvarlarına asılan bu reçetenin, o hastanın hastalığına bir faydası olur mu, ey levha tüccarı ve levha alıcısı müslümanlar?

Hâsılı, işte bugün manzara budur azîz okuyucularım. Allah'ın kelâmı Kur'ân bile bu duruma düşürülmüştür. Sanki,altıbin altıyüz kusûr âyetten müteşekkil o ilâhî kelâmda hiç bir şey yoktur. Onun için böyle basit şekilcilikler ve levhacılıklar içinde bırakılmaktadır. Sanki o ilâhî kelâm

bizleri ahlâkî güzelliğe eriştirmek ve bizlere dünyevî - uhrevî saâdet ve selâmet yollarını göstermek için gelmemiştir de, böylesine bayağı durumlara düşürülsün diye gelmiştir...

Gelelim, esas konumuz olan câmiler - mescidler meselesine. Hz. Ali'nin sözlerinin bu husûsla ilgili kısmı da bugün aynen vârittir. Öyle ki, bugün ülkemizde - ve belki de bütün islâm ülkelerinde - büyük şehirlerden tutun da en ücrâ köylere kadar nice şatafatlı câmiler yapılmış ve hâlen de yapılmaktadır. Şüphesiz bu hareket, aslında çok iyi ve yerindedir. Birer terbiye mektebi olan câmi ve mescidlerin çoğalması elbette her müslümanın cân-ü gönülden isteyeceği bir husûstur. Fakat ne var ki, zamanımızda olduğu gibi, maddî - mânevî türlü fedakârlıklarla meydana getirilen bu eserlerin içlerinin bomboş oluşu veya onları dolduran cemâatin islâmî şuura sâhip olamayışı da bizlere bir fayda sağlamaz. Şu halde birer müslüman olarak, câmilerimizi, mescidlerimizi zâhiren îmâr edip güzelleştirdiğimiz gibi, onların içini de cemâat yönünden boş bırakmamalı ve bu cemâatın kalblerini de en az câmilerimizin yapıları kadar güzelleştirmeliyiz. Bunun ilk ve temel şartı, câmi mümessillerimizin oralara lâyık olmaları veya böyle bir çalışma içinde bulunmalarıdır. Şahsen biz, oralara lâyık çalışma içinde bulunan câmi mümessillerimizi çok nâdir görebiliyoruz. Bilhassa vâizlerle hatipler çok büyük bir mes'ûliyet altında bulunduklarını unutmamalıdırlar. Çünkü onlar, gerek va'z - nasîhatleriyle ve gerekse Cum'a hutbeleriyle müslüman ahâliye İslâmî esasları haykırmak ve öğretmek mevkiindedirler. Öğretilen şeyin büyüklüğü nisbetinde vazîfe de nâzikleşir, mes'ûliyeti ağırlaşır.

Daha önceki bahislerde yapmış olduğumuz ilâvelerde kaydetmiştik. Meselenin ehemmiyetine binâen burada bir kere daha hatırlatmak isteriz ki, cemâat karşısında vâizlerimizle hatiblerimiz, tıpkı hasta karşısında bir doktor gibi olmak mecburiyetindedirler. Hastasını muâyene edip râhatsızlığına teşhîs koyan doktor, hangi uzuv hastaysa muhakkak ki tedâviyi oraya yöneltecektir. Hattâ bir kaç uzvu birden râhatsız olan hastanın, bu uzuvlardan en hayâtî olanı hangisiyse veya hangi uzvun râhatsızlığı daha çok ilerlemişse ilk müdâhaleyi oraya yapacaktır. Şüphesiz ki meselede doktorun usta, bilgili ve mütehassıs olması başta gelir. Aksi takdirde, önce nereye müdâhale edilmesi gerektiğini bilmeyen doktor bütün işleri berbat ederek hastasını bir çıkmaza sokabilir. İşte dîn adamlarımız, vâizlerimiz, hatiplerimiz, ... tıpkı birer doktor gibidirler. Fakat onlar, insanlarımızda zuhûr etmiş ahlâksızlık hastalıklarının teşhiscîsi ve tedâvi yollarının göstericisidirler. O halde onlar, önce halk arasında zuhûr etmiş ahlâksızlık hastalıklarına yerinde ve doğru bir teşhîs koymalılar, sonra da bu teşhîse uygun olarak doğru tedâvî yollarını göstermeliler. İşte o zaman

peygamberimiz aleyhisselâmın şu hadîslerinde belirtmiş olduğu rütbelere lâyık olurlar:

— **Benim ümmetimin âlimleri İsrâil oğullarının peygamberleri mesâbesindedir.**
— **Alimler peygamberlerin vârisleridir.**
— **Âlimler, devlet adamlarının haksız ve kirli işlerine ortak olmadıkları ve dünyevî dalaverelere girmedikleri müddetçe Allah'ın kulları üzerinde peygamber emînleridir. Dünyevî dalaverelere girdikleri zaman ise peygamberlere ihânet etmiş olurlar. Bu takdirde onlardan ayrılın, onlardan sakının.**

Hâsılı, câmilerimizin mânen zînetlendirilmesindeki payın hemen hemen tamâmı, oralarda ahâliye dînî konuşmalar yapan vazîfelilerimize düşmektedir. Bunun için de dînin esaslarını iyi bilmeleri, ayrıca o esasları kendilerinin mutlaka yaşamaları şarttır. İnsan kendisi herhangi bir şeyin şuûruna ermemişse, onu duyamıyor, yaşayamıyor ve ondan zevk alamıyorsa, aynı şeyi başkalarına sevdiremez. İslâmî esasları rûhen zevk duyarak bir aşkla ve bir vecdle yaşayamıyan bir hatîb, aynı esasları başkalarına dili ile haykırabilir, fakat sevdiremez. Bunun için her şeyden önce vâizlerimizle hatîblerimizin, İslâmî esasları eksiksiz - kusûrsuz olarak, derinliğine bilmeleri ve bildiklerini de bizzât ve fiilen yaşamaları gerekir. Önemli bir husûs ta, günümüz insanının dertlerine eğilmek, konuşmaları ona göre yapmaktır. Ciğerinden râhatsız bir hastanın derisine tedâvi uygulamakla meşgul olan câhil doktor durumuna düşülmemelidir. Zamanımız müslümanının ne gibi eksiklikleri, ne gibi ahlâkî kusûrları varsa konuşmalar o husûslara teksîf edilmelidir. İş - güç, pazar, çarşı, piyasa, ... hayâtının düzelmesi için İslâmın koymuş olduğu ahlâk esasları devamlı dile getirilmeli, anlatılmalıdır. Din bir bütündür. Onun, zamanımızda olduğu gibi, sadece bâzı bedenî hareketlerde kalması; iş, güç, çarşı, piyasa hayâtına, hâsılı günlük yaşayışımızın her noktasına girememesi fâhiş derecede hatâlı bir tatbikattır. Tatbîkatı yanlış olan bir şeyin fayda sağlamıyacağı ise açıktır...

Bu bahse yaptığımız ilâvelerde de bu kadarlıkla iktifâ ediyoruz. Aslında her husûsta olduğu gibi bu husûsta da söylenecek daha çok şeyler var. Eğer hepsini burada yazmaya kalkışırsak eserin hacmi fazlaca kabaracak. Biz şu anda, bu mevzûda söylenmesi gereken sözlerin özünü söylemiş olmanın huzûru içindeyiz. Allah'dan dileğim, muhterem okuyucularımın kalbine onların feyzini akıtmasıdır. Hamd Allah'a, salât-selâm O'nun Resûlüne, dünyâ ve âhıret saâdeti de müminlere olsun!..

——— o ———

SADAKANIN FAZİLETİ

Allah ondan râzı olsun, Ebû Zerr Gıffârî şöyle der:

— Namaz İslâmın direğidir. Cihâd amelin okudur. Sadaka acîb bir şeydir, sadaka acîb birşeydir, sadaka acîb bir şeydir!..

Ebû Zerr Gıffârî'ye oruçtan soruldu. Cevâben dedi ki:

— Oruç, fazîletin de üstünde Allah'a bir yakınlıktır.

Daha sonra dendi ki:

— Hangi sadaka daha fazîletli ve daha şereflidir?

Ebû Zerr dedi:

— En çok olan...

Sonra şu âyeti okudu:

— **Siz, sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda sarfetmedikçe aslâ iyiliğe ermiş olmazsınız. Allah yolunda her ne harcarsanız, şüphesiz ki Allah onu bilir** (Âl-i İmrân sûresi, âyet: 92).

Bundan sonra, Ebû Zerr ile, kendisine soru soranlar arasında karşılıklı şu sorular - cevaplar geçti:

— Bir kimsenin sadaka verecek parası yoksa ne yapsın?

— Malının fazlasını versin,

— Malı da yoksa ne yapsın?

— Yiyeceğinin fazlasını versin.

— Fazla yiyeceği yoksa ne yapsın?

— Gücü - kuvveti ile yardım etsin.

— Bunu da yapmazsa?

— Yarım hurma ile bile olsa, cehennemden sakınsın.

— Bunu da yapmazsa?

— Başkalarına hiç bir sûrette zulüm ve haksızlık etmesin.

Ebû Zerr ile bir kısım insanlar arasında geçen bu konuşmaların, peygamberimiz aleyhisselâm ile ashâbı arasında geçtiği de rivâyet edilmiştir.

Allah ondan râzı olsun, Ebûdderda rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— **Güneşin her doğuşunda onun iki yanına mutlaka iki melek gönderilir. Bunlar nidâ ederler ve nidâlarını insanlarla cinlerden başka bütün dünyadakilere duyururlar. Derler ki:**

— **Ey insanlar, Rabbınıza koşunuz. Zîrâ şüphesiz ki az olup fakat kifâyet eden bir mal, çok olan fakat Allah yolundan alıkoyan ve gâfil eden bir maldan daha hayırlıdır. Yine iki melek te nidâ ederek derler ki:**

— **Allah'ım, malını hayırlı yollarda sarfedenlere, acele yine ver. Malını sıkıca tutup senin yolunda harcamıyanlarınkini ise telef et.**

Allah ondan râzı olsun, İbni Abbâs anlatır:

— Bir defasında Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, Kâbe'nin örtüsüne tutunarak, «**Allah'ım, bu beyt hürmetine beni mağfiret eylemeni istiyorum!**» diye duâ etmekte olan birisine tesâdüf etmişti. Onun böyle diyerek duâ ettiğini gören Resûl aleyhisselâm kendisine şöyle dedi:

— Ey Allah'ın kulu, kendi hürmetine iste. Zîrâ Allah indinde müminin şerefi, bu beytin şerefinden daha büyüktür.

Bunun üzerine adam şöyle dedi:

— Yâ Resûlellah, benim öyle büyük bir günâhım var ki...

Resûl aleyhisselâm sordu:

— Nedir günâhın?

— Adam dedi:

— Benim çok malım var. Koyunlarım - keçilerim var. At sürülerim var. Fakat birisi benden bir şey istedi mi sanki yüzümden bir ateş parçası fırlamış gibi oluyorum.

Onun bu sözleri üzerine Resûl aleyhisselâm kendisine dedi ki:

— Bana yaklaşma ey cimri adam. Cimrilik ateşiyle beni de yakma. Canım kudret elinde bulunan Allah'a yeminle söylerim ki, eğer sen bin sene oruç tutsan, bin sene de namaz kılsan, sonra da yine cimri olarak ölsen, Allah seni mutlaka cehenneme düşürür. Bilmez misin ki cimrilik küfür emârelerindendir. Küfrün yeri de cehennemdir. Sehâvet - cömertlik te îmândandır, îmân alâmetlerindendir. İmânın yeri ise cennettir.

Allah ondan râzı olsun, Hz. Âişe rivâyet eder:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— **Cömertlik öyle bir ağaçtır ki kökü cennettedir, dalları da dünyâya yayılmıştır. Kim ki o ağacın bir dalına tutunursa bu dal onu cennete götürür. Cimrilik te öyle bir ağaçtır ki, kökü cehennem-**

dedir, dalları da dünyâya yayılmıştır. Kim ki onun dallarından birine tutunursa bu dal da onu cehenneme sürükler.

Yine Resûl aleyhisselâm buyururlar:

— **Cimri kimse Allah'dan uzaktır, cennetten uzaktır, insanlardan uzaktır, buna karşılık cehenneme yakındır. Cömert kimse ise Allah'a yakındır, cennete yakındır, insanlara yakındır, buna karşılık cehennemden uzaktır.**

— **Mallarınızı onların zekâtını vermek sûretiyle koruyunuz. Hastalıklarınızı sadaka vermek sûretiyle tedâvi ediniz. Belâların her çeşidini duâ ile savuşturunuz.**

— **Bir dilenci sizden bir şey istedi mi onun isteğini hemen terslemeyiniz, talebinden feragatini bekleyiniz. Sonra, vekar ve mülâyemetle, ya, ufak ta olsa bir şey vererek veya münâsip bir red cevâbiyle onu uzaklaştırınız. Zîrâ muhakkak ki bâzen size, Allah'ın vermiş olduğu malı harcama husûsunda nasıl hareket ettiğinizi görmek için insan da cin de olmayan birisi de gelebilir...**

— **Allah, herbir gecede veya gündüzde sadaka veren herbir müslümanı haşerât sokması veya çarpma neticesi vuku bulacak ölümden ve ânî ölümden mutlaka muhâfaza eder.**

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre anlatır:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— **Sadaka vermekten dolayı mal aslâ eksilmez. Hiç bir kimse yoktur ki, kendisine yapılan bir zulmü afvetsin de Allah onun şerefini artırmasın. Hiç bir kimse yoktur ki sırf Allah için tevâzû göstersin de şânı yüce olan Allah onun kadrini yüceltmesin.**

Allah her ikisinden de râzı olsun, Ikrime'nin anlattığına göre İbni Abbâs şöyle der:

— İki şey vardır ki bunlar şeytandandır. İki şey de vardır ki onlar da Allah'dandır.

Bunları söyleyen İbni Abbâs, daha sonra şu âyeti okudu: **Şeytan sizi, fakir düşersiniz diye korkutur. Size, cimri olmanızı söyler. Allah ise, nefeka husûsunda size bir mağfiret ve bir bolluk va'deder. Allah, ihsânı geniş olan ve herşeyi hakkıyle bilendir** (Bakara sûresi, âyet: 268)

İbni Büreyde'nin babasından, onun da Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemden rivâyet ettiklerine göre peygamberimiz şöyle buyururlar:

— **Ahdini bozan hiç bir kavim yoktur ki, şânı yüce olan Allah onları katle müptelâ kılmasın. Hayâtlarında kötülük, ahlâksızlık, haksızlık, zulüm ve fuhuş zuhûr etmiş hiç bir cemiyet, hiç bir topluluk yoktur ki Allah onlara ölümü musallat etmesin. Malların**

zekâtını vermeyen hiç bir topluluk yoktur ki, Allah onları kuraklığa mârûz bırakmasın.

Dahhâk'in anlattığına göre Sibre oğlu Nizâl derki:

Cennetin kapısında üç satır yazı yazılıdır. Bunların birincisi, **«Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlüllah = Allah'dan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun Resûlüdür.»** cümesidir. İkincisi, **«Günahkâr ümmet ve çok mağfiret edici Rabb.»** cümlesidir. Üçüncüsü de, **«Ettiğimizi bulduk, hayâtta iken Allah yolunda işlediklerimizin kârına kavuştuk, kaçırdıklarımızın da zararını gördük.»** cümlesidir.

Denir ki: Kim beş şeyi yerine getirmezse Allah da onun hakkında beş şeyi yerine getirmez.

Birincisi: Kim ki zekâtını vermezse Allah onun malını - mülkünü - servetini korumaz.

İkincisi: Kim ki servetinden sadakalar vermez, Allah yolunda hayırlar işlemezse Allah da ondan sıhhat ve âfıyeti alır.

Üçüncüsü: Kim ki devlete olan vergisini vermezse Allah onun ticâretinin bereketini kaldırır.

Dördüncüsü: Kim ki Allah'a duâda bulunmazsa Allah da ona icâbette bulunmaz.

Beşincisi: Kim ki namazlarını ihmâlcilikle ve gevşeklikle kılarsa Allah da ölüm ânında ona **Lâ ilâhe illallah** dedirtmez.

Allah ondan râzı olsun, İbni Mes'ûd şöyle der:

— Sizden birinin henüz sıhhattayken ve cimrilik hallerinde sadaka olarak vereceği bir dirhem, ölürken vasıyyet edeceği yüz dirhemden daha faziletlidir.

Allah rahmet eylesin, babamdan dinlemiştim. Şöyle bir hikâye anlatmıştı:

— İsâ aleyhisselâm zamanında bir adam vardı. Fazlaca cimriliğinden ötürü kendisine «Mel'ûn» lâkabı takılmıştı. Herkes onu bu isimle anardı. Günlerden bir gün, savaşa gitmek isteyen fakat gerekli silâhı bulunmayan bir savaşçı bu adama geldi, dedi ki:

— Yâ Mel'ûn, savaşa gitmek istiyorum. Fakat silâhım yok. Bana bir silâh ver. Onunla savaşa gireyim. Böylece sen de cimrilikten sıyrılmış ve bu hareketinle cehennem ateşinden kurtulmuş olursun!..

Mel'ûn silâh isteyen savaşçının bu isteğine kulak asmadı. Ona silâh vermedi. Savaşçı da çekip gitti. Fakat o biraz uzaklaşınca Mel'ûn pişman oldu. Hemen arkasından seslendi. Savaşçı geri geldi. Mel'ûn ona kendi kılıcını verdi. Savaşçı onu alıp giderken biraz sonra Hz. İsâ ile

karşılaştı. İsâ aleyhisselâmın yanında bir de âbid vardı. Bu, aralıksız olarak yetmiş sene Allah'a ibâdet etmiş birisiydi. İsâ aleyhisselâm savaşçıya sordu:

— Bu kılıçla nereden geliyorsun?

Savaşçı dedi:

— Onu bana Mel'ûn verdi.

İsâ aleyhisselâm, Mel'ûn'un sadaka verdiğini ve cimrilikten kurtulduğunu bildiren bu habere çok sevindi ve onun evi tarafına yollandı. Bu sırada Mel'ûn evinin kapısında oturmaktaydı. İsâ aleyhisselâmın, yanında bir âbidle kendisine doğru gelmekte olduğunu görünce kendi kendine şöyle dedi:

—Kalkayım ve İsâ ile âbidin yüzüne nazar edeyim...

Ve kalktı. Onların yüzüne bakmağa başladı. Diğer taraftan, Mel'ûnun kendilerine bakmakta olduğunu gören âbid de şöyle dedi:

— Bu mel'ûn, kendi cimrilik ateşiyle beni yakmadan önce ben ondan uzaklaşayım...

Bu sırada Allah, İsâ aleyhisselâma şunları vahyetti:

— Şu günahkâr kuluma söyle. Savaşçıya kılıcını vererek cimrilikten sıyrıldığı ve sana sevgi ve hürmet gösterdiği için onu bağışladım. Yanındaki âbide de, onun, cennette kendisinin arkadaşı olduğunu müjdele.

İsâ aleyhisselâm, gelen bu vahyi her ikisine de tebliğ etti. Fakat âbid dedi ki:

— Vallâhi ben onunla berâber kalınacak bir cenneti istemem. Onun gibi bir arkadaş ta istemem!..

Âbid'in bu îtirazı üzerine Allah İsâ aleyhisselâma tekrâr vahyetti:

— Söyle o kuluma. Mâdem ki benim hükmüme râzı olmadı, benim kulumu tahkîr etti. Şu anda ben de kendisini cehennem ehlinden bir mel'ûn yaptım. Onun cennetteki dereceleriyle, hakîr gördüğü cimri kulumun cehennemdeki derecelerini birbiriyle değiştirdim. Onun cennetteki yerine, tahkîr ettiği kulum gelecek. Kendisi de, tahkîr ettiği kulumun cehennemdeki yerine gidecek!..

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre anlatır:

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— Bir melek, gök kapılarından nidâ ederek der ki: Kim ki bugün ödünç verirse yarın bulacak.

Başka bir melek de nidâ ederek şöyle der:

Ey Âdemoğulları topluluğu, ölüm için doğunuz, yıkılmak için kurunuz.

Rivâyete göre, Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve selleme soruldu:

— **Yâ Resûlüllah, sen bu dünyâdan göçüp gittiken sonra bizim için toprağın üstü mü daha hayırlıdır, yoksa altı mı?**

Allah ondan râzı olsun, Ebû Hüreyre'nin anlattığına göre, Resûlüllah salallâhü aleyhi ve sellemin bu soruya cevâbı şu oldu:

— **İdârecileriniz en hayırlılarınız, zenginleriniz en cömertleriniz olduğu ve işleriniz de aranızda yapılan müşâverelerle yürütüldüğü müddetçe sizin için toprağın üstü altından daha hayırlıdır. İdârecileriniz en şerîrleriniz, zenginleriniz en cimrileriniz olduğu ve işleriniz de kadınlara bırakıldığı zaman ise sizin için toprağın altı üstünden daha hayırlıdır.**

Allah ondan râzı olsun, İbni Mes'ûd şöyle der:

— Eğer hazîneni haşerâtın mahvedemiyeceği, hırsızların erişemiyeceği bir yerde yapmak istersen bunu sadaka ile yap.

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— **Kim ki zekâtını verir, müsâfiri ağırlar ve emâneti tediye ederse kendisinden cimrilik huyunu uzaklaştırmış ve ondan korunmuş olur.**

Ey müslüman, senin, az veya çok demeyip sadaka vermen lâzımdır. Zîrâ, şurası muhakkak ki sadakada güzel on haslet vardır. Bunlardan beşinin faydası dünyâda görülür, diğer beşinin faydası da âhırette görülür. Dünyâdaki faydaları:

Birincisi: Sadaka malı temizler. Nitekim Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyururlar:

— **Satışlara fuzûlî sözler, yemin, yalan girebilir. Onları sadaka ile karıştırınız.**

İkincisi Sadaka, bedeni günahlardan temizler. Nitekim şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **Onların mallarından sadaka al ki bununla kendilerini günahlarından temizlemiş, hasenâtlarını bereketlendirmiş olasın...** (Tevbe sûresi, âyet: 103).

Üçüncüsü: Sadaka, belâları ve hastalıkları önler. Nitekim Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyururlar:

— **Hastalıklarınızı sadaka ile tedâvi ediniz.**

Dördüncüsü: Sadaka ile yoksullar sevindirilmiş olur. Amellerin en fazîletlisi ise, müminlerin gönlüne sevinç vermektir. Yoksullara verilen sadaka ve yapılan yardımla bunun en alâsı yapılmış olur.

Beşincisi: Sadaka, malı bereketlendirir, rızkı bolartır. Nitekim şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **De ki: Şüphesiz ki Rabbim, kullarından kimi dilerse onun rızkını genişletir. Kimi de dilerse onunkini de kısar. Hayır için ne harcarsanız, O, bunun ardından daha iyisini lûtfeder. O, rızıklandıranların en hayırlısıdır** (Sebe sûresi, âyet: 39).

Sadakanın âhıretteki faydalarına gelince:

Birincisi: Sadaka, kıyâmet gününün şiddetli sıcağında, onu veren için bir gölge olur.

İkincisi: Hesâbın hafiflemesine sebep olur.

Üçüncüsü: Kıyâmette günahları ile sevaplarının tartıldığı sırada terâzinin sevap köşesinin ağır basmasına sebep olur.

Dördüncüsü: Sırattan kolaylıkla geçmesini sağlar.

Beşincisi: Cennette derecelerinin artmasına vesîle olur.

Eğer sadaka vermenin, yoksulların duâsını almaktan başka bir fazîleti olmasa dahi, bu bile müminin sadaka vermeğe rağbet göstermesine kâfidir. Kaldı ki, sadaka, yoksulları sevindirip onların duâsını celbettikten başka Allah'ın rızâsını kazanmağa ve şeytanı yüzüstü düşürmeğe de vesîle olmaktadır. Nitekim hadîste şöyle rivâyet edilmiştir.

— **Muhakkak ki kişi, yetmiş şeytanın sakalını koparmadıkça sadaka vermeğe muktedir olamaz.**

Sadaka vermek, aynı zamanda sâlihlerin yaşayışına uymak demektir. Zîrâ sâlihlerin bütün gayret ve himmetleri sadaka vermeğe yönelmişti.

Ümmü Zerr, Hz. Âişe'nin evine gider gelirdi. Bir defasında şu hâdiseyi anlattı:

— Bir gün, Abdullah İbni Zübeyr vâsıtasiyle Hz. Âişe'ye iki çuval içinde yüzseksen bin dirhem para gönderilmişti. Hz. Âişe o günü oruçluydu. Kendisine verilen bu paranın tamâmını hemen yoksullara dağıttı. Akşama kadar o paradan kendi elinde bir dirhem bile kalmamıştı. İftâr zamanı olunca hizmetçisine emretti:

— İftârlığımı getir!

Hizmetçinin getirdiği iftârlık bir parça ekmekle biraz zeytinyağından ibâretti. Onları Hz. Âişe'nin önüne koyarken şöyle dedi:

— Bugün dağıttığın paradan biraz ayırıp ta bize et alamaz mıydın?

Hz. Âişe ona şu cevâbı verdi:

— Bana sitem etme. Eğer hatırlatsaydın yapardım.

Zübeyr oğlu Urve anlatır:

— Ben, Hz. Âişe'nin, yamalı elbiseler içinde yetmiş bin dirhem dağıttığını gördüm.

Ebcer oğlu Abdülmelik'e elli bin dirhemlik bir mîrâs kalmıştı. Hemen kardeşlerine bir haberci göndererek şunları söyletti:

— Ben, kardeşlerim için cenneti istiyorum. Âhırette onlar için cennet istediğime göre dünyâda kendilerine karşı nasıl cimri davranabilirim. Bu para onlarındır...

Bir defasında Ebû Sinân oğlu Hassân'a bir kadın gelmiş ve kendisinden sadaka istemişti. Hassân onun güzel bir kadın olduğunu görünce hizmetçisine emretti:

— Ona dörtyüz dirhem veriniz.

Verdiler. Kadın çekip gittikten sonra Hassân'a soruldu:

— Dilenci bir dirhem sadaka istedi. Siz ise büyük bir sermâye verdiniz. Acaba ne ola?

Hassân onlara cevâben dedi ki:

— Kadın güzel birisi. Bu durumu görünce, onun, fettânlık yapıp kötü yollara düşmesinden ve günaha girmesinden korktum. Kendisine büyük bir sermâye verdirdim ki, böylece, hem bir daha dilenmesine lüzum kalmaz, hem de umulur ki bu sermây e sebebiyle bir erkek onu nikâhlar.

Anlatılır ki, bir defasında, Resûlüllah sallâllahü aleyhi ve sellemin ashâbından birine bir koyun başı hediyye edilmek istenmişti. Sahâbî bir öteki komşusunun kendisinden daha yoksul olduğunu söyleyerek başın ona verilmesini istemişti. Bunun üzerine baş ona götürüldü. O da, bir başka komşunun kendisinden daha yoksul olduğunu beyân ederek başın ona verilmesini istedi. Bunun üzerine başı oraya götürdüler. O da bir başkasına verilmesini istedi. Böylece koyun başı yedi evi dolaştı. Sonunda yine ilk eve geldi. Bu sırada şu âyet nâzil oldu:

— ...**Kendileri ihtiyâç içinde olsalar bile, başkalarının ihtiyâcını kendi ihtiyâçlarına üstün tutarlar. Kim canının mala olan hırsından ve cimriliğinden korunursa işte muratlarına erenler onların ta kendileridir** (Haşr sûresi, âyet: 9).

Yine anlatılır ki, bu âyet, Ensâr'dan birisi hakkında nâzil olmuştur. Hasan Basrî'nin rivâyetine göre hâdise şöyledir:

— Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin zamânında sahâbeden birisi oruç tutar. Fakat yiyecek bir şeyi yoktur. İftâr zamânı sadece bir miktar su içer. Bu durum böylece üç gün devam eder. Bu sırada Ensâr'dan birisi, oruç tutmakta olan bu sahâbînin yiyecek bir şeyi olmadığını hisseder. Onu akşamleyin evine götürmek ister. Akşam olunca berâberce giderler. Eve varınca Ensâr, karısına, müsâfirleri olduğunu, yiyecek

bir şey bulunup-bulunmadığını sorar. Karısı, ancak bir kişiye yetecek yiyecekleri bulunduğunu söyler. Bu sırada aynı zamanda karı-koca kendileri de oruçludur ve bir de çocukları vardır. Bu durum karşısında Ensâr, karısına şöyle der:

— Çocuğu hemen yatır. Tam yemeğe oturacağımız sırada uygun bir hareketle lambayı da söndür. Karanlıkta kalalım. Müsâfir bizi yiyor zanneder. Biz, ellerimizi boş götürür boş getiririz. Böylece, zâten bir kişiyi doyuracak kadar olan yemeği misâfirimiz yer...

Ve öyle yaparlar. Sabah olunca, Ensâr câmiye namaza gider. Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ile birlikte sabah namazını kılar. Selâm verilip namaz bittikten sonra, Resûl aleyhisselâm o Ensara dönerek, **«Şânı yüce olan Allah bugünkü hareketinizden râzı olmuştur.»** der. ve bu âyeti okur:

> — **...Kendileri ihtiyâç içinde olsalar bile, başkalarının ihtiyâcını kendi ihtiyâçlarına tercîh ederler. Kim canının mala olan hırsından ve cimriliğinden korunursa işte murâtlarına erenler onların ta kendileridir** (Haşr sûresi, âyet: 9).

Allah rahmet eylesin, Hâmid Lifâf şöyle der:

— Ey müslümanlar, ben sizden dört şeye râzıyım. Her ne kadar, eski hâlis müslümanlar bu dört şeyin hılâfı bir yolda iseler de.

1 — Eski hâlis müslümanlar, farzları yerine getirdikten başka, fazladan ibâdetlerini çoğaltmağa bakarlardı. Sizin için, farzları ihtimâmla yapmış olmanıza râzıyım.

2 — Eski müslümanların korkusu, yalnız ibâdetlerinin kabûl olunmama ihtimâline munhasır idi. Çünkü günahları yoktu. Onun için o husûsta bir endîşeleri bulunmuyordu. Sizin için ise, günahlarınızın af olunmama ihtimâline karşı Allah'dan korkar olmanıza râzıyım.

3 — Eski hâlis müslümanlar, helâl şeyler husûsunda bile ihtiyâtlı hareket ederler, harama düşme korkusuyla, bir çok helâl şeylerden bile kendilerini alıkorlardı. Sizin ise, sadece haram şeylerden sakınır olmanıza râzıyım.

4 — Eski hâlis müslümanlar, düşmanlarına bile şefkatli - merhametli davranırlar, onlara bile iyilik ederlerdi. Sizlerin düşmanlarınıza şefkatli - merhametli davranıp iyilik etmenizden vazgeçtim, dostlarınıza ve dîn kardeşlerinize olsun şefkâtli - merhametli davranıp iyilik edin, buna râzıyım.

Bir defasında İsâ aleyhisselâm bir köye uğramıştı. Orada bir çırpıcı vardı. Köy ahâlisi İsâ aleyhisselâma dediler ki:

— Ey İsâ! Bu çırpıcı bizim üzerimizdeki elbiselerimizi pâreliyor. Allah'a duâ et de onu yükü ile döndürmesin!..

Köy halkının bu isteği üzerine İsâ aleyhisselâm, **«Allah'ım, onu yükü ile döndürme!»** diye dua etti.

Çırpıcı, elbise çırpmak için o gün yine gitti. Yanında yiyecek olarak üç tâne yufka ekmeği vardı. Vardığı yerde, biraz sonra yanına bir âbid geldi. Bu âbid, o cıvardaki dağlarda ibâdetle meşgul olan birisiydi. Çırpıcıya selâm verdi ve, **«Yanında hiç ekmeğin var mı? Varsa biraz ver veya bana göster. Ki, ona bakayım da kokusundan istifade edeyim. Zîrâ ben şu kadar zamandan beri bir şey yemedim.»** dedi. Âbidin bu sözlerini dinleyen çırpıcı, üç yufkasından birini ona verdi. Âbid onu yedi ve çırpıcıya şöyle duâ etti:

— Çırpıcı! Allah senin günahlarını mağfiret eylesin. Kalbini fâsid duygulardan temizlesin.

Âbidin bu duâsı üzerine çırpıcı ona bir yufka daha verdi. Âbid onu da yedi ve şöyle duâ etti:

— Çırpıcı! Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını mağfiret eylesin.

Âbid, kendisi için duâ edince çırpıcı ona üçüncü yufkayı da verdi. Âbid onu da yedi ve yine duâ etti:

— Çırpıcı! Allah senin için cennette bir köşk yapsın.

Akşam olunca çırpıcı sâlimen köye döndü. Köy halkı onun geldiğini görünce Hz. İsâ'ya haber verdiler. İsâ aleyhisselâm onu çağırttı. Çırpıcı gelince kendisine dedi ki:

— Çırpıcı, bugün neler yaptığını bana anlat.

Çırpıcı anlattı:

— Bugün bana, şu dağların gezgin âbidlerinden biri geldi. Benden ekmek istedi. Ben de kendisine üç yufka ekmeği verdim. Onları yedi ve herbir yufka karşılığında bana duâlar etti...

Bu sırada İsâ âleyhisselâm dedi ki:

— Şu yükünü getir. Ona bakacağım.

Çırpıcı yükünü getirdi. Hz. İsâ'ya verdi. İsâ aleyhisselâm onu açtı. Bir de ne görsün, içinde, ağzı demirden bir gem ile gemlenmiş bir karayılan! İsâ aleyhisselâm ona, **«Ey karayılan!»** diye hitâp etti. Karayılan, **«Buyur ey Allah'ın Nebîsi!»** diye cevap verdi. İsâ aleyhisselâm, **«Sen bunun için gönderilmemiş miydin?»** diye sordu. Karayılan şu cevâbı verdi:

— Evet. Fakat bugün ona, şu dağların gezgin âbidlerinden birisi geldi. Kendisinden yiyecek istedi. O da verdi. Verdiği her bir yufka karşılığında âbid ona duâlarda bulundu. Bu sırada orada durmakta olan bir melek te «Âmin!» demekteydi. Daha sonra, şânı yüce olan Allah, meleklerden birini bana gönderdi. Bu melek geldi. Benim ağzımı demir bir gem ile gemledi.

Bunları dinleyen İsâ aleyhisselâm çırpıcıya döndü ve şunları söyledi:

— İşe yeniden başla. Allah, o âbide vermiş olduğun sadakanın bereketine seni mağfiret eylemiştir!..

*
* *

Ebûlca'd oğlu Sâlim anlatır:

— Bir zamanlar bir kadın, yanında küçük bir çocuğu ile ücrâ bir yerden geçmekteydi. Bu sırada bir kurt geldi ve yanından küçük çocuğunu kapıp kaçtı. Kadın, elemli bir telâş içinde, kurdun kaçtığı tarafa doğru koşarken karşısına bir insan çıktı ve ondan yiyecek istedi. O da yiyecek neyi varsa verdi. Biraz daha gidince kurtla karşılaştı. Çocuk ta sağ-sâlim duruyordu. Kurt kendisini görünce çocuğu bırakarak oradan uzaklaştı. Bu sırada kadının kulağına gâipten şöyle bir ses geldi:

— Bu çocuk, lokmaya karşılık bir lokmadır!..

*
* *

Bir zamanlar râhiblerden biri, bir manastırda altmış sene müddetle ibâdet etmişti. Günlerden bir gün, manastırın etrâfındaki dağlara ve sahrâlara şöyle bir bakış baktı. Gördüğü manzara hoşuna gitti. Bunun üzerine kendi kendine dedi ki:

— Bu manastırdan çıkıp yeryüzüne insem, orada dolaşsam ve Allah'ın kudret ve azâmetini temâşâ eylesem...

Ve düşündüğünü yaptı. Manastırdan çıktı. Dağları, sahraları, çölleri dolaşarak Allah'ın kudret ve azâmetini temâşâya koyuldu. Derken, bir ara karşısına bir kadın çıktı ve ona fettânlık etti. Kadının fettânlığı karşısında nefsine hâkim olamıyan râhib ona yaklaştı. Bu sırada eceli de geliverdi. Ölmek üzere iken bir dilenci peydâ oldu. Râhib ona, manastırdan çıkarken yanına almış olduğu ekmekleri verdi. Biraz sonra da öldü. Böylece, altmış senelik ibâdeti ve en sonunda işlemiş olduğu bir günâhı ile bu dünyâdan ayrılmış oldu. Amellerin tartıldığı sırada, altmış senelik ibâdeti ile son andaki günâhı amelleri tartan terâzinin kefelerine karşılıklı olarak kondu. Günâhının bulunduğu kefe ağır bastı. Bu sırada, son anda dilenciye

vermiş olduğu ekmeklerin sevâbı getirildi ve terâzinin sevaplar kefesine kondu. Bu, terâzinin sevaplar kefesinin ağır basmasına sebep oldu...

*
* *

Denir ki: Sadaka, yetmiş şer kapısını kapar.

Allah ondan râzı olsun,Ebû Zerr Gıffârî şöyle der:

— Yeryüzünde verilen hiçbir sadaka yoktur ki, onunla yetmiş şeytanın sakalı yolunmasın. Ki bunların hepsi, o kimseyi sadaka vermekten menetmeğe çalışırlar.

Katâde der ki: Bize anlatıldığına göre, suyun ateşi söndürmesi gibi, sadakalar da günahları söndürür:

*
* *

Allah ondan râzı olsun, bir gün Hz. Âişe evinde oturmaktaydı. Bir ara bir kadın geldi. Eli yeni ile örtülmüştü. Onun elini yeni ile örtülmüş olarak gören Hz. Âişe sordu:

— Elini yeninden neye çıkarmıyorsun?

Kadın dedi:

— Sorma, ey müminlerin annesi!

Fakat Hz. Âişe ısrâr etti. Elini yenine saklamasının sebebini mutlaka anlatmasını istedi. Onun bu ısrârı üzerine kadın anlattı:

— Ey müminlerin annesi, benim bir anam-babam vardı. Babam sadaka vermeyi çok severdi. Annem ise hiç sadaka vermek istemez, bundan hoşlanmazdı. Onun, biraz yağ ile bir eski elbiseden başka sadaka verdiğini görmedim. Onlar vefât ettikten sonra bir ara kendilerini rüyâda gördüm. Sanki kıyâmet vuku bulmuş idi. Annem ahâlinin önünde ayakta durmaktaydı. Avret mahalli, sadaka olarak vermiş olduğu o eski elbise ile örtülmüştü. Elinde de yine sadaka olarak verdiği o bir parça yağ vardı. Kendisi yağı yalamakta ve şöyle feryâd etmekteydi:

— Ah susuzluk!..

Bu sırada babam ise bir havzın başında bulunmaktaydı. Onun dünyâda en çok sevdiği şey de susuzlara ve suya ihtiyâcı olanlara su temin etmekti. Ben, havzı görünce hemen koştum. Ondan bir tas su alarak anama getirip verdim. Tam bu sırada bir ses işittim. Şöyle diyordu:

— Haberiniz olsun! Ona su verenin kolu çolak olur.

Gördüğüm bu rüyânın dehşeti içinde uyandığımda kolum böyleydi...

*
**

Allah rahmet eylesin, bir gün Mâlik İbni Dînâr evinde oturmaktaydı. Bir ara bir dilenci geldi ve kendisinden bir şeyler istedi. Mâlik İbni Dînâr'ın yanında bir sepet hurma durmaktaydı. Karısına, **«Şunu bana ver.»** dedi. Sonra, kendisine uzatılan sepeti aldı. İçindeki hurmaların yarısını dilenciye verdi. Sepeti de, yerine koyması için karısına uzattı. Bu sırada karısı ona şöyle dedi:

— Zâhid senin gibilere mi denir!.. Sen hiç, Mâlik'e böyle hediyye gönderen birini biliyor musun?

Mâlik İbni Dînâr, karısının bu sözleri üzerine dilenciyi geri çağırdı. Sepette kalan hurmaları da verdi. Sonra karısına dönerek şunları söyledi:

Ey şu kadın! Çalış, gayret et. Sonra yine çalış, yine gayret et. Zîrâ şânı yüce olan Allah şöyle buyuruyor:

— **Tutun onu da ellerini boynuna bağlayın. Sonra da kendisini alevli ateşe atın. Daha sonra onu, yetmiş arşın uzunluğunda bir zincir içinde oraya sokun** (Elhaakka sûresi, âyet: 30-32).

Bunun sebebi sorulursa cevâbı şudur:

— **Zîrâ o, O büyük Allah'a inanmazdı. Kendisi yoksula yemek yedirmediği gibi, başkalarının yedirmesini de teşvîk etmezdi** (Aynı sûre, âyet: 33, 34).

Ey kadın, şunu iyi bil ki, biz, îmânımızla boynumuzun yarısını cehennemden kurtardık. Diğer yarısını da vereceğimiz sadakalarla kurtarmamız gerekir...

*
**

Basralı birisi anlatır:

— Çok koyunu olan bir ârâbî vardı. Fakat buna rağmen çok az sadaka verirdi. Bir defasında koyunlarının sadakası olmak üzere bir kuzu vermişti. O günü geceleyin bir rüyâ gördü. Bütün koyunları kendisine toslamak için üzerine hücum ediyorlar, fakat sadaka olarak vermiş olduğu o kuzu onları defetmeğe çalışıyordu. Bu rüyânın dehşeti içinde uyanan Ârâbî kendi kendine şöyle dedi:

— Ey kuzu! Gücüm yettikçe senin gibilerin sayısını artıracağım!... Ve bundan sonra ârâbî çok çok sadakalar veriyordu.

*
**

Allah kendisinden râzı olsun, Hâtem oğlu Adiyy anlatır:
Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— **Sizden hiç bir kimse yoktur ki, Rabbı onunla ileride mutlaka konuşmasın. O, onun sağına bakar, hayâttayken vermiş olduğu sadakalardan ve yapmış olduğu hayırlardan başka bir şey göremez. Sonra soluna bakar, yine vermiş olduğu sadakalardan ve yapmış olduğu hayırlardan başka bir şey göremez. Sonra önüne bakar, orada da cehennemden başka bir şey göremez. Ey ümmet ve ashâbım, bir parça hurma ile de olsa cehennem ateşinden korununuz.**

*
**

Denir ki: On haslet vardır ki, bunlar, kişiyi hayırlı insanlar mertebesine ulaştırır. Kul, onlarla en yüksek derecelere nâil olur. Bunlardan:

Birincisi: Çok sadakalar vermektir.

İkincisi: Kur'ân'ı çok okumak ve Kur'ân ahlâkı ile ahlâklanmaktır.

Üçüncüsü: Âhıreti hatırlatan ve dünyâda haramlardan sakındıran kişilerle berâber olmaktır.

Dördüncüsü: Sılâ-i rahîm yapmak, yakınlarla ve akrabalarla akrabâlık bağlarını koparmamak, onlara iyilik etmektir.

Beşincisi: Hastalanan müslüman kardeşlerini ziyâret etmek, onlarla alâkalanmaktır.

Altıncısı: Âhıreti unutan, zenginliğinin kendisine yüklemiş olduğu ictimâî mükellefiyetleri yerine getirmeyen ve agniyâ-i şâkirînden olmayan zenginlerle çok düşüp - kalkmamaktır.

Yedincisi: Geleceği ve âkıbeti hakkında çok düşünmektir.

Sekizincisi: Emellerini kısaltmak ve ölümü çok anmaktır.

Dokuzuncusu: Az konuşmak ve çok sükût etmektir.

Onuncusu: Mütevâzî olmak, azametli edâ ve tavırlara sebep olabilecek elbiseler giymemek fakîrleri sevmek ve onlarla düşüp - kalkmak, yetimlere, yoksullara yakın olmak ve onları himâye etmektir.

*
**

Denir ki: Yedi haslet vardır ki, sadakayı bereketlendirir, sevâbını artırır:

Birincisi: Sadakayı helâl kazançtan vermektir. Zîrâ şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **Ey İmân edenler, Allah yolunda harcamayı, kazancınızın en güzellerinden ve sizin için yerden çıkardıklarımızdan yapın. Kendinizin göz yummadan alıcısı olmadığınız pek âdi ve bayağı şeyleri vermeğe kalkışmayın. Şurasını iyice bilin ki, Allah, her şeyden müstağnîdir, asıl hamde lâyık olan O'dur** (Bakara sûresi, âyet: 267).

İkincisi: Az maldan vermektir. Zîrâ az mal ve servetten sadaka vermek, çok mal ve servetten sadaka vermekten daha zordur.

Üçüncüsü: Sadaka vermekte acele etmektir. Zîrâ kişinin eceli her an gelebilir.

Dördüncüsü: Malın en iyisinden ve en kıymetlisinden vermektir. Böyle yapmak cimriliği önler. Zîrâ cimri kişiler zor-zar sadaka verseler bile bunu umûmiyetle malın en âdisinden verirler. İşte cimrilik duygularını bertaraf etmek için sadakayı malın en iyisinden ve en kıymetlisinden vermelidir. Hem, biraz önce de kaydedildiği gibi şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— ...**Kendinizin göz yummadan alıcısı olmadığınız pek âdî ve bayağı şeyleri vermeğe kalkışmayın. Şurasını iyice bilin ki Allah herşeyden müstağnîdir, asıl hamde lâyık olan odur.**

Beşincisi: İşin içine riyâ girmemesi için sadakayı gizlice vermektir.

Altıncısı: Başa kakmamaktır. Zîrâ böyle bir hareket, sadakanın ecrinin iptâline sebep olabilir.

Yedincisi: Sadaka verdiği kişiye ezâ etmemektir. Zîrâ böyle bir hareket günahtır. Nitekim şânı yüce olan Allah şöyle buyurur:

— **Ey îmân edenler, sadakalarınızı - malını insanlara gösteriş için harcayan, Allah'a ve âhıret gününe îmân etmeyen bir kimse gibi- başa kakmak ve incitmek sûretiyle heder etmeyin. Çünkü onun hâli, üzerinde bir toprak bulunup da kendine şiddetli bir yağmur isâbet eden, bu sûretle, kendisini kaskatı bir taş hâline bırakmış olan kaypak bir kayanın hâli gibidir. Onlar, dünyâda işledikleri hiç bir şeyden sevap kazanmağa muktedir olamazlar. Allah îmânsızlar topluluğuna hidâyet vermez** (Bakara sûresi, âyet: 264).

*
**

Müellif Ebülleys Semerkandî'nin sadaka hakkında yazdıkları bunlardır. Biz, zamanımız müslümanlarının sadaka anlayışlarını ve tatbîkattaki durumu göz önünde bulundurarak bu bahiste de bir şeyler söylemeyi lüzumlu addediyoruz. Gâyemiz, muhterem okuyucularımızı a'zamî mâlûmât sâhibi yapmaktır. Önce sadakanın bir târifini yapalım:

— Müslümanlara veya daha şümullü bir ifâde ile, Allah'ın mahlûkatına faydalı olmak maksat ve gâyesiyle yapılan her hareket bir sadakadır.

Dînimizin birçok husûslarında olduğu gibi, maal'esef günümüz müslümanının sadaka mevzuundaki anlayışı da eksik ve hatâlıdır. Zîrâ sadaka denince zamanımız müslümanının aklına umûmiyetle, sadece sokaktaki dilenciye veya her hangi bir fakîre üç-beş kuruş vermek gelmektedir. Oysa yukarıdaki târifimizden de anlaşılacağı gibi, sadaka, sadece sokaktaki dilenciye veya herhangi bir fakîre üç-beş kuruş para vermekten ibâret değildir. Vakıâ, eğer sokakta kendisine para verilen dilenci gerçekten muhtâç ise ona veya herhangi bir fakîre verilen üç-beş kuruş ta bir sadakadır. Fakat sadaka denince sadece bu iki şeyde saplanıp kalmak hatâlı bir anlayış, hatâlı bir tatbîkat olur. Şüphesiz ki, sadaka denince, yoksullara yardım yapmak başta gelir. Bu da çeşitli şekillerde olabilir. Yoksula mâddeten veya nakden yardım etmek, onun herhangi bir işini görüvermek, yerine göre tatlı sözlerle gönlünü alıp kalbine sürûr vermek, ... bu cümledendir. Bu husûsta riâyet edilmesi gereken en mühim husûs, yoksulun o andaki durumuna en faydalı yardım hangisi ise onu yapmaktır. Yoksulun nakdî veya mâlî bir yardıma ihtiyâcı olduğu ve bunun karşılanmasının da imkân dâhilinde bulunduğu bir durumda onu sadece kalıplaşmış birtakım kuru sözlerle avutmağa kalkışmak, bir müslümana yakışmayan mânâsızlıkların başta gelenlerindendir. Müslüman saçma ve mânâsız iş yapmaz. Onun her hareketi yerliyerindedir.

Biz bu bahiste hâssaten bir husûsu belirteceğiz. Peygamberimiz sallallâhü aleyhi ve sellem bir hadîslerinde şöyle buyururlar:

— **Sadakanın en fazîletlisi, faydalı ilim öğrenip onu başkalarına öğretmektir.**

Öyle sanıyoruz ki birçoklarımızın, Resûl aleyhisselâmın bu hadîslerinden haberi yoktur. Demek, Allah Resûlü'nün bizzât ifâde ettiklerine göre, faydalı ilim öğrenip onu başkalarına da öğretmek, sadakaların en fazîletlisi ve en şereflisidir. Daha önceki bahislerde de geçtiği gibi, peygamberimiz aleyhisselâmın başka bir hadîsleri de şu meâldedir:

— **İnsanoğlu ölünce amel defteri kapanır. Ancak üç sınıf insanın amel defterlerinin sevab köşesi onlar öldükten sonra da açık kalır. Bunlardan biri halkın devamlı faydalanabileceği hayrât yapan,**

yaptıran veya yapılmasına vesile olan kişilerdir. Bir diğeri, sâlih ve hayırlı evlâd yetiştiren analar - babalardır. Üçüncüsü de faydalı ilim öğrenip öğretenlerdir.

Gerek bu hadîste, gerekse bir önceki hadîste, faydalı ilim öğrenip - öğretmenin ne derece mühim ve lüzumlu olduğu bütün açıklığı ile ortaya çıkmaktadır. Şimdi, değerli okuyucularımız için, bir de peygamberimizin hayâtından bir sahneyi kaydedelim:

— Bir defasında Resûl aleyhisselâm, mescitte sahâbesine va'z - nasîhat etmekte, ilimden - irfândan bahseden bir konuşma yapmaktadır. Bu sırada, bir ara vahiy meleği Cebrâîl aleyhisselâm gelir. O anda oradaki konuşmayı dinlemekte olan ashâbdan birinin ölümüne bir sâat kaldığını haber verip gider. Peygamberimiz aleyhisselâm da, kendisine gelen bu haberi o sahâbîye aynen bildirir. Şimdi, bir an için düşünelim. Acaba ölümüne bir sâat kaldığı kendisine bildirilen bu sahâbî nasıl bir davranışta bulunmuş olabilir? Veya böyle bir durumla biz karşılaşmış olsaydık, nasıl davranırdık? Dikkat edelim. Sahâbîye bildirilen, bir sâat sonra öleceğidir. Bir sâat sonra öleceğini bilen bir kimsenin hâlet-i rûhiyesi ne olabilir? Allah Resûlü'nün, bir sâat sonra öleceğini kendisine bildirdiği sahâbî hiç heyecana kapılıp telâş göstermeden sorar:

— Yâ Resûlellah, mâdem ki bir sâat sonra ben bu fânî dünyâyı terkedeceğim. O halde, ölümden sonra benim için en hayırlı ve en faydalı şey ne ise onu söyle de, artık bu bir sâatlik ömrümde onu yapayım.

Gâyet yerinde bir istek. Şimdi biz yine düşünelim ve Allah Resûlü-nün cevâbını daha sonra kaydedelim. Acaba sahâbînin bu yerinde isteğine Resûlüllah'ın verdiği cevap ne olabilir? Öyle sanıyorum ki bu cevap, birçoklarımızın hiç tahmîn edemiyeceği bir cevaptır ve belki de şaşırtıcıdır. Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bu sâhâbîye aynen şöyle der:

— Sen zâten şu anda, senin için öldükten sonra en hayırlı ve en faydalı olacak şeyi yapmaktasın. Buna devam et!...

Sahâbînin o anda yapmakta oduğu şey, ilimden, irfândan ve ahlâktan bahseden konuşmayı dinlemek'tir. Allah Resûlü, bu konuşmayı dinlemeğe devam etmesini söyler. Eşâsen bu hâdise, İslâm Ümmetine bir husûsun, ilim - irfân - ahlâk husûsunun ehemmiyetini öğretmek için vuku bulundurulmuştur. Yâni müslümanlara, ölecekleri sıralarda da olsa, ilme - irfâna ve ahlâka önem vermeleri öğretilmek istenmektedir. Çünkü ilim - irfân ve ahlâk, cemiyetin hayât ve beka meselesidir. Peygamberimiz aleyhisselâmın buna benzer bir sözleri de ağaç dikme ve orman yetiştirme hakkındadır. Allah Resûlü bu hadîslerinde şöyle buyururlar:

— **Kıyâmet günü dahi olsa ağaç dikiniz!..**

Birçoklarımızın belki peygamber aleyhisselâmın bu hadîsinden de haberi yoktur. Zîrâ kırk milyon müslümanın, kendisine mensûbiyetle övündükleri bir peygamberin bu sözünden haberi olsaydı, bu kutsal topraklar bugün, ormanları tahrîp edilmek sûretiyle, tüyleri yolunmuş bir kuş hâline getirilmezdi. O insanlar nasıl, müslüman olduklarını söyleyebiliyorlar ve iki cihân güneşi Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve selleme mensup olduklarını iddiâ edebiliyorlar ki, kendileri ağaç yetiştirmek şurda dursun, dağda - bayırsa Allah'ın vermiş olduğu ormanı bile yok yere tahrîp etmektedirler!.. Çok ötelere gitmeye lüzum yok. Daha bundan yirmi-otuz sene önce gür ormanlarla ve ağaçlıklarla kaplı olan birçok topraklarımız bugün bir taş çölü hâline gelmemiş midir? Bu fecî duruma sebebiyet verenler de sözde müslümandırlar ve, **«Kıyâmet günü dahi olsa ağaç dikiniz, orman yetiştiriniz!»** diyen ulu peygamberin ümmetidirler, değil mi? Bu mevzûda da söylenecek çok şeyler var. Fakat bir vesîleyle burada temâs ettiğimiz bu meseleyi başka bir eserimizde tafsîlâtlı olarak îzâh etmiş bulunduğumuzdan bu kadarlıkla iktifâ edip esas konumuza dönüyoruz. Esâsen bir mesele hakkında bildiklerimizin ve düşündüklerimizin tamâmını kaydetmek fiilen mümkün olmuyor. Biz, sâdece mevzûun en can noktalarını kaydetmeğe çalışıyor, geri kalan teferrûâtı muhterem okuyucularımızın tefekkürüne bırakıyoruz. Onun için, eserlerde kaydettiğimiz husûsları alel'usûl okuyup geçmemeleri, bil'akis üzerinde durarak ve düşünerek mütealâ etmeleri, bu satırların yazarının, değerli okuyucularından özel isteğidir.

Konumuz sadaka idi. Resûl aleyhisselâm da şöyle buyurmuşlardı:

— **Sadakanın en fazîletlisi faydalı ilim öğrenip onu başkalarına da öğretmektir.**

— **Allah'ın, senin sebebinle bir kişiyi hidâyete erdirmesi, senin için dünyâdan ve bütün dünyâdakilerden daha hayırlıdır.**

Şimdi birçoklarımız şöyle düşünebilir:

— Ben âlim değilim. Benim ilmim yok!..

Bilgi ve tahsîl derecemiz ne olursa olsun, böyle düşünmemiz ve **«Benim tahsilim yok. Ben âlim değilim!»** diyerek bir kenâra çekilmemiz doğru bir hareket olmaz. Böyle yapmakla kendimizi mes'ûliyet çemberinden kurtarmış ta olmayız. Tahsîlimiz olmayabilir. İlim adamı olmayabiliriz. Fakat meselâ, bir îmân - irfân - ahlâk hazînesi olan GAFLETTEN KURTULUŞ kitâbını birisine okutmakla birisinin onu okumasına vesîle olmakla, peygamberimiz aleyhisselâmın yukarıdaki hadîslerinde belirtmiş olduğu en fazîletli ve en şerefli sadakayı vermiş, birisinin, onu okumakla Allah yoluna girmesine sebep olmuş olabilirsiniz. Zâten bizden istenen

de budur. Birisine, Allah'ın dîninden, şerîatından, Resûlüllah'ın ahlâkından bahseden böylesine ihlâslı bir eseri hediye etmek, okutmak, veya alıp okumasına vesîle olmak elbette sadakaların en şereflisi olacaktır. Çünkü orada Allah yolu, Kur'ân yolu öğretilmekte, Resûlüllah'ın ahlâkı açıklanmaktadır. Azîz okuyucularımıza burada bir husûsu daha hatırlatmakta fayda mülâhaza ediyoruz. Her köşede - bucakta, belli zamanlarda bilhâssa akşamları belli yerlerde üç - beş kişi bir araya gelir. Sohbetler edilir. Maal'esef umûmiyetle havadan - cıvadan bahislerle vakit öldürülür Oysa böyle anlarda meselâ elinizdeki şu eserden bir kişi okusa ve diğerleri de dinlese şüphesiz ki çok daha hayırlı olur. Bu arada hiç o sohbetlerle alâkası olmayan kimseler de gelirler. Bir vesileyle onlar da bir şeyler öğrenmiş olurlar. Ayrıca birisine bir hediye götürmek istediğinde meselâ böylesine kıymetli bir eseri alıp götürmek, şüphesiz ki hediyelerin en hayırlısı ve en şereflisi olur. Çünkü o hediyede Allah'ın ahkâmından, dîninden, şerîatından ve Resûlüllâhın ahlâkından bahsedilmektedir. Kendisine hediye olarak verdiğiniz kişi, belki de merak sâikasiyle onu okuyacak ve Allah'ın ahkâmından, Resûlüllahın ahlâkından bir şeyler öğrenecektir. Dahası var. Onu kendisi okuduğu gibi, evinin kütüphânesine koyacak, çocukları, belki çocuklarının çocukları da okuyacak, oradan öğrendikleri bir husûsla hayâtlarını Allah yolunda geçirecekler. Bütün bunlara vesîle de bu eseri kendisine hediye eden bizler olmuş olacağız.

Şimdi bir de, sadaka mevzûundaki âyetlerle hadislerden bâzılarını kaydedelim. Allah buyurur:

— **Mallarını Allah yolunda harcayanların hâli, yedi başak bitiren, her başakta da 100 dâne bulunan bir tek tohumun hâli gibidir. Allah, kime dilerse ona kat kat verir. Allah, ihsânı bol olan, hakkıyle bilendir** (Bakara sûresi, âyet: 261).

— **Eğer sadakaları fakirlere gizlice verirseniz, işte bu, sizin için daha hayırlıdır** (Bakara sûresi, âyet: 271).

— **Ey îmân edenler, Allah yolunda infâkı, kazandıklarınızın en güzellerinden ve sizin için yerden çıkardıklarınızdan yapın. Kendinizin göz yummadan alıcısı olmadığınız pek âdi ve bayağı şeyleri sadaka olarak vermeğe yeltenmeyin. Bilin ki, muhakkak ki Allah herşeyden müstağnidir. Asıl hamdedilmeğe lâyık olan O'dur** (Bakara sûresi, âyet: 267).

Resûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyururlar:

— **Mal - mülk - servet toplayanlar mahvoldu. Ancak bu mal - mülk ve servetini şöyle şöyle yapanlar** (mal - mülk ve servetinin zekât **ve sadakasını verenler, onu müslümanların ve mahlûkatın hayrı uğrunda sarfedenler) mahvolmadi.**

— **Gizlice verilen sadakalar, kişiyi dünyâda musîbetlerden, âhırette de kötü âkıbetten korur** (Kişinin gösterişsizce ve gizlice Allah için yapmış olduğu iyilikler ve vermiş olduğu sadakalar sebebiyle Allah onu dünyâda musîbetlerden, âhırette de kötü âkıbetten korur.)

— **Allah saf ve temizdir. Ancak saf ve temizi kabûl eder.**

— **Sen ancak takvâ sâhibi sâlih kişilerin yemeğini ye. Senin yemeğini de ancak takvâ sâhibi sâlihler yesin.**

Meâlen kaydettiğimiz bu âyetlerle hadîsler, sadaka mevzûundaki hattı hareketlerimizin nasıl olması gerektiğini bize göstermektedir. Verilen sadakalar, yapılan iyilikler, her şeyden önce Allah için, O'nun rızâsı için yapılmalı, desinler diye ve insanlara gösteriş yapmak için yapılmamalıdır. Kâinaâtın mutlak sâhibi Allah olduğuna göre, O'nun mülkünde her hayrın, her iyiliğin O'nun rızâsı için yapılması gâyet isâbetli bir hareket olur. Verilen sadakalarla, yapılan iyilikler hakkında şu iki husûsu da bilmeliyiz:

1 — Sadakaların kimin için, ne maksat ve gâye ile verildiği husûsu,
2 — Verilen sadakalarla, yapılan iyiliklerin faydalarının kime döndüğü husûsu.

Sadakalar sırf Allah rızâsı için verilmeli, yapılan iyilikler Allah için yapılmalıdır. Ancak bu şekilde verilen sadakaların ve yapılan iyiliklerin, bir değeri olabilir. Yâni sadakalarla iyiliklerin yapılış gâyesi Allah'a âit olmalıdır. Gerek sadakaların ve gerekse iyiliklerin faydası ise insanlara, daha şümullü bir ifâdeyle Allah'ın mahlûkatına râcidir. Yâni insanların birbirlerine verdikleri sadakaların ve yaptıkları iyiliklerin faydası yine insanlara döner. Allah'ın, biz insanların sadakalar vermesine ve birbirlerine iyilikler yapmasına ihtiyâcı yoktur. Tıpkı diğer ibâdetlerde olduğu gibi, biz müslümanlar, sadakaları da birbirimize yaptığımız iyilikleri de yine kendi faydamız için yapmaktayız. Ne var ki, eğer verdiğimiz sadakaları ve yaptığımız iyilikleri Allah rızâsı için verir, Allah rızâsı için yaparsak, bundan, Allah'ın mahlûkatı faydalanmış olur, biz de onu Allah için yapmış olmanın ecrine nâil oluruz. Sadaka ve iyilik konusunda unutulmaması gereken bir husûs da, bunların yerinde ve zamanında yapılmasıdır. İyiliği yerinde ve zamanında yapanlara bizim dilimizde KARA GÜN DOSTU deniyor. Kara gün dostluğu müslümanın şiârındandır. Müslüman kara günde belli olur, iyi gün dostlarının dostlukları ise menfaate dayanır. Süflî menfaatlere dayanan dostlukların İslâmiyette yeri yoktur. İnsanlarımızın kara gün dostu olma sıfatını taşımaları, cemiyetimize huzûr, sükûn ve saâdet getirecektir. Zîrâ cemiyette âcizler, yoksullar düşkünler, herhangi bir sebeple muztar kalmışlar her zaman bulunacaktır. Cemiyetin, hâli - vak-

ti yerinde bahtiyar kişilerinin bunların yardımına koşması ise onların ıztırâbını bertaraf etme gayretidir. Cemiyetin fertlerinin bir kısmı zâten bahtiyârdır. Muztar ve bedbaht olanlara da bahtiyârların bahtiyârlık elini uzatması onların bedbahtlıktan kurtarılması demektir. Bunun neticesi, ortaya topyekûn bahtiyarlık çıkar. Fertleri kara gün dostluğu sıfatını taşıyan böylesine mes'ut ve bahtiyâr bir cemiyetin hasretini çekiyoruz...

Yoksullara ve ihtiyâç sâhiplerine verilen sadakalar mümkün olduğu kadar gizlice ve gösterişsizce verilmelidir. Esâsen sadaka Allah için verildiğine ve mânevî ecri de Allah'dan beklendiğine göre, başkalarının görmesi veya bilmesi için ortada hiç bir sebep yoktur. Sadaka verilirken başkalarına göstermek, sadakayı alan yoksulun haysiyetini rencîde edebilir. Bunun için, imkân dâhilinde kimseye göstermeden ve hattâ onu alan yoksulun ezilip - büzülmesine bile meydan vermeden bu işi yerine getirmlidir. Eğer verilen sadaka, gösteriş için değil de, sırf hâli - vakti yerinde olan diğer insanları da yoksullarla muhtâçların yardımına teşvîk etmek maksat ve gâyesiyle âşikâre verilirse bu da iyi bir harekettir. Gösteriş için verilen sadakalar ve yapılan iyilikler riyâya kaçar. Kendisine riyâ karışan ibâdetler ise aslâ makbul değildir.

Eskiden müslümanlar herşeyi yerliyerinde ve gösterişsizce yaparlardı. Öyle hayırlar yapılırdı ki, fakîr bile kendisine sadaka verildiğinin farkına varmazdı. Meselâ bugün iyice çığırından çıkmış olan şu mevlidleri ele alalım. Önceleri, sâlih ve hâlis müslümanlar tarafından bu mevlid cemiyetleri şu şekilde ve şu maksatla tertiplenirdi:

— Senede belki birkaç defa bile et - süt yüzü görmeyen ve doğru - dürüst yemekler yiyemiyen fakîr ve yoksullar yedirilip - içirilmek istenirdi. Fakat onları doğrudan bir yemeğe dâvet ederek haysiyetlerinin kırılma ihtimâlini bertaraf etmek için bir mevlid cemiyeti tertip edilirdi. Buraya zengin - fakîr denmeden bütün mahalleli, köylü, kentli, ... çağırılırdı. Ancak; fakîr, muhtâç ve yoksulların mutlaka gelmiş olmasına bilhassa gayret edilirdi. Böylece, bir bahâne ile ve sezdirilmeden yoksulların karnı doyurulur, hattâ bir münâsebetine getirilip kendilerine üç - beş kuruş para da verilirdi. Bu güzel âdet, senede birer defa mahallenin, köyün, kentin, ... zenginleri tarafından tekrarlanırdı. Böylece, hiç sezdirilmeden, senede defalarca olmak üzere yoksullar yedirilir, içirilirdi. Bu arada sohbetler edilir, her sınıftan insaniyle cemiyetin fertleri birbiriyle karışır - kaynaşırdı.

Fakat ne yazık ki zamanla bu güzelim İslâmî - Türk âdeti ortadan kalkmış, onun yerini, bugün hepimizin müşâhede ettiği gibi, mevlid cemiyeti adı altında birtakım mürâîlikler, çığırtkanlıklar ve şarlatanlıklar al-

mıştır. Bir kısım köylerimiz hâriç, bugünün mevlid cemiyetinde yemek olmadığı gibi, umûmiyetle mevlidi okutanla okuyan da ihlâstan ve dînî vecdden yoksundur. Bâzı büyük şehirlerdeki mevlid cemiyetleri ise tam bir rûhsuzluğun müşahhas timsâlidir. Umûmiyetle buralarda okunan mevlidlerde ihlâs ve dîni vecd denen şeylerin esâmîsine rastlanmaz. Tam bir mürâîlik, gösteriş ve rûhsuzluk örneğidir. Öyle ki, Terkos suyunda vitamin arayan kimyâger, bu türlü mevlidlerde ihlâs ve dînî vecd arayan dindârdan daha şanslıdır. Bir kere, mevlidci çığırtkanın dînî rûh ve vecdden nasîbi yoktur. O, tam bir artisttir, aktördür, sefîl nefsinin esîri bir madrabazdır, çeşitli gırtlak manevralarını mahâretle yapabilen bir şaşkındır. Buna, müslümanlığın esaslarından haberi olmayan ve ölülerin sene-i devriyelerinde mevlidci çığırtkanlara câmi kürsülerinden gırtlak hünerleri yaptırtmayı dînî bir vazîfe addeden mevlid okutucuyu da ilâve ettiniz mi, ortaya tam bir rûhsuzluk timsâli mevlid cemiyeti çıkar. Böyle bir mevlid cemiyetinin felsefesi ise, yine mevlidçi çığırtkanların ifâdesine göre şöyledir:

Bugün bu şekilde okunan mevlidlerde:

1 — Mevlidi okuyan mevlidci para alır.
2 — Mevlidi dinleyenler şeker alır.
3 — Mevlidi okutan ise HAVA alır.

Bugün, yüzlerce hattâ binlerce lira sarfiyle mevlid okutulan bu büyük şehirlerimizde, binlerce insanın binlerce derdi vardır. Fakîrler yoksullar, yetimler, âcizler, muztar kalmışlar, bakıma muhtâç hastalar, geçim sıkıntısı çekmekte olanlar, işsiz kalmışlar, okumak üzere Anadolu'nun uzak bucaklarından gelmiş yardıma muhtâç talebeler... İşte din adına, dîni duygular adına bir sarfiyât yapılacaksa öncelikle bunlar gözetilmeli yapılan masraflar yerli yerine sarfedilmelidir. Tâ İstanbul'dan mevlidçi çığırtkanlar getirip Anadolu'nun ücrâ kasabalarında mevlid okutan şaşkın müslümanları bile görmekteyiz. Binlerce lira sarfiyle İstanbul'dan mevlidçi getirerek mevlid okutan ve bu hareketiyle mânâsızlığın, gösterişin ve mürâîliğin gayyâsına gömülen şaşkın müslümanın yanıbaşında kim bilir kaç tâne muhtaç vardır. Kim bilir, bulunduğu beldenin kaç tâne ictimâî derdi vardır.

Muhterem okuyucularımız takdir buyururlar ki, dînî bir hava içinde, usûl ve âdâbına uygun olarak ve bir vecdle okunan ve okutulan mevlidlere ve benzeri cemiyetlere bir sözümüz yoktur. Yukarıda yazdıklarımız da bugün birer vâkıâdır. Biz o türlü tatbîkatı, geçmişte İslâmlığı en iyi şekilde anlayan ve yaşayan bir milletin torunlarına hiç yakıştıramıyoruz. Kalemimizden dökülen her cümlenin, her kelîmenin, hattâ her harfin, hüsn-ü niyet ve ihlâs kevserinde yıkanarak döküldüğünden muhterem

okuyucularımız emîn olabilirler. Bunu anlamaları için değerli okuyucularımıza bir ölçü verelim. Bu ölçü şudur:

— Eğer bu eserde okudukları, muhterem okuyucularımıza bir zevk veriyorsa, onlardan rûhî bir haz duyabiliyorlarsa, bilsinler ki, orada yazılanlar mutlaka hüsn-ü niyetle ve ihlâsla yazılmıştır...

***

Sadaka mevzûunda riâyet edilmesi gereken husûslar üzerinde duruyorduk. Burada dikkat edilecek bir husûs da, mal - metâ - eşyâ olarak verilen sadakaların, en iyisinden verilmesidir. Bu, Allah'ın ve Resûlünün emridir. Bu husûsta, yukarıda meâlen kaydettiğimiz âyetten başka bir âyet de şu meâldedir:

— **En sevdiklerinizi şeylerden infâk etmedikçe siz iyiliğe nâil olamazsınız, bahtiyârlar topluluğuna giremezsiniz. Her ne ki infâk eder, yedirir - içirirseniz, muhakkak ki Allah onu bilir.**

İnsanlar umûmiyetle gösterişe düşkündürler, nefsânî arzularının esîridirler. Gösteriş için her fedakârlığı göze alırlar da, Allah rızâsı için büyük fedakârlıkları pek akıllarına getirmezler. Yahut, artık iyice gözden düşmüş şeyleri Allah için verirler. Nitekim Hz. Mûsâ'dan rivâyet edilen bir hâdise bu husûsu açıkça belirtmektedir:

— Bir defasında Hz. Mûsâ, Rabbından, insanların gösteriş için ve nefslerinin arzusuna uyarak vermiş oldukları sadakaları âlem-i mânâda kendisine göstermesini niyaz eder. Allah da gösterir. Elbiselerin, ayakkabıların, yemeklerin, ... hâsılı sadaka olarak verilebilecek şeylerin en güzelleri ve en iyileri, bir sinema şeridinden geçer gibi Hz. Mûsâ'nın gözleri önünden geçirilir. Bundan sonra Hz. Mûsâ bir de, sırf Allah rızâsı için verilenleri göstermesini Rabbından niyâz eder. Bu sefer de eski - püskü elbiseler, ayakkabılar, değersiz yiyecekler, ... hâsılı gözün tutmayacağı ne varsa hepsi birden Hz. Mûsâ'nın gözleri önünde resmigeçit yapar.

Gerçekten insanlar umûmiyetle, artık kendi nazarlarında fazlaca bir kıymeti kalmamış şeyleri tasadduk etmektedirler. Oysa yukarıda meallerini arzettiğimiz âyetler bize, bunun aksini yapmamızı emretmektedir. Tasadduk ettiğimiz bir nakıt, karşı tarafın bir derdine devâ olabilmeli, bir eşyâ, bir metâ, kıymetsiz hâle düşmüş bulunmamalıdır. Aksi takdirde kendi kendimizi aldatmış oluruz. Esâsen dînimizin koymuş olduğu bu esasları şöyle aklımızla bir düşünsek doğrusunun bu olduğunu onunla da anlarız. Çünkü sadaka olarak verdiğimiz değersiz eşyâları kullanacak olanlar da bizim gibi birer insandır.

Peygamberimiz aleyhisselâmın, «Mal-mülk-servet toplayanlar mahvoldu. Ancak bu mal - mülk ve servetiyle şöyle şöyle yapanlar müstesnâ!» meâlindeki hadîsleri çok mânâlıdır. Hadîsten anlaşıldığına göre, mal-mülk ve servet sâhibi olmak, esas itibâriyle mezmûm ve tehlikeli değildir. Mezmûm ve tehlikeli olan, edinilen bu mal-mülk ve servetin, yerinde ve mahallinde kullanılmamış olmasıdır. Meşrû ve helâl kazançla sağlanmış olmak şartıyle bir müslümanın mal-mülk ve servet sâhibi olması gâyet normal bir şeydir. Ancak, bu serveti yerinde ve mahallinde kullanmak ta şarttır. Bu servet yerinde ve mahallinde kullanılmadığı andan îtibaren tehlike başgösterir. Dînimiz bu mal - mülk ve servet üzerinde ısrârla durur. Dikkat edilirse dînin îkâzları hep zekâtı, sadakası verilmeyen ve yerinde ve mahallinde kullanılmayan servetler üzerinedir. Zekâtı ve sadakası verilen ve mahallinde kullanılan mal-mülk ve serveti ise tebcîl etmektedir. Servetin, devletin hakkı olan vergisinin ve zekâtının verilmesi, sadakasının ihmâl edilmemesi ve ayrıca yerinde ve mahallinde kullanılması gerekir. Bugün servet sâhiplerinin, servetlerinin sadece vergi ve zekâtlarını vermiş, sadakalarını ihmâl etmemiş olmaları kâfi değildir. O servetin aynı zamanda, milletin ve memleketin menfaatine olan yatırım sâhalarında kullanılması da lâzımdır. Daha önceleri de kısaca temâs ettiğimiz gibi, bugün memleketimizin ve milletimizin en kısa zamanda mutlaka halledilmesi gereken bir sürü meseleleri, dertleri vardır. Bunlar, milletimiz için bir hayât - memât meselesidir. Cümleden birkaçını maddeler hâlinde kaydedelim:

1 — Asır sanâyi asrıdır.
2 — Nüfusumuz artmaktadır.
3 — İşsizlik ve geçim sıkıntısı günden güne artmaktadır.

Eğer milletçe varlığımızın devam ve bekasını istiyorsak, bu dev problemleri en kısa zamanda mutlaka halletmek mecbûriyetindeyiz.

Asır sanâyi asrıdır, dedik. Bunun böyle olduğunu bilmeyen, anlamayan ve göremeyen yoktur bugün zannederim. Sanâyi denince, toplu iğneden tutun da, en modern bir füzeye kadar bu arada kalan her türlü motor, makina, âlât, edevât, ... bunun içine girer. Asrın bütün bu âlât ve edevâtını kendisi yapmayan, yapamayan milletlere bundan böyle hayât hakkı yoktur. Böyle milletler bir müddet daha ayakta kalsalar bile âkıbet yine esâret, yine yokolmaktır. Kaldı ki belli bir zaman için ayakta kalışları da başkalarına bağımlılıkla mümkün olur.

İşte bugün milletimiz, en kısa zamanda halledilmesi gereken böylesine hayâtî bir problemle karşı karşıyadır. Bu problemin halledilmesindeki en büyük pay da servet sâhipleriyle iş adamlarına düşmektedir. İş adamlarımız yatırımlarını yaparlarken bilhâssa şu husûsları gözönünde bulundurmalıdırlar:

1 — Memleketin ihtiyâcı olan mâddelerin îmâlâtı cihetine yönelmek, yatırımları bu sâhâlara yapmak.

2 — İmkân dâhilinde, fazla miktarda işsizi iş sâhibi yapma yollarını araştırmak, bu gâyeyi de ön plânda tutmak.

Daha önce meâlini verdiğimiz bir hadîse göre, servetin zekâtını ve sadakasını vermek, ayrıca onu yerinde ve mahallinde kullanmak müslümanlık icâbâtından idi. Demek ki müslüman bir iş adamının, yatırımları yerine ve mahalline yapması da gerekiyor. Milletin, en kısa zamanda halledilmesi gereken bir sürü hayâtî meseleleri yüzüstü dururken, yatırımları eften - püften yerlere yapmak ve kısa zamanda büyük kazançlar sağlama gâyesini gütmek isâbetli bir hareket olmaz. Böylesine bir hareket, serveti yerinde ve mahallinde kullanmamak demek olur. Bugün ağır sanâyi kurulması gerekiyor. Fakat devletin mâlî gücünün yetmiyeceği söyleniyor. O halde milyarlık servetleriyle, büyük iş adamlarımız ne güne duruyor?.. İşte servetini memleketin ve milletin âcil ihtiyâcı olan mâddelerin îmâlâtında kullanan ve yatırımlarını bu sâhalara yapan iş adamları, servetlerini yerinde ve mahallinde kullanan zenginler demektir. Böyle servet sâhipleri de tebcîle lâyıktır. Bugün böylesine yüce duygulara sâhip servet sâhiplerimiz ve iş adamlarımız yok denecek derecede azdır. Umûmiyetle kısa yoldan ve kısa zamanda büyük kazançlar sağlayacak mahallere yatırım yapılmaktadır. Oysa bugün, samimiyetle ve en hâlis niyetlerle en kısa zamanda bir araya gelip memleketimizin ve milletimizin hayâtî meselelerine el atma zarûreti vardır. İslâmî - Türk rûhuna sâhip iş adamlarımızın kafa ve güçbirliği yapıp en kısa zamanda bu istikâmetlere yönelmeleri Allah'dan en hâlisâne dileğimizdir. Esâsen bugün, milletçe silkinip dev hamleler yapamamamız için ortada ciddî hiç bir engel yoktur. Yeter ki o muazzam güç İslâmî - Türk rûhunu harekete geçirelim. Yeter ki, târihteki o büyüklüğümüz karşısında bugünkü küçüklüğümüzün bizim için bir utanç vesîlesi olması gerektiğini hissedebilelim.

Bugün milletçe büyük övünç vesîlelerimizden biri de nüfûsumuzun artmasıdır. Bir milletin nüfûsunun artması demek, onun, düşmanları tarafından yutulma ihtimâlinin gün geçtikçe ortadan kalkması demektir. İşte bu gerçeği iyi bilen düşmanlar, üzerlerinde iştah ve emelleri olan milletlerin nüfûsunun artmaması için ellerinden gelen her türlü sinsice ve hâince sûikastleri tertipleyerek onların nüfûs artışlarını önlemeğe çalışırlar. Nitekim bugün milletimiz, birtakım gâfil - veya - hâin - idârecilerimiz yüzünden böylesine bir ihânet ve sûikastle karşı karşıya bulunmaktadır. Müslüman - Türk Milletinin çoğalıp büyümesinden râhatsız olan ve bu yüzden uykuları kaçan haçlı zihniyetinin, içerideki birtakım gâfil - veya hâin - idârecilere telkin ederek kabûl ettirdikleri gerekçe şudur:

— Nüfûs artışı kalkınmanın hızını düşürür. Eğer nüfûs artışını durdurursanız, daha hızlı ve daha çabuk kalkınabilirsiniz. Aynı zamanda işsizlik te ortadan kalkar...

İşte bugün, düşmanlarımızın, içerideki müstemleke aydınlarına şırıngaladığı yukarıdaki gerekçe sebebiyle, kutsal Türk yurdunda, doğum kontrolu ve nüfûs plânlaması ismi altında Türk âilesinin harîm-i ismetine girilmekte ve her sene yüzbinlerce çocuk daha ana rahminde yokedilmektedir. Haçlı tâifesi, daha ana rahminde yokedilen her Türk çocuğu için, bu işin yapılmasında emeği geçen doktor, hemşire, vesâireye paralar ödemekte, bir gün, ülkenin idâresini mutlaka ele geçirecek olan bu memleketin gerçek sâhipleri tarafından, işledikleri cinâyetlerin hesâbı sorulacak ve defterleri dürülecek bu gâfil - hâinleri teşvik etmektedir. Haçlı tâifesi, Türk Milletini sessizce yoketmek demek olan bu doğum kontrolü ve nüfûs plânlaması ihânetine vâsıta ettiği içteki gâfil - veya hâinlere şöyle demektedir:

— Biz size bedâva ilâç verelim. Âlet verelim. Vâsıta verelim. Üstelik bunu yapacaklara yevmiye verelim, aylık verelim, harcırah verelim. Siz nüfûsunuzun artmasını önleyin. Böylece, hem bir an önce kalkınmış, hem de işsizlik meselesini halletmiş olursunuz.

Devletin başındaki birtakım gâfil - veya hâin - lerin bunu hemen kabullendiklerini görünce de derhal harekete geçmekte daha ana rahminde çocukların katledilmiş olabilmesi için ne gibi âlât, edevât ve ilâç lâzımsa bedâva olarak vermekte, ayrıca bu işi yapanlara da sus payı dağıtmaktadır. Hattâ meselâ, Amerikalı milyarder, 27 torunlu Rockfeller, işini - gücünü bir tarafa bırakarak Türkiye'ye kadar gelmekte ve, doğum kontrolu yapıldığı takdirde gerekli her türlü yardımı meccânen kendisinin yapacağını söylemekte, buna karşılık, gerek onun ve gerekse diğer haçlıların suratına bir şamar gibi şu sözler fırlatılmamaktadır:

— Ey haçlı! Mâdem ki sen benim bir an önce kalkınmamı ve işsizlik meselemi halletmemi istiyor ve bunun için yardım edeceğini söylüyorsun. Ver o yapacağın yardımı. Ben sanâyimi kurayım. Fabrikamı kurayım. Çünkü benim kalkınmam sanâyi dâvâsıdır. Sanâyimi kurdum mu, kalkındım demektir. Ben sanâyimi kurduğum zaman bana işçi lâzım, adam lâzım, eleman lâzım. Nüfusum artmakta olduğundan bu meselem kendi kendine halledilmektedir. Yarın sanâyimi kurduğum zaman insana ihtiyâcım olmayacak; bazı ülkeler gibi dışarıdan işçi getirmek zorunda kalmayacağım. Kalkınma, ana rahmindeki çocukları katletmekle olmaz, asrın âlât ve edevâtını yapan fabrikalar, işyerleri, ... kurmakla olur. Anladın mı haçlı?!...

Bugün bu millî meselede, işadamlarımıza ve sağduyu sâhibi topyekûn halkımıza büyük ve kutsal vazîfeler düşmektedir. İşadamlarımıza düşen vazîfeler, yeni yeni teşebbüslere, hamlelere girişmek, sermâyelerini memleketin ihtiyâcı olan sanâyi sâhalarına yatırmak, böylece hem yeni yeni iş sahaları açmak, hem de milletimizin ihtiyâcı olan sanâyi mâddelerinin kendimiz tarafından yapılmış olmasını sağlamaktır. İşadamlarımızın, büyük teşebbüslerini sanâyie kaydırması, hem ülke sanâyiinin gelişmesi, hem de işsizlere iş sahası açılmış olması gibi böylesine iki büyük fayda sağlayacaktır. İşte bugün böyle hareket etmek, servetini yerinde ve mahallinde kullanmak demektir. Servetlerini yerinde ve mahallinde kullanan zenginleri dînin tebcîl ettiğini ise yukarıda kaydetmiştik. Büyük tehlikeler ve fedakârlıklar göze alınmadan büyük işler yapılamaz. İşadamlarımızın memleket ve millet hesâbına büyük işler yapabilmeleri elbette büyük fedakârlıkları ve büyük tehlikeleri göze almayı gerektirmektedir.

Doğacak çocuklarımızın daha ana rahminde katletirilmesi yerine, doğmadan önce onların ekmek yiyeceği sâhaları hazırlamak hem akıllıca, hem müslümanca, hem de insanca bir iştir. Millî varlığımızın devam ve bekası için böyle yapmağa da mecburuz. Sırası gelmişken, peygamberimiz aleyhisselâmın hayâtından bir sahneyi burada yine kaydedelim:

— Bir gün Allah Resûlü'ne bir adam gelir ve, **«Yâ Resûlellah, ben geçimimi temin edemiyorum» der.** Dikkat edelim. Geçim sıkıntısı içinde olduğunu söyleyen, halktan birisidir. Kendisinden bu husûsta yardım taleb edilen de Allah'ın Resûlü bir peygamberdir. Şimdi, şöyle bir - iki dakika düşünelim. Acaba, geçimini temin edemediğini söyleyen ve Resûlüllah'dan, derdine bir çâre bulunmasını taleb eden bu adama Allah Resûlünün cevâbı ne olmuştur? Belki birçoklarımızın aklına, peygamberimizin şöyle bir cevap vermiş olma ihtimâli gelebilir:

— Bana ne sen geçimini temin edemiyorsan. Ben bir peygamberim. Allah'ın emirlerini insanlara bildirmekle mükellefim. Senin işsiz kalmış olman veya geçimini temin edememen beni ilgilendirmez...

Fakat Allah Resûlü böyle demez aziz okuyucularım. Geçim sıkıntısı çektiğini söyleyen adama, evinde ne gibi eşyâsı olduğunu sorar. Adam, birkaç kab-kacak ismi sayar. Eşyâ olarak evinde onların bulunduğunu ifâde eder. Resûl aleyhisselâm, adamın, evinde var olduğunu söylediği kab-kacaktan birini getirmesini söyler. O da gider, fazladan olarak evde bulunan bir tencereyi getirip Allah Resûlü'ne verir. Allah Resûlü onu adamın gözü önünde hemen müzâyedeye koyarak satar. Sonra onun bedeli ile bir balta alır ve kendi eliyle bu baltaya bir sap takarak adamın eline tutuşturur ve şöyle der:

— Bunu al. Git. Dagdan çalı - çırpı - odun kes. Getir, çarşıda sat, geçimini temin et. Eğer yine temin edemezsen bana yine gel...

Baltayı alan adam gider. Allah Resûlü'nün dediğini yapar. Onbeş gün sonra da sevine sevine gelir ve Resûlüllah'a şöyle der:

— Yâ Resûlellah artık geçimimi temîn ediyorum. Bana gösterdiğiniz iş, çocuklarımın nafakasını sağlamağa kâfi geliyor...

Allah Resûlü'nün hayât sahnesinden anlattığımız bu bir hâdise, o peygambere mensup olmakla iftihâr duyan müslüman işadamlarımıza çok şeyler ifâde etmektedir. Evet, bugün nüfûsumuz artmaktadır. Nüfûs artışına daha başka sebeplerin de eklenmesiyle ortaya geçim sıkıntısı ve işsizlik gibi birtakım hayâtî meseleler çıkmaktadır. Bu meselelerimizin bir an önce halledilmesi ise bizim için bir millî beka meselesidir. İşte işadamlarımızın, işsizliği önlemek maksat ve gâyesiyle hızla yeni iş sâhaları açma yollarına gitmeleri, onların, servetlerini yerinde ve mahallinde kullanmaları demek olacaktır.

Doğum kontrolü ve nüfus plânlaması adı altında Türk çocuğunu daha ana rahminde yoketmek isteyen zihniyete karşı, sağduyu sâhibi halkımıza da büyük vazîfeler düşmektedir. Haçlı zihniyetinin içimizdeki temsilcileri olan doğum kontrolcüleri bugün, ellerindeki hudûtsuz imkânlarla büyük bir propaganda faâliyetine girişerek sağduyu sâhibi halkımızı yanıltmağa ve doğacak çocuklarının daha ana rahminde katledilmesi için onları iknâ etmeğe çalışmaktadır. Bunun için, devletin bütün imkânları haçlı zihniyetli bu gâfil - veya hâin - lerin emrindedir. Haçlı zihniyeti, doğacak çocukların daha ana rahminde katledilmesinin bir mahzuru olmadığına dair, sözde bir -iki dîn adamından fetvâ aldığını bile iddiâ etmektedir. Biz bu konuyu başka bir eserimizde bütün teferrûâtıyle işlemiş bulunuyoruz. Onun için, burada meselenin derinine dalmıyacağız. Şimdilik burada şunu kaydedelim. Aşağıdaki cümleler, doğacak Türk çocuklarını daha ana rahminde katletmek isteyen haçlı zihniyetli gâfil - veya hâin - lerin suratına birer şamar gibi fırlatılmalıdır:

1 — Ey haçlı zihniyetinin aramızdaki temsilcisi, nûfus artışı kalkınmayı durdurmaz. Bil'akis daha hızlı kalkınmak için bir kamçı olur.

2 — En tanınmış iktisat otoritelerine göre nüfus artışının kalkınma hızına tesiri devede tüy bile değildir.

3 — Tarlayı çapalayıp - gübreleyerek daha fazla mahsûl almak mümkün iken, «çapalayıp - gübrelemiyelim. Yeni biten filizleri koparalım. Böylece, daha önce ekilmiş olanlar toprağın tabiî besin mâddeleri ile gelişsin yeter...» demek neye?...

4 — Mâdem ki Avrupa'lı ve Amerika'lı haçlılar benim kalkınmamı, benim refâhımı istiyorlar ve doğacak çocukları daha ana rahminde katletmek sûretiyle kalkınmak istediğim takdirde bana yardım edeceklerini söylüyorlar ve ediyorlar. O halde, bugün benim kalkınmamın yolu, sanâyi kurmak olduğuna göre, sanâyimi kurmak için niçin yardım etmiyorlar da, doğacak çocukları daha ana rahminde katletmem için yardım ediyorlar?...

5 — Bana, doğacak çocukları daha ana rahminde katletmek sûretiyle nüfûs artışını önlememi tavsiye edenlerin memleketinde kilometre kareye 100, 200, 300 ... insan düşüyor. Benim geniş topraklarımda ise, kilometre kareye henüz 40-50 kişi düşüyor. Buna göre benim topraklarımın en az 100-150 milyon nüfûsa ihtiyâcı var demektir.

6 — Haçlı zihniyetinin içimizdeki mümessili, sen, doğacak çocukların daha ana rahminde katledilmelerinin dînen bir mahzûru olmadığını iddiâ ediyorsun, değil mi? O halde dinle bakalım haçlı zihniyetinin mümessili. Bak, iftirâ ettiğin o dinîn peygamberi ve Kur'ân ne diyor:

Allah'ın Resûlü buyuruyor:

— Ey ümmetim, evleniniz, çoğalınız. Zîrâ muhakkak ki ben, ümmetimin çokluğu ile övünürüm.

Allah buyuruyor:

— De ki: Gelin, üzerinize Rabbınızın neleri harâm ettiğini okuyayım. Ona hiç bir şeyi ortak yapmayın Anaya - babaya iyilik edin. FAKİRLİK KORKUSUYLA ÇOCUKLARINIZI ÖLDÜRMEYİN. Sizin de, öldürmek istediğiniz o çocukların da rızkını Biz (Allah) vereceğiz. Kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın. Meşrû bir durum olmadıkça Allah'ın haram ettiği cana kıymayın. İşte Allah size, aklınızı başınıza alasınız diye bunları emretti. (En'am sûresi, âyet: 151).

— Fakîrlik korkusu sebebiyle evlâdlarınızı öldürmeyin. Onları da sizi de biz rızıklandırırız. Onları öldürmek gerçekten büyük bir suçtur (Isrâ sûresi, âyet: 31).

Haçlılardan suspayı alarak, onların, Müslüman - Türk Milletini sessizce yok etmek için hazırladıkları doğum kontrolü ve nüfus plânlaması sûi kastını tatbîk eden bu gâfil - veya hâin - lerin suratına yukarıdaki cümleler mâdde mâdde birer şamar gibi fırlatıldıktan sonra, ileride bu ihânetlerinin hesâbının mutlaka sorulacağı ve defterlerinin dürüleçeği de kendilerine hatırlatılmalıdır.

Biz, sağduyu sâhibi muhterem Müslüman - Türk halkını, doğum kontrolüne ve nüfûs plânlamasına karşı çıkarak haçlı zihniyetiyle savaşa dâvet ediyoruz. Bu savaş, kutsal bir savaş olacak. Bu savaş; elinde Kur'ân, göğsünde îmân ile beşbin senelik mâzisi olan şerefli bir milletin kendisini sinsice yoketmek isteyenlere karşı kutsal savaşı olacak. Bu konuyu daha sonraları basılacak GÖRGÜ isimli eserde genişçe îzâh ettik. Değerli okuyucularımız tamamlayıcı mâlûmâtı orada bulacaklardır.

Şimdi biraz da sadaka verirken dikkat edilmesi gereken husûslardan bahsedelim. Sadaka verilirken şu beş esâsa bilhâssa riâyet etmelidir:

1 — Sadakaları imkân dahilinde gizlice ve gösterişsizce vermelidir. Aksi takdirde işin içine riyâ girebilir. Riyâ karışan ameller ise Allah indinde makbûl değildir. Sadaka vermenin bir faydası da insanı cimrilikten korumasıdır. Sadaka vererek cimrilik hastalığından korunmağa çalışırken araya bir de riyâ girerse, bu, yağmurdan kaçarken doluya tutulmağa benzer. Bu husûsa daha önceleri temâs etmiştik. Burada bu kadarı kâfidir.

2 — Verilen sadaka veya yapılan iyilik başa kakılmamalıdır. Verilen sadaka veya yapılan iyilik başa kakılırsa, bunun Allah indinde bir değeri kalmadığı gibi, o kimse incitilmiş de olabilir. Bu husûsta Kur'ân'da şöyle buyurulur:

— **Ey îmân edenler, sadakalarınızı - tıpkı malını insanlara gösteriş için harcayan ve Allah'a ve âhıret gününe inanmayan bir kimse gibi - başa kakmak ve incitmek sûretiyle heder etmeyin. Çünkü onun hâli, üzerinde bir toprak bulunup da kendine şiddetli bir yağmur isâbet eden, böylece o, kendisini kaskatı bir taş hâline bırakmış olan kaypak bir kayanın hâli gibidir. Onlar, dünyâda işledikleri hiç bir şeyden sevap kazanmağa muktedir olmazlar. Allah,, îmânsızlar topluluğuna hidâyet vermez.** (Bakara sûresi, âyet: 264).

— **Allah'a ve âhıret gününe inanmadıkları halde mallarını insanlara gösteriş için sarfedenleri de Allah sevmez. Şeytan kime arkadaş olursa, o ne kötü bir arkadaştır** (Nisâ sûresi, âyet: 38).

— **Yurtlarından, çalım satarak ve insanlara gösteriş yaparak çıkanlar ve halkı Allah'ın yolundan alıkoyanlar gibi olmayın. Onlar ne yaparlarsa Allah hakkıyle hepsini bilir** (Enfâl sûresi, âyet: 47).

— **Eğer yeryüzünde ne varsa hepsi ve onunla birlikte bir misli daha o zulmedenlerin elinde olsaydı, kıyâmet gününde uğrayacakları azâbın kötülüğünden kurtulmak için elbette bunları fedâ ederlerdi. Halbuki o gün onlar için Allah'dan hiç de ummayacakları nice şeyler zuhura gelecektir** (Zümer sûresi, âyet: 47).

— Dinî yalan sayanı gördün mü? İşte yetimi iteleyen ve yoksulu doyurmayı teşvîk etmeyen odur. İşte bu vasıflarıyla berâber namaz kılan münâfıkların vay hâline. Onlar namazlarından gâfildirler. Onlar riyâkârların tâ kendileridir. Zekâtı da vermez onlar (Mâûn sûresi).

Bir noktada, sadakayı verenin, onu kabul edene minnettâr kalması gerekir. Çünkü sadakayı kabul eden fakîr, onu almakla sâhibini cimrilik hastalığından kurtarmış olur. Bunun için asıl minnet duyması gereken birisi var sa o da sadakayı verendir.

3 — Sadakayı, eğer para ise, bir derde devâ olabilecek miktarda, mal-metâ-eşyâ ise en iyisinden vermelidir. Bu husûs üzerine gereken îzâhât daha önceleri verilmiştir.

4 — Sadakaları güler yüzle ve tatlı dille vermelidir. Verilen sadakanın bir gâyesi de, bu vesîleyle aradaki sevgi - muhabbet - birlik - berâberlik bağlarını kuvvetlendirmektir. Verilen bir sadaka veya yapılan bir iyilik, asık ve abûs bir çehre ile verilir veya yapılırsa bu gâye hâsıl olmaz. Resûl aleyhisselâm bir hadîslerinde şöyle buyururlar:

— Bir kuruşluk bir sadaka, yüzbin kuruşluk bir sadakayı geçti.

Bu hadîsle ifâde edilmek istenen mânâ şudur:

— Güler yüz, tatlı dil ve ihlâsla verilen küçük bir sadakanın veya yapılan ufak bir iyiliğin sevâbı, asık ve abûs bir çehre ile verilen büyük bir sadakanın veya yapılan büyük bir iyiliğin sevâbından daha üstündür.

Müslümanlıkta sevgi - muhabbet, birlik - berâberlik, yardımlaşma - tesânüt esastır. Sadaka da bu bağları pekleştiren amellerden biri olduğuna göre, onun, semeresini verebilmesi için nelere riâyet edilmesi gerekiyorsa onlara riâyet edilerek verilmesi aklın da icâbâtındandır.

5 — Sadaka, muhtaç ve lâyık olanlara verilmelidir. Aşağıdaki kişiler, kendilerine sadaka verilmeğe lâyık kimselerdir:

1) Takvâ sâhibi, Allah yolunun yolcusu, dürüst ve muhtâç ilim adamları, ilim tahsîlindeki muhtâç tâlebeler,
2) Çoluğu - çocuğu olan, sâlih ve muhtâç akrabâlar,,
3) - Sâlih olan ve ihtiyâç içinde bulunan herkes.

İmânlı ve takvâ sâhibi ilim adamları cemiyetin rehberleri ve mürşitleridir. Cemiyet âdetâ onlarla ayakta durur. Bugün, milletimizin böyle ilim adamlarına şiddetle ihtiyâcı vardır. Bu ilim adamlarını yetiştirecek olan da yine cemiyetin kendisidir. İlim adamlarının, kendi sâhalarında birer otorite olabilmeleri, umûmiyetle onların bütün diğer meşgalelerden sıyrılarak kendilerini ilmî çalışmaya vakfetmelerine bağlıdır. Günlük hayâtını geçim sıkıntıları vesâire içinde heder etmek zorunda kalan bir ilim

adamı, milletine vermek mecbûriyetinde olduğu ilim meyvelerini elbette veremez. Sözün kısası, ilim yapmak isteyen ilim adamının, her çeşit mâişet derdinden azâde olması gerekir. İşte bunun içindir ki, dînimiz, ilim adamlarına yardım etmeyi müslümanlar için âdetâ bir mükellefiyet saymıştır. İftihârla ifâde etmek yerinde olur ki, milletimiz de çok eski zamanlardan beri bu kutsal vazîfeyi ihmâl etmemiş, halk tabakasından zenginlerimiz, her devirde değerli ilim adamlarımızın yetişmesine şahsen ön ayak olmuşlardır. Fakat son zamanlarda zenginlerimizin bu hamiyyet duygularının sönmüş olduğunu da, acı da olsa, kaydetmek mecbûriyetindeyiz. Anadolu'nun muhtelif köşelerinden,sırf ilim tahsîl etmek maksat ve gâyesiyle bilhâssa büyük şehirlerimize her sene binlerce genç akın etmekte, fakat ne yazık ki ilim âşığı bu fidanlar, oralarda sâhipsizliğin ve başıboşluğun kucağında kaybolup gitmektedir. Varlıklı müslümanların, ilim âşığı bu îmânlı gençlere sâhip çıkması, onlara himâye kanatlarını açması ve yetişmelerini sağlaması hem ilme, hem dinimize ve hem de milletimize hizmet demek olacaktır. Şahsen, nice kişiler tanırım, Anadolu'nun muhtelif bölgelerinden sırf ilim - irfân tahsîl etmek maksat ve gâyesiyle İstanbul'a gelmişlerdir. Herbiri gerek zekâ ve gerekse çalışkanlık bakımından birer pırlantadır. Fakat bir müddet sonra bakımsızlığın ve açlığın kucağına düşen bu pırlanta gençler, tahsîllerini bırakıp ya geri dönmeğe veya bir iştutup tahsîli terketmeğe mecbur kalmışlardır. Oysa eğer ilim âşığı bu gençler bakımsızlığın kucağına terkedilmemiş olsalardı, belki de herbiri yarının Türkiyesi için birer ilim otoritesi olacaktı. Varlıklı insanlarımızın, ilim âşığı böyle îmânlı gençlere yapacakları her yardımın kaydedileceği liste, en fazîletli sadakalar listesi olacaktır.

Bugün, kendisinden zekâ fışkıran nice gençlerimiz vardır ki, asrın ilimlerinden olan fen ilimlerini tahsîl etmek için dış ülkelere gitmek istemekte, fakat mâlî gücü olmadığı için buna muvaffak olamamaktadır. Bu ilimlere ise milletimizin ve devletimizin şiddetle ihtiyâcı vardır. Zîrâ bugün, milletçe ve devletçe ayakta durabilmek için bu ilimleri bilmek hem de düşmanlarımızdan daha üstününü bilmek mecbûriyetindeyiz. Bir kerre düşünelim. Düşmanlarımızın sâhip olduğu silâha, hattâ ondan daha üstününe sâhip değilsek, varlığımız her an için tehlikede demektir. Düşmanın silâhından daha üstün silâhı yapabilmemiz ise ilimce ondan daha üstün olmamızı gerektirir. İşte bunun için bugün, kendi ülkemizde olmayan bilgileri öğrenip faydalanmamız için, o ilimler nerede ve hangi diyârda öğrinebilecekse oraya kadar gitmek mecbûriyetindeyiz. Şimdi şu âyetle hadîslerin meâllerine bir göz atalım:

Allah buyuruyor:

— **Siz de düşmanlara karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve savaş için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın. Ki bu hazırlıklarla Allah'ın**

da düşmanı sizin de düşmanınız olanları ve bunlardan başka sizin bilemeyip de Allah'ın bildiği diğerlerini korkutasınız. Allah yolunda ne harcarsanız ecri size eksiksiz ödenir ve siz aslâ haksızlığa uğratılmazsınız (Enfâl sûresi, âyet: 60).

Allah'ın Resûlü buyuruyor:

— **Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz.**
— **İlim Çin'de dahi olsa gidip öğreniniz.**
— **Hilelerinden kurtulup tuzaklarına düşmemek için düşmanlarınızın lisanını öğreniniz.**

Âyet gâyet sarihtir. Şânı yüce olan Allah, güçleri yettiğince düşmanlarına karşı kuvvet hazırlamalarını emretmektedir. Bunun içine her türlü âlât - edevât ve savaş vâsıtası girer. Bugünün modern savaş vâsıta ve silâhları da ancak onların yapılmasını sağlayacak ilimleri bilmekle olur. Demek ki mesele dönüp - dolaşıp o ilimleri bilen ilim adamlarında düğümlenmektedir. İşte bu ilim adamlarının yetiştirilmesinde devlete olduğu kadar varlıklı fertlerimize de büyük vazîfeler düşmektedir. İşte, gerek bu sâhada ilim tahsil etmekte olanlara yardım elini uzatmak, gerekse düşmanlara karşı kuvvet hazırlıklarında destek olmak, malını - mülkünü - servetini yerinde ve mahallinde kullanmak demektir.

Bugün düşmanlara karşı gerekli kuvvet ve silâh iki şekilde hazırlanabilir:

1) Zamanın gerekli savaş malzemelerini başkalarından satın almakla,

2) Bunları bizzat kendimiz yapmakla.

Birinci yol, dökme su ile değirmen döndürmeğe benzer. Hiçbir sûretle tavsiye edilmez. Çünkü bunun birçok mahzurları vardır.

a) Gerekli savaş malzemelerini dâima başkalarından almakla her sene milyarlarca lira paramız hebâ olur, kendi paramızla düşmanlarımızı beslemiş oluruz.

b) Öyle bir an gelir ki, paramız olsa da gerekli malzeme alamıyabiliriz. Nitekim bir savaş çıktığında karşı tarafın bize silâh satmıyacağı hemen hemen muhakkaktır.

c) Her istediğimiz anda istediğimiz savaş malzemesini alabilecek olsak da, bu yine mânâsızlıktır. Çünkü bir insanın, ihtiyâcı olan bir metâı kendisi yapabilecek durumda olduğu halde yapmayıp başkalarından satın alması bir noktada onun için bir noksanlıktır.

O halde burada yapılacak şey, zamânın silâhlarını ve savaş vâsıtalarını kendisi yapabilecek duruma gelinceye kadar onları başkalarından satın almak ve en kısa zamanda da bu modern savaş vâsıta ve silâhlarını kendi kendine yapabilecek duruma gelmektir. Bunun tek çâresi de, bu modern savaş vâsıta ve silâhlarını yapabilecek elemanlara sâhip olmaktır. İşte bu elemanların yetiştirilmesi, ilim öğrenme, ilim tahsîl etme faslına girer. Bu ilimler eğer kendi ülkemizde öğrenilebiliyorsa orada öğrenilir. Eğer kendi ülkemizde öğrenilemiyorsa, dünyânın hangi diyârında olursa olsun, öğrenileceği yere kadar gidilir. Elimizi şakağımıza koyarak, peygamberimiz aleyhisselâmın, **«İlim Çinde dahi olsa gidip öğrenin!»** sözü üzerinde şöyle bir düşünelim. Allah Resûlü'nün bu sözü, müslümanların, eğer âşinâsı olmadıkları bir ilim olursa, dünyânın hangi diyârında bulunursa bulunsun, gidip oradan onu öğrenmeleri gerektiğini ifâde etmektedir. Meselâ zamanımızda bâzı modern fen ilimleri vardır ki, bunlar bugün için memleketimizde henüz gereği gibi öğretilememektedir. Oysa bu ilimlerin âşinâsı olmak ta bizim için âdeta bir hayât - memât meselesidir. İşte bu ilimleri tahsil etmek için yabancı ülkelere gitmek isteyen kabiliyetli gençlerimize yardım elini uzatmak, servetini yerinde ve mahallinde kullanmak demek olacaktır.

Aziz okuyucularım; Bugün ve her zaman, milletçe ayakta kalabilmemiz neye bağlıdır? Şüphesiz ki düşmanlarımıza karşı son derece güçlü - kuvvetli olmağa değil mi? Bu gerçeği idrâk edemiyecek bir insanın varlığı bugün için herhalde tasavvur edilemez. Evet, bu kutsal vatandaki varlığımızın devamlı olmasını istiyorsak düşmanlarımıza karşı her an için güçlü - kuvvetli ve hazırlıklı olmak mecbûriyetindeyiz. Bu da gerek askerî yönden ve gerekse iktisâdi yönden güçlü olmakla mümkündür. Bugün, dindâr halkımızın, hâli - vakti yerinde olanları hayır - hasenât yapmak istemekte fakat umûmiyetle, bunun için seçecekleri mahalli isâbetle tâyin edememektedirler. Bir müslüman, ne yaptığını iyi bilmeli ve yaptığını yerli yerinde yapmalıdır. Daha mühim bir yer durup dururken, ikinci, üçüncü veya sonuncu derecede kalan bir mahalle yönelmek ve hayır için yapacağı sarfiyâtı oraya yapmak şüphesiz ki isâbetli bir hareket olmaz. Söz bu noktaya gelmişken bir husûsa işâret etmemiz yerinde olacaktır:

— Yukarıdan beri tekrâr tekrâr ifâde ettiğimiz gibi, bugün ülkemizin, devletimizin ve milletimizin, en kısa zamanda bir çözüme kavuşturulması ve halledilmesi gereken bir sürü hayâtî problemleri ve meseleleri vardır. Meselâ sanâyi meselesi. Bundan da bilhâssa ağır sanâyi ve harb sanâyii meselesi. Bugün bu mesele, devletimiz için bir hayât - memât meselesidir. Bu mesele, derme - çatma atelyelerle veya montaj sanâyii ile halledilmiş olmaz. Sanayiini kurmuş bir millet, asrın her türlü âlât ve

edevâtını kendi hâmmeddeleriyle, kendi tezgâhlarında, kendi işçi ve ustasıyle kendisi yapan millettir. Biz bugün bu durumda bir devlet olduğumuzu söyleyemiyoruz. Bu arada bir kısım madrabazlar da, halkımızı montaj sanâyii ile avutmak ihânetini devam ettirmek istiyorlar. Montaj sanâyii nedir? Montaj sanâyii, yapılacak âlât ve edevâtın her türlü parçasının dışarıdan getirilmesi ve bu parçaların burada takılıp - takıştırılması demektir. Yâni meselâ bir otomobil yapmak istiyorsak, bu, dışarıdan, kurulmuş ve herşeyi takılmış olarak gelmez de parçalar halinde gelir. Burada o parçaların herbiri yerli yerine konarak vidalar sıkıştırılır. Böylece ortaya bir otomobil çıkar. Milletin bu sanâyi (!) ile oyalanmasında menfâati olan birtakım ihânet şebekeleri de büyük iddiâlarla ortaya atılarak otomobil yaptıklarını söylerler. Oysa bunun, aslında, dökme su ile değirmen döndürmeğe kalkışmaktan daha az beter olmadığı meydandadır. Bugün, daha fazla vakit geçirmeden, asrın icâbâtından olan her türlü vâsıta, âlât, edevât vesâireyi kendi kendimize yapabilecek duruma gelmemiz yâni hakikî sanâyimizi kurmamız gereklidir. Bu da gerekli elemanlarla ve sâhibi bulunduğumuz servetlerimizi bu sâhalara yatırmak, yatırımlarımızı sanâyie kaydırmakla olacaktır...

Dînimizde, belli bir zenginliğe erişenler için ömründe bir defa hacca gitmek farzdır, mecbûridir. Bu, başka hiç bir şeyle telâfi edilemez. Fakat birden sonrası için de hiçbir mecbûriyet yoktur. Hattâ bugün olduğu gibi, memleketinin ve milletinin, en kısa zamanda mutlaka halledilmesi gereken bir sürü dertleri bulunduğu bir zamanda, nâfile olarak defalarca hacca gitmek, dînce îsâbetli bir hareket değildir. Bugün binlerce kişi, hiçbir mecbûriyet yokken her sene hacca gitmekte, böylece, beri tarafta öncelikle yapılması gereken hayâti hizmetleri ihmâl ve terketmektedir. Böyle her sene nâfile hacca giden bu muhterem kardeşlerimiz, bunun yerine, ellerindeki o servetlerini bir araya getirseler de, meselâ her sene Anadolu'nun bir şehrine bir işyeri, bir fabrika kurulmasına önayak olsalar daha iyi olmaz mı? Daha önceleri peygamberimizin hayâtından anlattığımız bir sahne, geçimini temin edemediğini söyleyen şahsa Allah Resûlü'nün kendi eliyle bir balta alıp bu yolla geçimini temin etmesini söylemesi hâdisesi acaba bugün, işsizliğin ve geçim sıkıntılarının kol gezdiği bir ülkede, varlık sâhibi muhterem hacılarımıza bir şeyler fısıldamıyor mu? Her sene nâfile hacca giden muhterem haclarımızın, peygamberimizin hayâtını, mücâdelelerini iyi bilmeleri gerekir. Yarın bu devlet fakir ve zayıf düşer de elimizde kalan son toprak parçaları da elimizden giderse Allâhü ekber nidâları buralardan da sürülmeyecek mi? Muhammed aleyhisselâmın yurdundan bir parça olan bu topraklarda bugün hâlâ ezân sesleri duyuluyorsa bunu neye borçluyuz? Bu topraklarda kuvvetli oluşumuza değil mi? Bir zamanlar aynı ses Viyana'ya kadar uzanmıyor muydu? Sonraları bu ses

Edirne'ye kadar niçin geriledi? Oraya kadar zayıf düştüğümüz için değil mi?...

Yanlış anlaşılmasın. Biz, nâfile de olsa haccın aleyhinde değiliz. Hiçbir müslüman da böyle düşünmez. Eğer bugün, memleketimizin her problemi halledilmiş, her taraf güllük - gülistanlık olsaydı, her sene kırk milyon insanın hacca gitmesini rahatlıkla söyleyebilirdik. Fakat hepimizin bildiği ve görüp - müşâhede ettiği gibi bugün durumumuz hiç de iç açıcı değildir. Hattâ diyebiliriz ki, bugün cemiyetimizin mânevî - ahlâkî sefâlet ve perîşanlığını görüp te bu manzara karşısında kılı bile kıpırdamayanlar ve bir de kalkıp kaygısızca Arabistan yollarını boylayanlar, peygamber aleyhisselâmın mubârek huzûrunda birer suçludan başka bir şey değillerdir. Peygamberimiz aleyhisselâmın ve ondan sonra da ashâbının Kur'ân ahlâkını, İslâm ahlâkını hâkim kılmak, Allah'ın şerîatına aykırı davranış ve yaşayışları bertaraf edip onun yerine güzel ahlâkı yerleştirmek ve müslümanların varlığını her yönden sağlam temellere oturtmak için ne gibi çalışmalar yapmış olduklarını iyi bilmek ve bunu kendimize rehber edinmek gerekir. Peygamberin ve ashâbının hayâtını, mücâdelelerini, ahlâkını, ... kendisine şiâr edinmemiş olan insanlar ismen müslüman olsalar da fiilen müslüman olamazlar. Çünkü müslümanlık lâf değil, faâliyet ister, iş ister, fiilî durum ister, tatbikat ister. Her sene Kâbe yollarına düşen ve bu arada Peygamberimiz aleyhisselâmın huzûruna da varan muhterem hacılarımıza, muhakkak ki Allah Resûlü mânen sorar:

— Bir İslâm ülkesi olan memleketinizde, Allah'ın dîninin, şerîatının, ahlâkının, ... hâkim olması ve benim mücâdelelerimin duyurulması için neler yaptınız? Allâhü ekber nidâlarının, ülkenizde kıyâmete kadar payıdâr olması için ne gibi tedbîrler aldınız? Sizden sonra emâneti teslîm alacak yeni nesillere Allah'ın Kitâbını, dînini, şerîatını, ... benim ahlâkımı, bâtıl ile ve îmânsızlarla yapmış olduğum mücâdeleleri öğretiyor musunuz? Yoksulların ve darlık içinde bulunanların sıkıntılarını giderdiniz mi? Benim, **«Düşmanlarınıza karşı, düşmanlarınızın silâhından daha üstün silâh hazırlayın!»** sözümün gereğini yaptınız mı?...

Allah Resûlü'nün mubârek huzûruna gelen muhterem hacılara mânen soracağı sorular aslında pek çoktur. Onların hepsini burada sayıp - dökmeğe lüzum görmüyoruz. Çünkü Resûlüllah'ın huzûrunda böyle sorulara muhatap olabileceklerini bilenler onların hepsini bulabilirler. Oraya da, bu sorulara müsbet bir şekilde cevap verebilecek derecede emîn olunca giderler. Seven insan, sevdiğinin isteğini yerine getirir. Allah'ın Resûlünü sevdiğini söyleyenler ve hattâ ona mensup olmakla övünenler de onun tavsiyelerini, onun teblîğ etmiş olduğu dînin hükümlerini - ehemmiyet derecelerine göre - sırasıyle yerine getirmek mecburiyetindedirler.

Bu mevzûda bir de âdî ve keyfî seyahatler vardır. Yâni nasıl ki bir kısım insanlarımız sırf ibâdet yapmış olmak maksat ve gâyesiyle nâfile hacca gidiyorlarsa, diğer bir kısım insanlarımız da sırf gezmek, zevk-u safâ yapmak maksat ve gâyesiyle Avrupa'ya, Amerika'ya veha bilmem nerelere gitmekte, her sene devletin döviz kesesinde milyonlarca liralık gedik açmaktadır. Keyfî olmanın dışında bir gâyesi ve faydası bulunmayan bu türlü geziler için şimdilik devletçe durumumuz müsâit değildir. Onun için bu türlü keyfî seyâhatlere devletçe meydan verilmemesi gerekir. İleride devletçe ve milletçe bütün meselelerimiz halledildiği zaman bu türlü seyahatler de serbest bırakılabilir. Fakat hacc böyle değildir. O bir ibâdettir. Nâfile de olsa, devletin hacca mâni olması düşünülemez. Ancak, nâfile olarak her sene hacca gidenler îkaz edilmeli, memleketin ve milletin, halledilmesi gereken bunca meseleleri durup-dururken, her sene nâfile hacc yapmanın isâbetli bir hareket olmadığı vatandaşa anlatılmalıdır. Diğer keyfî - âdi seyâhatleri yapanlara gelince, kanâatimizce onlara mânî olabilecek tek kuvvet devlet otoritesidir. Yâni devlet, bugünkü hâlimizle bu türlü seyâhatlere aslâ müsâade etmemeli, devlete menfaat sağlamayan keyfî - şahsî geziler için metelik dahi verecek durumda olmadığını belirtmelidir. Aslında bugünkü durumumuzda aslâ müsâade edilmemesi gereken şeyler, sadece keyfî Avrupa - Amerika seyâhatlerinden ibâret değildir. Bunun yanında, devleti her sene milyonlarca lira zarara sokan ve bir an önce son verilmesi gereken fuzûlî şeyler pek çoktur. Meselâ bir kısım şehir karılarının zevki için dışarıdan ithâl edilen ruj, tırnak boyası, kürk, ... gibi incik - boncuklar bu kabildendir. Fakat devletin idâresi, bugüne kadar olduğu gibi, millî fikriyâttan yoksun müstemleke aydınlarının elinde oldukça ondan böyle icrâat beklemek te boş şeydir. Bir gün olur da devletin idâresi millî rûh ve millî fikriyât sâhibi kişilerin eline geçerse bu meselelerimiz de işte o zaman halledilir.

Sadakaya lâyık kişilerden bahsediyorduk. Bunlardan biri de, çoluğu - çocuğu olan, sâlih ve muhtaç akrabâlar idi. Akrabâ ve yakınların birbirlerine karşı mükellef bulundukları vazîfeler ve birbirleri üzerindeki hakları, eserin daha önceki bahislerinde âyetlerin ve hadîslerin ışığı altında îzâh edildi. Onun için burada kısaca umûmî hatlara temâs etmekle yetineceğiz. Esâsında müslümanlık, akrabâ olsun veya olmasın, bütün müslümanlara eşit muâmele edilmesini, herbir müslümanın, yakını olsun veya olmasın, lüzûmu hâlinde yekdiğerine yardımcı olmasını emreder. Böyle olmakla beraber, bilhâssa akraba olanların birbirleriyle dâimâ yardımlaşmalarını ve birbirleriyle olan akrabâlık bağlarını kesmemelerini de ayrıca ve hâssaten tenbîhler. Gerek birbirleriyle akrabâ olan müslümanların ve gerekse birbirleriyle akrabâlık bağları bulunmayanların yekdiğerleriyle yardımlaşmaları, hediyeleşmeleri ve birbirlerine ziyâretlerde bulunmaları

cemiyetin fertleri arasında tesânüdü sağlayıp sağlamlaştırma gâyesini güder. Fertleri, çeşitli vesîlelerle birbirlerine olan sevgi - muhabbet bağlarını kuvvetlendiren cemiyetlerin hayâttaki âhenkleri daha başka olur. Fertler, önce umûmî olarak müslüman kardeşliği yönünden, daha sonra da biraz daha dar mânâda, akrabâlar olarak birbirleriyle bir dayanışma ve kenetlenme içinde bulunurlarsa, o cemiyetin insanları içtimâî hayât bakımından kendilerini emniyet, huzûr ve sükûn içinde hissederler. Fertleri böyle kişilerden meydana gelmiş cemiyetlerin sağlam bir bünyeye sâhip olacakları ise muhakkaktır.

Akrabalar birbirlerini sevmeli, saymalı, bir birlik - berâberlik içinde bulunmalıdırlar. Dînimize göre, gerek zekâtın ve gerekse sadakanın, eğer varsa muhtâç durumda olan akrabâlara verilmesi daha isâbetli ve sevaptır. Cemiyetimiz içinde yalnız akrabâların birbirleriyle yardımlaşmaları bile, bir âhenk kaynağı olacaktır. Kaldı ki dînimiz, yalnız akrabâların değil, umûm müslümanların dâimâ birbirleriyle bir tesânüt ve yardımlaşma içinde bulunmalarını emretmektedir. Kur'ân'a ve peygamberimiz aleyhisselâmın hadîslerine göre müslümanlar aynı bir duvarın, birbirine harçla kenetlenmiş tuğlalarına veya aynı bir insanın muhtelif âzâlarına benzerler. Nasıl ki aynı bir duvarın, birbirine harçla kenetlenmiş tuğla ve taşları birbirlerinden kopmazlarsa veya aynı bir insanın uzuvlarından herhangi biri bir acıya mâruz kaldığında onun elemini diğer uzuvlar da duyarsa aynen bunun gibi, kardeşlik bağlarıyle birbilerine kenetlenmiş olan müminler aslâ birbirlerinden ayrılmazlar, onlardan herhangi biri bir musîbete mâruz kaldı mı onun acısını diğerleri de duyar ve onun yardımına koşarak elemini paylaşırlar. İşte müslüman kardeşliğinin felsefesi budur. Kendisinde bu kutsal duyguları bulunduran ve tatbîkatta bizzât bunu gösteren müminler gerçekten bahtiyar kişilerdir. Bu kutsal duygulara sâhip olamadığı ve tatbîkatta, o yüce vasıfların kendisinde varlığını gösteremediği halde sadece lâfla müslümanlık ve müminlik tafrası satanlar ise sadece kendi kendilerini avutmuş ve aldatmış olurlar...

GAFLETTEN KURTULUŞ = TENBÎHÜLGAFİLÎN kitâbının sadaka bahsine yaptığımız bu ilâvelerle muhterem okuyucularımıza bir şeyler vermeğe çalıştık. Aslında bu mevzûda söylenecek daha çok şeyler vardır. Fakât onların hepsini burada yazmağa kalkışırsak eserin hacmı çok kabarır. Onun için, son olarak mühim bir noktaya bir kere daha temâs edip bir - iki hâdiseyi anlatarak bu bahsi kapatacak ve eserin bir sonraki bahsi olan Ramazan Ayının Fazîleti bölümünün tercümesine geçeceğiz. Muhterem okuyucularımın, buraya kadar ki bahislerden gerekli mânevî feyiz ve nasîbi almış olmaları Allah'dan samîmî niyâzımdır. Zîrâ bizi bir husûs bahtiyar eder. Bu, yazdıklarımızdan veya tercümelerimizden, değerli oku-

yucularımızın mânevî feyiz ve nasîplerini almış olmalarıdır. Yine bir husûs ta bizi bedbaht eder. Bu da, yazdıklarımızdan veya tercümelerimizden, onları okuyanların mânevî bir nasîp, bir feyiz alamamış olmalarıdır. Fakat ben, muhterem okuyucularımın bu eserden çok feyizler alacağına kuvvetle inanıyorum. Çünkü gerek onun Arapça parçalarını tercüme ederken, gerekse lüzum görülen ilâveleri yaparken rûhumun derinliklerinden fışkırıp gelen öyle bir ihlâs, öyle bir vecd duyuyorum ki...

Burada son olarak tekrâr hatırlatmak istediğim mühim husûs şudur. Daha önceki paragraflarda Peygamberimiz aleyhisselâmın şu meâllerde iki hadîsini kaydetmiştik:

— **Sadakanın en fazîletlisi faydalı ilim öğrenip onu başkalarına öğretmektir.**

— **Allah'ın, senin sebebinle bir kimseye hidâyet vermesi, senin için dünyâdan ve bütün dünyâdakilerden daha hayırlıdır.**

Ve, muhterem okuyucularımızın, meselâ GAFLETTEN KURTULUŞ = TENBÎHÜLGÂFİLÎN kitâbını bir tanıdıklarına hediye etmekle veya almalarını sağlamakla, peygamberimizin hadîsinde belirtilen en fazîletli sadakayı vermiş olacaklarını ifâde etmiştik. Şimdi kaydedeceğim iki hâdise, ihlâsla ve her yönden mükemmel denebilecek şekilde hazırlanmış böyle eserlerin, bir tanıdığa hediye edilmesinin veya okumasını sağlamanın ne büyük faydalar sağladığının açık ve canlı birer örneğidir. Ancak şu husûsa hemen tekrâr işâret edelim. Nasıl ki yarım tabîb candan, yarım hoca dinden ederse, aynen bunun gibi, çalakalem hazırlanmış yarım - yamalak kitaplar da onları okuyanlara faydalı olma yerine zararlı olabilir. Onun için, rasgele her kitap alınmamalı, evlere sokulmamalı, başkalarına hediye edilmemeli, almaları için başkalarına tavsîye etmemelidir. Kendi kütüphânemize alacağımız, veya bir başkasına hediye edeceğimiz veyahut da almasını tavsiye edeceğimiz eserler, gerek muhtevâ yönünden ve gerekse üslûp ve ifâde yönünden mükemmel olmalıdır. Bir eserin muhtevâsının değerli olması kâfi ve yeterli değildir. Hele bu eser bir tercüme olursa büsbütün ve aslâ kâfi değildir. Zîrâ, bugün, muhtevâca değerli nice eserler vardır ki, berbat bir tercüme yüzünden, değersiz bir eser hâline düşürülmüştür. Böyle eserlerin sebep olduğu en kötü netîce de, okuyucudaki okuma ve kitap alma şevkini kırmasıdır. Bâzı kişilerin tercümelerinden bir şey anlamadıklarını, bu yüzden tercüme eserlere karşı içinde bir soğukluk belirdiğini ifâde eden okuyucularımıza çok raslamışınıdır. Haklıdırlar. Zîrâ aynı şeyi şahsen biz de müşâhede etmekte, bir kısım insanların yaptıkları tercümelerde ne demek istediklerini anlıyamamaktayız.

Bu hatırlatmadan sonra, şimdi de, bahsettiğimiz o iki hâdiseyi anlatalım. Bunlardan birincisini bize Malkara'nın eski müftüsü Abdülkâdir Bey nakletmiş, ikincisini de Konya'da Şafak Kitabevi sahiplerinden Mustafa Bey anlatmıştır.

I

Müftü Abdülkadir Bey, bir gün bir toplantıda bulunmaktadır. Mecliste her sınıftan insan mevcuttur. Sohbetler edilmekte, çeşitli memleket meselelerinden söz açılmaktadır. Bir ara söz döner - dolaşır, halkımızın dînî esasları iyice öğrenemediğine gelir. Bu husûsta, gerek va'z - nasîhat ve konferanslar yoluyla, gerekse halkımızın anlayıp istifâde edeceği eserler neşretmek sûretiyle lüzumlu faâliyetin gösterilmediğinden dem vurulur, şikâyet edilir. Tam bu esnâda mecliste bulunanlardan bir zât söz alır ve şunları söyler:

— Arkadaşlar! Ben bir emekli Albay'ım. Konuşulanlar doğrudur. Bana bir arkadaşımın bir kitap hediye ettiği ve benim de onu okuduğum güne gelinceye kadar, ben sadece **«elhamdü lillâh müslümanım»** diyebiliyordum. Dînim hakkında hiç bir mâlûmatım yoktu. Dînî mükellefiyetlerimi yerine getirmiyordum. Fakat ne zaman ki o arkadaşım bana bu kitâbı hediye etti. Ben de arkadaşımın hediyesidir, diyerek okudum. Şimdi namazımı kılıyor, diğer dînî vecîbeleri de yerine getirmeğe çalışıyorum. Bu kitâbı size de tavsiye ederim. Alıp okuyun. Adı İLÂHÎ NİZÂM'dır...

Değerli okuyucularım, şimdi şöyle bir düşünelim:

— Bu eseri Arapça olarak yazan GAZÂLÎ'dir. Arapça'dan Türkçe'ye çeviren YAMAN ARIKAN'dır. Emekli Albayın eline geçmesine sebep olan da kendisinin bir arkadaşıdır. Bu insan, faydalı ilim öğreten bir eseri Albay arkadaşına okutmakla, peygamberimiz aleyhisselâmın hadîslerinde belirtilen en fazîletli sadakayı vermiş olmuyor mu? Yine bu insan, Albay arkadaşına faydalı bir eser okutup, netîcede onun, dînî mükellefiyetlerini yerine getirecek bir duruma gelmesine vesîle olmakla, kendisi için dünyâlardan daha hayırlı olan şeyi sağlamış olmuyor mu? Böyle bir hâdiseden, ayrıca şu önemli sonuç ta çıkar:

— Zincirin son halkası siz muhterem okuyucularımızsınız.

İlk halka, eseri yazandır. Meselâ İlâhî Nizâm'da Gazâlî, elinizdeki şu GAFLETTEN KURTULUŞ = TENBÎHÜLGÂFİLÎN kitâbında Ebülleys Semerkandi, İkinci halka, her iki eserde de nâçiz şahsımızdır. Üçüncü halka ise siz değerli okuyucularımızsınız. GAFLETTEN KURTULUŞ = TENBÎHÜLGÂFİLÎN kitâbını Ebülleys Semerkandî hazırladı. Biz, Türkçeleş-

tirdik. Siz değerli okuyucularımız da onu duymayanlara duyuracak, okumayanlara okutacaksınız. Böylece zincirin halkaları tamamlanacak.

II

Konya'da kitapçının anlattığı ikinci hâdise ise şöyledir:

— Bir şahıs, her hafta olmak üzere haftada bir gün mezkûr kitapçıya gelir. Bir adet İlâhî Nîzâm kitâbı alır, gider. Bu hâl, altı - yedi hafta üst üste böyle devam edince, nihâyet kitapçı aynı kitâbı tekrâr tekrâr niçin aldığını ve bunları ne yaptığını kendisine sorar. Mezkûr şahıs cevâbında şunları söyler:

— Ben zirâat yüksek mühendisiyim. Tekrâr tekrâr aldığım bu kitâbı bana bir arkadaşımın hediye ettiği ve benim de onu okuduğum güne gelinceye kadar dînimden habersizdim. Ne zamanki bir arkadaşım bana bunu hediye etti ve ben de okudum. Ondan sonra dînimi öğrenmeğe, sevmeğe ve vecîbelerini yerine getirmğe başladım. Şimdi, mutluluğumun şükrünü edâ etmiş olabilmek için, her hafta ondan bir adet alıp benim eski durumumdaki arkadaşlarıma hediye ediyorum ki onlar da okusunlar da benim durumuma gelsinler. Dinlerini öğrensinler, sevsinler, dînî mükellefiyetlerini yerine getirsinler...

Bu iki hâdise bizlere çok şeyler öğretiyor. Biz, GAFLETTEN KURTULUŞ = TENBÎHÜLGÂFİLÎN kitâbında üzerimize düşen, **«ara halka»** vazîfesini eksiksiz yapmağa çalışıyoruz. Duymayanların duyması ve okumayanların okuması için ona son halka vazîfesi siz muhterem okuyucularımıza düşüyor. Bütün okuyucularımızın bu eserden üstün feyiz almış olmaları Allahdan hâlis niyâzımızdır. Böylece bahsi burada kesiyor ve eserin müteakip bir faslı olan «Ramazan Ayı'nın Fazîleti» bahsinin tercümesine geçiyoruz.

— BİRİNCİ CİLDİN SONU —

UYANIŞ YAYINLARININ DEĞERLİ OKUYUCULARI,

Öyle sanıyoruz ki, yayınevimizin BÜYÜK PROGRAM DİZİSİ'nin ilk hârika eseri olan GAFLETTEN KURTULUŞ kitâbının birinci cildini zevkle okudunuz. Haklı olarak, ikinci cildin de hemen çıkarılmasını bizden isteyecek ve bunun için sabırsızlanacaksınız. Biz de, ikinci cildin baskısının îtinâ ile hazırlanmakta olduğunu siz muhterem okuyucularımıza müjdeliyerek neşriyât mevzûundaki sohbetimize geçiyoruz. Ümit ederiz, değerli okuyucularımıza bu sohbet ile de bir şeyler vermiş oluruz.

Son asırda hızla artan neşriyât, zamanımızda müthiş bir silâh hâlini almıştır. Bu silâhın hedefi insanların bedeni değil; rûhu, vicdânı, beyni, zihni ve kalbidir. Kısaçası, insanı insan yapan noktalarıdır. Bugün neşriyât, umûmiyetle iki şekilde yapılmaktadır. Bunlardan biri, sözlü neşriyâttır. Radyo, televizyon, sinema, ... gibi neşir vâsıtalarının yaptığı neşrîyat bu kısmı teşkîl eder. Diğeri de yazılı neşriyâttır. Her türlü gazete, mecmûa, kitap, ... gibi neşir vâsıtaları da bu kısma girer. Bugün alabildiğine yaygın bu neşir vâsıtaları ile, insanların, insanı insan yapan mânevî varlıkları üzerinde korkunç denebilecek tahrîbatlar yapılmakta, fertler âdetâ bir sürü hâline getirilmektedir. Aslında bu neşriyât, menfî yönüyle olduğu kadar müsbet yönüyle de büyük güce sâhiptir, topluluklara saâdet yolunda yön verecek kudrettedir. Fakat bugün bu vâsıtaların müsbet yolda değil de umûmiyetle menfî yolda kullanılır olmaları kötü netîce doğurmaktadır. Diyebiliriz ki, neşriyât, tıpkı bir silâha benzer. Eğer onu vatan müdâfaası için cephede düşmana karşı kullanırsak kutsaldır ve sağlıyacağı fayda müsbettir. Fakat düşmana karşı değil de, meselâ kendi yurdumuzda kendi soydaşlarımıza karşı kullanırsak o silâh kutsal değildir ve sağlıyacağı da fayda değil zarardır.

Yine neşriyat, hem zehir olarak hem de panzehir (zehirin zehirleme tesirini gideren) olarak kullanılabilen bir mâddeye benzer. Eğer onu zehir olarak kullanırsak zararlı bir mâdde demektir. Fakat panzehir olarak kullandığımız takdirde ise faydalı bir mâdde demektir. Demek ki neşriyâtın zararlı veya faydalı oluşu onun kullanılış şekline mağlıdır. Eğer faydalı yolda ve şekilde kullanırsak faydalı olur. Zararlı yolda ve şekilde kullandığımız takdirde ise zararlı olur. Biz bu sohbetimizde daha çok yazılı neşriyât üzerinde durmak, memleketimizde yapılan yazılı neşriyâtı şöyle bir projeksiyon ışığına tutmak istiyoruz. Bu arada, tamâmen devletin elinde bulunan radyo - televizyon ile, devletin kontrolü altında şahısların elinde bulunan sinema ve tiyatronun hâlen gayri millî neşriyât yapmakta olduğunu da kısaca noktalayalım...

Hâlen memleketimizde gazete, mecmûa, kitap, ... gibi yazılı neşriyât, umûmî manzarasiyle iki yönde devâm etmekte ve gelişmektedir:

1 — Tamamen gayri millî, esperanto ve kozmopolit yönde,

2 — Millî varlığımızın, millî benliğimizin muhâfaza ve müdâfaası yönünde.

Bu ikinci kısım neşriyât ta iki ayrı görünümde devam etmektedir. Bunlardan biri; samîmiyeti, dürüstlüğü ve bilhâssa ilmî zihniyeti kendisine şiar edinmiş ve hakîkaten millî varlığımızın, millî benliğimizin muhafaza ve müdâfaası için yapılan neşriyâttır. Diğeri de; samîmiyetten, dürüstlükten ve bilhâssa ilmî zihniyetten yoksun ve sırf para kazanmak gâye ve emeliyle yapılan basit, sathî, hurâfevî ve işportavârî neşriyâttır.

Tamâmen gayri millî ve kozmopolit olan birinci tür neşriyât hakkında konuşmayı lüzumsuz addediyoruz. Çünkü bu çeşit neşriyâtla bu neşriyâtı yapanların fikri de, zikri de, gâyeleri de akl-ı selîm sâhibi halkımız tarafından iyi bilinmektedir. Bir bakıma onlar, hüviyetleri belli, açık birer düşman gibidirler. Açık ve bilinen düşmanlardan korunmak ise daha kolaydır.

Biz, asıl ikinci gurup üzerinde durmanın lüzumlu olduğu kanâatindeyiz. Çünkü bu gurubun umûmî görünümü ve iddiâsı MİLLİLİK'tir. Ne var ki, biraz önce de belirttiğimiz gibi, millî-dînî-ahlâkî kültüre hizmet görünümünde ve iddiâsında olan bu neşriyâtla onu yapanları da ayrıca iki gurup hâlinde görüyoruz. O halde; nâşirleri, yayınevlerini, yazar ve mütercimleri göz önünde bulundurarak burada şöyle bir ayırım yapmak zorundayız:

1 — Samîmiyeti, dürüstlüğü ve bilhâssa ilmî zihniyeti kendilerine

prensip edinerek bu prensip dâhilinde neşriyât yapan nâşirler, yayınevleri, yazarlar, mütercimler...

2 — Samîmiyetten, dürüstlükten ve bilhâssa ilmî zihniyetten uzak, sırf para kazanmak maksat ve gâyesiyle neşriyât yapan câhil ve işportacı zihniyetli nâşirler, yayınevleri, yazarlar, mütercimler...

Birinci gurup neşriyâtı yapanlar gerçekten samîmîdirler. Bunlar, ilmî zihniyeti ön plânda tutmakta, kutsal bir inançla millî-dînî-ahlâkî kültürümüze hizmet gâyesini gütmektedirler. Onun için, neşrettikleri eserler, okuyucuya gerçekten birşeyler verir. Bu gurup nâşirler ve yayınevleri, Türkçe bilmez câhil yazar ve mütercimlerin ne ahlâkî, ne edebî, ne dînî, ne millî ve ne de sanat yönünden bir değeri olmayan varakpârelerine iltifât etmemektedirler. Fakat ne yazık ki bugün, bu yolda ve inançta olan ve bu istikâmette yayın yapan nâşir ve yayınevlerinin sayısı, parmakla gösterilecek kadar azdır. Samîmî temennîmiz, bu inançta olan ve bu istikâmette neşriyât yapan nâşir ve yayınevlerinin sayısının en kısa zamanda artmasıdır. Ancak, mühim bir noktaya da hemen burada işâret etmemiz gerekiyor:

— Bugün, yukarıda mevzubahis ettiğimiz kutsal ölçülere sâdık kalmak sûretiyle neşriyât yapmak ve bunu devam ettirmek, maal'esef henüz çok zordur. Çünkü ülkemizde kitap okuyucu zümresi daha yeni yeni peydâ olmaktadır. Seçkin okuyucu zümresi, yâni faydalı kitapla ebir-cübür kitâbı ayırdederek ebir-cübürüne iltifât etmeyen okuyucu zümresi ise çok daha azdır. Hâlihazırda kitleler, çeşitli tesirlerin altında kalarak, umûmiyetle, gördüğü veya ismini duyduğu herhangi bir kitâbı almaktadır. Bugünkü bu durumdan âzâmî istifâde etmek isteyen işportacı zihniyetli câhil nâşirler ise çeşitli oyunlarla, kitap okuyucusunu eften - püften kitap ve kitapçıklarla oyalamaktadırlar. Bu durumda, ciddî nâşir ve yayınevleri için tek umut, en kısa zamanda okuyucu seviyesinin yükselmesidir. Eğer bir gün olur da okuyucu seviyesi yükselirse, işportacı zihniyetli nâşir ve yayınevlerinin çıkarmış oldukları eserlere kimse iltifât etmeyecek, böylece, okuyucuya hiçbir şey vermeyen, üstelik onu yerinde saydırdığı için zararlı olan çalakalem neşriyât ta ortadan kalkmış, cemiyet ondan kurtulmuş olacaktır. O halde, Uyanış Yayınları'nın muhterem ve seçkin okuyucuları, alacakları eserler mevzûunda şu husûslara riâyet etmelidirler:

1 — Eser seçmesini bilmeli; ne dînî, ne millî, ne ahlâkî ve ne de sanat yönünden bir değer taşımayan eseri almamalı, alınmasına vesîle olmamalıdır.

2 — Kutsal bir inanç uğruna ve dînî - millî - ahlâkî varlığımıza hizmet

etmek maksat ve gâyesiyle neşriyât yapan ve işportacı zihniyetli neşriyâta asla iltifât etmeyen nâşir ve yayınevlerinin kitaplarını almalı, okumalı, okutmalı, okunması ve okutulması için elinden gelen gayret ve himmeti esirgememelidir. Böylece, hem dînî - millî varlığımıza hizmet eden yayınevleri desteklenmiş, hem de okuyucu halk kitleleri, uyutucu - faydasız kitaplardan korunmuş olur.

Dînî - millî neşriyât yapar görünümünde ve iddiâsında olan ikinci zümreye gelince; bunlar, samîmiyetten, dürüstlükten ve bilhassa ilmî zihniyet ve hüviyyetten yoksun ve bu işi sırf para kazanmak maksat ve gâyesiyle yapan, işportacı zihniyetli nâşirler ve yayınevleriyle, doğru - dürüst cümle kurmaktan bile âciz, câhil yazar ve mütercimlerdir. Bunlar, kitap ve neşriyât işportacılarıdır. Esas gâyeleri kısa zamanda kolay yoldan para kazanmaktır. Fakat ne var ki, bu niyetleri ortaya çıktığı takdirde işi yürütemiyeceklerini bildikleri için, mukaddes bir mefhûmu esas gâyelerine kalkan edinirler. Meselâ şu cümle bir sakız gibi ağızlarından hiç düşmez:

— Gâyemiz dînimize hizmettir!...

Ve maal'esef bu insanlar, süflî birtakım menfaatlere nâil olabilmek için, dinle hiç alâkası olmayan basît, sathî ve hurâfevî neşriyâtı dînî neşriyât olarak piyasaya sürerler. Satılması için her türlü kamçılayıcı hareketi yapmaktan da geri durmazlar. Muhterem Müslüman - Türk halkı, dînî neşriyât, dînî kitap ismi altında böyle hurâfevî eserlerle senelerdir aldatılıp avutulmaktadır. Bunun neticesi olarak da, yılların geçmesine rağmen rûhlu, şuûrlu ve faâl bir İslâmî uyanış ve hareket ortaya çıkmamaktadır. Çünkü dînî eser adına ortaya sürülen eserlerin çoğunda dînî rûh, dînî şuûr, dînî vecd yoktur. Kendisi dînî rûh ve vecdden mahrûm olan bir eserin onu okuyana dînî rûh ve şuûr vermesini zâten bekleyemeyiz. Kalemleri ve konuşmalariyle milletimizi uyandırıp halkımıza dînî rûh, şuûr ve vecd verecek ve insanımızı câhil ellerden kurtaracak hakîkî dîn ulularının bir an önce ortaya çıkmasını sabırsızlıkla bekliyoruz. Yoksa, bugünkü işportacı zihniyetli câhil yazar, mütercim ve nâşirlerin elindeki dînî fâaliyet, halkımızı bir adım olsun ileri götürmez, yerinde saydırır, hattâ geri götürür...

Bugünün dînî eser hazırlayan yazar ve mütercimi kendi dilini bilmemekte, telif veya tercüme nâmı altında ortaya sürdüğü eserlerde (...) o güzelim Türkçe'nin kaşını - gözünü patlatıp kulağını koparmaktadır. Dil ve ifâde bozukluğuna bir de, esâsen eserin ilmî ve fikrî havadan yoksun oluşu eklenince ortaya berbat bir metâ çıkmaktadır. Bundan daha da acısı, dîne hizmet etmek için dînî neşriyât yaptığını söyleyen bu mütercim (!) ve yazarların (!..) içinde, başkalarının eserlerini biraz tahrîf ederek kendi isimle-

riyle neşreden yazar ve mütercimler de vardır. Ve acıdır ki, bu hırrsızlıklar da yine dîne hizmet perdesi arkasında yapılmakta, hırsızlık eserleri de aynı iddiâ ile satılmaktadır. Burada, gâyede birleşen rûhsuz ve câhil yazar ve mütercimle nâşir elele vermiştir. Çünkü zâten rûhsuzluk ve cehâlet vasıflarında birleşmektedirler. Belli vasıflarda ortak olanların gâyede de birleşerek bir araya gelmeleri ise çok kolay olmaktadır. Bu takımın yazar veya mütercim kanadı, ya ötekinin - berikinin tercümelerinden hırsızlamalar yaparak bir tercüme hazırlar veya rûhsuz ve zorâkî bir kısım cümleleri bir araya getirerek bir telîf eser meydana getirir. Her iki halde de öbür tarafta beklemekte olan diğer kanat bu eseri (!) basar. Büyük iddiâlarla, mümtâz ve değerli ilim adamlarının eserleri olarak piyasaya sürer, okuyucuya takdîm eder. Tabiî işin iç yüzünden habersiz okuyucu, yeni bir eser çıkmış diye onu alır. Böylece, eser işportacıları da gittikçe daha da artan hevesleriyle icrâyi faâliyetlerine devam ederler.

Bu işportacı takımının başka mârifetleri de vardır. Meselâ, kendilerine rakîb gördükleri hakîkî nâşirlerin, yayınevlerinin, yazar ve mütercimlerin aleyhinde menfî dedi-kodu çıkarmak gibi. Hani Kur'ân'da, **«Hak geldi, Bâtıl zâil oldu,»** buyurulur. Bu, hayatta her samîmiyetsiz topluluğun korkusu olduğu gibi, işportacı nâşirlerle yazar ve mütercimlerin de korkusudur.

Şunu da ifâde edelim ki, bugün böyle bir ortamda fazîleti, dürüstlüğü, samîmiyeti, güzel ahlâkı, ... kendisine prensip edinmiş nâşirlerin,.yayınevlerinin, yazarların ve mütercimlerin işi pek de kolay ve iç açıcı değildir. Aslında bu hâl, sadece neşriyât sâhasında böyle değildir. Maal'esef memleketimizin her faâliyet kolunda bu durum göze çarpar. Umûmiyetle, fazîletten ayrılmak istemiyen siyâsetçilerin işi daha zordur. Buna karşılık, şarlatanlığı mahâretle yürütenler daha kolay ve ucuz muvaffakıyetler elde etmektedirler. Kim bilir, belki de böyle oluş, ilâhî bir kader kanunudur.

*
**

Sohbetimizin başlarında da ifâde ettiğimiz gibi maal'esef bugün memleketimizde, menfî ve zararlı neşriyât yapan neşir vâsıtaları baskındır. Hattâ beş-on sene öncesine gelinceye kadar millî neşriyât yok denecek derecede az idi. Bugün için bir canlanma vardır. Fakat henüz çok kifâyetsizdir. Bu arada, biraz önceleri de ifâde ettiğimiz gibi, işin içine, millî neşriyât iddiâsındaki basit-sathî-hurâfevî neşriyâtın karışması da zararlı olmaktadır. Basit-sathî-hurafevî nevriyât, âdetâ halkımızı uyutan bir afyondur. Şu husûsu da belirtelim. Biz, millî neşriyât deyince, bundan, okuyucuya dînî-fikrî-

ahlâkî-edebî-içtimâî değer kazandıran, millet ve târih şuûru veren, kısaca, insanımızı İslâmî - Türk benliğine kavuşturacak vasıfları taşıyan neşrîyâtı kastediyoruz. Bu neşriyât öyle olsun ki, okuyanları Hz. Ömer gibi adâlet anlayışına, Yavuz gibi otorite şuûruna, Fâtih gibi cihangirlik rûhuna, Yûnus gibi âşk ve vecd deryâsına, Alparslan Gâzî gibi ihlâs enginliğine sâhip yapsın. İşte bu vasıflardaki nevriyât efkâr-ı umûmiyeye hâkim olduğu gün gerek zararlı-menfî neşriyât, gerekse basit-sathî-hurafevî-uyuşturucu neşriyât kendiliğinden yokolacaktır. Bu neşriyât, insanımızın rûhundaki safraları söküp atacak, onu İslâmî - Türk fikriyâtı, İslâmî - Türk âb-ı hayâtı ile yıkayacaktır. Bu neşriyât, İslâmi - Türk fikriyâtını terennüm edecek, bize ve bütün dünyâya bizi öğretecektir. Bu neşriyât güçlendiği gün; menfî düşünceler, sapık ideolojiler, zararlı cereyanlar, ... tıpkı yarasanın ışıktan, orman hayvanlarının arslandan kaçması gibi kaçacak. Bu neşriyât; Yûnusların aşkını, Mehmed Âkiflerle, Mehmet Emînlerin büyük devlet ideâlini, Yavuzların otorite anlayışını, Fâtihlerin cihangirlik rûhunu, Gazâlîlerin hakîkat sevgisini, Gültekinlerle Bilge Hanların feragat ve fedakârlığını, ... işleyecek. Bu neşriyât, ışığını Kur'ân'dan, faâliyet rûhunu onun tebliğcisi Hz. Muhammed'den alacak. Bu neşriyât, mektepteki talebeye ilim aşkı, dâiredeki memura hizmet şevki verecek. Kışladaki ve cephedeki askerin çelik pazusu onunla çelikleşecek. Bu neşriyât, her sınıftan insanımıza ebediyetin, saâdet ve selâmetin yollarını öğretecek. Bu neşriyât, insanımıza insan olmanın zevkini öğretecek, hissettirecek. Kısacası bu neşriyât, elinde Kur'ân, göğsünde îmân bulunan ve beşbin senelik şerefli bir târihi olan Müslüman - Türk halkının neşriyâtı olacak!..

Hemen ifâde edelim ki, bugün bu neşriyâtın fidanları dikilmiş durumdadır. Hattâ ufak - tefek te olsa bir kısım meyvelerini de vermiştir. Uyanış Yayınevi, bu türlü neşriyâtı yapan yayınevlerinin başında gelecektir. Bugün, memleketimizin genç, güçlü, inançlı, millî şuûr sâhibi ve usta kalemlerinin hazırlamakta oldukları değerli eserler, en kısa zamanda basılıp muhterem okuyucularımızın istifâdelerine sunulmak üzere burada sıraya konmaktadır. Uyanış Yayınevi, bir edebî mektep, millî-dînî-içtimâî bir fikir ekolü olmak emelindedir. Yayınevi; genç, güçlü, inançlı ve usta kalemlerin idâresinde, senelerin düşünce mahsûlü olan bir program dâhilinde neşriyât yapacaktır. Burası alel'âde bir ticarî müessese, alel'âde bir neşir evi olmayacak, bil'akis Müslüman - Türk halkının, Müslüman - Türk âilesinin bir edebî mektebi olacaktır. Bu edebî mektep, yaptığı neşriyâtta aslâ tâviz vermeyecek, her ne sûretle olursa olsun, menfaat karşılığında hak yoldan dönmeyecektir. Bu mektep idârecilerinin rehberi Kur'ân'dır, gidecekleri yolda dayanakları îmândır, mücâdele rûhunu aldıkları canlı örnek, Hz. Muhammed Mustafâ'dır. Bu mektep, hakîkat sevgisi uğruna çile çekmişlerin idâre ettiği bir mekteptir. Uyanış Yayınevi bir uyanışın müjdecisi olacak, bir uyanışa, İslâmî - Türk uyanışına rehberlik, bayraktarlık edecek. Yayınevinin genç güç-

lü, inançlı, cevvâl idârecileri şu anda bu büyük vazîfeyi yüklenmiş olmanın mes'ûliyet duygusu içindeler. Bütün bunların bir hayâl, bir kuru iddiâ olmadığı, bil'akis rûhların derinliklerinden kopup gelen sarsılmaz birer îmân ateşi olduğu ve ömürler vefâ ettikçe mutlaka tahakkuk ettirileceği zamanla görülecektir. Kur'ân yoluna baş koyanlar sağ oldukça bugünün rûhsuz hayâtının rûhsuzluğu mutlaka anlaşılacak. O zaman her sınıftan insanımız, rûhlara zevk veren bu hayâta yönelecek, bugünün rûhsuz hayâtını lânetleyecek.

***

Aziz okuyucularımız, şu anda elinizdeki GAFLETTEN KURTULUŞ = TENBÎHÜLGÂFİLÎN kitâbı, Uyanış Yayınevi'nin dev program dizisinin ilk büyük eseridir. Eserin iki cilt hâlinde neşredilmesi tarafımızdan uygun görülmüştür. İkinci cildin de mükün olan en kısa zamanda elinize geçmesi için gerekli çalışmaları hızlandırmış bulunmaktayız. Çünkü bu birinci kısmı okuyunca sizi dînî bir heyecanın, dînî bir vecd'in saracağını ve ikinci cildin çıkması için sabırsızlanacağınızı tahmin ediyoruz. Bu yola, şu veya bu maksatlarla değil, sırf rûhlarının derinliklerinden alevlenen bir îmân ateşinin itişiyle çıkan insanlar, siz değerli okuyucuları için bu eser gibi daha nice nice şâheserler hazırladılar. Kendileri bu eserlerden nasîplerine düşen rûhî gıdâlarını aldılar. Şimdi de sizlerin nasîplerinizi sizlere ulaştırmak için çırpınıyorlar.

Tenbîhülgâfilin = Gafletten Kurtuluş kitâbı, Ebülleys Semerkandî külliyâtı'ndan ilk neşriyâtımızdır. Müellifin diğer eserleri de yine tarafımızdan tercüme edilmiş, baskıya hazır bir vaziyette beklemektedir. İmkânlarımız elverdikçe ve sırası geldikçe hepsi de neşredilecektir. Bu arada şahsen benim, muhterem okuyucularıma bir tavsiyem ve kendilerinden bir ricam olacaktır. Bu, Uyanış Yayınları'ndan, müteakip bir eser çıkıncaya kadar, bir öncekini mutlaka okumuş, ondan alacakları feyiz ve nasîbi almış olmalarıdır. Zîrâ yayınevimiz, belli bir eğitici usûlü tatbik ederek, belli bir program dâhilinde neşriyât yapacaktır. Bu durumda, tabiî ki, bir önceki eseri okumuş ve ondan alması gereken mânevî feyzi almış olan bir okuyucu, ondan sonra çıkacak bir eserden daha fazla istifâde edecektir. Meselâ, yayınevimizin bu büyük program dizisinin ikinci hârika eseri, İLÂHİ AHLÂK isimli eser olacaktır. Değerli okuyucularımın, bu eser çıkıncaya kadar, hâlen ellerindeki GAFLETTEN KURTULUŞ = TENBÎHÜLGAFİLÎN kitâbını okumuş, hazmetmiş ve ondan alacakları mânevî feyiz ve nasîbi almış olmaları kendi menfaatlerinedir. Gâyet tabiî ki, bir eser bir defa okunduktan sonra kaldırılıp

büsbütün atılmaz. Zaman zaman açılır, okunur ve her okunduğunda da eğer değerli bir eser ise - mutlaka rûhî bir zevk, mânevî bir nasip alınır. Fakat kısmen de olsa, bir sıralamaya tâbî tutularak neşredilmiş eserlerde bir önceki eseri mutlaka önceden okumuş olmak daha faydalıdır. Okuma şekline gelince, bu, ferden ferden olabilir. Fakat ben, bilhâssa çocuk sâhibi olanlara şunu tavsiye edeceğim:

— Önümüzdeki uzun kış gecelerinde şöyle bir yol tâkip edilebilir: Meselâ GAFLETTEN KURTULUŞ = TENBÎHÜLGÂFİLÎN kitâbını âile efrâdından birisi ağır ağır, dikkatle ve sesli olarak okur. Diğerleri de dinler. Böylece, haftanın belli günlerinde, akşamları belli sâatlerde yapılan bu toplu okumalarla yuvalarımız birer edebî mektep, terbiye mektebi, ahlâk mektebi, ilim-irfan mektebi hâline gelebilir. Lüzum görüldükçe aynı eserlerin tekrârı yapılır. Zâten, her Müslüman - Türk âilesinin evini bir edebî mektep hâline getirmek, her yuvanın bir terbiye mektebi hâline gelmesini sağlayacak eserleri neşretmek maksat ve gâyesiyle kurulmuş olan Uyanış Yayınevi sık sık, belki de her ayda bir, değerli bir eser neşredecektir. Bu eserlerde kâh Allah'ın kelâmı konuşacak, kâh Allah'ın Resûlü, kâh peygamberlerden herhangi biri, kâh bir velî,bir ermiş, ... Allah'ın ahkâmını, Resûlüllah'ın ahlâkını, erenlerin aşkını, ... terennüm edecek bu eserler rûhunuza âşk, şevk, vecd verecek; yuvanıza da huzur, sükûn, selâmet ve sâadet getirecek... Yeter ki siz onları okuyun. Yeter ki siz, millî - İslâmî benliğinizi lif lif işleyen bu eserlere sâhip çıkın. Bu arada siz değerli okuyucularıma bir husûsu daha hatırlatacağım. Akşamları âilece evinizde bu eserleri, meselâ şu elinizdeki GAFLETTEN KURTULUŞ = TENBÎHÜLGÂFİLÎN kitâbını okurken, mümkünse bu mâneviyât ziyâfetinde komşularınızdan, dost ve ahbaplarınızdan birkaç kişinin bulunmasını da sağlayın. Böylece, akşamları, yurdun her köşesinde, her köşe ve bucağında, köyde - kentte, binlerce, onbinlerce ilim - irfân - edep mektebi sofraları kurulmuş olsun. Her akşam, milyonlarca insanımız bu ilim - irfân sofralarından mânevî gıdâsını alsın. Her akşam evlerimize ilim girsin, irfan girsin, feyiz girsin, nûr girsin. Sizler, akşamları evlerinizde kuracağınız o ilim - irfân - feyiz sofralarına başkalarını dâvet etmekle hem dînî bir mükellefiyetinizi yapmış, hem de peygamberimiz aleyhisselâmın tâbiriyle, sadakaların en fazîletlisini, en şereflisini vermiş olacaksınız. Zîrâ daha önceleri de defalarca hatırlattığımız gibi, Allah'ın Resûlü şöyle buyururlar:

— **Sadakanın en fazîletlisi ve en şereflisi, faydalı ilim öğrenip onu başkalarına da öğretmektir.**

İşte sizler de, okumakta olduğunuz bu eseri başkalarına da okutmak, veya dinletmekle peygamberimiz aleyhisselâmın bu hadîslerinde belirtmiş

oldukları en fazîletli ve en şerefli sadakayı vermiş olacaksınız aziz okuyucularım. Hem Allah'ın ahkâmını, dînini, şerîatını, Resûlüllahın ahlâkını başkalarına öğretmek, etrafımızdaki insanların Allah yolundan çıkmışlarını o yola sokmak için çalışmalar yapmak bizim için birer mükellefiyet, birer müslümanlık vazîfesidir de. İşte, Allah'ın ahkâmını, Resûlüllah'ın ahlâkını öğreten böyle bir eseri başkalarına da okutmakla bu mükellefiyetimizi yapmış, bu vazîfemizi îfâ etmiş oluyoruz. Bunun bir diğer faydası da; o eserleri siz muhterem okuyucuların istifâdesine sunmak üzere her türlü sıkıntılarla meşakkatlere tahammül göstererek onları sizler için hazırlayanlara destek olmuş olmanızdır. Hâsılı, bu paha biçilmez eserleri alıp okumanın ve başkalarına da okutmuş olmanın belki de sayılamıyacak kadar faydaları vardır ki, en mühimleri şunlardır:

1 — Kendisi okursa Allah'ın dînini, ahkâmını ve şerîatını, Resûlüllah'ın ahlâkını öğrenmiş olur. Dinî - millî rûh, şûur ve vecd kazanır. İbâdetlerini zevkle yapar. İnsan olmanın zevkine erer.

2 — Başkalarına okutursa, hem peygamberimiz aleyhisselâmın, yukarıda meâlini verdiğimiz hadîste belirtilen en fazîletli ve en şerefli sadakayı vermiş, hem de insanları Allah yoluna dâvet etme mükellefiyetini yerine getirmiş olur. Zîrâ âyetlerle açıkça belirtildiği gibi, kim olursa olsun, müslüman olan herbir insan, ahâliyi Allah yoluna dâvet etmekle mükelleftir. Bu mükellefiyeti yerine getirenler ebedî kurtuluş ve saâdete erdikleri gibi ayrıca Allah'ın methine de mazhar olurlar. İşte âyetler:

— **Yemîn olsun asra ki insanlar husrândadır, zarardadır, zıyândadır. Ancak, Allah'a ve Resûlüne îmân ederek sâlih ameller işleyenler ve ahlâkını güzelleştirenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, sabrı tavsiye edenler husrânda değildir** (Asr sûresi).

— **İnsanları Allah yoluna dâvet eden, kendisi de sâlih ameller işleyip ahlâkını güzelleştiren ve «ben müslümanlardanım!» diyenden daha güzel sözlü kimdir?**

Peygamberimiz aleyhisselâmın bir hadîsleri de şu meâldedir:

— **Allah'ın senin sebebinle birisine hidâyet vermesi senin için dünyâdan ve dünyâdaki her şeyden daha hayırlıdır.**

Değerli okuyucularım, sizler, Allah'ın ahkâmını ve Resûlüllah'ın ahlâkını anlatan elinizdeki şu GAFLETTEN KURTULUŞ = TENBÎHÜLGÂFİLÎN kita-

bını birisine okutmakla yâni okumasına vesîle olmakla belki de o insanın Allah yoluna girmesine sebep olabilirsiniz. İşte bizzât peygamberimiz aleyhisselâmın ifâdeleriyle bu hareketiniz, sizin için dünyâdan ve dünyâdakilerden daha hayırlıdır. Hiçbir zahmeti ve hiçbir yükü olmayan böylesine büyük bir mânevî kazancı elbette kaçırmak istemezsiniz.

Gerek âyetlerde ve gerekse hadîslerde dikkatten kaçmaması gereken bir husûs daha ortaya çıkmaktadır. Bu da, mesleği, içtimâî seviyesi ve tahsil derecesi ne olursa olsun herbir müslümanın, Allah yolundan çıkmışları O'nun yoluna dâvet etmekle mükellef tutuluşudur. Yâni herbir müslüman, hangi meslekten olursa olsun, Allah yolunda bulunmayan insanlara O'nun yolunu göstermek, kendilerini o yola dâvet etmek vazîfesiyle mükelleftir. Bu vazîfe sadece belli kişilere bırakılamaz. Va'z, nasîhat, irşât, iyiyi emredip kötülüklerden sakındırmak, Allah'ın, Resûlünün, Kur'ân'ın yolundan çıkmışları o yola dâvet etmek, ... vazîfeleriyle sadece belli kişiler, belli meslek ve tahsîl erbâbı mükellef değildir. Bu kutsal vazîfe ile, birer müslüman olarak herbirimiz, mükellefiz. Yukarıda meâllerini verdiğimiz âyetlerle hadîslerde de görüldüğü gibi gerek Allah ve gerekse O'nun Resûlü, muayyen meslek sâhibi belli kişilerden bahsetmiyor. Mutlak olarak müslümanlardan bahsediyor. Herbir müslümanı emr-i bilmârûf, nehyi anilmünker vazîfesiyle mükellef tutuyor. Nitekim bu husûsta başka bir hadîs de şu meâldedir:

— **Ey müslümanlar, sizden biri, Allah'ın dînine, şeriatına ve ahkâmına aykırı bir hareket gördü mü, elinden geliyorsa onu bizzât eliyle ve fiilen önlesin. Eğer eliyle önlemeğe gücü yetmiyorsa diliyle önlesin. Yapılan bu hareketin Allah'ın ahkâmına ve Resûlü'nün ahlâkına uymadığını dili ile belirtsin. Eğer diliyle önlemeğe de muktedir değilse, bu takdirde hiç olmazsa, Allah'ın dînîne aykırı olan bu hareketi aslâ tasvîp etmediğini kalbinden geçirsin. Bu sonuncusu, îmânın en zayıf oluşu hâlidir.**

Görülüyor ki muhterem okuyucularım, Allah Resûlü bu hadîslerinde falan kişi veya feşman kişi demiyor. Mutlak olarak **«sizden herhangi biri»** diyor. O halde bizler de, tahsil durumumuz ve içtimâî seviyemiz ne olursa olsun, bildiğimiz kadarıyle bu mükellefiyeti yerine getirelim. Mensûbu olmakla iftihâr ettiğimiz peygamberimizin, dînimizin emirlerine uyalım. Yalnız burada bir husûsu mutlaka belirtmemizde de fayda vardır. Başkalarını Allah yoluna dâvet eden, yâni Allah'ın ahkâmını ve Resûlüllahın ahlâkını diğer insanlara hatırlatan kişi anlatmak istediği meseleyi iyice ve eksiksiz bilmiş olmalıdır. İnsan, meselâ dîninin iyi bildiği bir meselesi üzerinde konuşabilir. Eğer o husûsa aykırı bir hareket, bir davranış görürse onu yapanlara münâsip bir şekilde bir hatırlatmada bulunabilir. Fakat iyi bilmediği mevzûlarda ise meseleyi yalan yanlış anlatmağa kalkışmamalıdır. Aksi takdirde zararlı

olabilir. Hani bir söz vardır, «**Yarım doktor candan, yarım hoca dînden eder**» der. Hele dîn mevzûunda, derinliğine ve iyice bilinmeden bir meseleyi îzâha kalkışmak büyük mes'ûliyeti mûciptir ve tehlikeler doğurabilir. Köklü bir dînî tahsili bulunmayanların bu husûsta tâkîp edecekleri yol şu olmalıdır:

Kendisi zâviyesinden:

— Dînî meseleleri hatâsız ve eksiksiz olarak incelediğinde şüphe olmayan eserleri okuyarak dînin esaslarını iyice öğrenmeli ve lüzumu hâlinde, öğrenmiş olduğu bu konular hakkında da diğer insanları aydınlatabilecek hâle gelmelidir.

Başkalarına öğretme ve faydalı olma zâviyesinden:

— Güvenilir ve sağlam eserleri başkalarına da okutmalı, okumalarına vesîle olmalıdır.

Değerli okuyucularım bu her iki şıkkı da râhatlıkla tatbîk edebilirler. Burada çok dikkat edilmesi gereken husûs, eserin iyi seçilmiş olmasıdır. Bugün din adına, dînî eser ismi altında öyle kitaplar neşredilmekte ve halkımıza sunulmaktadır ki bunların birçoğu basit, sathî hurâfevî cümle yığınlarından ibârettir. Meslek olarak dînî neşriyâtı seçmiş olan ticâret erbâbı, bu hurâfeleri eveleyip - geveleyip - yaldızlayarak dînî neşriyât adı altında tekrar tekrar halkımıza sunmaktadır. Böyle eserler, onları okuyanlara elbette bir rûh, bir aşk, bir vecd vermeyecektir. Bu türlü eserlerin sadece bir kaç zararı şunlardır:

1 — Kâğıt isrâfına sebep olurlar.

2 — Okuyanın fuzûlî yere zamanını almış olurlar. Onu alan, yeni bir eserdir diye mutlaka okumak isteyecek ve okuyacaktır. Zaten bir eser, okunmak için alınır. Fakat okuduktan sonra onu okuyana bir şey kazandırmazsa vaktini hebâ etmiş olur.

3 — Okuyanın kesesine zararı olur. Çünkü kendisine bir şey vermemiştir.

4 — Bütün bunlardan daha kötüsü, okuyucunun kitap alma ve okuma şevkını kırar. Çünkü okuyucu, almış olduğu birkaç kitapta bir şey bulamazsa artık ondan sonra kitap almakta tereddütlere düşer. Böylece bu arada değerli bir eseri de - sırf daha öncekiler kendisine bir şey vermediği için - almamış olma durumuna düşebilir...

İşte bu mahzûrlarından dolayı eser seçme ve kitap alma husûsunda çok dikkatli olmalı, okuyana bir şeyler vermeyecek eserleri almamalı, alınmasına vesîle olmamalıdır. Değerli okuyucularımıza bu husûsta, gerek bu sohbet yazısında, gerekse daha önceki bahislerde gereken hatırlatmaları yapmış bulunuyoruz. Ümit ederim ki bu hatırlatmalarımız muhterem okuyucularımız için faydalı olacaktır. Şimdi biraz da, Uyanış Yayınevi'nin neşriyât husûsundaki programının ana hatlarından bahsedelim:

1 — Bir kısım okuyucularımız, gerek bizzât ve gerekse mektupla, Gazâlî Külliyâtı'nı devâm ettirip ettirmeyeceğimizi soruyorlar. Hattâ içlerinde, **«Başkaları tarafından yapılmış bir kısım tercümeleri, sırf sizin tercümeler çıkacak diye almıyor, bekliyoruz»** diyenler de var. Biz bu husûsu daha önceleri muhtelif vesîlelerle açıkladık. Burada bir kere daha açıklayalım ki, eğer ömrümüz vefâ ederse Gazâlî Külliyâtı'nın tercümesini mutlaka tamamlamak, hiçbir sûretle vazgeçmiyeceğimiz emellerimizden birisidir. Bu işe, kutsal bir dâvâ, kutsal bir inanç olarak başladık. Allah'ın yardımı ve lûtfu bizimle olursa bu işi, mümkün olan en kısa zamanda sonuçlandırmak en hâlisâne dileğimizdir. Bizim, eserin satılıp satılmaması husûsunda bir endişemiz yoktur. O endîşeyi, bu işi mukaddes bir dâvâ uğruna değil de, ticaret yapıp para kazanmak maksat ve gâyesiyle yapanlara bıraktık. Bizim için esas olan, Gazâlî'nin ve dâvâsının anlaşılmasıdır. Onun eserlerini bu düşüncenin ışığı altında tercüme ediyoruz ve edeceğiz. Zâten gâyesi ticâret yapıp para kazanmak olanlar, Gazâlî'yi ve fikirlerini yansıtamazlar. Nitekim bugün öyle olmaktadır. Bu inanç, bir ihtisâs, bir duyuş meselesidir. Ticaretini yapıp para kazanmak meselesi değildir.

Şu anda elimizde, tercümesi yapılmış fakat basılmamış birçok eser vardır. Bunların üçte ikisi Gazâlî Külliyâtı'ndandır. Çoğu tercüme edileli de iki - üç sene olmuştur. Mâlî imkânsızlıklarımız bize bunları basma imkânı vermedi. Nitekim bu husûslar, 1972 senesinin sonunda neşretmiş olduğumuz ÂRİFLER YOLU isimli eserde okuyucularımıza duyurulmuştu. Biz, düştüğümüz mukaddes yolda güvenle, gönül huzûru içinde ve emîn adımlarla ilerliyoruz. Bu yolda samîmiyetsizlere, art niyetlilere basit menfaat adamlarına, ... yer yoktur. Günlük maddî menfaatlerinin esiri olanlar bu mukaddes yolun yolcusu olamazlar. O yolda görünseler bile onların ayakları gerçekte o yolda değildir. Onlar olsa olsa, o mukaddes yola girip orada ilerlemek isteyenlere birer engel olabilirler, bir de o mukaddes yolu süflî emellerine âlet etmek isteyen şarlatanlar...

Muhterem okuyucularımız için bundan sonra basacağımız eser Gazâlî Külliyâtındandır. Adı da İLÂHÎ AHLÂK'tır. Bu eserde, senelerdir tersine bir anlayışa doğru hızla itilen çok kutsal bir mevzû halledilecektir. Değerli oku-

yucularımız, Gazâlî'nin kaleminden ve şahsımızın ifâdesinden bu eseri okudukları zaman, gerçekten çok mühim bir mevzûda, nasıl hatâlı bir anlayışın ortalıkta dolaşmakta olduğunu müşâhede edeceklerdir. İLÂHÎ AHLÂK'da insan - Allah, insan - kâinât münâsebeti, ve nihâyet kâinâtın esrârı açıklığa kavuşturulmuştur. Şu anda belki kendinizi bir boşlukta hissediyorsunuz. Fakat İLÂHÎ AHLÂK'ı okuduktan sonra artık kendinizi bir boşlukta hissetmiyecek, bil'akis ezelî-ebedî ve mutlak varlığa bağlanabileceksiniz. İşte insan olmanın sırrına o zaman ereceksiniz. Bunun kuru bir iddiâ olmayıp bir hakîkat olduğunu İLÂHÎ AHLÂK'ı sindire sindire ve his ede ede okuduktan sonra anlayacaksınız. İLÂHÎ AHLÂK, Gazâlî Külliyâtından neşrettiğimiz eserlerin ondördüncüsü olacak. Şimdiye kadarki neşrettiklerimiz ise şunlardır:

1 — ÂBİDLER YOLU — MİNHÂCÜL'ÂBİDÎN

2 — KIRK ESAS — EL ERBAÎN Fİ USÛLİDDİN

3 — MUKADDES MERDİVENLER — MEÂRİCÜLKUDS

4 — SORULAR — CEVAPLAR — ELMADNÛNÜSSAGİR

5 — İLÂHÎ NİZÂM — MÜKÂŞEFETÜLKULÛB

6 — ELKISTÂSÜLMÜSTAKÎM

7 — MÎRÂCÜSSÂLİKÎN

8 — KAVÂİDÜL'AKAİD

9 — ÂRİFLER YOLU

10 — LEDÜN RİSÂLESİ

11 — EY OĞUL — EYYÜHELVELED

12 — NÛR KANDİLİ — MİŞKÂTÜL-ENVAR

13 — VA'Z RİSÂLESİ

Bunlardan altıncı, yedinci ve sekizinci eserler ELKISTASÜLMÜSTAKÎM ismi altında bir kitap hâlindedir. Yine dokuzuncu, onuncu, onbirinci, onikinci ve onüçüncü eserler de ÂRİFLER YOLU ismiyle bir tek kitap hâlindedir.' Bunlar küçük eserler olduklarından ve konular da aşağı - yukarı bir-

birlerinin tamamlayıcısı sayılabileceklerinden biraraya alınmışlardır. Bugün bu eserlerden bir kısmının üçüncü, dördüncü, beşinci baskıları yapılmış durumdadır...

2 — Gazâlî Külliyâtı yanında diğer bâzı büyük âlimlerimizin kıymetli eserleri de tercüme edilmektedir. Geçmişte yazılmış nice eserler vardır ki, bunların herbiri, dinimizin bir veya birkaç esâsını en iyi şekilde işleyen eserlerdir. Bunların doğru bir şekilde ve eksiksiz olarak mutlaka tercüme edilmesi ve Müslüman - Türk Halkının istifâdesine sunulması gereklidir. Yayınevimizin genç, güçlü, inançlı ve usta kalemleri bu eserler üzerinde çalışmalar yapmaktadırlar. Herbiri son şeklini aldıkça ve imkânlarımız müsâade ettikçe derhâl siz değerli okuyucularımızın istifâdesine sunulacaktır. Zâten bu nâdîde eserlerin peyderpey çıkması muhterem okuyucularımızın da lehine bir durumdur. Çünkü hepsinin bir anda alınması hem maddî külfeti artırır, hem de hepsi bir anda okunamıyacağına göre tamâmının birden çıkmış olmasının bir faydası yoktur. Yalnız, daha önceleri de hatırlatmış olduğumuz gibi, müteakip bir eser çıkıncaya kadar bir öncekini okumuş olmak daha istifâdeli olur. Ve, Uyanış Yayınları'ndan çıkan bir eser de mutlaka okunmalıdır. Bizim, değerli okuyucularımızdan en çok istediğimiz şey budur. Yâni neşriyâtımızdan aldıkları bir eseri mutlaka okumak, alıp bir köşeye veya kütüphâneye atmamak!..

3 — Çalışmalarımızın sıklet merkezlerinden birini ve hattâ en mühimmini, hadîslerin şerhli - îzâhlı tercümeleri teşkil etmektedir. Günümüzde yapılmakta olan hadîs tercüme ve şerhleri de - çok azı müstesnâ olmak üzere - maal'esef tatmîn edici olmaktan uzaktır. Zaten, gerek Kur'ân'ın, gerekse hadîslerin mücerret tercümeleri, faydalı olma yerine çok kerre zararlı olabilir. Çünkü gerek Kur'ân âyetleri ve gerekse peygamberimiz aleyhisselâmın hadîsleri, icmâlî olarak dînin esaslarını belirtmektedirler. Onları. Kur'ân'ın ve hadîsin lisânına âşina olanlar o lisandan râhatlıkla anlayabilirler. Aynı şekilde, sırf meâl olarak çevrilmiş de olsalar, bir başka lisandan da anlayabilirler. Fakat bütün bu anlamaların mümkün olabilmesi, için, dînî sâhada derin bir tetebbuât sâhibi olmak ve ayrıca bir hissediş, bir duyuş içinde bulunmak şarttır. Yâni mücerret Kur'ân lisanını bilmiş olmak yalnız başına kâfi değildir. Kur'ân lisânını bilenler ve gerek Kur'ân'ın, gerekse hadîslerin terennüm ettikleri ilâhî hakîkatler karşısında bir duyuş ve bir hissediş içinde bulunabilenler için durum budur. Fakat Kur'ân lisanını bilmeyenler ve dîn hakkında esaslı ve köklü bir mâlûmâta sahip olmayanlar için ise durum tamâmen değişiktir. İşte bu durumdaki insanlar için, gerek Kur'ân'ın ve gerekse hadîslerin mücerret tercümeleri faydalı olma yerine zararlı olabilir. Hele bir de bu tercümeler, bugün olduğu gibi, kısır ve zorâkî bir dille ve bozuk-düzen ifâdelerle yapılmışsa iş büsbütün kötüleşir.

Çünkü bu türlü tercümeler avâm tabakasına hiç bir şey vermez. Üstelik zihinlerini de karıştırır. Kur'ân ve hadîsler hakkında yanlış düşüncelerin doğmasına sebep olabilir. Allah'ın kelâmı ve Resûlüllah'ın hadîsleri hakkında bu netîcelere sebep olmak ise onlara en büyük ihâneti yapmak demektir. Bunun için, gerek Allah'ın kelâmının tercüme ve tefsîri, gerekse Resûlüllahın hadîslerinin tercüme ve şerhi husûsunda şu iki yol tâkîp edilmelidir:

1 — Gerek âyetlerin ve gerekse hadîslerin meâlen tercümeleri... Bu tercümeler, Türkçeyi iyi bilen kişiler tarafından yapılmış olmalıdır. Çünkü gerek Kur'ân'ı ve gerekse hadîsleri tercüme etmek, sadece Arapça bilmekle olacak bir şey değildir. Türkçeyi de en az Arapça kadar ve ondan çok daha iyi bilmek gerekir. Türkçeyi bilmek demek ise, Türkçeyi konuşur olmak demek değildir. Bir lisânı konuşur olmak başka şeydir, ilim lisânı olarak bilmek yine başka şeydir. İşte bugünkü tercümelerin muvaffak olamayışlarının baş sebebi de budur. Yâni Türkçeyi bilmemeleridir. Türkçeyi bilmeyen bir mütercimin, yaptığı tercümeyi tam olarak yansıtamıyacağı ise herkesçe mâlûmdur.

2 — Meâlen tercümesi yapılmış âyetlerle hadîslerin, hemen peşinden, herhalde ve mutlaka, kısa ve öz olarak tefsîr ve îzâhlarının yapılması, mücerret bir tercüme ile kalınmaması...
Bu tefsîr ve îzâhlar kısa ve öz olmalı, âyetlerde ve hadîslerde belirtilmek istenen ana hedefler belirtilmelidir. Yine bu tefsîr ve îzâhlar, kalıplaşmış açıklamaların tekrârından ibâret olmamalı, cümleler buram buram rûh, duygu ve vecd kokmalıdır. Katı, ruhsuz, duygusuz, yapmacık, ... cümlelerden meydana gelmiş tefsîrler ve îzâhlar onları okuyanlara bir şey vermez.

Bugüne kadar yapılan ve hâlen bugün de yapılmakta olan şey şudur:

1 — Ya hadîsleri kısır, katı, rûhsuz bir ifâde ile sadece meâlen tercüme edip öylece bırakmak.

2 — Veya bu kısır tercümeye, şerh mâhiyetinde, kalıplaşmış, rûhsuz, hissiz, ... birkaç da cümle eklemek.

Meselâ aşağıdaki örnek, birinci mâddede târîfini yaptığımız kısır, katı, rûhsuz bir ifâde ile yapılmış tercümelere bir misâldir. Parça, Kütüb-ü Sitteden birisinin tercümesinden alınmıştır. Berâber okuyalım:

— Tahâretsiz namaz kabûl değildir ve hîleli maldan sadaka olmaz.

Hennâd rivâyetinde, «İllâ bituhûrin» demekte, yâni, namaz ancak tahâretle kabul olur tâbirini kullanmaktadır.

Bu hadîs, bu babda, vârit olan hadîslerin en sahîhî ve en hasenidir. Ebül-Melih, babası, Ebû Hureyre ve Enes'den de bu babda hadîs rivâyet edilmiştir. Ebul-Melîh bin Üsâmenin adı Âmir'dir. Ona Zeyd bin Üsâme bin Umeyr El-Hüzelî de deniliyor.

Hadîsin tercüme ve şerhi üzerine yazılanlar bu kadardır azîz okuyucularım. Yukarıda da kaydettiğimiz gibi bu, Kütüb-ü Sitte tâbir olunan mutebber altı hadîs kitâbından birisinin tercümesinden alınmıştır. Bu hadîs sahîh hadîslerdendir ve dînimizin en temel esaslarından bir husûsa, hattâ peygamberimizin ifâdeleriyle, dînin yarısı sayılan bir husûsa temâs etmektedir. Zîrâ peygamberimizin muhtelif meseleler hakkında muhtelif vesîlelerle ifâde ettiklerine göre tahâret yâni temizlik îmânın yarısıdır. O halde böylesine mühim bir mevzû, yukarıdaki gibi, ne dediği bile zorla anlaşılabilen, kısır ve zorâkî birkaç cümle ile geçiştirilir mi? Geçiştirilmez, geçiştirilemez, geçiştirilmemesi lâzım. Fakat, ne yazık k, bu ülkede bu oluyor. Ve, yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi, okuyanlara hiç bir şey ifâde edemiyecek bu tercümeler, büyük iddiâlarla da ortaya sürülüyor. Biraz önce vermiş olduğumuz hadîs tercümesini şöyle bir okuyan muhterem okuyucularımız, herhalde bugünkü tercümelere yönelttiğimiz tenkîdler husûsunda bize hak vereceklerdir. İşte Uyanış Yayınevi'nin temel hedeflerinden biri de, bugünün faydasız hadîs tercüme ve şerhlerine son vermektir. Yayınevi'nin beyin durumundaki genç, güçlü, inançlı, mâhir, usta ve mefkûreci kalemleri bu sâhada da harıl harıl çalışmaktadırlar. Bu çalışmaların ilk meyvesi, pek yakında muhterem okuyucularımıza sunulacaktır. Meselâ mezkûr hadîs, Uyanış Yayınevi'nin güçlü kalemleri tarafından aşağıdaki şekilde tercüme ve şerh edilmiştir:

— **Tahâret** (= Temizlik, abdest) **siz namaz kabûl olunmaz. Hîleli kazançtan verilen sadaka da makbûl değildir.**

Allah Resûlü bu hadîslerinde, dînin yarısı olan temizliğin ehemmiyetini olanca açıklığı ile ortaya koyuyor. Tahâret - temizlik iki kısımdır. Bunlardan biri maddî kirlerden, pisliklerden ve necâsetlerden temizlenmektir. Bu temizlik su ile olur. Diğeri de gayri ahlâkî duygulardan, gayri ahlâkî hareket ve davranışlardan, kısacası ahlâksızlık pisliklerinden temizlenmektir. Bu temizlik de ibâdetlerle ve nefsi terbiye etmekle olur. Buna göre necâsetler iki kısımdır. Bunlardan biri maddî - zâhirî - cismânî necâsetlerdir. Diğeri de mânevî - ahlâkî - necâsetlerdir. Maddî necâsetler, insan bedeninin maddî kısmını ilgilendirir. Temizlenmeleri su ile olur. Manevî - ahlâkî ne-

câsetler ise insanın ruhunu, seciyyesini ve karakterini ilgilendirir. Bunların temizlenmesi de nefsî terbiye ile ve ibâdetlerle olur. Gerek abdestimiz ve gerekse namazlarımız görünüşte bedenle ilgilidir. Fakat aslında hiç de öyle değildir. Hele namazın kendisi tamâmen rûhla ilgili bir ibâdettir. Nasıl ki bedeninde maddî pislik - necâset bulunan bir kimse pis sayılırsa, aynı şekilde, rûhunda ahlâkî pislikler bulunan birisi de pis demektir. Temizlik, sadece maddî olmadığı gibi pislik, yâni necâset de sadece maddî değildir. Necâsetin de hem maddî olanı ve hem de mânevî olanı vardır. Ve asıl mühim olan mânevî necâset ve manevî pisliktir. Nitekim tahâret - temizlikte de asıl mühim olan manevî - ahlâkî temizliktir. Böyle olduğu için, zâhiren temiz olduğu halde bâtınen temiz olmayan müşrikler hakkında Kur'ân'da şöyle buyurulmaktadır.

— **Ey müminler, müşrikler necistir, pistir, o halde, artık bu seneden sonra Mescid-i harâma yaklaşmasınlar...**

Görülüyor ki Kur'ân'ı Kerîm, müşrikleri pis-necis olmakla vasıflandırmaktadır. Oysa zâhiren onlar da müslümanlar kadar temizdir. Fakat bâtınen, yâni ahlâk ve seciyye bakımından pis oldukları için Allah onları necis - pis olmakla tavsîf etmiştir...

İşte Uyanış Yayınevi'nin güçlü ve usta kalemlerinin, hadîs tercüme ve şerhi husûsundaki anlayışları budur ve böyle devam etmektedir. Bu anlayış ve usûlle, belki de ilk defa hadîsler, esas gâye ve hedefleri îzâh edilmiş olarak ilk defa Müslüman - Türk Halkının istifâdesine sunulmuş olacaktır. Kur'ân tercüme ve tefsîri husûsundaki çalışmalar da aynı anlayış içinde devâm etmektedir. Bugün maal'esef, her sınıftan insanımızın kolaylıkla ve rahâtlıkla okuyup anlayabileceği ve istifâde edeceği bir Kur'ân tefsîri yoktur. Vâkıa Kur'ân tefsirlerimiz pek çoktur. Fakat bunların herbiri, okuyucu ile eser arasına perde teşkîl edecek şekilde bir kusûr ile malûldür. Kimisinin ifâdesi çok ağırdır. Bugünün insanı ondan bir şey anlamamaktadır. Kimisi çok uzuncadır. Âyetlerin belirtmek istedikleri esas hedef, bu uzun söz kalabalıkları arasında güme gitmekte, okuyucu, âyetin ifâde etmek istediği esas hedefi ayırt edememektedir. Kimisi ise zâten âyetin rûhunu ifâdeden âcizdir. Bütün bunların netîcesi de ortada bugünün müslümanına tavsiye edilecek bir Kur'ân tefsirinin bulunmayışıdır. İşte Uyanış Yayınevi'nin temel hedeflerinden biri de, her sınıftan insanımızın kolaylıkla ve rahatlıkla okuyup anlayabileceği bir Kur'ân Tefsîri hazırlamaktır. Bu tefsîr öz ve herbir âyetin esas hedefini belirtir mâhiyette olacaktır.

4 — Ve nihâyet memleketimizin, milletimizin ve devletimizin diğer hayâtî meseleleri de birer birer gün ışığına çıkarılacak, herbiri ilmin ışığında

lif lif işlenecek, hatâlar, aksaklıklar, yapılması gerekenler teker teker gösterilecktir. Bugün milletçe ve devletçe, en kısa zamanda ve mutlaka halledilmesi gereken birtakım meselelerle karşı karşıyayız. Bunların en mühimleri şunlardır:

1 — Sanâyi Meselesi,

2 — Eğitim ve öğretim meselesi,

3 — Beslenme meselesi,

4 — Nüfus meselesi,

5 — Ortak pazar meselesi,

6 — Dil meselesi,

7 — Dış Türkler meselesi,

8 — Harp sanâyii meselesi,

9 — Sağlık işleri meselesi,

10 — Dış ticaret (ithalât - ihrâcat) meselesi,

11 — Yabancı yatırımlar meselesi,

12 — İşsizlik meselesi,

13 — Millî siyâset meselesi.

İşte Uyanış Yayınevi'nin beyin kadrosu tarafından bütün bu meseleler ilmin ışığında incelenmektedir. Sırası geldikçe bu incelemelerin netîcesi muhterem okuyucularımıza sunulacaktır. Meselâ bugün:

1 — Devletçe henüz millî sanayiimizi kurabilmiş değiliz. Oysa asır sanâyi asrıdır. Sanâyiini kurmamış milletlere bundan böyle hayât yoktur, sürünme vardır, zillet ve hakîrlik vardır. Bu devirde, sanâyiini kurmamış milletler görünüşte müstakil olsalar bile aslında esirdirler. Sanâyide gelişmiş milletlerin esiridirler. Sanâyide parolamız şu olmalıdır:

— Asrın her türlü âlât ve edevâtını kendi hammâddelerimizle, kendi

mühendis ve işçilerimizle, kendi atelye, îmâlâthâne, tezgâh ve fabrikalarımızda kendimiz yapmak...

Bugün diyebiliriz ki, modern sanâyi için lüzumlu hammaddelerin hemen hemen tamâmı memleketimizde mevcuttur. Hattâ atom sanayii için temel madde olan uranyum bile vardır. Geriye, gerekli teknik elemanlarla, lüzumlu atelyelerin îmâlâthânelerin, tezgâhların ve fabrikaların hazırlanması kalır. Bugün belki kâfi ve yeterli miktarda olmasa da, gerekli teknik eleman yönünden de fazlaca bir güçlük çekecek durumda değiliz. Gerekli teknik elemanlar olunca atelyeleri, tezgâhları, îmâlâthâneleri ve fabrikaları kurmak ise bir an meselesi demektir.

Değerli okuyucularımız belki de soracaklar:

— Peki, mâdem ki herşeyimiz hazır da sanâyimizi niçin kurmuyoruz?

Bu sorunun cevâbını, son otuz - kırk senedir devletin başına geçenlerin sanâyî dâvâsını idrâk edecek kapasiteden uzak olmalarında aramak gerekir. O zaman, yetmiş milyon sarfiyle, ikiyüzelli milyon sarfiyle, taş ve beton yığını stadlar yaptıran ve bunu da kalkınma sayan insanların başbakan olduğu bu tâlihsiz ülkede, sanâyinin niçin kurulmadığı veya kurulamadığı daha iyi anlaşılır. Yine bu sorunun cevâbını, son otuz - kırk senedir devletin başına geçenlerin çoğunun, yabancı kültürlerle beyinleri yıkanmış müstemleke aydınları olmasında aramak gerek. Müstemleke aydınının kafasında sadece müstemlekecilerin şırıngaladıkları fikirler bulunabileceğine ve müstemlekecilerin de sömürdükleri ülkelerin sanâyilerini kurmalarını istemiyeceklerine göre, sorunun cevâbı böylece daha iyi anlaşılır. İşte bu sebeplerden ötürü, bu memlekette yapılacak ilk ve en mühim iş, devletin başına millî fikriyâta sahip, benliğinden kopmamış, herhangi bir sûretle yabancı bir kültürün tesiri altında kalmamış ve bu sebeple aşağılık kompleksi içine düşmemiş kişiler geçtiği zaman, devletimizin ve milletimizin en güç meseleleri dahi kolaylıkla ve râhatlıkla halledilecektir. Bunca yılık tecrübelere sâhip halkımızda artık bugün, devlet-i ebed müddetin başına bu vasıflardaki insanları geçirme gayretlerini görmek istiyoruz. Ümit ve temennî ederiz ki o günler pek uzak değildir. Zîrâ geçen zaman hep devlet-i ebed müddetin aleyhine işlemektedir. Bir gün gelir, geç kalınmış olabilir. Kader bâzen geç kalanlara çok zâlim ve gaddar davranır. Allah'dan hâlisâne niyâzımız, milletimizi geç kalmış durumlara düşürmemesidir.

2 — Millî eğitim adı altındaki öğretim ve eğitimimiz hiç de millî değildir. Bil'akis tamâmen gayri millî ve esperantodur. Hem o derece gayri millî ve esperantodur ki, mekteplerinde okuyanların kimisi Amerikan hayrânı

olur, kimisi İngiliz hayrânı olur, kimisi Fransız hayrânı olur, kimisi Rus hayrânı olur, kimisi Kızıl - Komünist Çin hayrânı olur... Kendi milletinin hayrânı olanlar ise yanlış tohum vermiş bitkiler kadar nâdirdir. Millî eğitim adı altındaki bu teşkilâtın mekteplerinden çıkanların çoğu da beynelmilel vatandaşdır. Bu teşkilâtın müesseseleri, oralarda okuttuğu gençlere vatan - millet sevgisi veremez, genç dimağlara milletlerine hizmet aşkı aşılayamaz, bilgi adı altında bir sürü mefhumlar yığınını ezberlettirir, bir müddet bu kuru mefhumların hamallığını yaptırır. Aslâ ilim, irfân ve hakîkat sevgisi veremez.

Oysa meselâ Fransa'da, hattâ Türkiye'de Fransız mektebi Fransız yetiştirir. İngiltere'de İngiliz mektebi İngiliz yetiştirir. Rusya'da Rus mektebi Rus yetiştirir. Amma Türkiye'de Türk mektebi Türk yetiştirmez. Ya başıboş esperanto vatandaş yetiştirir veya herhangi bir yabancı ideolojinin esîri köle yetiştirir. Bu mektep körpe Türk çocuğuna şahsiyet kazandıramaz. Mefkûre veremez. Onu devletine, milletine ve ecdâdına lâyık bir insan yapamaz. Bunun netîcesi ortaya bugünkü durum çıkar. Bugün Türk yurdunda herbir nesil ayrı bir telden çalmaktadır. Herbir neslin, hattâ aynı emsâl nesillerin zevkleri, hisleri, duyuşları, heyecanları başka başkadır.

Maârifin millî olamayışının en kötü netîcelerinden biri de çeşitli sâhalarda seçkin insanların yetişmemesidir. Meselâ bugün, eskilerin Kaht-ı Ricâl dedikleri devlet adamı kıtlığı vardır. Çok eskilerden olduğu gibi şahsiyetli, dirâyetli, liyâkatli, güçlü devlet adamlarımız çıkmamaktadır. Muhtelif ilim dallarında dünyâ çapında ilim adamlarımız yoktur. Âdetâ her yönden bir cüceleşme içindeyiz. Oysa beşbin senelik şanlı bir geçmişi olan köklü bir milletiz. Bugünkü bu acıklı ve utanç verici durumumuza sebep olarak parmağımızla ilk işâret edebileceğimiz suçlu, gayri millî millî eğitim teşkilâtıdır. Bu müesseseyi gerçekten millîleştirdiğimiz, gerçekten millî eğitim ve öğretime döndüğümüz gün, durum farklı olacak, Türk Milleti her sâhada büyük insanlar yetiştirmeğe başlayacaktır. Bunun için, Türk Halkının yapacağı ilk hareket ve hamlelerden biri de, en kısa zamanda maârifini millîleştirmek olmalıdır. Öyle bir maârifimiz olmalı ki, mekteplerinden çıkanlar gerek inanç ve duygu bakımından, gerekse hizmet ve vazîfe mes'ûliyeti bakımından buram buram Türklük kokmalı, İslâmlık kokmalı. Halkımıza gösterilecek ilk hedeflerden biri de maârifi millîleştirmek olmalıdır.

3 — İnsanımızın beslenme meselesi başıboş ve yürekler acısı bir durumdadır. Her şeyden önce, devletin böyle bir meselesi yoktur. Beslenme husûsunda halk kendi hâline terkedilmiştir. Devlet bir beslenme siyaseti tâyin ve tesbit etmemiştir. Büyük işler büyük enerji ister. İnsanımızın başıboş bir beslenmenin kucağına terkedilmiş olması ve gereği gibi gıdalana-

maması onun için hayâtına tesir etmektedir. Ayrıca plânsız - programsız ve düzensiz bir beslenme, hastalıkları da artırmaktadır. Böylece parasını beslenmeye sarfedemiyen insanımız, onu ilâca vermek durumuna düşmektedir. Bir taraftan kendi öz malımız olan en değerli gıdâ maddeleri çeşitli oyunlarla insanımızın elinden alınıp şurada - burada çar - çur edilirken, diğer taraftan onun sıhhatine faydalı olmayan hattâ zararlı olabilen gıdâ maddeleri ithâl edilmekte, böylece devlet eliyle vatandaşın sıhhati ile oynanmaktadır. Devlet, insana bir beslenme usûlü vermediği gibi, üstelik onun bir kısım temel besin mâddelerinden mahrum kalmasına sebep olmaktadır. Bugün hastahâne önlerinin tıklım tıklım dolu oluşunun sebeplerini biraz da bu noksan ve kusurlu beslenmede aramak gerekir. Eğer insanımız için yollu - yordamlı ve usullü bir beslenme ve gıdâlanma rejimi tatbîk edilirse, bugün tıklım tıklım dolu hastahâne önlerinin birden tenhâlaşıverdiği görülecektir. Hem devletin, hem de insanımızın menfaatına olan bu problem neye ele alınmaz ve devlet olarak varlığımızın temel taşını teşkîl eden insanımıza niçin bir beslenme ve gıdalanma yolu gösterilmez. Bunun cevâbını da yine bir önceki meselede verdiğimiz ip uçlarında aramak gerek. Elli senedir devlet-i ebed müddetin hangi derdine bir çâre bulundu ve hangi hayâtî meselesi halledildi ki, bu derdine bir çâre bulunsun ve bu derdi halledilsin? İnsanımız, elini şakağına koymalı ve daha dün denecek kadar kısa bir zaman önce ya istiklâline yeni kavuşmuş veya harpten çıkmış devletler, milletler birçok hayâtî meselelerini hallederken, beşbin senelik şerefli bir geçmişi olan ve elli senedir de harbe girmeyen bu milletin en basit meselelerini bile halledememiş olmasının sebepleri üzerinde düşünmelidir. Elli sene, kalkınmak için bir milletin târihinde uzun bir zamandır. Bâzı devletlerin, bir harpte yerle bir olduktan hemen sonra yirmi - yirmibeş senede kalkınabildikleri ve ileri milletlerin en ön safında yer aldıkları göz önüne getirilince, bizim elli senedir yerimizde bocalayıp durmamızın sebeplerini ilk anda tâyin ve tesbît etmek zor gibidir. Fakat elli senelik icrâat ve yapılan kısır didişmeler göz önüne getirilince bu sebepler hemen ortada sırıtıverir. Hem de sebepler olarak değil, sadece sebep, yâni bir tek sebep olarak. Bu sebep, bu devrede, devlet-i ebed müddetin başına geçenlerin millî kafaya ve millî fikriyâta sahip olmayışlarıdır. Kısacası, devlet-i ebed müddetin elli senedir yerinde bocalamasının tek müsebbibi beyinleri yabancı kültürlerle yıkanmış müstemleke aydınlarının devletin başına geçmiş olmalarıdır...

4 — Bugün ülkemizde, doğum kontrolü veya nüfus plânlaması adı altında, Türk Milletini gizlice, sinsice ve sessizce yoketme çalışmaları devam etmektedir. Türk Milletinin çoğalıp büyümesinden ürken haçlı zihniyeti, esas gayesini gizleyerek yüzüne birtakım sahte maskeler takmış ve içerideki müstemleke aydını gâfil - veya hâin - lere, doğacak Türk çıcuklarının

daha ana rahminde yokedilmesi plânını kabûl ettirmiştir. Haçlı zihniyeti, içimizdeki müstemleke aydını gâfil - veya hâin - lerin karşısına şu maskelerle çıkmıştır:

1) Nüfus artışını durdurursanız çabuk kalkınırsınız,

2) Zâten bu modern atom çağında kemiyetin bir değeri yoktur. Mühim olan keyfiyettir. Baksanız a, iyi eğitilmiş ve modern silâhlarla donadılmış az sayıda bir ordu, iyi eğitilmemiş ve modern silâhlarla donatılmamış büyük bir orduyu perişan etmektedir.

3) Hem dünyâ yakın bir gelecekte büyük bir açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Şimdiden nüfûsunuzun artışını önlerseniz, o zaman beslenmesi kolay olur.

4) Hem, doğum kontrolu yaparak nüfûs artışını önlerseniz, biz size yardım ederiz. Doğacak çocuklarınızı daha ana rahminde katletmeyi kabûl ettiğiniz takdirde gereken her türlü âlât - edevât, ilâç vesâireyi parasız olarak veririz. v.s.,

Gâfil - veya hâin - müstemleke aydını, sûret-i haktan görünen bu haçlı zihniyetinin suratına şu cevapları bir şamar gibi fırlatarak bu teklîfi ters yüzü çevirememiştir:

1) Nüfûs artışı kalkınmayı engellemez. Bil'akis daha çabuk kalkınma hamleleri yapma husûsunda kamçılayıcı bir rol aynar.

2) Bu modern atom çağında kemiyetin yani sayı fazlalığının mühim olmadığını, meselâ iyi eğitilmiş ve modern silâhlarla donatılmış küçük bir ordunun, iyi eğitilmemiş ve modern silâhlarla donatılmamış büyük bir orduyu perişan ettiğini söylüyorsun. Ya o büyük ordu da iyi eğitilmiş ve modern silâhlarla donatılmış olursa o küçük ordunun hâli nice olur?

3) Dünyânın yakın bir gelecekte açlık tehlikesine mârûz kalacağını söylüyorsun. Eğer böyle bir tehlike mevzubahis ise bunu benim gibi geniş topraklarına nisbetle az nüfûsu olanların değil, çok nüfûsuna nisbetle dar toprakları olanlar düşünsün. Benim için yakın bir gelecekte böyle bir tehlike bahis konusu olamaz. Çünkü benim hâlen sâhip olduğum topraklarım normal olarak bugünkü nüfusun 3-4 mislini besleyebilir. Yâni benim bugün için 100-150 milyon nüfûsu besleyecek toprağım vardır. Oysa bugün için benim henüz 40

milyona yakın bir nüfûsum mevcuttur. Nüfûsum 150 milyona ulaştığı zaman da Allah kerimdir. Bu senin dediğini belki o zaman düşünebilirim.

4) Mâdem sen bana, doğum kontrolu yaptığım takdirde hiçbir karşılık beklemeden yardım edeceğini söylüyorsun O halde haydi bu yardımı yap. Ben de onunla sanayiimi kurayım. Çünkü bugün benim kalkınma dâvâm, sanâyi dâvâsıdır.

İşte, haçlı zihniyetinin suratına bu cümleleri kuvvetli bir şamar gibi fırlatamıyan müstemleke aydını, maal'esef, Türk Milletinin sessizce yok edilmesi plânı demek olan bu doğum kontrolu veya nüfûs plânlaması etklifini kabûl etmiş ve tatbîkat safhasına koymuştur. Bugün tatbik edilmekte olan bu plân netîcesi her sene yüzbinlerce Türk çocuğu daha ana rahminde yokedilmektedir. Yakın bir zamana kadar, an'anevî Türk Devlet anlayışında, devletin, vatandaşına iş bulmak vazîfesiydi. Şimdi ise, vatandaşa iş bulmak değil, iş isteyen veya isteyecek olan vatandaşı yoketmek devletin vazîfesi hâline geldi.

Bugün sağduyu sâhibi muhterem Türk Halkına bu meselede çok mukaddes vazîfeler düşmektedir. Bizim kalkınma dâvâmız sanâyiimizi kurma meselesidir, doğacak çocuklarımızı daha ana rahminde yoketme meselesi değildir. Eğer nüfûsun artışını önlemekle, hattâ nüfûsu azaltmakla daha hızlı kalkınacaksak, uzun zaman teker teker yeni doğacak çocuklarımızı katledeceğimize bir anda kırk milyonun meselâ onbeş milyonunu geniş bir meydanlığa toplayalım ve bir anda tanklar ve buldozerlerle üzerlerinden geçiverelim. Böylece öldürme işini hem bir anda halletmiş, hem de yıldırım hızıyla âniden kalkınmış, meselâ teknikte bugünkü Amerika seviyesine gelivermiş oluruz. Öyle değil mi, müstemleke aydını gâfiller, veya hâinler!... Siz müstemleke aydınlarının mantığına göre, ana rahmindeki çocukları katletmekle kalkınma hızlandığına göre, daha fazla tüketim yapan büyükleri katletmekle haydi haydi hızlanır. Hem de dördüncü vitesle değil mi?

Aziz okuyucularım, eskiden Romalıların bir sözü varmış. **«Bütün yollar Roma'ya çıkar!»** dermiş. Bugün bizim meselelerimiz de dönüp dolaşıp müstemleke aydınlarında **çıkmaza giriyor. O halde millî** meselelerimizi bir an önce **halletmek ve târihimize ve şânımıza** yakışır bir devlet şahsiyetine ermek istiyorsak, başımızdan müstemleke aydınlarını defetmek mecbûriyetindeyiz. Elli yıldır **devlet-i ebed müddetin başına bir kara** kâbus gibi çöken bu rûhsuz **müstemleke aydını bir daha gelmemek** üzere oradan sökülüp atılmadıkça ufuklarda **kurtuluş, parlayış ve yükseliş** ümitleri bir serap olmaktan öte **geçemiyecektir. Silkin artık, silkin de** târihine, asâletine, millî benliğine kavuşma **hamlesini yap. Zîrâ ufuklar seni bekliyor.** Ufuklar, senin gibi elinde

Kur'ân, göğsünde îmân birisini bekliyor. Sen yeryüzünde mukaddes bir vazîfe ile vazîfelisin. Bu vazîfeni yerine getir. Bunun için bertaraf edeceğin ilk engel, içindeki gâfillerdir, rûhsuz, hissiz müstemleke aydınlarıdır, kökü senden kopmuş, millî ruhtan, millî şûurdan uzaklaşmış şarlatanlardır.

5 — Haçlı zihniyetinin bir diğer tertibi de ortak pazar meselesidir. Bu da, Türk Milletinin uzun va'de ile yokedilmesi plânlarından biridir. Bu ortak pazar, hedefine ulaştığı takdirde:

1) Ortak Pazar ülkeleri arasında sınırlar kalkacak,

2) Üyelerin bir tek bayrağı olacak,

3) Müşterek bir paraları olacak,

4) Müşterek bir meclisleri olacak,

5) Ortaklığa dâhil ülkelerin halkı diledikleri üye ülkden toprak satın alabilecekler.

Bunlar, ortak pazar hedefine ulaştığı takdirde meydana gelecek netîcelerden sadece birkaçı. Fakat bunlar bile beşbin senelik kutsal Türk Devletinin ve milletinin sonu demek olmağa kâfi değil mi, aziz okuyucularım? Düşünün bir kere, ortak pazar hedefine ulaştığı takdirde:

1) Ayyıldızlı Türk Bayrağı târihe karışacak,

2) Ortada Türk Devleti diye bir şey kalmayacak. Türk halkı Avrupa'nın bilmem neresinde kurulmuş ve üyeleri piyer lermit kalıntılarından meydana gelmiş bir meclis tarafından idâre edilecek.

3) Yüzyıllardır Anadolu'da, Kutsal Türk ülkelerinde gözü olan haçlılar, bu topraklardan istedikleri yerleri satın alabilecekler. Böylece haçlı, yüzyıllardır silâh zoru ile alamadığı yerleri, içimizdeki müstemleke aydınlarına kabûl ettirdiği bir haçlı plânı ile kolaylıkla ve râhatça alabilecek.

Türk Milleti, senin kutsal varlığın üzerinde döndürülen dolapları gördün değil mi? O halde yüklen. Yüklen de oynanan bu oyunları boz. En kısa zamanda, seni sarmış olan bu imhâ çemberini kır. Kaynağı mazînin derinliklerine uzanan coşkun bir kaynak olduğunu ve asla durdurulamıyacağını ve kurutulamıyacağını bir kere daha haykır, bütün cihâna ispat et. Bu senin

için hiç de zor bir şey olmayacaktır. Yeter ki birazcık silkiniver. Yeter ki biraz kendine geliver!..

6 — Kutsal bir cihad açma kararında olduğumuz konulardan birisi de dil meselesidir. Evet, milletçe varlığımızın devâmının en başta gelen sebeplerinden biri olan dil meselesinde, onu bozmak, yozlaştırmak, ve böylece Türk milletinin gerek mâzi ile ve gerekse dış Türklerle olan bağlarını koparmak isteyen gâfil ve hâinlere karşı kutsal bir cihâd açacağız. Bu kutsal cihâda bütün Türk Milleti dâvetlidir. Bugün Türk dili, görülmemiş bir ihânetin, bir tahribâtın azgın saldırılarıyle karşı karşıyadır. Sadece ismi ile Türk olan, fakat aslında Türk Milleti ile hiçbir alâkası bulunmayan ve hattâ onun can düşmanlığını yapan bir gâfiller - hâinler şebekesi, bugün, benim o güzel dilimi bozup tahrîp etmek için ona kudurmuşçasına saldırmaktadır. Bu gâfiller - hâinler şebekesinin ajanları devletimin müesseselerine kadar girip yuvalanmışlardır. Milletimizin en mukaddes varlığı olan lisânımızı kemiren bu haşereler radyoya girmiş, mektebe girmiş, meclise girmiş, basına girmiş, sinemaya girmiş, tiyatroya girmiştir... Öyle ki, Türkçe tahrîbatçılığı ile TRT, sanki Türk Milletinin radyo ve televizyonu değildir de Türk yurdunda bir fesat kutusudur. Dil tahrîbatçılığı yapan mektepler, sanki Türk mektebi değildir de, Türk Milletini lisânı yönünden yıkmakla görevlendirilmiş birer müstemleke mektebidir. Sanki o basının bir kısmı, Türk dilini bozarak onu o yoldan yoketmek isteyen haçlı zihniyetinin ileri karakoludur. Hâsılı bugün o güzelim dilimiz, serâpa vatan sathında müessir olan müesseselere yerleşmiş dil tahrîbatçılarının topyekûn kudurgan saldırılarına hedef olmaktadır. İşte, dilimize yapılan bu düşmanca saldırılarla mücâdele etmek, Uyanış Yayınevi'nin mukaddes vazifeleri arasında olacaktır.

Bugün bu güzelim dilimiz, iki ayrı zümre tarafından tahrîp edilmektedir. Bu iki zümreden biri hâinler zümresidir. Bunlar dil tahrîbâtçılığını şuurlu bir şekilde, hâince ve düşmanca yapmaktadırlar. Komünist vesâire merkezlerinden aldıkları emre göre hareket ederler. Bunlar katıksız birer düşman ajandırlar. Diğer zümre de gâfiller zümresidir. Bu zümreyi de ayrıca ikiye ayırmak gerekir. Bunlardan biri, dil ve kültür husûsunda belli bir şahsiyete kavuşamamış olanlardır. Dil ve kültür husûsunda muayyen bir şahsiyete kavuşamadıkları ve belli bir seviyeye erişemedikleri için aşağılık duygusu içindedirler. İşte bu aşağılık duygusundan kurtulmak maksat ve gâyesiyle lüzum hasıl oldukça - o da biliyor dedirtmek için - uydurukça kelimeler kullanırlar. Böylece, bir taraftan kendilerini tatmin ederken (!) diğer taraftan da farkına varmadan dili bozma gafletine düşmüş olurlar. Diğeri de sırf öztürkçecilik (!) hevesine kapıldığı için uydurukça kelimeler kullanır.

Dilimize yapılan en büyük sû-i kasd, öztürkçecilik adı altında yapılan

tahrîbattır. Bir de yabancı bâzı dillere hâs olan fakat bizim lisânımızın cümlelerinin kelime dizisine uymayan **«devrik cümle modası»** veya **«devrık cümlecilik ihâneti»** dir. Her lisânın cümlelerinde kendine hâs bir kelime dizisi vardır. Bir lisanın cümlelerinin kelime dizisi başka bir lisânın cümlelerinin kelime dizisine uymayabilir de, uyabilir de. İşte, bir lisânın cümlelerindeki kelime dizisini, kelime dizisi kendisine uymayan başka bir lisanın cümlelerinin kelime dizisine uydurmağa kalkışmak, o lisanın kendine hâs kelime dizisini bozmak demektir. Böyle bir zorlama da o lisanın akıcılığını bozar, onu zevksiz bir hâle getirir.

Devrik cümle meselesinde hâinleri anlıyoruz. Onlar, üzerine almış oldukları vazîfeyi, yâni Türk dilini bozma ve tahrîp etme vazîfesini yapmaktadırlar. Fakat çok yakından tanıdığımız, sevdiğimiz ve haklarında en ufak bir şüpheye düşmediğimiz bâzı dostlarımızın, yazılarını devrik cümlelerle doldurmalarının sebebini anlayamıyoruz.

Dilimizin tahrîbâtçısı hâinler, en az bin senedir halkımız tarafından kullanılmakta olan bâzı kelimeleri sırf Arapça aslından geliyor diye atmakta, onun yerine ya tamâmen uydurukça, ya Moğolca veya batı dillerinden gelen kelimeleri yerleştirmektedirler. Türkçe'nin tahrîbâtçısı hâinler, sırf Arapça aslından geldiği için, bir taraftan bu kelimeyi atıp yerine uydurukçalarını koyarken, diğer taraftan, batı dillerinden daha dün denecek kadar kısa bir zaman önce dilimize girmiş veya girmekte olan kelimelere hiç dokunmamaktadırlar. Bunların, lisânımızı bozmak, yozlaştırmak, kısırlaştırmak ve tahrîp etmekle vazîfeli bir ihânet şebekesine bağlı olduklarını sadece bu davranışları bile ispatlamağa kâfidir. Meselâ öztürkçeciye göre:

1 — **Tabiat** demek haramdır, **doğa** denmelidir.

2 — **Tabiî** demek haramdır, **doğasal** denmelidir.

3 — **Sebep** demek haramdır, **neden** denmelidir.

Öztürkçecilik maskesi giymiş Türkçe tahrîbatçısı hâinin - veya gâfilindediğini kabul ederek meselâ **sebep** yerine **neden** diyerek bir iki cümle kuralım:

1) Yolda giderken ayağıma taş takıldı, düşmeme **neden** oldu.

(Cümlenin zevksizliği bir yana eğer **düşmeme** kelimesini farklı vurgu ile okursanız, cümle, neden'i sebep mânâsına aldığınız takdirdekinden tamâmen ayrı bir mânâ ifâde ediyor. Halbuki neden yerine sebep kelimesi kullanılması hâlinde böyle bir yanlışlık ihtimâline asla yer kalmıyor.)

2) Şu bizim çocuk, senin yanında çalışsın da nedenlensin (İşte bir öztürkçeci mantığı).

Öztürkçecilik maskesi giymiş hâinlerin - veya gâfillerin - atmak ve onun yerine kullanmak istedikleri kelimelerden örnekler vermeğe devam ediyoruz:

4 — **Siyasî** demek haramdır, **siyâsal** denmelidir.

Hani insanın, siyâsî yerine siyâsal denmesini isteyen bu öztürkçecinin iki kulağından birden tutarak şiddetle bir çekeceği ve kendisine soracağı geliyor.

— Peki bu siyasal kelimesinin nasıl oluştuğunu bana îzâh edebilir misin? Bu kelimenin esas kökü siyâset'dir. Eğer buna, sal veya al eki ekleyerek yeni bir kelime meydana getirmek istesek, siyâsetsal veya siyâsetal dememiz lâzım. Kelîmenin siya veya siyas şeklinde bir kökü olmadığına göre sen bu siyâsal kelimesini hangi kaideye dayanarak nasıl elde ettin?

5 — **Eser** demek haramdır, **yapıt** denmelidir.

Hani kör şeytan diyor ki, her nerede bir yapıt, pıt sesi duyarsan, hemen var, bu pıt, pıt, ... ları çıkaran dilin bulunduğu kafaya PAAAT!!... diye bir yumruk indir.

6 — **Şart** demek haramdır, **koşul** denmelidir.

Anlaşıldı. Herifler öküzlüğe hevesleniyorlar. Zîrâ malûm, Anadolu'da çift öküzlerine **koşu öküzü** derler. Bâzen de, öküz kelimesini hiç kullanmadan, çift öküzlerine sadece **koşul** derler. Bu, **çift öküzü** demektir.

7 — **Meselâ** demek haramdır, **örneğin** denmelidir.

Hâsılı değerli okuyucularım, dilimizin tahrîbâtçısı bu düşmanlar; dedelerimizin, dedelerimizin dedelerinin, ... kullandığı kelîmeleri katledip yerlerine uydurukça kelimeler yerleştirmek istemektedirler. Onların, güzel lisânımıza yapmak istedikleri bu sû-i kasd karşısında sessiz kalmamak, her fırsatta buna karşı çıkmak, her ne sûretle olursa olsun, o uydurukça kelimeleri kullanmamak ve kullanılmasına fırsat ve zemin vermemek senin de millî bir vazîfendir. Bu husûsta çocuğunu îkâz et. Bunun bir sû-i kasd olduğunu iknâ edici delîllerle ona anlat. Yakınlarından herhangi birisinin bu uydurukça kelimeleri kullandığını işitirsen, münâsip bir ifâde ile mutlaka

ona da anlat. Zîrâ bir milletin dili, o milletin gelmiş - geçmiş bütün nesillerini ve hâlihazırda muhtelif ülkelerde yaşamakta olan soydaşlarını birbirlerine bağlayan bir köprüdür. Eğer bu köprü ortadan kalkarsa aynı milletin muhtelif nesilleri, hattâ ayrı ülkelerde yaşamak zorunda kalan çağdaş nesiller bile birbirlerini anlamaz olurlar. Zevkleri, heyecanları, duyguları, ... ayrılır. Böyle olunca o millet ,okyanuslara başıboş bırakılmış bir tekneye veya havaya salıverilmiş bir balona benzer.

Bizim dilimiz Yunusların, Emrâhların, Mehmed Emînlerin, Mehmed Âkiflerin, Yahya Kemallerin, ... dilidir. Bu dil, hissedebilenler için dünyânın en güzel ve en tatlı dilidir. Türkçeden başka dil bilenler söylesin. Şu ifâdeyi, şu güzelliği hangi dilde bulabildiler:

Dolap niçin inilersin?
Derdim vardır, inilerim!
Ben Mevlâya âşık oldum,
Onun için inilerim-

Benim adım dertli dolap,
Akar suyum yalap yalap,
Böyle emreylemiş Çalab,
Derdim vardır inilerim.

Ben bir dağın ağacıyım,
Ne tatlıyım, ne acıyim,
Ben Mevlâya duâcıyım,
Onun için inilerim,

Dağdan kestiler hezenim,
Bozuldu türlü düzenim,
Ben bir usanmaz ozanım,
Derdim vardır inilerim.

Beni bir dağda buldular,
Kolum-kanadım kırdılar,
Dolaba lâyık gördüler,
Derdim vardır inilerim.

Dülğerler beni yondu,
Her azâm yerine kondu,
Bu iniltim haktan oldu,
Derdim vardır inilerim.

Suyum alçaktan çekerim,
Dönüp yükseğe dökerim,
Görün şu ben ne çekerim.
Derdim vardır inilerim.

Kendi hesâbıma ben, Türkçe'den başya üç yabancı dil biliyorum. Fakat onların hiçbirisinde, yukarıdaki dilde bulduğum zevki ve akkınlığı bulamıyor, hissedemiyorum. Bu sadece Yunus'da değil, Türkçe'nin zevkine ermiş herkeste böyledir. İşte Yahyâ Kemâl'in dilinden aynı zevk:

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik.
Aktolgalı Beylerbeyi haykırdı: İlerle!
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kafilelerle.

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan,
Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan,
Bugün Cennette gülleri açmış görürüz de
Hâlâ o hâtıra titrer içimizde.

Lisân aynı güzelim lisân değil mi? O halde kimin ağzından dökülürse dökülsün elbette aynı zevki verecek, aynı güzellikte olacak. Hattâ belki daha da güzel olacak. İşte aynı lisân, Mehmed Âkif'in ağzından:

Rûhumun senden ilâhî şudur ancak emeli,
Değmesin mâbedimin göğsüne nâmehrem eli,
Bu ezânlar-ki şehâdetleri dînin temeli,
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl,
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl,
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl,
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet,
Hakkıdır, hakka tapan milletimin istiklâl.

Ey Müslüman - Türk Milleti, işte senin dilin! Bu güzelim lisânı bozmak, yozlaştırmak, kısırlaştırmak ve tahrip etmek isteyenlerle mücâdele et. Senin, mâzi ile ve bugün başka ülkelerde yaşamakta olan soydaşlarınla aradaki köprüleri tahrîp etmek ve seni mâzisiz - köksüz - başıboş bir kalabalık hâline getirmek isteyenlere aslâ müsâmaha gösterme.

7 — Türk Milletinin bir **Dış Türkler Meslesi** vardır. Bu mesele, hangi zâviyeden ele alınırsa alınsın, mutlaka ilgi duyulması ve ilgi gösterilmesi gerken bir meseledir. Bugün, muhtelif esir Türk illerinde, şu veya bu milletin esâreti altında yaşamak zorunda kalan bu milyonlarca insan, herşeyden önce bizim soydaşlarımızdır. Aynı milletin, târihte aynı büyük milletin çocuklarıyız. Dînimiz bir. Dilimiz bir. Fakat kaderin acı cilvesi onlar, vatanlarıyle, kendi özyurtlarıyle beraber, şu veya bu milletin esiri, biz ise hürüz. Kısaca, bugün **kendi özyurtlarında** parya olan bu insanlarla:

1) Aynı soydan, aynı ırktanız,

2) Aynı dîndeniz.

3) Aynı dili konuşmaktayız.

4) Hislerimiz, heyecanlarımız, zevklerimiz, mefkûrelerimiz bir.

Fakat onlar esir, biz hürüz. Şimdi kendi kendimize soralım. Acaba biz hür Müslüman - Türklerin, bu esir Müslüman - Türklere karşı:

1) Bir kardeşlik vazîfemiz yok mu?

2) Bir dindâşlık vazîfemiz yok mu?

3) Ve nihâyet, bir insanlık vazîfemiz yok mu?

Olmaz olur mu? Onlara karşı yapmak, esirgememek zorunda olduğumuz hem kardeşlik, hem **dindaşlık, hem de insanlık** vazîfelerimiz var. Amma bu vazîfelerini, bu **mükellefiyetlerini idrâk** edenler nerede? Nerede o millî duygu? Mehmed Emîn'in tâbiriyle. **«Ölülere mezarlardan başlarını kaldırtan, dirilere gökten ateş, yerden demir aldırtan, rüyâların yurtlarını yükselttiren»** o millî duygu nerede? Devletin başına, burnunun dibindeki adalarda Türk katliâmı yapılırken **bile taş kesilip hissizleşen** insanlar geçtikçe böyle bir millî duygu aramak **mânâsızdır.** Çünkü beyinleri haçlı kültürü ile yıkanmış müstemleke aydınlarından böyle bir şey beklenemez.

Maal'esef bugün yeryüzünde sayıca en fazla esir olan millet Türklerdir. Çok değil, daha kısa bir müddet önce herbiri hür ve müstakil birer Türk yurdu olan aşağıdaki ülkelerde bugün milyonlarca esir Türk vardır:

1) Doğu Türkistan'da (Burası Çin esâretindedir),

2) Batı Türkistan'da (Burası Rus esâretindedir),

3) Azerbaycan'da,

4) İran'da,

5) Irak'da,

6) Suriye'de,

7) Afganistan'da,

8) Kafkasya'da,

9) Kıbrıs'ta,

10) Oniki adalarda,

11) Yunanistan'da,

12) Bulgaristan'da,

13) Romanya'da,

14) Yugoslavya'da,

15) Rusya'da,

İşte bugün, gerek buralarda ve gerekse daha başka yerlerde, yetmis milyonun üzerinde esir Türk vardır. Bugün, Afrika'nın küçük kabîlelerinin bile hürriyet ve istiklâllerine kavuştuğu bir devirde bunca milyon Türkün esir olması büyük ve şa'şaalı bir mâzisi olan Türk Milleti için hiç de hoş bir şey değildir. Fakat ne yazık ki bu hâl de bir gerçektir. Bugün oralarda esâret hayâtı yaşayan bu milyonlarca insanın tek ümidi bizleriz. Bizim, hür ve müstakil Türkler olarak onlara yapabileceğimiz çok şeyler vardır. Fakat henüz bugün için, elimiz - kolumuz bağlıymışcasına bir hareketsizlik, bir aldırmazlık ve duygusuzluk içindeyiz. Yarın Türk Devleti iyice benliğine kavuştuğu gün elbette bu milyonlarca esir insanların ıztırâbını duyacaktır. Vâkıa bugün de o insanların ıztırâplarını hissedenler, canhırâş feryâtlarını duyanlar vardır. Ne yazık ki mekanizma onların elinde değildir. Aslında bütün mesele, içeride Türk Milletinin bir silkinmesine bağlıdır.

Uyanış Yayınevi, daha sonraları neşretmek üzere hazırlamakta olduğu eserlerde bu meselelere de geniş yer ayırmıştır. Milletimizin hayâtî bir

meselesi olan bu esir Türkler konusunda muhterem okuyucularımıza ulaştırılması gereken çok haberler ve düşünceler vardır. İnşallah bütün bunları ileride çıkacak olan eserlerimizde bulacaklardır. Sözü peygamberimiz aleyhisselümın bir hadîsi ile bitirelim:

— Müslümanların derdini kendisine dert edinmeyen bizden değildir.

8 — Devletimizin hayâtî meselelerinden biri de harp sanâyii meselesidir. Her nedense bu en hayâti mesele, elli senedir, görülmemiş bir idrâksizlik, hissizlik ve basîretsizlikle ihmâle uğratılmıştır. Bir milletin, düşmanlarından korunup ayakta kalabilmesinin hemen hemen ilk ve son şartı, güçlü bir orduya sâhip olmaktır. Güçlü ordu da, disiplinli ve üstün bir eğitimle ve zamanın modern silâhlarına sâhip olmakla mümkündür. Bu silâhlar:

1) Ya başkalarından temîn edilir. Yâni para ile satın alınır,

2) Veyâ bizzat sanayii kurularak kendi kendinden temîn edilir.

Birinci şık, hiçbir sûretle tavsiye edilemez. Bir ordunun ihtiyâcı olan silâhları devamlı başkalarından almak ve devamlı başkalarına bağlı kalmak akıl kârı değildir. Çünkü:

1) Bir hayli masraf tutan silâh alımları devletin bütçesine devamlı büyük yük olur.

2) Bir savaş çıktığında karşı taraf silâh satmayabilir.

İşte bu sebeplerden ötürü bir millet kendi silâhını mutlaka kendisi yapmalıdır. Yine yukarıdaki gerekçeler göz önüne getirilirse, devletimizin bu elli seneyi hebâ edişine ve bu kadar uzun zaman zarfında harp sanayii'ni kurmamış oluşuna hayıflanmamak elde değil. Eğer elli sene önce, ufaktan bir harp sanayiimiz kurulsaydı da, bugüne kadar peyderpey geliştirilseydi şu anda belki de oldukça büyük bir harp sanâyiimiz bulunacaktı. Öğrendiğimize göre, millî harp sanâyiimizin kurulması için muhtelif zamanlarda ordumuzun ileri gelen paşaları tarafından muhtelif teşebbüsler yapılmış, fakat siyâsetçilerin bu meselenin ehemmiyetini idrâk edememiş olmalarından her seferinde de bu teşebbüsler netîcsiz bırakılmıştır.

Görüyorsunuz ki muhtrem okuyucularım, daha önceleri de defalarca belirtmiş olduğum gibi, halledilmek üzere yola çıkan her millî mesele dönüyor, dolaşıyor, varıp müstemleke aydını kafalı siyâsetçilerin elinde kördüğüm olup geri geliyor. İnsan, elli senedir millî harp sanâyiimizin niçin kurulmamış olduğunu şöyle bir düşünüyor da ortada hiç bir makûl sebep bulamıyor. Nihâyet karşısına, millîlik nâmına beyninde ne varsa batı kültürü tarafından hepsi silinip - süpürülmüş bir müstemleke aydını siyâsetçi çıkıyor. Zâten elli yıldır, devlet-i ebed müddet'in, millî harp sanâyiini kur-

mamış olmasının müsebbibi kim veya ne olabilir ki? Elli seneyi, şahsî ihtirâslarının zebûnu olarak kısır çekişmelerle hebâ eden müstemleke aydınları ortalarda boy boy dolaşırken daha başka bir müsebbip aramağa lüzum var mı? Aslında, eğer bu yarım asır boyunca devletin başında tam millî kafaya ve fikriyâta sâhip kişiler bulunmuş olsaydı, sadece millî harp sanayiimiz değil, bütün diğer sanayi dalları da kurulabilirdi. Bugün için bir hayli geç kalınmış olmakla berâber, daha fazla beklenilmeden bir an önce harekete geçilirse kayıplar yine de telâfi edilebilir...

9 — Bugün için devletin bir beslenme programı olmadığı gibi esaslı bir sağlık programı da yoktur. Esâsen bir beslenme programının olmayışı, esaslı bir sağlık programının da olmadığını gösterir. Çünkü sağlık - sıhhat meselesi, beslenme meselesiyle sıkı sıkıya ilgilidir. Sağlığın ve sıhhatin yolu, beslenmeden geçer. Gerekli besin maddelerini zamanında alamıyan bir vücût her an için hastalanmağa mâruzdur. Beslenme ve sağlık meseleleri bir arada ve bir program dâhilinde yürütülmelidir.

10 — Dış ticâret, yâni ithâlât - ihracât denince akla, bir devletin can damarlarından biri gelir. Zîrâ devlet, devletlerarası ödemeleri bununla yapacaktır. Böyle olduğu halde senelerdir bizim dış ticâretimiz, ne idiği belirsiz birkaç kişinin eline bırakılmış ve alabildiğine, ihmâl edilmiştir. Bu yüzden, sık sık milyonluk döviz ve vergi kaçakçılıkları ortaya çıkarılmakta, devletin hazînesi büyük zararlara sokulmaktadır. Senelerdir hükümetler gider, hükümetler gelir, hükümetler değişir, fakat bu bozuk - düzen dış ticâret durumu değişmez, değiştirilmez. Döviz ve vergi kaçakçılıklarında ortaya çıkarılanlar yüz milyonları bulmaktadır. Ya bir de ortaya çıkarılamıyanların, çıkarılmayanların varlığı düşünülürse bu rakamlar nereye yükselir? En doğru ve kesin yol, dış ticâretin devlet eliyle yapılmasıdır. Böylece vergi ve döviz kaçakçılıkları da önlenmiş olur. Bu arada ithâl mallarının fiatlarını belli bir seviyede sâbit tutmak daha da kolaylaşır. Bütün bunlar da yine millî fikriyâta ve millî kafaya sâhip devlet adamlarının yapabilecekleri şeylerdir. Müstemleke aydını kafalılar bunu yapamaz...

11 — Memleketimizin meselelerinden biri de yabancı sermâyedir. Yabancı sermâye herhangi yabancı bir ülkenin, memleketimizde herhangi bir iş yapmak maksadıyle ülkemize yaptığı yatırımdır. Yatırım yapacak olanlar, memleketimizde herhangi bir kuruluş meydana getirirler. Muayyen devreler sonunda, burada yapmış oldukları işten kazandıkları parayı alıp memleketlerine götürürler. Belli ki, aslında bu, bir ülke için hiç te iyi bir şey değildir. Çünkü ülke parası dışarı akmaktadır. Fakat eğer meselâ kendi ülkemizin imkânlarıyle yapamıyacağımız herhangi bir iş varsa, onu daha sonraları kendimiz yapabilecek duruma gelinceye kadar bir yabancıya yaptırtmak

normaldir. Fakat bu mutlaka, ülkemizin aleyhine olmayan bir takım anlaşmalar çerçevesinde yaptırılmalıdır. Ve daha sonraları kendimiz yapabilecek duruma gelince de anlaşmayı hemen feshetmelidir. Bundan başka ülkeye hiç bir faydası olmayan sâhalarda yabancılara iş yapma ruhsatı verilmemelidir. Yabancı sermâye dâimâ kısa, kolay ve tehlikesiz yoldan para kazanmak ister. Bu durumlara da hiç bir sûretle müsâmaha göstermemelidir. Yazık ki bugün memleketimizdeki yabancı sermâye hemen hemen tamâmen başıboş istediği yerde dolaşmaktadır. Öyle ki yabancı sermâyenin ülkemizde gazoz fabrikaları açmasına bile müsâade edilmiştir. Bügün yabancı sermâye için memleketimiz âdetâ bir vurgun ve bir soygun yeridir. Gariptir ki, hükümetler değişir de yabancı sermâyenin vurgunculukları hep devam eder. Çünkü yarım asırdır gelen de müstemleke beyinli aydınlar, giden de...

12 — Üzerinde neşriyât yapacağımız konulardan biri de millî siyâset meselemizdir. Son yarım asırdır devletin takîp ettiği siyâset millî olmaktan uzaktır. Hattâ bâzen millî menfaatlerimizle taban tabana zıttır da. Tanzîmattan sonra memleketin idâresi hemen hemen beyni tamâmen batı hayranlığı ile yoğrulmuş müstemleke aydınlarının idâresinde kalmıştır. Şahsiyet ve millî haysıyet yoksunu bu müstemleke aydınları, memleket idâresini tamâmen kozmopolitleştirmişler ve an'anevî Türk Devlet idâresi anlayışından iyice koparmışlardır. Bugün hâlâ devletin belli bir millî siyâseti yoktur. Millî siyâsetin ana hatları çizilirken devletimizin geçmişi, şimdiki hâli, geleceği, coğrafî durumu, diğer devletlerle olan eski ve yeni münâsebetleri mutlaka göz önünde bulundurulmalı ve buna göre bir siyâset tesbit edilmelidir. Son elli senedir tâkip edilen yanlış siyâset yüzünden devlet büyük zararlara uğramış, kendileriyle dînî, millî, târihî bağlarımız bulunan bir çok milleti bizden uzaklaştırmış, küstürmüş, hattâ kimisini düşman bile etmiştir. Oysa, kara günlerimizde yanımızda bulabileceğimiz devletler ve milletler işte bu küstürdüğümüz devletler ve milletlerdir. Artık Türk Devleti biran önce millî siyâsete dönmeli, elli senedir tâkip edilen gayri millî ve kozmopolit siyâsetin iflâsı ilân edilmelidir. Bir de şu husûsa işâret edelim. Devletin başında, beyni yabancı kültür hayranlıklarıyle dolu kişiler bulundukça bütün yukarıdaki iyi temennî ve dilekler boşunadır. Millî kültürden, millî ahlâk ve terbiyeden kopmamış kişiler devletin idâresini ele aldıkları zaman devletin siyâseti de kendiliğinden millîleşecektir.

Aziz okuyucularımız, kısaca sizlere hangi fikriyâtın insanı olduğumuzdan ve neşriyât programımızda hangi konuların bulunduğundan bahsettik. Böylece bizi tanımış, fikriyâtımızı anlamış, gâyelerimizi öğrenmiş oldunuz. Aslında öyle sanıyorum ki bu yazdıklarımız sizin de fikriyâtınız ve gâyelerinizdir. Çünkü biz sizden ayrı bir varlık değiliz. Müslüman - Türk topluluğun-

dan olan ve kafası yabancı kültürlerin istilâsına uğramayan insanlarımızın aynı fikirde ve aynı inançta olacakları gâyet tabiîdir.

Bizim de sizlerden bâzı isteklerimiz olacak. Neşriyât husûsunda tâkip edeceğimiz yolu ve emellerimizi kısaca açıkladık. Şüphesiz daha burada yazmadıklarımız, yazamadıklarımız olacaktır. Gerek neşriyât programımız, gerekse çalışma usûllerimiz hakkındaki mütâlealarınızı, görüşlerinizi, düşüncelerinizi bize bildirirseniz istifâde edecek, memnûn olacağız. Bir elin nesi var, iki elin sesi var, der, bir söz vardır. Onbinlerce okuyucumuzun varlığını nazar-ı îtîbâra alırsak, biz tek el kalırız. Neşriyât husûsunda eksiklerimiz olabilir, düşünemediğimiz iyi bir fikir bulunabilir. Bunları muhterem okuyucularımız görebilirler, düşünebilirler. İşte bizim sizlerden istediğimiz bunları bize bildirmenizdir. Kısacası, aşağıdaki husûslarda değerli okuyucularımızın fikirlerini, görüşlerini, dileklerini ve tavsiyelerini bekliyoruz:

1 — Neşriyât programımızı nasıl buldunuz?

2 — Açıklamış olduğumuz programdan fikriyâtımızı, mefkûremizi, emellerimizi, ... anlamış - öğrenmiş oldunuz. Sizce muvaffakıyet derecemiz ne olabilir?

3 — Programda kısmen açıkladıklarımız sizin de düşünceleriniz, emellerimiz, ... olabilir mi?

4 — Programda sizce isâbetli olmayan kısımlar var mı?

5 — Elinizdeki şu ilk eserimizi nasıl buldunuz. Tarafımızdan yapılan ilâveler, notlar, hatırlatmalar yerinde midir?

6 — Uyanış Yayınevi'nin neşrettiği herbir eseri, tanıdıklarınızdan en az onar kişiye okutmayı taahhüt edebilir, satın almalarını sağlayabilir misiniz?

7 — Kur'ân tefsîri haberimizi nasıl karşıladınız. Sizce, bahsettiğimiz vasıflarda bir Kur'ân tefsîrine gerçekten şiddetle ihtiyâç var mıdır?

8 — Hadîs tercüme ve şerhleri hakkındaki mütâlealarımıza iştirak ediyor musunuz?

9 — Lisânımız üzerindeki endîşelerimiz ve feverânımız yerinde midir?

10 — Bugünkü neşriyât hakkında sohbetimizin başında söylediklerimizi ve yapmış olduğumuz tasnîfi isâbetli buldunuz mu?

11 — Mekteplerimiz ve Millî Eğitim üzerindeki tesbitlerimiz isâbetli midir?

12 — Uyanış Yayınevi bu programiyle ve genç, güçlü, inançlı, mefkûreci ve mâhir kalemlerden meydana getirdiği beyin kadrosuyla cemiyetimiz üzerinde gerçekten bir ağırlık gösterebilir mi?

Vereceğiniz cevaplar bizim için kıymetlidir. Öyle sanıyoruz ki, muhterem okuyucularımızın lûtfedecekleri bu mütâlea ve cevaplarından çok istifâde edeceğiz. Her türlü haberleşmeler için adresimiz şudur: Uyanış Yayınevi, Çatal Çeşme Sokak, Üretmen Han 29/111 Cağaloğlu - İstanbul.

***

Sohbetimizin bu son kısımlarını bir kısım âyetlerle hadîslerin meâlleri ve izâhları teşkîl edecek:

Bir defasında peygamberimiz aleyhisselâm şöyle buyurdular:

— **Arş'ın etrâfında bir kısım minberler vardır ki, hepsi de nûrdandır. Bu minberlerin üstünde de bir kısım insanlar vardır ki, bunların elbiseleri nûr, yüzleri nûrdur. Bu insanlar peygamber değildir, şehidlerden de değildir. Böyle olduğu halde peygamberlerle şehidler onlara imrenirler...**

Bu sırada ashâb dedi ki:

— **Yâ Resûlellah, kimdir bu insanlar? Bize anlatır mısınız?**
Allah'ın Resûlü cevâben buyurdular:

— **Onlar birbirlerini Allah için sevenler, sohbet meclislerine Allah için gelenler ve birbirlerini sırf Allah için ziyâret edenlerdir.**

Sevgi, şefkat, merhamet, ... Allah'ın yaratıkları içinde insana hâs vasıflardır. Bu vasıflar ona Allah'dan gelir. Esâsen Allah, kâinâtta, kendi sıfatlarının kısmen tecellî edebileceği bir varlık olarak yalnız insanı yaratmıştır. Sevgi, şefkat, merhamet, ... Allah'ın birer ahlâkıdır. İşte bunların, Allah'dan başka tecellî edebilecekleri bir varlık insandır. İnsanoğlu, Allah'ın ahlâkını kendisinde bulundurduğu nisbette kâmildir, Allah'a yakındır. Mâdem ki Allah'da sevme sıfatı var, o halde biz de seveceğiz. Fakat bu sevgimiz herhangi bir menfaat için olmayacak, bil'akis ivazsız - garazsız, sırf Allah için olacak. Menfaat için olan sevgiler geçicidir, değersizdir. İnsana bir faydası

yoktur. Allah için ve karşılıksız olan sevgiler ise devamlıdır. O halde birbirimizi Allah için sevelim. Birbirimize Allah için şefkatli - merhametli olalım. Günlük hayâtta birbirimizi sever, sayar, birbirimize karşı şefkatli - merhametli olursak hayât daha bir başka olur. Halbuki birbirimizi sevmez, saymaz, birbirimize şefkatli - merhametli davranmazsak hayâtın tadı da kalmaz, çekilmez bir hâl alır.

*
**

Bir defasında Peygamberimiz aleyhisselâm şöyle buyurdular:

— **Ölülerle oturmaktan sakınınız.**

Ashâb sordu:

— **Yâ Resûlellah, kimdir ölüler ?**

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Sâhip oldukları zenginlığin, üzerlerine yüklediği mükellefiyetleri yerine getirmeyen zenginler!..**

Yine peygamberimiz aleyhisselâm şöyle duâ ederlerdi:

— **Allah'ım, beni, mükellefiyetlerini yerine getiren birisi olarak yaşat. Mükellefiyetlerini yerine getirmiş birisi olarak öldür. Mükellefiyetlerini yerine getirmiş olanlar topluluğunda haşreyle...**

Birtakım nîmetler, bir kısım mükellefiyetleri de berâberlerinde getirirler. Meselâ, yukarıdaki hadîste, zenginlik nîmetinin birtakım mükellefiyetlerinin olduğu belirtilmekte ve zenginliğin üzerine yüklediği mükellefiyetleri yerine getirmeyenlerin ölü kişiler sayılacağı ifâde edilmektedir. Gerçekten zenginlerin, mensup oldukları cemiyete karşı, yerine getirmekle mükellef bulundukları birtakım vazîfeleri vardır. Bunlardan birkaçı şöyledir:

1 — Yoksulları gözetmek,

2 — Cemiyetin ihtiyâcı olan hayır müesseselerinin yapılmasına önayak olmak,

3 — İlmin gelişmesi için ilim - irfân erbâbına destek olmak,

4 — Memleketin millî meselelerinde mâlen yardımcı olmak,

5 — Bâtılın ezilmesi, hakkın ayakta tutulması için mâlî destekte bulunmak.

Günümüzün zengininin de çok, hem de pek çok mükellefiyetleri vardır. Esâsen bir kısım mükellefiyetler zamana ve duruma göre azalıp ço-

ğalabilir. Eğer bir ülkenin, halledilmesi gereken bir çok işleri varsa mükellefiyetler de çok demektir. İşte bugün böyle bir durum içindeyiz. Devletimizin ve milletimizin, en kısa zamanda mutlaka halledilmesi gereken bir kısım meseleleri, dertleri vardır. Bunların halledilmesinde en büyük pay servet sâhibi zenginlerimize düşmektedir. Bunların bir kısmını daha önceki konularda anlatmış bulunuyoruz. İşte böyle zamanlarda, zenginliklerinin, kendi üzerlerine yüklemiş oldukları vazîfe ve mükellefiyetleri yerine getirmeyen zenginler, peygamberimiz aleyhisselâmın ifâdeleriyle ölü kişilerdir. Ve yine peygamberimizin buyurduklarına göre bu ölü kişilerle oturup - kalkmak câiz değildir. Bunlara ölü kişiler denmesi gerçekten yerindedir. Zîrâ ölünün bâriz vasfı hareket etmemesi, kımıldadamasıdır. Bir bakıma zengin de hareket etmez, kımıldamaz. Zîrâ etrafında cemiyetin nice meseleleri vardır ki hemen harekete geçilip halledilmesi gerekir. Harekete geçmek için gerekli servet ve imkân da olduğu halde, onu halletmek için harekete geçmeyen ve durgunca yerinde duran kişi elbette ölü sayılır...

Cemiyete karşı kendisine en çok mükellefiyetler düşen bir sınıf da, ilim adamları sınıfıdır. Malın zekâtı olduğu gibi ilmin de zekâtı vardır. Cemiyet içinde zenginlere; yoksulları gözetmek, cemiyetin devamlı faydalanabileceği hayırlı kuruluşlar yapmak, ilim erbâbını himâye etmek, ... gibi mükellefiyetler düşerken, âlimlere de; ilmî - irfânı ile halka hizmet etmek, bâtılın karşısında hakkın, zulmün karşısında âdâletin, ... müdâfaasını yapmak mükellefiyetleri düşmektedir. Her devirde olduğu gibi, bugün de, milletimizin böyle ilim adamlarına şiddetle ihtiyâcı vardır. Hakîki ilim adamları cemiyetin mürşitleridir, ışıklarıdır, rehberleridir. Zenginlerle âlimler; milletlerine güç - kuvvet kazandıran, hak yolda yön veren ve hayâtın âhengini temîn eden iki unsurdur. Bu iki sınıfın, üzerlerine düşen vazîfeleri ihmâl etmemeleri bugün milletimizin içinde bulunduğu bir çok müşküllerini halledecektir. Servet sâhiplerimizin bugün için üzerlerine düşen mükellefiyetlerin neler olduğunu daha önceleri muhtelif vesîlelerle açıkladık. Âlimler ise cemiyetin, rûh, ahlâk, nizam, ... doktorlarıdır. Cemiyet karşısında hakîki ilim adamları, tıpkı hastasını muâyene etmekte olan ve biraz sonra kendisine lüzumlu ilâçları tavsiye eden bir doktor gibidir. Aradaki fark şudur ki, doktor, hastasının bedenine bakar, oradaki hastalıklara teşhîs koymaya çalışır. Cemiyet içinde birer rûh ve ahlâk doktoru olan hakîki ilim adamları ise ahâlinin seciyyesine bakar, ahlâkına bakar, oradaki bozukluklara teşhîsler koyar. Sonra da tedâvî yollarını gösterir. Bugün cemiyetimizin böyle ilim adamlarına o derece ihtiyâcı var ki... Sözü yine Allah Resûlünün hadîsleriyle keselim:

— **Bir cemiyette Allah'a âsî olanlar bulunur ve aynı cemiyette bunlara engel olabilecek kimseler de mevcut olur ve fakat onlara mâ-**

ni olmazlarsa, Allah'ın azâbının o cemiyete umûmî olarak gelmesinden korkulur.

— **İyiliği öğütleyip kötülükleri meneden; öğütlediğini mülâyemetle öğütlesin, menettiğini mülâyemetle menetsin. Öğütlediğini şefkatle öğütlesin, menettiğini şefkatle menetsin. Öğütlediğini şuurla ve bilerek öğütlesin, menettiğini şuurla ve bilerek menetsin.**

Birinci hadîs'de belirtilen durum, Kur'ân'da da mevzubahis edilmekte, Allah yolundan çıkanları tekrar o yola dâvet etme ve işledikleri fenâlıklardan vazgeçirme vazîfesini yapmayanlar kötülenmektedir. Daha önceleri bu husûsu defalarca belirttik. Her müslümanın, mesleği ve sıfatı ne olursa olsun, Allah'ın ahkâmına ve Resûlüllah'ın ahlâkına aykırı olan her fenâlığa elinden geldiği kadariyle mânî olması gerekmektedir. Yâni böyle hareket etmekle herkes mükelleftir. Eğer her müslüman bu şekilde hareket ederse, Allah'ın ahkâmına ve Resûlüllah'ın ahlâkına aykırı olan her hareket ve davranış, daha yerinde bertaraf edilmiş olur. Aşağıdaki âyetler bize bu husûstaki mükellefiyetlerimizi hatırlatmakta, ihmâl hâlinde ise kötü bir fiil içinde bulunduğumuz belirtilmektedir:

— **Îmânlı erkekler de, îmânlı kadınlar da birbirlerinin dostlarıdır. Bunlar; insanlara iyiliği emrederler, kötülüklerden sakındırırlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah'a ve Resûlüne itâat ederler. İşte bunlar, Allah onları rahmetine garkedecektir. Çünkü Allah Azîzdir. Hakîmdir** (Tevbe sûresi, âyet: 71).

— **Sizden öyle bir cemâat bulunsun ki, onlar herkesi hayra dâvet etsinler, iyiliği emretsinler, kötülükten vazgeçirsinler. İşte onlar, kurtuluşa erenlerin tâ kendileridir** (Âl-i İmrân sûresi: âyet: 104).

— **Onlar, işledikleri herhangi bir fenâlıktan birbirlerini vazgeçirmeğe çalışmazlardı. Hakîkat, yapmakta devam ettikleri bu hal ne kötüydü** (Mâide sûresi, âyet: 79).

— **Ey îmân edenler, siz kendinizi islâh etmeğe bakınız. Kendiniz doğru yolu bulunca, ondan sapmış olanlar size zarar veremez. Hepinizin dönüp varacağı nihâyet Allah'tır. Artık o, neler yapıyor idiyseniz size haber verecektir** (Mâide sûresi, âyet: 105).

Her toplulukta Allah yolunda olanlar da vardır, bu yoldan çıkmış olanlar da. Allah yolunda olanların, bu yoldan çıkmış olanlar karşısında hissiz kalmaları ve umursamaz davranmaları üzerlerine düşen vazîfeyi yapma-

maları demektir. Aslında bu hâl, kendileri için de bir tehlikedir. Nitekim bu husûsta Kur'ân'da çeşitli haberler vardır. Aynı mevzûda peygamberimiz aleyhisselâmın bir hadîsini de hatırlıyoruz ki, çok dikkate şayândır. Emr-i bilmârûf nehy-i anil-münker, yâni iyiliği emredip kötülükten sakındırmak vazîfesini yapmayanlara bir hatırlatma olsun diye bu hadîsi meâlen verelim:

Peygamberimiz aleyhisselâm anlattılar:

— **Bir şehir halkı toptan Allah'ın azâbına uğradı. Halbuki bu şehir halkının içinde, amelleri peygamberlerin amelleri gibi olan onsekiz bin kişi de vardı...**

Sahâbîler sordular:

— **Yâ Resûlellah, mâdem ki içlerinde, amelleri peygamberlerin amelleri derecesinde olan kişiler vardı. O halde niçin birlikte mahvedildiler?**

Resûl aleyhisselâm buyurdular:

— **Çünkü Allah yolunda olan bu onsekizbin kişi, o yoldan çıkmış diğerlerine, iyilik etmelerini ve günah işlemekten vazgeçmelerini söylemezler, onların yaptıkları günahkârlıklara Allah için karşı çıkmazlardı...**

Allah'ın ahkâmına ve Resûlüllah'ın ahlâkına aykırı hareketler ve davranışlar karşısında bir müslümanın alması gereken tavır, gerek âyetlerle ve gerekse hadîslerle belirtilmiştir. Bir âyet şu meâldedir:

— **Kötülükten vazgeçirmeğe çalış. Mâruz kaldığın her şeye katlan. Çünkü bunlar kesin olarak farz kılınan şeylerdir** (Lokman sûresi, âyet: 17).

Biz, yukarıdaki âyetin bize yüklemiş olduğu **«Kötülükten vazgeçirmeğe çalışmak»** mükellefiyetini, Allah'ın ahkâmını ve Resûlüllah'ın ahlâkını öğreten böyle eserler hazırlamakla ve bu husûsta konuşmalar yapmakla yerine getirmeğe çalışıyoruz. Siz değerli okuyucularımız da bu vazifeyi, elinizdeki şu eseri başkalarına okutmak ve okumalarını sağlamakla yapabilirsiniz. Bugün cemiyetimizde maal'esef İslâmî yaşayışa hiç te uymayan durumlar pek yaygındır. Öyle ki artık bu durum tabîileşmiş vaziyettedir. Yâni bir çoğumuz, İslâmî yaşayışla bağdaşmayan bir yaşayış içinde bulunduğumuzun farkında değiliz. Karşılaştığımız bâzı haller bize bunu açıkça gösteriyor. İslâmî esaslara uymayan bir yaşayışın tabiîleşmesi ise büyük tehlikedir.

Çünkü bu hâl, ortada, giderilmesi ve bertaraf edilmesi gereken bir şeyin görülmemesi demektir. Bugünkü hâlimizi daha iyi kavramak için şöyle bir misâl verelim:

— Meselâ pis kokulu bir mahalde bulunduğumuzu kabul edelim. Buradaki insanların kimisi bu pis kokuyu duyabiliyor, kimisi de duyamıyor olsun. Veya orada mevcut insanların hiçbirinin bu pis kokunun farkına varamadığını kabul edelim...

İşte bugün cemiyetin durumu, İslâmî hayât göz önüne getirildiği ve mevcut gidişatla karşılaştırıldığı takdirde bu misâldeki duruma benzemektedir. İslâmın esaslarına uymayan âdetler, hareketler, davranışlar, yaşayışlar, ... cemiyetin hayâtını tamâmen sarmıştır. Tıpkı misâldeki pis koku gibi. Böyle olduğu halde, bir kısım insanlar bunun hiç farkında değildir. Misâlde, bir kısım insanların o pis kokuyu duymamaları gibi. Bâzıları da bunun farkındadırlar. Fakat gayri İslâmî bu gidişât karşısında ya bir şey yapamamakta veya yapmamaktadırlar. Bu, misâlde, pis kokuyu duyduğu halde, ya onu bertaraf etmek elinden gelmediği için bir şey yapamayan veya artık o pis kokuya burnu alıştığı için umursamayan kişilerin hâline benzer. Misâlde üç ihtimâl, üç şık vardır:

1) Orada bulunanların hiçbiri o pis kokuları duymamaktadır.

2) Kimisi duymakta, kimisi duymamaktadır.

3) Hepsi de duymaktadır.

Pis kokuyu duyanlar da:

1) Ya o pis kokuyu bertaraf etmek için bir hareket, bir çalışma ve bir gayret sarfederler.

2) Veya herhangi bir çalışma yapmazlar.

Eğer pis kokuları bertaraf etmek için bir çalışma yapmıyorlarsa, bunu:

1) Ya ellerinden gelmediği için yapmamaktadırlar.

2) Veya artık o pis kokulara alışmışlardır. Onun için herhangi bir tepki göstermemektedirler.

Bu misâl, bugünkü hâlimizi pek açık bir şekilde anlatmaktadır. Gerçekten bugün, İslâmî - Türk ahlâkına uymayan davranışlar âdeta bir pis koku gibi cemiyetimizi sarmıştır. Bizler de kimimiz bu pis kokunun farkındayız, kimimiz değiliz. Farkında olanlarımızın da kimisi için artık gayri İslâmî bu

yaşayış tabiileşmiştir. Onu bertaraf etmek için kendimizde herhangi bir duygu mevcut değildir. Onun için, hiç umursamaz bir tutum içindeyizdir. Kimimiz de farkında olduğumuz bu gayri İslâmî gidişâtı bertaraf etmek için üzerimize düşen mükellefiyetleri ihmâl ederiz, herhangi bir çalışma yapmayız. Yine kimimiz de vardır ki bu gayri İslâmî gidişatın farkındadır, onu bertaraf etmek için bir şeyler yapmak istemektedir de. Fakat herhangi bir şey yapamamaktadır. Bunlar bahtiyarlar zümresindendir. En bahtiyar zümre ise, o pis kokuları hisseden ve aynı zamanda onları bertaraf etmek için canla-başla çalışan zümredir. Gerçekten zamanımızın bahtiyar müslümanları, İslâmî ahlâka zıt yaşayışları bertaraf etmek için hâlisâne bir niyetle çalışan kişilerdir. Bunlar, hem Allah'ın, hem de O'nun Resûlü'nün övgüsüne mazhar olan kişilerdir. Cemiyetin ayakta durması ve güçlenip - kuvvetlenmesi bunların sayısının çokluğuna bağlıdır. Şimdi bu çeşitli sınıfların Allah indindeki durumlarını belirten bir hâdiseyi Kur'ân'dan nakledelim:

(Burada, eski kavimlerden birinin bir şehir halkından bahsedilmektedir. Şehir halkı, dînî esaslar karşısında üç guruba ayrılmıştır. Bunlardan biri, tamâmen sefâhate ve günahkârlığa dalmış, yâni yaşayışlarında Allah'ın dîninden uzaklaşmış olanlardır. Tıpkı bugünkü bir kısım insanların durumu gibi. Diğer bir grup, kendileri Allah yolundadırlar. Fakat Allah yolundan çıkmış ve sefâhat ve günahkârlığa dalmış olanlara da hiç ses çıkarmamakta, onların günahkârlıklarını hiç umursamamaktadırlar. Tıpkı bugünkü bir kısım müslümanların durumu gibi. Üçüncü gurup ise hem kendileri Allah yolundadırlar, hem de Allah yolundan sapmış olan birinci gurubu tekrâr o yola getirmek için çalışmakta ve çırpınmaktadırlar. Onlara va'z - nasîhatler ederler. Allah yoluna gelmeleri ve günahkârlıktan vazgeçmeleri için çalışırlar. Kendi köşelerinde muattal ve hareketsiz duran orta gurup ise, günahkârlığa dalanları Allah yoluna davet etmenin lüzumsuzluğundan bahseder. Fakat günahkârları Allah yoluna dâvet eden üçüncü gurup, kendilerinin, üzerlerine düşen bir vazîfeyi yapmakta olduklarını, Allah yolundakilerin, o yoldan çıkanları, tekrâr oraya dâvet etmelerinin kendileri için bir mükellefiyet ve bir vazîfe olduğunu beyân ederler. Şânı yüce olan Allah'ın beyânına göre, hakîkî kurtuluşa erenler üçüncü zümredir. Birinciler, yâni günahkârlığa dalanlar mahvolmuştur. İkincilerin âkıbeti ise meçhuldür. Şimdi bütün bunları Kur'ân'dan dinleyelim:)

— **Hani içlerinden bir zümre, «Allah'ın, kendilerini dünyada mahvedeceği veya âhirette çetin bir azâbla cezâlandıracağı bir topluluğa ne diye va'z-nasîhat edip öğüt veriyorsunuz?» dediği zaman, onlar** (yani günahkârlara öğüt verenler) **da şöyle demişlerdi: Rabbınıza özür dilemeğe yüzümüz olsun diye yapıyoruz. Umulur ki günahkârlıktan dönerler!...**

Vaktâki onlar (günahkârlar) artık edilen va'z-nasihat ve öğütleri unuttular. Biz de kötülükten vazgeçirmekte devâm ve sebât edenleri selâmete çıkardık. Günahkârları ise, işlemekte oldukları günahlar yüzünden şiddetli bir azâb ile yakaladık. Bu sûretle onlar, isyânkârlık ederek yasak ve harâm edileni işlemekte ısrâr edince kendilerine, «Hor ve zelîl maymunlar olun!» dedik.

O vakit Rabbın, kıyâmet gününe kadar onların üzerine kendilerini en kötü azâba dûçâr edecek kimseler göndereceğini yeminle ilâm ve hüküm etti. Şüphesiz ki Rabbın, cezâyı çabuk verendir. Muhakkak ki O, çok yarlığayıcı, çok esirgeyicidir (Ârâf sûresi, âyet: 164-167).

Kur'ân'dan naklettiğimiz bu târihî hâdise bize, İslâmî hayâttan, İslâmî yaşayıştan uzaklaşmış veya uzaklaşmakta olan bir cemiyet karşısında hattı hareketimizin nasıl olacağını göstermekte, bildirmektedir. Bundan ötesi, insanlarımızın kendi idrâklerine kalmış bir şeydir. Muhterem okuyucularımı, yukarıdaki âyetlerde belirtilen hakikatlerle başbaşa bırakıyor, bugünkü neşriyât ve önemi hakkındaki sohbetime burada son veriyorum. Bu arada, vaktiyle İslâmî dersleri okurken, yukarıdaki âyetlerin mânâ ve hikmetlerini bize en bâriz bir şekilde anlatan merhûm hocamız Ermenekli Safvet Efendiyi rahmetle anıyorum. Kabri nûr, mekânı cennet olsun. Şu anda, o âyetlerin tefsîrini yaparkenki o gür ve tavizsiz sesi hâlâ kulaklarımda çınlıyor. Ümit ederim, neşriyât hakkındaki bu sohbetimiz muhterem okuyucularımız için faydalı olmuştur. Allah kendilerine feyz bahşetsin, bu karalamalarımızı okuma zahmetine katlandıkları için kendilerinden râzı olsun. Eğer kalem sürçmesi olarak hatâlarımız vâki olduysa şânı yüce olan Allah bağışlasın. Muhterem okuyucularım da ma'zur görsün...

Hamd Allah'a, salât-selâm O'nun Resûlü'ne, dünya ve âhıret saâdeti de müminlere olsun!..

———— o ————